PRAKSISOVERSIGTER · SAMLET UDGAVE

Praksis inden for *erhvervsret*

Udbud, konkurrence og selskabstransaktioner – erhvervslivets retspraksis.

OVERSIGTER	AFGØRELSER	PERIODE
21	550	1993–2026

Udskrevet 27. oktober 2026. Oversigterne opdateres løbende - den nyeste version af hver oversigt findes på lovguiden.dk.

Version 27.10.2026

21 OVERSIGTER

Indhold

01	Annullation af udbud (Klagenævnet for Udbud)	24 afg.
02	Dansk konkurrenceret (KL §§ 6, 11)	11 afg.
03	Due diligence ved virksomhedsoverdragelse	36 afg.
04	Franchiseaftaler	24 afg.
05	Fusionskontrol	42 afg.
06	Insiderhandel (misbrug af intern viden)	20 afg.
07	Interessentskaber, s.m.b.a. og a.m.b.a. (erhvervsvirksomhedsloven)	26 afg.
08	Kliniske lægemiddelforsøg – godkendelse, samtykke, kompensation og etisk tilsyn	38 afg.
09	Kommunal erhvervsservice og erhvervsfremmesystemet	21 afg.
10	Markedsføringsret B2B / illoyal konkurrence (Sø- og Handelsretten)	10 afg.
11	Markedsmanipulation og udstederes oplysningsforpligtelser (markedsmisbrugsforordningen)	31 afg.
12	Pligtmæssige og frivillige overtagelsestilbud (tilbudspligt, KML §§ 44-49)	22 afg.
13	Procesreglerne for Klagenævnet for Udbud (klagefrist, opsættende virkning, erstatning)	31 afg.
14	Prospektpligt og prospektansvar ved værdipapirudbud	23 afg.
15	Rammeaftaler i udbud	38 afg.
16	Selskabsorganernes kompetencefordeling og generalklausulen	34 afg.
17	Selskabstømning og sælgers/rådgivers hæftelse for selskabsskat	22 afg.
18	Stiftelse og registrering af virksomhed (selskabsloven kap. 3)	23 afg.

19 Udbudsret 32 afg.

20 Virksomheders samfundsansvar og bæredygtighedsrapportering (årsregnskabsloven § 99 a) 16 afg.

21 Virksomhedstilladelse til håndtering af euforiserende stoffer (forskning, lægemiddelfremstilling, apoteker) 26 afg.

Hver oversigt er et selvstændigt kapitel med introduktion, principper, gennemgang, lovgrundlag og citerede afgørelser. Titlerne er klikbare, og kapitlerne findes også som bogmærker i PDF-læseren.

01 PRAKSISOVERSIGT · ERHVERVSRET

Praksisoversigt over annullation af udbud (Klagenævnet for Udbud)

Klagenævnets annullation af tildelingsbeslutninger, uden virkning-erklæring, opsættende virkning og alternative sanktioner

Version 2 Opdateret 24. jun. 2026 24 afgørelser · 2005–2026 Læs online

INTRODUKTION

Annullation af tildelingsbeslutninger og udbudsforretninger er den centrale sanktion i dansk udbudsret og reguleres af lov om Klagenævnet for Udbud §§ 12-19 samt udbudsloven §§ 2, 160 og 185. Praksisoversigten dækker Klagenævnets beføjelser til at annullere ulovlige beslutninger (§ 13), erklære kontrakter "uden virkning" ved direkte tildeling og standstill-overtrædelse (§§ 16-17), pålægge alternative sanktioner (§§ 18-19) og tillægge klager opsættende virkning (§ 12). Klagenævnets rige korpus af kendelser viser, at annullation forudsætter en overtrædelse af udbudsreglerne, der har eller kunne have haft konkret betydning for udfaldet – formelle fejl uden indflydelse på resultatet fører som udgangspunkt ikke til annullation.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Annullation af en tildelingsbeslutning efter klagenævnslovens § 13 forudsætter en overtrædelse af udbudsreglerne, der har eller kunne have haft betydning for udfaldet af udbuddet.

02 Overtrædelser der ikke kan have påvirket tildelingsresultatet – fx fordi klager under alle omstændigheder ikke ville have vundet kontrakten – fører som udgangspunkt ikke til annullation.

03 En ordregiver har ikke kontraheringspligt og er som udgangspunkt berettiget til at annullere et udbud, så længe beslutningen ikke forfølger et usagligt formål eller strider mod ligebehandlingsprincippet.

04 Bevisbyrden for at en ordregivers annullation af et udbud er usaglig, påhviler klageren – det er ikke ordregiver, der skal godtgøre saglighed.

05 Opsættende virkning efter klagenævnslovens § 12 kræver fumus boni juris (udsigt til at klagens realitet tages til følge) og uopsættelighed (risiko for uoprettelig skade) samt en positiv interesseafvejning – én manglende betingelse er nok til at nægte opsættende virkning.

06 Klager indgivet i standstill-perioden har automatisk opsættende virkning, indtil Klagenævnet har taget stilling til spørgsmålet, jf. § 12, stk. 2.

07 En kontrakt skal erklæres for 'uden virkning' ved ulovlig direkte tildeling uden forudgående offentliggørelse, jf. klagenævnslovens § 17, stk. 1, nr. 1 – dette er den groveste sanktion i udbudsretten.

08 Kontrakter indgået i standstill-perioden i strid med udbudsreglerne på en måde, der har påvirket klagers mulighed for at få tildelt kontrakten, skal ligeledes erklæres for uden virkning, jf. § 17, stk. 1, nr. 2.

09 Alternative sanktioner – økonomisk sanktion (bøde) og afkortning af kontraktens løbetid – pålægges, hvor en kontrakt ikke erklæres for uden virkning, jf. §§ 18-19.

10 Usaglig annullation af et udbud kan udløse erstatningsansvar – både positiv opfyldelsesinteresse (tabt fortjeneste) og negativ kontraktinteresse (forgæves tilbudsomkostninger) kan tilkendes.

11 Tildeling af kontrakt til en tilbudsgiver, hvis tilbud er ukonditionsmæssigt (ikke opfylder mindstekrav), er en selvstændig annullationsgrund.

12 Ændring af mindstekrav under en udbudsprocedure er som klart udgangspunkt en ændring af grundlæggende elementer, og bevisbyrden for at ændringen ikke er grundlæggende påhviler ordregiver.

13 En evalueringsmodel, der ikke er egnet til at identificere det økonomisk mest fordelagtige tilbud, strider mod udbudslovens § 160 og kan føre til annullation af tildelingsbeslutningen.

14 Manglende annullationspåstand fra klager udelukker automatisk fumus boni juris – Klagenævnet kan ikke tilkende mere end påstået, jf. klagenævnslovens § 10, stk. 1.

§ 1 Retsgrundlag: Klagenævnslovens sanktionssystem og samspil med udbudsloven

Klagenævnet for Udbuds sanktionsbeføjelser er hjemlet i lov om Klagenævnet for Udbud § 13, der giver nævnet fire beføjelser:

- **Suspension** af ordregivers udbudsprocedure eller beslutninger (§ 13, stk. 1, nr. 1)
- **Annullation** af ordregivers ulovlige beslutninger eller udbudsforretning (§ 13, stk. 1, nr. 2)
- **Påbud** om lovliggørelse (§ 13, stk. 1, nr. 3)
- **Økonomisk sanktion** (§ 13, stk. 1, nr. 4, jf. § 19)

Hertil kommer den særlige beføjelse til at erklære kontrakter for **uden virkning** efter §§ 16 og 17, og de **alternative sanktioner** i §§ 18-19.

Det materielle grundlag for sanktionerne er primært udbudslovens § 2, der fastslår principperne om **ligebehandling, gennemsigtighed og proportionalitet**, og udbudslovens § 160, der kræver, at evalueringsmodeller fastlægges og beskrives forud i udbudsmaterialet. Hertil kommer udbudslovens § 185, stk. 2, der pålægger ordregiver at bringe en kontrakt til ophør, når tildelingsbeslutningen er annulleret ved endelig afgørelse.

Det EU-retlige fundament er kontroldirektiverne 89/665/EØF og 92/13/EØF, som ændret ved direktiv 2007/66/EF, der indførte kravene om standstill-periode, "uden virkning"-sanktion og alternative sanktioner.

Direktivets præambelbetragtning 13 betegner ulovlig direkte tildeling som "den alvorligste tilsidesættelse af fællesskabsretten vedrørende offentlige kontrakter".

For de materielle udbudsretlige spørgsmål (tildelingskriterier, evalueringsmodeller, ukonditionsmæssige tilbud som selvstændigt emne) henvises til praksisoversigten om udbudsret. For procesregler, klagefrister og kære henvises til praksisoversigten om Klagenævnet for Udbud – procedure.

LOV Lov om Klagenævnet for Udbud § 13, stk. 1 Lov om Klagenævnet for Udbud § 16 Lov om Klagenævnet for Udbud § 17 Udbudsloven § 2, stk. 1 Udbudsloven § 160, stk. 1 Udbudsloven § 185, stk. 2

§ 2 Annullation af tildelingsbeslutninger – væsentlighedsvurdering og konkret kausalitet

Annullation af ordregivers tildelingsbeslutning er Klagenævnets hyppigst anvendte sanktion. Praksis stiller to kumulative krav:

1. Der skal foreligge en **overtrædelse** af udbudsreglerne.
2. Overtrædelsen skal have – eller kunne have haft – **betydning for udfaldet** af udbuddet.

Denne **konkrete væsentlighedsvurdering** er central i Klagenævnets praksis og betyder, at selv konstaterede overtrædelser ikke automatisk fører til annullation, hvis de ikke kan have påvirket tildelingsresultatet.

I 24/02979 (Sunrise Medical mod Fællesudbud Sjælland) annullerede Klagenævnet tildelingsbeslutningen, fordi evalueringen fejlagtigt inddrog erfaringer med andre produkter. Pointscoren var meget tæt (72,00 mod 72,97), og nævnet vurderede, at den usaglige evaluering *kunne have været afgørende* for udfaldet.

Modsat i 23/06161 (EG Danmark mod Frederikshavn Kommune) konstaterede Klagenævnet en overtrædelse af udbudslovens § 171, stk. 4 (mangelfuld begrundelse for tildelingsbeslutning), men fandt ikke, at overtrædelsen var af en sådan karakter, at den kunne føre til annullation.

Typiske annullationsgrunde i Klagenævnets praksis omfatter:

- **Tildeling til ukonditionsmæssigt tilbud**: I 19/03311 (DFD mod Ringkøbing-Skjern Kommune) annullerede Klagenævnet tildelingen, fordi ordregiver havde afvist klagers tilbud som ukonditionsmæssigt uden grundlag – de to tilbudsgiveres produkter var teknisk identiske.
- **Ulovlig ændring af mindstekrav**: I 23/03579 (Assemble mod Hørsholm Kommune) annullerede Klagenævnet, fordi kommunen under forhandlingsudbuddet lempede to mindstekrav, hvilket udgjorde en ændring af grundlæggende elementer i strid med udbudslovens § 66, stk. 5.
- **Uegnet evalueringsmodel**: I 17/00127 (Dansk Cater mod SKI, fødevareaftale med anslået værdi på 1,6 mia. kr.) annullerede Klagenævnet, fordi evalueringsmodellen for pris ikke vægtede varelinjerne repræsentativt.
- **Usaglige hensyn i evalueringen**: I 24/02979 inddrog ordregiver erfaringer med produkter, der ikke var en del af det konkrete tilbud.

LOV Lov om Klagenævnet for Udbud § 13, stk. 1 Udbudsloven § 2, stk. 1 Udbudsloven § 66, stk. 5 Udbudsloven § 160, stk. 1 Udbudsloven § 171, stk. 4

Klagenævnet for Udbud: Annullation af tildelingsbeslutning på grund af skønsprægede mindstekrav 31.10.2024
Klagenævnet for Udbud: Klage over evalueringsmodel for rammeaftale om IT-løsning 30.09.2024
Klagenævnet for Udbud: Annullation af tildelingsbeslutning for fødevareaftale grundet mangelfuld 07.02.2018

PRAKSIS

§ 3 Ordregivers egen annullation af et udbud – saglighed, bevisbyrde og erstatning

En ordregiver har ikke kontraheringspligt og er som udgangspunkt berettiget til at annullere et udbud, medmindre beslutningen forfølger et usagligt formål eller strider mod ligebehandlingsprincippet i udbudslovens § 2. Denne retsstilling er bekræftet af både EU-Domstolen og Højesteret.

Bevisbyrden for, at en annullation er usaglig, påhviler **klageren**. Som Vejledning om cirkulære af 31. marts 2016 om udbud af statslige drifts- og anlægsopgaver formulerer det:

> *Klagenævnets seneste praksis er i overensstemmelse med domstolspraksis, hvorefter det påhviler klageren (den økonomiske aktør) at bevise, at en annullation har været båret af usaglige hensyn.*

Saglige annullationsgrunde accepteret i praksis:

- **Modstridende oplysninger i udbudsmaterialet**: I 20/14612 (Krüger mod Tønder Spildevand) fandt Klagenævnet, at annullation var sagligt begrundet, da udbudsmaterialet indeholdt modstridende oplysninger om genanvendelse.
- **Manglende konkurrence**: I 23/13174 (Silkeborg Jordemoderhus mod Region Syddanmark) accepterede Klagenævnet annullation af et udbud med kun én tilbudsgiver, hvis kvalitet og økonomi var utilfredsstillende.
- **Budgetmæssige forhold**: I 17/00080 (GlobalConnect mod Randers Kommune) blev annullation accepteret, da eneste konditionsmæssige tilbud krævede en merbevilling, som kommunen ikke havde.
- **Uenighed om entrepriseomfang**: I 17/00216 (LH-Gulve mod Region Midtjylland) var annullation saglig, da der var opstået tvist om, hvorvidt undergulve var inkluderet.

Usaglig annullation – erstatningsansvar:

I 20/14198 (Dansk Uniform mod Region Hovedstaden) fandt Klagenævnet, at annullationen var usaglig – den reelle årsag var, at det vindende tilbud var ukonditionsmæssigt, og ordregiver ikke ønskede at tildele kontrakten til klager. Klagenævnet annullerede regionernes annullationsbeslutning.

I den efterfølgende erstatningssag 21/05326 tilkendte Klagenævnet Dansk Uniform **2.500.000 kr.** i erstatning svarende til positiv opfyldelsesinteresse, baseret på den garanterede 2-årige kontraktperiode.

Omvendt frifandt Klagenævnet i 17/00080 for erstatning, fordi den *efterfølgende lovlige annullation* brød årsagssammenhængen mellem den oprindelige fejl og det påståede tab.

Retlig interesse efter annullation:

I 21/12482 (Steelco Nordic mod Region Sjælland) afviste Klagenævnet klagen, da klager ikke længere havde retlig interesse efter ordregivers annullation af udbuddet, og klager ikke engang havde afgivet tilbud.

LOV	Lov om Klagenævnet for Udbud § 6, stk. 1 · Udbudsloven § 2, stk. 1	
PRAKSIS	**Klagenævnet for Udbud** · Region Syddanmarks annullation af udbud om privat fødeklinik var saglig trods procedurefejl i forhandlingsforløbet	26.09.2024
	Klagenævnet for Udbud · Afvisning af klage over annulleret udbud på grund af manglende retlig interesse	28.01.2022

Klagenævnet for Udbud · Erstatning for usaglig annullation af udbud om beklædning til akutberedskab	04.10.2021
Klagenævnet for Udbud · Klage over annullation af udbud afvist grundet modstridende oplysninger i udbudsmaterialet	07.06.2021
Klagenævnet for Udbud · Klage over annullation af udbud efter afgivelse af kontrolbud for familieplejeydelser	31.05.2021
Klagenævnet for Udbud · Annullation af udbud og direkte tildeling af kontrakt om arbejdsbeklædning anset for ulovlig	15.04.2021
Klagenævnet for Udbud · Afvisning af erstatningskrav efter lovlig annullation af udbud trods oprindelig uretmæssig tildeling	15.05.2018
Klagenævnet for Udbud · Annullation af udbud og efterfølgende tildeling efter delydelsesreglen	19.06.2017

§ 4 Opsættende virkning – fumus boni juris, uopsættelighed og interesseafvejning

En klage til Klagenævnet har som udgangspunkt ikke opsættende virkning, men kan tillægges det efter klagenævnslovens § 12, stk. 1, hvor **særlige grunde** taler herfor. Praksis har opstillet **tre kumulative betingelser**:

1. **Fumus boni juris** – overvejende sandsynlighed for at klagen vil blive taget til følge på realiteten
2. **Uopsættelighed** – risiko for alvorlig og uoprettelig skade for klager
3. **Positiv interesseafvejning** – klagers interesse skal veje tungere end ordregivers og samfundets interesse i hurtig kontraktindgåelse

Én manglende betingelse er tilstrækkeligt til at nægte opsættende virkning.

Automatisk opsættende virkning i standstill-perioden:

Efter § 12, stk. 2 har klager indgivet i standstill-perioden automatisk opsættende virkning, indtil Klagenævnet har truffet afgørelse. Klagenævnet skal underrette ordregiver inden 30 kalenderdage.

Praksis – opsættende virkning tillagt:

I 19/06803 (VITRONIC mod Sund & Bælt) tillagde Klagenævnet opsættende virkning, da udskydelsen af en kerneleverance på ubestemt tid reelt svarede til en ulovlig direkte tildeling.

I 19/08892 (Smith & Nephew mod regionerne) fik klagen opsættende virkning ved en direkte tildeling af en 40 mio. kr. kontrakt, da betingelserne for at anvende undtagelsen om manglende konkurrence af tekniske årsager ikke var opfyldt.

Praksis – opsættende virkning nægtet:

I 22/08342 (Remondis mod AffaldPlus) fandt Klagenævnet *fumus boni juris* opfyldt (ulovlig evalueringsmodel), men betingelsen om **uopsættelighed** var ikke opfyldt – at tabe et udbud er en påregnelig kommerciel risiko, og et eventuelt tab kunne søges godtgjort gennem erstatning.

I 2016-13375 (Protector Forsikring mod Nyborg Kommune) var *fumus boni juris* opfyldt (ulovlig rammeaftalevarighed), men uopsættelighed manglede, fordi klagers eget tilbud var ukonditionsmæssigt – klager ville under alle omstændigheder ikke have vundet.

I 26/03413 (Sedgwick mod Københavns Kommune) nægtede Klagenævnet opsættende virkning, fordi klager udelukkende havde nedlagt **konstaterende påstande** og ingen annullationspåstand. Klagenævnet kan ikke tilkende mere end påstået, jf. klagenævnslovens § 10, stk. 1, og fumus boni juris var dermed allerede af den grund udelukket.

LOV `Lov om Klagenævnet for Udbud § 10, stk. 1` `Lov om Klagenævnet for Udbud § 12, stk. 1-2`

PRAKSIS

Klagenævnet for Udbud · Sedgwick Danmark A/S: Opsættende virkning nægtet – negativ egenkapital og manglende annullationspåstand i udbudssag om skadebehandling	23.04.2026
Klagenævnet for Udbud · Klage over udbud af affaldsindsamling: Evalueringsmodel for optioner anset for ulovlig, men opsættende virkning afvist	06.09.2022
Klagenævnet for Udbud · Klage over direkte tildeling af kontrakt om sårbehandlingsudstyr tillagt opsættende virkning	20.12.2019
Klagenævnet for Udbud · Opsættende virkning ved ændring af udbudt rammeaftale før kontraktindgåelse	04.10.2019
Klagenævnet for Udbud · Afslag på opsættende virkning: Udbud af vandløbsvedligeholdelse og evalueringsmetode for pris	22.02.2019
Klagenævnet for Udbud · Afslag på opsættende virkning i sag om udbud af forsikringsydelser grundet ukonditionsmæssigt tilbud	21.12.2016

§ 5 "Uden virkning"-erklæring ved direkte tildeling og standstill-overtrædelse

"Uden virkning" er den groveste sanktion i udbudsretten og medfører, at den indgåede kontrakt erklæres ugyldig. Sanktionen er opdelt i to regelsæt:

§ 16 – Kontrakter indgået i standstill-perioden eller under opsættende virkning:

En kontrakt *kan* erklæres for uden virkning, hvis den er indgået i standstill-perioden eller mens en klage har opsættende virkning.

§ 17 – Obligatorisk uden virkning:

En kontrakt *skal* erklæres for uden virkning i fire situationer:

Nr.	Situation
1	Direkte tildeling uden forudgående offentliggørelse i EU-Tidende
2	Kontraktindgåelse i standstill-perioden + materiel overtrædelse der har påvirket klagers chancer
3	Kontrakt baseret på rammeaftale indgået i strid med udbudslovens afsnit II/III
4	Kontrakt baseret på dynamisk indkøbssystem indgået i strid med udbudsreglerne

Undtagelse for almene hensyn:

Efter § 17, stk. 3 kan en kontrakt, der ellers skulle erklæres uden virkning, opretholdes, hvis "væsentlige hensyn til almenhedens interesser" gør det nødvendigt. Økonomiske interesser i *direkte tilknytning* til kontrakten kan dog ikke udgøre sådanne hensyn, jf. ændringsdirektivets præambelbetragtning 22.

Praksis:

I 17/01401 (Lekolar mod Køge Kommune/FUS) erklærede Klagenævnet kontrakten for uden virkning, fordi ordregiver havde overgået til udbud med forhandling uden forudgående offentliggørelse, efter at alle tre tilbud var afvist som ukonditionsmæssige – og samtidig havde standstill-perioden ikke været overholdt.

I 20/14198 (Dansk Uniform mod Region Midtjylland) erklærede Klagenævnet en direkte kontrakt med Hoffmann Firmatøj A/S for uden virkning efter § 17, stk. 1, nr. 1, fordi Region Midtjyllands begrundelse for direkte tildeling (tvingende grunde) ikke var opfyldt – situationen skyldtes ordregivers egen ulovlige annullation.

Efter klagenævnslovens § 18, stk. 1 erklæres en kontrakt for uden virkning for **fremtidige leverancer**. Erklæringen angiver fra hvilket tidspunkt kontrakten skal anses for uden virkning.

LOV Lov om Klagenævnet for Udbud § 16 Lov om Klagenævnet for Udbud § 17, stk. 1, 3 Lov om Klagenævnet for Udbud § 18, stk. 1

PRAKSIS **Klagenævnet for Udbud** · Annullation af udbud og direkte tildeling af kontrakt om arbejdsbeklædning anset for ulovlig 15.04.2021

Klagenævnet for Udbud · Udbud af daginstitutionsmøbler: Kontrakt erklæret uden virkning grundet uigennemsigtig evaluering og procedurefejl 12.04.2018

§ 6 Alternative sanktioner – økonomisk sanktion og afkortning af kontraktens løbetid

Når en kontrakt ikke erklæres (helt) for uden virkning, men betingelserne i §§ 16-17 er opfyldt, fastsættes en **alternativ sanktion** efter klagenævnslovens §§ 18-19. De alternative sanktioner er:

- **Økonomisk sanktion** (bøde) – pålægges ordregivere, der er en del af den offentlige forvaltning
- **Afkortning af kontraktens løbetid**

Den økonomiske sanktion kan pålægges **objektivt** – dvs. uden at overtrædelsen kan tilregnes ordregiveren som forsætlig eller uagtsom, jf. § 19, stk. 3.

Praksis – sanktionsniveauer:

Sag	Ordregiver	Beløb	Begrundelse
20/14198	Region Midtjylland	100.000 kr.	Ulovlig direkte tildeling, kontrakt allerede udløbet
22/14588	Aalborg Universitet	190.000 kr.	Tildeling til ukonditionsmæssigt tilbud, kontrakt fuldt opfyldt

I 22/14588 (Holmris mod AAU) havde universitetet tildelt en møbelkontrakt til et tilbud, der ikke opfyldte to mindstekrav. Da kontrakten allerede var fuldt opfyldt (møblerne leveret og monteret), kunne den ikke erklæres for uden virkning for fremtidige leverancer, og Klagenævnet pålagde i stedet en økonomisk sanktion på 190.000 kr.

Tilsvarende i 20/14198 (Dansk Uniform mod Region Midtjylland), hvor kontrakten var udløbet, og Region Midtjylland i stedet blev pålagt 100.000 kr.

Sanktionens størrelse fastsættes skønsmæssigt under hensyn til overtrædelsens karakter og kontraktens gennemførelse. Den skal indbetales til Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen inden 8 uger.

LOV Lov om Klagenævnet for Udbud § 18, stk. 2 | Lov om Klagenævnet for Udbud § 19, stk. 1-3

PRAKSIS
- **Klagenævnet for Udbud** · Annullering af tildelingsbeslutning og økonomisk sanktion på grund af ukonditionsmæssigt tilbud — 20.03.2023
- **Klagenævnet for Udbud** · Annullation af udbud og direkte tildeling af kontrakt om arbejdsbeklædning anset for ulovlig — 15.04.2021

§ 7 Ukonditionsmæssige tilbud som annullationsgrund

Et gennemgående mønster i Klagenævnets praksis er, at ordregivers manglende afvisning af et **ukonditionsmæssigt tilbud** – dvs. et tilbud, der ikke opfylder de ufravigelige mindstekrav i udbudsmaterialet – udgør en selvstændig annullationsgrund.

I 22/14588 (Holmris mod AAU) tildelte universitetet en møbelkontrakt til et tilbud, der ikke opfyldte mindstekrav til dimensioner på arbejdsstole og telefonbokse. Universitetet erkendte selv fejlen under klagesagen, men møblerne var allerede leveret.

I 19/03311 (DFD mod Ringkøbing-Skjern Kommune) var problemet omvendt: kommunen havde *fejlagtigt afvist* klagers tilbud som ukonditionsmæssigt, mens det vindende tilbuds identiske produkter var accepteret. Klagenævnet fastslog en klar overtrædelse af ligebehandlingsprincippet og annullerede tildelingen.

I 2009-0020359 (Gorm Hansen mod Greve Kommune) annullerede Klagenævnet kontrakten, fordi det vindende tilbud ikke havde anvendt de obligatoriske beregningsformler fra et rettelsesblad og manglede krævede enhedspriser.

I 20/14198 (Dansk Uniform mod regionerne) fastslog Klagenævnet, at det vindende tilbud var ukonditionsmæssigt baseret på produktdatablade, og at ordregivers forsøg på "teknisk afklaring" ikke kunne rette op, jf. udbudslovens § 159, stk. 6.

Praksis er konsistent: ordregiver *skal* afvise tilbud, der ikke opfylder mindstekrav. Manglende afvisning er en overtrædelse af udbudslovens § 2 (ligebehandling), og hvis et andet tilbud var konditionsmæssigt, er der typisk grundlag for annullation.

LOV Udbudsloven § 2, stk. 1 | Udbudsloven § 159, stk. 5-6

PRAKSIS
- **Klagenævnet for Udbud** · Annullering af tildelingsbeslutning og økonomisk sanktion på grund af ukonditionsmæssigt tilbud — 20.03.2023
- **Klagenævnet for Udbud** · Annullation af udbud og direkte tildeling af kontrakt om arbejdsbeklædning anset for ulovlig — 15.04.2021
- **Klagenævnet for Udbud** · Klage over afvisning af tilbud på vaskeløsning på grund af påstået manglende opfyldelse af mindstekrav — 15.05.2020
- **Klagenævnet for Udbud** · Manglende overholdelse af mindstekrav i tilbud førte til annullering af kontrakt — 05.03.2010

§ 8 Evalueringsmodeller og gennemsigtighedsprincippet

Udbudslovens § 160, stk. 1 kræver, at ordregiver i udbudsmaterialet fastlægger og beskriver **alle dele** af evalueringsmodellen. Specifikke parametre kan afhænge af de indkomne tilbud, men det skal entydigt beskrives på forhånd, *hvordan* parametrene fastlægges, og parametrene kan ikke bero på ordregivers valg eller vurdering efter åbningen.

I 17/00127 (Dansk Cater mod SKI) annullerede Klagenævnet tildelingen af en 1,6 mia. kr. rammeaftale, fordi evalueringsmodellen for pris ikke vægtede varelinjerne repræsentativt i forhold til det forventede indkøbsvolumen.

I 22/08342 (Remondis mod AffaldPlus) fandt Klagenævnet, at de udbudte "optioner" reelt var sideordnede tilbud, og at evalueringsmodellen, der sammenblandede priserne for fire gensidigt udelukkende scenarier, ikke afspejlede det forventede indkøb – i strid med § 160 og § 2.

I 18/09769 (HedeDanmark mod Odsherred Kommune) var klagerens kritik af en lineær nulpunktsmodel, hvor hældningsgraden først blev fastsat efter tilbudsfristen. Kommunen havde annulleret den oprindelige tildelingsbeslutning selv, men fastholdt modellen.

Disse sager viser, at Klagenævnet håndhæver § 160 strengt: evalueringsmodellen skal være tilstrækkeligt gennemsigtig til, at tilbudsgiverne kan forudse, hvordan deres tilbud vil blive evalueret.

For en dybere behandling af evalueringsmodellernes materielle udbudsretlige krav henvises til praksisoversigten om udbudsret.

LOV	Udbudsloven § 2, stk. 1 · Udbudsloven § 53, stk. 3 · Udbudsloven § 160, stk. 1	
PRAKSIS	**Klagenævnet for Udbud** · Klage over udbud af affaldsindsamling: Evalueringsmodel for optioner anset for ulovlig, men opsættende virkning afvist	06.09.2022
	Klagenævnet for Udbud · Afslag på opsættende virkning: Udbud af vandløbsvedligeholdelse og evalueringsmetode for pris	22.02.2019
	Klagenævnet for Udbud · Annullation af tildelingsbeslutning for fødevareaftale grundet mangelfuld evalueringsmodel for pris og kvalitet	09.02.2018

§ 9 Erstatning efter annullation – positiv og negativ opfyldelsesinteresse

Klagenævnet kan tilkende erstatning for overtrædelser af udbudsreglerne. Erstatningskravet kan opgøres som:

- **Positiv opfyldelsesinteresse** (tabt fortjeneste/dækningsbidrag) – forudsætter, at klager med overvejende sandsynlighed ville have vundet kontrakten, hvis reglerne var overholdt
- **Negativ kontraktinteresse** (forgæves afholdte tilbudsomkostninger) – subsidiært krav

I 21/05326 (Dansk Uniform mod regionerne) tilkendte Klagenævnet **2.500.000 kr.** i positiv opfyldelsesinteresse. Erstatningen blev skønsmæssigt fastsat ud fra den garanterede 2-årige kontraktperiode (forventet omsætning 6.301.675 kr.), eksklusive optioner og forlængelser.

I 04-23.447 (Brunata mod boligselskaber) fastsatte Klagenævnet erstatningen skønsmæssigt, efter at alvorlige udbudsfejl var konstateret – bl.a. ulovlige forhandlinger og forskelsbehandling af tilbudsgivere.

I 17/00080 (GlobalConnect mod Randers Kommune) blev erstatningskravet afvist. Selvom den oprindelige tildeling var fejlagtig, medførte den *efterfølgende lovlige annullation*, at kommunen ikke var forpligtet til at indgå kontrakt med klager. Der forelå hverken grundlag for positiv eller negativ opfyldelsesinteresse.

Centralt for årsagssammenhæng: ordregiver skal ikke kunne opnå erstatningsfrihed ved blot at annullere udbuddet – men omvendt bryder en *objektivt saglig* annullation den nødvendige kausalitet.

PRAKSIS	**Klagenævnet for Udbud** · Erstatning for usaglig annullation af udbud om beklædning til akutberedskab	04.10.2021
	Klagenævnet for Udbud · Afvisning af erstatningskrav efter lovlig annullation af udbud trods oprindelig uretmæssig tildeling	15.05.2018
	Klagenævnet for Udbud · Skønsmæssig fastsættelse af erstatning efter overtrædelse af udbudsregler	07.07.2005

§ 10 EU-retligt fundament: Kontroldirektiverne og effektiv prøvelse

Det danske sanktionssystem gennemfører kontroldirektiverne 89/665/EØF (den klassiske sektor) og 92/13/EØF (forsyningsvirksomhedssektoren), som ændret ved direktiv 2007/66/EF. Ændringsdirektivet indførte tre centrale elementer:

1. Obligatorisk standstill-periode (art. 2a-2c): Kontraktindgåelse kan tidligst ske efter udløb af mindst 10 (elektronisk) eller 15 (andet) kalenderdage efter meddelelse af tildelingsbeslutningen – gennemført i dansk ret ved klagenævnslovens § 3 og udbudslovens § 3.

2. "Uden virkning"-sanktion (art. 2d): Kontrakter indgået ved ulovlig direkte tildeling betragtes "som princip" som uden virkning. Direktivets præambelbetragtning 13 fastslog:

> *For at modvirke ulovlig indgåelse af direkte tildelte kontrakter, der af Domstolen er blevet betegnet som den alvorligste tilsidesættelse af fællesskabsretten vedrørende offentlige kontrakter, bør der indføres sanktioner, der er effektive, står i et rimeligt forhold til overtrædelsen og har afskrækkende virkning.*

3. Alternative sanktioner (art. 2e): Bøde til et uafhængigt organ og/eller afkortning af kontraktens løbetid – gennemført i klagenævnslovens §§ 19-20.

Direktivet tillader undtagelsesvist opretholdelse af kontrakten, men kun ved "væsentlige hensyn til almenhedens interesser" – og økonomiske interesser i direkte tilknytning til kontrakten (forsinkelsesomkostninger, ny udbudsprocedure mv.) kan ifølge direktivets præambelbetragtning 22 *ikke* udgøre sådanne hensyn.

Det materielle udbudsretlige grundlag er udbudsdirektivet 2014/24/EU, der bl.a. regulerer evalueringsmodeller, mindstekrav og udbudsprocessens forløb.

LOV Lov om Klagenævnet for Udbud § 3 · Udbudsloven § 3

§ 11 Sammenfatning af centrale praksismønstre

Den gennemgåede praksis fra Klagenævnet for Udbud tegner følgende overordnede billede:

Annullation af tildelingsbeslutninger:

- Kræver en *væsentlig* overtrædelse med *konkret kausalitet* – konstaterede overtrædelser uden indflydelse på resultatet fører ikke til annullation.
- De hyppigste annullationsgrunde er: tildeling til ukonditionsmæssigt tilbud, ulovlig ændring af mindstekrav, uegnet evalueringsmodel og usaglige hensyn i evalueringen.
- Bevisbyrden for annullationens saglighed ligger hos *klageren*, når ordregiver selv annullerer et udbud.

Opsættende virkning:

- Tillægges kun undtagelsesvist – fumus boni juris, uopsættelighed og interesseafvejning skal alle være opfyldt.
- Automatisk opsættende virkning i standstill-perioden er den vigtigste praktiske beskyttelse.
- Manglende annullationspåstand udelukker fumus boni juris.

Uden virkning og alternative sanktioner:

- "Uden virkning" er forbeholdt de groveste overtrædelser – navnlig ulovlig direkte tildeling.
- Når kontrakten er udløbet eller fuldt opfyldt, pålægges i stedet en økonomisk sanktion (typisk 100.000-190.000 kr. i de observerede sager).
- Sanktionen kan pålægges objektivt (uden culpa).

Erstatning:

- Positiv opfyldelsesinteresse tilkendes, når klager med overvejende sandsynlighed ville have vundet kontrakten.
- Lovlig annullation bryder årsagssammenhængen og udelukker erstatning.
- Usaglig annullation udløser erstatningsansvar – tilkendt op til 2.500.000 kr. i nyere praksis.

Forholdet til ordregivers handlemuligheder:

- Annullation af tildelingsbeslutningen har den virkning, at ordregiver efter udbudslovens § 185, stk. 2 skal bringe en allerede indgået kontrakt til ophør med passende varsel, medmindre særlige forhold tilsiger videreførelse.
- Ordregiver kan altid annullere sit eget udbud af saglige grunde – fejl i udbudsmaterialet, manglende konkurrence, budgetforhold – uden at dette i sig selv udløser erstatning.

LOV Lov om Klagenævnet for Udbud § 13, stk. 1 | Udbudsloven § 185, stk. 2

REFERENCE Lovgrundlag

8 paragraffer

Lov om Klagenævnet for Udbud § 12	stk. 1-2	Lov om Klagenævnet for Udbud § 13	stk. 1
Lov om Klagenævnet for Udbud § 17	stk. 1	Lov om Klagenævnet for Udbud § 18	stk. 1-2
Lov om Klagenævnet for Udbud § 19	stk. 1-2	Udbudsloven § 2	stk. 1
Udbudsloven § 160	stk. 1	Udbudsloven § 185	stk. 2

MATERIALE

Citerede afgørelser

24 afgørelser

KLAGENÆVNET FOR UDBUD · NÆVN / KLAGEINSTANS		24
23.04.2026	Sedgwick Danmark A/S: Opsættende virkning nægtet – negativ egenkapital og manglende annullationspåstand i udbudssag om skadebehandling	26/03413
31.10.2024	Annullation af tildelingsbeslutning på grund af skønsprægede mindstekrav og usaglige hensyn i evaluering af kørestole	24/02979
26.09.2024	Region Syddanmarks annullation af udbud om privat fødeklinik var saglig trods procedurefejl i forhandlingsforløbet	23/13174
30.11.2023	Annullering af tildelingsbeslutning på grund af ulovlig ændring af mindstekrav i udbud med forhandling	23/03579
22.09.2023	Klage over evalueringsmodel, mindstekrav og proces i udbud af IT-løsning til Frederikshavn Kommune	23/06161
20.03.2023	Annullering af tildelingsbeslutning og økonomisk sanktion på grund af ukonditionsmæssigt tilbud	22/14588
06.09.2022	Klage over udbud af affaldsindsamling: Evalueringsmodel for optioner anset for ulovlig, men opsættende virkning afvist	22/08342
28.01.2022	Afvisning af klage over annulleret udbud på grund af manglende retlig interesse	21/12482
04.10.2021	Erstatning for usaglig annullation af udbud om beklædning til akutberedskab	21/05326
07.06.2021	Klage over annullation af udbud afvist grundet modstridende oplysninger i udbudsmaterialet	20/14612
31.05.2021	Klage over annullation af udbud efter afgivelse af kontrolbud for familieplejeydelser	20/12004
15.04.2021	Annullation af udbud og direkte tildeling af kontrakt om arbejdsbeklædning anset for ulovlig	20/14198
15.05.2020	Klage over afvisning af tilbud på vaskeløsning på grund af påstået manglende opfyldelse af mindstekrav	19/03311
20.12.2019	Klage over direkte tildeling af kontrakt om sårbehandlingsudstyr tillagt opsættende virkning	19/08892
04.10.2019	Opsættende virkning ved ændring af udbudt rammeaftale før kontraktindgåelse	19/06803
22.02.2019	Afslag på opsættende virkning: Udbud af vandløbsvedligeholdelse og evalueringsmetode for pris	18/09769
15.05.2018	Afvisning af erstatningskrav efter lovlig annullation af udbud trods oprindelig uretmæssig tildeling	17/00080
12.04.2018	Udbud af daginstitutionsmøbler: Kontrakt erklæret uden virkning grundet uigennemsigtig evaluering og procedurefejl	17/01401

09.02.2018	Annullation af tildelingsbeslutning for fødevareaftale grundet mangelfuld evalueringsmodel for pris og kvalitet	17/00127
11.07.2017	Ændring af mindstekrav til rullebures konstruktion var ikke en grundlæggende ændring af udbudsmaterialet	17/01077
19.06.2017	Annullation af udbud og efterfølgende tildeling efter delydelsesreglen	17/00216
21.12.2016	Afslag på opsættende virkning i sag om udbud af forsikringsydelser grundet ukonditionsmæssigt tilbud	2016-13375
05.03.2010	Manglende overholdelse af mindstekrav i tilbud førte til annullering af kontrakt	2009-0020359
07.07.2005	Skønsmæssig fastsættelse af erstatning efter overtrædelse af udbudsregler	04-23.447

02 PRAKSISOVERSIGT · ERHVERVSRET

Praksisoversigt over dansk konkurrenceret (KL §§ 6, 11)

Forbudsprincippet, dominansvurderingen og håndhævelsen fra Konkurrencerådet til Højesteret

Version 2 Opdateret 16. jul. 2026 11 afgørelser · 2002–2025 Læs online

INTRODUKTION

Konkurrenceloven hviler på to forbud: § 6 mod konkurrencebegrænsende aftaler og § 11 mod misbrug af dominerende stilling. Begge er siden 1997-reformen udformet som spejlbilleder af TEUF art. 101 og 102 og skal ifølge forarbejderne fortolkes i overensstemmelse med Kommissionens og EU-Domstolens praksis. Praksis viser et markant asymmetrisk billede: § 6-sagerne afgøres i vidt omfang administrativt eller ved bødeforlæg, mens de få § 11-sager, der når domstolene, ofte falder ud til den dominerende virksomheds fordel, fordi bevisbyrden for ekskluderende virkning er reel og tung – illustreret af Post Danmark I, hvor Højesteret ophævede Konkurrencerådets afgørelse.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Konkurrenceloven §§ 6 og 11 skal fortolkes i overensstemmelse med EU-Domstolens og Kommissionens praksis efter TEUF art. 101 og 102 – det var et udtrykkeligt formål med forbudsprincippets indførelse i 1997.

02 Det er ikke ulovligt at være dominerende; kun misbruget er forbudt. Men den dominerende virksomhed har en særlig forpligtelse til ikke at skade den effektive konkurrence.

03 Dominans foreligger, når virksomheden i høj grad kan handle uafhængigt af konkurrenter og kunder. Markedsandele på 25 pct. og derunder er ifølge forarbejderne næppe tilstrækkeligt, og 25-40 pct. sjældent tilstrækkeligt alene.

04 Selektive lavpriser over AIC men under ATC udgør ikke i sig selv misbrug – der kræves påvisning af en faktisk eller sandsynlig ekskluderende virkning, jf. Post Danmark I.

05 En dominerende virksomhed kan forsvare sig med saglige grunde: objektiv nødvendighed, proportional imødegåelse af konkurrenters priser eller dokumenterede effektivitetsgevinster til gavn for forbrugerne. Bevisbyrden påhviler virksomheden.

06 Eksklusivitetsaftaler og eksklusivitetsrabatter fra en dominerende virksomhed kan udgøre misbrug, når de er egnede til at afskærme markedet – det kræver ikke påvist faktisk udelukkelse.

07 Aftaler i strid med § 6 er civilretligt ugyldige efter § 6, stk. 5, og ugyldigheden kan påberåbes selvstændigt af aftaleparter og tredjemænd ved domstolene.

08 Overtrædelser kan udløse erstatningsansvar; ved karteller gælder en lovbestemt formodning om, at overtrædelsen har forvoldt tab, som overtræderen skal afkræfte.

09 Undskyldelig retsvildfarelse kan føre til strafbortfald i kartelsager, selv om overtrædelsen af § 6, stk. 1, er fuldbyrdet.

10 Konkurrenceloven skelner i dag mellem civile bøder til virksomheder efter § 23, stk. 1, og egentlig straf – bøde eller fængsel indtil 1 år og 6 måneder – til fysiske personer efter § 23, stk. 4.

11 Konkurrencerådets afgørelser skal offentliggøres, og oplysninger, der angår ulovlige forhold, må i vidt omfang tåle offentliggørelse, medmindre virksomheden konkret dokumenterer nærliggende risiko for væsentlig skade.

12 Instansvejen går fra Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen/Konkurrencerådet via Konkurrenceankenævnet til Sø- og Handelsretten – en sag kan ikke indbringes for domstolene, før ankenævnets afgørelse foreligger.

§ 1 De to forbud og lovens systematik

Konkurrenceloven bygger på to materielle forbud, der udgør lovens kerne.

Konkurrenceloven § 6, stk. 1 bestemmer:

> *Det er forbudt for virksomheder m.v. at indgå aftaler, der direkte eller indirekte har til formål eller til følge at begrænse konkurrencen.*

Konkurrenceloven § 11, stk. 1 er kortere endnu:

> *Det er forbudt for en eller flere virksomheder m.v. at misbruge en dominerende stilling.*

Begge bestemmelser suppleres af ikke-udtømmende eksempelkataloger – § 6, stk. 2 opregner syv aftaletyper fra prisfastsættelse over markedsopdeling til bindende videresalgspriser, og § 11, stk. 3 fire misbrugsformer. Efter § 6, stk. 3 gælder forbuddet også vedtagelser inden for en sammenslutning af virksomheder og samordnet praksis, hvilket er afgørende, fordi karteller sjældent foreligger som skriftlige aftaler.

Omkring forbuddene ligger et ventil- og undtagelsessystem:

- **Bagatelreglen** i § 7 undtager aftaler under 10 pct. samlet markedsandel mellem konkurrenter og 15 pct. mellem ikke-konkurrenter – men efter § 7, stk. 3 gælder undtagelsen **ikke**, hvis aftalen har til formål at begrænse konkurrencen. Formålsovertrædelser er altså aldrig bagateller.
- **Den individuelle fritagelse** i § 8, stk. 1 opstiller fire kumulative betingelser: effektivitetsgevinster, en rimelig andel til forbrugerne, ingen unødvendige begrænsninger og ingen mulighed for at udelukke konkurrencen for en væsentlig del af markedet.
- **Gruppefritagelser** udstedes af erhvervsministeren efter § 10.

Efter § 6, stk. 5 er forbudte aftaler **ugyldige**, medmindre de er undtaget, fritaget eller omfattet af en erklæring. Ugyldigheden indtræder automatisk og er den civilretlige nøgle til privat håndhævelse.

Endelig fastslår § 2, stk. 6, at TEUF artikel 101 eller artikel 102 anvendes parallelt med § 6 eller § 11 – eller alene – når samhandelen mellem medlemsstaterne kan påvirkes. I praksis påberåbes de danske og de EU-retlige bestemmelser derfor typisk side om side, som det skete i Nets/Teller-sagen.

LOV Konkurrenceloven § 2, stk. 6 · Konkurrenceloven § 6, stk. 1-5 · Konkurrenceloven § 7, stk. 1, 3 · Konkurrenceloven § 8, stk. 1 · Konkurrenceloven § 10 · Konkurrenceloven § 11, stk. 1, 3

PRAKSIS **Sø- og Handelsretten** · Dom om offentliggørelse af forretningshemmeligheder i konkurrencesag mod Nets A/S 11.05.2020

§ 2 Fra kontrolprincip til forbudsprincip – betænkning nr. 1297/1995 som fortolkningsnøgle

Dansk konkurrenceret gennemgik i 1997 et principskifte, som stadig er afgørende for at læse praksis rigtigt. Fra 1937 til 1997 byggede loven på **gennemsigtighedsprincippet** og et kontrol- eller misbrugsprincip: konkurrencebegrænsninger var ikke forbudte, men Konkurrencerådet kunne søge deres skadelige virkninger bragt til ophør ved forhandling og om nødvendigt påbud.

Betænkning nr. 1297/1995 om konkurrencelovgivningen er den centrale kilde til, hvorfor og hvordan dette blev opgivet. Bilagsbindet gengiver den dagældende ordning, hvor §§ 11-13 alene gav rådet adgang til at bringe skadelige virkninger til ophør ved forhandling og påbud, betænkning nr. 1297/1995, bind 2, s. 29.

Udvalget lagde afgørende vægt på, at det nye forbudsprincip skulle følge EU-retten. Om dominansbegrebet hedder det i betænkningen s. 435:

> *Kommissionens og Domstolens praksis vil være vejledende ved fortolkningen af begrebet dominerende stilling i lovudkastets § 14. Dette indebærer skærpede betingelser i forhold til den gældende konkurrencelov for at statuere dominans.*

Samme sted opstilles de markedsandelstærskler, der stadig danner udgangspunkt:

> *En markedsandel på 25 pct. og derunder vil formentlig ikke være tilstrækkelig til at statuere dominerende stilling. (...) Markedsandele på mellem 25 og 40 pct. er formentlig ikke tilstrækkelige til alene at statuere dominans på det relevante marked.*

Udvalget fastholdt samtidig, at misbrugsvurderingen forbliver en **skønspræget helhedsbedømmelse**, og at eksempelkataloget kun opregner typiske misbrugssituationer, s. 432.

To yderligere forudsætninger fra betænkningen præger håndhævelsen den dag i dag. For det første forudsatte udvalget en **væsentlig skærpelse af sanktionsniveauet**, fordi der under den gamle lov "stort set aldrig idømmes bøder og i givet fald kun af meget beskeden størrelse", s. 26. For det andet forudså udvalget, at forbudsprincippet ville **styrke den private håndhævelse**, men understregede, at private erstatningssøgsmål ikke i sig selv kan sikre effektiv håndhævelse, s. 338.

Endelig fastlagde betænkningen instansvejen: ankeadgangen til Konkurrenceankenævnet blev opretholdt, og afgørelser kan ikke indbringes for Sø- og Handelsretten, før ankenævnets afgørelse foreligger, s. 26.

LOV Konkurrenceloven § 1 Konkurrenceloven § 11, stk. 1

§ 3 § 6: formålsovertrædelser, samordnet praksis og karteldefinitionen

Sondringen mellem aftaler med konkurrencebegrænsende **formål** og aftaler med konkurrencebegrænsende **følge** er den vigtigste i § 6-praksis. Har aftalen til formål at begrænse konkurrencen, er den forbudt uden nærmere virkningsanalyse, og bagatelreglen i § 7 er sat ud af kraft.

Karteller er kernen. Konkurrenceloven § 5 b, nr. 6 definerer et kartel som en aftale eller samordnet praksis mellem to eller flere **konkurrenter** om at samordne deres konkurrencemæssige adfærd – herunder prisfastsættelse, kvoter, markedsdeling, kundefordeling og tilbudskoordinering. Definitionen er horisontal: den forudsætter virksomheder i samme omsætningsled.

Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen udfolder dette i Vejledning om konkurrenceloven, kapitel 2:

> *Karteller er de alvorligste konkurrencebegrænsninger. Et kartel er en ulovlig koordinering blandt to eller flere virksomheder i samme omsætningsled, som har aftalt eller samordnet deres adfærd om, at de ikke skal konkurrere med hinanden for dermed at kunne få en højere pris for deres produkter, end de ellers ville kunne få uden koordineringen.*

Vejledningen fremhæver samtidig det bærende rationale bag forbuddet mod informationsudveksling:

> *Udgangspunktet er, at konkurrerende virksomheder skal handle uafhængigt af hinanden. Virksomheder, der udveksler oplysninger om deres konkurrenceadfærd eller koordinerer deres konkurrenceadfærd, får en kunstig fordel på markedet.*

Det er derfor ikke nødvendigt at påvise en egentlig aftale – det er nok, at usikkerheden om konkurrenternes adfærd er blevet mindsket.

Vejledningens praksiseksempler viser spændvidden i håndhævelsen og bødeniveauerne før den nuværende sanktionsordning:

Sag	Adfærd	Sanktion
Elindco Byggefirma A/S	Udveksling af priser med konkurrenter forud for bud på entrepriser (2007-2009)	Bødeforlæg 10 mio. kr.

Olympus Danmark A/S	Kickback-system, hvor forhandleravancer afhang af overholdelse af videresalgspriser	Bøde 3,6 mio. kr.
Canett Furniture A/S	Krav om at vejledende priser skulle overholdes som mindstepriser	Bøde 600.000 kr.

Elindco-sagen er det klassiske eksempel på **tilbudskoordinering**, mens Olympus og Canett angår **bindende videresalgspriser** – den vertikale variant, der udtrykkeligt er nævnt i § 6, stk. 2, nr. 7. Bemærk, at bindende videresalgspriser rammes af § 6, selv om parterne ikke er konkurrenter og dermed ikke danner et kartel i § 5 b's forstand.

LOV Konkurrenceloven § 5b · Konkurrenceloven § 6, stk. 1-3 · Konkurrenceloven § 7, stk. 3

§ 4 Kartelsager ved domstolene: vejmarkeringssagen og den undskyldelige retsvildfarelse

Selv om langt de fleste § 6-sager afsluttes administrativt eller ved bødeforlæg, når nogle kartelsager domstolene – og her viser praksis, at almindelige strafferetlige principper slår fuldt igennem.

I **SS-532/2022-OLR** – vejmarkeringssagen – fandt landsretten de tiltalte skyldige i kartelvirksomhed efter § 6, stk. 1, jf. den dagældende § 23, stk. 3, men lod straffen bortfalde som følge af en **undskyldelig retsvildfarelse**, jf. straffeloven § 82 og § 83.

Afgørelsen er principielt vigtig af flere grunde:

- Skyldspørgsmålet og sanktionsspørgsmålet holdes skarpt adskilt. At overtrædelsen af § 6, stk. 1, var fuldbyrdet, blev ikke afsvækket af vildfarelsen – den slog udelukkende igennem på sanktionen.
- Den illustrerer, at kartelforbuddets objektive karakter ikke fjerner behovet for et subjektivt tilregnelsesled. Efter § 23, stk. 1 kræves forsæt eller uagtsomhed, og efter § 23, stk. 4 forsæt eller grov uagtsomhed for fysiske personers medvirken.
- Sagen lå i grænselandet mellem konkurrenceret og udbudsret, hvor samarbejde mellem tilbudsgivere kan fremstå som legitim konsortiedannelse. Netop dér er risikoen for retsvildfarelse reel – men vejmarkeringssagen bør læses som en undtagelse båret af helt konkrete omstændigheder, ikke som en generel adgang til at påberåbe sig ukendskab til kartelforbuddet.

Konsortier og tilbudskoordinering udgør fortsat det vanskeligste afgrænsningsspørgsmål under § 6: et konsortium mellem virksomheder, der hver især kunne have budt selvstændigt, nærmer sig tilbudskoordinering, mens et konsortium mellem virksomheder, der ikke enkeltvis kunne løfte opgaven, i almindelighed falder uden for forbuddet.

LOV Konkurrenceloven § 6, stk. 1 · Konkurrenceloven § 23, stk. 1, 4 · Straffeloven § 82, stk. 1 · Straffeloven § 83

PRAKSIS **Landsretten** · Skyldige i kartelvirksomhed men strafbortfald efter undskyldelig retsvildfarelse i vejmarkeringssag 02.02.2023

§ 5 § 11: totrinsprøven – dominans og derefter misbrug

Anvendelsen af § 11 sker i to skarpt adskilte trin. Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen formulerer det præcist i Vejledning om konkurrenceloven, kapitel 3:

> *Forbuddet mod misbrug af dominerende stilling er overtrådt, når: 1. en virksomhed har en dominerende stilling på markedet, og 2. virksomheden misbruger denne stilling. Det er ikke ulovligt for en virksomhed at have en dominerende stilling på markedet. Det er misbruget heraf, der er forbudt.*

Trin 1 – dominans. Testen er uafhængighed:

> *En virksomhed er dominerende, når den har en sådan stilling på markedet, at den i høj grad kan handle uafhængigt af sine konkurrenter og kunder. Små og mellemstore virksomheder kan derfor også være dominerende.*

Dominans forudsætter altså ikke størrelse i absolut forstand, men magt på et korrekt afgrænset relevant marked. Markedsafgrænsningen er derfor i praksis det reelle slagsmål – i Post Danmark I var det spørgsmålet om markedet for distribution af adresseløse forsendelser, i Nets/Teller markedet for indløsning af internationale betalingskort i fysisk handel.

Trin 2 – misbrug. Den dominerende virksomhed har et særligt ansvar, men beholder retten til at konkurrere:

> *Det er også lovligt for en dominerende virksomhed at konkurrere og endda konkurrere intenst for at møde konkurrencen fra konkurrenterne. En dominerende virksomhed har imidlertid en særlig forpligtelse til ikke at skade den effektive konkurrence.*

Saglige grunde. Vejledningen opregner tre forsvar, som virksomheden selv skal godtgøre:

- **Objektiv nødvendighed** – adfærden følger af eksterne krav, fx sundhedsregulering eller tekniske krav.
- **Meeting competition** – at møde en konkurrents lavere pris for at bevare sine faste kunder, "forudsat at det er proportionalt".
- **Effektivitetsforsvaret** – dokumenterede effektivitetsgevinster, der opvejer de negative virkninger og også kommer forbrugerne til gode.

> *Det er den dominerende virksomhed, som skal godtgøre eventuelle saglige grunde.*

Denne bevisbyrdefordeling – myndigheden beviser dominans og misbrugsegnethed, virksomheden beviser de saglige grunde – er den akse, som næsten alle danske § 11-sager drejer om.

LOV `Konkurrenceloven § 11, stk. 1, 3`

PRAKSIS **Højesteret** · Højesterets dom om Post Danmarks prissætning og misbrug af dominerende stilling (Post Danmark I-sagen) 15.02.2013

Sø- og Handelsretten · Dom om offentliggørelse af forretningshemmeligheder i konkurrencesag mod Nets A/S 11.05.2020

§ 6 Post Danmark I: Højesteret ophæver Konkurrencerådets misbrugsafgørelse

Sag 2/2008 – Post Danmark I, afgjort af Højesteret den 15. februar 2013 – er den vigtigste danske dom om § 11. Sagen er tillige registreret som **BS-2/2008-HJR**, hvor det fremgår, at Højesteret ændrede landsrettens dom og ophævede Konkurrencerådets afgørelse.

Sagen angik Post Danmarks prissætning over for tre store kunder – Coop, Spar og SuperBest – som selskabet i 2003 vandt fra konkurrenten Forbruger-Kontakt på markedet for distribution af adresseløse forsendelser. Konkurrencerådet fandt, at Post Danmark havde misbrugt sin dominerende stilling ved at tilbyde disse kunder væsentligt lavere priser end sine øvrige tilsvarende kunder uden omkostningsmæssig begrundelse – såkaldt **selektiv prisdiskrimination**.

Markedsandelene udviklede sig således:

År	Post Danmark (omsætning)	Post Danmark (mængde)	Forbruger-Kontakt (omsætning)
2001	47 %	37 %	15-25 %
2002	47 %	34 %	25-35 %
2003	44 %	33 %	35-45 %
2004	55 %	48 %	25-35 %

Bevisførelsen kredsede om to omkostningsstandarder:

- **AIC** (Average Incremental Cost) – de gennemsnitlige inkrementelle omkostninger, der ville falde bort, hvis produktionen af ydelsen ophørte.
- **ATC** (Average Total Cost) – de gennemsnitlige samlede omkostninger inklusive en andel af fællesomkostninger.

Det afgørende var, at Post Danmarks priser til Coop lå **over AIC, men under ATC**. Dermed opstod det principielle spørgsmål, som blev forelagt EU-Domstolen i **sag C-209/10**: kræver en sådan prissætning påvisning af en konkret hensigt om at eliminere konkurrenten for at udgøre misbrug?

Højesteret ophævede Konkurrencerådets afgørelse efter EU-Domstolens præjudicielle afklaring af kravene til påvisning af **ekskluderende virkninger** ved selektive lavpriser. Dommens betydning kan sammenfattes således:

- Priser over de inkrementelle omkostninger kan ikke uden videre kvalificeres som misbrug, selv om de ligger under de samlede gennemsnitsomkostninger.
- Selektivitet – at give nogle kunder bedre priser end andre – er ikke i sig selv misbrug, når adfærden ikke har ekskluderende virkning.
- Det er ikke tilstrækkeligt, at en konkurrent taber kunder. En lige så effektiv konkurrent skal kunne matche prisen.

Post Danmark I er dermed den danske forankring af **as-efficient-competitor**-tankegangen og illustrerer, at domstolsprøvelsen af konkurrencemyndighedernes økonomiske analyser er reel og intensiv – ikke formel.

LOV Konkurrenceloven § 11, stk. 1, 3

PRAKSIS **Højesteret** · Højesterets dom om Post Danmarks prissætning og misbrug af dominerende stilling (Post Danmark I-sagen) 15.02.2013

§ 7 Underbudspriser efter Post Danmark: værdihåndteringssagen 2025

Linjen fra Post Danmark I er videreført i nyere praksis. I **BS-62063/2024-HJR** afsagde Højesteret den 14. november 2025 dom om misbrug af dominerende stilling gennem urimeligt lave priser – predatory pricing – på værdihåndteringsmarkedet. Sagen angår konkurrenceloven § 11 og trækker tillige på EU-konkurrenceretlige principper.

Sagen er interessant, fordi den adskiller sig fra Post Danmark I på ét væsentligt punkt: hvor Post Danmark I angik **selektive** priser over AIC, angår underbudsprissætning (predatory pricing) den situation, hvor priserne ligger så lavt, at de ikke dækker de relevante omkostninger. Prøvelsen af den type adfærd følger en anden struktur:

- Ligger priserne under de gennemsnitlige **variable** omkostninger, formodes adfærden i EU-praksis at være ekskluderende.
- Ligger priserne mellem de variable og de samlede gennemsnitsomkostninger, kræves der derimod påvisning af en **eliminationsplan** eller anden dokumentation for ekskluderende strategi.

At to Højesteretsdomme om dominerende virksomheders prissætning på godt tolv år begge angår prisniveauer sat i forhold til omkostningsstandarder, understreger, at **prisadfærd er den danske § 11-praksis' tyngdepunkt** – snarere end fx leveringsnægtelse eller koblingssalg.

Sammen med Post Danmark I markerer dommen, at dansk misbrugspraksis er blevet en økonomisk bevisdisciplin: markedsafgrænsning, omkostningsallokering og kontrafaktisk analyse afgør sagerne, ikke bestemmelsens eksempelkatalog i § 11, stk. 3.

LOV	Konkurrenceloven § 11, stk. 1, 3	
PRAKSIS	**Højesteret** · Højesterets dom om misbrug af dominerende stilling gennem urimeligt lave priser (predatory pricing) på værdihåndteringsmarkedet	14.11.2025
	Højesteret · Højesterets dom om Post Danmarks prissætning og misbrug af dominerende stilling (Post Danmark I-sagen)	15.02.2013

§ 8 Eksklusivitet og rabatter: Nets/Teller-sagen

Hvor Post Danmark-sagerne angår pris**niveauer**, angår Nets-sagen pris**strukturer** – og her har konkurrencemyndighederne haft mere held.

Konkurrencerådet traf den 29. august 2018 afgørelse om, at Nets A/S gennem datterselskabet Teller A/S havde misbrugt sin dominerende stilling i strid med konkurrenceloven § 11, stk. 1, jf. stk. 3, nr. 1, og TEUF artikel 102, litra a. Baggrunden fremgår af Sø- og Handelsrettens dom i **BS-22549/2019-SHR** om offentliggørelse af forretningshemmeligheder i konkurrencesagen mod Nets A/S:

> *Konkurrencerådet traf den 29. august 2018 afgørelse om, at Nets A/S (gennem datterselskabet Teller A/S) havde misbrugt sin dominerende stilling (...) ved i perioden 2012-2016 at anvende eksklusivitetsrabatter og/eller bestemmelser om eksklusivitet over for 14 af sine 30 største kunder inden for indløsning af internationale betalingskort i fysisk handel. Rådet fandt, at adfærden var* ***egnet til at afskærme markedet****.*

Formuleringen "egnet til at afskærme" er central. Ved eksklusivitetsarrangementer kræves der ikke bevis for, at konkurrenter faktisk blev udelukket – det er tilstrækkeligt, at adfærden er egnet til det. Det er en mærkbart lavere tærskel end den, Post Danmark I opstiller for selektive lavpriser, og forklarer, hvorfor eksklusivitetssager er lettere at føre for myndighederne end prissager.

Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens vejledning bekræfter udgangspunktet i kapitel 3:

> *Der kan være tale om et misbrug, hvis en dominerende virksomhed indgår eksklusivaftaler med sine kunder.*

Vejledningen illustrerer misbrugsbegrebets bredde med to yderligere sager. I **RUKO**-sagen fandt Konkurrencerådet, at den dominerende låseproducent havde misbrugt sin stilling ved at tilbyde en bygherre gratis at udskifte allerede installerede konkurrentlåse – et forsøg på at begrænse andre låseleverandørers markedsadgang. I **Arla Foods**-sagen fandt byretten misbrug, hvor Arla gav Metro Cash & Carry 200.000 kr. til en kampagne på betingelse af, at Metro stoppede samarbejdet med Hirtshals Andelsmejeri; Arla blev idømt en bøde på 5 mio. kr. Begge sager viser, at misbrug kan bestå i **enkeltstående transaktioner** rettet mod at ekskludere en navngiven konkurrent – ikke kun i systematiske prisstrukturer.

LOV	Konkurrenceloven § 11, stk. 1, 3	
PRAKSIS	**Højesteret** · Højesterets dom om Post Danmarks prissætning og misbrug af dominerende stilling (Post Danmark I-sagen)	15.02.2013
	Sø- og Handelsretten · Dom om offentliggørelse af forretningshemmeligheder i konkurrencesag mod Nets A/S	11.05.2020

§ 9 Privat håndhævelse: ugyldighed og erstatning

Betænkning nr. 1297/1995 forudså, at forbudsprincippet ville styrke den private håndhævelse, s. 338. Praksis bekræfter det.

Ugyldighed som selvstændigt værn. Efter § 6, stk. 5 er forbudte aftaler ugyldige. I **BS-1405/2016-SHR** – DanAvl-sagen – fandt Sø- og Handelsretten den 6. februar 2023, at opsigelsen af en DanAvl-omsætteraftale var konkurrenceretsstridig, og tilkendte erstatning. Sagen påberåbte både § 6, stk. 1, § 11, stk. 1 og § 15, stk. 1 og illustrerer, at konkurrencereglerne kan gøres gældende **direkte mellem private parter** – uden at konkurrencemyndighederne har truffet afgørelse.

Det samme gælder i **V-15-01, V-16-01 og V-17-01**, hvor Sø- og Handelsretten den 3. oktober 2002 behandlede erstatning for uretmæssig opkrævning af omkostningstillæg i strid med konkurrenceloven ved salg af hårde hvidevarer – her sammenholdt med aftaleloven § 36.

Erstatningsloven fra 2016. Behandlingen af konkurrenceretlige erstatningssager er siden reguleret særskilt i lov om behandling af erstatningssager vedrørende overtrædelser af konkurrenceretten (lov nr. 1541 af 13. december 2016), der gennemfører EU's erstatningsdirektiv. Lovens § 12 indeholder en central bevisregel:

> *Der gælder en formodning om, at kartelovertrædelser forvolder tab. Overtræderen har ret til at afkræfte denne formodning.*

Formodningen vender bevisbyrden for tabets **eksistens** – men ikke for dets **størrelse**. Loven bestemmer samtidig, at en dansk konkurrencemyndighed på rettens anmodning kan bistå med at opgøre skaden.

Erstatningsniveauer i praksis. Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens vejledning, kapitel 4 fremhæver to sager fra tiden før 2016-loven:

Sag	Grundlag	Erstatning

DSB – GT Linien	Misbrug af dominerende stilling: diskriminerende havneafgifter over for konkurrerende færgerute	10 mio. kr. (Højesteret, skønsmæssigt)
Cheminova – Akzo Nobel	Overpriser betalt til deltager i kartel sanktioneret af Kommissionen efter TEUF art. 101	10,7 mio. kr. (Sø- og Handelsretten)

DSB – GT Linien er værd at bemærke som en af de få danske sager, hvor **misbrug af dominerende stilling faktisk blev statueret** og førte til erstatning: DSB ejede Rødby og Gedser Havn og opkrævede havneafgifter af GT Linien uden at opkræve tilsvarende afgifter af sit eget rederi og af Deutsche Bundesbahn. Cheminova-sagen illustrerer follow-on-søgsmålet, hvor en kommissionsafgørelse danner grundlag for et dansk erstatningskrav.

LOV Aftaleloven § 36 · Konkurrenceloven § 6, stk. 1, 5 · Konkurrenceloven § 11, stk. 1 · Lov om behandling af erstatningssager vedrørende overtrædelser af konkurrenceretten § 12

PRAKSIS **Sø- og Handelsretten** · Opsigelse af DanAvl-Omsætteraftale Kendt Konkurrenceretsstridig - Erstatning Tilkendt 06.02.2023

Sø- og Handelsretten · Sag om erstatning for uretmæssig opkrævning af omkostningstillæg i strid med konkurrenceloven ved salg af hårde hvidevarer 03.10.2002

§ 10 Instansvejen og prøvelsens grænser

Konkurrencesagers vej gennem systemet er fastlagt i lovens kapitel om klageadgang og bekræftet i praksis:

Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen/Konkurrencerådet → Konkurrenceankenævnet → Sø- og Handelsretten → Højesteret. Allerede betænkning nr. 1297/1995, s. 26 fastslog, at afgørelser "ikke [kan] indbringes for Sø- og Handelsretten, før ankenævnets afgørelse foreligger", og at Sø- og Handelsretten er værneting både i straffesager og i civile søgsmål med konkurrenceretligt indhold.

Praksis har afklaret tre begrænsninger i prøvelsesadgangen:

Præmisser kan ikke prøves selvstændigt. I **U-5-07** afviste Sø- og Handelsretten den 20. november 2008 en sag om prøvelse af præmisser i Konkurrenceankenævnets hjemvisningskendelse, jf. retsplejeloven § 253. Sagen angik § 6, stk. 1 og § 11. Når ankenævnet hjemviser, foreligger der endnu ingen endelig afgørelse – og en part kan ikke få prøvet begrundelsen isoleret. Den, der hjemvises til fornyet behandling, må afvente den nye afgørelse.

Direkte anke til Højesteret afvises som udgangspunkt. I **216/2016** afviste Højesteret den 7. december 2016 direkte anke i en sag om misbrug af dominerende stilling på elmarkedet, jf. retsplejeloven § 368, stk. 4 og stk. 6. Sagen angik § 11, stk. 1 og 3. Tilsvarende afviste Højesteret i **BS-35622/2020-HJR** den 17. juni 2021 direkte anke i en sag om en voldgiftskendelses gyldighed vedrørende konkurrenceklausuler med påberåbelse af § 6, stk. 1 og voldgiftsloven § 37, stk. 2. At en sag er konkurrenceretlig og principiel, er altså ikke i sig selv nok til at springe en instans over.

Voldgift og konkurrenceret. BS-35622/2020-HJR berører desuden et principielt spørgsmål: i hvilket omfang kan en voldgiftskendelse tilsidesættes, fordi den strider mod konkurrencerettens ufravigelige regler? Da § 6, stk. 5 gør forbudte aftaler ugyldige, er konkurrenceretten ordre public-præget, og en voldgiftskendelse, der håndhæver en ulovlig konkurrencebegrænsning, kan angribes efter voldgiftsloven § 37.

Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens Vejledning om processer i konkurrencesager fra december 2025 beskriver forløbet fra styrelsens synsvinkel – fra indledende screening over indhentning af oplysninger, analyse og

partshøring til forelæggelse for Konkurrencerådet og "indbringelse for domstolene med henblik på pålæggelse af en bøde". Netop denne sidste formulering afspejler den nuværende sanktionsordning, hvor bøder til virksomheder pålægges af domstolene og ikke af myndigheden selv.

LOV Konkurrenceloven § 6, stk. 1, 5 | Konkurrenceloven § 11, stk. 1, 3 | Retsplejeloven § 253 | Retsplejeloven § 368, stk. 4, 6 | Voldgiftsloven § 37, stk. 2

PRAKSIS
- **Højesteret** · Højesteret afviser direkte anke i sag om voldgiftskendelses gyldighed vedrørende konkurrenceklausuler — 17.06.2021
- **Højesteret** · Afvisning af direkte anke til Højesteret i sag om misbrug af dominerende stilling på elmarkedet — 07.12.2016
- **Sø- og Handelsretten** · Afvisning af sag om prøvelse af præmisser i Konkurrenceankenævnets hjemvisningskendelse — 20.11.2008

§ 11 Offentliggørelse af afgørelser og grænsen for forretningshemmeligheder

En særegen dansk retspraksis har udviklet sig om konkurrenceloven § 13 – pligten til at offentliggøre Konkurrencerådets afgørelser og undtagelsen for drifts- og forretningshemmeligheder. Spørgsmålet er praktisk vigtigt, fordi offentliggørelsen er forudsætningen for follow-on-erstatningssager.

Udgangspunktet er offentliggørelsespligten i § 13, stk. 2, nr. 2. Undtagelsen i § 13, stk. 4 lyder:

> *Oplysninger om tekniske forhold, herunder forskning, produktionsmåder, produkter samt drifts- og forretningshemmeligheder kan ikke offentliggøres, for så vidt det er af væsentlig økonomisk betydning for den person eller den virksomhed, oplysningen angår.*

I **BS-22549/2019-SHR** – Nets-sagen – afgjorde Sø- og Handelsretten den 11. maj 2020, at Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen måtte offentliggøre identiteten på 14 af Nets' største kunder samt deres kontraktvilkår. Retten opstillede den bærende afvejning:

> *Når oplysningerne i det væsentlige angår eller indgår i bedømmelsen af ulovlige forhold, gør hensynet til udbredelsen af kendskabet til praksis efter loven samt hensynet til muligheden for at rejse erstatningskrav imidlertid, at oplysningerne skal offentliggøres i medfør af konkurrencelovens § 13, stk. 2, nr. 2, medmindre der efter en konkret og dokumenteret begrundelse findes at være tale om forretningshemmeligheder, hvis offentliggørelse vil medføre nærliggende risiko for væsentlig skade for Nets A/S.*

Nets tabte, fordi selskabet ikke havde **konkretiseret** hverken oplysningernes karakter af forretningshemmeligheder eller den påståede skadevirkning. Generelle henvisninger til, at oplysningerne samlet giver et "helstøbt billede" af forretningsstrategien, var ikke nok.

Retten forankrede resultatet i forarbejderne, hvorefter "drifts- og forretningshemmeligheder" i § 13, stk. 4, er et **snævrere** begreb end "drifts- og forretningsforhold" i offentlighedsloven – ellers ville offentliggørelsesformålet blive illusorisk. Den byggede tillige på Konkurrenceankenævnets kendelse af 22. oktober 2003 i Realkredit Danmark-sagen:

> *Offentlig indsigts i en virksomheds interne forretningsforhold efter almindelige offentlighedsprincipper snarere må tåles af en virksomhed, hvis de interne forretningsforhold er ulovlige, end hvis de er lovlige.*

Retten lagde desuden vægt på, at styrelsen havde anvendt **intervaller** frem for præcise tal for markedsandele og rabatniveauer, og at oplysningerne var historiske.

Spørgsmålet er fortsat aktuelt: i **BS-6996/2024-SHR** behandlede Sø- og Handelsretten den 30. september 2024 prøvelse af Konkurrenceankenævnets kendelse om aktindsigt og offentliggørelse i en verserende konkurrencesag mod Scandlines efter § 13, stk. 1, 2 og 4.

LOV Konkurrenceloven § 11, stk. 1 · Konkurrenceloven § 13, stk. 1-4 · Offentlighedsloven § 30, stk. 2

PRAKSIS **Sø- og Handelsretten** · Sag om prøvelse af Konkurrenceankenævnets kendelse om aktindsigt og offentliggørelse i verserende konkurrencesag mod Scandlines 30.09.2024

Sø- og Handelsretten · Dom om offentliggørelse af forretningshemmeligheder i konkurrencesag mod Nets A/S 11.05.2020

§ 12 Sanktionssystemet: civile bøder til virksomheder, straf til personer

Sanktionsordningen er det område, hvor konkurrenceretten har ændret sig mest – og hvor ældre praksis og vejledningsmateriale skal læses med forbehold.

Den gældende ordning. Konkurrenceloven § 23 opererer i dag med to adskilte spor:

- **Civile bøder til virksomheder.** Efter § 23, stk. 1 kan en virksomhed, en virksomhedssammenslutning eller enhver anden juridisk person pålægges en **civil bøde**, hvis den forsætligt eller uagtsomt bl.a. overtræder § 6, stk. 1 (nr. 1), § 11, stk. 1 (nr. 2) eller TEUF art. 101 eller 102, jf. § 2, stk. 6 (nr. 12). Bestemmelsen rammer også procesovertrædelser: at modsætte sig en kontrolundersøgelse efter § 18 (nr. 9) eller at bryde en forsegling (nr. 11).
- **Egentlig straf til fysiske personer.** Efter § 23, stk. 4 kan en fysisk person straffes med **bøde** for med forsæt eller ved grov uagtsomhed at have medvirket til en virksomheds overtrædelse af § 6 eller § 11. Straffen kan stige til **fængsel indtil 1 år og 6 måneder**, hvis personen har medvirket til en kartelaftale, og overtrædelsen er forsætlig og af grov beskaffenhed "navnlig på grund af overtrædelsens omfang eller de skadevirkninger, den er egnet til at medføre".

Bestemmelsen definerer selv kartelaftalen som en aftale mellem virksomheder **i samme omsætningsled** om priser og avancer, produktions- eller salgsbegrænsninger, opdeling af markeder eller kunder, eller **koordinering af bud**.

Bødeudmålingen. Betænkning nr. 1561/2016 om bødesanktioner på det finansielle område, s. 81 redegør for udmålingsprincipperne og citerer den regel, der blev indsat ved **lov nr. 1385 af 23. december 2012** med ikrafttræden 1. marts 2013:

> *Ved udmåling af bøder efter denne lov skal der tages hensyn til overtrædelsens grovhed og varighed. Ved udmåling af bøder i forhold til juridiske personer skal der desuden tages hensyn til den juridiske persons omsætning.*

Samme betænkning noterer, at overtrædelser under særligt skærpende omstændigheder kan straffes med fængsel indtil 6 år efter straffeloven § 299 c.

Om niveauet efter 2013-skærpelsen oplyser Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens vejledning, kapitel 2:

> *I 2013 blev bødestraffen for at overtræde konkurrenceloven forøget. Ved meget alvorlige overtrædelser kan der gives bøder på 20 mio. kr. eller derover til virksomheder og bøder på 200.000 kr. eller derover til personer.*

Vigtigt forbehold. Vejledningen er fra januar 2019 og beskriver gennemgående virksomhedssanktionen som *bødestraf*. Den gældende § 23, stk. 1 hjemler derimod **civile bøder** for juridiske personer, mens straf er forbeholdt fysiske personer efter stk. 4. Vejledningens beskrivelse af virksomheders strafansvar er på dette punkt overhalet af lovændringen, mens dens materielle gennemgang af §§ 6 og 11 fortsat er retvisende. Konkurrenceloven er i øvrigt konsolideret ved lovbekendtgørelse af 12. november 2024, og der foreligger ingen vedtagne, men endnu ikke konsoliderede ændringer.

Bødelempelse. Loven indeholder i §§ 23 d-23 i en leniency-ordning. § 23 f giver adgang til en *foreløbig* ansøgning, der sikrer ansøgeren en plads i køen, mens § 23 g regulerer *forkortede* ansøgninger, når ansøgeren samtidig har søgt Kommissionen om lempelse i en sag, der dækker mere end tre medlemsstater. Ordningen er den praktiske forudsætning for at afsløre hemmelige karteller – vejledningens kapitel 4 understreger, at ansøgeren skal samarbejde fuldt ud og ophøre med deltagelsen fra ansøgningstidspunktet.

LOV Konkurrenceloven § 18, stk. 1 · Konkurrenceloven § 23, stk. 1, 4 · Konkurrenceloven § 23f · Konkurrenceloven § 23g · Straffeloven § 299c

PRAKSIS **Landsretten** · Skyldige i kartelvirksomhed men strafbortfald efter undskyldelig retsvildfarelse i vejmarkeringssag 02.02.2023

§ 13 Sammenfatning: hvad praksis lærer os

Dansk praksis efter § 6 og § 11 tegner et konsistent billede.

§ 6 er en håndhævelsessucces, § 11 er en bevisdisciplin. Kartelsager afgøres i vidt omfang ved bødeforlæg og administrative afgørelser, hvor formålskriteriet fritager myndigheden for virkningsanalyse. § 11-sager kræver derimod markedsafgrænsning, omkostningsanalyse og påvisning af ekskluderende virkning – og her har domstolene vist sig villige til at underkende myndighederne. Post Danmark I er det klareste eksempel: Højesteret ophævede Konkurrencerådets afgørelse, fordi selektive priser over de inkrementelle omkostninger ikke uden videre er misbrug.

Adfærdstypen afgør bevistærsklen. Praksis viser en gradient:

Adfærd	Krav til myndigheden	Illustration
Kartel (§ 6, formål)	Ingen virkningsanalyse	Vejmarkeringssagen, Elindco
Bindende videresalgspriser	Formålsovertrædelse	Canett, Olympus
Eksklusivitet/rabatter (§ 11)	Egnet til at afskærme	Nets/Teller
Selektive lavpriser (§ 11)	Faktisk/sandsynlig ekskluderende virkning	Post Danmark I

Jo tættere adfærden ligger på normal priskonkurrence, jo tungere bevisbyrde – hvilket netop er meningen: den dominerende virksomhed skal fortsat kunne konkurrere.

EU-retten er ikke baggrund, men fortolkningsgrundlag. Fra betænkning nr. 1297/1995, s. 435 over § 2, stk. 6 til Post Danmark I's præjudicielle forelæggelse i sag C-209/10 er dansk konkurrenceret bevidst konstrueret

som national spejling af TEUF art. 101 og 102. Den nærmere EU-praksis behandles i praksisoversigten om eu-konkurrenceret, ligesom fusionsanmeldelser behandles under fusionskontrol.

Håndhævelsen har tre spor, der forstærker hinanden. Administrativ håndhævelse (påbud og tilsagn efter § 6, stk. 4 og § 11, stk. 4), sanktioner (§ 23) og privat håndhævelse (ugyldighed efter § 6, stk. 5 og erstatning) griber ind i hinanden. Offentliggørelsespraksis efter § 13 er bindeleddet: uden Nets-dommens restriktive læsning af forretningshemmelighedsundtagelsen ville follow-on-søgsmål i praksis være afskåret. DanAvl-sagen viser omvendt, at private kan håndhæve §§ 6 og 11 helt uden myndighedernes medvirken.

En bemærkning om denne oversigts kildegrundlag. Fremstillingen bygger på lovtekst, forarbejder, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens vejledninger samt afgørelser fra Højesteret, landsretterne og Sø- og Handelsretten. Konkurrencerådets og Konkurrenceankenævnets egne afgørelser – som udgør hovedparten af den løbende praksis efter §§ 6 og 11 – er her alene gengivet, i det omfang de er refereret i domstolenes afgørelser eller i styrelsens vejledninger. For en fuldstændig kortlægning af den administrative praksis bør Konkurrencerådets afgørelsesdatabase konsulteres direkte.

LOV

Konkurrenceloven § 2, stk. 6 · Konkurrenceloven § 6, stk. 1, 4-5 · Konkurrenceloven § 11, stk. 1, 4 · Konkurrenceloven § 13, stk. 2 · Konkurrenceloven § 23, stk. 1

PRAKSIS

Højesteret · Højesterets dom om misbrug af dominerende stilling gennem urimeligt lave priser (predatory pricing) på værdihåndteringsmarkedet	14.11.2025
Højesteret · Højesterets dom om Post Danmarks prissætning og misbrug af dominerende stilling (Post Danmark I-sagen)	15.02.2013
Landsretten · Skyldige i kartelvirksomhed men strafbortfald efter undskyldelig retsvildfarelse i vejmarkeringssag	02.02.2023
Sø- og Handelsretten · Opsigelse af DanAvl-Omsætteraftale Kendt Konkurrenceretsstridig - Erstatning Tilkendt	06.02.2023
Sø- og Handelsretten · Dom om offentliggørelse af forretningshemmeligheder i konkurrencesag mod Nets A/S	11.05.2020

REFERENCE Lovgrundlag

5 paragraffer

Konkurrenceloven § 2	stk. 6	Konkurrenceloven § 6	stk. 1
Konkurrenceloven § 8	stk. 1	Konkurrenceloven § 11	stk. 1, 3
Konkurrenceloven § 23	stk. 1		

MATERIALE Citerede afgørelser

10 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS 4

14.11.2025	Højesterets dom om misbrug af dominerende stilling gennem urimeligt lave priser (predatory pricing) på værdihåndteringsmarkedet	62063-2024
17.06.2021	Højesteret afviser direkte anke i sag om voldgiftskendelses gyldighed vedrørende konkurrenceklausuler	bs-35622-2020-hjr

07.12.2016	Afvisning af direkte anke til Højesteret i sag om misbrug af dominerende stilling på elmarkedet	216-2016
15.02.2013	Højesterets dom om Post Danmarks prissætning og misbrug af dominerende stilling (Post Danmark I-sagen)	2-2008

LANDSRETTEN · ANKEINSTANS 1

02.02.2023	Skyldige i kartelvirksomhed men strafbortfald efter undskyldelig retsvildfarelse i vejmarkeringssag	6491-7789

SØ- OG HANDELSRETTEN · SPECIALRET 5

30.09.2024	Sag om prøvelse af Konkurrenceankenævnets kendelse om aktindsigt og offentliggørelse i verserende konkurrencesag mod Scandlines	BS-6996/2024-SHR
06.02.2023	Opsigelse af DanAvl-Omsætteraftale Kendt Konkurrenceretsstridig - Erstatning Tilkendt	BS-1405/2016-SHR
11.05.2020	Dom om offentliggørelse af forretningshemmeligheder i konkurrencesag mod Nets A/S	BS-22549/2019-SHR
20.11.2008	Afvisning af sag om prøvelse af præmisser i Konkurrenceankenævnets hjemvisningskendelse	U-5-07
03.10.2002	Sag om erstatning for uretmæssig opkrævning af omkostningstillæg i strid med konkurrenceloven ved salg af hårde hvidevarer	V-15-01, V-16-01, V-17-01

FORARBEJDE Betænkninger

3 referencer

Konkurrencelovgivningen - Betænkning nr. 1297

nr. 1297 · 1995 · Erhvervsministeriet

Konkurrencelovgivningen i Danmark, Bind 2 - Bilag (Betænkning nr. 1297)

nr. 1297 · 1995 · Erhvervsministeriet

Betænkning om bødesanktioner på det finansielle område

nr. 1561 · 2016 · Erhvervs- og Vækstministeriet

03 PRAKSISOVERSIGT · ERHVERVSRET

Praksisoversigt over due diligence ved virksomhedsoverdragelse

Undersøgelsespligt, loyal oplysningspligt og garantiansvar ved aktie- og aktivoverdragelser

Version 2 Opdateret 21. jul. 2026 36 afgørelser · 2001–2026 Læs online

INTRODUKTION

Der findes ingen dansk "due diligence-lov". Retsstillingen ved købers forundersøgelse af en virksomhed hviler på en analog anvendelse af købelovens mangels- og undersøgelsesregler – først og fremmest købeloven § 47, hvis forarbejder fra 1905 stadig er den bærende begrundelse – sammenholdt med de aftaleretlige loyalitets- og ugyldighedsregler i aftaleloven § 30, § 33 og § 36 samt den loyale oplysningspligt, som lovgiver kodificerede i købeloven § 76. Praksis – navnlig fra Sø- og Handelsretten og Højesteret – viser et konsekvent balancepunkt: en gennemført due diligence skærper købers byrde for forhold, der kunne opdages ved sædvanlig undersøgelse, men den fritager ikke sælger for ansvar for det, sælger selv kendte og fortav eller udtrykkeligt indestod for. Oversigten samler den offentligt tilgængelige praksis om undersøgelsespligt, garantibrud, reklamationsfrister, værdiansættelse og forældelse – med det forbehold, at en betydelig del af M&A-garantitvister afgøres ved voldgift og derfor ikke er offentligt tilgængelig.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Der findes ingen selvstændig due diligence-regulering i dansk ret; retsstillingen bygger på analog anvendelse af købelovens §§ 42, 47, 52, 54 og 76 samt aftalelovens §§ 30, 33 og 36.

02 Efter købelovens § 47 mister køber retten til at påberåbe sig mangler, der burde være opdaget ved sædvanlig undersøgelse – men kun hvis køber faktisk har haft adgang til undersøgelsen, og aldrig hvis sælger har handlet svigagtigt.

03 Forarbejderne til købelovens § 47 fra 1905 fastslår, at undersøgelsens dybde afgøres efter »raadende Skik og Brug og de særlige Forhold i hvert enkelt Tilfælde« – hvilket i dag betyder markedsstandarden for due diligence i den pågældende branche og transaktionstype.

04 Køber er undskyldt for ikke at undersøge, når sælgers egne anbringender har givet gyldig grund til at undlade undersøgelsen; udtrykkelige garantier virker på samme måde og gør due diligence-forbehold uvirksomme for det garanterede.

05 Mangler, der kun kan konstateres ved indgribende (»destruktive«) undersøgelser, falder uden for undersøgelsespligten.

06 Sælgers loyale oplysningspligt omfatter forhold, sælger kendte eller burde kende, og som havde betydning for købers bedømmelse; efter forarbejderne kan pligten ikke fortrænges af generelle »som den er og forefindes«-forbehold.

07 Urigtig eller mangelfuld besvarelse af købers due diligence-spørgeskema udgør garantibrud, når aftalen indeholder en tilsvarende erklæring – Højesteret tilkendte i sag 201/2011 fuld erstatning »krone for krone« efter aftalens erstatningsklausul.

08 Svigagtig fortielse af oplysninger, sælger positivt kendte – fx tilbageholdte tilsynsrapporter eller manglende typegodkendelser – begrunder erstatning uanset gennemført due diligence.

09 Køber skal godtgøre kausalitet: urigtige regnskabsoplysninger fører ikke til ansvar, hvis køberen ikke har lagt dem til grund for sin beslutning.

10 Aftalte reklamations- og garantiperioder håndhæves efter deres ordlyd; overskrides en præklusiv anmeldelsesfrist, bortfalder garantien, mens rettidig neutral reklamation bevarer kravet, selv om beløbet først opgøres flere år senere.

11 En delaftale om reguleringen af enkelte poster i åbningsbalancen afskærer køber fra senere at rejse krav om andre poster, medmindre ganske særlige omstændigheder foreligger.

12 Beføjelserne ved garantibrud følger de almindelige obligationsretlige principper: ophævelse ved væsentlig misligholdelse, forholdsmæssigt afslag ved værdiforringelse og erstatning for den positive opfyldelsesinteresse – uden krav om dækningssalg.

13 Tvist om selskabets værdi afgøres i praksis ved syn og skøn, hvor skønsmanden anvender anerkendte modeller (EV/EBITDA-multipel eller DCF) og skal medregne leje- og leasingforpligtelser uanset going concern- eller realisationsforudsætning.

14 Garantikrav forældes efter forældelseslovens § 3 med 3 år fra misligholdelsen, med suspension efter § 3, stk. 2, indtil køber fik eller burde have fået kendskab til kravet; loven kan ikke forudgående fraviges til skade for skyldneren.

15 Ved overdragelse mellem interesseforbundne parter tilsidesættes den aftalte pris skattemæssigt, hvis parterne kendte til forhold, der gjorde værdien væsentligt anderledes end den, hjælpereglerne gav.

16 Udgifter til due diligence er hverken generelt momsfradragsberettigede eller tillæg til anskaffelsessummen – fradrag afhænger af, hvem ydelsen faktisk blev leveret til, og af tilknytningen til momspligtige transaktioner.

§ 1 Ingen due diligence-lov: købeloven og aftaleloven som analogt retsgrundlag

Dansk ret indeholder ingen særskilt regulering af købers forundersøgelse ved virksomhedsoverdragelse. Hverken selskabsloven eller købeloven nævner begrebet, og en systematisk gennemgang af bekendtgørelser

og vejledninger giver kun regulatoriske sidespor (se afsnittet om regulatorisk due diligence nedenfor). Retsgrundlaget må derfor findes i to lag:

- **Købelovens deklaratoriske mangelsregler**, der efter købeloven § 1, stk. 1 kun gælder, »for så vidt ikke andet er udtrykkelig aftalt, eller må anses for indeholdt i aftalen eller følger af handelsbrug eller anden sædvane«. Netop derfor er SPA'ens eget garantikatalog altid det primære – købeloven udfylder blot.
- **De aftaleretlige loyalitets- og ugyldighedsregler** i aftaleloven § 30 (svig, herunder »svigagtig fortielse«), § 33 (almindelig hæderlighed) og § 36 (urimelige vilkår).

At købelovens regler anvendes analogt på handel med kapitalandele – som ikke er løsøre – er bekræftet i praksis. I **Sag BS-50539/2023-SHR og Sag BS-50552/2023-SHR** påberåbte to australske investorer sig udtrykkeligt både købeloven § 76 om mangler ved køb af aktier og købeloven § 47 om undersøgelsespligt over for et selskab under konkurs. Sø- og Handelsretten afviste ikke analogien som sådan, men fandt, at reglerne ikke kunne føre til et andet resultat, fordi kausaliteten manglede.

Tilsvarende ses købelovens almindelige regler anvendt direkte på virksomhedsoverdragelser i ældre praksis fra Sø- og Handelsretten, fx **H 14/02** om en påstået aftale om virksomhedsoverdragelse indgået ved telefonsamtale, hvor retten anvendte købeloven § 28, stk. 1 og § 43, og i **H-18-02** om erhvervsvirksomhedskøb, hvor både købeloven og aftaleloven § 36 indgik i grundlaget.

Den praktiske konsekvens er, at due diligence i dansk ret ikke er en *pligt*, men en *byrde*: den, der undlader at undersøge, mister ikke automatisk sine krav, men den, der har haft adgang til at undersøge, må bære risikoen for det, undersøgelsen burde have afdækket.

LOV Aftaleloven § 30, stk. 2 · Aftaleloven § 33 · Aftaleloven § 36, stk. 1 · Købeloven § 1, stk. 1 · Købeloven § 47 · Købeloven § 76, stk. 1

PRAKSIS
- **Sø- og Handelsretten** · Anerkendelse af krav i konkursbo efter aktiekøb baseret på vildledende oplysninger — 03.01.2025
- **Sø- og Handelsretten** · Erhvervsvirksomhedskøb: Erstatning for manglende overholdelse af arbejdsmiljølovgivning — 06.10.2006
- **Sø- og Handelsretten** · Sag om påstået aftale om virksomhedsoverdragelse indgået ved telefonsamtale — 30.04.2004

§ 2 Købers undersøgelsespligt efter købelovens § 47 – og hvad 1905-forarbejderne stadig betyder

Købeloven § 47 er kernebestemmelsen:

> *Har køberen før købets afslutning undersøgt salgsgenstanden eller uden skellig grund undladt at efterkomme sælgerens opfordring til at undersøge den, eller er der før købets afslutning givet ham lejlighed til at undersøge en prøve af salgsgenstanden, kan han ikke påberåbe sig mangler, der ved sådan undersøgelse burde være opdaget af ham, medmindre sælgeren har handlet svigagtigt.*

De oprindelige forarbejder til bestemmelsen – fremsat 15. november 1905 og gengivet i Folketingstidende 1905-06, tillæg A – indeholder stadig den bærende begrundelse og er direkte anvendelig på en moderne due diligence-proces:

> *Heraf følger, at Køberen, naar Salgsgenstanden har været tilstede under Forhandlingerne, ikke kan paaberaabe sig saadanne Mangler, som kunde være opdagede ved sædvanlig Undersøgelse, medmindre Køberen har haft gyldig Grund - f. Eks. i Sælgerens Anbringender - til ikke at foretage Undersøgelse, eller Sælgeren har handlet svigagtig.*

To elementer fortjener at fremhæves. For det **første** er standarden relativ og branchebestemt:

> *Afgørelsen af, hvornaar en saadan Adgang har foreligget, saavel som af, hvor indgaaende en Undersøgelse Køberen bør anstille, maa naturligvis træffes under Hensyn til raadende Skik og Brug og de særlige Forhold i hvert enkelt Tilfælde*

Det er præcis den norm, der i dag udfyldes af markedsstandarden for due diligence: hvad en professionel køber med sædvanlig rådgiverbistand ville have gennemgået i et datarum af den pågældende type. For det **andet** undskyldes køber, når sælgers egne udsagn har givet »gyldig Grund« til at undlade undersøgelse – hvilket er den historiske forklaring på, at udtrykkelige garantier og indeståelser i SPA'en normalt går forud for et generelt due diligence-forbehold.

At professionelle parters adgang til due diligence tillægges vægt, ses tydeligt i **H-90-02**, hvor sælgeren netop gjorde gældende, at køberne »havde haft fuld adgang til due diligence og kendte [selskabets] vanskeligheder inden købet«, og som professionelle erhvervsfolk havde accepteret risikoen. Retten gav dog køberne delvist medhold, fordi der ved siden af due diligence-adgangen var afgivet en udtrykkelig egenkapitalgaranti.

Undersøgelsespligten har en klar ydre grænse. I **BS-54131/2022-OLR** udtalte Østre Landsret om en køber, der ikke havde foretaget indgribende undersøgelser:

> *Efter oplysningerne i sagen er der ikke grundlag for at fastslå, at [køberen] har tilsidesat sin undersøgelsespligt i forhold til de ovennævnte mangelfulde forhold, der i vidt omfang ikke har kunnet konstateres uden foretagelse af destruktive indgreb.*

Overført på virksomhedsoverdragelser: forhold, der først kunne afdækkes ved undersøgelser, som ikke rimeligvis kunne kræves gennemført i en almindelig due diligence-proces – fx forhold, der forudsætter adgang til materiale sælger ikke har lagt i datarummet – falder uden for »sædvanlig undersøgelse«.

Endelig viser **Sag BS-50539/2023-SHR og Sag BS-50552/2023-SHR** den omvendte situation: en investor, der efter egen forklaring investerede på grundlag af direktørens anprisninger og »ikke i det hele taget interesserede sig for dokumenterne«, og som slet ingen due diligence havde foretaget. Manglende undersøgelse blev ikke i sig selv gjort til et selvstændigt retstab – men den manglende dokumentation for, at de (åbenbart forkerte) årsrapporter havde været bestemmende for købet, kostede sagen.

LOV	Købeloven § 42, stk. 1 · Købeloven § 47	
PRAKSIS	**Landsretten** · Landsretten stadfæster dom om mangler ved badeværelse	23.06.2023
	Sø- og Handelsretten · Anerkendelse af krav i konkursbo efter aktiekøb baseret på vildledende oplysninger	03.01.2025
	Sø- og Handelsretten · Sag om garantiforpligtelse vedrørende egenkapital i forbindelse med aktiekøb	18.03.2004

§ 3 Sælgers loyale oplysningspligt: § 76, aftalelovens §§ 30 og 33 og grænsen mod svig

Modstykket til undersøgelsespligten er sælgers loyale oplysningspligt. Købeloven § 76, stk. 1 lyder i dag:

> *Der foreligger endvidere en mangel ved salgsgenstanden, hvis sælgeren har forsømt at give køberen oplysning om forhold, der har haft betydning for køberens bedømmelse af salgsgenstanden, og som sælgeren kendte eller burde kende.*

Bestemmelsen står i forbrugerkøbskapitlet og blev nyaffattet ved ændringsloven af 9. juni 2021 (ikrafttræden 1. januar 2022), der videreførte den loyale oplysningspligt, men undtog aftaler om digitalt indhold. Dens fortolkningsværdi rækker imidlertid videre, fordi lovgiver ved indførelsen i 1978/79 udtrykkeligt beskrev pligten som **almindelig**. Af de paragrafspecifikke bemærkninger fremgår:

> *Efter forslagets stk. 1, nr. 3, skal genstanden anses for mangelfuld, hvis sælgeren har forsømt at give køberen oplysning om forhold, der har haft betydning for køberens bedømmelse af genstanden, og som sælgeren kendte eller burde kende. Sælgeren siges i så fald ikke at have opfyldt sin loyale oplysningspligt.*

og videre – som direkte begrundelse for placeringen i § 76:

> *Efter justitsministeriets mening er det imidlertid mest hensigtsmæssigt, at reglen om den loyale oplysningspligt medtages i § 76, således at det klart fremgår, at sælgeren i almindelighed har en sådan pligt.*

Den aftaleretlige parallel er aftaleloven § 30, stk. 2, hvorefter det sidestilles med svig at have »gjort sig skyldig i svigagtig fortielse« af omstændigheder af betydning for erklæringen – med den vigtige bevisbyrderegel, at erklæringen da *anses* for fremkaldt ved svig, medmindre det gøres antageligt, at svigen ikke har indvirket. Aftaleloven § 33 rammer bredere de tilfælde, hvor det ville »stride imod almindelig hæderlighed« at gøre aftalen gældende.

Højesteret har formuleret standarden generelt i **Sag 138/2013**, hvor en part bevidst havde givet modparten et urigtigt indtryk af de faktiske forhold:

> *Højesteret finder, at hun herved har handlet svigagtigt og i strid med sin almindelige loyale oplysningspligt*

Den centrale M&A-afgørelse er Højesterets dom i **201/2011**. Forud for aktiekøbet i januar 2005 gennemførte køberen en due diligence-undersøgelse, hvor sælgeren besvarede et omfattende spørgeskema og kun oplyste om en bagatelagtig tvist på ca. 6.000 kr. Reelt havde målselskabet ubetalte fakturaer på 340.756,98 kr. og en verserende uenighed med it-leverandøren. Højesteret fastslog:

> *Højesteret finder på denne baggrund, at uenigheden mellem UpDater og Dahetra om forpligtelsen til at betale for leverede it-ydelser allerede forelå på overtagelsesdagen den 1. januar 2005, og at den tvist, som voldgiftsretten tog stilling til, er omfattet af DHT Holdings erklæring og garanti efter aktieoverdragelsesaftalens punkt 20.1.*

Efter bevisførelsen var det ikke godtgjort, at køber mundtligt var orienteret. Sælgeren havde altså undladt at oplyse om forholdet **trods direkte forespørgsler i due diligence-processen** – hvilket er den praktisk vigtigste lære: et urigtigt besvaret due diligence-spørgeskema er ikke blot en oplysningsmangel, men et garantibrud, når SPA'en indeholder en korresponderende erklæring.

Fortielse af forhold, sælger positivt kendte, går igen i to Sø- og Handelsretssager fra samme sagskompleks om arbejdsmiljø: **BS-18/2002-SHR**, hvor køberen fik erstatning for mangelfulde arbejdsmiljøforhold ved virksomhedskøbet som følge af garantisvigt og tilbageholdte tilsynsrapporter, og **H-18-02** om erstatning for manglende overholdelse af arbejdsmiljølovgivningen. Endnu skarpere er **H-16-10**, hvor Sø- og Handelsretten statuerede manglende opfyldelse af indeståelser vedrørende offentlige forhold i en aktieoverdragelsesaftale

kombineret med **svigagtig fortielse** af væsentlige oplysninger om typegodkendelse af stilladser. Netop denne kombination – brudt indeståelse plus fortielse – er den situation, hvor købers gennemførte due diligence ikke hjælper sælger: købeloven § 47 gør udtrykkeligt undtagelse, når sælger har handlet svigagtigt.

At bevidst hemmeligholdelse også rammer ledelse og rådgivere personligt, illustreres af **BS-8813/2021-HER**, hvor Retten i Herning fandt, at direktør og revisor havde:

> *forsæt til at hemmeligholde usikkerheden om garantiens størrelse og afgive urigtige oplysninger herom, da årsrapporten for 2017 blev underskrevet den 31. maj 2018*

Oplysningspligten har dog et sluttidspunkt. I **BS-41550/2021-OLR** blev en forsømt orienteringspligt uden retlig betydning, fordi den bindende aftale allerede var indgået, da den nye information forelå. Overført på M&A: oplysninger, der først tilgår sælger efter signing, aktualiserer ikke oplysningspligten ved aftaleindgåelsen, men kan aktualisere aftalte bring-down- eller MAC-mekanismer. Fortielse af forhold sælger kendte forud for aftalen kan omvendt begrunde ophævelse, jf. også **BS-41895/2021-HJO**, hvor købere fik medhold i at ophæve en handel på grund af sælgers fortielse.

Se også den beslægtede fremstilling af aftaleindgåelsen i aftaleindgaaelse-tilbud-og-accept.

LOV Aftaleloven § 30, stk. 2 · Aftaleloven § 33 · Købeloven § 47 · Købeloven § 76, stk. 1 · Selskabsloven § 361, stk. 1

PRAKSIS

Højesteret · Annullering af ansættelsestilsagn som følge af svigagtig fortielse af sygdom og opsigelse	09.06.2015
Højesteret · Sælgers erstatningsansvar for manglende oplysning om it-tvist ved aktieoverdragelse	13.02.2014
Landsretten · Frifindelse af andelsboligforening i erstatningssag om manglende oplysning om valuarvurdering	09.11.2022
Sø- og Handelsretten · Sø- og Handelsretten: Manglende opfyldelse af indeståelser vedrørende offentlige forhold i aktieoverdragelsesaftale – Svigagtig fortielse af væsentlige oplysninger om typegodkendelse af stilladser	19.05.2011
Sø- og Handelsretten · Erstatning for mangelfulde arbejdsmiljøforhold ved virksomhedskøb pga. garantisvigt og tilbageholdte tilsynsrapporter	06.10.2006
Sø- og Handelsretten · Erhvervsvirksomhedskøb: Erstatning for manglende overholdelse af arbejdsmiljølovgivning	06.10.2006
Byretten · Købere fik medhold i at ophæve huskøb på grund af væsentlige mangler og sælgers fortielse	20.02.2024
Byretten · Erstatningsansvar for ledelse og revisor vedrørende fortielse af garantistørrelse over for Sydbank	04.12.2023

§ 4 Garantier og indeståelser i SPA'en – hvad retterne faktisk håndhæver

Garantikataloget er det egentlige risikofordelingsinstrument, og dansk praksis håndhæver det efter dets ordlyd. Højesterets dom i **201/2011** gengiver tre klausuler, der er repræsentative for markedsstandarden:

> *"20.1 ... the Company is not involved in any dispute which may give rise to liability or expenses, and that no such dispute will arise as a result of any event or circumstance which can be attributed to the period prior to the Closing Date..."*

> *"23.1 In the event that any representation or warranty expressly contained in this Agreement shall be inaccurate or false the Seller shall compensate the Buyer by one DKK for each DKK of the amount in deficit..."*

> *"25.1 … notify the Seller as soon as practicable and in any event within 6 months of discovery of the breach…"*

Højesteret anvendte klausulerne mekanisk: garantien i pkt. 20.1 var overtrådt, og køber var derfor berettiget til fuld erstatning »krone for krone« efter pkt. 23.1. At leverandøren i den efterfølgende voldgiftssag blev fundet at have leveret kontraktmæssigt, fritog ikke sælger, da it-løsningen ikke havde nævneværdig værdi for køberen efter overtagelsen. Køberen fik tilkendt 1.399.376,69 kr. i erstatning plus omkostninger.

Egenkapitalgarantier er den hyppigste garantitype i mindre danske transaktioner. I **H-90-02** havde sælgeren i købekontrakten skrevet:

> *2.5. Samtidig med due diligence foretager Deloitte & Touche, Statsautoriserede revisorer, revision. Det er forudsat, at der hermed konstateres en egenkapital på DKK 2.000.000. Ændringer i egenkapitalen i forhold hertil reguleres via Selskabets mellemværende med COH.*

Klausulen kombinerer altså due diligence-processen med en egenkapitalgaranti og en reguleringsmekanisme. Sø- og Handelsretten gav køberne delvist medhold (715.595 kr. mod påstået 1.790.491,96 kr.), men afgrænsede kravet skarpt til de poster, der lå inden for parternes senere delaftale – se nærmere afsnittet om reklamation og passivitet.

Brud på en egenkapitalgaranti kan være så væsentligt, at aftalen kan hæves. I **H-12-99** blev både aktieoverdragelsesaftalen og en tilknyttet direktørkontrakt hævet på grund af manglende egenkapital og væsentlig misligholdelse.

Garantiens retlige karakter skal fastlægges konkret. I **H-0126-99** angik tvisten netop, om en indeståelseserklæring afgivet ved en aktieoverdragelse skulle kvalificeres som en betinget garanti eller som en simpel kaution – en sondring med afgørende betydning for, om kreditor først skal søge sig fyldestgjort hos hovedskyldneren. Formuleringen af indeståelser bør derfor tage udtrykkelig stilling til, om der er tale om en selvstændig, primær forpligtelse eller en accessorisk sikkerhed.

Endelig håndhæves **garantibetingelser** efter deres ordlyd, også når de er byrdefulde for den begunstigede. I **BS-32976/2020-KOL** kunne den begunstigede ikke påberåbe sig en garanti, fordi de aftalte betingelser (en opfølgningssamtale forud for opsigelsen) ikke var opfyldt. Retten fandt garantibestemmelserne tydelige og afviste udtrykkeligt at anvende koncipistreglen. Mellem professionelle parter kan et garantivilkår altså ikke uden videre fortolkes indskrænkende mod affatteren, når ordlyden er klar.

LOV	Købeloven § 42, stk. 2 · Købeloven § 80, stk. 1	
PRAKSIS	**Højesteret** · Sælgers erstatningsansvar for manglende oplysning om it-tvist ved aktieoverdragelse	13.02.2014
	Sø- og Handelsretten · Sag om garantiforpligtelse vedrørende egenkapital i forbindelse med aktiekøb	18.03.2004
	Sø- og Handelsretten · Hævelse af aktieoverdragelsesaftale og direktørkontrakt grundet manglende egenkapital og væsentlig misligholdelse	07.03.2003
	Sø- og Handelsretten · Sag om fortolkning af indeståelseserklæring ved aktieoverdragelse: Betinget garanti vs. simpel kaution	06.11.2001
	Byretten · Sag om manglende betaling for rekrutteringsydelse	25.05.2021

§ 5 »As is«-forbehold, disclosure og knowledge-kvalifikationer

Modstykket til garantierne er sælgers ansvarsfraskrivelser: generelle »as is«-forbehold, disclosure-breve, der undtager oplyste forhold fra garantierne, og knowledge-kvalifikationer (»so far as the Seller is aware«).

Udgangspunktet er aftalefrihed, jf. købeloven § 1, stk. 1. Men et generelt forbehold har efter dansk retstradition begrænset gennemslagskraft over for den loyale oplysningspligt. Det fremgår udtrykkeligt af forarbejderne til § 76 fra 1978/79:

> *Sælgeren skal dog efter forslagets § 77, stk. 1, 1. pkt., ikke kunne undgå oplysningspligten ved at anvende generelle forbehold f. eks. om, at genstanden sælges, som den er og forefindes.*

Om virkningen af et sådant forbehold hedder det videre i samme forarbejder, at genstanden uanset forbeholdet skal anses for mangelfuld, »hvis den er i væsentlig ringere stand, end køberen under hensyn til prisen og omstændighederne i øvrigt havde grund til at regne med«. Bestemmelsen om generelle forbehold er siden indsnævret – købeloven § 77 angår i dag alene brugte genstande solgt på offentlig auktion – men den bagvedliggende retstanke, at et generelt forbehold ikke kan fortrænge en konkret, illoyal fortielse, er den, praksis anvender.

Det er præcis mønstret i **H-16-10** og i **BS-18/2002-SHR**: sælgeren kunne ikke skjule sig bag transaktionsdokumentets generelle formuleringer, når konkrete, kendte forhold – typegodkendelser henholdsvis tilsynsrapporter – var holdt tilbage.

Er et ansvarsfraskrivende vilkår først gyldigt vedtaget, kan det angribes efter aftaleloven § 36, hvorefter der ved rimelighedsvurderingen skal tages hensyn til »forholdene ved aftalens indgåelse, aftalens indhold og senere indtrufne omstændigheder«, jf. stk. 2. Bestemmelsen indgik i grundlaget i **H-18-02**. Mellem to professionelle parter, der begge har været bistået af rådgivere, skal der dog meget til; **H-90-02** viser, at retten lægger betydelig vægt på, at parterne var erhvervsdrivende med fuld adgang til at undersøge selskabet.

En særlig variant er **sole remedy**-klausulen, der begrænser køber til én bestemt beføjelse. Højesteret har accepteret en sådan aftalt begrænsning i **Sag 116/2011**, hvor købsaftalen indeholdt en tærskel på 5 % og en udtrykkelig begrænsning af retsvirkningerne:

> *"Ophævelse af aftalen som følge af en arealmangel alene [medfører], at parterne skal tilbagelevere eventuelle ydelser som parterne måtte have modtaget fra hinanden. Ingen af parterne har således i den anledning krav på erstatning, ligesom ingen af parterne kan gøre andre misligholdelsesbeføjelser gældende."*

Konstruktionen svarer nøje til SPA'ens de minimis-/basket- og cap-mekanik: en aftalt kvantitativ tærskel udløser beføjelsen, og beføjelsen er udtømmende reguleret. Praksis viser, at sådanne klausuler respekteres, når de er klart affattet mellem professionelle parter.

Afgrænsningen mod den generelle forudsætningslære behandles i forudsaetningslaeren-bristende-forudsaetninger.

LOV	Aftaleloven § 36, stk. 1, 2 · Købeloven § 1, stk. 1 · Købeloven § 77, stk. 1	
PRAKSIS	**Højesteret** · Retten til ophævelse af ejendomskøb ved arealmangel trods udlejning af lejligheden	04.03.2013
	Sø- og Handelsretten · Sø- og Handelsretten: Manglende opfyldelse af indeståelser vedrørende offentlige forhold i aktieoverdragelsesaftale – Svigagtig fortielse af væsentlige oplysninger om typegodkendelse af stilladser	19.05.2011
	Sø- og Handelsretten · Erstatning for mangelfulde arbejdsmiljøforhold ved virksomhedskøb pga. garantisvigt og tilbageholdte tilsynsrapporter	06.10.2006

Sø- og Handelsretten · Erhvervsvirksomhedskøb: Erstatning for manglende overholdelse af arbejdsmiljølovgivning 06.10.2006

Sø- og Handelsretten · Sag om garantiforpligtelse vedrørende egenkapital i forbindelse med aktiekøb 18.03.2004

§ 6 Reklamation, aftalte garantiperioder og passivitet

Købelovens deklaratoriske reklamationsregler er strenge i handelskøb. Efter købeloven § 52, stk. 1 skal køber i handelskøb reklamere **straks**, ellers »uden ugrundet ophold«, og efter købeloven § 54, stk. 1 bortfalder retten til at påberåbe sig en mangel efter to år,

> *medmindre sælgeren har påtaget sig at indestå for genstanden i længere tid eller har handlet svigagtigt.*

Bemærk, at netop **indeståelser** og **svig** gennembryder den absolutte frist – hvilket er baggrunden for, at SPA'er altid opererer med selvstændige, ofte differentierede garantiperioder (typisk 12-24 måneder for almindelige garantier og længere for skatte- og ejerskabsgarantier).

I **201/2011** var der aftalt en 6-månedersfrist fra opdagelsen. Køber opdagede tvistens omfang i sensommeren 2005 og reklamerede skriftligt den 11. november 2005 – rettidigt. Da sælgeren fire år senere gjorde passivitet gældende, udtalte Højesteret:

> *Det kan ikke lægges til grund, at New Wave inden brevet af 21. august 2009 havde udvist en adfærd, som DHT Holding kunne opfatte på den måde, at New Wave havde opgivet det krav, som New Wave allerede i slutningen af 2005 havde reklameret om.*

En rettidig **neutral** reklamation bevarer altså kravet, selv om den endelige beløbsmæssige opgørelse først foreligger år senere, når den underliggende tvist er afgjort. Højesteret afviste tillige, at køberen havde tilsidesat sin tabsbegrænsningspligt ved ikke at forlige den underliggende voldgiftssag:

> *Højesteret har ikke grundlag for at fastslå, at New Wave har tilsidesat sin tabsbegrænsningspligt ved ikke at indgå forlig med UpDater under voldgiftssagen … Højesteret lægger herved til grund, at voldgiftssagen blev ført i fælles forståelse med DHT Holding*

Det fører til en praktisk anbefaling: sælger, der løbende inddrages i håndteringen af et tredjemandskrav uden at protestere mod førelsen, kan ikke efterfølgende påberåbe sig manglende tabsbegrænsning.

Omvendt håndhæves **præklusive anmeldelsesfrister** ubønhørligt. I **BS-1412/2013-ARH** bortfaldt sælgerens lejegaranti alene som følge af, at den præklusive anmeldelsesfrist var overskredet. En garantiperiode med præklusionsvirkning er derfor en reel – og ofte undervurderet – risiko for køber.

Endelig kan **delaftaler under et efterfølgende opgør** afskære senere krav. I **H-90-02** havde parterne under arbejdet med åbningsbalancen indgået en aftale, hvorefter kun visse poster stod åbne. Sø- og Handelsretten udtalte:

> *Parterne indgik ved Klavs Olsens skrivelse af 2. marts 1999 med Mengels og Laursens påtegning den 12. og 13. marts 1999 en aftale hvorefter der udestod spørgsmålet om lagerforhold og finansielle poster. Sagsøgerne er herefter afskåret fra senere at gøre andre forhold gældende, medmindre der foreligger ganske særlige omstændigheder vedrørende disse forhold hvilket retten finder ikke er tilfældet.*

Af de 27 poster, køberne senere rejste, kunne kun to rummes inden for delaftalen. Køber bør derfor være yderst varsom med at afgive delvise anerkendelser af closing-regnskabet, før alle garantiforhold er afklaret.

Se også reklamation-mangler-loesoerekoeb om de almindelige reklamationsregler.

LOV Købeloven § 52, stk. 1 · Købeloven § 54, stk. 1

PRAKSIS
Højesteret · Sælgers erstatningsansvar for manglende oplysning om it-tvist ved aktieoverdragelse 13.02.2014
Sø- og Handelsretten · Sag om garantiforpligtelse vedrørende egenkapital i forbindelse med aktiekøb 18.03.2004
Byretten · Bortfald af sælgers lejegaranti ved ejendomshandel som følge af overskridelse af præklusiv anmeldelsesfrist 16.12.2013

§ 7 Beføjelserne: ophævelse, forholdsmæssigt afslag og erstatning krone for krone

Er en garanti brudt, eller foreligger der en mangel, er beføjelseskataloget det almindelige obligationsretlige. Køberloven § 42, stk. 1 giver ved individuelt bestemte genstande adgang til at hæve købet eller kræve forholdsmæssigt afslag, dog ikke hævebeføjelse ved uvæsentlige mangler »medmindre sælgeren har handlet svigagtigt«. Stk. 2 hjemler erstatning, når genstanden savnede **tilsikrede** egenskaber – den bestemmelse, der køberetligt bærer garantiansvaret. Erstatningsgrundlaget er uddybet i køberloven § 80, stk. 1, der oplister handling i strid med almindelig hæderlighed, vildledende oplysninger, forsømt oplysningspligt, manglende tilsikrede egenskaber og forsømmelse.

Ophævelse forudsætter væsentlig misligholdelse. Det var opfyldt i **H-12-99**, hvor manglende egenkapital berettigede til hævelse af både aktieoverdragelsesaftalen og direktørkontrakten.

Forholdsmæssigt afslag er den typiske beføjelse, når selskabet er overtaget og ikke kan tilbageleveres. I **H-0096-96** angik tvisten netop et krav om afslag i købesummen ved en virksomhedsoverdragelse som følge af manglende indtjening og en fejlagtig skattemæssig saldoværdi. At afslaget kan fastsættes skønsmæssigt, når en præcis beregning ikke er mulig, fremgår af **H-109-01**:

> *Efter budgetternes betydning for den økonomiske styring for projektforløbet må den manglende udarbejdelse heraf udgøre en ikke uvæsentlig mangel ved CWT's præstation. ECRI er derfor berettiget til et forholdsmaessigt afslag der skønsmæssigt fastsattes til 100.000 kr.*

Erstatning kan aftales opgjort krone for krone, jf. pkt. 23.1-klausulen i **201/2011**, hvor Højesteret tilkendte fuld dækning af det beløb, målselskabet måtte betale i den underliggende voldgiftssag, samt advokatudgifterne dertil.

Har parterne ikke aftalt en opgørelsesmetode, gælder de almindelige principper om positiv opfyldelsesinteresse. Højesteret har i **BS-36449/2025-HJR** fastslået, at det ikke er en betingelse for erstatning, at der foretages dækningssalg eller dækningskøb; tabet kan opgøres som en abstrakt prisdifference mellem den aftalte pris og markedsværdien, som skal godtgøres – i den konkrete sag ved en skønserklæring. Princippet er direkte anvendeligt, når en virksomhedshandel misligholdes før closing.

Sammenhængen mellem misligholdelsesbeføjelserne generelt er behandlet i misligholdelse-ophaevelse-erstatning-kontrakt, og de køberetlige mangelsregler i mangler-loesoere-handelskoeb-koebeloven-42-54.

LOV Købeloven § 42, stk. 1, 2 | Købeloven § 80, stk. 1

PRAKSIS
- **Højesteret** · Erstatning ved misligholdt ejendomshandel uden dækningssalg: Opgørelse af abstrakt prisdifference — 09.02.2026
- **Højesteret** · Sælgers erstatningsansvar for manglende oplysning om it-tvist ved aktieoverdragelse — 13.02.2014
- **Sø- og Handelsretten** · Mangelfuld budgettering i samarbejdsaftale om messe medførte forholdsmæssigt afslag — 28.01.2005
- **Sø- og Handelsretten** · Hævelse af aktieoverdragelsesaftale og direktørkontrakt grundet manglende egenkapital og væsentlig misligholdelse — 07.03.2003
- **Sø- og Handelsretten** · Sag om krav på afslag i købesum ved virksomhedsoverdragelse grundet manglende indtjening og fejlagtig skattemæssig saldoværdi. — 24.10.2001

§ 8 Bevisbyrden for kausalitet: hvornår er en urigtig oplysning »bestemmende« for købet?

Selv åbenbart forkerte oplysninger udløser ikke ansvar, hvis køberen ikke har lagt dem til grund. Det er den centrale lære af **Sag BS-50539/2023-SHR og Sag BS-50552/2023-SHR**. To australske investorer havde købt egne aktier i et selskab, hvis årsrapporter for 2015/16-2018/19 ubestridt var **åbenbart forkerte**, idet licensindtægter var indregnet i strid med årsregnskabsloven § 49, stk. 1 – af en bogført bruttoomsætning på 154.229.900 kr. var kun ca. 5.969.774 kr. faktisk indgået.

Sø- og Handelsretten fastslog indledningsvis, at køb af selskabets egne aktier etablerer en aftalerelation, som kan bære et ansvar, hvis salget er sket på grundlag af urigtige oplysninger af væsentlig betydning, **der har været bestemmende for købsbeslutningen**. Men kausaliteten manglede:

> *Skifteretten lægger efter Peter McDonalds forklaring til grund, at han traf beslutning om at købe aktier i ACT.Global A/S på grundlag af de oplysninger, han modtog om selskabets produkt fra direktør Carsten Jensen, og på grundlag af oplysningerne om selskabets øvrige investorer … at han i det hele taget ikke interesserede sig for dokumenterne.*

> *Feed the Rat Pty. Ltd. og The McDonald Family Trust har på den baggrund ikke godtgjort, at oplysningerne i årsrapporterne for 2015/16 og 2016/17 var bestemmende for købet af aktierne*

Retten tilføjede, at de påberåbte køberetlige regler – købeloven § 76 og undersøgelsespligten i købeloven § 47 – ikke kunne føre til et andet resultat, netop fordi kausaliteten var afgørende. Konkursboet havde blandt sine anbringender fremhævet, at investoren ikke havde foretaget **nogen** due diligence.

Afgørelsen understreger to ting for praksis. For det første er en dokumenteret due diligence-proces ikke kun en byrde for køber – den er også købers **bevis** for, hvilke oplysninger der faktisk indgik i prisfastsættelsen. For det andet er den kontraktuelle vej langt sikrere end den deliktuelle: havde de urigtige regnskabstal været dækket af en udtrykkelig regnskabsgaranti, ville kausalitetsspørgsmålet ikke have haft samme vægt, jf. den mekaniske anvendelse af garantien i **201/2011**.

Om bevisbyrde og årsagssammenhæng i almindelighed, se aarsagssammenhaeng-bevisbyrde-og-adaekvans.

LOV Købeloven § 47 | Købeloven § 76, stk. 1 | Årsregnskabsloven § 49, stk. 1

PRAKSIS
- **Højesteret** · Sælgers erstatningsansvar for manglende oplysning om it-tvist ved aktieoverdragelse — 13.02.2014
- **Sø- og Handelsretten** · Anerkendelse af krav i konkursbo efter aktiekøb baseret på vildledende oplysninger — 03.01.2025

§ 9 Værdiansættelse, earn-out og syn og skøn om selskabets værdi

Når parterne strides om købesummen – om garantibruddets værditab, om en earn-out eller om et closing-regnskab – afgøres sagen i praksis ved **syn og skøn**.

Den mest udførlige nyere gengivelse af, hvad skønsmanden faktisk skal tage stilling til, findes i **BS-30905/2023-OLR**, hvor Østre Landsret i 2025 stadfæstede en dom om værdiansættelsen af et selskab pr. overdragelsesdagen. Skønsmanden – en statsautoriseret revisor – udtalte:

> *Ved værdiansættelse efter en sædvanlig anerkendt værdiansættelsesmodel, herunder f.eks. ved anvendelse af en multipelmodel (Enterprise Value/EBITDA) eller en DCF-model (discounted cash flow) og under forudsætning af fortsat drift, vil leje- og leasingforpligtelser indgå i selskabets fremtidige indtjening/cash flow.*

> *Såfremt værdiansættelsen i stedet vil skulle foretages under forudsætning af ophør/salg … vil værdiansættelsen skulle foretages på »realisationsbasis«, dvs. der vil skulle foretages værdiregulering af aktiver til realisationsværdi, ligesom der vil skulle tages højde for afviklingsomkostninger, herunder leje- og leasingforpligtelser m.v.*

Skønsmanden bemærkede endvidere, at det for et selskab i regnskabsklasse B er **sædvanligt** alene at oplyse leasingforpligtelser i en note og ikke indregne dem i balancen – hvilket er en klassisk due diligence-faldgrube: eventualforpligtelser, der ikke fremgår af balancen, men kun af noterne eller slet ikke. Landsretten fandt, at byrettens vurdering af værdiansættelsen var **bestyrket** ved skønserklæringen.

Kompleksiteten i større M&A-værdiansættelsestvister illustreres af Gram-sagskomplekset. I **Sag BS-33983/2020-SHR** fremgår, at hovedsagen angik et erstatningskrav vedrørende købet af Gram-koncernen, hvor køberen Kg BidCo ApS mente at have lidt et tab, og at retten under forberedelsen havde udmeldt syn og skøn om værdiansættelsen af Gram pr. 31. december 2017. Tre skønsmænd afgav erklæring den 24. januar 2023 samt supplerende erklæringer, og under afhjemlingen blev der bl.a. drøftet fejl i datagrundlaget for beregningen af »size and illiquidity premium« i WACC-beregningen, betydningen af konkursrisiko (financial distress), normaliseringer og anvendte EBITDA-marginer. Sø- og Handelsretten afsagde dom den 3. november 2023, som blev anket. Sagen viser, at værdiansættelsestvister i M&A i praksis afgøres på skønsmændenes metodevalg – og at parternes advokater må sikre præcis protokollering af afhjemlingen, da retten afviste aktindsigt i sine interne lydoptagelser:

> *Retten finder, at lydoptagelserne har karakter af et internt dokument, som er omfattet af undtagelsen i retsplejelovens § 41 d, stk. 3.*

Endelig kan værdiansættelsen skulle foretages skønsmæssigt af retten selv, når overdragelsen erklæres ugyldig. Det var tilfældet i Vestre Landsrets dom af 8. februar 2019 i **BS-2087/2012-VLR** om ugyldige aktieoverdragelser og erstatningsansvar i Vola-koncernen, hvor sagen ud over selve overdragelserne også angik **lov om erhvervsdrivende fonde § 20** om inhabilitet samt forældelsesspørgsmål efter forældelsesloven § 3, stk. 1 og § 10.

LOV	Forældelsesloven § 3, stk. 1 · Forældelsesloven § 10 · Retsplejeloven § 41d, stk. 3	
PRAKSIS	**Landsretten** · Landsret stadfæster dom om erstatningsansvar ved overdragelse af selskabsandele og fastsættelse af selskabsværdi	25.03.2025
	Landsretten · Ugyldige aktieoverdragelser og erstatningsansvar i Vola-koncernen	08.02.2019

Sø- og Handelsretten · Afslag på aktindsigt i lydoptagelser af skønsmænds afhjemling 14.03.2024

§ 10 Armslængde og værdiansættelse ved overdragelse mellem interesseforbundne parter

Når overdragelsen sker mellem interesseforbundne parter – koncerninternt, ved generationsskifte eller mellem hovedaktionær og selskab – udgør den skattemæssige værdiansættelse en selvstændig due diligence-risiko. Prisen skal svare til, hvad uafhængige parter ville have aftalt, jf. ligningsloven § 2, stk. 1, og en for lav pris korrigeres som maskeret udlodning eller gave.

Landsskatterettens praksis viser, at de vejledende hjælperegler kan **fraviges, når parterne kendte til forhold, der gjorde værdien anderledes**. I **09-00871** blev en overdragelse til kurs 100 baseret på det seneste aflagte regnskab tilsidesat, fordi det for parterne måtte have stået klart, at handelsværdien på overdragelsestidspunktet var højere – selskabets egenkapital var kort efter steget markant som følge af store ordrer i det løbende regnskabsår. Retten anerkendte, at hjælpereglen kan anvendes, »når handelsværdien ikke kendes, og der ikke findes et bedre egnet grundlag«, men fandt et bedre grundlag i den kendte udvikling.

Omvendt kan hjælpereglen også føre til en **for høj** værdi. I **11-00128** argumenterede klageren med en indtjeningsbaseret model (EBIT × multipel fratrukket rentebærende gæld), men Landsskatteretten fastholdt, at værdien af 50 % af anparterne oversteg den aftalte pris, bl.a. på grundlag af vurderingen af selskabets ejendomme.

Et gennemført **syn og skøn** kan derimod bære den aftalte pris igennem. I **14-2110862** fandt Landsskatteretten på grundlag af syns- og skønsrapporten, at parterne havde handlet på markedsvilkår, og at der derfor ikke var grundlag for at korrigere anskaffelsessummen.

Strukturering af transaktionen kan endelig få selvstændige skattemæssige konsekvenser, som en tax due diligence skal afdække. I **SKM2023.246.SR** fandt Skatterådet, at en transaktionsrække – salg af tilgodehavende, gældsbrev, gældskonvertering til overkurs og indfrielse via udbytte – samlet udgjorde en reel afståelse i strid med holdingkravet i aktieavancebeskatningsloven § 36, stk. 6, hvorved en tidligere skattefri aktieombytning blev skattepligtig.

Emnet uddybes i skatteret-vaerdiansaettelse og generationsskifte.

LOV Aktieavancebeskatningsloven § 36, stk. 6 · Ligningsloven § 2, stk. 1

PRAKSIS
- **Landsskatteretten** · Værdiansættelse af ejendom ved overdragelse mellem interesseforbundne parter – armslængdeprincippet 14.09.2017
- **Landsskatteretten** · Landsskatteretten: Værdiansættelse af anparter ved overdragelse mellem interesseforbundne parter 15.08.2011
- **Landsskatteretten** · Landsskatteretten om værdiansættelse af aktier ved generationsskifte mellem interesseforbundne parter 30.09.2009
- **Skatterådet** · Aktieombytning mister skattefrihed grundet afståelse ved kapitalforhøjelse 31.05.2023

§ 11 Forældelse af garanti- og mangelskrav

Garantikrav mod sælger forældes efter de almindelige regler. Udgangspunktet er en 3-årig frist, jf. forældelsesloven § 3, stk. 1, regnet efter § 2, stk. 3 »fra tidspunktet for misligholdelsen« for fordringer, der

opstår ved misligholdelse af kontrakt. Ved et garantibrud løber fristen altså principielt fra closing, hvor garantien afgives eller gentages – ikke fra det tidspunkt, hvor køber opdager bruddet.

Den praktisk afgørende regel er derfor suspensionsreglen i forældelsesloven § 3, stk. 2:

> *Var fordringshaveren ubekendt med fordringen eller skyldneren, regnes forældelsesfristen i stk. 1 først fra den dag, da fordringshaveren fik eller burde have fået kendskab hertil.*

Her får den gennemførte due diligence en dobbelt betydning: den kan flytte tidspunktet for, hvornår køber **burde** have fået kendskab til forholdet. Absolut forældelse indtræder efter § 3, stk. 3, nr. 4 10 år efter begyndelsestidspunktet.

For krav mod målselskabets ledelse gælder den særlige regel i forældelsesloven § 10, hvorefter forældelse af selskabets krav mod et bestyrelsesmedlem eller en direktør »indtræder tidligst, når der er forløbet 3 år efter hvervets ophør« eller fra det tidligere tidspunkt, hvor fordringshaveren burde være blevet bekendt med de omstændigheder, kravet støttes på. Både § 3, stk. 1 og § 10 indgik i grundlaget i Vestre Landsrets dom i **BS-2087/2012-VLR** om Vola-koncernen – en sag, der netop kombinerede ugyldige aktieoverdragelser med erstatningsansvar for ledelsen.

Aftalte garantiperioder er ikke det samme som forældelsesfrister. Forældelsesloven § 26, stk. 1 fastslår, at loven »ikke ved forudgående aftale [kan] fraviges til skade for skyldneren« – en forlængelse af forældelsesfristen kan altså ikke aftales på forhånd til skade for sælger, mens en **forkortelse** af købers adgang til at gøre krav gældende (garantiperioden) er gyldig som en selvstændig aftalt præklusionsfrist, jf. **BS-1412/2013-ARH**.

Afbrydelse kan ske ved skyldnerens erkendelse. Højesteret har i **Sag 81/2019** formuleret standarden generelt:

> *Det beror på en konkret vurdering af sagens samlede omstændigheder, om en skyldner over for fordringshaveren udtrykkeligt eller ved sin handlemåde har erkendt sin forpligtelse. Det afgørende for denne vurdering er, om fordringshaveren på grund af skyldnerens adfærd med føje har fået den opfattelse, at der ikke er tvist om kravet, således at der ikke er rimelig anledning for fordringshaveren til at foretage retslige skridt.*

Overført på en garantitvist: en sælger, der uden forbehold deltager i afklaringen af et garantikrav eller anerkender det i en efterfølgende opgørelse, risikerer at afbryde forældelsen. Omvendt bør købers reklamation altid følges op af egentlige retslige skridt eller en udtrykkelig suspensionsaftale.

Den lovgivningsmæssige baggrund for gældende forældelsesregler er beskrevet i **Betænkning nr. 1460/2005 om revision af forældelseslovgivningen** fra Justitsministeriet, der afløste Danske Lovs 20-årige frist og 1908-lovens 5-årige frist med den nuværende toleddede model.

LOV Forældelsesloven § 2, stk. 3 · Forældelsesloven § 3, stk. 1, 2 · Forældelsesloven § 10 · Forældelsesloven § 26, stk. 1

PRAKSIS

Højesteret	Afbrydelse af forældelse ved erkendelse af skattegæld i en boopgørelse	13.02.2020
Landsretten	Ugyldige aktieoverdragelser og erstatningsansvar i Vola-koncernen	08.02.2019
Byretten	Bortfald af sælgers lejegaranti ved ejendomshandel som følge af overskridelse af præklusiv anmeldelsesfrist	16.12.2013

§ 12 Legal due diligence: selvfinansiering, omstødelse og selskabsretlig inhabilitet

Den juridiske del af en due diligence skal ikke kun afdække målselskabets kontrakter, men også, om selve transaktionsstrukturen er selskabsretligt holdbar. Praksis viser tre tilbagevendende risikoområder.

Ulovlig selvfinansiering. Finansieres købesummen helt eller delvis af målselskabets egne midler, kan dispositionen tilsidesættes. I **P-6-14, P-7-14, P-18-14 og P-19-14** tog Sø- og Handelsretten stilling til ulovlig selvfinansiering og erstatningsansvar i forbindelse med overdragelse af ejendomsselskaber, med udgangspunkt i den dagældende aktieselskabslovs § 115 og anpartsselskabslovens § 49 samt konkursloven § 97 og § 133. En finansieringsstruktur, der ikke er testet mod selvfinansieringsforbuddet, kan altså efterlade køberen med et krav i et konkursbo frem for en gyldig erhvervelse.

Omstødelse. Er sælgeren eller målselskabet i økonomiske vanskeligheder, kan overdragelsen omstødes. Det var temaet i **P-11-08**, der angik konkurskrav baseret på manglende betaling for ejendomsoverdragelser og spørgsmålet om omstødelse af en anpartsoverdragelse efter konkursloven § 64. En solvens- og betalingshistorik-gennemgang af sælgersiden hører derfor med i en fuldstændig legal due diligence.

Inhabilitet og bemyndigelse. Er beslutningen om at sælge truffet af et organ, hvis medlemmer havde modstridende interesser, eller uden det fornødne flertal, kan overdragelsen være ugyldig. Vestre Landsrets dom i **BS-2087/2012-VLR** om Vola-koncernen angik netop ugyldige aktieoverdragelser med inddragelse af **lov om erhvervsdrivende fonde § 20** om inhabilitet. Tilsvarende fandt Østre Landsret i **BS-30905/2023-OLR**, at det ikke var bevist, at beslutningen om overdragelsen af kapitalandelene var vedtaget med det efter ejeraftalen fornødne flertal – hvilket førte til erstatningsansvar over for den forbigåede minoritetsejer. En gennemgang af ejeraftaler, forkøbsrettigheder, medsalgsrettigheder og bemyndigelsesforhold er dermed ikke formalia, men en gyldighedsbetingelse.

Bestyrelsens ansvar som selvstændigt emne behandles i bestyrelsesansvar, og koncernafgrænsningen i koncerndefinition-bestemmende-indflydelse.

LOV Konkursloven § 64 · Konkursloven § 97

PRAKSIS

Landsretten · Landsret stadfæster dom om erstatningsansvar ved overdragelse af selskabsandele og fastsættelse af selskabsværdi	25.03.2025
Landsretten · Ugyldige aktieoverdragelser og erstatningsansvar i Vola-koncernen	08.02.2019
Sø- og Handelsretten · Dom om ulovlig selvfinansiering og erstatningsansvar i forbindelse med overdragelse af ejendomsselskaber	27.04.2015
Sø- og Handelsretten · Sag om konkurskrav baseret på manglende betaling for ejendomsoverdragelser og spørgsmål om omstødelse af anpartsoverdragelse	27.03.2009

§ 13 Regulatorisk due diligence – og »due diligence« i tømmerforordningens forstand

Ud over den kontraktuelle due diligence findes en **regulatorisk** dimension, hvor selve erhvervelsen kræver myndighedsgodkendelse. Det gælder navnlig den finansielle sektor. Efter bekendtgørelse om opgørelse af kvalificerede andele § 1 finder reglerne anvendelse ved opgørelsen af kvalificerede andele efter bl.a. lov om finansiel virksomhed § 61, lov om forsikringsvirksomhed § 87, lov om fondsmæglerselskaber § 59 og lov om kapitalmarkeder § 51. Pligten til forudgående ansøgning om Finanstilsynets godkendelse gælder også for personer, der er berettiget til at udøve stemmerettigheder på grundlag af aftaler med tredjemand, jf. § 6. En tilsvarende ordning gælder for forvaltere af alternative investeringsfonde, jf. bekendtgørelse om godkendelse af

ejerskab, erhvervelse eller forøgelse af kvalificerede andele § 1. Overses godkendelseskravet, kan closing ikke gennemføres lovligt – en klassisk condition precedent i SPA'en.

Endelig bør det for terminologiens skyld noteres, at »due diligence« i EU-retten også bruges i en helt anden, **pligtmæssig** betydning: som en løbende omhuordning i forsyningskæden. Efter tømmerforordningens artikel 4, stk. 2 skal virksomheder, der bringer træ i omsætning, anvende en »due diligence-ordning«. Overtrædelse er strafbar: i **S-3489-17** idømte Østre Landsret en importør en bøde på 70.000 kr. for groft uagtsomt at have undladt at etablere en sådan ordning og at efterkomme Naturstyrelsens påbud herom.

EU-Domstolen har præciseret ordningens rækkevidde. I **C-370/23** blev det fastslået, at det afhænger af national rets regler om ejendomsrettens overgang, hvem der er den »virksomhed«, der bærer due diligence-pligten. Og i **C-117/24** afviste Domstolen, at et datterselskab kan nøjes med at have adgang til moderselskabets koncernfælles ordning: hver enkelt virksomhed skal selv aktivt anvende, opretholde og evaluere en ordning tilpasset sin egen risikoprofil.

Denne form for due diligence er altså en **retlig pligt** med sanktion – modsat den transaktionelle due diligence, som er en frivillig, men risikoafgørende byrde. Ved opkøb af virksomheder i berørte brancher udgør efterlevelsen af sådanne ordninger i øvrigt et selvstændigt compliance-punkt i købers egen due diligence.

Konkurrenceretlig clearance af selve opkøbet behandles særskilt i fusionskontrol, og lønmodtagernes retsstilling i virksomhedsoverdragelse-lvo.

PRAKSIS	**EU-Domstolen** · Krav til virksomheders egne due diligence-ordninger for træ og træprodukter i koncerner	13.11.2025
	EU-Domstolen · Definition af »virksomhed« og »omsætning« ved salg af træ til fældning efter EU's tømmerforordning	21.11.2024
	Landsretten · Bødestraf for manglende etablering af Due Diligence-ordning i strid med EU's Tømmerforordning	23.10.2018

§ 14 Skat og moms af due diligence-omkostningerne

Due diligence-omkostninger er ofte betydelige, og deres skattemæssige behandling er et selvstændigt tvistpunkt. Praksis er restriktiv.

Momsfradrag afhænger af, hvem ydelsen faktisk blev leveret til, og af tilknytningen til købers udgående transaktioner. I **12-0189360** nægtede Landsskatteretten fradrag for ca. 15,5 mio. kr. i due diligence-omkostninger afholdt i forbindelse med et påtænkt salg af et datterselskab. Retten lagde vægt på, at klageren ikke ejede målselskabet direkte, og at dokumentationen bestod i et aftalebrev mellem klagerens ultimative moderselskab og rådgiveren:

> *Retten fandt, at det ikke var godtgjort, at due diligence-undersøgelserne blev leveret til klageren, eller at undersøgelserne havde den nødvendige tilknytning til klagerens udgående transaktioner.*

Spørgsmålet om fradrag for moms af due diligence i forbindelse med aktiesalg har givet anledning til præjudiciel forelæggelse for EU-Domstolen, jf. Vestre Landsrets kendelse SKM2017.56.VLR, og til en række senere afgørelser om rette omkostningsbærer, bl.a. SKM2021.506.LSR og SKM2025.518.LSR, hvor det afgørende var, hvilket koncernselskab der reelt modtog ydelserne. Skatterådet har tilsvarende behandlet viderefakturering

af due diligence-ydelser i SKM2021.655.SR og momsfritagelse for due diligence leveret til en alternativ investeringsfond i SKM2026.180.SR.

Tillæg til anskaffelsessummen kan omkostningerne som udgangspunkt ikke gøres til. I **14-0362916** udtalte Landsskatteretten:

> *"Landsskatteretten finder, at udgifter til due diligence, miljøundersøgelser, vurdering af ejendommen, tilvejebringelse af finansiering og udgifter til formidling af ejendomskøb ikke kan henføres til berigtigelse og gennemførelse af selve ejendomskøbet."*

Tilsvarende blev fradrag for advokat- og revisorudgifter til due diligence nægtet i SKM2009.455.LSR, hvor udgifterne ansås for primært afholdt i aktionærernes interesse.

Den praktiske konsekvens er, at transaktionsomkostningerne bør allokeres kontraktuelt og faktureres til det selskab, der reelt er aftager af ydelsen, og at rådgiveraftaler bør identificere modtageren præcist – ellers risikerer køberen at bære omkostningen uden hverken moms- eller skattemæssig lempelse.

LOV	Momsloven § 37, stk. 1	
PRAKSIS	**Landsskatteretten** · Nægtelse af tillæg for udokumenterede handelsomkostninger og due diligence-udgifter ved opgørelse af ejendomsavance	04.02.2016
	Landsskatteretten · Momsfradrag for due diligence-omkostninger i forbindelse med eventuelt salg af datterselskab	27.08.2013

§ 15 Voldgift og de processuelle rammer for M&A-tvister

En stor del af danske M&A-garantitvister afgøres ved voldgift – typisk Voldgiftsinstituttet – og er derfor ikke offentligt tilgængelige. Det er en væsentlig forudsætning for læsningen af denne oversigt: den offentliggjorte praksis er ikke et repræsentativt udsnit, men de sager, hvor parterne enten ikke havde en voldgiftsklausul, eller hvor tvisten angik andet end selve garantibruddet.

Voldgiftens betydning ses konkret i **201/2011**, hvor det underliggende krav mod målselskabet blev afgjort ved voldgift i september 2008, mens **regreskravet** mod sælgerne under aktieoverdragelsesaftalen blev ført ved Sø- og Handelsretten og Højesteret. Konstruktionen – voldgift om det underliggende tredjemandskrav, domstolssag om garantien – er hyppig, og Højesterets bemærkninger om, at voldgiftssagen »blev ført i fælles forståelse med DHT Holding«, viser, hvor vigtigt det er at inddrage sælger formelt i forsvaret af et garantidækket krav.

Angribes en voldgiftskendelse, gælder korte og strenge frister. I **BS-9404/2023-RAN** havde en part ventet med at rejse indsigelse mod en voldgiftsdommers habilitet, indtil kendelsen var afsagt. Retten udtalte:

> *Ved først efter, at voldgiftsretten den 8. juni 2022 afsagde kendelse ... at rejse tvivl om og fremsætte indsigelse mod voldgiftsdommer Lars Jørgensens habilitet, har Blue Water Properties A/S fortabt retten til at gøre inhabilitetsindsigelsen gældende, jf. voldgiftslovens § 13, stk. 2, jf. stk. 4.*

Også ved domstolsbehandling er de processuelle rammer stramme. Som nævnt afviste Sø- og Handelsretten i **Sag BS-33983/2020-SHR** aktindsigt i rettens interne lydoptagelser af skønsmændenes afhjemling – en part, der mener, at protokollatet ikke gengiver skønsmandens nuancer, må i stedet begære supplerende afhjemling. Ved M&A-værdiansættelsestvister, hvor sagens udfald i praksis afhænger af skønsmændenes forklaringer om WACC, normaliseringer og multipler, er præcis protokollering derfor helt afgørende.

Endelig bør fortrolighedsaftalen i den indledende fase ikke overses; forholdet mellem NDA'er, datarumsadgang og forretningshemmeligheder er behandlet i forretningshemmeligheder.

LOV Retsplejeloven § 41d, stk. 3 · Voldgiftsloven § 13, stk. 2, 4

PRAKSIS
Højesteret · Sælgers erstatningsansvar for manglende oplysning om it-tvist ved aktieoverdragelse 13.02.2014
Sø- og Handelsretten · Afslag på aktindsigt i lydoptagelser af skønsmænds afhjemling 14.03.2024
Byretten · Tilsidesættelse af voldgiftskendelse: Krav om inhabilitet hos fagdommer afvist, da bygherren fortabte indsigelsesretten ved at vente med at reagere 21.12.2023

§ 16 Sammenfatning: balancepunktet mellem undersøgelsespligt og oplysningspligt

Praksis tegner et forholdsvis stabilt billede, som kan sammenfattes i seks punkter.

1. Due diligence er en byrde, ikke en pligt. Ingen regel pålægger køber at undersøge. Men har køber haft adgang til at undersøge – og det har en professionel køber i en struktureret proces altid – bortfalder mangelsindsigelser vedrørende forhold, der burde være opdaget ved sædvanlig undersøgelse, jf. købeloven § 47. Standarden fastlægges efter det, forarbejderne fra 1905 kaldte »raadende Skik og Brug og de særlige Forhold i hvert enkelt Tilfælde«.

2. Sælgers loyale oplysningspligt er ikke dispositiv i kernen. Forhold, sælger kendte eller burde kende, og som havde betydning for købers bedømmelse, skal oplyses, jf. købeloven § 76, stk. 1 og forarbejderne hertil. Generelle forbehold fortrænger ikke pligten, og svig gennembryder både undersøgelsespligten i § 47 og reklamationsfristerne i § 54.

3. Garantien slår due diligence. Er der afgivet en udtrykkelig erklæring om et forhold, kan sælger ikke henvise til, at køber selv kunne have opdaget det. Det er kernen i Højesterets dom i **201/2011** og i Sø- og Handelsrettens praksis om egenkapitalgarantier, jf. **H-90-02** og **H-12-99**.

4. Formalia afgør ofte sagen. Rettidig – og gerne neutral – reklamation bevarer kravet, jf. **201/2011-** ; overskredne præklusive frister slår det ihjel, jf. **BS-1412/2013-ARH**; og delvise anerkendelser af closing-regnskabet afskærer senere krav, jf. **H-90-02**.

5. Kausalitet skal bevises. Uden garanti må køber godtgøre, at den urigtige oplysning var bestemmende for købet – hvilket **Sag BS-50539/2023-SHR og Sag BS-50552/2023-SHR** viser kan være umuligt, hvis køber slet ikke har forholdt sig til materialet.

6. Værdien afgøres af skønsmændene. Tvist om tabets størrelse ender i syn og skøn, hvor anerkendte modeller (EV/EBITDA eller DCF) og korrekt behandling af off balance-forpligtelser er afgørende, jf. **BS-30905/2023-OLR** og Gram-sagskomplekset i **Sag BS-33983/2020-SHR**.

For den praktiserende rådgiver er konklusionen entydig: due diligence-processen skal dokumenteres – både for at kunne bevise, hvad der faktisk blev oplyst og lagt til grund, og for at kunne omsætte fundene til garantier, disclosure og prisregulering. Den risiko, der ikke bliver til en garanti, en tilbageholdelse eller en prisreduktion, bæres af køberen.

LOV Købeloven § 47 · Købeloven § 54, stk. 1 · Købeloven § 76, stk. 1

PRAKSIS

Højesteret · Sælgers erstatningsansvar for manglende oplysning om it-tvist ved aktieoverdragelse 13.02.2014

Landsretten · Landsret stadfæster dom om erstatningsansvar ved overdragelse af selskabsandele og fastsættelse af selskabsværdi 25.03.2025

Sø- og Handelsretten · Anerkendelse af krav i konkursbo efter aktiekøb baseret på vildledende oplysninger 03.01.2025

Sø- og Handelsretten · Afslag på aktindsigt i lydoptagelser af skønsmænds afhjemling 14.03.2024

Sø- og Handelsretten · Sag om garantiforpligtelse vedrørende egenkapital i forbindelse med aktiekøb 18.03.2004

Sø- og Handelsretten · Hævelse af aktieoverdragelsesaftale og direktørkontrakt grundet manglende egenkapital og væsentlig misligholdelse 07.03.2003

Byretten · Bortfald af sælgers lejegaranti ved ejendomshandel som følge af overskridelse af præklusiv anmeldelsesfrist 16.12.2013

REFERENCE Lovgrundlag

10 paragraffer

Aftaleloven § 30	stk. 2	Aftaleloven § 33	
Aftaleloven § 36	stk. 1	Forældelsesloven § 3	stk. 1, 2
Forældelsesloven § 10		Købeloven § 42	stk. 1, 2
Købeloven § 47		Købeloven § 52	stk. 1
Købeloven § 54	stk. 1	Købeloven § 76	stk. 1

MATERIALE Citerede afgørelser

36 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS 5

09.02.2026	Erstatning ved misligholdt ejendomshandel uden dækningssalg: Opgørelse af abstrakt prisdifference	36449-2025
13.02.2020	Afbrydelse af forældelse ved erkendelse af skattegæld i en boopgørelse	81-2019
09.06.2015	Annullering af ansættelsestilsagn som følge af svigagtig fortielse af sygdom og opsigelse	138-2013
13.02.2014	Sælgers erstatningsansvar for manglende oplysning om it-tvist ved aktieoverdragelse	201-2011
04.03.2013	Retten til ophævelse af ejendomskøb ved arealmangel trods udlejning af lejligheden	116-2011

EU-DOMSTOLEN · EUROPÆISK DOMSTOL 2

13.11.2025	Krav til virksomheders egne due diligence-ordninger for træ og træprodukter i koncerner	C-117/24
21.11.2024	Definition af »virksomhed« og »omsætning« ved salg af træ til fældning efter EU's tømmerforordning	C-370/23

LANDSRETTEN · ANKEINSTANS 5

25.03.2025	Landsret stadfæster dom om erstatningsansvar ved overdragelse af selskabsandele og fastsættelse af selskabsværdi	9808-11466
23.06.2023	Landsretten stadfæster dom om mangler ved badeværelse	4464-5360
09.11.2022	Frifindelse af andelsboligforening i erstatningssag om manglende oplysning om valuarvurdering	4326-5188
08.02.2019	Ugyldige aktieoverdragelser og erstatningsansvar i Vola-koncernen	2025-2426
23.10.2018	Bødestraf for manglende etablering af Due Diligence-ordning i strid med EU's Tømmerforordning	S-3489-17

SØ- OG HANDELSRETTEN · SPECIALRET 13

03.01.2025	Anerkendelse af krav i konkursbo efter aktiekøb baseret på vildledende oplysninger	Sag BS-50539/2023-SHR og Sag BS-50552/2023-SHR
14.03.2024	Afslag på aktindsigt i lydoptagelser af skønsmænds afhjemling	Sag BS-33983/2020-SHR
27.04.2015	Dom om ulovlig selvfinansiering og erstatningsansvar i forbindelse med overdragelse af ejendomsselskaber	P-6-14, P-7-14, P-18-14 og P-19-14
19.05.2011	Sø- og Handelsretten: Manglende opfyldelse af indeståelser vedrørende offentlige forhold i aktieoverdragelsesaftale – Svigagtig fortielse af væsentlige oplysninger om typegodkendelse af stilladser	H-16-10
27.03.2009	Sag om konkurskrav baseret på manglende betaling for ejendomsoverdragelser og spørgsmål om omstødelse af anpartsoverdragelse	P-11-08
06.10.2006	Erstatning for mangelfulde arbejdsmiljøforhold ved virksomhedskøb pga. garantisvigt og tilbageholdte tilsynsrapporter	3733-4472
06.10.2006	Erhvervsvirksomhedskøb: Erstatning for manglende overholdelse af arbejdsmiljølovgivning	H-18-02
28.01.2005	Mangelfuld budgettering i samarbejdsaftale om messe medførte forholdsmæssigt afslag	H-109-01
30.04.2004	Sag om påstået aftale om virksomhedsoverdragelse indgået ved telefonsamtale	H 14/02
18.03.2004	Sag om garantiforpligtelse vedrørende egenkapital i forbindelse med aktiekøb	H-90-02
07.03.2003	Hævelse af aktieoverdragelsesaftale og direktørkontrakt grundet manglende egenkapital og væsentlig misligholdelse	H-12-99
06.11.2001	Sag om fortolkning af indeståelseserklæring ved aktieoverdragelse: Betinget garanti vs. simpel kaution	H-0126-99
24.10.2001	Sag om krav på afslag i købesum ved virksomhedsoverdragelse grundet manglende indtjening og fejlagtig skattemæssig saldoværdi.	H-0096-96

BYRETTEN · FØRSTE INSTANS 5

20.02.2024	Købere fik medhold i at ophæve huskøb på grund af væsentlige mangler og sælgers fortielse	9775-11422
21.12.2023	Tilsidesættelse af voldgiftskendelse: Krav om inhabilitet hos fagdommer afvist, da bygherren fortabte indsigelsesretten ved at vente med at reagere	10280-12077
04.12.2023	Erstatningsansvar for ledelse og revisor vedrørende fortielse af garantistørrelse over for Sydbank	7165-8617
25.05.2021	Sag om manglende betaling for rekrutteringsydelse	1215-1470
16.12.2013	Bortfald af sælgers lejegaranti ved ejendomshandel som følge af overskridelse af præklusiv anmeldelsesfrist	39-39

LANDSSKATTERETTEN · ADMINISTRATIV KLAGEINSTANS 5

14.09.2017	Værdiansættelse af ejendom ved overdragelse mellem interesseforbundne parter – armslængdeprincippet	14-2110862
04.02.2016	Nægtelse af tillæg for udokumenterede handelsomkostninger og due diligence-udgifter ved opgørelse af ejendomsavance	14-0362916
27.08.2013	Momsfradrag for due diligence-omkostninger i forbindelse med eventuelt salg af datterselskab	12-0189360
15.08.2011	Landsskatteretten: Værdiansættelse af anparter ved overdragelse mellem interesseforbundne parter	11-00128
30.09.2009	Landsskatteretten om værdiansættelse af aktier ved generationsskifte mellem interesseforbundne parter	09-00871

SKATTERÅDET · ADMINISTRATIV MYNDIGHED 1

31.05.2023	Aktieombytning mister skattefrihed grundet afståelse ved kapitalforhøjelse	23-0001200

FORARBEJDE Betænkninger

1 reference

Betænkning om revision af forældelseslovgivningen

nr. 1460 · 2005 · Justitsministeriet

04 PRAKSISOVERSIGT · ERHVERVSRET

Praksisoversigt over franchiseaftaler

Indgåelse, løbende forhold, konkurrencebegrænsninger og ophør uden en franchiselov

Version 2 Opdateret 21. jul. 2026 24 afgørelser · 2003–2025 Læs online

INTRODUKTION

Franchiseforholdet er ikke særreguleret i dansk ret. Lovgiver har flere gange bevidst fravalgt en franchiselov – senest bekræftet i industriministerens svar på Folketingets Erhvervsudvalgs spørgsmål 182 af 28. august 1990, gengivet i Betænkning nr. 1231/1992 – med den begrundelse, at spørgsmålene "kan løses inden for rammerne af den eksisterende lovgivning". Praksis afgøres derfor efter almindelig aftaleret (aftalelovens §§ 30, 33 og 36 samt den loyale oplysningspligt), efter konkurrencelovens § 6 sammenholdt med den vertikale gruppefritagelse (forordning (EU) 2022/720) og – for goodwillspørgsmålet ved ophør – efter en snæver analogi fra handelsagentlovens § 25. Sø- og Handelsretten er det centrale forum, men en betydelig del af franchisetvisterne afgøres ved voldgift og er derfor ikke offentligt tilgængelige, hvilket allerede Betænkning nr. 1151/1988 pegede på som forklaringen på den sparsomme trykte praksis.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Dansk ret har ingen franchiselov; lovgiver har bevidst fravalgt særregulering, fordi franchisespørgsmål efter Industriministeriets vurdering kan løses inden for den eksisterende lovgivning.

02 Franchisetageren er som udgangspunkt selvstændig erhvervsdrivende, men bindingerne til franchisegiver kan konkret være så stærke, at forholdet reelt må bedømmes som et ansættelsesforhold – det beror på en samlet vurdering af aftalen og den faktiske afhængighed.

03 Ved aftaleindgåelsen gælder en loyal oplysningspligt om forhold af væsentlig betydning; svigagtigt urigtige eller fortiede oplysninger om omsætning og indtjening kan gøre aftalen uforbindende efter aftalelovens §§ 30 og 33, mens § 36 kan bruges til at lempe urimelige vilkår.

04 Domstolene stiller reelle krav til årsagssammenhæng: har franchisetagers/køberens egne dispositioner, konceptændringer og manglende faglige indsats forårsaget den dårlige indtjening, bærer franchisegiver ikke ansvaret for skuffede budgetforventninger.

05 Aftalens ordlyd er udgangspunktet, og en entire agreement-lignende bestemmelse gør, at der ikke uden sikre holdepunkter er grundlag for at fravige ordlyden på grundlag af forudgående korrespondance eller partsforklaringer.

06 Vejledende og maksimale videresalgspriser er som udgangspunkt lovlige i en franchisekæde, mens faste priser og minimumspriser er en hardcore-begrænsning, jf. konkurrencelovens § 6, stk. 2, nr. 7, og artikel 4, litra a, i forordning (EU) 2022/720.

07 Vejledende maksimumpriser bliver ulovlige, hvis de ved pres eller incitamenter reelt får karakter af faste priser eller minimumspriser.

08 En vertikal aftale om minimumspriser forudsætter en samstemmende vilje mellem leverandør og forhandler; det er ikke nok at konstatere, at forhandlerne faktisk har fulgt priserne, jf. Super Bock og Beevers Kaas.

09 Post-kontraktuelle konkurrenceklausuler fortolkes snævert og er kun gruppefritaget, hvis de er begrænset til ét år, til de lokaler franchisetageren drev virksomhed fra, og er absolut nødvendige for at beskytte overført knowhow, jf. artikel 5, stk. 3, i forordning (EU) 2022/720.

10 Aftalelovens § 38 om konkurrenceklausuler er ophævet og indgår ikke længere i den konsoliderede aftalelov; erhvervsmæssige konkurrenceklausuler prøves i dag efter aftalelovens § 36 og konkurrenceretten.

11 Fortsat brug af franchisegivers varemærke og forretningskendetegn efter ophør er en selvstændig krænkelse, der typisk håndhæves ved midlertidigt forbud i Sø- og Handelsretten.

12 Goodwillgodtgørelse efter handelsagentlovens § 25 forudsætter både, at franchisegiver/agenturgiver fortsat har betydelige fordele af den oparbejdede kundekreds, og at godtgørelse er rimelig; skifter mærket eller konceptet karakter, bortfalder kravet.

13 Godtgørelsen er efter Højesterets praksis vederlag for agentens arbejdsindsats – ikke betaling for overdragelse af en kundekreds, som agenten selv ejer.

14 En analog anvendelse af § 25 på franchisetagere og eneforhandlere kræver særlige omstændigheder; den selvstændige stilling – fri prisfastsættelse og adgang til at forhandle konkurrerende varer – taler afgørende imod godtgørelse.

15 Væsentlig misligholdelse, der kan tilregnes franchisetageren, afskærer godtgørelseskravet, jf. princippet i handelsagentlovens § 27, nr. 1.

16 Uden aftalt opsigelsesvarsel påhviler det den, der påberåber sig et længere varsel, at godtgøre aftalen eller branchesædvanen; ellers accepteres det varsel, opsigelsen faktisk blev givet med.

§ 1 Franchise uden franchiselov – lovgivers bevidste fravalg af særregulering

Der findes ingen dansk lov om franchising. Retsgrundlaget for et franchiseforhold er derfor det almindelige: aftaleretten, markedsføringsretten, immaterialretten og konkurrenceretten – suppleret af analogislutninger fra handelsagent- og eneforhandlerretten.

Dette er ikke en forglemmelse, men et bevidst valg. Da Folketingets Erhvervsudvalg ved spørgsmål 182 af 28. august 1990 spurgte industriministeren, om begrebet franchising burde præciseres i dansk lovgivning – bl.a. fordi det var uklart, om franchisetageren er selvstændig erhvervsdrivende eller ledende funktionær – indhentede ministeren udtalelser fra Justitsministeriet og Arbejdsministeriet. Justitsministeriets svar er gengivet i Betænkning nr. 1231/1992 om omsætning af fast ejendom, s. 103:

> *Justitsministeriet må på den baggrund anse det for tvivlsomt, om en egentlig lovgivning om franchising vil kunne bidrage til at løse det problem, som nævnes i spørgsmålet, idet vurderingen af, om franchisetageren er en selvstændig erhvervsdrivende eller en funktionær, må ske med udgangspunkt i den konkrete aftale.*

Industriministerens egen konklusion fremgår af samme betænkning s. 104:

> *På baggrund af ovenstående mener jeg, at de spørgsmål, som opstår i forbindelse med udbredelsen af franchisekonceptet, kan løses inden for rammerne af den eksisterende lovgivning, og at der alene kan blive tale om eventuelle justeringer på enkelte områder.*

Selve begrebet er defineret i Betænkning nr. 1241/1992 om lov om omsætning af fast ejendom, s. 144, hvor udvalget beskriver franchising som den konstruktion, hvor en franchisegiver udvikler et forretningskoncept og indgår aftale med retligt selvstændige franchisetagere om deres ret og pligt til afsætning af varer eller tjenester efter konceptet og under franchisegivers forretningskendetegn, "således at deltagerne udadtil fremstår som en enhed". Den samme tankegang ligger bag Betænkning nr. 1195/1990 om brancheglidning og franchising på ejendomsformidlingsområdet, der er den grundigste danske forarbejdsbehandling af franchiseinstituttet, og som – se s. 31 – udtrykkeligt konkluderede, at anvendelsen af franchise- og samarbejdsaftaler "ikke i sig selv [indebærer] noget problem i forhold til lovgivningen på dette område".

De retlige knapper, tvisterne i praksis drejes på, er derfor:

- **Ugyldighed og lempelse** – aftaleloven § 30 (svig), § 33 (almindelig hæderlighed) og § 36 (urimelige aftaler og vilkår).
- **Konkurrencebegrænsning** – konkurrenceloven § 6 med fritagelsesreglen i § 8, stk. 1 og den vertikale gruppefritagelse.
- **Kendetegn og illoyal konkurrence** – markedsføringsloven § 3 og varemærkeretten.
- **Ophørsgodtgørelse** – analogien til handelsagentloven § 25.

En vigtig korrektion til den ældre litteratur: **aftalelovens § 38** om konkurrenceklausuler indgår **ikke** længere i den gældende lovbekendtgørelse – bestemmelsen står som "(Ophævet)" i LBK nr 193 af 02/03/2016. Den historiske ordlyd, hvorefter en konkurrencebegrænsning ikke bandt, hvis den "med hensyn til tid, sted eller andre forhold går videre end påkrævet for at værne imod konkurrence", kan stadig læses i LBK nr 781 af 26/08/1996 og har fortsat betydning som udtryk for et almindeligt proportionalitetsprincip, men den kan ikke længere påberåbes som gældende lovhjemmel.

LOV Aftaleloven § 30 Aftaleloven § 33 Aftaleloven § 36 Handelsagentloven § 25 Konkurrenceloven § 6 Konkurrenceloven § 8, stk. 1 Markedsføringsloven § 3

§ 2 Franchisetagerens selvstændighed – grænsen mod ansættelse og mod filialdrift

Det bærende element i franchisekonstruktionen er, at franchisetageren er **selvstændig erhvervsdrivende**, der driver virksomhed i eget navn og for egen regning. Betænkning nr. 1241/1992, s. 144 advarer imidlertid mod at tage etiketten for pålydende:

> *Det er også klart, at det forhold, at et aftalebaseret afsætningssystem benævnes franchising og indeholder bestemmelser om, at franchisetager er selvstændig, handler for egen regning og risiko og ikke kan forpligte franchisegiver, ikke nødvendigvis indebærer, at den pågældende er selvstændig. Franchisetager kan være underkastet sådanne bindinger og en sådan grad af afhængighed i forhold til franchisegiver, at han reelt må anses for ansat.*

Arbejdsministeriets udtalelse i Betænkning nr. 1231/1992, s. 104 peger i samme retning: udgangspunktet er en formodning **imod** ansættelsesforhold, når aftalen er indgået mellem to selvstændige erhvervsdrivende, men har franchisetageren forpligtet sig til at levere en arbejdspræstation, og har tilknytningen karakter af et ansættelsesforhold, kan det statueres – "en individuel konkret afvejning".

Afgrænsningen har haft størst praktisk betydning på ejendomsformidlingsområdet, hvor spørgsmålet var, om franchisegiveren reelt drev mæglervirksomhed gennem filialbestyrere. Betænkning nr. 1195/1990, s. 16 beskriver, at Finanstilsynets og Boligstyrelsens accept af pengeinstitutter og realkreditinstitutter som franchisegivere netop hvilede på, at "ejendomsformidlervirksomheden blev udført for den franchisetagende ejendomsmæglers egen regning og risiko". Betænkning nr. 1276/1994, s. 23 tilføjer, at franchisegivers instruktionsbeføjelse i ejendomsformidlingskontrakterne "ofte [er] meget vidtgående", og at instruktionerne kan vedrøre alle driftsområder.

I retspraksis slår selvstændighedskriteriet igennem som et vurderingstema – både når spørgsmålet er, hvilket regelsæt der overhovedet gælder, og når det er, om der skal betales godtgørelse ved ophør. I **BS-8688/2022-SHR** var det ved en tidligere delkendelse afgjort, at en selvstændig konsulent hverken var omfattet af handelsagentlovens eller funktionærlovens præceptive bestemmelser, hvorfor forholdet alene blev bedømt efter dansk rets almindelige regler om kontraktmisligholdelse, jf. BS-8688/2022-SHR. Og i Højesterets dom i Sag 39/2011 blev netop den selvstændige stilling det bærende argument imod goodwillgodtgørelse:

> *Højesteret lægger herved bl.a. vægt på den selvstændige stilling, som Atlantis havde i forhold til OASE, herunder med hensyn til fastsættelse af pris og salg af andre produkter.*

Selvstændigheden er altså tveægget for franchisetageren: den holder ham uden for ansættelsesretlig beskyttelse, og den svækker samtidig hans krav på en godtgørelse ved ophør.

LOV Handelsagentloven § 1, stk. 2

PRAKSIS **Højesteret** · Eneforhandlers status og erstatning for producentens illoyale markedsadfærd 06.12.2012

Sø- og Handelsretten · Berettiget ophævelse af konsulentaftale grundet skade på omdømme i bunker trader-branchen 22.02.2024

§ 3 Prækontraktuel loyal oplysningspligt – budgetter, omsætningsprognoser og aftalens ordlyd

Den hyppigste franchisetvist er den, hvor franchisetageren efter et par tabsgivende år gør gældende, at han indgik aftalen på grundlag af for optimistiske budgetter eller urigtige omsætningstal. Retsgrundlaget er trelaget:

Grundlag	Bestemmelse	Retsvirkning
Svig	Aftaleloven § 30	Erklæringen er ikke bindende; efter stk. 2 formodes svigagtigt urigtige oplysninger eller svigagtig fortielse at have virket bestemmende
Almindelig hæderlighed	Aftaleloven § 33	Modparten kan ikke påberåbe sig erklæringen, hvis det ville stride mod almindelig hæderlighed
Urimelighed	Aftaleloven § 36	Aftalen kan ændres eller tilsidesættes helt eller delvis, jf. stk. 2 under hensyn til forholdene ved indgåelsen, indholdet og senere omstændigheder

Praksis viser, at bevisbyrden er reel og sjældent løftes alene ved at pege på skuffede forventninger. I H-22-00 – hvor sælgerne af en delikatesseforretning havde indestået for bestemte omsætningstal, og køberen påberåbte sig svig efter aftaleloven § 32, stk. 1 samt tilsidesat loyal oplysningspligt – frifandt Sø- og Handelsretten sælgerne. Retten lagde afgørende vægt på, at driftsunderskuddet skyldtes køberens egne dispositioner:

> *Retten finder, at en god økonomisk drift af en forretning som Høkeren forudsætter et stort personligt engagement og en betydelig arbejdsindsats. ... Efter Lau Westergaards overtagelse faldt Høkerens salg af chokolade og vin. Ifølge Peter Beier skyldtes udviklingen for så vidt angår chokolade Lau Westergaards manglende fagkundskab.*

Afgørelsen er en instruktiv skabelon for franchiseforhold: **årsagssammenhængen** mellem den kritiserede oplysning og tabet skal godtgøres, og franchisegiver hæfter ikke for franchisetagerens egen konceptafvigelse, indskrænkede åbningstider eller manglende faglige indsigt.

Omvendt kan mangelfuld budgettering i et samarbejde udløse en sanktion. I H-109-01 medførte mangelfuld budgettering i en samarbejdsaftale om en messe et **forholdsmæssigt afslag**, og sagen blev bl.a. afgjort under inddragelse af aftaleloven § 36.

En beslægtet – og for franchiseforhold direkte overførbar – linje findes i BS-35839/2018-SHR om havneafgifter. Her fastslog Sø- og Handelsretten, at når den ene part havde bedt om en bekræftelse af, at vilkårene kunne fortsætte uændret, påhvilede det modparten **loyalt at afklare uklarheder om de fremtidige prisvilkår**:

> *Rønne Havn burde derfor ved brevet af 9. februar 2015 eksplicit have fremhævet, hvis prisvilkårene i forlængelsesperioden ville kunne ændre sig så markant, således som det senere skete, idet de pålagte betydelige prisstigninger efter rettens opfattelse må karakteriseres som et ekstraordinært forhold i forhold til de dagældende aftalevilkår.*

En generel reguleringsret i standardbetingelserne kunne ikke sætte det konkrete tilsagn ud af kraft. Overført på franchise: en generel adgang for franchisegiver til at ændre royalty- eller markedsføringsbidragssatser afskærer ikke ansvaret, hvis franchisegiver ved indgåelsen har givet et konkret tilsagn, som franchisetageren har indrettet sig efter.

Endelig gælder, at **ordlyden er udgangspunktet**. I BS-29312/2023-SHR afviste Sø- og Handelsretten at fravige en præcist formuleret aftale på grundlag af forudgående korrespondance og partsforklaringer, netop fordi parterne havde aftalt, at aftalen udgjorde hele aftalegrundlaget:

> *… [aftalens punkter] fremstår præcist formulerede, og … parterne har aftalt, at [aftalen er fuldstændig], hvorefter der ikke uden sikre holdepunkter findes at være grundlag for at fravige ordlyden.*

Den typiske franchisekontrakts integrationsklausul har derfor betydelig vægt – men den fritager ikke for ansvar for svigagtige eller illoyale oplysninger forud for indgåelsen, som netop rammes af aftaleloven § 30 og § 33.

Afgrænsningen mod bristende forudsætninger behandles under forudsaetningslaeren-bristende-forudsaetninger, og den generelle lære om aftalers indgåelse under aftaleindgaaelse-tilbud-og-accept.

LOV	Aftaleloven § 30	Aftaleloven § 32, stk. 1	Aftaleloven § 33	Aftaleloven § 36	
PRAKSIS	**Sø- og Handelsretten** · Sag om påstået misligholdelse af forligs- og sameksistensaftale vedrørende varemærketretten BYGMAX				08.11.2024
	Sø- og Handelsretten · Dom om havneafgifter i Rønne Havn og påstået misbrug af dominerende stilling				07.05.2021
	Sø- og Handelsretten · Mangelfuld budgettering i samarbejdsaftale om messe medførte forholdsmæssigt afslag				28.01.2005
	Sø- og Handelsretten · Mangelsindsigelse vedrørende salg af forretning; Konkurrenceklausul; Vildledende markedsføring				03.06.2003

§ 4 Det løbende franchiseforhold – royalty, minimumsafgift, indkøbsbinding og konceptkontrol

Det typiske franchiseforhold hviler på et sæt gensidige, løbende forpligtelser. Betænkning nr. 1231/1992, s. 90 giver en stadig dækkende beskrivelse af vilkårstypen, her fra ejendomsformidlingsområdet:

> *De enkelte ejendomsformidlere skal betale en bestemt procentdel af omsætningen til franchisegiveren som vederlag for at deltage i franchisearrangementet.*

Samme sted beskrives, at franchisegiver ofte stiller lokaler eller inventar til rådighed mod afgift, at forretningsstederne skal fremtræde efter et fælles design, og at kontrakterne indeholder bestemmelser om mindste medarbejderantal og åbningstider. Franchisetageren skal desuden "over for omverdenen fremtræde som en selvstændig juridisk og økonomisk enhed, der ikke kan forpligte franchisegiveren".

De klassiske betalingstvister angår netop disse elementer. H-25-06 angik franchisegivers krav på betaling for **vareleverancer og minimumsafgift** i et franchiseforhold, og sagen blev afgjort med inddragelse af markedsføringsloven § 3. Kombinationen af indkøbsbinding og en fast minimumsafgift er karakteristisk for franchise: franchisetageren betaler for adgangen til konceptet, uanset hvad butikken omsætter.

Den konceptkontrol, franchisegiver udøver, er dobbelt: den er kontraktens kerneydelse og samtidig en potentiel konkurrencebegrænsning. Kvalitets- og designkrav samt begrænsninger i franchisetagerens frihed er i vidt omfang accepteret, fordi de er nødvendige for at beskytte kædens fælles identitet og den overførte knowhow. Det var netop denne tankegang, der bar den historiske franchise-gruppefritagelse, Kfo 4087/88, som er refereret i Betænkning nr. 1297/1995 om konkurrencelovgivningen, Bind 2 – Bilag, s. 237:

> *Endvidere opregner gruppefritagelsen en række aftalebestemmelser, som normalt ikke er konkurrencebegrænsende, for så vidt de er nødvendige for enten at hindre, at den know-how, som franchisegiveren stiller til rådighed, kommer konkurrenter til gode eller for at beskytte franchisenettets fælles identitet eller omdømme.*

Den særskilte franchise-gruppefritagelse er siden afløst af en generel vertikal gruppefritagelse. I dansk ret sker det gennem bekendtgørelse om gruppefritagelse for kategorier af vertikale aftaler og samordnet praksis § 1, hvorefter Kommissionens forordning (EU) 2022/720 finder tilsvarende anvendelse på aftaler omfattet af konkurrenceloven § 6, stk. 1, jf. stk. 3. Bekendtgørelsens § 2 fastslår, at henvisninger i forordningen til artikel 101, stk. 1, TEUF skal læses som henvisninger til konkurrencelovens § 6, stk. 1, og henvisninger til artikel 101, stk. 3, som henvisninger til konkurrenceloven § 8, stk. 1. Franchiseaftaler er derfor i dansk ret bedømt efter præcis samme materielle standard som i EU-retten.

Gruppefritagelsen omfatter udtrykkeligt accessorisk overdragelse af immaterialrettigheder: efter artikel 2, stk. 3, i forordning (EU) 2022/720 gælder fritagelsen for vertikale aftaler med bestemmelser om overdragelse eller udnyttelse af intellektuelle ejendomsrettigheder, forudsat at de ikke udgør aftalens hovedformål og er direkte forbundet med køberens brug, salg eller videresalg. Det er præcis den retlige konstruktion, en franchiseaftale hviler på.

Endelig gælder en almindelig loyalitetsforpligtelse i det løbende forhold. H-71-02 angik netop misligholdelse af en samhandelsaftale og tilsidesættelse af loyalitetsforpligtelsen, og H-99-08 om DanBolig-kæden behandler loyalitetsforpligtelserne i selve franchiseforholdet.

LOV	Konkurrenceloven § 6, stk. 1, 3 · Konkurrenceloven § 8, stk. 1 · Markedsføringsloven § 3	
PRAKSIS	**Sø- og Handelsretten** · Dom vedrørende uberettiget ophævelse af franchiseaftale i DanBolig-kæden og loyalitetsforpligtelser	14.12.2009
	Sø- og Handelsretten · Franchiseaftale – Krav om betaling for vareleverancer og minimumsafgift	21.12.2007
	Sø- og Handelsretten · Sag om misligholdelse af samhandelsaftale vedrørende varmeenergimålere og tilsidesættelse af loyalitetsforpligtelse	18.03.2005

§ 5 Prisbinding i franchisekæder: maksimum- og vejledende priser over for bindende minimumspriser

Prisstyring er det mest følsomme punkt i en franchisekæde. Kæden vil gerne fremstå med ensartede priser udadtil, men netop dét ligger tæt på kerneområdet for konkurrenceloven § 6. Efter § 6, stk. 2, nr. 7 kan en forbudt aftale bestå i

> *at fastsætte bindende videresalgspriser eller på anden måde søge at få en eller flere handelspartnere til ikke at fravige vejledende salgspriser.*

Skillelinjen er trukket i artikel 4, litra a, i forordning (EU) 2022/720. Fritagelsen gælder ikke for aftaler, der har til formål at begrænse

> *køberens mulighed for at fastsætte sin salgspris, uden at dette berører leverandørens mulighed for at fastsætte maksimumssalgspriser eller vejledende salgspriser, forudsat at disse ikke som følge af pres eller incitamenter fra nogen af parterne får karakter af faste priser eller minimumssalgspriser.*

Dermed gælder tre regler for franchisegiver:

- **Vejledende priser** er tilladt.
- **Maksimumpriser** er tilladt.
- **Faste priser og minimumspriser** er en hardcore-begrænsning, der tager hele aftalen ud af gruppefritagelsen.

Denne sondring er prøvet direkte i dansk franchisepraksis. I Sø- og Handelsrettens kendelse af 29. maj 2024, BS-51380/2023-SHR, gjorde franchisetageren gældende, at franchiseaftalens prisbestemmelse i pkt. 5.2 var i strid med konkurrenceloven § 6. Retten fandt, at bestemmelsen – der fastsatte **maksimalpriser** – ikke var i strid med forbuddet. Kendelsen bekræfter, at en franchisegiver lovligt kan lægge et loft over franchisetagerens priser, så længe loftet ikke i praksis fungerer som et gulv.

Det er netop overgangen fra loft til gulv, EU-Domstolen har sat rammerne for. **Super Bock**, C-211/22, angik netop vertikale aftaler om minimumspriser for videresalg og begrebet "konkurrencebegrænsende formål" under artikel 101 TEUF. Dommens aftalebegreb er efterfølgende gengivet af Domstolen selv i C-581/23:

> *Det er tilstrækkeligt, at de pågældende virksomheder har udtrykt deres fælles vilje til at indrette deres adfærd på markedet på en bestemt måde. En akt eller en tilsyneladende ensidig adfærd udgør imidlertid en »aftale«, når parterne i det mindste har udtrykt samstemmende vilje.*

Det betyder for franchisekæder, at en prisliste fra franchisegiver først bliver en konkurrencebegrænsende **aftale**, når franchisetagerne udtrykkeligt eller stiltiende har accepteret at følge den – men også, at overvågnings- og sanktionssystemer kan udgøre det indicium, der beviser accepten. Samme dom fastslår omvendt, at det **ikke** er tilstrækkeligt blot at konstatere en ensartet adfærd i kæden:

> *Isoleret set gør den pågældende omstændighed det nemlig ikke muligt med tilstrækkelig sikkerhed at godtgøre, at fraværet af aktivt salg … skyldes disse andre køberes vilje til at efterkomme en eventuel opfordring … eller af de nævnte andre køberes selvstændige forretningsmæssige beslutning.*

At minimumspriser er den hårde kerne, understreges af C-671/15, hvor Domstolen – endda inden for den fælles landbrugspolitiks særligt beskyttede rammer – fandt, at kollektiv fastsættelse af minimumssalgspriser aldrig kunne anses for proportional, fordi den "bevirker, at det allerede nedsatte konkurrenceniveau … svækkes".

Endelig er ikke enhver vertikal begrænsning i en kæde en formålsovertrædelse. **Visma Enterprise**, C-306/20, viser, at et registreringssystem med fortrinsret for den forhandler, der først registrerer en potentiel kunde, må vurderes efter sin virkning og i sin retlige og økonomiske sammenhæng – ikke pr. automatik som en formålsbegrænsning. Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens egen Vejledning om konkurrenceloven, kapitel 2 beskriver samme metode og henviser til bagatelreglen i konkurrenceloven § 7, hvorefter en aftale mellem ikke-konkurrenter (fx en leverandør og en forhandler) falder uden for forbuddet, hvis parterne hver især har en markedsandel på højst 15 pct. – dog aldrig for formålsovertrædelser som prisbinding.

LOV `Konkurrenceloven § 6, stk. 2` `Konkurrenceloven § 7` `Konkurrenceloven § 8, stk. 1`

PRAKSIS	**EU-Domstolen** · Beviskrav for eksklusive distributionsaftaler og begrænsning af aktivt salg under EU's konkurrenceret	08.05.2025
	EU-Domstolen · Fortolkning af vertikale aftaler om minimumspriser for videresalg og begrebet »konkurrencebegrænsende formål« under artikel 101 TEUF (Super Bock-sagen)	29.06.2023
	EU-Domstolen · Vertikale aftaler og konkurrencebegrænsning: Registreringssystemer med fortrinsret for forhandlere (Visma Enterprise)	18.11.2021
	EU-Domstolen · Producentorganisationers kartelaftaler: Rammerne for konkurrenceretlig undtagelse under Fælles Landbrugspolitik	13.11.2017
	Sø- og Handelsretten · Kendelse om midlertidigt forbud vedrørende konkurrenceklausul og varemærkekrænkelse i franchiseforhold	29.05.2024

§ 6 Områdebeskyttelse, aktivt og passivt salg samt internetsalg i franchisenet

Ved siden af prisbindingen er den anden hardcore-kategori områdebeskyttelsen. Efter artikel 4 i forordning (EU) 2022/720 falder aftaler uden for fritagelsen, når leverandøren i et eksklusivt distributionssystem begrænser det område eller de kunder, eksklusivforhandleren aktivt eller passivt må sælge til (litra b), eller hindrer køberens effektive brug af internettet med henblik på salg (litra e). Begreberne er defineret i artikel 1, stk. 1: **aktivt salg** er målrettet opsøgende henvendelse, herunder målrettet online-annoncering; **passivt salg** er salg som følge af uopfordrede henvendelser fra individuelle kunder.

Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen sammenfatter det i Vejledning om konkurrenceloven, kapitel 2:

> *En leverandør kan under visse omstændigheder stille krav om, at en forhandler, der har et eneretsområde, ikke selv opsøger kunder i et andet eneretsområde (forbud mod aktivt salg). Leverandøren må imidlertid normalt ikke forbyde en forhandler at sælge til kunder fra et andet eneretsområde, hvis det er kunderne selv, der kontakter forhandleren (forbud mod passivt salg). Tilsvarende gælder for forbud mod, at forhandlere sælger via internettet.*

Vejledningen bruger netop en kædesag som eksempel: Matas' forbud mod, at uafhængige Matas-forhandlere solgte via internettet – begrundet i hensynet til image og brand – var i strid med konkurrenceloven § 6, og forbuddet måtte erstattes af **kvalitetskrav** til forhandlernes hjemmeside. Det er en central lære for franchisegivere: konceptbeskyttelse skal opnås gennem kvalitetsstandarder, ikke gennem kanalforbud.

Beviskravet til en aftale om områdebeskyttelse er skærpet ved C-581/23 (Beevers Kaas). Domstolen fastslog, at

> *den blotte konstatering af, at denne leverandørs andre købere ikke foretager aktivt salg ind i dette område, ikke [er] tilstrækkelig til at godtgøre, at der foreligger en aftale ... vedrørende et forbud mod aktivt salg*

Der kræves både en **opfordring** fra leverandøren og et **samtykke** – udtrykkeligt eller stiltiende – fra de øvrige købere, og fritagelsen gælder kun for den periode, samtykket er godtgjort. En franchisegiver, der vil beskytte den enkelte franchisetagers område, må derfor sikre sig, at forbuddet mod aktivt salg faktisk er pålagt og accepteret af samtlige øvrige kædemedlemmer.

Endelig kan franchisegiveren blive ansvarlig for kædens adfærd. C-680/20 (Unilever) fastslog, at adfærd udvist af uafhængige distributører kan tilregnes en dominerende producent, når adfærden

> *er blevet udvist i overensstemmelse med særlige instrukser fra denne virksomhed og dermed i henhold til gennemførelsen af en politik, som den pågældende virksomhed ensidigt har besluttet, og som de berørte distributører var forpligtet til at følge.*

Domstolen fremhævede netop **standardkontrakter**, som producenten har udarbejdet, og som distributørerne skal få kunderne til at underskrive uden ændringer – hvilket er selve franchisemodellens kendetegn. En franchisegiver med markedsstyrke kan derfor ikke placere ansvaret for eksklusivitetsvilkår hos den enkelte franchisetager. Den generelle danske kartel- og dominanspraksis behandles under konkurrenceret og EU-siden under eu-konkurrenceret.

LOV Konkurrenceloven § 6, stk. 1 · Konkurrenceloven § 11

PRAKSIS

EU-Domstolen · Beviskrav for eksklusive distributionsaftaler og begrænsning af aktivt salg under EU's konkurrenceret	08.05.2025
EU-Domstolen · Producentens ansvar for distributørers eksklusivitetsbetingelser og krav til økonomiske analyser ved misbrug af dominerende stilling	19.01.2023
EU-Domstolen · Vertikale aftaler og konkurrencebegrænsning: Registreringssystemer med fortrinsret for forhandlere (Visma Enterprise)	18.11.2021

§ 7 Ophør: uberettiget ophævelse, opsigelsesvarsel og bevisbyrden for varslets længde

Franchiseophør udløser to typer tvister: om ophævelsen var berettiget, og – hvis den ikke var – hvad der skal betales.

De centrale danske franchiseafgørelser er begge fra Sø- og Handelsretten. H-132-00 angik uberettiget ophævelse af en franchiseaftale og blev afgjort under inddragelse af varemærkeloven og markedsføringsloven § 3 – kombinationen af kontraktbrud og efterfølgende kendetegnsbrug er karakteristisk. H-99-08 om DanBolig-kæden angik ligeledes uberettiget ophævelse af en franchiseaftale sammenholdt med parternes loyalitetsforpligtelser og blev behandlet efter markedsføringsloven og de dagældende forbudsregler i retsplejeloven.

De almindelige misligholdelsesprincipper udfyldes af praksis fra beslægtede distributions- og agenturforhold:

- **Illoyal adfærd fra hovedmandens side kan give modparten hæveret.** I Sag 39/2011 havde producenten ladet en nyansat sales manager besøge eneforhandlerens kunder, tilbyde lavere priser og så tvivl om samarbejdets fortsættelse. Højesteret fastslog:

> *Højesteret finder, at det beskrevne forløb indebærer en sådan illoyal adfærd fra OASEs side, at Atlantis var berettiget til at anse parternes samarbejdsforhold for bragt til ophør som følge af OASEs misligholdelse.*

Der blev tilkendt erstatning for markedsforstyrrelse, mistet indtjening i en opsigelsesperiode og udestående provision, mens krav om goodwill, varelager og markedsføringsudgifter blev afvist.

- **Væsentlig misligholdelse fra franchisetagers/agentens side afskærer godtgørelse.** I BS-7909/2020-HJR havde agenten indgået en ny agenturaftale uden den kontraktkrævede skriftlige tilladelse. Højesteret tiltrådte, at dette var væsentlig misligholdelse i handelsagentloven § 27, nr. 1's forstand, og både erstatning og goodwillgodtgørelse bortfaldt. Retten afviste samtidig, at godkendelseskravet var bortfaldet ved passivitet:

> *En pligt for DK Company Vejle til ikke fremtidigt at påberåbe sig pkt. 8 i ICHI-aftalen i andre sammenhænge kan ikke stiftes ved passivitet (stiltiende aftale).*

- **Manglende betaling og forhold, der skader modpartens omdømme, kan være hævebegrundende.** BS-8688/2022-SHR anerkendte en ophævelse, hvor hovedmandens interne betalingsstop skadede den selvstændiges omdømme i branchen, og tilkendte erstatning svarende til et skønsmæssigt fastsat rimeligt opsigelsesvarsel på 1½ måned.

Er der ikke aftalt et opsigelsesvarsel, ligger bevisbyrden hos den, der påberåber sig et længere varsel. I H-23-02 forkastede Sø- og Handelsretten et ikke-underskrevet kontraktudkast med et opsigelsesvarsel på op til 30 måneder – udkastet var "meget ubalanceret til fordel for sagsøger" og angav selv, at det først var endeligt ved underskrift. Retten konkluderede:

> *Sagsøger har derfor ikke godtgjort, at der var aftalt et opsigelsesvarsel. Sagsøger har heller ikke under sagen dokumenteret, hvad der er sædvanligt opsigelsesvarsel inden for branchen. Retten finder ikke ud fra rimelighedsbetragtninger eller andet at have grundlag for at statuere et længere opsigelsesvarsel … end de tre måneder, som sagsøgte opsagde samarbejdet med.*

For franchisetageren – der ofte har foretaget betydelige lokale investeringer i indretning efter kædens design – er læren, at varslet skal være aftalt skriftligt. Den generelle lære om ophævelse og erstatning ved kontraktmisligholdelse behandles under misligholdelse-ophaevelse-erstatning-kontrakt.

LOV `Handelsagentloven § 27` `Markedsføringsloven § 3`

PRAKSIS

Højesteret · Højesterets dom om berettiget ophævelse af agenturaftale og bortfald af goodwill-godtgørelse ved væsentlig misligholdelse	28.01.2021
Højesteret · Eneforhandlers status og erstatning for producentens illoyale markedsadfærd	06.12.2012
Sø- og Handelsretten · Berettiget ophævelse af konsulentaftale grundet skade på omdømme i bunker trader-branchen	22.02.2024
Sø- og Handelsretten · Dom vedrørende uberettiget ophævelse af franchiseaftale i DanBolig-kæden og loyalitetsforpligtelser	14.12.2009
Sø- og Handelsretten · Sag om uberettiget ophævelse af franchiseaftale	27.06.2003
Sø- og Handelsretten · Sø- og Handelsretten: Tvist om opsigelse af salgsaftale – gyldighed af kontraktudkast og opsigelsesvarsel	21.01.2003

§ 8 Post-kontraktuel konkurrenceklausul, knowhow og varemærkebrug efter ophør

Efter ophøret støder to legitime interesser sammen: franchisegivers behov for at beskytte konceptet og den overførte knowhow, og franchisetagerens ret til at fortsætte sit erhverv. Konkurrenceretten har trukket en meget præcis grænse.

Udgangspunktet er, at en post-kontraktuel konkurrenceklausul **ikke** er gruppefritaget. Efter artikel 5, stk. 1, litra b, i forordning (EU) 2022/720 gælder fritagelsen ikke for

> *enhver direkte eller indirekte forpligtelse, som foranlediger køberen til efter aftalens ophør ikke at fremstille, købe, sælge eller videresælge varer eller tjenester.*

Undtagelsen i artikel 5, stk. 3 opstiller fire **kumulative** betingelser:

Betingelse	Indhold
a) Genstand	Forpligtelsen vedrører varer eller tjenester, som konkurrerer med aftalevarerne eller -tjenesterne
b) Sted	Forpligtelsen er begrænset til de lokaler og grunde, hvorfra køberen drev virksomhed i kontraktperioden
c) Nødvendighed	Forpligtelsen er absolut nødvendig for at beskytte knowhow, som leverandøren har overført til køberen
d) Tid	Varigheden er begrænset til **et år** efter aftalens ophør

Samme bestemmelse tilføjer, at litra b ikke berører muligheden for at indføre en **tidsubegrænset** begrænsning af udnyttelsen og videregivelsen af knowhow, "der ikke er almindelig kendt". Kombinationen er central: den *hemmelige* knowhow kan beskyttes tidsubegrænset, mens selve *erhvervsforbuddet* højst kan strække sig et år og kun fra de konkrete lokaler.

Knowhow er defineret i artikel 1, stk. 1, litra j som

> *en mængde upatenteret praktisk viden, som leverandøren har opnået gennem erfaringer og afprøvning, og som er hemmelig, væsentlig og identificeret*

– med de tre kriterier præciseret: *hemmelig* (ikke almindeligt kendt eller let tilgængelig), *væsentlig* (vigtig og nyttig for køberens brug, salg eller videresalg) og *identificeret* (beskrevet, så det kan afgøres, om de øvrige kriterier er opfyldt). En franchisegiver, der vil håndhæve en efterfølgende konkurrenceklausul, må derfor kunne pege på en konkret, dokumenteret konceptmanual – ikke blot på almindelig brancheerfaring.

Denne ramme er anvendt i dansk franchisepraksis. I Sø- og Handelsrettens kendelse af 29. maj 2024 i BS-51380/2023-SHR blev franchisegivers post-kontraktuelle konkurrenceklausul opretholdt, men i en tilskåret form svarende til gruppefritagelsens grænser: **ét år** og alene rettet mod virksomhed fra de konkrete lokaler, franchisetageren havde drevet virksomhed fra. Kendelsen angik samtidig varemærkekrænkelse, jf. varemærkeloven § 4, stk. 2, og blev afgjort efter forbudsreglerne i retsplejeloven § 413 og § 415, stk. 1. Afgørelsen er den klareste danske illustration af, at forordningens tidsmæssige og geografiske begrænsninger reelt fungerer som en materiel målestok, også når klausulen prøves under en forbudssag.

Uanset klausulens rækkevidde gælder en selvstændig **kendetegnsbeskyttelse**. Fortsat brug af kædens varemærke, forretningskendetegn og designelementer efter ophør krænker varemærkeretten og markedsføringsloven § 3 – det var netop denne kombination, der forelå i H-132-00.

Domstolene fortolker samtidig konkurrenceklausuler **snævert efter deres ordlyd og formål**. I H-22-00 forbød klausulen sælgerne at drive konkurrerende forretning inden for 5.000 meter i fem år, med en konventionalbod på 100.000 kr. pr. overtrædelse. Retten fandt, at sælgernes fortsatte **engrossalg** til andre vinhandlere ikke var omfattet, fordi købet alene angik en detailforretning, og fordi

> *Lau Westergaard mistede således ikke nogen omsætning ved, at Tove og Sven Bagger-Nielsen fortsatte importen af chokoladevarer m.v.*

Overført på franchise: en klausul, der efter sin ordlyd rammer "konkurrerende virksomhed", skal fortolkes ud fra det marked, franchisetageren faktisk blev beskyttet på – og der er ikke automatisk grundlag for konventionalbod, når adfærden ikke har flyttet omsætning.

Endelig ligger der en selvstændig beskyttelse i lov om forretningshemmeligheder, som dog kræver reel dokumentation. BS-379/2022-SHR og BS-18002/2023-SHR og BS-41784/2023-SHR endte begge med frifindelse, fordi det ikke var godtgjort, at hemmeligheder var anvendt frem for almindelig brancheerfaring. Emnet behandles selvstændigt under forretningshemmeligheder, varemærkesiden under varemaerkeret og de ansættelsesretlige klausuler under konkurrenceklausul.

LOV `Markedsføringsloven § 3` `Retsplejeloven § 413` `Retsplejeloven § 415, stk. 1` `Varemærkeloven § 4, stk. 2`

PRAKSIS

Sø- og Handelsretten · Kendelse om midlertidigt forbud vedrørende konkurrenceklausul og varemærkekrænkelse i franchiseforhold	29.05.2024
Sø- og Handelsretten · Sø- og Handelsretten: Frifindelse i sag om kontraktbrud, overtrædelse af markedsføringsloven og lov om forretningshemmeligheder	09.01.2024
Sø- og Handelsretten · Sag om påstået misbrug af forretningshemmeligheder og overtrædelse af markedsføringsloven i forbindelse med tilbud på radargittermast.	16.01.2023
Sø- og Handelsretten · Sag om uberettiget ophævelse af franchiseaftale	27.06.2003
Sø- og Handelsretten · Mangelsindsigelse vedrørende salg af forretning; Konkurrenceklausul; Vildledende markedsføring	03.06.2003

§ 9 Analog goodwillgodtgørelse efter handelsagentloven § 25 – betingelser og grænser

Det retligt vanskeligste spørgsmål ved franchiseophør er, om franchisetageren har krav på en godtgørelse for den kundekreds, han har oparbejdet under kædens navn. Der er ingen lovhjemmel, og spørgsmålet stilles derfor som en **analogi** til handelsagentloven § 25, hvorefter agenten ved ophør har krav på godtgørelse, hvis og i det omfang

> 1. *agenten har skaffet agenturgiveren nye kunder eller en betydelig udvidelse af handelen med den bestående kundekreds og forbindelsen med disse kunder fortsat vil give agenturgiveren betydelige fordele, og*
> 2. *betaling af godtgørelse er rimelig under hensyn til samtlige omstændigheder, herunder navnlig agentens tab af provision af aftale med disse kunder.*

Godtgørelsen er efter § 26 maksimeret til ét års vederlag beregnet som gennemsnittet af de seneste fem år, og den bortfalder i tilfældene i § 27. Efter § 1, stk. 2 kan §§ 25-27 ikke fraviges til skade for agenten – heller ikke ved lovvalgsaftale.

Forarbejderne er usædvanligt fyldige. Af de specielle bemærkninger til § 25 i lovforslaget (LSF 106, 1989/90), jf. forslag til lov om handelsagenter og handelsrejsende, fremgår, at Danmark valgte **godtgørelsesmodellen** i handelsagentdirektivets artikel 17, stk. 2, frem for erstatningsmodellen i stk. 3:

> *Arbejdsgruppen foretrak i sit lovudkast at benytte godtgørelsesmodellen (direktivets artikel 17, stk. 2), og lovforslagets § 25 er identisk med arbejdsgruppens udkast.*

Bemærkningerne præciserer også samspillet med erstatning: "Betaling af godtgørelse hindrer ikke, at agenten kan kræve erstatning, hvis betingelserne herfor i øvrigt er opfyldt, f.eks. i tilfælde, hvor agenturgiveren uberettiget ophæver aftalen uden overholdelse af det gældende opsigelsesvarsel."

Den dybe baggrund ligger i Betænkning nr. 1151/1988 om handelsagenter og handelsrejsende. Betænkningen understreger på s. 121, at der **ikke** er tale om en overdragelse:

> *Ved godtgørelse til en handelsagent i forbindelse med agenturforholdets ophør er der ikke tale om, at agenten i traditionel juridisk forstand overdrager en kundekreds eller lignende til agenturgiveren.*

Om kravet til fortsatte fordele hedder det på s. 123, at der er en formodning for, at en fast forretningsforbindelse fortsætter, "medmindre andet fremgår af omstændighederne", mens s. 124 tilføjer, at kravet bortfalder, hvis agenturgiveren indstiller produktionen af den vare, aftalen omfatter – "medmindre agenturgiveren i stedet producerer en ny vare til erstatning for det tidligere produkt". På s. 127 anføres endelig, at det ved rimelighedsvurderingen er relevant, om der er pålagt en konkurrenceklausul, "idet dette taler for, at agenten har en kundekreds, som agenturgiveren vil udnytte" – en betragtning med direkte relevans for franchiseforhold, hvor efterfølgende konkurrenceklausuler er reglen.

Højesterets praksis afgrænser analogien stramt.

BS-298/2006-HJR angik en agent for Etienne Aigner-produkter, hvis principal mistede licensen og lancerede et nyt, billigere mærke med anden profil. Højesteret afviste godtgørelse:

> *FCF gik efter ophøret over til at sælge Youmanis produkter, der havde en noget anden karakter, og selskabet havde i den forbindelse ikke betydelige fordele af den kundekreds, som Appellant, tidligere Sagsøger havde skabt.*

Dommen er umiddelbart overførbar på franchise: skifter kæden koncept, mærke eller målgruppe efter franchisetagerens udtræden, mangler den første betingelse i § 25, stk. 1, nr. 1.

Sag 39/2011 er den principielle afgørelse om analogien for **eneforhandlere** – den kategori, franchisetagere ligger nærmest. Selv om Højesteret tilkendte erstatning for markedsforstyrrelse og mistet indtjening, blev goodwillkravet afvist:

> *Der foreligger ikke sådanne særlige omstændigheder, som kan begrunde, at Atlantis har krav på godtgørelse for goodwill i anledning af samarbejdets ophør.*

Kravet om "særlige omstændigheder" – og vægtningen af den selvstændige stilling med fri prisfastsættelse og adgang til at forhandle andre produkter – er den afgørende barriere for franchisetagere. Jo mere selvstændig franchisetageren er (og jo mere franchisegiver har hævdet dette under samarbejdet), desto svagere står godtgørelseskravet.

BS-50460/2020-HJR forklarer hvorfor. Med udtrykkelig henvisning til Betænkning nr. 1151/1988, s. 122 fastslog Højesteret:

> *Højesteret finder herefter, at godtgørelse efter handelsagentlovens § 25 må anses som vederlag for den arbejdsindsats, agenten har ydet ved at skaffe agenturgiveren nye kunder mv., og ikke for overdragelse af agentens egen kundekreds.*

Godtgørelsen var derfor ikke goodwill tilhørende agenten og ikke omfattet af agentens virksomhedspant. Konsekvensen for franchise er dobbelt: kundekredsen i kæden tilhører **franchisegiver**, og franchisetagerens eventuelle krav er et vederlagskrav for indsats, ikke et aktiv, der kan pantsættes eller uden videre overdrages.

Endelig afskærer misligholdelse kravet. BS-7909/2020-HJR anvendte § 27, nr. 1 og lod både erstatning og godtgørelse bortfalde. Emnet i sin egen ret – handelsagenters og eneforhandleres godtgørelse og opsigelse – behandles under handelsagent-eneforhandler-godtgoerelse-opsigelse.

LOV Handelsagentloven § 1, stk. 2 | Handelsagentloven § 25, stk. 1 | Handelsagentloven § 26 | Handelsagentloven § 27

PRAKSIS
- **Højesteret** · Virksomhedspant i goodwill omfattede ikke godtgørelse til handelsagent efter handelsagentlovens § 25 — 11.01.2022
- **Højesteret** · Højesterets dom om berettiget ophævelse af agenturaftale og bortfald af goodwill-godtgørelse ved væsentlig misligholdelse — 28.01.2021
- **Højesteret** · Eneforhandlers status og erstatning for producentens illoyale markedsadfærd — 06.12.2012
- **Højesteret** · Højesterets dom om afvisning af handelsagentgodtgørelse ved mærkeskifte og ophør af licensaftale — 13.06.2008

§ 10 Forum, midlertidige forbud, bevisførelse – og voldgiftens skygge over praksis

Franchisetvister føres i praksis tre steder: ved **Sø- og Handelsretten**, ved de almindelige domstole – og i vidt omfang ved **voldgift**, hvor afgørelserne ikke offentliggøres.

At den sidste kanal forvrider billedet af retstilstanden, er ikke en ny iagttagelse. Allerede Betænkning nr. 1151/1988, s. 129 konstaterede om godtgørelsesniveauet:

> *Ifølge de oplysninger, der foreligger for arbejdsgruppen, er aftalepraksis imidlertid langt fra entydig, og retspraksis er sparsom, formentlig fordi en del uoverensstemmelser afgøres ved voldgift.*

Det gælder i endnu højere grad for franchise, hvor voldgiftsklausuler er standardvilkår. Trykt dansk franchisepraksis er derfor tynd og består overvejende af Sø- og Handelsrettens afgørelser samt af de agentur- og eneforhandlersager, der bruges analogt.

Midlertidige forbud er det praktisk vigtigste redskab ved franchiseophør, fordi tvisten typisk haster: den udtrådte franchisetager driver videre fra de samme lokaler, ofte med genkendelige kendetegn. Kendelsen i BS-51380/2023-SHR blev afsagt efter retsplejeloven § 413 og § 415, stk. 1, og forbudssagen omfattede både konkurrenceklausulen og varemærkespørgsmålet. Den tilsvarende konstruktion – kontraktbrud plus kendetegnsbrug – ses i H-99-08 og H-132-00. At blande de to spor er ikke tilfældigt: varemærkekrænkelsen kan sandsynliggøres hurtigt og objektivt, mens den kontraktretlige vurdering af klausulen er tungere.

Bevisførelsen om økonomiske forhold er en tilbagevendende vanskelighed, fordi opgørelsen af det, franchisegiver får ud af kundekredsen, kræver adgang til modpartens interne regnskabsmateriale. Problemstillingen er nyligt afklaret i agenturkontekst: Procesbevillingsnævnet meddelte i 25/12694 3.-instansbevilling om, hvorvidt en skønserklæring kan fremlægges, når det underliggende materiale er erhvervshemmeligheder, som er blevet destrueret. Højesteret tog stilling ved kendelse af 11. november 2025, BS-29720/2025-HJR, og stadfæstede, at erklæringen kunne fremlægges: det landsretsgodkendte skønstema forudsatte reelt adgang til bogholderiet, skønsmandens fremgangsmåde var meddelt parterne uden protest, og eventuelle krav om udlevering måtte afgøres efter de almindelige editionsregler frem for ved at forkaste skønnet.

For franchisetagere, der vil dokumentere franchisegivers fortsatte fordele af kundekredsen, er dette en central retningslinje: skønstemaet skal formuleres, så adgangen til det nødvendige materiale er indeholdt i det, og eventuelle indsigelser mod fremgangsmåden skal fremsættes **rettidigt** – passivitet over for skønsmandens meddelelse om fremgangsmåde kan læses som accept.

Om bevisbyrden i franchisekontraktens randområder gælder i øvrigt de almindelige regler: den, der påberåber sig et ikke-underskrevet dokument, må godtgøre dets bindende karakter, jf. H-23-02, og den, der påberåber sig en fravigelse af en klar aftaletekst, må have sikre holdepunkter, jf. BS-29312/2023-SHR.

LOV `Retsplejeloven § 413` `Retsplejeloven § 415, stk. 1`

PRAKSIS

Højesteret · Højesterets afgørelse om gyldigheden af en skønserklæring baseret på fortrolige bogføringsdata i sag om handelsagentprovision	11.11.2025
Sø- og Handelsretten · Sag om påstået misligholdelse af forligs- og sameksistensaftale vedrørende varemærkeretten BYGMAX	08.11.2024
Sø- og Handelsretten · Kendelse om midlertidigt forbud vedrørende konkurrenceklausul og varemærkekrænkelse i franchiseforhold	29.05.2024
Sø- og Handelsretten · Dom vedrørende uberettiget ophævelse af franchiseaftale i DanBolig-kæden og loyalitetsforpligtelser	14.12.2009
Sø- og Handelsretten · Sag om uberettiget ophævelse af franchiseaftale	27.06.2003
Sø- og Handelsretten · Sø- og Handelsretten: Tvist om opsigelse af salgsaftale – gyldighed af kontraktudkast og opsigelsesvarsel	21.01.2003
Procesbevillingsnævnet · Procesbevillingsnævnet meddeler 3.-instansbevilling om skønserklæring baseret på destrueret materiale med erhvervshemmeligheder i handelsagentsag	11.06.2025

§ 11 Kædesamarbejde og franchise i detailhandelen – den konkurrenceretlige ramme i dansk kontekst

Franchise er én af flere kædeformer, og den konkurrenceretlige behandling af kædesamarbejde har haft betydelig dansk lovgivningsopmærksomhed. Betænkning nr. 1353/1998 fra Butiksstrukturkommissionen, s. 127 beskriver situationen umiddelbart efter forbudsprincippets indførelse i konkurrenceloven pr. 1. januar 1998:

> *For detailhandelen har gruppefritagelserne for franchiseaftaler, eneforhandlingsaftaler samt eksklusive købsaftaler særlig betydning.*

Samme sted omtales den særlige danske gruppefritagelse for **kædesamarbejde i detailhandelen**, der tillod samarbejde om fælles indkøb, markedsføring, butikskoncepter samt bestemmelser om loyalitet og butiksplacering – indført netop for at udligne konkurrencevilkårene mellem aftalebaserede (frivillige og franchisebaserede) kæder og de kapitalejede filialkæder. Betænkning nr. 1353/1998, s. 178 formulerer formålet som at

> *[s]ikre ens konkurrencevilkår i detailhandlen mellem på den ene side aftalebaseret kædesamarbejde på frivillig basis og på den anden side integrerede kæder (kapitalkæder) i detailhandlen*

Denne funktionelle ligestilling mellem franchise og filialdrift går igen i lovforarbejderne på ejendomsformidlingsområdet. Betænkning nr. 1241/1992, s. 145 argumenterer, at når filialdrift – hvor afhængigheden "er total" – er lovlig, kan franchise ikke i sig selv være uhensigtsmæssig:

> *Når den, som må drive ejendomsformidlingsvirksomhed, kan have filialer, synes der umiddelbart heller ikke at være noget til hinder for, at vedkommende står som franchisegiver i forhold til en franchisetager, som selv er berettiget til at drive sådan virksomhed.*

Den danske kædegruppefritagelse er siden forsvundet, og feltet reguleres i dag udelukkende af den generelle vertikale gruppefritagelse. Efter artikel 2, stk. 1, i forordning (EU) 2022/720 fritages vertikale aftaler, i det omfang de indeholder vertikale begrænsninger, mens stk. 2 særligt regulerer aftaler mellem en sammenslutning af detailhandlere og et individuelt medlem eller en leverandør, når intet medlem har en årsomsætning over 50 mio. EUR. Bestemmelsen understreger samtidig, at fritagelsen ikke afskærer anvendelsen af artikel 101 TEUF på **horisontale** aftaler mellem medlemmerne indbyrdes.

Det er en vigtig pointe for franchisekæder: aftalerne mellem franchisegiver og den enkelte franchisetager er vertikale og kan fritages, men koordinering **mellem franchisetagerne indbyrdes** – fx om priser, kunder eller områder aftalt i kædens erfa-fora – er horisontal og bedømmes uden gruppefritagelsens beskyttelse. Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens Vejledning om informationsaktiviteter i brancheforeninger advarer tilsvarende om, at kædemøder og udvalgsarbejde ikke må "afsløre, hvilken adfærd deltagerne vil udvise i forhold til konkurrenceparametre, der er væsentlige på det konkrete marked".

Hvis gruppefritagelsen ikke rækker, står den individuelle fritagelse tilbage: efter konkurrenceloven § 8, stk. 1 skal aftalen bidrage til effektivitet eller teknisk/økonomisk udvikling, sikre forbrugerne en rimelig andel, ikke pålægge unødvendige begrænsninger og ikke udelukke konkurrencen for en væsentlig del af markedet. Efter § 6, stk. 5 er aftaler i strid med forbuddet **ugyldige**, medmindre de er undtaget eller fritaget – hvilket i franchisesammenhæng betyder, at et ulovligt prisbindingsvilkår ikke blot er usanktioneret, men uden retsvirkning mellem parterne. Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen kan desuden efter § 6, stk. 4 udstede påbud og gøre tilsagn bindende, og efter bekendtgørelsens § 4 inddrage gruppefritagelsen konkret.

LOV Konkurrenceloven § 6, stk. 4, 5 Konkurrenceloven § 8, stk. 1

§ 12 Sammenfatning – hvad praksis lærer franchisegiver og franchisetager

Praksis om franchiseaftaler er spredt, men mønstrene er tydelige.

Ved indgåelsen bærer franchisetageren risikoen for sine egne forudsætninger, medmindre franchisegiver har afgivet svigagtige eller illoyalt fortiede oplysninger, jf. aftaleloven § 30 og § 33. Domstolene undersøger reelt, om tabet skyldtes budgetterne eller franchisetagerens egen drift – se H-22-00. Modsat gælder, at et **konkret tilsagn** om fremtidige vilkår binder, selv når standardbetingelserne indeholder en generel reguleringsret, jf. BS-35839/2018-SHR. Og aftalens ordlyd står stærkt, jf. BS-29312/2023-SHR.

I det løbende forhold er royalty, markedsføringsbidrag, minimumsafgift, indkøbsbinding og konceptkontrol som udgangspunkt lovlige, jf. H-25-06 og gruppefritagelsens accept af accessoriske immaterialrettigheder. Grænsen går ved prisbinding og ved kanalforbud: maksimum- og vejledende priser er tilladt, jf. BS-51380/2023-SHR og artikel 4, litra a, mens faste og minimumspriser rammes af konkurrenceloven § 6, stk. 2, nr. 7 – jf. C-211/22 og C-671/15. Områdebeskyttelse skal være aftalt og accepteret af hele nettet, jf. C-581/23, og en franchisegiver med markedsstyrke hæfter for den politik, kæden gennemfører, jf. C-680/20.

Ved ophør er billedet asymmetrisk. Franchisegiver har effektive redskaber: hæveret ved væsentlig misligholdelse (jf. princippet i handelsagentloven § 27, nr. 1 og BS-7909/2020-HJR), en efterfølgende konkurrenceklausul inden for gruppefritagelsens rammer, og varemærkeretlige forbud. Franchisetageren har

til gengæld tre spor: uberettiget ophævelse (jf. H-99-08 og H-132-00), erstatning for illoyal markedsadfærd og manglende varsel (jf. Sag 39/2011), og – sjældnest – en analog godtgørelse.

Godtgørelsesanalogien har en høj tærskel. Der kræves "særlige omstændigheder", jf. Sag 39/2011- ; franchisegiver skal fortsat have betydelige fordele af netop den kundekreds, jf. BS-298/2006-HJR- ; og godtgørelsen er efter BS-50460/2020-HJR vederlag for indsats – ikke betaling for en kundekreds, franchisetageren ejer. Netop fordi franchisemodellen bygger på, at kundekredsen tilhører **kæden** og ikke den enkelte butik, er dansk rets svar på franchisetagerens goodwillkrav som hovedregel afvisende.

Praktiske konsekvenser:

- Franchisegiver bør holde prisstyringen på maksimum- eller vejledningsniveau uden overvågnings- og sanktionsmekanismer, der kan bevise en aftale om faste priser.
- Post-kontraktuelle klausuler bør skrives ind i gruppefritagelsens grænser fra starten: ét år, de konkrete lokaler, og med en dokumenteret, identificeret knowhow at beskytte.
- Franchisetager bør sikre skriftligt aftalt opsigelsesvarsel og – hvis et goodwillkrav overhovedet skal kunne føres – dokumentere kundekredsen fra forholdets begyndelse, sådan som Betænkning nr. 1151/1988, s. 124 anbefaler for agenturforhold: en kundeliste og omsætningsopgørelse udarbejdet ved kontraktens begyndelse.
- Begge parter bør være opmærksomme på, at aftaleloven § 36 er den eneste generelle lempelsesregel, der står tilbage efter ophævelsen af aftalelovens § 38 – og at den efter stk. 2 tillader inddragelse af både forholdene ved indgåelsen, indholdet og senere indtrufne omstændigheder.

LOV Aftaleloven § 30 · Aftaleloven § 33 · Aftaleloven § 36 · Handelsagentloven § 27 · Konkurrenceloven § 6, stk. 2

PRAKSIS

Højesteret · Virksomhedspant i goodwill omfattede ikke godtgørelse til handelsagent efter handelsagentlovens § 25	11.01.2022
Højesteret · Højesterets dom om berettiget ophævelse af agenturaftale og bortfald af goodwill-godtgørelse ved væsentlig misligholdelse	28.01.2021
Højesteret · Eneforhandlers status og erstatning for producentens illoyale markedsadfærd	06.12.2012
Højesteret · Højesterets dom om afvisning af handelsagentgodtgørelse ved mærkeskifte og ophør af licensaftale	13.06.2008
EU-Domstolen · Beviskrav for eksklusive distributionsaftaler og begrænsning af aktivt salg under EU's konkurrenceret	08.05.2025
EU-Domstolen · Fortolkning af vertikale aftaler om minimumspriser for videresalg og begrebet »konkurrencebegrænsende formål« under artikel 101 TEUF (Super Bock-sagen)	29.06.2023
EU-Domstolen · Producentens ansvar for distributørers eksklusivitetsbetingelser og krav til økonomiske analyser ved misbrug af dominerende stilling	19.01.2023
EU-Domstolen · Producentorganisationers kartelaftaler: Rammerne for konkurrenceretlig undtagelse under Fælles Landbrugspolitik	13.11.2017
Sø- og Handelsretten · Sag om påstået misligholdelse af forligs- og sameksistensaftale vedrørende varemærketretten BYGMAX	08.11.2024
Sø- og Handelsretten · Kendelse om midlertidigt forbud vedrørende konkurrenceklausul og varemærkekrænkelse i franchiseforhold	29.05.2024
Sø- og Handelsretten · Dom om havneafgifter i Rønne Havn og påstået misbrug af dominerende stilling	07.05.2021
Sø- og Handelsretten · Dom vedrørende uberettiget ophævelse af franchiseaftale i DanBolig-kæden og loyalitetsforpligtelser	14.12.2009
Sø- og Handelsretten · Franchiseaftale – Krav om betaling for vareleverancer og minimumsafgift	21.12.2007

Sø- og Handelsretten · Sag om uberettiget ophævelse af franchiseaftale 27.06.2003

Sø- og Handelsretten · Mangelsindsigelse vedrørende salg af forretning; Konkurrenceklausul; Vildledende markedsføring 03.06.2003

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

Aftaleloven § 30	Aftaleloven § 33
Aftaleloven § 36	Handelsagentloven § 25 stk. 1
Konkurrenceloven § 6 stk. 1	Markedsføringsloven § 3

MATERIALE Citerede afgørelser

24 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS 5

11.11.2025	Højesterets afgørelse om gyldigheden af en skønserklæring baseret på fortrolige bogføringsdata i sag om handelsagentprovision	29720-2025
11.01.2022	Virksomhedspant i goodwill omfattede ikke godtgørelse til handelsagent efter handelsagentlovens § 25	bs-50460-2020-hjr
28.01.2021	Højesterets dom om berettiget ophævelse af agenturaftale og bortfald af goodwill-godtgørelse ved væsentlig misligholdelse	bs-7909-2020-hjr
06.12.2012	Eneforhandlers status og erstatning for producentens illoyale markedsadfærd	39-2011
13.06.2008	Højesterets dom om afvisning af handelsagentgodtgørelse ved mærkeskifte og ophør af licensaftale	4537-5440

EU-DOMSTOLEN · EUROPÆISK DOMSTOL 5

08.05.2025	Beviskrav for eksklusive distributionsaftaler og begrænsning af aktivt salg under EU's konkurrenceret	C-581/23
29.06.2023	Fortolkning af vertikale aftaler om minimumspriser for videresalg og begrebet »konkurrencebegrænsende formål« under artikel 101 TEUF (Super Bock-sagen)	C-211/22
19.01.2023	Producentens ansvar for distributørers eksklusivitetsbetingelser og krav til økonomiske analyser ved misbrug af dominerende stilling	C-680/20
18.11.2021	Vertikale aftaler og konkurrencebegrænsning: Registreringssystemer med fortrinsret for forhandlere (Visma Enterprise)	C-306/20
13.11.2017	Producentorganisationers kartelaftaler: Rammerne for konkurrenceretlig undtagelse under Fælles Landbrugspolitik	C-671/15

SØ- OG HANDELSRETTEN · SPECIALRET 13

08.11.2024	Sag om påstået misligholdelse af forligs- og sameksistensaftale vedrørende varemærkeretten BYGMAX	BS-29312/2023-SHR

29.05.2024	Kendelse om midlertidigt forbud vedrørende konkurrenceklausul og varemærkekrænkelse i franchiseforhold	BS-51380/2023-SHR
22.02.2024	Berettiget ophævelse af konsulentaftale grundet skade på omdømme i bunker trader-branchen	BS-8688/2022-SHR
09.01.2024	Sø- og Handelsretten: Frifindelse i sag om kontraktbrud, overtrædelse af markedsføringsloven og lov om forretningshemmeligheder	BS-18002/2023-SHR og BS-41784/2023-SHR
16.01.2023	Sag om påstået misbrug af forretningshemmeligheder og overtrædelse af markedsføringsloven i forbindelse med tilbud på radargittermast.	BS-379/2022-SHR
07.05.2021	Dom om havneafgifter i Rønne Havn og påstået misbrug af dominerende stilling	BS-35839/2018-SHR
14.12.2009	Dom vedrørende uberettiget ophævelse af franchiseaftale i DanBolig-kæden og loyalitetsforpligtelser	H-99-08
21.12.2007	Franchiseaftale – Krav om betaling for vareleverancer og minimumsafgift	H-25-06
18.03.2005	Sag om misligholdelse af samhandelsaftale vedrørende varmeenergimålere og tilsidesættelse af loyalitetsforpligtelse	H-71-02
28.01.2005	Mangelfuld budgettering i samarbejdsaftale om messe medførte forholdsmæssigt afslag	H-109-01
27.06.2003	Sag om uberettiget ophævelse af franchiseaftale	H-132-00
03.06.2003	Mangelsindsigelse vedrørende salg af forretning; Konkurrenceklausul; Vildledende markedsføring	H-22-00
21.01.2003	Sø- og Handelsretten: Tvist om opsigelse af salgsaftale – gyldighed af kontraktudkast og opsigelsesvarsel	H-23-02

PROCESBEVILLINGSNÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 1

11.06.2025	Procesbevillingsnævnet meddeler 3.-instansbevilling om skønserklæring baseret på destrueret materiale med erhvervshemmeligheder i handelsagentsag	25/12694

FORARBEJDE Betænkninger

8 referencer

Betænkning om handelsagenter og handelsrejsende

nr. 1151 · 1988 · Justitsministeriet

Brancheglidning og franchising på ejendomsformidlingsområdet

nr. 1195 · 1990 · Justitsministeriet

Omsætning af fast ejendom – En statusoversigt og et problemkatalog (Betænkning nr. 1231)

nr. 1231 · 1992 · Industriministeriet

Betænkning nr. 1241: Lov om omsætning af fast ejendom

nr. 1241 · 1992 · Industriministeriet

Forbrugerbeskyttelse ved erhvervelse af fast ejendom

nr. 1276 · 1994 · Justitsministeriet

Konkurrencelovgivningen - Betænkning nr. 1297

nr. 1297 · 1995 · Erhvervsministeriet

Konkurrencelovgivningen i Danmark, Bind 2 - Bilag (Betænkning nr. 1297)

nr. 1297 · 1995 · Erhvervsministeriet

Butikker og forbrugere - nu og i fremtiden. Betænkning fra Butiksstrukturkommissionen

nr. 1353 · 1998 · Erhvervsministeriet

05 PRAKSISOVERSIGT · ERHVERVSRET

Praksisoversigt over fusionskontrol

Konkurrencelovens kapitel 4 – tærskler, SIEC-test, stand-still og tilsagn i dansk og EU-retlig praksis

Version 2 Opdateret 16. jul. 2026 42 afgørelser · 2001–2026 Læs online

INTRODUKTION

Fusionskontrol er den forhåndskontrol med virksomhedssammenslutninger, der efter konkurrencelovens kapitel 4 (§§ 12-12 h) skal hindre, at strukturelle ændringer i markedet skaber eller styrker en dominerende stilling, som hæmmer den effektive konkurrence betydeligt. Praksis viser et markant tosidet billede: den materielle prøvelse fører meget sjældent til forbud – langt de fleste fusioner godkendes efter forenklet sagsbehandling uden vilkår, og de reelle indgreb sker gennem tilsagn om frasalg, tredjepartsadgang eller adfærdsbindinger – mens de hårdeste sanktioner rammer brud på de formelle regler, navnlig stand-still-forbuddet i § 12 c, stk. 5. Dansk fusionskontrol er samtidig kun godt 25 år gammel: Konkurrencelovsudvalget afviste den udtrykkeligt i Betænkning nr. 1297/1995, den blev indført ved lov nr. 416 af 31. maj 2000, og senest udvidet med en "call-in"-mekanisme ved lov nr. 638 af 11. juni 2024.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Fusionskontrollens formål er ikke at hindre sammenslutninger, men at sikre, at fusionsfordelene ikke betales af forbrugerne i form af højere priser eller af mindre konkurrenter, der presses ud af markedet – jf. forarbejderne til lov nr. 416 af 31. maj 2000.

02 Anmeldelsespligten udløses af omsætning, ikke af markedsandele: 900 mio. kr. samlet i Danmark og 100 mio. kr. hos hver af mindst to parter, subsidiært 3,8 mia. kr. dansk omsætning hos én part og 3,8 mia. kr. global omsætning hos en anden.

03 Siden 1. juli 2024 kan Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen kræve fusioner under tærsklerne anmeldt (call-in), hvis parterne tilsammen omsætter for mindst 50 mio. kr. i Danmark, og styrelsen ser risiko for betydelig konkurrenceskade – rettet mod "killer acquisitions".

04 Call-in-adgangen er tidsmæssigt indhegnet: afgørelse senest 15 hverdage efter, at styrelsen er gjort bekendt med fusionen, og som udgangspunkt senest 3 måneder efter aftaleindgåelse – absolut grænse 6 måneder efter gennemførelsen.

05 Fusionsbegrebet i § 12 a knytter sig til kontrol – muligheden for at få afgørende indflydelse på virksomhedens drift – ikke til ejerskab; også rene aktivoverdragelser af aktiviteter med selvstændig markedsomsætning er fusioner.

06 SIEC-testen i § 12 c, stk. 2, er tosidet og bindende: en fusion, der ikke hæmmer den effektive konkurrence betydeligt, SKAL godkendes; en fusion, der gør, SKAL forbydes.

07 Sektorregulering kan neutralisere en ellers bekymrende vertikal integration: hvor priser og vilkår er reguleret og ens for alle (elforsyningsloven, varmeforsyningsloven, ligebehandlingsprincippet), bortfalder afskærmningsrisikoen i praksis.

08 Stand-still-forbuddet i § 12 c, stk. 5, forbyder gennemførelse både før anmeldelse og før godkendelse – og "gennemførelse" omfatter enhver delvis gennemførelse, herunder kontraktuelle vetorettigheder, der rækker ud over værdisikring.

09 Overtrædelse af stand-still-forbuddet sanktioneres hårdt: A.P. Møller-Mærsk blev ved Sø- og Handelsrettens dom af 27. juni 2025 idømt en bøde på 10 mio. kr.

10 Anmeldelses- og udsættelsespligten er selvstændige forpligtelser, der kan sanktioneres kumulativt – men bøderne skal differentieres, da anmeldelsessvigt er en øjebliksovertrædelse og gennemførelse før godkendelse en vedvarende overtrædelse.

11 Fase I er 25 hverdage fra en fuldstændig anmeldelse (35 ved tilsagn); fase II er 90 hverdage fra beslutningen om særskilt undersøgelse (+20 ved sene tilsagn eller efter anmodning).

12 Fristoverskridelse fører efter § 12 d, stk. 6, som udgangspunkt til automatisk godkendelse – men Konkurrenceankenævnet fandt i NDI Group/Euromaster (KL-2-2023), at fusionen ikke var automatisk godkendt trods den overskredne fase I-frist.

13 Fristerne løber først fra det tidspunkt, hvor styrelsen ud over en fuldstændig anmeldelse har modtaget dokumentation for gebyrbetaling, jf. § 12 h, stk. 5, 3. pkt.

14 Tilsagn kan være strukturelle (frasalg) eller adfærdsmæssige (tredjepartsadgang, prisbindinger), og § 12 e, stk. 3, giver hjemmel til efterfølgende påbud, der sikrer rettidig og korrekt opfyldelse – om nødvendigt via en trustee og tvangsbøder.

15 Et adfærdstilsagn uden udtrykkelig tidsbegrænsning gælder tidsubegrænset – Konkurrenceankenævnet stadfæstede i 2010, at Nykredits bidragssatstilsagn på 0,50 pct. fra Totalkredit-fusionen ikke var tidsbegrænset.

16 Ændrede markedsforhold efter godkendelsen ophæver ikke automatisk et tilsagn; kun hvis forudsætningerne er så afgørende forrykket, at tilsagnet ikke længere kan sikres opfyldt ved påbud.

17 Tredjemands klageret er udtrykkeligt afskåret i fusionssager: § 19, stk. 2, nr. 2, undtager netop fusionsafgørelserne fra reglen om, at den med individuel, væsentlig interesse kan klage – kun adressaten kan klage.

18 Domstolsprøvelse forudsætter, at ankenævnets afgørelse foreligger for formelle afgørelser (§ 20, stk. 1), fristen er 8 uger, og sagen anlægges ved Sø- og Handelsretten som specialinstans.

19 Direkte anke fra Sø- og Handelsretten til Højesteret kræver principiel karakter efter retsplejelovens § 368, stk. 4, 2. pkt. – Højesteret afviste i BS-20874/2020-HJR, fordi sagen i første række angik en konkret vurdering.

20 EU-Domstolen begrænsede i Illumina/Grail (C-611/22, 3. september 2024) Kommissionens adgang til at modtage art. 22-henvisninger fra medlemsstater uden national kompetence over fusionen – og indsnævrede dermed EU-jurisdiktionen.

21 Tredjemands søgsmålskompetence over for Kommissionens fusionsgodkendelser kræver individuel berørthed – fastslået i RWE/E.ON-komplekset (C-464/23, C-466/23, C-469/23, C-484/23 og C-485/23, domme af 26. juni 2025).

22 Kommissionens gennemførelsesforordning 802/2004 er ophævet og afløst af forordning (EU) 2023/914 af 20. april 2023 (med berigtigelse 2024/2776) – henvisninger til 802/2004 er forældede.

§ 1 Fra afvist idé i 1995 til call-in i 2024: fusionskontrollens vej ind i dansk ret

Dansk fusionskontrol er yngre end de fleste andre europæiske ordninger – og den blev udtrykkeligt fravalgt, før den blev indført.

Konkurrencelovsudvalget behandlede spørgsmålet indgående i Betænkning nr. 1297/1995 om Konkurrencelovgivningen i Danmark – kapitel 14 er helt viet til fusionskontrol, og kapitel 15.1.9 rummer udvalgets afvejning. Konklusionen var negativ:

> *"Det har været en af Udvalgets opgaver at vurdere, om der er behov for kontrol med fusioner og virksomhedsoverdragelser, som man kender det fra EF-konkurrenceretten. Det har imidlertid været Udvalgets opfattelse, at det ikke vil være hensigtsmæssigt med sådanne regler i Danmark."*

(Betænkning nr. 1297/1995, s. 24)

Begrundelsen hvilede på fem søjler, som er værd at kende, fordi de går igen i senere debat (s. 333-335):

- Fusionskontrol er både et konkurrencepolitisk og et **industripolitisk** instrument – i mange lande godkendte ministeren i sidste instans fusionen, hvilket udvalget så som udtryk for, at almene politiske hensyn kunne blive afgørende.
- Den danske erhvervsstruktur med mange små og mellemstore virksomheder taler for, at danske virksomheder skal kunne opnå **en vis størrelse** for at gøre sig gældende internationalt.
- Store danske fusioner med samhandelspåvirkning var **allerede fanget** af EF-fusionskontrolforordningen.
- Ressourceforbruget hos virksomheder og myndighed ville ikke stå i rimeligt forhold til gevinsten.
- Misbrugsforbuddet opfyldte "i et vist omfang samme formål", og der var ikke holdepunkter for, at tidligere indgreb havde baggrund i fusioner, som fusionskontrol ville have forhindret.

Udvalget noterede dog selv fra sit seminar i juni 1994, at erfaringerne fra Tyskland og UK viste, at selv få indgreb havde **betydning for de berørte markeder**, og at fusionskontrol har en præventiv virkning gennem de fusioner,

der aldrig iværksættes (s. 335). De komparative studier og seminarreferaterne findes i betænkningens bind 2 (bilag).

Resultatet blev, at konkurrenceloven af 1997 alene indeholdt en **meddelelsespligt** – en rent bagudrettet indberetning uden forhåndskontrol. Vejledningen om meddelelsespligten til Konkurrencestyrelsen om fusioner, virksomhedsovertagelser og sammenlægninger af virksomheder fra juni 1998 illustrerer afstanden til nutidens ordning: meddelelse skulle sendes **inden 4 uger efter**, at fusionen var gennemført, tærsklen var blot 50 mio. kr. i samlet omsætning, og styrelsen kunne ikke gribe ind. Vejledningen er historisk og udtrykker ikke gældende ret.

Omslaget kom med lov nr. 416 af 31. maj 2000. De almindelige bemærkninger er usædvanligt klare om både anledningen og formålet:

> *"Siden 1997 har Finland og Holland indført fusionskontrol. Danmark er herefter det eneste land i EU, der ikke har fusionskontrol."*

> *"Formålet med fusionskontrol er imidlertid ikke i sig selv at hindre sammenslutninger af virksomheder. Formålet er derimod at sikre, at fusionerne tilrettelægges på en sådan måde, at de fordele for de fusionerende virksomheder, der f.eks. kan ligge i en større styrke på eksportmarkederne, ikke betales af de danske forbrugere i form af højere priser eller af mindre konkurrenter, som risikerer at blive presset ud af markedet. Dette kan ske ved at knytte vilkår eller udstede påbud til en godkendelse af en fusion."*

Lovgiver valgte samtidig bevidst en dansk særvej på ét punkt: "ankeinstansen i fusionssager [bliver] ikke - som i de fleste andre lande - ministeren, men Konkurrenceankenævnet". Fusionskontrollen blev dermed fra fødslen tænkt som en **retlig**, ikke en politisk, prøvelse.

Den videre udvikling i hovedtræk:

År	Ændring	Indhold
2000	**lov nr. 416 af 31. maj 2000**	Fusionskontrol indføres med "relativt høje omsætningsgrænser", så "kun de mest betydende fusioner skal kontrolleres"
2010	**ændringsloven af 13. maj 2010** (i kraft 1. oktober 2010)	Tærsklerne sænkes fra 3,8 mia./300 mio. kr. til **900 mio./100 mio. kr.** efter fusionsudvalgets anbefaling; udtrykkelig hjemmel til at behandle fusioner henvist fra Kommissionen; accessoriske begrænsninger overlades til parterne selv
2015	**ændringsloven af 17. december 2014** (i kraft 1. juli 2015)	Konkurrencerådet omlægges til bestyrelse – kompetencen til at godkende og forbyde fusioner ligger herefter hos Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen
2024	lov nr. 638 af 11. juni 2024 (i kraft 1. juli 2024)	**Call-in** af fusioner under tærsklerne; markedsefterforskning; nye bødeberegningsprincipper efter Kommissionens retningslinjer

Den konsoliderede lovtekst er lovbekendtgørelsen af 12. november 2024, og der er pr. juli 2026 ingen vedtagne, men endnu ikke konsoliderede ændringer af konkurrenceloven.

LOV Konkurrenceloven § 12 | Konkurrenceloven § 12e, stk. 1 | Konkurrenceloven § 19, stk. 1

§ 2 Anvendelsesområdet efter § 12: omsætningstærskler, henvisning fra Kommissionen og call-in

Konkurrencelovens § 12 afgrænser kapitlets anvendelsesområde. Der er efter stk. 1 fire indgange:

- **Nr. 1 – de nationale tærskler:** de deltagende virksomheder har tilsammen en samlet årlig omsætning i Danmark på mindst **900 mio. kr.**, og mindst **to** af dem har hver især mindst **100 mio. kr.** i Danmark. Begge betingelser skal være opfyldt. Forarbejderne til 2010-ændringen er udtrykkelige: en sammenlægning af to virksomheder med 900 mio. kr. tilsammen, men hvor kun den ene overstiger 100 mio. kr., er **ikke** anmeldelsespligtig – mens en trepartsfusion med samlet 900 mio. kr., hvor én part ligger under 100 mio. kr., er omfattet, hvis de to øvrige hver især når 100 mio. kr.
- **Nr. 2 – den internationale tærskel:** mindst én part har mindst **3,8 mia. kr.** i Danmark, og mindst én anden part mindst **3,8 mia. kr.** på verdensplan. Denne tærskel blev ikke berørt af 2010-nedsættelsen; den supplerer de nationale tærskler med en global værdi og fanger de tilfælde, hvor en part har hovedparten af sin omsætning i udlandet.
- **Nr. 3 – telesektoren:** Erhvervsstyrelsen kan efter lov om elektroniske kommunikationsnet og -tjenester henvise en fusion mellem erhvervsmæssige udbydere af elektroniske kommunikationsnet til Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen.
- **Nr. 4 – call-in:** fusioner, som styrelsen har krævet anmeldt efter stk. 6.

To tekniske regler i § 12, stk. 2 og 3, har praktisk vægt. Ved erhvervelse af **dele** af en virksomhed medregnes på sælgersiden kun omsætningen vedrørende de overtagne aktiver. Og to eller flere sådanne erhvervelser mellem samme parter inden for **to år** betragtes som én fusion, der finder sted på tidspunktet for den seneste transaktion – en anti-salami-regel, der forhindrer, at en samlet overtagelse skæres op i under-tærskel-bidder.

§ 12, stk. 5, giver kapitlet anvendelse på fusioner, som Kommissionen henviser til Danmark, uanset omsætningen. Bestemmelsen blev nyaffattet i 2010, netop fordi de dagældende regler "ikke fuldt ud [tog] højde for en situation, hvor Kommissionen henviser en fusion til behandling i Danmark, og hvor der kan være tvivl om, hvorvidt Konkurrencerådet har kompetence til at behandle sagen, fordi de deltagende virksomheders omsætning ikke overstiger de danske tærskelværdier". Hjemlen relaterer sig til kompetencefordelingen i fusionskontrolforordningens artikel 9.

Call-in-mekanismen i § 12, stk. 6, er den væsentligste nyskabelse i nyere tid. De almindelige bemærkninger til lov nr. 638 af 11. juni 2024 forklarer problemet:

> *"I dag er det langt overvejende de deltagende virksomheders omsætning, der afgør, om en fusion skal anmeldes til og godkendes af Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, før den må gennemføres. Virksomheders omsætning er imidlertid ikke altid retvisende for deres konkurrencemæssige styrke eller potentiale. […] Eksempler på dette er fusioner, hvor større etablerede virksomheder opkøber mindre, innovative virksomheder, f.eks. virksomheder, som er i en opstartsfase, med henblik på at fjerne et fremtidigt konkurrencemæssigt pres (såkaldte »killer acquisitions«)."*

Betingelserne er kumulative: parterne skal tilsammen omsætte for mindst **50 mio. kr.** i Danmark, og styrelsen skal vurdere, at der er **risiko** for, at fusionen hæmmer den effektive konkurrence betydeligt. Bemærkningerne fremhæver, at det kvantitative kriterie skal skabe forudsigelighed – i 2020 havde ca. 97 pct. af alle danske

virksomheder en årlig omsætning under 50 mio. kr. – og at tærsklen skal sikre, at "f.eks. fusioner mellem små, lokale aktører ikke vil kunne kræves anmeldt".

Det er værd at bemærke, at beviskravet bevidst er lavt: "Det vil alene være en betingelse for at kunne kræve fusionen anmeldt, at styrelsen på det foreliggende grundlag vurderer, at der er en risiko for, at fusionen hæmmer den effektive konkurrence betydeligt i Danmark." Styrelsen skal netop **ikke** foretage en dybdegående undersøgelse på call-in-stadiet – den kommer først efter anmeldelsen. Omvendt angiver forarbejderne en negativ afgrænsning: styrelsen vil "som udgangspunkt generelt ikke" anse fusioner for risikable, hvis de opfylder kriterierne for forenklet anmeldelse i bekendtgørelsens § 3, stk. 1, nr. 3 og 4, dvs. hvor der ingen eller kun begrænsede horisontale overlap eller vertikale forbindelser er.

Call-in er stramt indhegnet tidsmæssigt – en retssikkerhedsgaranti, der spejler fusionskontrolforordningens artikel 22, stk. 1:

Frist	Indhold
15 hverdage	Afgørelse om, at fusionen skal anmeldes, regnet fra at styrelsen er "gjort bekendt med" fusionen
3 måneder	Absolut udgangspunkt fra aftaleindgåelse/offentliggjort overtagelsestilbud/erhvervelse af kontrollerende andel (tidligste tidspunkt), medmindre særlige omstændigheder
6 måneder	Ultimativ grænse regnet fra fusionens gennemførelse

Forarbejderne præciserer, at styrelsen ikke anses for "gjort bekendt med" en fusion, blot fordi parterne har udsendt en pressemeddelelse, eller fordi fusionen er omtalt i medierne – der kræves "relevante og tilstrækkelige oplysninger". Parterne kan derfor selv sætte 15-dages-uret i gang ved proaktivt at orientere styrelsen, og forarbejderne anbefaler netop dette som værn mod, at der senere konstateres "særlige omstændigheder". Sådanne særlige omstændigheder kan fx foreligge, hvis parterne har fortroligholdt aftalen for at undgå styrelsens opmærksomhed, eller hvis de ikke rettidigt har besvaret en oplysningsanmodning.

Endelig gælder efter § 12, stk. 1, nr. 4, 2. pkt., at stand-still-forbuddet i § 12 c, stk. 5, kun finder anvendelse, "i det omfang fusionen ikke er gennemført på den dato, hvor fusionen kræves anmeldt" – en konstruktion hentet fra forordningens artikel 22, stk. 4. En allerede gennemført call-in-fusion skal altså anmeldes, men udløser ikke bagudrettet et stand-still-brud. Det bekræftes af § 12 b, stk. 1, 2. pkt.: en call-in-fusion "skal anmeldes, uanset at den allerede er gennemført".

Lovgivers egen forventning til volumen var beskeden: "På baggrund af erfaringer fra andre lande forventes det, at det årligt maksimalt vil være en til to fusioner, som vil kræves anmeldt i medfør af den foreslåede bestemmelse."

LOV `Konkurrenceloven § 12, stk. 1-6` `Konkurrenceloven § 12b, stk. 1` `Konkurrenceloven § 12c, stk. 5`

§ 3 Fusionsbegrebet i § 12 a: kontrol frem for ejerskab

§ 12 a definerer fusionen. Bestemmelsen dækker to grundformer, jf. stk. 1:

1. **Sammensmeltning** af to eller flere hidtil uafhængige virksomheder til én virksomhed.

2. **Erhvervelse af kontrol** – når en eller flere personer, der allerede kontrollerer mindst én virksomhed, eller en eller flere virksomheder "ved opkøb af andele eller aktiver gennem aftale eller på anden vis erhverver den direkte eller indirekte kontrol over det hele eller dele af en eller flere andre virksomheder".

Det afgørende er **kontrolbegrebet** i stk. 3: kontrol opnås "gennem rettigheder, aftaler eller på andre måder, som enkeltvis eller tilsammen giver mulighed for at få afgørende indflydelse på virksomhedens drift". Definitionen er funktionel, ikke selskabsretlig – det er *muligheden* for afgørende indflydelse, ikke ejerandelen, der tæller. I **4/0120-0401-0031/TIF/** (Nationalbanken og Det Private Beredskabs overtagelse af Roskilde Bank) blev Nationalbanken således anset for at have **enekontrol** med det nyetablerede bankaktieselskab i medfør af § 12 a, stk. 3, i kraft af sin position som hovedaktionær og retten til at udpege fire af bestyrelsesmedlemmerne – mens Det Private Beredskab, der udpegede to, ikke blev anset for en deltagende virksomhed i fusionsretlig forstand.

At "dele af" en virksomhed kan udgøre fusionsgenstanden, har stor praktisk betydning ved rene aktivoverdragelser. To afgørelser illustrerer det:

- I **METS-15/05789-10** (Hornsyld Købmandsgaard/Foderfabrik Gødstrup) var transaktionen struktureret som en asset deal – bygninger, produktionsfaciliteter, medarbejdere, know-how og varelager – og ikke som en overtagelse af Hedegaard A/S som helhed. Det var ikke desto mindre en fusion efter § 12 a, stk. 1, nr. 2.
- I **4/0120-0402-0072** (Forsyning Helsingør/Helsingør Kraftvarmeværk) fandt styrelsen, at kraftvarmeværket og den tilhørende varmetransmissionslinje udgjorde aktiviteter, der "havde karakter af en selvstændig virksomhed, og som repræsenterede en markedsomsætning" – med udtrykkelig støtte i Kommissionens praksis i Vattenfall/Elsam-E2-Assets (COMP/M.3867). Kriteriet er altså, om det overdragne har **selvstændig markedsomsætning**.

Joint ventures er efter § 12 a, stk. 2, en fusion efter stk. 1, nr. 2, når de "på et varigt grundlag varetager en selvstændig erhvervsvirksomheds samtlige funktioner" – det såkaldte fuldfunktionskrav. Anmeldelsesskemaet i bekendtgørelsens bilag 2 kræver netop, at anmelder redegør for "begrundelsen for, at joint venture-selskabet anses for at være selvstændigt fungerende".

§ 12 a, stk. 4, indeholder tre negative afgrænsninger, som let overses:

- **Nr. 1 – værdipapirhandlerundtagelsen:** kreditinstitutter, andre finansielle virksomheder og forsikringsselskaber, hvis sædvanlige virksomhed omfatter handel med værdipapirer, er ikke omfattet ved midlertidig besiddelse med henblik på videresalg – forudsat at stemmeretten ikke bruges til at fastlægge den konkurrencemæssige adfærd, og at afhændelsen sker **senest et år** efter erhvervelsen. Fristen kan efter stk. 5 forlænges, hvis der ikke har været rimelig mulighed for afhændelse – og en afgørelse herom kan påklages, jf. § 19, stk. 1.
- **Nr. 2 – insolvensundtagelsen:** når kontrollen erhverves af en person, der efter konkurslovgivningen kan råde over virksomheden.
- **Nr. 3 – holdingselskabsundtagelsen:** når stemmerettighederne kun benyttes til at bevare investeringernes fulde værdi og ikke til at bestemme den konkurrencemæssige adfærd.

EU-Domstolen har i **C-464/23** (appel af RWE/E.ON-fusionen) taget stilling til grænserne for, hvornår flere transaktioner skal behandles som **én samlet fusion** – et spørgsmål, der er nært beslægtet med toårsreglen i § 12, stk. 3, og som afgør, om en større omstrukturering skal anmeldes samlet eller opdeles.

LOV `Konkurrenceloven § 12a, stk. 1-5` `Konkurrenceloven § 12, stk. 3`

Konkurrenceloven § 19, stk. 1

PRAKSIS

EU-Domstolen · Appel af RWE/E.ON-fusionen: Grænserne for "én samlet fusion" og forholdet til konkurrencereglerne	26.06.2025
Konkurrencerådet · Fusion godkendt: Hornsyld Købmandsgaard A/S overtager Hedegaard A/S' foderfabrik i Gødstrup	24.06.2015
Konkurrencerådet · Forsyning Helsingørs overtagelse af Helsingør Kraftvarmeværk godkendt efter forenklet fusionskontrol	29.06.2011
Konkurrencerådet · Konkurrencerådet godkender Nationalbankens og Det Private Beredskabs overtagelse af Roskilde Bank uden vilkår – fusionen hæmmer ikke den effektive konkurrence betydeligt	24.09.2008

§ 4 Anmeldelse, gebyrer og forenklet sagsbehandling – hovedvejen gennem systemet

Efter § 12 b, stk. 1, skal en omfattet fusion anmeldes til Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, "efter at en fusionsaftale er indgået, et overtagelsestilbud offentliggjort eller en kontrollerende andel erhvervet, og før den gennemføres". Anmeldelsesvinduet er altså afgrænset i begge ender: der skal foreligge et konkret retligt grundlag, og gennemførelsen må ikke være sket.

Bekendtgørelse om anmeldelse af fusioner (i kraft 1. juli 2020, afløste bekendtgørelse nr. 1005 af 15. august 2013) udmønter proceduren:

- **§ 1** fordeler anmelderpligten: ved sammensmeltning skal **hver** af de sammensmeltede virksomheder anmelde (fælles anmeldelse); ved erhvervelse af ene- eller fælleskontrol anmelder erhververen; ved offentligt overtagelsestilbud anmelder tilbudsgiveren. Fælles anmeldelser indgives af en fælles, bemyndiget repræsentant.
- **§ 2** opdeler i almindelig anmeldelse (bilag 1) og forenklet anmeldelse (bilag 2).
- **§ 4** pålægger styrelsen at meddele senest **10 hverdage** efter modtagelsen, om anmeldelsen er fuldstændig, og angive, hvad der mangler. Bestemmelsen indeholder to vigtige ventiler: anmelder kan anmode om, at en anmeldelse **sidestilles** med en fuldstændig anmeldelse, selv om visse oplysninger mangler (mod en begrundelse for, at de ikke er nødvendige) – og styrelsen kan omvendt "på ethvert tidspunkt", indtil godkendelsen foreligger, kræve almindelig i stedet for forenklet anmeldelse.
- **§ 5** løser den situation, at transaktionen viser sig **ikke** at være en fusion: anmelder kan inden fire uger bede om, at anmeldelsen i stedet behandles efter §§ 8, 9 eller 11, og anmeldelsen anses da for modtaget allerede på fusionsanmeldelsestidspunktet.

Gebyrerne følger af § 12 h: **50.000 kr.** ved forenklet anmeldelse (stk. 2) og **0,015 pct.** af parternes samlede årlige danske omsætning, dog maksimalt **1,5 mio. kr.**, ved almindelig anmeldelse (stk. 3). Skifter sagen spor fra forenklet til almindelig, betales differencen med fradrag af de allerede betalte 50.000 kr., jf. stk. 4 og bilag 1, pkt. 12.3.

Gebyrreglen har en skarp processuel kant, som praktikere ofte overser: efter § 12 h, stk. 5, 3. pkt., løber fase I-fristen først fra den dag, hvor styrelsen **ud over** en fuldstændig anmeldelse har modtaget dokumentation for gebyrbetalingen. Manglende betaling er ikke bagatel: efter stk. 6 anses fusionen slet ikke for anmeldt, hvis gebyret trods påkrav ikke betales – med den følge, at en gennemførelse vil være et stand-still-brud. Konkurrencerådets afgørelser gør konsekvent opmærksom på sammenhængen; i **METS-15/05789-10** (-

Hornsyld Købmandsgaard) noterede styrelsen udtrykkeligt, at gebyret indgik samme dag som anmeldelsen, "hvorfor fristen for styrelsens behandling begyndte at løbe fra den 19. juni 2015".

§ 12 c, stk. 7, giver hjemmel til **forenklet sagsbehandling**, når fusionen "på baggrund af de foreliggende oplysninger ikke giver anledning til indsigelser". Bekendtgørelsens § 3, stk. 1, opregner fire kategorier:

1. Joint ventures uden eller med kun ubetydelig aktivitet i Danmark.
2. Overgang fra fælles kontrol til enekontrol i en virksomhed, man i forvejen kontrollerer sammen med andre.
3. Fusioner **uden horisontale eller vertikale overlap** på markeder, der omfatter Danmark eller en del heraf.
4. Fusioner, hvor nærmere angivne (markedsandels-)betingelser er opfyldt.

Efter § 3, stk. 2, kan styrelsen kræve almindelig anmeldelse, selv om fusionen falder i en af kategorierne – forenklingen er en mulighed, ikke en ret.

Den forenklede vej er den helt dominerende i praksis. Et tværsnit af afgørelserne viser mønstret:

Sag	Dato	Genstand
3:1120-0401-20/Service/osk – Dagrofa/KC Storkøb	29.08.2001	Godkendt uden vilkår
4/0120-0402-0072 – Forsyning Helsingør/Helsingør Kraftvarmeværk	29.06.2011	Vertikal integration el/fjernvarme
METS-15/05789-10 – Hornsyld Købmandsgaard/Foderfabrik Gødstrup	24.06.2015	Asset deal, foderproduktion
DIPS-16/13336-11 – Vestjyllands Andel/Næsbjerg Foderstofforening	19.01.2017	Grovvarer
19/07046-17 – Skynet Invest/Netteam Technology	03.06.2019	IT
21/08593-25 – Moment/Xterna	23.08.2021	Vikarbureauer, markedsandel under 15 pct.
23/03485-11 – P. Christensen/Poul Rasmussen Bilcenter Århus	11.05.2023	Bilforhandling
MTF-24/01237 – Semler Gruppen/H.P. Entreprenørmaskiner	14.03.2024	Enekontrol, entreprenørmaskiner
MTF-25/10956-18 – Reconor/Søndergaard og Hvidberg	01.12.2025	Nedrivning og byggeaffald
MTF-26/05611-9 – InstallatorGruppen/Erik Lytzen	22.06.2026	Installationsbranchen
MTF-26/06250-8 – Erhvervsinvest V/Them Andelsmejeri	06.07.2026	Kapitalfondsopkøb, mejeri

Fællestrækket er, at afgørelserne netop **ikke** rummer en fuld konkurrenceanalyse. Som styrelsen formulerede det i Hornsyld-sagen, foretages alene en prima facie-vurdering. Prisen for hurtigheden er, at godkendelsen er **betinget af oplysningernes rigtighed**, jf. § 12 f, stk. 2 – hvortil kommer, at anmelder efter bilag 1 og 2 underskriver en erklæring om, at oplysningerne er korrekte og afgivet i god tro, med udtrykkelig henvisning til straffebestemmelserne i konkurrencelovens §§ 22 og 23.

LOV Konkurrenceloven § 12b, stk. 1 Konkurrenceloven § 12c, stk. 7 Konkurrenceloven § 12h, stk. 2-6

Konkurrenceloven § 12f, stk. 2

PRAKSIS

Konkurrencerådet · Erhvervsinvest V K/S' overtagelse af Them Andelsmejeri godkendt efter forenklet fusionskontrol	06.07.2026
Konkurrencerådet · InstallatorGruppens overtagelse af Erik Lytzen godkendt efter forenklet fusionssagsbehandling	22.06.2026
Konkurrencerådet · Reconors køb af Søndergaard og Hvidberg godkendt efter forenklet fusionskontrol – nedrivning og byggeaffald	01.12.2025
Konkurrencerådet · Semler Gruppen A/S' erhvervelse af enekontrol over H.P. Entreprenørmaskiner A/S – Fusionsgodkendelse efter forenklet sagsbehandling	14.03.2024
Konkurrencerådet · P. Christensen A/S' erhvervelse af Poul Rasmussen Bilcenter Århus A/S – fusionskontrol godkendt efter forenklet sagsbehandling	11.05.2023
Konkurrencerådet · Fusion mellem Moment A/S og Xterna A/S godkendt efter forenklet sagsbehandling – vikarbureauer med samlet markedsandel under 15 pct.	23.08.2021
Konkurrencerådet · Godkendelse efter forenklet sagsbehandling af Skynet Invest Holding A/S' erhvervelse af Netteam Technology A/S	03.06.2019
Konkurrencerådet · Godkendelse efter forenklet sagsbehandling af Vestjyllands Andels fusion med Næsbjerg Foderstofforening	19.01.2017
Konkurrencerådet · Fusion godkendt: Hornsyld Købmandsgaard A/S overtager Hedegaard A/S' foderfabrik i Gødstrup	24.06.2015
Konkurrencerådet · Forsyning Helsingørs overtagelse af Helsingør Kraftvarmeværk godkendt efter forenklet fusionskontrol	29.06.2011
Konkurrencerådet · Dagrofas overtagelse af KC Storkøb godkendt uden vilkår – Konkurrencerådet 29. august 2001	29.08.2001

§ 5 SIEC-testen i § 12 c, stk. 2 – den materielle prøvelse

Den materielle prøvelse er koncentreret i § 12 c, stk. 2, der er tosidet og bindende formuleret:

> *"En fusion, der ikke hæmmer den effektive konkurrence betydeligt, navnlig som følge af skabelsen eller styrkelsen af en dominerende stilling, skal godkendes. En fusion, der hæmmer den effektive konkurrence betydeligt, navnlig som følge af skabelsen eller styrkelsen af en dominerende stilling, skal forbydes."*

SIEC-testen (*significant impediment to effective competition*) rummer et ord, der ofte overses: **navnlig**. Dominans er den typiske, men ikke den eneste, vej til betydelig konkurrenceskade. Forarbejderne til lov nr. 638 af 11. juni 2024 opregner de øvrige skadesteorier:

> *"En fusion kan også hæmme den effektive konkurrence, selv om den ikke skaber eller styrker en dominerende stilling. Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen ser også på, hvor tætte konkurrenter de fusionerende parter er. En fusion mellem virksomheder, der er vertikalt forbundne, kan f.eks. gøre det vanskeligere for faktiske eller potentielle konkurrenter at agere på markedet. En anden måde, hvorpå en fusion kan hæmme konkurrencen, uden at der opstår en dominerende stilling, er, når der gennemføres en fusion på et oligopolistisk marked. Udover at en fusion på et sådant marked fører til, at konkurrencen mellem de fusionerende virksomheder forsvinder, kan fusionen skabe eller styrke muligheden for, at virksomhederne stiltiende koordinerer deres konkurrencemæssige adfærd."*

De anerkendte skadestyper er dermed: **horisontale ensidige virkninger** (tætte konkurrenter), **koordinerede virkninger** (oligopol), **vertikal afskærmning** (inputafskærmning) og **konglomeratvirkninger** (bundling).

Alt hviler på markedsafgrænsningen, jf. § 5 a, som bekendtgørelsens bilag 2 udtrykkeligt henviser til: "Det er det/de relevante produktmarked(er) og det/de relevante geografiske marked(er), der danner grundlag for vurderingen af den nye virksomheds markedsstyrke efter fusionen."

Praksis viser fire tilbagevendende mønstre:

1. Åben markedsafgrænsning, når udfaldet er det samme. Både i **4/0120-0401-0031/TIF/** (-Nationalbanken/Roskilde Bank) og **4/0120-0402-0072** (Forsyning Helsingør) lod styrelsen den endelige afgrænsning stå åben, fordi vurderingen var den samme uanset udfaldet – en ressourceøkonomi, der spejler Kommissionens praksis.

2. Markedsandele som tærskel for bekymring. I Roskilde Bank-sagen blev fusionen godkendt uden vilkår, bl.a. fordi den nye banks markedsandel på detailbankmarkedet blev skønnet til ca. 3 pct. – "under 5 pct., hvilket ikke gav anledning til bekymring" – og fordi Nationalbanken slet ikke var aktiv på markedet, så der var **intet horisontalt overlap**. I **21/08593-25** (Moment/Xterna) var en samlet markedsandel under 15 pct. afgørende for den forenklede vej.

3. Sektorregulering kan neutralisere en vertikal bekymring. Dette er måske det mest instruktive mønster. I Roskilde Bank-sagen identificerede styrelsen selv den principielle bekymring, at Nationalbanken som "bank for bankerne" skabte en vertikal integration og potentielt kunne give den nye bank bedre vilkår. Bekymringen blev afvist, fordi Nationalbankens rentesatser fastsættes penge- og valutapolitisk og er **ens for alle banker** – hvilket "også følger af de almindelige forvaltningsretlige principper om ligebehandling". Tilsvarende i Forsyning Helsingør-sagen: styrelsen anerkendte principielt, at vertikal integration kan virke som adgangsbarriere, men fandt risikoen fraværende, fordi varmeforsyningslovens "hvile-i-sig-selv"-princip og udtømmende omkostningsregler fjernede rummet for afskærmning. På elsiden var prisen på forsyningspligtstrøm reguleret, hvorfor FH El-handel "hverken før eller efter fusionen havde mulighed for at afskærme elkunder" – selv med over 90 pct. markedsandel i eget forsyningsområde.

4. Informationsudveksling som selvstændig skadesteori. I Roskilde Bank-sagen overvejede styrelsen, om medlemmerne af Det Private Beredskab via ejerskabet kunne få adgang til fortrolige oplysninger om den nye banks konkurrencemæssige adfærd. Risikoen blev afvist under henvisning til tavshedspligtsreglerne i lov om finansiel virksomhed – også for de kreditmedarbejdere, som Danske Bank, Nordea og Nykredit stillede til rådighed.

Et særligt raffineret eksempel på skadesteori findes i OK/Coop-sagskomplekset. Som det fremgår af Konkurrencerådets opfølgende afgørelse af 29. januar 2025 om OK Plus-butikken i Bording, lagde rådet ved godkendelsen af OK a.m.b.a.'s overtagelse af enekontrol med Coop Danmark A/S (herunder 598 dagligvarebutikker) den 26. juni 2024 til grund, at markedet for detailsalg af convenience-varer er kendetegnet ved et **asymmetrisk konkurrencepres**: convenience-butikker er underlagt pres fra dagligvarebutikker, men ikke omvendt. Fusionen medførte derfor alene risiko for ensidige skadevirkninger for OK Plus-butikkerne. Hertil kom en finmasket vurdering af **forpagteres uafhængighed**: forpagterne kunne ikke fuldt ud anses som uafhængige aktører af OK, bl.a. fordi OK kunne opsige forpagtningsaftalerne med relativt kort varsel og selv overtage driften.

Endelig regulerer § 12 c, stk. 3 og 4, det såkaldte **koordinationsaspekt** ved fuldfunktions-joint ventures: i det omfang oprettelsen tillige har til formål eller følge at samordne fortsat uafhængige virksomheders konkurrenceadfærd, vurderes samordningen efter kriterierne i § 6, stk. 1, og § 8, stk. 1, eller TEUF artikel 101, stk. 1 og 3. Henvisningen til EU-retten blev indsat i 2010 for at præcisere, at samordningen også skal

vurderes efter artikel 101, hvis der er samhandelspåvirkning; forarbejderne fastslår, at "uanset om en sag har samhandelspåvirkning eller ej, vil Kommissionens praksis på området fortsat være vejledende".

LOV Konkurrenceloven § 5a · Konkurrenceloven § 6, stk. 1 · Konkurrenceloven § 8, stk. 1 · Konkurrenceloven § 12c, stk. 2-4

PRAKSIS

Konkurrencerådet · Konkurrencerådet godkender forpagter og vilkår for OK Plus-butikken i Bording som led i opfyldelse af fusionsvilkår (OK/Coop Danmark)	29.01.2025
Konkurrencerådet · Fusion mellem Moment A/S og Xterna A/S godkendt efter forenklet sagsbehandling – vikarbureauer med samlet markedsandel under 15 pct.	23.08.2021
Konkurrencerådet · Trygs køb af Alka – Konkurrencerådet godkender fusion med tilsagn om ophævelse af eksklusivitet, fjernelse af opsigelsesgebyrer og støtte til Forsikringsguiden	05.11.2018
Konkurrencerådet · Forsyning Helsingørs overtagelse af Helsingør Kraftvarmeværk godkendt efter forenklet fusionskontrol	29.06.2011
Konkurrencerådet · Konkurrencerådet godkender Nationalbankens og Det Private Beredskabs overtagelse af Roskilde Bank uden vilkår – fusionen hæmmer ikke den effektive konkurrence betydeligt	24.09.2008

§ 6 Stand-still-forbuddet i § 12 c, stk. 5 – og gun jumping som den hårdest sanktionerede overtrædelse

§ 12 c, stk. 5, 1. pkt., er fusionskontrollens rygrad:

> *"En fusion, der er omfattet af denne lov, må ikke gennemføres, hverken før den er blevet anmeldt, eller før Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen har godkendt den i henhold til stk. 1."*

Forbuddet er dobbelt: gennemførelse før **anmeldelse** og gennemførelse før **godkendelse** er hver for sig forbudte. Bestemmelsen indeholder én snæver undtagelse for offentlige overtagelsestilbud og serier af værdipapirtransaktioner – men kun hvis fusionen "omgående" anmeldes, og erhververen enten ikke udøver stemmerettighederne eller kun gør det for at bevare investeringens fulde værdi og **efter dispensation** fra styrelsen, jf. stk. 6, hvortil der kan knyttes vilkår eller påbud.

De danske regler er, som forarbejderne til 2024-loven udtrykker det, "i vidt omfang inspireret af fusionskontrolforordningen, og fortolkningen heraf sker på baggrund af Europa-Kommissionen og Den Europæiske Unions Domstols praksis, jf. Folketingstidende 1999-00, tillæg A, s. 6815". Derfor er EU-Domstolens gun jumping-praksis direkte relevant for dansk ret.

Den danske forelæggelse. I **C-633/16** (Ernst & Young mod Konkurrencerådet), afsagt 31. maj 2018 efter forelæggelse fra Sø- og Handelsretten, tog Domstolen stilling til **grænserne** for stand-still-forpligtelsen ved virksomhedsfusioner. Sagen er et af de få eksempler på, at dansk fusionskontrol har sat dagsordenen i EU-retten. Sø- og Handelsretten traf efterfølgende afgørelse i **U-4-15** (Ernst & Young P/S mod Konkurrencerådet) den 13. november 2018.

Begrebet "gennemførelse". Den mest udførlige fastlæggelse findes i **C-746/21** (Altice Group Lux mod Kommissionen), dom af 9. november 2023. Altice havde i aktiekøbsaftalen om PT Portugal indsat omfattende "pre-closing covenants", der krævede Altices skriftlige samtykke, før målselskabet indgik eller ændrede en række kontrakter. Domstolen bekræftede:

> *"Gennemførelsen af en fusion som omhandlet i artikel 7 finder sted, så snart parterne gennemfører transaktioner, der bidrager til varigt at ændre kontrollen over målvirksomheden. Enhver delvis gennemførelse er omfattet."*

De kontraktuelle vetorettigheder gav Altice mulighed for at udøve afgørende indflydelse – og det var **uden betydning**, at tilsidesættelse af samtykkekravet alene ville udløse erstatningskrav; den kontraktlige binding var i sig selv tilstrækkelig. Domstolen afviste tillige, at udveksling af følsomme oplysninger inden for rammerne af en fusion skulle bedømmes efter TEUF artikel 101: når udvekslingerne bidrager til gennemførelsen, er de underlagt fusionsforordningen, og artikel 101 kommer først i spil, hvis fusionen ikke gennemføres.

Selvstændige forpligtelser – men differentierede bøder. Domstolen bekræftede i Altice, at artikel 4, stk. 1 (positiv anmeldelsespligt) og artikel 7, stk. 1 (negativ udsættelsespligt) forfølger **selvstændige målsætninger** og kan sanktioneres særskilt – i forlængelse af **C-10/18** (Mowi ASA, tidligere Marine Harvest, mod Kommissionen), dom af 4. marts 2020. Men Kommissionen fik en næse for bødeudmålingen: den havde selv anerkendt, at artikel 4-overtrædelsen er en **øjebliksovertrædelse**, mens artikel 7-overtrædelsen er **vedvarende**, og alligevel pålagt to identiske bøder à 62,25 mio. EUR uden at forklare, hvorfor forskellen ikke førte til differentiering. Det tilsidesatte begrundelsespligten i TEUF artikel 296. Domstolen fastsatte selv artikel 4-bøden til **52.912.500 EUR**, mens artikel 7-bøden på 62,25 mio. EUR blev stadfæstet.

Den danske sanktionspraksis. Det hidtil tungeste danske eksempel er Sø- og Handelsrettens dom **BS-7735/2024-SHR** af 27. juni 2025, hvor A.P. Møller-Mærsk blev idømt en bøde på 10 mio. kr. for overtrædelse af fusionskontrolreglerne. Dommen hviler netop på § 12, stk. 1, § 12 b, stk. 1, og § 12 c, stk. 5, sammenholdt med bødehjemlen i § 23, stk. 2, og udmålingsreglen i § 23 b, stk. 1.

Bødeniveauet skal ses i lyset af, at bøder for overtrædelse af konkurrenceloven pålægges som **civile bøder af domstolene** på konkurrencemyndighedens begæring – ikke som strafferetlige sanktioner efter anklagemyndighedens tiltale. Det illustreres af **BS-62552/2023-SHR** (Hvide Sande Fjernvarme) af 25. november 2025, hvor Sø- og Handelsretten udmålte en civil bøde og anvendte de nye, mildere bødeberegningsprincipper fra juli 2024 samt formildende omstændigheder efter § 23 b, stk. 3, på grund af undskyldelig vildfarelse baseret på advokatrådgivning. Sagen angår ganske vist et kartelforhold og ikke en fusion, men bødeberegningsrammen er den samme. Forarbejderne til lov nr. 638 af 11. juni 2024 fastslår, at bødeudmålingen "ikke længere skal[le] tage afsæt i faste bødeintervaller baseret på en vurdering af overtrædelsens grovhed", men i højere grad tage hensyn til omsætningen af de varer og tjenesteydelser, der er forbundet med overtrædelsen – og at "det fortsat [vil] henhøre under domstolene at fastlægge bødeniveauerne".

Den praktiske lære er entydig: den materielle SIEC-prøvelse fører sjældent til indgreb, men de **formelle** regler håndhæves hårdt. Et stand-still-brud kan udløse millionbøder, selv hvor fusionen materielt er uproblematisk.

LOV `Konkurrenceloven § 12c, stk. 5, 6` `Konkurrenceloven § 12b, stk. 1` `Konkurrenceloven § 23, stk. 2` `Konkurrenceloven § 23b, stk. 1, 3`

PRAKSIS

EU-Domstolen · Kontrol med fusioner: 'Gun-jumping', begrebet gennemførelse og kumulative bøder ved overtrædelse af anmeldelses- og udsættelsespligt	09.11.2023
EU-Domstolen · Bøder for "Gun-Jumping" og overtrædelse af anmeldelsespligten i fusionssager: Mowi ASA mod Kommissionen	04.03.2020
EU-Domstolen · Ernst & Young mod Konkurrencerådet: Grænser for "standstill"-forpligtelsen ved virksomhedsfusioner	31.05.2018
Sø- og Handelsretten · Dom om priskoordinering på el-reservemarkedet (mFRR) og udmåling af civil bøde til Hvide Sande Fjernvarme	25.11.2025

Sø- og Handelsretten · A.P. Møller-Mærsk idømt bøde på 10 mio. kr. for overtrædelse af fusionskontrolregler 27.06.2025

Sø- og Handelsretten · Anfægtelse af Konkurrencerådets afgørelse mod Ernst & Young P/S vedrørende konkurrencebegrænsende aftaler 13.11.2018

§ 7 Procesfristerne i § 12 d – fase I, fase II og spørgsmålet om automatisk godkendelse

§ 12 d rummer fusionskontrollens tidsarkitektur. Systemet er bygget på, at hurtighed er en retssikkerhedsgaranti for virksomhederne – allerede forarbejderne til lov nr. 416 af 31. maj 2000 fremhævede, at "sagerne skal af hensyn til virksomhederne behandles inden for en kort tidsfrist".

Fase	Frist	Hjemmel
Fase I	25 hverdage fra modtagelsen af en fuldstændig anmeldelse	§ 12 d, stk. 1, 1. pkt.
Fase I forlænget	35 hverdage, hvis en eller flere parter afgiver tilsagn (herunder reviderede)	§ 12 d, stk. 1, 2. pkt.
Fase II	90 hverdage fra beslutningen om særskilt undersøgelse	§ 12 d, stk. 2
Fase II forlænget (tilsagn)	+20 hverdage, hvis tilsagn afgives efter 70 hverdage eller derover	§ 12 d, stk. 3
Fase II forlænget (anmodning)	+op til 20 hverdage efter anmelders anmodning eller samtykke	§ 12 d, stk. 4
Tilsagnsfrist	90 hverdage fra beslutningen om særskilt undersøgelse	§ 12 d, stk. 5

Beslutningen om at gå i fase II skal træffes **inden for** fase I-fristen, jf. stk. 1, 3. pkt. Tilsagn skal være kommet frem senest ved udløbet af de 90 hverdage, men styrelsen kan "i særlige tilfælde" vurdere ændringer i allerede afgivne tilsagn, der kommer frem senere, jf. stk. 5, 2. pkt.

Udgangspunktet er automatisk godkendelse. § 12 d, stk. 6, er kategorisk: "Er der ikke truffet afgørelse inden for de frister, der følger af stk. 1-4, betragtes dette som en afgørelse om godkendelse af fusionen" – dog med forbehold for stk. 7-9.

De tre forbehold er afgørende i praksis, fordi de **afbryder** fristerne:

- **Stk. 7:** klager en deltagende virksomhed til Konkurrenceankenævnet over sagsbehandlingen i en fusionssag, hvori der endnu ikke er truffet afgørelse efter § 12 c, stk. 1 eller 3, afbrydes fristerne, indtil ankenævnet har truffet afgørelse.
- **Stk. 8:** klages der over kravet om at indgive almindelig anmeldelse, jf. § 12 h, stk. 4, afbrydes fristerne tilsvarende.
- **Stk. 9:** fristerne afbrydes **ekstraordinært**, hvis styrelsen på grund af omstændigheder, der kan tilskrives en deltagende virksomhed, har krævet oplysninger efter § 17, og kravet ikke er efterkommet inden for fristen. Indbringes beslutningen for domstolene, afbrydes fristerne, indtil der er afsagt endelig dom.

Den centrale afgørelse om fristvirkningen er Konkurrenceankenævnets kendelse **KL-2-2023** af 30. maj 2023, hvor nævnet fandt, at NDI Group/Euromaster-fusionen ikke var automatisk godkendt trods den overskredne

fase I-frist. Kendelsen bygger netop på samspillet mellem § 12 d, stk. 1, 2, 5 og 6, og § 19, stk. 1. Lærdommen er, at § 12 d, stk. 6, ikke er en simpel stopurs-regel: det skal først afklares, hvornår fristen reelt begyndte at løbe, og om den har været afbrudt.

Dertil kommer de to øvrige startpunkts-regler:

- Efter bekendtgørelsens § 4 har styrelsen 10 hverdage til at meddele, om anmeldelsen er **fuldstændig** – og fristen løber først fra fuldstændigheden.
- Efter § 12 h, stk. 5, 3. pkt., løber fase I-fristen først fra den dag, hvor styrelsen ud over en fuldstændig anmeldelse har modtaget **dokumentation for gebyrbetalingen**. § 12 d, stk. 1, henviser udtrykkeligt hertil.

En anmelder, der regner baglæns fra sin egen indsendelsesdato, kan derfor let tage fejl af, hvornår fristen udløber.

LOV Konkurrenceloven § 12d, stk. 1-9 | Konkurrenceloven § 12h, stk. 4, 5 | Konkurrenceloven § 17 | Konkurrenceloven § 19, stk. 1

PRAKSIS **Konkurrenceankenævnet** · Konkurrenceankenævnet: NDI Group/Euromaster-fusionen ikke automatisk godkendt trods overskredet fase I-frist (KL-2-2023) 30.05.2023

§ 8 Tilsagn og afhjælpende foranstaltninger efter § 12 e – hvor de reelle indgreb sker

Fordi forbud er sjældne, er tilsagnene fusionskontrollens egentlige indgrebsværktøj. § 12 e, stk. 1, giver hjemmel til at knytte vilkår eller udstede påbud til godkendelsen, "herunder for at sikre, at de deltagende virksomheder opfylder de tilsagn, de har givet over for Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen for at fjerne de skadelige virkninger af fusionen". Stk. 2 opregner tre kategorier:

1. Afhændelse af en virksomhed, dele af en virksomhed, aktiver eller andre ejerinteresser.
2. Indrømmelse af **tredjepartsadgang**.
3. Andre foranstaltninger, som kan fremme en effektiv konkurrence.

Strukturelle tilsagn – frasalg. Den klassiske model er frasalg med trustee-backstop. Det mest gennemarbejdede danske eksempel er Elsam/Nesa-komplekset. Som beskrevet i Konkurrencerådets afgørelse **4/0106-0300-0010/ISA/EMS** (DONG Energys frasalg af fem decentrale kraftvarmeværker) godkendte Konkurrencerådet den 24. marts 2004 fusionen mellem Elsam A/S og NESA A/S på vilkår af, at Elsam efterlevede en omfattende tilsagnspakke. Elsam havde da 63-69 pct. af engrosmarkedet for fysisk el i Vestdanmark, og kernebekymringen var, at Nesa ejede 36 pct. af Energi E2 – den eneste større elproducent i Østdanmark – hvilket ville reducere incitamentet til at konkurrere og skabe risiko for koordinerede bud på Nord Pool. Tilsagnspakken omfattede frasalg af 230 MW decentral kraftvarmekapacitet, salg af virtuel central produktionskapacitet (VPP), overdragelse af systemansvar og andele i Elkraft, anlæg af et Storebæltskabel samt tiltag på detailmarkedet.

Frasalgstilsagnet havde en **trefaset** struktur, der er blevet skabelon:

Fase	Indhold
Fase 1	Elsam forestår selv frasalget indtil 1. juli 2005

Fase 2	En af Konkurrencestyrelsen udpeget **trustee** gennemfører salget "til den højest opnåelige pris"
Fase 3	Hvis salg ikke er lykkedes: håndtering og salg af elproduktionen overdrages til en reel konkurrent

Elsam solgte selv ca. 200 MW, men fik ikke afhændet værkerne i Hanstholm, Ringkøbing, Skjern, Nibe og Nordborg. Trustee (Deloitte) modtog to betingede købstilbud, men Elsam modsatte sig salg og gjorde gældende, at man "ville komme til at sende penge efter det", og at sagen burde overgå til fase 3.

Her viser **§ 12 e, stk. 3** sin styrke. Bestemmelsen giver hjemmel til efter godkendelsen at udstede påbud, "der er nødvendige for at sikre en rettidig og korrekt opfyldelse af de tilsagn, som de deltagende virksomheder har afgivet". Konkurrencestyrelsen påbød den 10. juli 2006 Elsam aktivt at bistå trustee, så der senest 31. august 2006 forelå en endelig og ubetinget salgsaftale – med udsigt til tvangsbøder efter § 22, stk. 1.

Konkurrenceankenævnet stadfæstede påbuddet ved kendelse af 1. november 2006 (j.nr. 2006-0007423) og fastlagde to principper af blivende værdi:

- **Ændrede markedsforhold ophæver ikke automatisk et tilsagn.** Elsam gjorde gældende, at Vattenfalls efterfølgende overtagelse af Nordjyllandsværket og Fynsværket (1.351 MW) havde ændret markedsstrukturen så væsentligt, at tilsagnets forudsætninger var bortfaldet. Nævnet fandt, at oplysningerne ikke dokumenterede "en så afgørende forrykkelse af tilsagnets forudsætninger, at tilsagnet ikke kunne sikres opfyldt ved påbud efter § 12 e, stk. 3".
- **Fase 3 udløses kun ved objektiv umulighed.** Overgangen til fase 3 var betinget af, at salg ikke "er lykkedes" – hvilket ikke var tilfældet, når der forelå konkrete købstilbud. Styrelsens standpunkt om, at fase 3 kun indtræder, hvis det er "objektivt konstaterbart", at værkerne ikke kan sælges, blev tiltrådt. Heller ikke en proportionalitetsbedømmelse kunne føre til at tilsidesætte påbuddet.

Trustee-salget blev godkendt 22. december 2006, og rådet konstaterede formelt tilsagnsopfyldelsen 31. januar 2007. Det bemærkes, at VPP-delen af tilsagnspakken først blev ophævet ved Konkurrencerådets afgørelse af 28. maj 2014, da strukturelle markedsændringer havde elimineret de oprindelige betænkeligheder – tilsagn er altså ikke evige, men ophævelse kræver en afgørelse.

Elsam forsøgte separat at få vilkårene genoptaget, men Konkurrenceankenævnet afviste klagen i **j.nr. 2006-0006976** (afslag på genoptagelse af fusionsvilkår er ikke omfattet af § 19, stk. 1) – et afslag på genoptagelse er ikke en klagbar afgørelsestype.

Tilsvarende frasalgsmodeller findes i **1120-0204-0128-JF/FI** (DLG's opfyldelse af fusionsbetingede frasalgstilsagn) og i **4/0120-0401-0050** (Danish Agros overtagelse af Nordjysk Andels Grovvareforening), hvor godkendelsen skete med omfattende tilsagn om både **frasalg og ligebehandling** – en kombination af strukturelle og adfærdsmæssige remedies.

Adfærdsmæssige tilsagn. I Trygs køb af Alka (Konkurrencerådets afgørelse af 5. november 2018) blev fusionen godkendt mod tilsagn om **ophævelse af eksklusivitet**, **fjernelse af opsigelsesgebyrer** og **støtte til Forsikringsguiden** – altså tiltag rettet mod at sænke kundernes skifteomkostninger og øge markedsgennemsigtigheden frem for at ændre strukturen.

En tredje variant – **kvasi-strukturel** – findes i OK/Coop-sagen. Som beskrevet i afgørelsen af 29. januar 2025 om OK Plus-butikken i Bording afgav OK tilsagn om at **bortforpagte** tre OK Plus-butikker (Bording, Sunds og Elling) til egnede, uafhængige forpagtere på betingelser godkendt af styrelsen. Konstruktionen viser, hvor

detaljeret tilsagnsopfølgning kan blive: forpagtningsaftalerne skal være **uopsigelige for OK i 10 år** (i Bording frem til 30. januar 2035), medmindre styrelsen efter begrundet anmodning finder, at markedsstrukturen har ændret sig så meget, at fraværet af indflydelse ikke længere er nødvendigt. Forpagteren skal opfylde kumulative kriterier om **uafhængighed**, **finansielle ressourcer, ekspertise og incitament** samt **ingen nye konkurrenceproblemer**. Rådet lagde afgørende vægt på, at det korte opsigelsesvarsel – den oprindelige kilde til afhængighed – var forlænget til 10 år, hvilket udgjorde "en afgørende kvalitativ forskel", og at bortforpagtningen dermed skabte den tilsigtede **varige strukturændring**.

Tidsubegrænsede adfærdstilsagn. Nykredit/Totalkredit-sagen leverer den vigtigste lære om tilsagns varighed. I **2010-0022402** stadfæstede Konkurrenceankenævnet den 3. december 2010 et påbud mod Nykredit, idet adfærdstilsagnet om en bidragssats på 0,50 pct. fra Totalkredit-fusionen ikke var tidsbegrænset – afgjort med hjemmel i § 12 e, stk. 1 og 3. Et tilsagn uden udtrykkelig udløbsdato binder altså tidsubegrænset, indtil myndigheden ophæver det. Sagen fortsatte ved Sø- og Handelsretten i **U-2-11** af 6. december 2012 om gyldigheden af tilsagn ved fusionen mellem Nykredit og Totalkredit vedrørende administrationsbidrag.

Endelig et forarbejdsbaseret praktikerpunkt: **accessoriske begrænsninger** – konkurrencebegrænsninger direkte knyttet til og nødvendige for fusionens gennemførelse – skal siden 2010-ændringen som udgangspunkt vurderes af **parterne selv**. Godkendelsen omfatter dem automatisk. Kun hvis en begrænsning ikke er dækket af praksis eller Kommissionens meddelelse og giver anledning til reel usikkerhed, kan parterne anmode om en vurdering – og forarbejderne advarer: "Fusioner, hvor de deltagende virksomheder anmoder om en vurdering af accessoriske begrænsninger, vil ikke kunne blive omfattet af den forenklede procedure."

LOV Konkurrenceloven § 12e, stk. 1-3 · Konkurrenceloven § 12c, stk. 2 · Konkurrenceloven § 19, stk. 1 · Konkurrenceloven § 22, stk. 1

PRAKSIS

Sø- og Handelsretten · Sag om gyldigheden af tilsagn ved fusion mellem Nykredit og Totalkredit vedrørende administrationsbidrag	06.12.2012
Konkurrencerådet · Konkurrencerådet godkender forpagter og vilkår for OK Plus-butikken i Bording som led i opfyldelse af fusionsvilkår (OK/Coop Danmark)	29.01.2025
Konkurrencerådet · Trygs køb af Alka – Konkurrencerådet godkender fusion med tilsagn om ophævelse af eksklusivitet, fjernelse af opsigelsesgebyrer og støtte til Forsikringsguiden	05.11.2018
Konkurrencerådet · Konkurrencerådet godkender Danish Agros overtagelse af Nordjysk Andels Grovvareforening og vertikale forsyningsselskaber med omfattende tilsagn om frasalg og ligebehandling	23.02.2011
Konkurrencerådet · DONG Energys frasalg af fem decentrale kraftvarmeværker – Konkurrencerådet konstaterer tilsagnsopfyldelse i Elsam/Nesa-fusionen	31.01.2007
Konkurrencerådet · DLG's opfyldelse af fusionsbetingede frasalgstilsagn – Konkurrencerådets opfølgning af 28. januar 2004	26.01.2004
Konkurrenceankenævnet · Konkurrenceankenævnet stadfæster påbud mod Nykredit: Adfærdstilsagn om bidragssats på 0,50 % fra Totalkredit-fusionen var ikke tidsbegrænset	03.12.2010
Konkurrenceankenævnet · Konkurrenceankenævnet afviser Elsams klage: Afslag på genoptagelse af fusionsvilkår er ikke omfattet af § 19, stk. 1	01.11.2006

§ 9 Tilbagekaldelse, deling og genopretning: §§ 12 f-12 g

Fusionskontrollen ville være tandløs, hvis en godkendelse opnået på urigtigt grundlag stod ved magt. § 12 f, stk. 1, giver derfor hjemmel til at **tilbagekalde** en godkendelse i to situationer:

1.

Når afgørelsen i væsentligt omfang bygger på **urigtige eller vildledende oplysninger**, som kan tilskrives en eller flere af de deltagende virksomheder.

2. Når virksomhederne undlader at efterkomme **vilkår eller påbud** efter § 12 e, stk. 1.

For forenklede godkendelser gælder en særlig, skarpere ordning i § 12 f, stk. 2: bliver styrelsen bekendt med, at der er afgivet urigtige eller vildledende oplysninger i en forenklet anmeldelse, kan godkendelsen efter § 12 c, stk. 7, tilbagekaldes, og virksomhederne kan pålægges at indgive **almindelig anmeldelse inden 2 uger**. Undersøgelsen sker herefter efter fristerne i § 12 d – man begynder altså forfra i det almindelige spor. Efter stk. 3 bortfalder kravet om almindelig anmeldelse dog, hvis parterne på tilbagekaldelsestidspunktet ikke har taget initiativ til at gennemføre fusionen, eller hvis de inden 2 uger meddeler, at fusionen ikke vil blive gennemført.

Dette forbehold er ikke teoretisk. Praktisk taget **alle** forenklede godkendelser gør udtrykkeligt opmærksom på det. I **4/0120-0402-0072** (Forsyning Helsingør) blev godkendelsen givet "med det eksplicitte forbehold, at de oplysninger, der kunne tilskrives de deltagende virksomheder, var korrekte", og i **METS-15/05789-10** (Hornsyld Købmandsgaard) noterede styrelsen, at godkendelsen var meddelt "under forudsætning af, at de oplysninger, de deltagende virksomheder har afgivet, er korrekte, jf. § 12 f, stk. 2". Henvisningen til § 12 f, stk. 2, går igen i lovcitaterne i stort set samtlige forenklede afgørelser fra Vestjyllands Andel/Næsbjerg (2017) over Moment/Xterna (2021) og Semler Gruppen (2024) til Erhvervsinvest V/Them Andelsmejeri (2026). Den forenklede procedures hastighed købes altså med en varig risiko for tilbagekaldelse.

§ 12 g er fusionskontrollens ultimative genopretningsværktøj. Bestemmelsen gælder de situationer, hvor en allerede gennemført fusion forbydes:

> *"Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen kan ved beslutning om at forbyde en fusion efter § 12 c, stk. 1, som allerede er gennemført, udstede påbud om en deling af de overtagne eller fusionerede virksomheder eller aktiver eller ophør af den fælles kontrol eller enhver anden forholdsregel, som vil kunne genoprette en effektiv konkurrence."*

Med call-in-mekanismen i § 12, stk. 6, er § 12 g gået fra at være en teoretisk sikkerhedsventil til at være et reelt scenarie: en call-in-fusion kan netop kræves anmeldt **efter** gennemførelsen (indtil 6 måneder), og hvis den så forbydes, er § 12 g den eneste vej til afvikling.

Det er værd at bemærke, at både § 12 f, stk. 1 og 2, og § 12 g står på listen over klagbare afgørelser i § 19, stk. 1 – men samtidig på undtagelseslisten i § 19, stk. 2, nr. 2, så kun adressaten kan klage. Se hertil næste afsnit.

LOV `Konkurrenceloven § 12f, stk. 1-3` `Konkurrenceloven § 12g` `Konkurrenceloven § 12, stk. 6` `Konkurrenceloven § 19, stk. 1, 2`

PRAKSIS

Konkurrencerådet · Erhvervsinvest V K/S' overtagelse af Them Andelsmejeri godkendt efter forenklet fusionskontrol	06.07.2026
Konkurrencerådet · Semler Gruppen A/S' erhvervelse af enekontrol over H.P. Entreprenørmaskiner A/S – Fusionsgodkendelse efter forenklet sagsbehandling	14.03.2024
Konkurrencerådet · Fusion mellem Moment A/S og Xterna A/S godkendt efter forenklet sagsbehandling – vikarbureauer med samlet markedsandel under 15 pct.	23.08.2021
Konkurrencerådet · Godkendelse efter forenklet sagsbehandling af Vestjyllands Andels fusion med Næsbjerg Foderstofforening	19.01.2017
Konkurrencerådet · Fusion godkendt: Hornsyld Købmandsgaard A/S overtager Hedegaard A/S' foderfabrik i Gødstrup	24.06.2015
Konkurrencerådet · Forsyning Helsingørs overtagelse af Helsingør Kraftvarmeværk godkendt efter forenklet fusionskontrol	29.06.2011

§ 10 Klage til Konkurrenceankenævnet: den særlige afskæring af tredjemands klageret i § 19

Klageadgangen i fusionssager er markant snævrere end i andre konkurrencesager – og det er et bevidst lovgivningsvalg.

§ 19, stk. 1, opregner de klagbare afgørelser, og listen omfatter samtlige centrale fusionsbestemmelser: § 12 a, stk. 5, § 12 b, stk. 1, § 12 c, stk. 1-3, 6 og 7, § 12 d, stk. 6, § 12 e, stk. 1 og 3, § 12 f, stk. 1 og 2, § 12 g samt § 12 h, stk. 4.

§ 19, stk. 2, fastlægger derefter kredsen af klageberettigede:

1. Den, afgørelsen retter sig til.
2. Den, som i øvrigt har individuel, væsentlig interesse i sagen – **"Dette gælder dog ikke Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens afgørelser truffet efter § 12 a, stk. 5, § 12 b, stk. 1, § 12 c, stk. 1-3, 6 og 7, § 12 d, stk. 6, § 12 e, stk. 1 og 3, § 12 f, stk. 1 og 2, § 12 g, § 12 h, stk. 4, § 15 f, stk. 4, og § 16 a, stk. 3 og 4."**

Undtagelseslisten i nr. 2 er præcis fusionslisten. Konsekvensen er, at **kun adressaten** kan klage over en fusionsafgørelse. En konkurrent, en kunde eller en leverandør, der mener, at en fusion skulle have været forbudt eller belagt med skrappere tilsagn, har ingen administrativ rekurs – uanset hvor væsentligt og individuelt berørt vedkommende er.

Afgrænsningen af, hvad der overhovedet er en klagbar **afgørelse**, har været prøvet flere gange:

- I **j.nr. 2006-0006976** afviste Konkurrenceankenævnet den 1. november 2006 Elsams klage, fordi et afslag på genoptagelse af fusionsvilkår ikke er omfattet af § 19, stk. 1. Kendelsen inddrog bl.a. § 12 e, stk. 1 og 3, § 12 c, stk. 2, og grundlovens § 63 – den sidste netop fordi afskæringen af rekurs rejser spørgsmålet om domstolsprøvelsens rækkevidde.
- I **2011-0026221** afviste nævnet den 27. februar 2012 Nykredits klage over Konkurrencerådets afgørelse om bidragstilsagn (5) fra Totalkredit-fusionen som et kompetencespørgsmål efter konkurrencelovens § 19. Sagen aktiverede en bred vifte af bestemmelser – § 19, stk. 1 og 3, § 12 e, stk. 1, § 14, § 12 f, § 16 a, stk. 3, og § 20 – og illustrerer, at afgrænsningen mellem klagbare og ikke-klagbare skridt i et tilsagnsforløb er reelt vanskelig.

Aktindsigt er blevet det praktiske stridspunkt netop dér, hvor klageretten er afskåret. To kendelser tegner linjen i fusionssager:

Sag	Dato	Udfald
KL-8-2018 – Tryg/Alka-fusionen	27.06.2019	Afslag på partsaktindsigt i totalmarked, markedsandele og **HHI-værdier** stadfæstet
KL-10-2025 – fusions- og mediekonkurrencesager	04.06.2025	Afslag på partsaktindsigt, **egenacces** og meroffentlighed stadfæstet

At netop HHI-værdier og totalmarkedstal blev holdt tilbage i Tryg/Alka er sigende: det er de tal, som en fusionsvurdering hviler på. Kendelserne bygger på forvaltningslovens § 15 b og § 9, stk. 1, sammenholdt med offentlighedslovens § 33 og konkurrencelovens § 13. Konkurrenceankenævnet har i sin øvrige praksis fastslået,

at der i konkurrencesager skal anvendes et **snævert partsbegreb**, hvorefter partsstatus kun undtagelsesvis tillægges andre end den umiddelbare adressat for en konkret afgørelse.

Summen af § 19, stk. 2, nr. 2, og det snævre partsbegreb er, at tredjemand i dansk fusionskontrol i realiteten hverken kan klage eller få indsigt. Til gengæld har § 12 b, stk. 2, en modvægt: styrelsen kan offentliggøre, at der er anmeldt en fusion, med navne, art og berørte sektorer – og bekendtgørelsens bilag 1 og 2 pålægger anmelder at levere en ikke-fortrolig oversigt på højst 500 ord til brug for offentliggørelsen. I Roskilde Bank-sagen brugte styrelsen netop dette til at indhente tredjepartsbemærkninger – om end med en frist på blot ét døgn, hvilket redningsfusionens hast nødvendiggjorde.

Endelig indeholder § 19, stk. 5, en praktisk nyttighed i internationale fusionssager: Konkurrenceankenævnet kan sagsbehandle og træffe afgørelse **på engelsk**, hvis adressaterne ønsker det, og hensynet til sagens parter ikke afgørende taler imod – dog med krav om et dansk resumé.

LOV Forvaltningsloven § 15b · Konkurrenceloven § 12b, stk. 2 · Konkurrenceloven § 13 · Konkurrenceloven § 19, stk. 1-5

PRAKSIS

Konkurrenceankenævnet · Konkurrenceankenævnet stadfæster afslag på partsaktindsigt, egenacces og meroffentlighed i fusions- og mediekonkurrencesager (KL-10-2025)	04.06.2025
Konkurrenceankenævnet · Tryg/Alka-fusionen: Konkurrenceankenævnet stadfæster afslag på partsaktindsigt i totalmarked, markedsandele og HHI-værdier	27.06.2019
Konkurrenceankenævnet · Konkurrenceankenævnet afviser Nykredits klage over Konkurrencerådets afgørelse om bidragstilsagn (5) fra Totalkredit-fusionen – kompetencespørgsmål efter konkurrencelovens § 19	27.02.2012
Konkurrenceankenævnet · Konkurrenceankenævnet afviser Elsams klage: Afslag på genoptagelse af fusionsvilkår er ikke omfattet af § 19, stk. 1	01.11.2006
Konkurrencerådet · Konkurrencerådet godkender Nationalbankens og Det Private Beredskabs overtagelse af Roskilde Bank uden vilkår – fusionen hæmmer ikke den effektive konkurrence betydeligt	24.09.2008

§ 11 Domstolsprøvelse efter § 20 – Sø- og Handelsretten som specialinstans

§ 20 fastlægger vejen til domstolene og indeholder en vigtig sondring mellem **formelle** og **materielle** afgørelser.

Efter stk. 1 kan styrelsens afgørelser ikke indbringes for anden administrativ myndighed end Konkurrenceankenævnet – og de **formelle** afgørelser kan ikke indbringes for domstolene, før ankenævnets afgørelse foreligger. For formelle afgørelser er ankenævnsbehandlingen altså obligatorisk. Materielle afgørelser kan derimod indbringes direkte.

Fristerne er efter stk. 2 og 3 begge på **8 uger** – 8 uger til at klage til ankenævnet (nævnet kan se bort fra overskridelsen, "når særlige grunde taler derfor") og 8 uger til at indbringe ankenævnets afgørelse eller styrelsens materielle afgørelse for domstolene. Sker indbringelse ikke rettidigt, er afgørelsen endelig.

Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens egen Vejledning om processer i konkurrencesager beskriver valget mellem sporene:

> *"Hvis din virksomhed ønsker at klage over en materiel afgørelse, kan din virksomhed vælge at klage til Konkurrenceankenævnet og så efterfølgende evt. indbringe ankenævnets afgørelse for domstolene, hvis*

> *Konkurrenceankenævnet ikke giver din virksomhed medhold. Men I kan også vælge at indbringe afgørelsen for domstolene direkte. I begge tilfælde er klagefristerne otte uger."*

Og om værnetinget: "Uanset om det er en afgørelse fra Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen eller fra Konkurrenceankenævnet, din virksomhed ønsker at indbringe, skal det ske senest otte uger efter, at afgørelsen er meddelt den pågældende virksomhed. Sagen skal indbringes for **Sø- og Handelsretten**." Vejledningen fremhæver ankenævnssporets fordele: sager behandles normalt på under et år, og nævnet kan helt eller delvist stadfæste eller ophæve, hjemvise eller sætte sin egen afgørelse i stedet for styrelsens.

Sø- og Handelsretten er dermed fusionskontrollens **specialinstans** i første instans. Retten har i **U-2-11** af 6. december 2012 prøvet gyldigheden af tilsagn ved fusionen mellem Nykredit og Totalkredit vedrørende administrationsbidrag og i **U-4-15** af 13. november 2018 Ernst & Young P/S' anfægtelse af Konkurrencerådets afgørelse. Det var også Sø- og Handelsretten, der forelagde EU-Domstolen spørgsmålet om stand-still-forpligtelsens grænser i **C-633/16** – et markant eksempel på specialinstansens EU-retlige gennemslagskraft. Bødesagerne anlægges samme sted, jf. **BS-7735/2024-SHR** (A.P. Møller-Mærsk-) og **BS-62552/2023-SHR** (Hvide Sande Fjernvarme). Retten behandler tillige civile følgesager på konkurrenceområdet, jf. **BS-35041/2021-SHR** (Molslinjens søgsmål mod Rønne Havn).

Vejen videre til Højesteret er ikke åben. Ankes en dom fra Sø- og Handelsretten, kræver direkte anke til Højesteret, at sagen er af principiel karakter og har generel betydning for retsanvendelsen og retsudviklingen eller væsentlig samfundsmæssig rækkevidde, jf. retsplejelovens § 368, stk. 4, 2. pkt. I **BS-20874/2020-HJR** af 15. december 2020 afviste Højesteret en direkte anke i en sag om offentliggørelse af en konkurrenceafgørelse. Nets A/S havde anført, at sagen rejste principielle spørgsmål om rækkevidden af forretningshemmelighedsbeskyttelsen i § 13, stk. 4, bevisbyrden for "nærliggende risiko for væsentlig økonomisk skade" og vægtningen af offentlighedens interesse. Højesteret afviste:

> *"Da den foreliggende sag i første række angår en konkret vurdering af, om disse betingelser er opfyldt for så vidt angår de omtvistede oplysninger i Konkurrencerådets afgørelse, og da der ikke i øvrigt er særlige grunde, som taler for, at sagen skal behandles af Højesteret som 2. instans, finder Højesteret, at betingelserne for anke til Højesteret ikke er opfyldt, jf. retsplejelovens § 368, stk. 4, 2. pkt."*

Kendelsen er lærerig for hele området: fordi fusionsvurderinger i vidt omfang er **konkrete** økonomiske skøn, vil de sjældent nå Højesteret som 2. instans. Konkurrenceankenævnet og Sø- og Handelsretten er derfor i praksis de instanser, der former dansk fusionspraksis.

Endelig pålægger § 20, stk. 4, retten – i straffesager anklagemyndigheden – at sende udskrift af domme om konkurrenceloven eller TEUF artikel 101 og 102 til Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, der underretter Kommissionen om artikel 101/102-dommene.

LOV `Konkurrenceloven § 13, stk. 4` `Konkurrenceloven § 20, stk. 1-4` `Retsplejeloven § 368, stk. 4`

PRAKSIS

Højesteret · Afvisning af direkte anke til Højesteret i sag om offentliggørelse af konkurrenceafgørelse	15.12.2020
EU-Domstolen · Ernst & Young mod Konkurrencerådet: Grænser for "standstill"-forpligtelsen ved virksomhedsfusioner	31.05.2018
Sø- og Handelsretten · Dom om priskoordinering på el-reservemarkedet (mFRR) og udmåling af civil bøde til Hvide Sande Fjernvarme	25.11.2025
Sø- og Handelsretten · A.P. Møller-Mærsk idømt bøde på 10 mio. kr. for overtrædelse af fusionskontrolregler	27.06.2025

Sø- og Handelsretten · Delafgørelse om negativ retskraft: Molslinjens søgsmål mod Rønne Havn om misbrug af dominerende stilling fortsætter	17.06.2024
Sø- og Handelsretten · Anfægtelse af Konkurrencerådets afgørelse mod Ernst & Young P/S vedrørende konkurrencebegrænsende aftaler	13.11.2018
Sø- og Handelsretten · Sag om gyldigheden af tilsagn ved fusion mellem Nykredit og Totalkredit vedrørende administrationsbidrag	06.12.2012

§ 12 EU-sporet: one-stop-shop, fusionskontrolforordningen og Illumina/Grail-omslaget

Dansk fusionskontrol lever i skyggen af Rådets forordning (EF) nr. 139/2004 om kontrol med fusioner og virksomhedsovertagelser (fusionskontrolforordningen). Sammenhængen er ikke tilfældig: forarbejderne til lov nr. 638 af 11. juni 2024 fastslår, at de danske regler "i vidt omfang er inspireret af fusionskontrolforordningen, og fortolkningen heraf sker på baggrund af Europa-Kommissionen og Den Europæiske Unions Domstols praksis".

One-stop-shop. Fusioner med EU-dimension henhører under Kommissionens enekompetence, jf. artikel 21. Tærsklerne i artikel 1 udløses, når parternes samlede globale omsætning overstiger 5 mia. EUR, og mindst to af dem hver især har over 250 mio. EUR i EU – subsidiært efter de alternative tærskler, der bl.a. inddrager tre medlemsstater. Under tærsklerne er kompetencen national. Allerede Betænkning nr. 1297/1995 beskrev arkitekturen: "Fusioner med fællesskabsdimension er Kommissionen enekompetent til at behandle, dog med forbehold for Domstolens prøvelsesret."

Henvisningsmekanismerne går begge veje. Artikel 9 lader Kommissionen henvise nedad til en medlemsstat, når en fusion med EU-dimension påvirker konkurrencen på et særskilt marked i én medlemsstat – det er netop denne situation, § 12, stk. 5, blev nyaffattet for i 2010. Artikel 22 lader medlemsstaterne henvise opad.

Det er artikel 22, der har været nyere tids store slagmark. Kommissionen ændrede i 2021 sin praksis (vejledning 2021/C 113/01) for at fange potentielt skadelige fusioner under alle tærskler – en ændring, som forarbejderne til den danske call-in-regel udtrykkeligt henviser til som en del af baggrunden. Konsekvensen var, at fusioner, der "hverken er anmeldelsespligtige hos Europa-Kommissionen eller medlemsstaterne, alligevel kan henvises til behandling hos Europa-Kommissionen".

Den praksis satte EU-Domstolen en grænse for. I **C-611/22** (Illumina/Grail), dom af 3. september 2024, begrænsede Domstolen Kommissionens kompetence til at behandle fusioner henvist af medlemsstater uden national kompetence. Sagen udsprang af, at Kommissionen imødekom en fransk henvisningsanmodning – tiltrådt af Grækenland, Belgien, Norge, Island og Nederlandene – vedrørende en fusion, der hverken oversteg EU-tærsklerne eller de nationale tærskler i den henvisende stat. Retten havde i sag T-227/21 frifundet Kommissionen; Domstolen ophævede.

Sagens principielle vægt fremgår af interventionskendelserne af 10. marts 2023. I **C-611/22** fik Biocom California tilladelse til at intervenere, fordi appellen rejste "principielle spørgsmål" af afgørende betydning for den biovidenskabelige sektor – Kommissionens artikel 22-vejledning udpegede netop lægemiddelsektoren som et område, hvor flere henvisninger ville blive accepteret, og sektoren er præget af start-ups med begrænset EU-omsætning. Omvendt blev intervention afvist i **C-625/22**, jf. kendelsen om krav om direkte interesse og repræsentativitet.

For dansk ret er virkningen dobbelt. Illumina/Grail lukkede artikel 22 som opsamlingsventil for under-tærskel-fusioner – og gjorde dermed nationale call-in-mekanismer som § 12, stk. 6, til det bærende

værktøj mod "killer acquisitions". Det er værd at bemærke, at det danske lovforslag blev fremsat og vedtaget (11. juni 2024) **før** Domstolens dom (3. september 2024) – men at forarbejderne udtrykkeligt forudsætter, at 3-månedersfristen i § 12, stk. 6, "ikke [vil] påvirke muligheden for eller afskære Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen fra at henvise en sag til Europa-Kommissionen efter artikel 22".

Kommissionens materielle afgørelser under prøvelse. Domstolen stadfæstede i **C-581/22** (-thyssenkrupp/Tata Steel), dom af 4. oktober 2024, Kommissionens **forbud** mod stålfusionen – en påmindelse om, at forbud, selv om de er sjældne, holder ved prøvelsen.

RWE/E.ON-komplekset er den vigtigste nyere afklaring af tredjemands adgang til at anfægte en fusionsgodkendelse. Ved fem domme af 26. juni 2025 tog Domstolen stilling til søgsmålskompetence og begrundelsespligt:

Sag	Tema
C-464/23 – appel af RWE/E.ON-fusionen	Grænserne for "én samlet fusion" og forholdet til konkurrencereglerne
C-466/23 – krav til individuel berørthed	Individuel berørthed og begrundelsespligt
C-469/23 – eins energie in sachsen	Betingelser for tredjemands prøvelse af fusionsafgørelser
C-484/23 – Mainova mod Kommissionen	Kravet om individuel berørelse
C-485/23 – tredjemands søgsmålskompetence	Prøvelse af individuel berørthed og Rettens begrundelsespligt

Dommene understreger en interessant parallel til dansk ret: hvor § 19, stk. 2, nr. 2, afskærer tredjemands **administrative** klageret i fusionssager, sætter EU-rettens krav om individuel berørthed en tilsvarende – om end ikke absolut – barriere for tredjemands **retlige** prøvelse af Kommissionens fusionsgodkendelser.

Erstatningsansvar. Selv en annulleret forbudsafgørelse udløser ikke uden videre erstatning. I **C-297/22** (-UPS mod Kommissionen vedrørende overtagelsen af TNT Express), dom af 21. december 2023, behandlede Domstolen erstatningskravet efter Kommissionens forbud mod UPS/TNT.

Gennemførelsesreglerne – en vigtig ajourføring. Kommissionens forordning (EF) nr. 802/2004 er **ophævet**. Den gældende gennemførelsesretsakt er Kommissionens gennemførelsesforordning (EU) 2023/914 af 20. april 2023 om gennemførelse af forordning nr. 139/2004 og ophævelse af forordning nr. 802/2004, med berigtigelse ved gennemførelsesforordning (EU) 2024/2776 af 31. oktober 2024, der bl.a. retter standardformularerne for fusionsanmeldelser. Henvisninger til 802/2004 er derfor forældede.

Det digitale sidespor. Forordning (EU) 2022/1925 om åbne og fair markeder i den digitale sektor (DMA) supplerer fusionskontrollen med en særlig underretningspligt for **gatekeepere** ved erhvervelser i den digitale sektor – en pligt, der gælder uafhængigt af, om omsætningstærsklerne er nået, og som netop skal give myndighederne kendskab til de transaktioner, som call-in og artikel 22 ellers skulle fange.

Endelig er det praktisk værd at notere, at bekendtgørelsens bilag 2 pålægger anmelder at oplyse, hvis fusionen er eller skal anmeldes til Kommissionen eller andre konkurrencemyndigheder – og at pkt. 5.2 kræver, at anmelder "redegør for, hvorfor fusionen er anmeldelsespligtig til Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, herunder hvorfor fusionen **ikke** er anmeldelsespligtig til Europa-Kommissionen". One-stop-shop-afgrænsningen er altså en del af selve anmeldelsen.

LOV `Konkurrenceloven § 12, stk. 5, 6`

PRAKSIS

EU-Domstolen · Appel af RWE/E.ON-fusionen: Grænserne for "én samlet fusion" og forholdet til konkurrencereglerne	26.06.2025
EU-Domstolen · Appealsag om fusionskontrol: Krav til individuel berørthed og Domstolens begrundelsespligt ved prøvelse af Kommissionens afgørelser	26.06.2025
EU-Domstolen · Betingelser for søgsmålskompetence ved tredjemands prøvelse af fusionsafgørelser: Sagen eins energie in sachsen mod Kommissionen	26.06.2025
EU-Domstolen · Søgsmålskompetence ved fusioner: Mainova mod Kommissionen og kravet om individuel berørelse	26.06.2025
EU-Domstolen · Tredjemands søgsmålskompetence i fusionssager: Prøvelse af individuel berørthed og Rettens begrundelsespligt	26.06.2025
EU-Domstolen · Domstolens stadfæstelse af Kommissionens forbud mod fusionen mellem thyssenkrupp og Tata Steel	04.10.2024
EU-Domstolen · Domstolen begrænser Kommissionens kompetence til at behandle fusioner henvist af medlemsstater uden national kompetence (Illumina/Grail-sagen)	03.09.2024
EU-Domstolen · Appel om erstatning i fusionssag: UPS mod Kommissionen vedrørende overtagelsen af TNT Express	21.12.2023
EU-Domstolen · Appel om fusionskontrol: Biocom Californias tilladelse til intervention i Illumina/Grail-sagen	10.03.2023
EU-Domstolen · Afvisning af erhvervssammenslutningers intervention i sag om fusionskontrol: Krav om direkte interesse og repræsentativitet	10.03.2023

§ 13 Sammenfatning: hvad praksis faktisk lærer os om dansk fusionskontrol

Efter godt 25 års praksis tegner der sig et klart og til dels overraskende billede.

Den materielle prøvelse er mild – den formelle er hård. Gennemgangen af Konkurrencerådets og styrelsens afgørelser fra Dagrofa/KC Storkøb (2001) til Erhvervsinvest V/Them Andelsmejeri (2026) viser, at den forenklede vej efter § 12 c, stk. 7, er hovedsporet, og at godkendelse uden vilkår er normen. Til gengæld kostede et brud på stand-still-forbuddet A.P. Møller-Mærsk **10 mio. kr.** ved Sø- og Handelsrettens dom af 27. juni 2025. Den, der planlægger en transaktion, bør derfor bruge mindst lige så mange ressourcer på anmeldelsestidspunkt, gebyrdokumentation og pre-closing covenants som på markedsafgrænsningen.

Kontrol er et funktionelt begreb – og pre-closing covenants er farlige. Efter **C-746/21** (Altice) er enhver **delvis** gennemførelse omfattet, og en kontraktuel vetoret, der rækker ud over værdisikring, er i sig selv nok – uanset at sanktionen for brud blot ville være erstatning. Samtidig er anmeldelses- og udsættelsespligten selvstændige forpligtelser, der kan sanktioneres kumulativt, men med **differentierede** bøder, fordi den ene er en øjebliksovertrædelse og den anden vedvarende.

Tilsagn er indgrebet – og de er sejlivede. Elsam/Nesa-komplekset viser hele mekanikken: trefaset frasalg, trustee, påbud efter § 12 e, stk. 3, tvangsbøder i baggrunden – og en ankenævnskendelse, der fastslår, at ændrede markedsforhold ikke ophæver et tilsagn, og at fase 3 kun udløses ved objektiv umulighed. Nykredit-sagerne føjer til, at et adfærdstilsagn **uden udløbsdato** binder tidsubegrænset. Og OK/Coop viser, at moderne remedies kan være kvasi-strukturelle – 10-årige uopsigelige forpagtningsaftaler, der skal skabe "en varig strukturændring".

Tredjemand står uden for døren. § 19, stk. 2, nr. 2, afskærer udtrykkeligt tredjemands klageret i netop fusionssagerne, og aktindsigtspraksis fra Tryg/Alka (2019) til KL-10-2025 bekræfter det snævre partsbegreb. EU-rettens krav om individuel berørthed – skarpt optegnet i RWE/E.ON-dommene af 26. juni 2025 – peger i samme retning.

Retsudviklingen sker i ankenævnet og Sø- og Handelsretten. Fordi fusionsvurderinger er konkrete økonomiske skøn, når de sjældent Højesteret; **BS-20874/2020-HJR** afviste direkte anke netop med den begrundelse. De to instanser, der reelt former praksis, er derfor Konkurrenceankenævnet og Sø- og Handelsretten – sidstnævnte med den EU-retlige gennemslagskraft, som forelæggelsen i **C-633/16** demonstrerer.

Fremadrettet: call-in bliver prøvestenen. Med Illumina/Grail lukket som EU-retlig opsamlingsventil hviler kontrollen med "killer acquisitions" på § 12, stk. 6. Lovgiver forventer kun "en til to fusioner" årligt, men bestemmelsen skaber en ny og reel usikkerhed for transaktioner mellem 50 og 900 mio. kr. Rådet til parterne følger direkte af forarbejderne: orientér styrelsen **tidligt og af egen drift** – det starter 15-dages-fristen, og det er værnet mod, at der senere konstateres "særlige omstændigheder", som forlænger 3-månedersvinduet.

Endelig er den historiske pointe værd at holde fast i. Konkurrencelovsudvalget mente i 1995, at fusionskontrol ikke var hensigtsmæssig i Danmark. Fem år senere var Danmark det sidste EU-land uden den. I dag er den ikke blot etableret, men udvidet til at kunne nå fusioner **under** tærsklerne – og lovgivers begrundelse er præcis den samme som i 2000: at fusionsfordelene ikke skal betales af forbrugerne eller af de konkurrenter, der presses ud af markedet.

LOV `Konkurrenceloven § 12, stk. 6` `Konkurrenceloven § 12c, stk. 5, 7` `Konkurrenceloven § 12e, stk. 3` `Konkurrenceloven § 19, stk. 2`

PRAKSIS

Højesteret · Afvisning af direkte anke til Højesteret i sag om offentliggørelse af konkurrenceafgørelse	15.12.2020
EU-Domstolen · Domstolen begrænser Kommissionens kompetence til at behandle fusioner henvist af medlemsstater uden national kompetence (Illumina/Grail-sagen)	03.09.2024
EU-Domstolen · Kontrol med fusioner: 'Gun-jumping', begrebet gennemførelse og kumulative bøder ved overtrædelse af anmeldelses- og udsættelsespligt	09.11.2023
EU-Domstolen · Ernst & Young mod Konkurrencerådet: Grænser for "standstill"-forpligtelsen ved virksomhedsfusioner	31.05.2018
Sø- og Handelsretten · A.P. Møller-Mærsk idømt bøde på 10 mio. kr. for overtrædelse af fusionskontrolregler	27.06.2025
Konkurrencerådet · Erhvervsinvest V K/S' overtagelse af Them Andelsmejeri godkendt efter forenklet fusionskontrol	06.07.2026
Konkurrencerådet · Konkurrencerådet godkender forpagter og vilkår for OK Plus-butikken i Bording som led i opfyldelse af fusionsvilkår (OK/Coop Danmark)	29.01.2025
Konkurrencerådet · DONG Energys frasalg af fem decentrale kraftvarmeværker – Konkurrencerådet konstaterer tilsagnsopfyldelse i Elsam/Nesa-fusionen	31.01.2007
Konkurrencerådet · Dagrofas overtagelse af KC Storkøb godkendt uden vilkår – Konkurrencerådet 29. august 2001	29.08.2001
Konkurrenceankenævnet · Konkurrenceankenævnet stadfæster afslag på partsaktindsigt, egenacces og meroffentlighed i fusions- og mediekonkurrencesager (KL-10-2025)	04.06.2025
Konkurrenceankenævnet · Tryg/Alka-fusionen: Konkurrenceankenævnet stadfæster afslag på partsaktindsigt i totalmarked, markedsandele og HHI-værdier	27.06.2019
Konkurrenceankenævnet · Konkurrenceankenævnet stadfæster påbud mod Nykredit: Adfærdstilsagn om bidragssats på 0,50 % fra Totalkredit-fusionen var ikke tidsbegrænset	03.12.2010

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

Konkurrenceloven § 12	Konkurrenceloven § 12a
Konkurrenceloven § 12c stk. 2, 5	Konkurrenceloven § 12d
Konkurrenceloven § 12e	Konkurrenceloven § 19 stk. 2

MATERIALE Citerede afgørelser

42 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS 1

15.12.2020	Afvisning af direkte anke til Højesteret i sag om offentliggørelse af konkurrenceafgørelse	bs-20874-2020-hjr

EU-DOMSTOLEN · EUROPÆISK DOMSTOL 13

26.06.2025	Appel af RWE/E.ON-fusionen: Grænserne for "én samlet fusion" og forholdet til konkurrencereglerne	C-464/23
26.06.2025	Appealsag om fusionskontrol: Krav til individuel berørthed og Domstolens begrundelsespligt ved prøvelse af Kommissionens afgørelser	C-466/23
26.06.2025	Betingelser for søgsmålskompetence ved tredjemands prøvelse af fusionsafgørelser: Sagen eins energie in sachsen mod Kommissionen	C-469/23
26.06.2025	Søgsmålskompetence ved fusioner: Mainova mod Kommissionen og kravet om individuel berørelse	C-484/23
26.06.2025	Tredjemands søgsmålskompetence i fusionssager: Prøvelse af individuel berørthed og Rettens begrundelsespligt	C-485/23
04.10.2024	Domstolens stadfæstelse af Kommissionens forbud mod fusionen mellem thyssenkrupp og Tata Steel	C-581/22
03.09.2024	Domstolen begrænser Kommissionens kompetence til at behandle fusioner henvist af medlemsstater uden national kompetence (Illumina/Grail-sagen)	C-611/22
21.12.2023	Appel om erstatning i fusionssag: UPS mod Kommissionen vedrørende overtagelsen af TNT Express	C-297/22
09.11.2023	Kontrol med fusioner: 'Gun-jumping', begrebet gennemførelse og kumulative bøder ved overtrædelse af anmeldelses- og udsættelsespligt	C-746/21
10.03.2023	Appel om fusionskontrol: Biocom Californias tilladelse til intervention i Illumina/Grail-sagen	C-611/22
10.03.2023	Afvisning af erhvervssammenslutningers intervention i sag om fusionskontrol: Krav om direkte interesse og repræsentativitet	C-625/22
04.03.2020	Bøder for "Gun-Jumping" og overtrædelse af anmeldelsespligten i fusionssager: Mowi ASA mod Kommissionen	C-10/18

31.05.2018	Ernst & Young mod Konkurrencerådet: Grænser for "standstill"-forpligtelsen ved virksomhedsfusioner	C-633/16

SØ- OG HANDELSRETTEN · SPECIALRET 5

25.11.2025	Dom om priskoordinering på el-reservemarkedet (mFRR) og udmåling af civil bøde til Hvide Sande Fjernvarme	BS-62552/2023-SHR
27.06.2025	A.P. Møller-Mærsk idømt bøde på 10 mio. kr. for overtrædelse af fusionskontrolregler	BS-7735/2024-SHR
17.06.2024	Delafgørelse om negativ retskraft: Molslinjens søgsmål mod Rønne Havn om misbrug af dominerende stilling fortsætter	5955-7121
13.11.2018	Anfægtelse af Konkurrencerådets afgørelse mod Ernst & Young P/S vedrørende konkurrencebegrænsende aftaler	U-4-15
06.12.2012	Sag om gyldigheden af tilsagn ved fusion mellem Nykredit og Totalkredit vedrørende administrationsbidrag	U-2-11

KONKURRENCERÅDET · NÆVN / KLAGEINSTANS 17

06.07.2026	Erhvervsinvest V K/S' overtagelse af Them Andelsmejeri godkendt efter forenklet fusionskontrol	MTF-26/06250-8
22.06.2026	InstallatorGruppens overtagelse af Erik Lytzen godkendt efter forenklet fusionssagsbehandling	MTF-26/05611-9
01.12.2025	Reconors køb af Søndergaard og Hvidberg godkendt efter forenklet fusionskontrol – nedrivning og byggeaffald	MTF-25/10956-18
29.01.2025	Konkurrencerådet godkender forpagter og vilkår for OK Plus-butikken i Bording som led i opfyldelse af fusionsvilkår (OK/Coop Danmark)	
14.03.2024	Semler Gruppen A/S' erhvervelse af enekontrol over H.P. Entreprenørmaskiner A/S – Fusionsgodkendelse efter forenklet sagsbehandling	MTF-24/01237
11.05.2023	P. Christensen A/S' erhvervelse af Poul Rasmussen Bilcenter Århus A/S – fusionskontrol godkendt efter forenklet sagsbehandling	23/03485-11
23.08.2021	Fusion mellem Moment A/S og Xterna A/S godkendt efter forenklet sagsbehandling – vikarbureauer med samlet markedsandel under 15 pct.	21/08593-25
03.06.2019	Godkendelse efter forenklet sagsbehandling af Skynet Invest Holding A/S' erhvervelse af Netteam Technology A/S	19/07046-17
05.11.2018	Trygs køb af Alka – Konkurrencerådet godkender fusion med tilsagn om ophævelse af eksklusivitet, fjernelse af opsigelsesgebyrer og støtte til Forsikringsguiden	Konkurrencerådets afgørelse af 5. november 2018 – Trygs køb af Alka
19.01.2017	Godkendelse efter forenklet sagsbehandling af Vestjyllands Andels fusion med Næsbjerg Foderstofforening	DIPS-16/13336-11
24.06.2015	Fusion godkendt: Hornsyld Købmandsgaard A/S overtager Hedegaard A/S' foderfabrik i Gødstrup	METS-15/05789-10
29.06.2011	Forsyning Helsingørs overtagelse af Helsingør Kraftvarmeværk godkendt efter forenklet fusionskontrol	4/0120-0402-0072

23.02.2011	Konkurrencerådet godkender Danish Agros overtagelse af Nordjysk Andels Grovvareforening og vertikale forsyningsselskaber med omfattende tilsagn om frasalg og ligebehandling	4/0120-0401-0050
24.09.2008	Konkurrencerådet godkender Nationalbankens og Det Private Beredskabs overtagelse af Roskilde Bank uden vilkår – fusionen hæmmer ikke den effektive konkurrence betydeligt	4/0120-0401-0031/-TIF/
31.01.2007	DONG Energys frasalg af fem decentrale kraftvarmeværker – Konkurrencerådet konstaterer tilsagnsopfyldelse i Elsam/Nesa-fusionen	4/0106-0300-0010/-ISA/EMS
26.01.2004	DLG's opfyldelse af fusionsbetingede frasalgstilsagn – Konkurrencerådets opfølgning af 28. januar 2004	1120-0204-0128--JF/FI
29.08.2001	Dagrofas overtagelse af KC Storkøb godkendt uden vilkår – Konkurrencerådet 29. august 2001	3:1120-0401-20/-Service/osk

KONKURRENCEANKENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 6

04.06.2025	Konkurrenceankenævnet stadfæster afslag på partsaktindsigt, egenacces og meroffentlighed i fusions- og mediekonkurrencesager (KL-10-2025)	KL-10-2025
30.05.2023	Konkurrenceankenævnet: NDI Group/Euromaster-fusionen ikke automatisk godkendt trods overskredet fase I-frist (KL-2-2023)	KL-2-2023
27.06.2019	Tryg/Alka-fusionen: Konkurrenceankenævnet stadfæster afslag på partsaktindsigt i totalmarked, markedsandele og HHI-værdier	KL-8-2018
27.02.2012	Konkurrenceankenævnet afviser Nykredits klage over Konkurrencerådets afgørelse om bidragstilsagn (5) fra Totalkredit-fusionen – kompetencespørgsmål efter konkurrencelovens § 19	2011-0026221
03.12.2010	Konkurrenceankenævnet stadfæster påbud mod Nykredit: Adfærdstilsagn om bidragssats på 0,50 % fra Totalkredit-fusionen var ikke tidsbegrænset	2010-0022402
01.11.2006	Konkurrenceankenævnet afviser Elsams klage: Afslag på genoptagelse af fusionsvilkår er ikke omfattet af § 19, stk. 1	j.nr. 2006-0006976

FORARBEJDE Betænkninger

2 referencer

Konkurrencelovgivningen - Betænkning nr. 1297

nr. 1297 · 1995 · Erhvervsministeriet

Konkurrencelovgivningen i Danmark, Bind 2 - Bilag (Betænkning nr. 1297)

nr. 1297 · 1995 · Erhvervsministeriet

06 PRAKSISOVERSIGT · ERHVERVSRET

Praksisoversigt over insiderhandel (misbrug af intern viden)

Intern viden, insiderhandel og uretmæssig videregivelse efter MAR, kapitalmarkedsloven og straffelovens § 299 d

Version 2 Opdateret 22. jul. 2026 20 afgørelser · 2000–2026 Læs online

INTRODUKTION

Misbrug af intern viden er reguleret direkte af markedsmisbrugsforordningen (MAR), hvis forbud i artikel 14 er strafbelagt i dansk ret ved lov om kapitalmarkeder § 249, stk. 2, med bøde eller fængsel indtil 1 år og 6 måneder – og med en overbygning på fængsel indtil 6 år i straffelovens § 299 d under særligt skærpende omstændigheder. Praksis kredser om tre spørgsmål: hvornår en oplysning er tilstrækkeligt præcis og kursrelevant til at være "intern viden" efter MAR artikel 7, hvornår besiddelse er blevet til strafbar udnyttelse efter artikel 8, og hvor grænsen går mellem ulovlig videregivelse og videregivelse "som led i den normale udøvelse af arbejde, erhverv eller funktioner" efter artikel 10. Domstolene har på det sidste punkt sat en klar grænse med Højesterets frifindelse i RealDanmark/Danske Bank-sagen, mens strafudmålingen i insiderhandelssagerne styres af vindingens størrelse, gerningsmandens position og konfiskation af udbyttet.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Intern viden efter MAR artikel 7 forudsætter fire kumulative betingelser: oplysningen skal være specifik, ikke offentliggjort, vedrøre en eller flere udstedere eller finansielle instrumenter og mærkbart kunne påvirke kursen.

02 Et mellemliggende trin i en langstrakt proces – fx et nomineringsudvalgs indstilling eller en fremskreden fusionsforhandling – er selvstændig intern viden, hvis trinnet i sig selv opfylder kriterierne, jf. MAR artikel 7, stk. 3.

03 Kursrelevansen bedømmes efter den "fornuftige investor"-standard i MAR artikel 7, stk. 4, og ikke efter en sandsynligheds- og væsentlighedsvægtet afvejning, jf. EU-Domstolens Geltl/Daimler-dom (C-19/11) som gengivet i Finanstilsynets vejledning.

04 Insiderhandel omfatter ikke kun køb og salg, men også annullering eller ændring af en ordre, der blev afgivet før man kom i besiddelse af den interne viden, samt anbefaling af og tilskyndelse til andres insiderhandel, jf. MAR artikel 8, stk. 1 og 2.

05 Videregivelse af intern viden er kun uretmæssig, hvis den falder uden for "den normale udøvelse af arbejde, erhverv eller funktioner" – Højesteret frifandt i sag SS-219/2008-HJR et medarbejdervalgt bestyrelsesmedlem og en forbundsformand for videregivelse af fusionsoplysninger til den faglige organisation.

06 Straffelovens § 299 d, stk. 1, nr. 2, henviser kun til MAR artikel 14, litra a og b – uretmæssig videregivelse efter litra c er derfor ikke omfattet af 6-årsrammen og har fortsat 1 år og 6 måneder som strafmaksimum.

07 Betydelig vinding er efter forarbejderne til § 299 d som udgangspunkt 500.000 kr. eller mere, svarende til afgrænsningen mellem straffelovens § 285 og § 286, men vindingens størrelse er ikke eneafgørende.

08 Overbygningen i § 299 d udvider ikke det strafbare område; den giver alene hjemmel til en højere strafferamme og dermed adgang til efterforskningsskridt, der kræver et strafmaksimum på mindst 6 år, fx telefonaflytning.

09 Udbyttet ved insiderhandel konfiskeres efter straffelovens § 75, stk. 1, og kan efter kapitalmarkedslovens § 255, stk. 6, ikke undgås ved at lade beløbet indgå i en bøde – kan konfiskation ikke ske, skal der tages særskilt hensyn hertil ved bødeudmålingen.

10 Ledelsesmedlemmer kan frakendes retten til at deltage i ledelsen af erhvervsvirksomhed efter straffelovens § 79, stk. 2, når det udviste forhold begrunder nærliggende fare for misbrug.

11 MAR indeholder ikke en straffrihedsregel svarende til den tidligere værdipapirhandelslovs § 39, stk. 2, om loyal udførelse af kundeordrer – medvirkensansvar efter straffelovens § 23 kan derfor ikke afvises, når en værdipapirhandler udfører en ordre med begrundet mistanke om insiderhandel.

12 Erstatningskrav fra modparter og investorer henvises typisk til civilt søgsmål og pådømmes ikke under straffesagen.

13 Insiderhandel med kryptoaktiver er siden 2024 omfattet af § 299 d, stk. 1, nr. 1, med henvisning til MiCA-forordningens artikel 89, stk. 2, så strafferammen er den samme som på det regulerede kapitalmarked.

§ 1 Retsgrundlaget: MAR som forbudsnorm, kapitalmarkedsloven som strafferamme og § 299 d som overbygning

Insiderhandel er siden 3. juli 2016 forbudt direkte af markedsmisbrugsforordningen. MAR artikel 14 bestemmer, at det er forbudt personer

> *a) at deltage i eller forsøge at deltage i insiderhandel*
> *b) at anbefale, at en anden person deltager i insiderhandel eller at tilskynde en anden person til at deltage i insiderhandel, eller*
> *c) uretmæssigt at videregive intern viden.*

Forordningen er umiddelbart gældende, men sanktionen er national. Efter lov om kapitalmarkeder § 249, stk. 2 straffes overtrædelse af artikel 14 og 15 med **bøde eller fængsel indtil 1 år og 6 måneder**. Oven på denne ramme ligger overbygningsbestemmelsen i straffeloven § 299 d, der giver **fængsel indtil 6 år** under særligt skærpende omstændigheder, og som i stk. 2 definerer sådanne omstændigheder som navnlig tilfælde, hvor forbrydelsen er begået af flere i forening, hvor der er opnået eller tilsigtet betydelig vinding, eller hvor et større antal forbrydelser er begået.

Et ofte overset punkt er, at overbygningen ikke dækker hele artikel 14. § 299 d, stk. 1, nr. 2, henviser alene til **artikel 14, litra a og b** (insiderhandel samt anbefaling/tilskyndelse) og til artikel 15 om markedsmanipulation. Den uretmæssige videregivelse i artikel 14, litra c er derimod ikke omfattet, og strafmaksimum for ren videregivelse er derfor fortsat 1 år og 6 måneder efter § 249, stk. 2.

Bestemmelsen har en lagdelt historik. § 299 d blev indsat ved **lov nr. 634 af 12. juni 2013 om styrket indsats over for økonomisk kriminalitet** og henviste dengang til værdipapirhandelslovens § 35, stk. 1 (insiderhandel) og § 39, stk. 1 (kursmanipulation). Af forarbejderne fremgår formålet:

> *Formålet med den foreslåede overbygningsbestemmelse er navnlig at markere, at særligt grove overtrædelser af værdipapirhandelslovens § 35, stk. 1, om insiderhandel, og § 39, stk. 1, om kursmanipulation, anses som alvorlige forbrydelser, der kan have betydelige skadevirkninger både samfundsøkonomisk og for de involverede virksomheder.*

Ved **lov nr. 632 af 8. juni 2016** (L 159, 2015-16) blev henvisningen flyttet til MAR artikel 14, litra a og b, og artikel 15. Forarbejderne understreger, at flytningen var rent teknisk:

> *Der lægges med forslaget ikke i øvrigt op til en ændring af, hvornår der foreligger insiderhandel eller markedsmanipulation under særligt skærpende omstændigheder. Det er således ikke hensigten, at der fremover skal foretages en anden vurdering af, hvornår et tilfælde af insiderhandel eller markedsmanipulation er omfattet af straffelovens § 299 d, stk. 1, nr. 1. Det er endvidere ikke hensigten, at der skal ske en ændring i det strafniveau, der gælder i dag.*

Ældre praksis fra værdipapirhandelslovens tid er derfor fortsat vejledende. Bestemmelsen er sidenhen udvidet til REMIT-forordningen, CO2-auktioneringsforordningen og – ved **lov nr. 481 af 22. maj 2024** – til MiCA-forordningen om kryptoaktiver, hvorved kapitalmarkedsinsiderhandel rykkede fra nr. 1 til **nr. 2** i § 299 d, stk. 1. Hverken § 299 d eller § 249 har vedtagne, endnu ikke konsoliderede ændringer.

Tilsynet ligger hos Finanstilsynet, der efter lov om kapitalmarkeder § 211, stk. 2, nr. 5 påser overholdelsen af markedsmisbrugsforordningen og regler fastsat i medfør heraf.

LOV `Lov om kapitalmarkeder § 211, stk. 2` `Lov om kapitalmarkeder § 249, stk. 2` `Straffeloven § 299d, stk. 1-2`

§ 2 Hvornår er viden "intern"? MAR artikel 7's fire betingelser og de mellemliggende trin

MAR artikel 7, stk. 1, litra a opstiller fire kumulative betingelser. Der skal foreligge

> *specifik viden, som ikke er blevet offentliggjort, som direkte eller indirekte vedrører en eller flere udstedere eller et eller flere finansielle instrumenter, og som, hvis den blev offentliggjort, mærkbart ville kunne påvirke kursen på disse finansielle instrumenter eller på de heraf afledte finansielle instrumenter.*

Specifikitetskravet udfoldes i artikel 7, stk. 2: oplysninger er specifikke, hvis de angiver forhold, der foreligger eller med rimelighed kan forventes at komme til at foreligge, og er tilstrækkeligt præcise til, at der kan drages en konklusion om indvirkningen på kursen. Bestemmelsen fastslår udtrykkeligt, at også **midlertidige skridt** i en langvarig proces kan være præcise oplysninger, og artikel 7, stk. 3 tilføjer, at et midlertidigt skridt betragtes som intern viden, hvis det i sig selv opfylder kriterierne. Fusions- og overtagelsesforhandlinger, en forestående op- eller nedjustering og et regnskab under udarbejdelse kan derfor være intern viden længe før den endelige beslutning træffes.

Finanstilsynet har i vejledningen om, hvornår en udsteder skal offentliggøre oplysninger i finansielle rapporter som intern viden sammenfattet EU-Domstolens praksis om, hvornår et fremtidigt forhold er tilstrækkeligt nært:

> *Det afgørende kriterium for, om der i forhold til fremtidige forhold og hændelser foreligger specifik viden, vil være, om det med rimelighed kan forventes, eller om der er en reel mulighed for, at sådanne forhold og hændelser vil indtræde eller foreligge, jf. artikel 7, stk. 2, i MAR og EU-Domstolens udtalelse i Daimler vs. Geltl-afgørelsen (EU-domstolens udtalelse af 28. juni 2012, jf. C 19/11).*

Og videre, at begrebet "reel mulighed" ikke kan fastlægges ud fra en simpel sandsynlighedsberegning; Domstolen afviste i **C-19/11 (Geltl mod Daimler)** en "sandsynligheds- og væsentlighedsvægtet" vurdering.

Kursrelevansen fastlægges i artikel 7, stk. 4 efter en objektiveret standard: viden, som "en fornuftig investor antages at ville benytte som en del af grundlaget for dennes investeringsbeslutninger". Finanstilsynet anbefaler i vejledningen, at udstedere arbejder med vejledende beløbsgrænser for, hvornår kontrakter og ordrer anses for mærkbart kurspåvirkende.

En illustration af kursrelevansen i praksis er Finanstilsynets påtale af 9. marts 2026 til Nilfisk Holding A/S for ikke at have kategoriseret en meddelelse om et forestående overtagelsestilbud som intern viden. Tilsynet lagde vægt på, at aktien steg 34,4 pct. fra lukkekursen dagen før til lukkekursen på offentliggørelsesdagen, og at handelsvolumen den dag var 1.819.563 mod et dagligt gennemsnit på 23.738 i den foregående måned.

At intern viden kan opstå før formaliseringen, fremgår også af Finanstilsynets vejledning om offentliggørelse af intern viden om ledelsesændringer, hvor tilsynet vurderer, at den interne viden om en direktørafskedigelse typisk opstår allerede når et nomineringsudvalg har anbefalet bestyrelsen at afskedige direktøren – altså før bestyrelsesmødet:

> *Det er ikke en betingelse, at et forhold eller en hændelse er en realitet, før der er tale om intern viden. Det vigtige er, om forholdet eller hændelsen med rimelighed kan forventes at indtræde. Det betyder også, at et forhold eller en hændelse, der senere viser sig ikke at indtræde, også kan have udgjort intern viden.*

At netop tidspunktet for den interne videns opståen er retligt omstridt, bekræftes af, at Procesbevillingsnævnet den 21. november 2024 i 24/15509 meddelte 3.-instansbevilling i en principiel straffesag om netop groft uagtsom insiderhandel og om, hvornår intern viden opstår, med henvisning bl.a. til lov om kapitalmarkeder § 249, stk. 2.

I dansk retspraksis er kravet om ikke-offentliggjort, kursrelevant viden illustreret af byrettens dom af 14. januar 2014 i SS-2136/2013-HOL, hvor viden opnået under en patenthøring blev udnyttet ved salg af aktier forud for

en selskabsmeddelelse – et skoleeksempel på, at intern viden kan opstå i en teknisk-administrativ proces uden for selskabets egne beslutningsorganer.

LOV Lov om kapitalmarkeder § 249, stk. 2

PRAKSIS **Byretten** · Sag om insiderhandel og navneforbud for anpartsselskab og direktør 14.01.2014

Procesbevillingsnævnet · Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling i principiel straffesag om groft uagtsom insiderhandel og hvornår intern viden opstår 21.11.2024

§ 3 Forbuddet mod insiderhandel: udnyttelse, annullerede ordrer og anbefaling/tilskyndelse

MAR artikel 8, stk. 1 definerer insiderhandel som den situation, hvor en person er i besiddelse af intern viden og **udnytter** denne viden ved for egen eller tredjemands regning direkte eller indirekte at erhverve eller afhænde de finansielle instrumenter, som viden vedrører. Bestemmelsen rammer tre yderligere adfærdsformer:

- **Annullering eller ændring af en ordre**, der blev afgivet, før man kom i besiddelse af den interne viden, betragtes udtrykkeligt også som insiderhandel. Passivitet er altså ikke nødvendigvis en sikker havn – det er en aktiv handling at trække en ordre tilbage på grundlag af ny intern viden.
- **Anbefaling og tilskyndelse** efter artikel 8, stk. 2, hvor insideren på grundlag af sin viden anbefaler eller tilskynder andre til at erhverve, afhænde, annullere eller ændre.
- **Brug af anbefalingen** hos modtageren, der efter artikel 8, stk. 3 selv begår insiderhandel, hvis vedkommende "ved eller burde vide", at anbefalingen er baseret på intern viden.

Personkredsen er bred. Artikel 8, stk. 4 omfatter de klassiske primærinsidere – medlemmer af udstederens ledelses- og tilsynsorganer, kapitalejere og personer med adgang til viden i kraft af ansættelse, erhverv eller funktioner – samt personer, der deltager i kriminelle aktiviteter. Dertil kommer sekundærinsidere: bestemmelsen finder også anvendelse på "enhver person, der besidder intern viden under andre forhold", når den pågældende **ved eller burde vide**, at det er intern viden.

Dansk retspraksis er domineret af ledelsesmedlemmers og nøglemedarbejderes handel forud for kursrelevante meddelelser:

Afgørelse	Instans og dato	Kerneforhold
SS-29293/1999-ARH	Byretten, 7. april 2000	Overtrædelse af værdipapirhandelsloven ved insiderhandel
SS-1023/2000-VLR	Vestre Landsret, 13. december 2000	Skærpelse af fængselsstraffen for insiderhandel ved salg af en aktiepost
V.L. S-0715-11	Landsretten, 20. juni 2011	Grov insiderhandel og forsøg på bedrageri ved salg af aktier på fortrolig selskabsviden
SS 2-17627/2012	Højesteret, 1. oktober 2012	Grov insiderhandel og markedsmanipulation begået af tidligere direktør
S-3262-12	Højesteret, 5. februar 2013	Grov insiderhandel og kursmanipulation
SS-2136/2013-HOL	Byretten, 14. januar 2014	Salg af aktier på viden fra patenthøring forud for selskabsmeddelelse

Sagerne har typisk to fællestræk. For det første udspringer den interne viden af den tiltaltes **funktion** – bestyrelsespost, direktion, økonomifunktion eller adgang til en teknisk proces – hvilket bringer forholdet ind under artikel 8, stk. 4, litra a og c. For det andet ligger handelen tæt op ad en planlagt offentliggørelse, hvilket i sig selv udgør et tungt indicium for udnyttelse.

Anbefalings- og tilskyndelsesalternativet ses bl.a. i landsrettens dom af 30. september 2013 i S-2836-13, hvor en finansdirektør blev dømt for både insiderhandel og ulovlig videregivelse af kursfølsom information, og hvor straffeloven § 21 om forsøg indgik i domsgrundlaget. Insiderhandel optræder desuden ofte i kombination med anden økonomisk kriminalitet – jf. landsrettens dom af 24. september 2012 om grov mandatsvig og insiderhandel i ledelsen af et holdingselskab og dommen af 19. marts 2013 i 1-119/2013 mod en tidligere administrerende direktør for grov kursmanipulation og insiderhandel.

LOV	Straffeloven § 21	
PRAKSIS	**Højesteret** · Højesteretsdom om grov insiderhandel og kursmanipulation	05.02.2013
	Højesteret · Højesteretsdom om Grov Insiderhandel og Markedsmanipulation: Skærpet Straf for Tidligere Direktør	01.10.2012
	Landsretten · Finansdirektør dømt for insiderhandel og ulovlig videregivelse af kursfølsom information	30.09.2013
	Landsretten · Tidligere CEO dømt for grov kursmanipulation og insiderhandel	19.03.2013
	Landsretten · Dom for grov mandatsvig og insiderhandel i ledelsen af Z Holding A/S	24.09.2012
	Landsretten · Dom for grov insiderhandel og forsøg på bedrageri ved salg af aktier baseret på fortrolig selskabsviden	20.06.2011
	Landsretten · Skærpelse af fængselsstraf for insiderhandel ved salg af aktiepost	13.12.2000
	Byretten · Sag om insiderhandel og navneforbud for anpartsselskab og direktør	14.01.2014
	Byretten · Dom for overtrædelse af Værdipapirhandelsloven ved insiderhandel	07.04.2000

§ 4 Legitim adfærd: safe harbours i MAR artikel 9 og den manglende straffrihed ved kundeordrer

MAR artikel 9 opregner de situationer, hvor besiddelse af intern viden ikke i sig selv indebærer, at viden er "brugt". Bestemmelsen er ikke en generel undtagelse, men en række konkrete sikre havne:

- **Kinesiske mure i juridiske personer** (stk. 1): tilstrækkelige og effektive interne ordninger, der sikrer, at hverken beslutningstageren eller nogen med indflydelse på beslutningen var i besiddelse af den interne viden – og at den juridiske person ikke har opmuntret eller påvirket den handlende.
- **Market making og ordreudførelse for tredjemand** (stk. 2), når erhvervelsen eller afhændelsen sker som led i den normale udøvelse af funktionen.
- **Opfyldelse af forfaldne forpligtelser** (stk. 3), når forpligtelsen hidrører fra en ordre eller aftale indgået, før man kom i besiddelse af den interne viden, eller fra en retlig/administrativ forpligtelse opstået forinden.
- **Offentlige overtagelser og fusioner** (stk. 4), hvor viden udelukkende anvendes til at gå videre med transaktionen. Undtagelsen gælder udtrykkeligt **ikke** stake-building.
- **Egne handelsbeslutninger** (stk. 5): den, der blot benytter sin egen viden om, at han har besluttet at handle, bruger ikke intern viden.

Alle fem havne er dog gennemhullet af artikel 9, stk. 6, hvorefter der stadig kan foreligge en overtrædelse, "hvis den kompetente myndighed fastslår, at bevæggrunden til de pågældende handelsordrer eller transaktioner eller den pågældende adfærd var ulovlig".

For værdipapirhandlere har overgangen fra værdipapirhandelsloven til MAR skærpet retsstillingen mærkbart. Finanstilsynet redegør i vejledningen om udførelse af kundeordrer og indberetning heraf i medfør af markedsmisbrugsforordningen for, at den tidligere ansvarsfrihed for loyal ordreudførelse er bortfaldet:

> *Det er Finanstilsynets vurdering, at MAR ikke indeholder en udtrykkelig undtagelse til medvirken for markedsmanipulation, som det var tilfældet i værdipapirhandelsloven, når ansatte, der havde begrundet mistanke eller sikker viden om, at kunden ville begå insiderhandel eller markedsmanipulation, blot udførte kundens ordre.*

Vejledningen henviser til Østre Landsrets dom af 23. marts 2017, hvor landsretten udtalte:

> *Endelig indeholder markedsmisbrugsforordningen ikke en bestemmelse svarende til værdipapirhandelslovens § 39, stk. 2, om værdipapirhandleres og disse virksomheders ansattes straffrihed, når medvirken til kursmanipulation alene er sket ved loyalt at udføre en kundes ordre.*

Konsekvensen er, at de almindelige medvirkensregler i straffeloven § 23 finder anvendelse på artikel 14 og 15, jf. § 249, stk. 2. Finanstilsynet opdeler retsstillingen i fire vidensniveauer: ved **ingen viden** er der intet medvirkensansvar og ingen indberetningspligt; ved **begrundet mistanke** eller **sikker viden** bør den ansatte afstå fra at udføre ordren og underrette Finanstilsynet, mens en indberetning efter udførelse som udgangspunkt ikke kan kræves på grund af selvinkrimineringsforbuddet; og ved **efterfølgende** mistanke er der ingen medvirken, men fuld indberetningspligt. Vejledningsudkastet var i offentlig høring i februar-marts 2025.

Ansvarssubjektet er som udgangspunkt den juridiske person. Det følger af Rigsadvokatmeddelelsen om strafansvar for juridiske personer og af bemærkningerne til § 249, at tiltalen som udgangspunkt rejses mod selskabet, og at tiltale mod en underordnet ansat i almindelighed ikke rejses, medmindre der foreligger særlige omstændigheder – fx en grov overtrædelse begået forsætligt og eventuelt på eget initiativ.

LOV `Lov om kapitalmarkeder § 249, stk. 2` `Straffeloven § 23`

§ 5 Uretmæssig videregivelse og undtagelsen for "normalt led i udøvelsen af arbejde, erhverv eller funktioner"

MAR artikel 10, stk. 1 er kort, men afgørende:

> *Med henblik på denne forordning foreligger der uretmæssig videregivelse af intern viden, hvis en person er i besiddelse af intern viden og videregiver denne viden til enhver anden person, medmindre videregivelsen sker som led i den normale udøvelse af arbejde, erhverv eller funktioner.*

Undtagelsen er den centrale grænsedragning, og den er i dansk ret trukket op i **RealDanmark/Danske Bank-sagen**, der gennemløb alle tre instanser:

- Københavns Byret afsagde den 23. november 2006 dom i SS-4996/2001-KBHi om ulovlig videregivelse af intern viden i forbindelse med fusionen mellem RealDanmark og Danske Bank.
- Østre Landsret stadfæstede den 15. januar 2008 i SS-3795/2006-OLR.

- Højesteret **frifandt** derimod den 14. maj 2009 i SS-219/2008-HJR et medarbejdervalgt bestyrelsesmedlem og en forbundsformand for videregivelse af fusionsoplysningerne til den faglige organisation.

Sagen blev afgjort efter den dagældende værdipapirhandelslovs § 36, stk. 1 – forgængeren for MAR artikel 10 – og efter en forudgående præjudiciel forelæggelse for EU-Domstolen om det dagældende insiderdirektiv **89/592/EØF**. Det bærende hensyn var, at videregivelsen var **sagligt begrundet i hvervets varetagelse**: et medarbejdervalgt bestyrelsesmedlem har en legitim interesse i at kunne søge rådgivning i og orientere sin faglige organisation, når en fusion vil få gennemgribende konsekvenser for medarbejderne. Videregivelsen lå dermed inden for "normalt led i udøvelsen af funktionen" og var straffri.

Afgørelsen efterlader tre operative kriterier, som fortsat kan anvendes under MAR artikel 10:

- **Nødvendighed** – videregivelsen skal være nødvendig for at kunne varetage hvervet eller funktionen forsvarligt.
- **Snæver modtagerkreds** – kun de personer, hvis medvirken er påkrævet, må modtage viden, og modtagerne bliver selv insidere efter artikel 8, stk. 4 og artikel 10, stk. 1, 2. afsnit.
- **Fortrolighed** – videregivelsen må ikke undergrave muligheden for at holde viden fortrolig, jf. sammenhængen med udstederens insiderliste efter MAR artikel 18.

EU-Domstolen har efterfølgende to gange præciseret grænsen ved videregivelse i offentlighedens interesse. I C-302/20 (dom af 15. marts 2022) tog Domstolen stilling til journalisters videregivelse af intern viden og til afvejningen mellem markedsmisbrugsreglerne og pressefriheden. Og i C-376/24 (dom af 18. juni 2026) behandlede Domstolen en politikers videregivelse af intern viden om en privatisering i medierne, sammenholdt med MAR artikel 21 om videregivelse i journalistisk øjemed og med ytringsfriheden. Fælles for begge er, at undtagelsen for videregivelse som led i normal funktionsudøvelse ikke er en fritagelse efter forgodtbefindende, men en proportionalitetsafvejning, hvor formålet med og nødvendigheden af videregivelsen er afgørende.

Videreregivelse i den anden ende af spektret – hvor viden gives til en privat bekendt, der handler på den – behandles som strafbar. Det ses i landsrettens dom af 30. september 2013 i S-2836-13, hvor en finansdirektør blev dømt for både insiderhandel og ulovlig videregivelse af kursfølsom information. Bemærk her, at videregivelsen som nævnt ovenfor ikke er omfattet af overbygningen i straffeloven § 299 d, mens den efterfølgende handel hos modtageren er det.

LOV	Straffeloven § 299d, stk. 1	
PRAKSIS	**Højesteret** · Højesterets frifindelse af medarbejdervalgt bestyrelsesmedlem for videregivelse af intern viden til fagforening	14.05.2009
	EU-Domstolen · Politikers videregivelse af intern viden i medierne om privatisering: MAR artikel 10 og 21 sammenholdt med ytringsfrihed (C-376/24)	18.06.2026
	EU-Domstolen · Journalisters videregivelse af intern viden: Pressefrihed over for markedsmisbrug i sag C-302/20	15.03.2022
	Landsretten · Finansdirektør dømt for insiderhandel og ulovlig videregivelse af kursfølsom information	30.09.2013
	Landsretten · Landsretten stadfæster dom for ulovlig videregivelse af intern viden om fusion	15.01.2008
	Byretten · Dom for ulovlig videregivelse af intern viden i forbindelse med fusion mellem RealDanmark og Danske Bank	23.11.2006

§ 6 Tilregnelse og bevis: forsæt, groft uagtsom insiderhandel og selvinkriminering

Markedsmisbrugsdirektivet om strafferetlige sanktioner (CSMAD, direktiv 2014/57/EU) forpligter i artikel 3, stk. 1 medlemsstaterne til at kriminalisere insiderhandel

> *i det mindste i grove tilfælde, og når de begås med forsæt.*

Direktivet er et **minimumsdirektiv**, og det danske strafbud i lov om kapitalmarkeder § 249, stk. 2 indeholder ikke selv et forsætskrav. Da bestemmelsen er en særlovsbestemmelse, følger det af straffeloven § 19, at

> *På andre lovovertrædelser er de pågældende straffebud anvendelige, også når lovovertrædelsen er begået af uagtsomhed, medmindre det modsatte har særlig hjemmel.*

Det rejser det principielle spørgsmål, om insiderhandel kan begås ved (grov) uagtsomhed. Netop dette spørgsmål – sammen med spørgsmålet om, hvornår intern viden opstår – fik Procesbevillingsnævnet den 21. november 2024 til at meddele 3.-instansbevilling i 24/15509, med henvisning til § 249, stk. 2, straffeloven § 19 og retsplejeloven § 932. Sagen er den mest markante uafklarede problemstilling på området.

Et beslægtet tilregnelsesspørgsmål følger af, at MAR og CSMAD ikke er formuleret ens. MAR artikel 8, stk. 4 omfatter sekundærinsidere, når disse "ved **eller burde vide**", at det er intern viden, mens CSMAD artikel 3, stk. 3 på den strafferetlige side kun omfatter personer, der har fået adgang til viden under andre omstændigheder, "når den pågældende person **ved**, at det er intern viden". Forskellen har betydning ved den strafferetlige bedømmelse af tips-modtagere.

Bevismæssigt hviler sagerne typisk på et objektivt indicium-kompleks: tidsmæssig sammenhæng mellem videnserhvervelsen og handelen, afvigelse fra den pågældendes hidtidige handelsmønster, handelens størrelse i forhold til vedkommendes økonomi, og elektroniske spor (telefon-, mail- og transaktionsdata). I sager, der kan henføres til straffeloven § 299 d, er strafmaksimum på 6 år netop tiltænkt at åbne for de tvangsindgreb, der kræver et strafmaksimum på mindst 6 års fængsel – forarbejderne nævner udtrykkeligt telefonaflytning.

Den mistænktes rettigheder under tilsynets undersøgelse er behandlet af EU-Domstolen i C-481/19 (dom af 2. februar 2021) om retten til ikke at udtale sig under en tilsynsundersøgelse om markedsmisbrug og insiderhandel, sammenholdt med MAR artikel 30 om administrative sanktioner. Finanstilsynet lægger tilsvarende i sin vejledning til grund, at værdipapirhandlere og deres ansatte som udgangspunkt ikke er forpligtet til at indberette ordrer, som de selv har udført med begrundet mistanke eller sikker viden, da en indberetning ville føre til selvinkriminering.

LOV	Lov om kapitalmarkeder § 249, stk. 2 · Straffeloven § 19 · Straffeloven § 299d, stk. 1	
PRAKSIS	**EU-Domstolen** · Retten til ikke at udtale sig ved undersøgelser om markedsmisbrug og insiderhandel	02.02.2021
	Procesbevillingsnævnet · Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling i principiel straffesag om groft uagtsom insiderhandel og hvornår intern viden opstår	21.11.2024

§ 7 Strafudmåling: bødeniveau, 1½-årsrammen og 500.000 kr.-grænsen i § 299 d

Strafudmålingen er lagdelt i tre niveauer.

Niveau 1 – bøde. Ved mindre, enkeltstående forhold uden nævneværdig vinding er bøde udgangspunktet efter § 249, stk. 2. Lov om kapitalmarkeder § 255, stk. 5 fastslår, at der ved bødeudmåling lægges vægt på overtrædelsens grovhed og gerningsmandens økonomiske forhold – for juridiske personer nettoårsomsætningen på gerningstidspunktet, for fysiske personer indtægtsforholdene.

Niveau 2 – fængsel indtil 1 år og 6 måneder efter § 249, stk. 2. Her ligger hovedparten af de sager, der ikke når op i overbygningen. Betinget dom forekommer – landsrettens afgørelse af 11. juli 2011 i 15-4846/2011 angik netop betinget fængsel kombineret med konfiskation for grov insiderhandel og misbrug af intern viden.

Niveau 3 – fængsel indtil 6 år efter straffeloven § 299 d, stk. 1, nr. 2. Forarbejderne til bestemmelsen sætter en klar tærskel for, hvornår vindingen er "betydelig":

> *Betydelig vinding vil som udgangspunkt være beløb på 500.000 kr. eller mere, hvilket svarer til praksis vedrørende afgrænsning mellem straffelovens § 285 og § 286. Vindingens størrelse er dog ikke eneafgørende, idet også det forhold, at forbrydelsen er begået af flere i forening mv., kan føre til, at den skærpede strafferamme bør anvendes.*

Forarbejderne præciserer samtidig, at overbygningen kan anvendes, selv om den konkret forskyldte straf fastsættes til væsentligt mindre end 1 år og 6 måneder, og at bestemmelsen ikke udvider det strafbare område:

> *Den foreslåede bestemmelse i straffelovens § 299 d er alene en overbygning på den gældende strafbestemmelse … Den foreslåede bestemmelse indebærer ikke en udvidelse af det strafbare område … men alene, at der indføres hjemmel til, at straffen kan stige til fængsel indtil 6 år, hvis der foreligger særligt skærpende omstændigheder.*

I den skærpende ende af praksis står Vestre Landsrets dom af 13. december 2000 i SS-1023/2000-VLR, hvor et bestyrelsesmedlems straf blev **skærpet** i forhold til byrettens dom i SS-29293/1999-ARH for grov insiderhandel ved salg af en aktiepost med en uberettiget vinding i millionklassen. Forholdet blev henført under den dagældende værdipapirhandelslovs § 94, stk. 1, 2. pkt. – forløberen for dagens § 299 d. Højesteret har senere fastholdt et skærpet niveau i sager om grov insiderhandel kombineret med markedsmanipulation, jf. SS 2-17627/2012 og S-3262-12.

Skærpende momenter, der går igen, er:

- gerningsmandens **position** som direktør, finansdirektør eller bestyrelsesmedlem med særlig loyalitetspligt,
- **systematik** og gentagelse frem for et enkeltstående forhold,
- **vindingens størrelse**, og
- **sammenstød** med anden økonomisk kriminalitet, fx mandatsvig, jf. landsrettens dom af 24. september 2012 om grov mandatsvig og insiderhandel i selskabsledelsen.

I den formildende ende peger forarbejderne udtrykkeligt på, at bagatelsager skal holdes ude af overbygningen: "Mindre sager om såkaldt strakskursmanipulation forudsættes dog ikke henført til den foreslåede bestemmelse, medmindre der foreligger helt særlige omstændigheder." Et eksempel fra den nedre ende af markedsmisbrugsområdet er byrettens dom af 27. november 2008 i SS-1525/2008-NAE, hvor en privat investor fik 30 dages betinget fængsel, en tillægsbøde på 5.000 kr. og konfiskation af 840 kr. Retten lagde vægt på, at

> *forholdet er enkeltstående og at tiltalte, der som privat investor gennem flere år har foretaget handler med sine pensionsmidler og ikke på noget andet tidspunkt har gjort sig skyld i tilsvarende. Det er endvidere tillagt betydning,*

> *at berigelseshensigten og kurspåvirkningen har været meget ubetydelig, ligesom tiltaltes meget gode personlige forhold og og manglende professionelle forudsætninger for deltagelse i værdipapirhandel er tillagt afgørende betydning.*

Dommen angår kursmanipulation og ikke insiderhandel – se nærmere markedsmisbrug-kursmanipulation – men illustrerer den udmålingsteknik, der også anvendes i småsager om insiderhandel: kombinationen af betinget frihedsstraf, tillægsbøde og konfiskation af den konkrete vinding.

LOV Lov om kapitalmarkeder § 249, stk. 2 · Lov om kapitalmarkeder § 255, stk. 5 · Straffeloven § 299d, stk. 1-2

PRAKSIS

Højesteret · Højesteretsdom om grov insiderhandel og kursmanipulation	05.02.2013
Højesteret · Højesteretsdom om Grov Insiderhandel og Markedsmanipulation: Skærpet Straf for Tidligere Direktør	01.10.2012
Landsretten · Dom for grov mandatsvig og insiderhandel i ledelsen af Z Holding A/S	24.09.2012
Landsretten · Betinget fængsel og konfiskation for grov insiderhandel og misbrug af intern viden	11.07.2011
Landsretten · Skærpelse af fængselsstraf for insiderhandel ved salg af aktiepost	13.12.2000
Byretten · Dom for kursmanipulation med betinget fængsel og tillægsbøde	27.11.2008
Byretten · Dom for overtrædelse af Værdipapirhandelsloven ved insiderhandel	07.04.2000

§ 8 Konfiskation, rettighedsfrakendelse og de civilretlige følger

Konfiskation er den systematiske kerne i sanktionen. Efter straffeloven § 75, stk. 1 kan udbyttet ved en strafbar handling eller et hertil svarende beløb helt eller delvis konfiskeres, og savnes der grundlag for at fastslå beløbets størrelse, kan der konfiskeres et skønsmæssigt beløb. Kapitalmarkedsloven understreger dette i § 255, stk. 6:

> *Er der ved en overtrædelse opnået en økonomisk fordel, konfiskeres denne efter reglerne i straffelovens 9. kapitel. Kan der ikke ske konfiskation, skal der tages særskilt hensyn hertil ved udmåling af en bøde.*

Konfiskation optræder derfor gennemgående i domskonklusionerne – fx i byretsdommen af 14. januar 2014 i SS-2136/2013-HOL med henvisning til § 75, stk. 1 og § 76, stk. 1, i landsrettens afgørelse af 11. juli 2011 i 15-4846/2011 og i Højesterets dom af 1. oktober 2012 i SS 2-17627/2012.

Rettighedsfrakendelse sker efter straffeloven § 79, stk. 2, hvorefter der "når særlige omstændigheder taler derfor" kan ske frakendelse af retten til at deltage i ledelsen af en erhvervsvirksomhed uden at hæfte personligt. Frakendelse sker efter § 79, stk. 3 på tid fra 1 til 5 år eller indtil videre. Sanktionen anvendes i de grove ledelsessager – fx i landsrettens dom af 24. september 2012 om grov mandatsvig og insiderhandel i selskabsledelsen og i dommen af 19. marts 2013 i 1-119/2013, hvor § 79, stk. 1 indgik i domsgrundlaget. Er der spørgsmål om ledelsens erstatningsansvar over for selskabet, henvises til bestyrelsesansvar.

De civilretlige følger afgøres normalt ikke under straffesagen. I Vestre Landsrets dom af 13. december 2000 i SS-1023/2000-VLR blev pensionskassernes erstatningskrav mod den domfældte udskilt til civilt søgsmål med hjemmel i den dagældende retsplejelovs § 991, stk. 4. Det er den typiske håndtering: kravene forudsætter en selvstændig bevisførelse om årsagssammenhæng og tab, som ikke egner sig til at blive afgjort adhæsionsprocessuelt. En insiderhandel kan desuden efter omstændighederne udgøre en aftaleretlig mangel eller give grundlag for ugyldighed over for modparten, men dette spørgsmål er ikke afklaret i den fundne praksis.

Endelig gælder en **forlænget forældelsesfrist**: efter lov om kapitalmarkeder § 255, stk. 4 er forældelsesfristen for strafansvar 5 år, medmindre en længere frist følger af den øvrige lovgivning. Juridiske personer kan pålægges strafansvar efter § 255, stk. 3, jf. straffelovens 5. kapitel.

LOV Lov om kapitalmarkeder § 255, stk. 3-6 · Straffeloven § 75, stk. 1 · Straffeloven § 79, stk. 2-3

PRAKSIS

Højesteret · Højesteretsdom om Grov Insiderhandel og Markedsmanipulation: Skærpet Straf for Tidligere Direktør	01.10.2012
Landsretten · Tidligere CEO dømt for grov kursmanipulation og insiderhandel	19.03.2013
Landsretten · Dom for grov mandatsvig og insiderhandel i ledelsen af Z Holding A/S	24.09.2012
Landsretten · Betinget fængsel og konfiskation for grov insiderhandel og misbrug af intern viden	11.07.2011
Landsretten · Skærpelse af fængselsstraf for insiderhandel ved salg af aktiepost	13.12.2000
Byretten · Sag om insiderhandel og navneforbud for anpartsselskab og direktør	14.01.2014

§ 9 Håndhævelseskæden: Finanstilsynets markedsovervågning, administrative reaktioner og politianmeldelse

Insiderhandelssager begynder normalt hos Finanstilsynet, der efter lov om kapitalmarkeder § 211, stk. 1 og stk. 2, nr. 5 fører tilsyn med loven og med markedsmisbrugsforordningen. Overvågningen bygger på tre datastrømme:

- **Transaktionsindberetninger** fra værdipapirhandlere efter MiFIR artikel 26. Finanstilsynet har selv beskrevet, at indberetningerne bruges "til at undersøge, om forbuddet mod insiderhandel eller markedsmanipulation er overtrådt". Manglende eller mangelfulde indberetninger sanktioneres selvstændigt – Retten i Lyngby idømte den 29. oktober 2025 Saxo Bank en bøde på 2 mio. kr. for ufuldstændige eller unøjagtige indberetninger i mindst 84 mio. tilfælde og manglende indberetning i 10 mio. tilfælde.
- **Underretninger om mistænkelige ordrer og transaktioner** efter MAR artikel 16, stk. 2, strafbelagt ved § 249, stk. 1.
- **Udstedernes egne selskabsmeddelelser** og insiderlister.

Finanstilsynets reaktionsmuligheder er trinvise. På den administrative side kan tilsynet give **påtaler** – fx påtalen til Nilfisk Holding A/S af 9. marts 2026 for ikke klart at have angivet, at oplysninger om et forestående overtagelsestilbud udgjorde intern viden. Efter § 257 kan erhvervsministeren fastsætte regler om **administrative bødeforelæg** i sager, der ikke skønnes at medføre højere straf end bøde, hvilket er sket ved bekendtgørelse om Finanstilsynets anvendelse af administrative bødeforelæg for overtrædelse af visse bestemmelser på kapitalmarkedsområdet. Det er væsentligt at bemærke, at bekendtgørelsens katalog omfatter oplysnings- og indberetningsforpligtelser (bl.a. MAR artikel 17 og 19) – men **ikke** artikel 14. Insiderhandel kan derfor ikke afgøres administrativt, men skal politianmeldes og behandles ved domstolene.

Den strafferetlige forfølgning varetages af anklagemyndigheden, i praksis Statsadvokaten for Særlig Kriminalitet (NSK, tidligere SØIK). Ved valg af ansvarssubjekt gælder Rigsadvokatmeddelelsens udgangspunkt om, at tiltale rejses mod den juridiske person, med mulighed for supplerende tiltale mod fysiske personer, der har handlet forsætligt eller groft uagtsomt.

Tilsynets egne organer er selv undergivet et handelsforbud. Efter bekendtgørelse om forretningsorden for bestyrelsen for Finanstilsynet § 38 må bestyrelsesmedlemmer og observatøren, der får kendskab til

oplysninger om en virksomhed, som kan udgøre intern viden, ikke handle med virksomhedens værdipapirer, når der forventes indledt en sag eller truffet en afgørelse med væsentlig betydning for markedsværdien, og oplysningerne er konkrete og ikke offentliggjorte. Forbuddet gælder indtil offentliggørelse, indtil det er dokumenteret, at oplysningerne ikke udgør intern viden, eller indtil tilsynssagen er henlagt.

Om Finanstilsynets administrative afgørelsespraksis i bredere forstand henvises til finanstilsynets-afgoerelser.

LOV Lov om kapitalmarkeder § 211, stk. 1-2 Lov om kapitalmarkeder § 249, stk. 1 Lov om kapitalmarkeder § 257

§ 10 Kryptoaktiver: MiCA artikel 87-89 og udvidelsen af § 299 d i 2024

Med **lov nr. 481 af 22. maj 2024** blev straffelovens § 299 d udvidet med et nyt nr. 1, der henviser til MiCA-forordningens artikel 89, stk. 2 og artikel 91, stk. 1. Forarbejderne begrunder ligestillingen med kapitalmarkederne direkte:

> *For at sikre tillid til markederne for kryptoaktiver og disse markeders integritet er det nødvendigt at fastsætte bestemmelser, der forbyder handlinger, der er egnede til at svække tilliden til de kryptoaktiver, der optages til handel. Af samme årsager er der behov for, at markedsmisbrug og insiderhandel med kryptoaktiver, der er optaget til handel, begået under særligt skærpende omstændigheder straffes efter en højere strafferamme.*

MiCA-reglerne er bygget efter samme skabelon som MAR. Artikel 87 definerer intern viden med de samme fire elementer – specifik, ikke offentliggjort, vedrørende udstedere/udbydere eller kryptoaktiver, og egnet til mærkbar prispåvirkning – og gentager i stk. 2 og 3 reglen om, at midlertidige skridt i en langvarig proces kan udgøre selvstændig intern viden. Kursrelevansen bedømmes i stk. 4 efter standarden om, hvad "en fornuftig indehaver af kryptoaktiver sandsynligvis ville anvende som en del af grundlaget for indehaverens investeringsbeslutninger".

Artikel 89 indeholder både definitionen og forbuddet. Efter stk. 2 må ingen deltage i eller forsøge at deltage i insiderhandel, anvende intern viden til erhvervelse eller afhændelse – hverken direkte eller indirekte, hverken for egen eller tredjeparts regning – eller anbefale eller tilskynde andre hertil. Personkredsen i stk. 5 svarer til MAR og omfatter udtrykkeligt personer, der har adgang til viden "i forbindelse med sin rolle i distributed ledger-teknologien eller lignende teknologi". Udstederes pligt til hurtigst muligt at offentliggøre intern viden – og betingelserne for at udsætte offentliggørelsen – findes i artikel 88.

Finanstilsynet fører efter lov om kapitalmarkeder § 211, stk. 2, nr. 15 tilsyn med MiCA-forordningen. Der foreligger endnu ikke offentliggjort dansk retspraksis om insiderhandel med kryptoaktiver; om beslægtede sagstyper henvises til investeringssvindel-online-krypto-nft.

LOV Lov om kapitalmarkeder § 211, stk. 2 Straffeloven § 299d, stk. 1

§ 11 Sammenfatning: de bærende linjer i praksis

Praksis om misbrug af intern viden kan sammenfattes i seks linjer.

1. Definitionen er den reelle tvistegenstand. Langt de fleste forsvarsanbringender angår ikke selve handelen, men om oplysningen på handelstidspunktet var tilstrækkelig specifik og kursrelevant. MAR artikel 7, stk. 2 og 3 har flyttet tyngdepunktet fremad i tid: mellemliggende trin i en fusions- eller regnskabsproces er selvstændig intern viden, og en oplysning kan være intern viden, selv om det forhold, den angår, senere ikke indtræder.

2. Funktionen skaber ansvaret – og undtagelsen. Den samme tilknytning, der gør en person til insider efter artikel 8, stk. 4, kan efter artikel 10, stk. 1 legitimere en videregivelse, når den er sagligt nødvendig for hvervet. Højesterets frifindelse i SS-219/2008-HJR – efter domfældelse i begge de underliggende instanser, SS-4996/2001-KBHi og SS-3795/2006-OLR – viser, at undtagelsen har reelt indhold og ikke er en formalitet.

3. Videregivelse og handel sanktioneres forskelligt. Kun insiderhandel og anbefaling/tilskyndelse (MAR artikel 14, litra a og b) er omfattet af 6-årsrammen i straffeloven § 299 d, stk. 1, nr. 2; ren videregivelse efter litra c har fortsat 1 år og 6 måneder som maksimum.

4. Vindingen styrer niveauet. 500.000 kr. er den vejledende tærskel for "betydelig vinding", men flere i forening eller et større antal forhold kan i sig selv løfte sagen op i overbygningen. Frihedsstraffen suppleres praktisk talt altid af konfiskation efter straffeloven § 75, stk. 1 og ofte af rettighedsfrakendelse efter § 79.

5. Tilregnelsen er endnu ikke fuldt afklaret. CSMAD kræver kun kriminalisering af forsætlige, grove tilfælde, men § 249, stk. 2 er en særlovsbestemmelse uden forsætskrav, hvorfor straffeloven § 19 i udgangspunktet også rammer uagtsomhed. Procesbevillingsnævnets bevilling i 24/15509 tegner til at blive områdets næste principielle afklaring.

6. Håndhævelsen er delt, men ikke valgfri. Finanstilsynet kan påtale og udstede administrative bødeforelæg for oplysnings- og indberetningsovertrædelser, men ikke for insiderhandel; sådanne sager skal politianmeldes. Samtidig har MAR flyttet risikoen ud til markedets mellemled: uden en straffrihedsregel svarende til den tidligere værdipapirhandelslovs § 39, stk. 2, kan en værdipapirhandler ifalde medvirkensansvar efter straffeloven § 23 ved at udføre en ordre, som den ansatte har begrundet mistanke om udgør insiderhandel.

LOV
Lov om kapitalmarkeder § 249, stk. 2 · Straffeloven § 19 · Straffeloven § 23 · Straffeloven § 75, stk. 1 · Straffeloven § 79 · Straffeloven § 299d, stk. 1

PRAKSIS

Højesteret · Højesterets frifindelse af medarbejdervalgt bestyrelsesmedlem for videregivelse af intern viden til fagforening	14.05.2009
Landsretten · Landsretten stadfæster dom for ulovlig videregivelse af intern viden om fusion	15.01.2008
Byretten · Dom for ulovlig videregivelse af intern viden i forbindelse med fusion mellem RealDanmark og Danske Bank	23.11.2006
Procesbevillingsnævnet · Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling i principiel straffesag om groft uagtsom insiderhandel og hvornår intern viden opstår	21.11.2024

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

Lov om kapitalmarkeder § 211	stk. 2	Lov om kapitalmarkeder § 249	stk. 2
Lov om kapitalmarkeder § 255	stk. 6	Straffeloven § 75	stk. 1
Straffeloven § 79	stk. 2	Straffeloven § 299d	stk. 1-2

MATERIALE Citerede afgørelser

19 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS		3
05.02.2013	Højesteretsdom om grov insiderhandel og kursmanipulation	S-3262-12
01.10.2012	Højesteretsdom om Grov Insiderhandel og Markedsmanipulation: Skærpet Straf for Tidligere Direktør	SS 2-17627/2012
14.05.2009	Højesterets frifindelse af medarbejdervalgt bestyrelsesmedlem for videregivelse af intern viden til fagforening	3613-4333

EU-DOMSTOLEN · EUROPÆISK DOMSTOL		3
18.06.2026	Politikers videregivelse af intern viden i medierne om privatisering: MAR artikel 10 og 21 sammenholdt med ytringsfrihed (C-376/24)	C-376/24
15.03.2022	Journalisters videregivelse af intern viden: Pressefrihed over for markedsmisbrug i sag C-302/20	C-302/20
02.02.2021	Retten til ikke at udtale sig ved undersøgelser om markedsmisbrug og insiderhandel	C-481/19

LANDSRETTEN · ANKEINSTANS		7
30.09.2013	Finansdirektør dømt for insiderhandel og ulovlig videregivelse af kursfølsom information	S-2836-13
19.03.2013	Tidligere CEO dømt for grov kursmanipulation og insiderhandel	1-119/2013
24.09.2012	Dom for grov mandatsvig og insiderhandel i ledelsen af Z Holding A/S	
11.07.2011	Betinget fængsel og konfiskation for grov insiderhandel og misbrug af intern viden	15-4846/2011
20.06.2011	Dom for grov insiderhandel og forsøg på bedrageri ved salg af aktier baseret på fortrolig selskabsviden	V.L. S-0715-11
15.01.2008	Landsretten stadfæster dom for ulovlig videregivelse af intern viden om fusion	3608-4326
13.12.2000	Skærpelse af fængselsstraf for insiderhandel ved salg af aktiepost	5597-6696

BYRETTEN · FØRSTE INSTANS		4
14.01.2014	Sag om insiderhandel og navneforbud for anpartsselskab og direktør	4985-6004
27.11.2008	Dom for kursmanipulation med betinget fængsel og tillægsbøde	5971-7142
23.11.2006	Dom for ulovlig videregivelse af intern viden i forbindelse med fusion mellem RealDanmark og Danske Bank	3596-4309
07.04.2000	Dom for overtrædelse af Værdipapirhandelsloven ved insiderhandel	5596-6695

PARKERINGSKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS		1
04.06.2024	Invalideparkering i parkeringskælder: Tvist om synlighed af afmærkning og skiltning på Lyngbyvej	park-4326

PROCESBEVILLINGSNÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS		1
21.11.2024	Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling i principiel straffesag om groft uagtsom insiderhandel og hvornår intern viden opstår	24/15509

07 PRAKSISOVERSIGT · ERHVERVSRET

Praksisoversigt over interessentskaber, s.m.b.a. og a.m.b.a. (erhvervsvirksomhedsloven)

Anvendelsesområde, hæftelse, registrering og sletning efter LEV

Version 2 Opdateret 16. jul. 2026 26 afgørelser · 1993–2025 Læs online

INTRODUKTION

Lov om visse erhvervsdrivende virksomheder (LEV, erhvervsvirksomhedsloven) er den fælles ramme om de ikke-kapitalbaserede erhvervsdrivende virksomhedsformer: interessentskaber (I/S), andelsselskaber med begrænset ansvar (a.m.b.a.) og foreninger med begrænset ansvar (f.m.b.a.) – samt de s.m.b.a.'er, der blev stiftet før 1. januar 2014. Loven er bevidst tynd på materiel selskabsret: den definerer virksomhedsformerne, afgrænser dem mod selskabsloven og regulerer navn, registrering, kontrol og sletning, men overlader deltagernes indbyrdes forhold til aftalefriheden. Praksis er derfor koncentreret hos Erhvervsankenævnet, der i en lang og bemærkelsesværdigt konsistent kendelsesrække har udmøntet dobbeltkriteriet i § 1, andelsformålet i § 4 og grænsen mod kapitalselskaberne i § 3, mens domstolene navnlig har taget stilling til interessenternes hæftelse, opløsning og det økonomiske opgør – senest ved Højesterets dom af 14. november 2024 om interessentskabets ophør ved en interessents konkurs.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Erhvervsvirksomhedslovens § 1 opstiller et dobbeltkriterium: virksomheden skal både udøve erhvervsdrift OG have til formål at fremme deltagernes økonomiske interesser gennem denne erhvervsdrift – er kun ét af kriterierne opfyldt, falder virksomheden uden for loven.

02 Ideelle foreninger og brancheforeninger falder uden for loven, uanset at de driver erhverv, hvis erhvervsdriften ikke fremmer deltagernes økonomiske interesser; men er en ikke uvæsentlig del af erhvervsdriften rettet mod medlemsfordele (bonus, rabat, ydelser til eller under kostpris), indtræder registreringspligten.

03 Ydelser til medlemmerne på markedsvilkår med budgetteret fortjeneste fremmer ikke deltagernes økonomiske interesser i lovens forstand – konsolidering af egenkapitalen er ikke i sig selv nok til at udløse registreringspligt.

04 Erhvervsdrift efter § 1, stk. 4, omfatter også ren holdingvirksomhed: bestemmende indflydelse over erhvervsdrivende datterselskaber er selvstændig erhvervsdrift, og deltagernes økonomiske interesser kan fremmes indirekte gennem stordriftsfordele.

05 Interessenters hæftelse er personlig, ubegrænset og solidarisk: kreditor vælger frit, om fyldestgørelse søges hos interessentskabet eller hos én eller flere interessenter, og hæftelsen kan ikke gøres subsidiær med virkning for kreditorerne.

06 Interessenternes retlige organisationsform er uden betydning – kapitalselskaber kan lovligt være interessenter, og et interessentskab kan hverken kræves at have bestyrelse eller indskudskapital.

07 Interessentskaber og kommanditselskaber, hvor alle ansvarlige deltagere er kapitalselskaber (eller registreringspligtige I/S og K/S), skal registreres efter § 2, stk. 3, sammenholdt med årsregnskabslovens § 3, stk. 1, nr. 2 – en pligt der udspringer af EU's regnskabsdirektiv.

08 Registreringen af et I/S eller K/S er ikke en retsevneregistrering; sletning efter § 21 medfører derfor ikke virksomhedens ophør, men afskærer den fra lovligt at drive registreringspligtig virksomhed.

09 En virksomhed med begrænset ansvar må ikke fordele stemmeret og udbytte efter deltagernes andel af kapitalen og skal have mulighed for vekslende deltagerantal – ellers adskiller den sig ikke væsentligt nok fra et kapitalselskab og gribes af selskabsloven.

10 Der skal til enhver tid være mindst to reelle og aktive deltagere i en virksomhed med begrænset ansvar; kravet gælder i hele virksomhedens levetid, og proforma-deltagelse accepteres ikke.

11 Siden 1. juli 2024 kan a.m.b.a.'er og f.m.b.a.'er optage investerende deltagere, hvis vedtægterne hjemler det – men deres stemmer skal begrænses til højst 30 pct. af de afgivne stemmer, og de tæller ikke med i minimumskravet om to deltagere.

12 Andelsformålet i § 4 kræver et samvirke om en bestemt økonomisk aktivitet, hvori alle deltagere har en direkte økonomisk interesse som aftagere eller leverandører – generel erhvervsfremme eller formidling af medlemmernes individuelle ydelser er ikke nok.

13 Et bestillingskontor, hvor deltagernes leverance først udløses af en konkret kundehenvendelse, er ikke et andelsselskab: andelshaveren skal have en ret til at levere uafhængigt af, om der konkret er en aftager.

14 Formodningen for erhvervsdrivende virksomheder er ubegrænset hæftelse – begrænset hæftelse forudsætter udtrykkelig vedtægtsbestemmelse, og den skal omfatte alle deltagere, ikke kun stifterne.

15 Navnet på en virksomhed med begrænset ansvar skal oplyse om ansvarsbegrænsningen, og »A.M.B.A.« er den eneste tilladte forkortelse for andelsselskaber med begrænset ansvar; betegnelserne må ikke benyttes af virksomheder, der ikke opfylder lovens definitioner.

16 Sletning efter § 21 kan først ske, når Erhvervsstyrelsen har givet en frist til berigtigelse; genregistrering forudsætter anmeldelse inden 3 måneder og er afskåret, hvis virksomheden har været slettet inden for de sidste 5 år.

17 Erhvervsstyrelsen er registreringsmyndighed, ikke tilsynsmyndighed: registreringshjemlen giver ikke adgang til at stille selvstændige materielle krav til virksomhedens drift eller formueforvaltning ud over dem, der følger af lovgivningen eller vedtægterne.

18 Et interessentskab ophører ikke automatisk ved en interessents konkurs – afgørende er, om interessentskabsaftalen er af en sådan beskaffenhed, at konkursboet er afskåret fra at indtræde efter konkurslovens § 53, jf. § 55.

19 Opløsning af et interessentskab kan behandles af skifteretten, og kompetencen bortfalder ikke, blot fordi der samtidig verserer en civil retssag om sammenhængende problemstillinger.

§ 1 Fra firmaloven til LEV: lovens tilblivelse og bevidst tynde regulering

Erhvervsvirksomhedsloven afløste lov om handelsregistre, firma og prokura (firmaloven) fra 1889, som frem til 1994 kun var ændret få gange. De almindelige bemærkninger til lovforslaget (L 84, fremsat 24. november 1993) beskriver baggrunden som en ophobning af forgæves reformforsøg: Firmalovudvalgets **betænkning nr. 613/1971**, Kommanditselskabsudvalgets **betænkning nr. 937/1981** og Andelsselskabsudvalgets **betænkning nr. 1071/1986** havde alle peget på behovet for modernisering og central registrering, uden at det blev til lovgivning.

To greb er styrende for hele lovens systematik og dermed for den senere praksis.

For det første blev anvendelsesområdet udvidet og samtidig indsnævret. Firmaloven gjaldt kun virksomheder inden for handel, håndværk og industri. LEV gælder derimod alle erhvervsdrivende virksomheder, der ikke er reguleret af de øvrige selskabslove – men kun hvis erhvervsdriften sker for at fremme deltagernes økonomiske interesser:

> *Tilføjelsen af dette yderligere led har til formål at afgrænse lovens anvendelsesområde over for ideelle foreninger, der udøver erhvervs drift. Efter lovforslagets afgrænsning vil alene de foreninger, der har til formål at fremme deltagernes økonomiske interesser gennem udøvelse af erhvervsdrift, være omfattet.*

Forarbejderne oplyser, at afgrænsningen er hentet fra svensk ret – *Lagen om ekonomiska föreningar* – hvor der lægges vægt på, at såvel formålet som den reelle virksomhed er økonomisk.

For det andet blev registreringen af personselskaberne opgivet. Efter firmaloven skulle interessentskaber og kommanditselskaber registreres i de lokale handelsregistre, der førtes af politimestrene. Det brød lovgiver med, fordi registrering i Erhvervs- og Selskabsstyrelsen efter den nye lov blev gjort til betingelse for retsevne. Bemærkningerne til § 2 forklarer sammenhængen:

> *Opgivelsen af registreringen af disse virksomhedsformer skyldes bl.a., at registreringen ved lovforslaget er gjort til betingelse for, at virksomheden kan opnå retsevne som juridisk person, hvilket blandt andet medfører, at det begrænsede ansvar først kan gøres gældende efter registreringen. […] En registrering af personselskaber vil derfor ikke harmonere med de retsvirkninger, der er knyttet til registrering i styrelsen.*

Behovet for indsigt i personselskaberne skulle i stedet dækkes af det dengang kommende Det Centrale Virksomhedsregister. Konsekvensen – som stadig præger retstilstanden – er, at LEV **ikke** indeholder nogen materiel regulering af interessentskabers organisation, ledelse eller kapital. Loven forudsætter blot, at virksomheder med begrænset ansvar hviler på skriftlig aftale eller vedtægt og har en valgt ledelse.

Denne bevidste tilbageholdenhed er også administrativ praksis. Erhvervsstyrelsen har i sin vejledning til normalvedtægten for ejerforeninger formuleret retsstillingen præcist:

> *Interessentskaber og kommanditselskaber er omfattet af lov om visse erhvervsdrivende virksomheder (LEV). Da der ikke findes materiel regulering af tegningsregler i LEV-virksomheder, er der som udgangspunkt aftalefrihed. Det er dog en forudsætning, at tegningsreglen klart og entydigt angiver, hvem der kan tegne virksomheden.*

Lovforslaget indeholdt endelig ingen egentlig andelsselskabslovgivning. Efter konsultationer med branche- og interesseorganisationer konstaterede Industriministeriet, at »størstedelen af organisationerne ikke finder behovet for en regulering af andelsselskaber påtrængende«, og at alene arbejderbevægelsens organisationer ønskede nærmere lovregulering – først og fremmest af hensyn til medarbejderrepræsentation. Andelsselskaberne fik derfor kun en definition (i dag § 4) og en registreringspligt, ikke en organisationsret.

LOV Erhvervsvirksomhedsloven § 1, stk. 1 Erhvervsvirksomhedsloven § 2, stk. 3 Erhvervsvirksomhedsloven § 4

§ 2 Dobbeltkriteriet i § 1: erhvervsdrift OG fremme af deltagernes økonomiske interesser

Erhvervsvirksomhedslovens § 1, stk. 1 bestemmer, at loven finder anvendelse på virksomheder, der har til formål at fremme virksomhedens deltageres økonomiske interesser gennem erhvervsdrift. Forarbejderne understreger, at der er tale om to selvstændige, kumulative betingelser:

> *Stk. 1 indeholder 2 kriterier for, at en virksomhed omfattes af loven. [...] Er kun ét af kriterierne opfyldt, er virksomheden ikke omfattet af lovforslaget.*

Erhvervsdriftsbegrebet er defineret bredt i § 1, stk. 4 og omfatter fire alternative kriterier: overdragelse af varer eller immaterielle rettigheder og erlæggelse af tjenesteydelser mod normalt vederlag (nr. 1), salg eller udlejning af fast ejendom (nr. 2), koncernforbindelse efter selskabslovens §§ 6 og 7 med en erhvervsdrivende virksomhed (nr. 3), samt bestemmende indflydelse over en anden virksomhed kombineret med en betydelig andel i dens driftsresultat (nr. 4). Definitionen er ifølge forarbejderne overtaget fra lov om erhvervsdrivende fonde og dermed fra **betænkning nr. 970/1982 om fonde**.

Det andet kriterium – fremme af deltagernes økonomiske interesser – er det, der skiller sagerne. Forarbejderne opregner de økonomiske fordele, der kan udløse anvendelse: »overskudsdeling, udlodning ved opløsning m.v., bonus, rabat m.v.« Modsat nævnes udtrykkeligt idrætsklubber, fagforeninger, humanitære organisationer, partiforeninger og – centralt for praksis – »brancheforeninger inden for landbrug, industri, handel, service m.v.«, der falder uden for loven, »uanset de måtte drive erhverv, blot deltagernes økonomiske interesser ikke fremmes ved denne erhvervsaktivitet«.

Erhvervsankenævnets praksis om foreninger tegner en klar linje. I **99-67.155** (Forenede Danske Motorejere) blev en interesseorganisation for bilister anset for registreringspligtig, og Højesteret nåede samme resultat i **U.2003.296/2 H**, hvor FDM's omfattende erhvervsvirksomhed – varesalg, testcentre, campingpladser, rejsebureau – netop var kendetegnet ved direkte bonus- og rabatordninger til medlemmerne. Tilsvarende blev en brancheforening inden for landbruget i **98-193.185** anset for registreringspligtig trods et politisk formål, og i **2006-0007068** udløste en brancheforenings helejede datterselskab registreringspligt.

Modpolen er **2005-0002466**, hvor en revisorbrancheforening med ca. 2.300 medlemmer *ikke* var registreringspligtig. Foreningen havde ca. 13 mio. kr. i brugerbetalte indtægter – omkring 40 pct.

af indtægtsgrundlaget – fra kurser, manualer og skatterådgivning. Ankenævnet ophævede alligevel Erhvervsstyrelsens afgørelse og lagde vægt på, at ydelserne blev udbudt på markedsvilkår med budgetteret fortjeneste, at overskuddet gik til konsolidering, og at konsolideringen konkret skyldtes et ekstraordinært tab efter en medarbejders bedrageri. Sammenstillingen er instruktiv:

Sag	Erhvervsdriftens omfang	Fordele for medlemmerne	Udfald
99-67.155 / U.2003.296/2 H (FDM)	Varesalg, testcentre, campingpladser, rejsebureau – ca. 43 mio. kr.	Direkte bonus- og rabatordninger	Registreringspligtig
98-193.185 (landbrugets brancheforening)	Erhvervsdrift trods politisk formål	Økonomiske fordele for medlemskredsen	Registreringspligtig
2005-0002466 (-revisorbrancheforening)	Kurser, manualer, skatterådgivning – ca. 13 mio. kr.	Ydelser til markedspris, ingen udbytte	**Ikke** registreringspligtig

Kriteriet er altså kvalitativt, ikke kvantitativt: 40 pct. brugerbetalte indtægter udløste ikke pligt, fordi der ikke blev ydet til eller under kostpris. Bagatelagtige fordele – i sagen ca. 100 kr. pr. revisor i rabat på lovpligtig garantistillelse – tæller ikke med.

Koncern- og holdingtilfældene er behandlet i to parallelle kendelser fra 20. juni 2013. I **2012-0032365** blev moderselskabet i en elforsyningskoncern anset for registreringspligtigt, selv om det ikke selv havde bevillingspligtige aktiviteter. Erhvervsstyrelsen lagde vægt på, at selskabet havde bestemmende indflydelse over erhvervsdrivende kapitalselskaber og leverede koncernstrategi, indkøb og IT – hvilket i sig selv er erhvervsdrift efter § 1, stk. 4, nr. 3 og 4. At fordelen for andelshaverne var indirekte, var uden betydning:

> *Det må således forudsættes, at der med den valgte koncernstruktur opnås stordriftsfordele, der indirekte påvirker deltagernes (andelshaverne) pris på den modtagne el... Det afgørende er derimod, at deltagerne faktisk opnår økonomiske fordele.*

Samme dag nåede ankenævnet samme resultat i **2012-0032363** for et a.m.b.a. i elsektoren. Klagerens anbringende om, at deltagerantallet ikke var »vekslende«, fordi medlemskabet fulgte automatisk af at være regningsmodtager, blev afvist: det objektive kriterium om tilslutning til forsyningsnettet var tilstrækkeligt.

Undtagelserne følger dels af § 5, dels af undtagelsesbekendtgørelsen. Efter bekendtgørelsens § 3 er erhvervsdrivende virksomheder med begrænset ansvar omfattet af varmeforsynings-, elforsynings- eller vandforsyningsloven undtaget fra loven bortset fra kapitel 1, 2 og 7 – men kun hvis årsregnskaber og vedtægter samtidig er offentligt tilgængelige. Netop denne betingelse var afgørende i 2013-kendelserne: holdingselskabet var ikke direkte omfattet af elforsyningsloven og kunne derfor ikke støtte ret på undtagelsen. Bekendtgørelsens § 1 undtager desuden virksomheder omfattet af lov om byfornyelse og udvikling af byer, lov om fonde og visse foreninger samt lov om indkøbsforeninger for mindre jordbrugere.

LOV Erhvervsvirksomhedsloven § 1, stk. 1, 4 · Erhvervsvirksomhedsloven § 5 · Selskabsloven § 6 · Selskabsloven § 7

PRAKSIS **Erhvervsankenævnet** · Registreringspligt for holdingvirksomhed i elforsyningskoncern som virksomhed med begrænset ansvar 20.06.2013

Erhvervsankenævnet · K A.m.b.a. anset for en registreringspligtig erhvervsdrivende virksomhed med begrænset ansvar 20.06.2013

Erhvervsankenævnet · Brancheforening med helejet datterselskab er registreringspligtig efter lov om visse erhvervsdrivende virksomheder	10.05.2007
Erhvervsankenævnet · Revisorbrancheforening K ikke registreringspligtig efter lov om visse erhvervsdrivende virksomheder – Erhvervsankenævnet ophæver styrelsens afgørelse	30.06.2006
Erhvervsankenævnet · Interesseorganisation for bilister registreringspligtig som erhvervsdrivende virksomhed efter LEV	07.01.2000
Erhvervsankenævnet · Landbrugets brancheforening er registreringspligtig efter lov om erhvervsdrivende virksomheder trods politisk formål	23.06.1999

§ 3 Interessentskabsdefinitionen i § 2, stk. 1: én for alle, alle for én

Erhvervsvirksomhedslovens § 2, stk. 1 definerer interessentskabet som en virksomhed, hvor **alle** deltagere hæfter personligt, uden begrænsning og solidarisk for virksomhedens forpligtelser. Definitionen er ikke ny ret. Forarbejderne til den oprindelige lov er utvetydige:

> *Med den foreslåede definition af »interessentskab« tilsigtes ingen ændring af den definition, der er den gældende i teori og praksis. Begrebet »interessentskab« har i nutidig sprogbrug erstattet begrebet »ansvarligt selskab«, som anvendes i firmaloven.*

De tre hæftelseselementer har hvert sit præcise indhold, som forarbejderne udfolder med henvisning til firmalovsbetænkningen (**betænkning nr. 613/1971**, side 64):

> *Det fremgår udtrykkeligt af definitionen, at samtlige deltagere i et interessentskab hæfter personligt og uden begrænsning, dvs. med hele deres formue og for samtlige forpligtelser i virksomheden, samt solidarisk, dvs. én for alle og alle for én, således at kreditorer hos hver af deltagerne kan søge fyldestgørelse for hele deres fordring. Kreditor kan vælge, om fyldestgørelse skal ske hos en eller flere af deltagerne eller interessentskabet.*

To følger er værd at fastholde.

Hæftelsen kan ikke gøres subsidiær med virkning for kreditorerne. Forarbejderne fastslår:

> *Det antages endvidere, at deltagerne i et interessentskab ikke med virkning for kreditorerne kan gøre hæftelsen subsidiær, dvs. at kreditor først skal kunne søge fyldestgørelse hos den enkelte ansvarlige deltager, når der forgæves er gjort forsøg på at opnå betaling hos interessentskabet.*

Interessenterne kan altså aftale, hvad de vil indbyrdes – men aftalen binder ikke tredjemand. Den solidariske hæftelse slog igennem i **BS-1731/2007-VLR**, hvor Vestre Landsret dømte interessenterne i et ejendomsinteressentskab solidarisk til at betale erstatning for misligholdelse af en uopsigelig administrationsaftale efter salg af ejendommen; hverken aftalelovens § 33 eller § 36 kunne føre til et andet resultat.

Interessenternes retlige organisationsform er uden betydning. Forarbejderne siger det direkte: »Kapitalselskaber kan således være interessenter i et interessentskab.« Netop dette blev prøvet i **09PM-40111-10059-92**, hvor et interessentskab bestående af fire anpartsselskaber blev nægtet optagelse i handelsregistret, fordi det hverken havde bestyrelse eller indskudskapital. Erhvervsankenævnet ophævede afgørelsen og formulerede en grundsætning, der stadig gælder: interessentskabers retsforhold er ikke udtømmende reguleret i lovgivningen, men må udledes af retspraksis og almindelige selskabsretlige grundsætninger. Om hjemmelsspørgsmålet udtalte nævnet:

> *Henvisningen i § 20 til bestemmelsen i § 19 om angivelse af aktiekapitalens størrelse og bestyrelsens sammensætning kan ikke i sig selv begrunde et krav om, at ethvert anmeldt selskab skal have en indskudskapital eller en bestyrelse, men henvisningen må forstås således, at disse forhold skal oplyses, hvor der efter de for selskabet iøvrigt gældende regler skal være en indskudskapital og/eller en bestyrelse.*

Da der ikke findes regler, der påbyder interessentskaber ledelsesorganer eller kapitalindskud, manglede registreringsmyndigheden hjemmel til at nægte registrering på det grundlag.

Rækkevidden af § 2, stk. 3. Efter § 2, stk. 3, 1. pkt. finder loven som udgangspunkt kun anvendelse på enkeltmandsvirksomheder, interessentskaber og kommanditselskaber for så vidt angår kapitel 1 (anvendelsesområde og definitioner), kapitel 2 (navn og prokura) og kapitel 7 (straf) samt § 12, stk. 4 og §§ 15 f-15 h om ejerregister og reelle ejere. Reglerne om reelle ejere gælder – som forarbejderne til 2016-ændringen forklarer – uanset om interessentskabet er registreringspligtigt, fordi 4. hvidvaskdirektiv ikke sondrer efter hæftelsesform.

Endelig regulerer LEV ikke det indbyrdes forhold mellem interessenterne. Overdragelse af andele i et interessentskab bedømmes derfor efter almindelige formueretlige regler, jf. **BS-39078/2020-VLR**, hvor Vestre Landsret fastslog, at en ubetinget overdragelseserklæring efterfulgt af registrering hos interessentskabets administration fremstod som en reel gavedisposition, og at overdrageren ikke havde godtgjort, at der var tale om proforma.

LOV Aftaleloven § 36 · Erhvervsvirksomhedsloven § 2, stk. 1, 3 · Erhvervsvirksomhedsloven § 12, stk. 4

PRAKSIS
- **Landsretten** · Dom om tilbageførsel af andele i I/S og uberettigede kontooverførsler — 04.10.2021
- **Landsretten** · Solidarisk hæftelse for erstatning ved misligholdelse af uopsigelig administrationsaftale i et ejendomsinteressentskab — 30.09.2008
- **Erhvervsankenævnet** · Registrering af interessentskab bestående af anpartsselskaber uden bestyrelse og indskudskapital — 11.06.1993

§ 4 Registreringspligten for I/S og K/S med udelukkende kapitalselskabsdeltagere

Hovedreglen er, at interessentskaber og kommanditselskaber hverken kan eller skal registreres efter LEV. Undtagelsen i § 2, stk. 3, 2. pkt. er dog blevet stadig mere indgribende – og den er EU-retligt funderet.

EU-baggrunden. Allerede de oprindelige bemærkninger til § 2 forklarer sammenhængen:

> *Interessentskaber og kommanditselskaber, hvor samtlige interessenter henholdsvis komplementarer er kapitalselskaber, er allerede pålagt regnskabspligt efter årsregnskabslovens § 1, stk. 1, 2. pkt., jf. § 1a, der træder i kraft den 1. januar 1995. Bestemmelsen er en implementering af artikel 1 i direktiv nr. 90/605/EØF.*

Forarbejderne til 2011-ændringen præciserer den bagvedliggende hjemmel yderligere: artikel 1 i 4. selskabsdirektiv (78/660/EØF) stiller krav om, at visse kommanditselskaber skal udarbejde årsrapport, og »[d]et er i Danmark valgt at indføre tilsvarende regler for interessentskaber«. Regnskabsdirektivet er siden afløst af direktiv 2013/34/EU, men koblingen består: registreringspligten i LEV følger regnskabspligten i årsregnskabslovens § 3, stk. 1, nr. 2.

Baggrunden er rent instrumentel, som 2011-forarbejderne siger:

> *Baggrunden for registreringspligten af disse virksomheder er, at virksomhederne forpligtes til at indsende årsrapporter og gøre dem offentlig tilgængelige, idet virksomhederne ellers ikke skal udarbejde og aflægge årsrapport efter årsregnskabsloven.*

Omgåelsesværnet fra 2011. Registreringspligten blev indsat i § 2, stk. 3, ved ændringsloven af 8. juni 2001 med virkning fra 1. januar 2002, men det fremgik ikke klart nok, hvilke virksomheder der var omfattet. Ved LOV nr 616 af 14/06/2011 blev bestemmelsen nyaffattet, så også flerledskonstruktioner rammes. Forarbejderne illustrerer det med et eksempel:

> *Et interessentskab med 3 interessenter, hvoraf én er et anpartsselskab, én er et registreringspligtigt interessentskab og den sidste er et registreringspligtigt kommanditselskab, skal således også registreres i Erhvervs- og Selskabsstyrelsen. Med præciseringen sikres det, at registreringspligten ikke omgås ved lave en selskabskonstruktion med flere led.*

Den gældende § 2, stk. 3, nr. 1 og 2, afspejler dette: alle interessenter henholdsvis komplementarer skal enten være aktieselskaber, anpartsselskaber, partnerselskaber eller selskaber med tilsvarende retsform – eller I/S/K/S, hvori alle ansvarlige deltagere er sådanne kapitalselskaber.

Kontrolpakken 2020 udvidede regelsættet markant. Ved LOV nr 642 af 19/05/2020 blev henvisningen i § 2, stk. 3, 2. pkt., ændret, så de registreringspligtige I/S og K/S nu også omfattes af kapitel 1 a (kommunikation), kapitel 4 (registrering, offentliggørelse, opbevaring af virksomhedsdokumenter, ejerregister, frister og kontrol), kapitel 7 a (klageadgang) og § 21. Forarbejderne oplyser samtidig, at den tidligere manglende henvisning til fristreglen i § 16 a var en fejl:

> *Bestemmelserne i §§ 16 og 16 a om frister blev indført ved lov nr. 516 af 12. juni 2009. Først ved lov nr. 616 af 14. juni 2011 blev registreringspligtige kommanditselskaber og interessentskaber omfattet af fristbestemmelsen i § 16, som led i nyaffattelsen af § 2, stk. 3, 2. pkt., men ved en fejl ikke af § 16 a.*

Ved ændringsloven af 23. maj 2024 om bæredygtighedsrapportering blev henvisningen udvidet til hele kapitel 5 om ledelsens og revisors pligter, så også §§ 18 og 19 – herunder reglerne om revisors afskedigelse og fratræden, der gennemfører revisordirektivets artikel 38 – nu finder anvendelse på disse virksomheder.

Registreringens karakter. Det skal fastholdes, at registreringen af et I/S eller K/S ikke er en retsevneregistrering. Forarbejderne til 2009-ændringen er præcise:

> *Sletningen medfører ikke virksomhedens ophør, idet registreringen af interessentskaber og kommanditselskaber ikke er en retsevneregistrering. Sletningen indebærer imidlertid, at virksomheden også slettes fra SKAT's registre, og at det dermed ikke længere lovligt kan drive virksomhed, der forudsætter en registrering efter de skatte- og afgiftsretlige regler, eksempelvis momspligtig virksomhed.*

Vedtægtskravet i praksis. Erhvervsstyrelsen kræver ved registrering kopi af virksomhedens vedtægt. For interessentskaber anses interessentskabsaftalen normalt for vedtægten, men forarbejderne til 2009-ændringen anerkender en fortrolighedsbetinget lempelse:

> *Der kan imidlertid være dele af en sådan interessentskabsaftale, som virksomheden ikke ønsker offentlighed omkring. Som følge heraf accepterer Erhvervs- og Selskabsstyrelsen i praksis, at der indsendes et ekstrakt af interessentskabskontrakten indeholdende virksomhedens navn og evt. binavne, hjemsted, formål, interessenternes navne, tegningsregel og regnskabsår samt en datering.*

LOV Erhvervsvirksomhedsloven § 2, stk. 3 Erhvervsvirksomhedsloven § 21 Årsregnskabsloven § 3, stk. 1

§ 5 Grænsen mod selskabsloven: § 3 og forbuddet mod kapitalafhængig stemme og udbytte

Erhvervsvirksomhedslovens § 3 er lovens vigtigste afgrænsningsbestemmelse. Formålet er ifølge forarbejderne at forhindre, at virksomheder, der burde registreres efter selskabsloven, i stedet registreres efter LEV med dens langt lempeligere krav:

> *En virksomhed, der ønskes registreret efter lov om visse erhvervsdrivende virksomheder skal således adskille sig væsentligt fra et aktie- eller anpartsselskab for at kunne registreres. Hvis adskillelsen ikke er væsentlig, gribes virksomheden af aktie- eller anpartsselskabsloven.*

Det afgørende kriterium blev formuleret klart allerede i 2009-forarbejderne:

> *Det er et grundlæggende kendetegn ved et kapitalselskab, at selskabsdeltagerne stemmer og modtager udbytte i forhold til deres kapitalindskud. I selskaber omfattet af lov om visse erhvervsdrivende virksomheder (personselskaber) fordeles overskuddet typisk enten i forhold til medlemmernes andel af selskabets omsætning eller ligeligt mellem medlemmerne i selskabet.*

Den tidlige praksis viser problemet i renkultur. I **04P1-40110-00051-91** fra 1993 var et »K Amba« stiftet med 0 kr. i indskudskapital, ejet 100 pct. af én person, med udbytte fordelt efter ejerandel. Klageren påberåbte sig den selskabsretlige kontraktfrihed og »den lille mands« ret til at etablere sig i en billig selskabsform med begrænset hæftelse. Erhvervsankenævnet stadfæstede nægtelsen: betegnelsen »Amba« var vildledende, og selskabet mindede i ejerforhold, hæftelsesbegrænsning og overskudsdeling så meget om et aktie- eller anpartsselskab, at det ikke kunne anerkendes som en selvstændig selskabstype alene for at undgå kapitalkravene. Anerkendelse af uregulerede selskabsformer kræver, at de adskiller sig væsentligt fra de lovregulerede.

Kodificeringen i 2009. Fordi kriterierne ikke fremgik af lovteksten, gav de anledning til tvivl. Ved LOV nr 516 af 12/06/2009 blev retstilstanden kodificeret. Forarbejderne forklarer:

> *Det har i praksis givet anledning til tvivl, at det ikke fremgår direkte af lov om visse erhvervsdrivende virksomheder, at de af loven omfattede selskaber ikke må fordele stemme og overskud i forhold til den indskudte eller tegnede kapital. Det samme gælder kravet om, at der skal være mulighed for en skiftende deltagerkreds i virksomheder omfattet af loven.*

Om kravet om skiftende deltagerkreds var forarbejderne lige så konkrete: »Hvis en eller to personer ønsker at starte en virksomhed sammen uden ret for andre med samme interesse i formålet til at indtræde bør de vælge et anparts- eller aktieselskab.«

Minimumskravet om to deltagere (2011). Ved LOV nr 616 af 14/06/2011 blev § 3 nyaffattet, så det direkte fremgår, at der skal være mindst to deltagere. Forarbejderne henviser til, at kravet allerede fulgte af de oprindelige bemærkninger (Folketingstidende A, 1993-1994, spalte 1674), og skærper samtidig realitetskravet:

> *Der skal derfor altid være minimum 2 deltagere i en virksomhed med begrænset ansvar, men disse deltagere skal være reelle og aktive deltagere. Hvis en deltager ikke har hverken økonomiske eller forvaltningsmæssige beføjelser i*

> *den pågældende virksomhed, vil der være en formodning for, at den pågældendes deltagelse ikke er aktiv og dermed reel. […] Minimumskravet om 2 deltagere gælder i hele virksomhedens eksistens.*

Samtidig fik Erhvervsstyrelsen med samme lov hjemmel til at oversende en virksomhed til tvangsopløsning ved skifteretten, hvis kravet ikke er opfyldt – i dag § 20 a, stk. 1, nr. 1.

S.m.b.a.-formens afskaffelse (2013). Ved ændringsloven af 13. juni 2013 – der samtidig indførte iværksætterselskaberne – blev det fastslået i § 1, stk. 3, at selskaber med begrænset ansvar kun kunne stiftes frem til 1. januar 2014. Forarbejderne begrunder det med s.m.b.a.'ets afvigende karakter: mens a.m.b.a. og f.m.b.a. har henholdsvis kooperative og foreningsretlige træk, gælder for s.m.b.a.'et, at »[f]ormålet med et SMBA vil således være – på baggrund af den erhvervsmæssige aktivitet – at opnå et overskud, der kan udloddes til deltagerne«. Eksisterende s.m.b.a.'er lever videre efter reglerne for foreninger med begrænset ansvar, jf. nu § 3, stk. 5.

Nyaffattelsen i 2024: demokratiske virksomheder. Ved ændringsloven af 12. juni 2024 om bedre vilkår for demokratiske virksomheder blev § 3 nyaffattet med virkning fra 1. juli 2024. Tre nyskabelser er væsentlige:

- **Medarbejdereje** blev udtrykkeligt anerkendt i § 3, stk. 1, 3. pkt.: deltagelse kan ske ved egen arbejdsindsats, og forarbejderne præciserer, at både egentlige ansættelsesforhold og fx selvstændigt konsulentarbejde tæller.
- **Investerende deltagere** blev tilladt efter § 3, stk. 2. Hidtil gjaldt, at »[g]ældende ret tillader ikke virksomheder med begrænset ansvar at optage deltagere, som kun indskyder et kapitalindskud uden at deltage i virksomheden«. Optagelse kræver vedtægtshjemmel, og en investerende deltager kan ikke samtidig være ordinær deltager.
- **30-procents-loftet** i § 3, stk. 4 sikrer, at investorernes stemmer aldrig kan overstige 30 pct. af de afgivne stemmer. Formålet er, at de ikke kan tilsidesætte de ordinære deltageres demokratiske indflydelse – vedtægtsændringer kræver som hovedregel to tredjedeles flertal. Ansvaret for at overholde grænseværdien påhviler ledelsen.

Efter § 3, stk. 3 tæller investerende deltagere ikke med i minimumskravet: der skal fortsat være mindst to *ordinære* deltagere.

Forarbejderne knytter en vigtig proportionalitetsbetragtning til håndhævelsen:

> *Det er således ikke hensigten at tvangsopløse en virksomhed med begrænset ansvar, blot fordi virksomheden ved en fejl har fået tildelt investerende deltagere en for høj andel af stemmerettighederne. […] der skal være tale om en blivende tilstand, hvor virksomheden vedvarende ikke har overholdt tærskelværdien, og hvor virksomheden ikke inden for en rimelig frist, efter påbud fra Erhvervsstyrelsen, har bragt forholdet i overensstemmelse med tærskelværdien. Muligheden for at oversende en virksomhed til tvangsopløsning vil være sidste udvej.*

Erhvervsstyrelsens praksis er ifølge forarbejderne at fastsætte en frist på normalt 4 uger, og virksomheden kan i stedet vælge at omdanne sig til et kapitalselskab.

LOV Erhvervsvirksomhedsloven § 1, stk. 3 · Erhvervsvirksomhedsloven § 3, stk. 1-5 · Erhvervsvirksomhedsloven § 20a, stk. 1

PRAKSIS **Erhvervsankenævnet** · Afvisning af registrering af selskab med begrænset ansvar pga. manglende andelskarakteristika og lighed med aktieselskaber 07.01.1993

§ 6 Andelsselskabet i § 4: kooperativt sigte, direkte økonomisk interesse og omsætningsbestemt afkast

Erhvervsvirksomhedslovens § 4 definerer andelsselskabet (andelsforeningen) som en virksomhed omfattet af § 2, stk. 1 eller 2, eller § 3, hvis formål er at virke til fremme af deltagernes fælles interesser gennem deres deltagelse i virksomheden som aftagere, leverandører eller på anden lignende måde, og hvor afkastet – bortset fra normal forrentning af den indskudte kapital – enten fordeles efter andel i omsætningen eller forbliver indestående. Definitionen svarer ifølge de oprindelige bemærkninger til »den gældende opfattelse i teori og praksis inden for andelsretten«, og betegnelsen er uden betydning: andelsselskab, andelsvirksomhed eller andelsforening behandles ens.

Den dybere baggrund ligger i **betænkning nr. 1071/1986 om lovgivning om andelsselskaber**, hvor et flertal foreslog en egentlig andelsselskabslov med central registrering, mens et mindretal alene kunne gå med til en registreringsprocedure og få materielle regler. Som beskrevet ovenfor endte lovgiver i 1994 med at følge mindretallets linje.

Kernekravet er et samvirke om en bestemt økonomisk aktivitet. Den ledende kendelse er **98-140.188**, hvor et erhvervsråd organiseret som a.m.b.a. med over 200 tilsluttede virksomheder blev nægtet status som andelsselskab. Formålet var at styrke erhvervslivet i kommunen gennem kurser, rådgivning, markedsføring og formidling af samarbejdsaftaler. Erhvervsankenævnet tiltrådte registreringspligten efter § 3, men afviste andelskvalifikationen:

> *…at det efter lovens § 4 ikke er tilstrækkeligt, at selskabet har til formål i deltagernes fælles interesse at fremme den generelle erhvervsaktivitet i kommunen. Et andelsselskab må have til formål at drive en bestemt økonomisk aktivitet, hvori alle deltagere har en direkte økonomisk interesse som leverandører og/eller aftagere.*

Selskabet skulle derfor registreres som s.m.b.a., ikke som a.m.b.a. Erhvervsstyrelsen havde i redegørelsen henvist til Østre Landsrets dom af 21. juni 1995 (B-0477-94), hvorefter andelsformålet ikke var opfyldt, når virksomheden reelt var etableret for at tjene stifternes personlige økonomiske interesser frem for et samvirke om opgaver i fælles interesse.

Bestillingskontoret er ikke et andelsselskab. Sondringen blev skarpt trukket i **97-200.218**, hvor en videnformidlingsvirksomhed søgte registrering som a.m.b.a. Medlemmerne bidrog med specialviden og modtog honorar plus en andel af overskuddet beregnet efter egne leverancer. Erhvervsstyrelsen formulerede det afgørende kriterium:

> *Såfremt samhandelen er udløst af en konkret henvendelse fra en identificerbar 3. mand, er deltagerne ikke sikret en ret til at levere til virksomheden, og virksomheden får karakter af jobformidling. En sådan virksomhed adskiller sig fra andelsselskabet, der er karakteriseret ved, at deltagerne har en ret til at levere til virksomheden uafhængigt af, om der konkret er en aftager til virksomhedens varer.*

Ankenævnet stadfæstede med den begrundelse, at formålet – at drive et bestillingskontor til at formidle afsætning af selskabsdeltagernes individuelle og forskelligartede tjenesteydelser – ikke indebar et sådant samvirke, at kravene til andelsformålet kunne anses for opfyldt. Kendelsen indeholder desuden to selvstændige pointer af bredere betydning:

- **Formodningen for ubegrænset hæftelse.** Styrelsen udtalte: »For så vidt angår erhvervsdrivende virksomheder, antages det, at formodningen er for ubegrænset hæftelse, således at begrænset hæftelse

forudsætter udtrykkelig vedtægtsbestemmelse.« Vedtægterne hjemlede kun begrænset ansvar for *stifterne*, ikke for fremtidige deltagere – hvilket i sig selv bar afslaget.

- **Vekslende kapitalgrundlag.** Det er *selskabskapitalen*, ikke egenkapitalen, der skal være reelt vekslende; akkumulering af driftsoverskud over året opfylder ikke kravet.

Det omsætningsbestemte afkast er andelsselskabets anden definerende egenskab og har en nær parallel i skatteretten. I **SKM2011.227.SR** bekræftede Skatterådet, at et andelsselskab kunne opbygge en driftskapital via afregningspriserne over for medlemmerne uden at miste andelsbeskatningen efter selskabsskattelovens § 1, stk. 1, nr. 3 – netop fordi både henlæggelsen og »forrentningen« var omsætningsbestemt. Afgørelsen illustrerer den samme grundsætning, som bærer LEV § 4: afkast, der beror på kapitalindskuddet frem for på omsætningen med selskabet, er uforeneligt med andelsformen. Skatterådet fremhævede tillige, at kapital opbygget via afregningsprisen skattemæssigt er selskabets egen opsparede indtjening, ikke indbetalt medlemskapital – en sondring, der svarer til § 4's forbehold for »normal forrentning af den indskudte kapital«.

Nyt siden 2024: § 4 er suppleret med en henvisning til kapitel 5 c om medarbejderejevirksomheder, således at overskudsfordelingen for et andelsselskab, der er en medarbejderejevirksomhed, skal ske efter § 19 p.

LOV Erhvervsvirksomhedsloven § 3, stk. 1 · Erhvervsvirksomhedsloven § 4 · Selskabsskatteloven § 1, stk. 1

PRAKSIS

Skatterådet · Andelsselskab Indskudskapital driftskapital og beskatning af andelshavere	29.03.2011
Erhvervsankenævnet · K A.m.b.a. ikke anerkendt som andelsselskab – skulle registreres som selskab med begrænset ansvar	25.03.1999
Erhvervsankenævnet · Andelsselskab nægtet registrering: Formidlingsvirksomhed opfyldte ikke andelsformålet og manglede begrænset ansvar for alle deltagere	19.11.1998

§ 7 Navn, hæftelsesangivelse og prokura efter kapitel 2

Kapitel 2 gælder for **alle** virksomheder omfattet af loven – også enkeltmandsvirksomheder, interessentskaber og kommanditselskaber, jf. § 2, stk. 3. Navnereglerne er dermed det eneste materielle regelsæt, der uden videre rammer det uregistrerede interessentskab.

§ 6 indeholder fire regler af særlig betydning for personselskaberne:

- **Betegnelsesmonopolet i stk. 4:** Interessentskaber, kommanditselskaber og andelsselskaber må i deres navn benytte disse betegnelser eller forkortelser heraf – og »[i]ngen andre må benytte disse betegnelser eller betegnelser, der kan forveksles hermed«.
- **Hæftelsesangivelsen i stk. 6:** Navnet på en virksomhed med begrænset ansvar skal indeholde oplysning om ansvarsbegrænsningen, og som forkortelse for andelsselskaber med begrænset ansvar kan **alene** benyttes »A. M. B. A.«.
- **Vildledningsforbuddet i stk. 3:** Navnet må ikke være egnet til at vildlede.
- **Udtrådte deltageres navn i stk. 5:** Udtræder nogen som ansvarlig deltager, kan den pågældendes navn kun opretholdes i virksomhedens navn med tilladelse fra vedkommende eller dennes arvinger.

Samspillet mellem betegnelsesmonopolet og § 3-afgrænsningen er kernen i **04P1-40110-00051-91**, hvor ankenævnet netop lagde vægt på, at brugen af »Amba« var vildledende, fordi selskabet ikke opfyldte

andelsselskabets karakteristika. Betegnelsen er altså ikke frit valgbar: den forudsætter, at definitionerne i §§ 2-4 faktisk er opfyldt.

Vildledningsvurderingen er objektiv og knytter sig til navnets karakter, ikke til den konkrete forvekslingsrisiko. I **2008-0018004** blev et selskab pålagt navneændring, fordi navnet indeholdt ordet »ministeriet«. Klageren fremlagde en udtalelse fra Dansk Sprognævn og påberåbte sig, at navnet blev brugt humoristisk om en festarrangør, og at ingen fornuftig person ville forveksle en festplanlægger med et statsligt ministerium. Ankenævnet stadfæstede alligevel:

> *Anvendelsen af ordet 'ministerium' i en selskabs navn giver virksomheden et officielt præg, som kan vække vildledende forestilling om offentlig virksomhed eller tilknytning til offentlig virksomhed.*

Hverken myndighedens passivitet gennem to år eller de afholdte markedsføringsomkostninger kunne føre til et andet resultat. Vurderingen er formuleret under anpartsselskabslovens dagældende § 2, stk. 3, men kriteriet er identisk med LEV § 6, stk. 3.

Adskillelseskravet i stk. 2 – at virksomheders navne tydeligt skal adskille sig fra hinanden – administreres derimod med en vis lempelighed, når navneelementerne mangler særpræg. I **09PM-40110-10149-92** ophævede Erhvervsankenævnet en nægtelse af at registrere »Autohuset K-by I/S« under henvisning til det eksisterende »K-by Bilhus«, selv om begge virksomheder var i automobilbranchen og lå tæt på hinanden:

> *Stednavnet K-by er placeret som henholdsvis første og sidste led i de to navne. De to navne anvender henholdsvis ordet 'bil-' og ordet 'auto-' til at karakterisere den fælles betegnelse '-hus'. Ingen af de anvendte ord har i sig selv noget særpræg. Uanset at begge forretninger er i samme branche og er beliggende tæt ved hinanden, finder ankenævnet, at navnene adskiller sig tilstrækkeligt tydeligt fra hinanden...*

En vigtig kompetencebegrænsning gælder navnetvister mellem private: registreringsmyndigheden kan ikke slette et navn på grundlag af et retsforlig, som den registrerede ikke var part i. I **01-47.019** fastslog ankenævnet, at spørgsmålet om en registrerings udslettelse henhører under domstolene, og at styrelsen alene kan handle på grundlag af en dom. Passivitet gennem knap otte år talte yderligere imod klageren.

Prokura registreres ikke længere. De oprindelige bemærkninger fastslår, at prokurareglerne svarer til firmalovens, men at »[p]rokura vil efter lovforslaget ikke længere blive registreret«.

Historisk kontekst. Under firmaloven var navneretten langt mere detaljeret reguleret. Det nu ophævede **cirkulære nr. 147 af 18. december 1953 om anmeldelser til handelsregistret** krævede fx, at et ansvarligt selskabs firma indeholdt mindst ét medlems navn samt et tillæg, der antydede et selskabsforhold (»Andersen, Jensen og Co.«), og at firmaet ikke måtte indeholde »noget, der går på at begrænse ansvaret« for de fuldt ansvarlige deltagere. Cirkulæret er ikke gældende ret i dag og kan ikke påberåbes, men det illustrerer, hvor markant LEV forenklede regelsættet – og hvorfor den nuværende praksis om betegnelser og hæftelsesangivelse bærer så stor en del af oplysningsbyrden over for tredjemand.

LOV	Erhvervsvirksomhedsloven § 2, stk. 3 · Erhvervsvirksomhedsloven § 6, stk. 2-6	
PRAKSIS	**Erhvervsankenævnet** · Selskab pålagt navneændring på grund af vildledende brug af ordet "ministeriet" (K ApS)	30.06.2009
	Erhvervsankenævnet · Erhvervsankenævnet: Ingen hjemmel til sletning af selskabsnavn uden dom eller retsforlig mod det konkrete selskab	27.11.2001
	Erhvervsankenævnet · Vurdering af navnelighed mellem Autohuset K-by og K-by Bilhus i handelsregistret	23.02.1993

Erhvervsankenævnet · Afvisning af registrering af selskab med begrænset ansvar pga. manglende andelskarakteristika og lighed med aktieselskaber 07.01.1993

§ 8 Sletning og genregistrering af I/S og K/S efter § 21 – og tvangsopløsning efter § 20 a

Loven opererer med to skarpt adskilte reaktionsspor, som det er let at forveksle:

	§ 21 – sletning	§ 20 a – tvangsopløsning
Omfattede virksomheder	Registreringspligtige I/S og K/S	Virksomheder med begrænset ansvar (a.m.b.a., f.m.b.a., s.m.b.a.)
Myndighed	Erhvervsstyrelsen selv	Erhvervsstyrelsen anmoder skifteretten
Retsvirkning	Virksomheden består; slettes af registret	Virksomheden opløses efter selskabslovens §§ 226-229
Reetablering	Genregistrering, § 21, stk. 3	Genoptagelse, § 20

Begrundelsen for forskellen er den, der blev nævnt ovenfor: registreringen af et I/S eller K/S er ikke en retsevneregistrering, og virksomheden kan derfor ikke opløses ved sletning – den mister blot sin registrering og dermed adgangen til lovligt at drive registreringspligtig virksomhed.

Kontrolpakken omskrev § 21. Frem til 2020 handlede § 21 om tvangsopløsning af virksomheder med begrænset ansvar. Ved LOV nr 642 af 19/05/2020 blev bestemmelsen ophævet og nyaffattet som en ren sletningsbestemmelse for I/S og K/S med virkning fra 1. januar 2021, mens tvangsopløsningen flyttede til § 20 a. Samtidig blev overskriften til kapitel 6 udvidet med »eller sletning af virksomheder«.

§ 21, stk. 1 opregner i dag elleve sletningsgrunde, der falder i fire grupper:

- **Bortfald af registreringsgrundlaget** (nr. 1): virksomheden anmelder, at en af interessenterne eller komplementarerne ikke længere er et kapitalselskab – registreringspligten ophører dermed af sig selv.
- **Regnskab og revision** (nr. 2, 10 og 11): manglende rettidig årsrapport eller undtagelseserklæring, manglende anmeldelse af revisor trods revisionspligt, eller manglende anmeldelse af revisor, selv om generalforsamlingen har besluttet revision.
- **Ledelse, hjemsted og ejerforhold** (nr. 3 og 4): manglende foreskrevet ledelse eller hjemsted, eller manglende afhændelse af ejerandele fra deltagere med ulovligt ophold.
- **Gennemsigtighed og kontrol** (nr. 5-9): manglende eller mangelfuld registrering af reelle ejere efter § 15 g, manglende eller mangelfuld opbevaring af dokumentation herfor, manglende opbevaring af virksomhedsdokumenter efter § 15 c, manglende oplysninger efter § 17 h, stk. 1, eller manglende erklæring efter § 17 b, stk. 2.

Berigtigelsesfristen er et retssikkerhedsværn. Efter § 21, stk. 2 kan Erhvervsstyrelsen fastsætte en frist til afhjælpning, og først når fristen er udløbet uden berigtigelse, kan der træffes beslutning om sletning. Forarbejderne til de tilsvarende regler fremhæver konsekvent, at sletning respektive tvangsopløsning »vil være sidste udvej, hvis forholdet ikke berigtiges«. Forarbejderne til reelle ejer-reglerne præciserer, hvad henvendelsen skal indeholde: »en beskrivelse af forholdet, der skal berigtiges, og en frist herfor samt oplysning om muligheden for myndighedsvejledning«.

Genregistrering efter § 21, stk. 3 forudsætter, at de forhold, der førte til sletningen, ikke længere foreligger, og at der vælges ledelse og eventuel revisor. To skæringer i stk. 4 afskærer genregistrering:

- anmeldelse er ikke modtaget senest **3 måneder** efter sletningen – fristen suspenderes dog, hvis virksomheden tages under rekonstruktionsbehandling, eller
- virksomheden har inden for de sidste **5 år** tidligere været slettet efter stk. 1, nr. 2-11.

Sletning er ikke en klagesag. Efter § 23 b, stk. 2 kan Erhvervsstyrelsens afgørelse om sletning ikke indbringes for anden administrativ myndighed. Forarbejderne til 2025-ændringen fremhæver dog udtrykkeligt, at dette ikke afskærer domstolsprøvelse: »Det er ikke en forudsætning for at anlægge en sag ved domstolene, at de administrative ankemuligheder er udtømt.« Afgørelser om fx mangelfuld registrering af reelle ejere kan derimod påklages til Erhvervsankenævnet.

Den nyeste ændring. Ved **lov nr. 1648 af 16. december 2025** om afskæring af offentlige tilbud m.v. til udlændinge, som opholder sig ulovligt i Danmark, blev der med virkning fra 1. januar 2026 indsat et nyt nr. 4 i § 21, stk. 1, koblet til § 12, stk. 5-7. Systemet er trinvist: Erhvervsstyrelsen påbyder afhændelse inden 1 år; sker det ikke, mister personen sine forvaltningsmæssige og økonomiske beføjelser, og udbytte deponeres; først efter 2 år kan virksomheden slettes. Forarbejderne understreger, at styrelsen ikke er forpligtet til at slette, og at vurderingen er konkret:

> *I vurderingen af, om det er rimeligt og proportionalt at slette virksomheden, vil antallet af deltagere i virksomheden f.eks. kunne indgå, da et stort antal af deltagere vil kunne tale imod at slette virksomheden på baggrund af én persons ulovlige ophold.*

Grænserne for registreringsmyndighedens kompetence. To ældre kendelser trækker rammen op og har fortsat principiel værdi. I **92-16.190** ophævede Erhvervsankenævnet et krav om, at skuffeselskabers indskudskapital skulle forrentes på markedsvilkår:

> *Bestemmelsen indeholder således ikke selvstændig hjemmel for styrelsen til at stille andre materielle krav til selskaberne end sådanne, der følger af lovgivningen iøvrigt eller af vedtægterne, ligesom ansvaret for at selskaberne drives på forsvarlig måde fortsat alene påhviler selskabets ledelse.*

Omvendt gælder, at myndigheden har både ret og pligt til at rette sine egne ugyldige afgørelser. I **92-46.598** var et selskab blevet slettet på grundlag af en fejlagtig meddelelse fra skifteretten om en likvidationsakkord. Styrelsen afviste at omgøre slettelsen med henvisning til hensynet til registrets troværdighed, men ankenævnet pålagde styrelsen at ophæve sletningen: beslutningen var truffet af styrelsen selv og manglede lovhjemmel, og efter almindelige forvaltningsretlige principper har myndigheden ret og pligt til at omgøre en ugyldig beslutning. At klagefristen var overskredet, kunne ikke tillægges vægt, da der ikke var givet korrekt klagevejledning. Endelig fastslår **95-2.017**, at anmeldelsesgebyret dækker sagsbehandlingen, ikke resultatet: der er ikke krav på tilbagebetaling, når anmeldelsen er realitetsbehandlet og endt med nægtelse.

LOV Erhvervsvirksomhedsloven § 12, stk. 4-7 · Erhvervsvirksomhedsloven § 20a, stk. 1-3 · Erhvervsvirksomhedsloven § 21, stk. 1-5

PRAKSIS
- **Erhvervsankenævnet** · Afslag på registrering af anpartsselskab ved udskiftning af enestifter og nægtelse af gebyrtilbagebetaling — 24.11.1995
- **Erhvervsankenævnet** · Fejlagtig slettelse af anpartsselskab efter tvangsakkord og styrelsens pligt til selvrettelse — 27.12.1993

Erhvervsankenævnet · Erhvervsankenævnets ophævelse af krav om forrentning af indskudskapital i skuffeselskaber 17.05.1993

§ 9 Interessentskabets opløsning og det økonomiske opgør – Højesterets dom af 14. november 2024

LEV regulerer ikke interessentskabets ophør. Retstilstanden hviler derfor på interessentskabsaftalen, almindelige selskabsretlige grundsætninger og – ved konkurs – konkurslovens regler. Netop dette samspil er blevet afklaret i en principiel sagskæde, der endte i Højesteret.

Sagens forløb. To interessenter drev fra 2010 et stutteri og en socialinstitution i I/S-form. Ifølge årsrapporten for 2018 havde interessenterne markant forskellige kapitalkonti:

Interessent	Kapitalkonto (2018)
Interessenten	-1.400.679 kr.
Medinteressenten	+1.449.588 kr.

Den ene interessents negative indestående betød reelt, at han skyldte interessentskabet beløbet. I 2019 blev der afsagt konkursdekret over medinteressenten, men de to fortsatte driften. Konkursboet krævede de 1.400.679 kr. betalt og anlagde sag i 2020. Der blev ikke udarbejdet årsrapporter for 2019 og 2020, men interessenterne fik senere udarbejdet udkast for 2021 og 2022, der gradvist vendte den negative kapitalkonto til et positivt indestående på +74.276 kr.

Byret og landsret nåede modsatte resultater. Retten i Næstved frifandt interessenten: interessentskabet var undtaget fra konkursboets indtrædelsesret efter konkurslovens § 55, sammenholdt med § 53, det var hverken opsagt af boet eller interessenten, og det kunne ikke anses for ophørt alene som følge af konkursen – driften var jo fortsat.

Østre Landsret ændrede dette i **BS-25190/2022-OLR** og fandt, at konkursboet var indtrådt i interessentskabet i medinteressentens sted fra dekretets afsigelse, hvorefter medinteressenten ikke kunne handle med forpligtende virkning for boet. Boet havde som interessent været berettiget til at opsige med rimeligt varsel, jf. konkurslovens § 61, hvilket tidligst skete 30. juni 2022, så interessentskabet ophørte 31. december 2022. Opgørelsesgrundlaget måtte dog være **årsrapporten for 2018**, fordi det var den seneste, der gyldigt var underskrevet af begge interessenter, og fordi konkursboet ikke havde været involveret i udkastene for 2021 og 2022.

Procesbevillingsnævnet meddelte 3.-instansbevilling i **23/13730** efter retsplejelovens § 371, stk. 1, netop fordi instanserne var nået modsatrettede resultater, og fordi spørgsmålet om konkursboets stilling i et personligt interessentskab har generel rækkevidde.

Højesteret nåede samme resultat med en anden begrundelse. I **BS-61935/2023-HJR** af 14. november 2024 stadfæstede Højesteret betalingen af 1.400.679 kr., men fandt, at interessentskabsaftalen var af en sådan beskaffenhed, at konkursboet **ikke** indtrådte som interessent – hvorfor interessentskabet ophørte allerede ved konkursen i 2019. Præmisserne indebærer, at spørgsmålet om et interessentskabs skæbne ved en interessents konkurs afgøres af en konkret vurdering af aftalens beskaffenhed efter konkurslovens § 53, jf. § 55 – ikke af en automatisk regel i nogen af retningerne. Fastholder man, at boet ikke kan indtræde, ophører interessentskabet ved dekretet, og opgørelsen skal ske pr. dette tidspunkt.

Dommen har to praktiske konsekvenser, der bør fremhæves. For det første kan de tilbageværende interessenter ikke ved fortsat drift eller ved efterfølgende regnskabsudkast forrykke opgørelsen til skade for konkursboet. For det andet er det seneste **gyldigt underskrevne** regnskab det naturlige opgørelsesgrundlag, når boet ikke har medvirket ved senere regnskabsaflæggelse.

Skifterettens kompetence. Opløsning af et interessentskab kan behandles af skifteretten, og kompetencen fortabes ikke, blot fordi en civil sag verserer sideløbende. I **BS-1856/2011-VLR** havde Skifteretten i Aalborg afvist en opløsningsbegæring under henvisning til en samtidig civil retssag. Vestre Landsret ophævede afvisningen:

> *Det forhold, at der verserer en civil retssag, der vedrører en række problemstillinger, som må antages at få betydning for sagen om opløsning af interessentskabet, medfører ikke i sig selv, at skifteretten ikke har kompetence til at behandle anmodningen om opløsning.*

Landsretten bemærkede udtrykkeligt, at afgørelsen alene angik kompetencen, ikke om de materielle og processuelle betingelser for opløsning i øvrigt var opfyldt.

LOV Konkursloven § 53 · Konkursloven § 55, stk. 1 · Konkursloven § 61, stk. 1, 2 · Retsplejeloven § 371, stk. 1

PRAKSIS

Højesteret · Højesterets dom om ophør af interessentskab ved en interessents konkurs og opgørelse af negativ kapitalkonto	14.11.2024
Landsretten · Landsrettens dom i sag om økonomisk mellemværende i interessentskab efter konkurs	23.02.2023
Landsretten · Dom om hjemvisning af sag om opløsning af interessentskab	09.09.2011
Procesbevillingsnævnet · 3.-instansbevilling: Ophører et interessentskab ved den ene interessents konkurs, og hvilken årsrapport skal danne grundlag for det økonomiske opgør?	27.11.2023

§ 10 Retsevne, partsevne og medlemsforhold i a.m.b.a.

Retsevne. For virksomheder med begrænset ansvar er registrering efter de oprindelige bemærkninger en betingelse for retsevne som juridisk person:

> *At retsevne først opnås ved registrering betyder bl.a., at det begrænsede ansvar først kan påberåbes efter registreringen. Hermed vil der kunne dæmmes op for eventuelt misbrug af andelsselskabsformen og omgåelse af aktie- og anpartsselskabsloven.*

Det er selve nøglen til § 3-praksis: den, der stifter et a.m.b.a. eller f.m.b.a. og handler i dets navn før registrering, kan ikke påberåbe sig ansvarsbegrænsningen. Der blev knyttet en overgangsbestemmelse hertil, så bestående virksomheder med begrænset ansvar ikke mistede den retsevne, de havde ved lovens ikrafttræden.

For interessentskaber gælder det modsatte: registreringen – når den overhovedet er påkrævet efter § 2, stk. 3 – er ikke retsevneskabende. Interessentskabet er en selvstændig formuemasse, hvis eksistens beror på interessentskabsaftalen, ikke på registret.

Partsevne. Personselskabers processuelle partsevne er ikke reguleret i LEV, men bygger på almindelige processuelle grundsætninger med analogi til partrederiers partsevne efter sølovens §§ 102-105. Det praktiske hovedproblem er, at en part skal *eksistere* på tidspunktet for sagsanlægget. I **BS-36669/2024-OLR** m.fl. afviste

Østre Landsret tre boligretssager, fordi det sagsøgende selskab ikke eksisterede ved stævningernes indlevering, og fordi der ikke forelå særlige omstændigheder, som kunne begrunde berigtigelse af partsbetegnelsen:

> *En part skal have partsevne for at kunne optræde i en retssag. Et ophørt selskab har ikke partsevne, medmindre der foreligger særlige omstændigheder, som kan begrunde en tilladelse til berigtigelse af partsbetegnelsen.*

Landsretten pålagde dog ikke advokaten personligt at bære omkostningerne efter retsplejelovens § 319, selv om hun ikke havde undersøgt selskabets eksistens før sagsanlægget. Afgørelsen angår et P/S, men princippet er generelt og har direkte betydning for interessentskaber, der er slettet efter § 21 eller opløst: sletning fjerner *ikke* retsevnen for et I/S, men ophør af selve interessentskabet gør.

Medlemsforhold i a.m.b.a. Højesteret har taget stilling til et andelsselskabs medlemsforhold i **Sag 22/2017** om Bankernes EDB Central a.m.b.a. Amagerbankens virksomhed blev i 2011 overdraget til FS Finans III under Bankpakke III, og BEC krævede en vedtægtsbestemt udtrædelsesgodtgørelse på ca. 197,7 mio. kr. Højesteret fastslog, at ordningen i lov om finansiel stabilitet er et alternativ til konkursbehandling, men ikke fraviger princippet om ligelig kreditorbehandling:

> *En ikke-efterstillet kreditor kan således alene gøre sit krav gældende over for det datterselskab til Finansiel Stabilitet, som har overtaget en forholdsmæssig del af kravet, i det omfang kravet kan gøres gældende over for den nødlidende banks konkursbo, uden at kravet konkursreguleres.*

Konkurslovens § 61 fandt derfor anvendelse. BEC's non-profit-status, de store aktiverede udviklingsomkostninger og pantsætningen af kapitalindskuddet kunne ikke efter konkurslovens § 53 udelukke konkursregulering, da udtrædelsesgodtgørelsen trådte i stedet for et forlænget opsigelsesvarsel. Ved fastsættelsen af et rimeligt varsel lagde Højesteret vægt på a.m.b.a.'ets særlige karakter som non-profit datacentral med høje faste omkostninger, medlemmernes betydelige medindflydelse på omkostningsniveauet, og at branchens øvrige datacentraler opererer med 3-5 års opsigelsesvarsler. Godtgørelsen blev reguleret fra 197,7 mio. kr. til 134,0 mio. kr. svarende til 2 års omsætning. Modkravet på tilbagebetaling af kapitalindskuddet på ca. 3,6 mio. kr. var derimod forældet efter forældelseslovens § 3, stk. 1, da medlemskabet ophørte straks ved virksomhedsoverdragelsen, og tvivl om modkravets præcise størrelse ikke berettiger til suspension.

Dommen illustrerer et generelt træk ved andelsformen: medlemmernes vedtægtsbestemte økonomiske rettigheder og forpligtelser ved udtræden er ikke immune over for insolvensrettens almindelige regler, uanset selskabets non-profit-karakter.

LOV Erhvervsvirksomhedsloven § 2, stk. 3 · Forældelsesloven § 3, stk. 1 · Konkursloven § 61, stk. 1 · Retsplejeloven § 319

PRAKSIS
- **Højesteret** · Højesterets dom om konkursregulering af udtrædelsesgodtgørelse til BEC og forældelse af modkrav — 08.02.2019
- **Landsretten** · Landsretten afviste sag anlagt af ikke-eksisterende selskab og pålagde ikke advokat sagsomkostninger — 22.04.2025

§ 11 Sammenfatning: fem linjer i praksis

Praksis på erhvervsvirksomhedslovens område er præget af, at loven bevidst regulerer lidt – og at Erhvervsankenævnet derfor har måttet bære fortolkningsbyrden næsten alene, med domstolene som supplement på hæftelses- og opløsningsspørgsmål. Fem linjer træder frem.

1. Dobbeltkriteriet i § 1 administreres kvalitativt, ikke kvantitativt. Det er ikke erhvervsdriftens *omfang*, der afgør registreringspligten, men om den fremmer deltagernes økonomiske interesser. En revisorbrancheforening med 13 mio. kr. i brugerbetalte indtægter slap fri i **2005-0002466**, fordi ydelserne var prissat på markedsvilkår – mens FDM i **99-67.155** og **U.2003.296/2 H** blev fanget af sine bonus- og rabatordninger. Grænsen går ved ydelser til eller under kostpris og ved direkte medlemsfordele. Holdingselskaber slipper ikke: bestemmende indflydelse over erhvervsdrivende datterselskaber er selvstændig erhvervsdrift, og indirekte stordriftsfordele er tilstrækkelige, jf. **2012-0032365** og **2012-0032363**.

2. Interessenthæftelsen er ufravigelig over for kreditor. Personlig, ubegrænset og solidarisk hæftelse følger af § 2, stk. 1 og kan ikke gøres subsidiær ved aftale mellem interessenterne. Kreditor vælger frit sin debitor. Til gengæld er interessentskabets *indre* forhold – regres, indtræden, udtræden, andelsoverdragelse – helt overladt til aftalen og almindelige formueretlige regler; LEV giver ingen vejledning. Kapitalselskaber kan være interessenter, og der kan ikke kræves hverken bestyrelse eller indskudskapital, jf. **09PM-40111-10059-92**.

3. § 3 er en omgåelsesspærre, og den håndhæves. Forbuddet mod kapitalafhængig stemme og udbytte, kravet om vekslende deltagerantal og kravet om mindst to reelle og aktive deltagere har ét formål: at forhindre, at kapitalselskabsformen omgås. **04P1-40110-00051-91** viser mønstret – én ejer, 0 kr. i kapital, udbytte efter ejerandel: afvist. Reformen i 2024 har blødt op på kapitalsiden ved at tillade investerende deltagere, men har samtidig cementeret princippet med et 30-procents-loft på deres stemmer og et krav om, at minimumsdeltagerne skal være ordinære. Håndhævelsen er udtrykkeligt underlagt et proportionalitetskrav: tvangsopløsning er sidste udvej efter påbud og frist.

4. Andelsformålet kræver et reelt samvirke om en bestemt aktivitet. Kernen i **98-140.188** – »[e]t andelsselskab må have til formål at drive en bestemt økonomisk aktivitet, hvori alle deltagere har en direkte økonomisk interesse som leverandører og/eller aftagere« – sammenholdt med bestillingskontor-kriteriet i **97-200.218** giver en operationel test: har deltageren en ret til at levere uafhængigt af, om der konkret er en aftager? Er svaret nej, er der tale om formidling af individuelle ydelser, ikke om et andelsselskab. Hertil kommer formodningen for ubegrænset hæftelse: begrænset ansvar kræver udtrykkelig vedtægtsbestemmelse – og den skal dække alle deltagere, ikke kun stifterne.

5. Sletning er ikke opløsning – og myndighedens kompetence har grænser. § 21 rammer kun de registreringspligtige I/S og K/S og fjerner ikke deres retsevne; tvangsopløsning efter § 20 a rammer virksomhederne med begrænset ansvar og gennemføres af skifteretten. Begge spor forudsætter forudgående frist til berigtigelse. Genregistrering er afskåret efter 3 måneder eller ved gentagelse inden for 5 år. Og registreringsmyndigheden er netop kun det: **92-16.190** afviste, at registreringshjemlen kan bære selvstændige materielle krav til driften, mens **92-46.598** fastslog den modsatte forpligtelse – pligten til selv at rette en afgørelse truffet uden hjemmel.

Retstilstanden er aktuel. Erhvervsvirksomhedsloven er konsolideret senest 7. juli 2026, og der er ingen vedtagne, men endnu ikke konsoliderede ændringer. De seneste materielle nyskabelser – investerende deltagere og medarbejdereje (fra 1. juli 2024) samt afskæringen af ejerskab for personer uden lovligt ophold med den tilhørende sletningsgrund i § 21, stk. 1, nr. 4 (fra 1. januar 2026) – er begge indarbejdet i lovteksten, men har endnu ikke afsat sig praksis. Særligt 30-procents-loftets samspil med lighedsprincippet og rækkevidden

af proportionalitetskravet ved tvangsopløsning må forventes at blive prøvet ved Erhvervsankenævnet i de kommende år.

LOV Erhvervsvirksomhedsloven § 1, stk. 1 · Erhvervsvirksomhedsloven § 2, stk. 1 · Erhvervsvirksomhedsloven § 3, stk. 1 · Erhvervsvirksomhedsloven § 4 · Erhvervsvirksomhedsloven § 20a, stk. 1 · Erhvervsvirksomhedsloven § 21, stk. 1

PRAKSIS

Erhvervsankenævnet · Registreringspligt for holdingvirksomhed i elforsyningskoncern som virksomhed med begrænset ansvar	20.06.2013
Erhvervsankenævnet · K A.m.b.a. anset for en registreringspligtig erhvervsdrivende virksomhed med begrænset ansvar	20.06.2013
Erhvervsankenævnet · Revisorbrancheforening K ikke registreringspligtig efter lov om visse erhvervsdrivende virksomheder – Erhvervsankenævnet ophæver styrelsens afgørelse	30.06.2006
Erhvervsankenævnet · Interesseorganisation for bilister registreringspligtig som erhvervsdrivende virksomhed efter LEV	07.01.2000
Erhvervsankenævnet · K A.m.b.a. ikke anerkendt som andelsselskab – skulle registreres som selskab med begrænset ansvar	25.03.1999
Erhvervsankenævnet · Andelsselskab nægtet registrering: Formidlingsvirksomhed opfyldte ikke andelsformålet og manglede begrænset ansvar for alle deltagere	19.11.1998
Erhvervsankenævnet · Fejlagtig slettelse af anpartsselskab efter tvangsakkord og styrelsens pligt til selvrettelse	27.12.1993
Erhvervsankenævnet · Registrering af interessentskab bestående af anpartsselskaber uden bestyrelse og indskudskapital	11.06.1993
Erhvervsankenævnet · Erhvervsankenævnets ophævelse af krav om forrentning af indskudskapital i skuffeselskaber	17.05.1993
Erhvervsankenævnet · Afvisning af registrering af selskab med begrænset ansvar pga. manglende andelskarakteristika og lighed med aktieselskaber	07.01.1993

REFERENCE Lovgrundlag

7 paragraffer

Erhvervsvirksomhedsloven § 1	stk. 1	Erhvervsvirksomhedsloven § 2	stk. 1
Erhvervsvirksomhedsloven § 3	stk. 1	Erhvervsvirksomhedsloven § 4	
Erhvervsvirksomhedsloven § 6	stk. 6	Erhvervsvirksomhedsloven § 21	stk. 1
Årsregnskabsloven § 3	stk. 1		

MATERIALE Citerede afgørelser

26 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS 2

14.11.2024	Højesterets dom om ophør af interessentskab ved en interessents konkurs og opgørelse af negativ kapitalkonto	6556-7871
08.02.2019	Højesterets dom om konkursregulering af udtrædelsesgodtgørelse til BEC og forældelse af modkrav	22-2017

LANDSRETTEN · ANKEINSTANS 5

22.04.2025	Landsretten afviste sag anlagt af ikke-eksisterende selskab og pålagde ikke advokat sagsomkostninger	9926-11614
23.02.2023	Landsrettens dom i sag om økonomisk mellemværende i interessentskab efter konkurs	6555-7869
04.10.2021	Dom om tilbageførsel af andele i I/S og uberettigede kontooverførsler	1814-2166
09.09.2011	Dom om hjemvisning af sag om opløsning af interessentskab	5523-6612
30.09.2008	Solidarisk hæftelse for erstatning ved misligholdelse af uopsigelig administrationsaftale i et ejendomsinteressentskab	5578-6675

SKATTERÅDET · ADMINISTRATIV MYNDIGHED 1

29.03.2011	Andelsselskab Indskudskapital driftskapital og beskatning af andelshavere	10-120121

ERHVERVSANKENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 16

20.06.2013	K A.m.b.a. anset for en registreringspligtig erhvervsdrivende virksomhed med begrænset ansvar	2012-0032363
20.06.2013	Registreringspligt for holdingvirksomhed i elforsyningskoncern som virksomhed med begrænset ansvar	2012-0032365
30.06.2009	Selskab pålagt navneændring på grund af vildledende brug af ordet "ministeriet" (K ApS)	2008-0018004
10.05.2007	Brancheforening med helejet datterselskab er registreringspligtig efter lov om visse erhvervsdrivende virksomheder	2006-0007068
30.06.2006	Revisorbrancheforening K ikke registreringspligtig efter lov om visse erhvervsdrivende virksomheder – Erhvervsankenævnet ophæver styrelsens afgørelse	2005-0002466
27.11.2001	Erhvervsankenævnet: Ingen hjemmel til sletning af selskabsnavn uden dom eller retsforlig mod det konkrete selskab	01-47.019
07.01.2000	Interesseorganisation for bilister registreringspligtig som erhvervsdrivende virksomhed efter LEV	99-67.155
23.06.1999	Landbrugets brancheforening er registreringspligtig efter lov om erhvervsdrivende virksomheder trods politisk formål	98-193.185
25.03.1999	K A.m.b.a. ikke anerkendt som andelsselskab – skulle registreres som selskab med begrænset ansvar	98-140.188
19.11.1998	Andelsselskab nægtet registrering: Formidlingsvirksomhed opfyldte ikke andelsformålet og manglede begrænset ansvar for alle deltagere	97-200.218
24.11.1995	Afslag på registrering af anpartsselskab ved udskiftning af enestifter og nægtelse af gebyrtilbagebetaling	95-2.017
27.12.1993	Fejlagtig slettelse af anpartsselskab efter tvangsakkord og styrelsens pligt til selvrettelse	92-46.598
11.06.1993	Registrering af interessentskab bestående af anpartsselskaber uden bestyrelse og indskudskapital	09-PM-40111-10059-92

17.05.1993	Erhvervsankenævnets ophævelse af krav om forrentning af indskudskapital i skuffeselskaber	92-16.190
23.02.1993	Vurdering af navnelighed mellem Autohuset K-by og K-by Bilhus i handelsregistret	09-PM-40110-10149-92
07.01.1993	Afvisning af registrering af selskab med begrænset ansvar pga. manglende andelskarakteristika og lighed med aktieselskaber	04-P1-40110-00051-91

PARKERINGSKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 1

16.06.2025	Kontrolafgift for parkering med rettet gæstekort på privat parkeringsområde	park-6675

PROCESBEVILLINGSNÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 1

27.11.2023	3.-instansbevilling: Ophører et interessentskab ved den ene interessents konkurs, og hvilken årsrapport skal danne grundlag for det økonomiske opgør?	23/13730

08 PRAKSISOVERSIGT · ERHVERVSRET

Praksisoversigt over kliniske lægemiddelforsøg — godkendelse, samtykke, kompensation og etisk tilsyn

Godkendelse, informeret samtykke, sårbare grupper, kompensation og erstatning efter forsøgsforordningen og dansk ret

Version 2 Opdateret 6. sep. 2026 38 afgørelser · 2005–2026 Læs online

INTRODUKTION

Kliniske forsøg med lægemidler på mennesker reguleres i Danmark af forsøgsforordningen (EU) 536/2014, der er direkte gældende, suppleret af lov om kliniske forsøg med lægemidler og bekendtgørelse om kliniske forsøg med lægemidler. Godkendelseskompetencen er delt: Lægemiddelstyrelsen vurderer de sundhedsfaglige aspekter, mens de videnskabsetiske medicinske komitéer (tidligere lægemiddelkomitéer) vurderer de videnskabsetiske aspekter og har vetoret. Praksis om selve forsøgsgodkendelserne er sparsomt offentliggjort, men de bærende retsprincipper — informationens form og fyldestgørende karakter, samtykkets rækkevidde, tavshedspligt ved rekruttering og bevisreglerne ved forsøgsskade — er tæt belyst i afgørelser fra Styrelsen for Patientklager, Sundhedsvæsenets Disciplinærnævn, Datatilsynet, Patienterstatningen og Folketingets Ombudsmand. Bemærk, at erstatningsansvaret ikke findes i lovens § 33 (gebyrer), men i klage- og erstatningsloven, mens § 34 rummer en fast godtgørelse ved forsøg iværksat uden gyldigt grundlag.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Et klinisk lægemiddelforsøg kræver ÉN samlet godkendelse, men to adskilte vurderinger: Lægemiddelstyrelsen vurderer de sundhedsfaglige aspekter, og den videnskabsetiske medicinske komité de videnskabsetiske — komitéens uenighed blokerer godkendelsen, jf. lov om kliniske forsøg § 11, stk. 6.

02 Forsøgspersonen skal informeres både mundtligt og skriftligt, og den mundtlige informationssamtale skal gives af en behørigt kvalificeret læge, jf. bekendtgørelsens § 5, stk. 1.

03 Skriftlig information — også via app eller elektronisk materiale — kan aldrig stå alene; Styrelsen for Patientklager har i 24SFP113 gjort dette til en principiel afgørelse.

04 Et samtykke rækker kun så langt, som dets ordlyd bærer: en samtykkeerklæring til indhentning af oplysninger om ordineret medicin omfatter ikke laboratoriedata (23SFP62).

05 Informationsmateriale, der ikke fremgår direkte af selve samtykkeerklæringen, indgår ikke i samtykkets rækkevidde.

06 Rekruttering til forsøg forudsætter selvstændigt samtykke til videregivelse af identitetsoplysninger — fejlregistreret samtykke i journalsystemet er uagtsom videregivelse i strid med tavshedspligten (24SFP84).

07 Manglende journaldokumentation for mundtlig information går ud over behandlingsstedet, fordi journalnotater tillægges stor bevisværdi og generelle udtalelser om sædvanlig praksis ikke beviser konkret information.

08 Mindreårige på 15-17 år skal samtykke sammen med forældremyndighedsindehaveren, og mindreårige mellem 5 og 15 år skal så vidt muligt høres alderssvarende, jf. lovens § 4 og bekendtgørelsens § 9.

09 Stedfortrædende samtykke for voksne uden handleevne gives af nærmeste pårørende OG en forsøgsværge, der er en læge uafhængig af investigators interesser, jf. lovens § 3, stk. 3.

10 Personer, der er frihedsberøvet efter psykiatriloven, kan slet ikke medvirke som forsøgspersoner, jf. bekendtgørelsens § 10, stk. 2.

11 For personer i militærtjeneste, frihedsberøvede og beboere på plejeinstitutioner kan komitéen kræve, at samtykket afgives over for en godkendt person, og at forsøget overvåges af en uafhængig sagkyndig.

12 Kompensation for udgifter og tab af indkomst er tilladt, men enhver tilskyndelse eller økonomisk begunstigelse er forbudt over for mindreårige, inhabile og gravide/ammende, jf. forsøgsforordningens art. 31-33.

13 Vederlag må ikke være egnet til at påvirke samtykkeafgivelsen, jf. komitélovens § 20, stk. 1, nr. 3 — det er kriteriet, ikke beløbets absolutte størrelse.

14 Honorarer til forsøgspersoner er skattepligtige, fordi de ikke har karakter af erstatning for en retsstridig krænkelse (Den juridiske vejledning C.A.3.4.19).

15 Erstatning ved forsøgsskade følger to spor: skader fra selve forsøgshandlingen erstattes med bevislempelse efter klage- og erstatningslovens § 22, stk. 1, mens skader fra lægemidlets egenskaber følger lægemiddelerstatningen med krav om overvejende sandsynlighed efter § 44.

16 Bevislempelsen i § 22, stk. 1 gælder ikke for lægemiddelbivirkninger, jf. § 22, stk. 2, sammenholdt med § 21, stk. 3.

17 Erstatningssummen for lægemiddelskader ved kliniske afprøvninger er begrænset til 25 mio. kr. pr. forsøg og 5 mio. kr. pr. skadelidt.

18 Kritik fra Sundhedsvæsenets Disciplinærnævn løfter ikke i sig selv bevisbyrden for årsagssammenhæng i en efterfølgende erstatningssag.

19 Deltagelse i et forsøg iværksat i strid med forordningens artikel 4 eller artikel 28-35 udløser en fast godtgørelse — oprindeligt 1.350 kr. — der kompenserer krænkelsen, når intet økonomisk tab kan påvises, jf. lovens § 34.

20 Komitéen kan ikke selv tilkende godtgørelsen, men kan påbyde sponsor at informere de berørte forsøgspersoner om deres mulige krav; tvisten hører under de almindelige domstole.

21 Gennemførelse af et forsøg uden tilladelse straffes med bøde eller fængsel indtil 4 måneder efter lovens § 35.

22 Ombudsmanden har fastslået, at komitésystemet ikke kategorisk er afskåret fra at foretage en efterfølgende videnskabsetisk vurdering — og efter omstændighederne endda en efterfølgende godkendelse — af et projekt, der er gennemført uden forudgående anmeldelse.

23 Personer, der medvirker i godkendelse, overvågning eller kontrol af kliniske forsøg, må ikke have interesser i lægemiddelindustrien, der kan påvirke deres upartiskhed, og skal årligt afgive habilitetserklæring, jf. lovens § 31 a.

24 Forskningsinstitutioner har et selvstændigt databeskyttelsesretligt ansvar for behandlingsgrundlag, databehandleraftaler og tilsyn med eksterne databehandlere, som Datatilsynet håndhæver uafhængigt af komitégodkendelsen.

§ 1 Retsgrundlaget: forsøgsforordningen, lægemiddelforsøgsloven og komitéloven

Kliniske forsøg med lægemidler på mennesker er siden 31. januar 2022 reguleret af **forsøgsforordningen (EU) 536/2014**, der er direkte gældende i Danmark og har afløst det tidligere GCP-direktiv 2001/20/EF. Den nationale udfyldning sker gennem lov om kliniske forsøg med lægemidler § 1, hvorefter loven finder anvendelse ved »Lægemiddelstyrelsens og de videnskabsetiske lægemiddelkomiteers vurdering og kontrol af kliniske forsøg med lægemidler på mennesker i overensstemmelse med reglerne i« forordningen.

Lovens centrale definitioner findes i § 2, der definerer sponsor, investigator, samtykke og retligt udpeget repræsentant. Samtykke defineres som

> *»Et informeret samtykke, som er en forsøgspersons utvungne og frivillige tilkendegivelse af sin vilje til at deltage i et bestemt klinisk forsøg efter at være blevet informeret om alle de aspekter af det kliniske forsøg, som er relevante for forsøgspersonens beslutning om at deltage«.*

En afgørende afgrænsning følger af, at komitéloven **ikke** gælder for sundhedsvidenskabelige forskningsprojekter, der angår kliniske lægemiddelforsøg anmeldt efter forordningen. Komitéloven bevarer dog betydning på to måder: den regulerer al ikke-lægemiddel-sundhedsforskning, og dens § 20, stk. 1 indeholder de tilladelsesbetingelser om vederlag, forsikring og integritetsbeskyttelse, som praksis fortsat orienterer sig efter.

De nærmere krav til deltagerinformation, samtykkeform og sårbare grupper er udmøntet i bekendtgørelse om kliniske forsøg med lægemidler (BEK nr. 12 af 11. januar 2022), der trådte i kraft samtidig med forordningens anvendelse den 31. januar 2022. Gebyrsiden reguleres af bekendtgørelse om gebyrer for kliniske forsøg

med lægemidler med hjemmel i lovens § 33 — bemærk, at § 33 altså regulerer **gebyrer**, ikke sponsors erstatningsansvar.

Ved lov nr. 98 af 25. januar 2022 blev betegnelsen »videnskabsetiske lægemiddelkomiteer« ændret til »videnskabsetiske medicinske komitéer« overalt i loven, fordi komitéerne samtidig fik kompetence vedrørende kliniske afprøvninger af medicinsk udstyr. Den konsoliderede lovtekst anvender fortsat den gamle betegnelse, men den gældende retstilstand er den nye.

LOV `Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 1` `Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 2` `Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 33` `Lov om videnskabsetisk behandling af sundhedsvidenskabelige forskningsprojekter og sundhedsdatavidenskabelige forskningsprojekter § 20, stk. 1`

§ 2 Den delte godkendelseskompetence og komitéens vetoret

Godkendelsen af et klinisk lægemiddelforsøg hviler på én samlet ansøgning indgivet via EU's fælles portal, men vurderes ad to spor. Lov om kliniske forsøg § 11 fordeler kompetencen:

Aktør	Opgave	Hjemmel
Lægemiddelstyrelsen	Træffer den formelle afgørelse om godkendelse, betinget godkendelse eller afslag	§ 11, stk. 1
Lægemiddelstyrelsen	Vurderer de **sundhedsfaglige** aspekter af vurderingsrapportens del I	§ 11, stk. 4
Videnskabsetisk medicinsk komité	Vurderer de **videnskabsetiske** aspekter af del I og hele del II	§ 11, stk. 5
Videnskabsetisk medicinsk komité	Træffer selv afgørelsen, når ansøgningen alene vedrører del II	§ 11, stk. 3

Det afgørende retssikkerhedselement er komitéens **vetoret**. Efter § 11, stk. 6 kan Lægemiddelstyrelsen ikke godkende et forsøg — heller ikke på vilkår — hvis komitéen er uenig i konklusionerne vedrørende del I, eller af behørigt begrundede årsager finder, at del II ikke er overholdt. Samme konstruktion gælder ved væsentlige ændringer af et igangværende forsøg, jf. § 12, stk. 3.

Arbejdsdelingen er præciseret i bekendtgørelsens § 11, hvorefter den etiske vurdering »omfatter dele af ansøgningens del I, herunder risici og ulemper for forsøgspersonerne ... og hele ansøgningens del II«. Samme bestemmelse pålægger Lægemiddelstyrelsen og komitéerne at indgå en offentligt tilgængelig samarbejdsaftale om sagsgange og tidsfrister.

Komitéernes sammensætning følger § 7: otte medlemmer, hvoraf formanden skal være aktiv inden for sundhedsvidenskabelig forskning, og hvor der ud over formanden skal være fire lægpersoner og tre forskningsaktive. Lægmandsflertallet er en bevidst konstruktion, der sikrer, at forsøgspersonperspektivet vejer tungt. Efter § 8 træffes afgørelser ved afstemning, og formanden skal være en del af flertallet i sager om godkendelse af et forsøg. Formanden kan dog afgøre sager, der ikke giver anledning til tvivl, samt sager hvor det er nødvendigt af hensyn til forsøgspersonernes sikkerhed eller forordningens tidsfrister.

Sponsors klageadgang er snæver: efter § 32 kan afgørelsen inden 30 dage indbringes for ministeriet, men **kun for så vidt angår retlige forhold**. Den videnskabsetiske og sundhedsfaglige skønsudøvelse kan altså ikke prøves administrativt.

Regeringen har med høringen »Modernisering af etiske regler for sundhedsforskning« fra oktober 2025 varslet en risikobaseret omlægning af komitésystemet med styrkede patientrettigheder.

LOV Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 7 · Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 8 · Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 11, stk. 1, 3-6 · Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 12, stk. 3 · Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 32

§ 3 Deltagerinformationens form: mundtlighed er et selvstændigt gyldighedskrav

Forsøgsforordningens artikel 29 kræver, at informationen er »fyldestgørende, koncis, klar, relevant og forståelig for en lægmand«, og at den gives »under et forudgående interview med et medlem af forsøgsholdet, der er behørigt kvalificeret«. Under interviewet skal det efter art. 29, stk. 5 **kontrolleres, at forsøgspersonen har forstået oplysningerne**, og forsøgspersonen skal efter art. 29, stk. 1 have »en passende frist til at overveje sin beslutning«.

Dette er skærpet i dansk ret. Efter bekendtgørelsens § 5, stk. 1 skal forsøgspersonen informeres »både mundtligt og skriftligt«, og den mundtlige informationssamtale skal gives af **en læge**, der er behørigt kvalificeret og har viden om forsøget til at kunne besvare spørgsmål. Uddelegeres opgaven, kræves en skriftlig aftale mellem investigator og den informerende læge. Efter § 3 skal ansøgningen indeholde en beskrivelse af selve tilrettelæggelsen af den mundtlige samtale, herunder forsøgspersonens betænkningsfrist, og deltagerinformation og samtykkeerklæringer til danske forsøgspersoner **skal altid udarbejdes på dansk**.

Styrelsen for Patientklager har gjort mundtlighedskravet principielt i **24SFP113** (Skriftlig information kan ikke stå alene). En patient, der samtidig var inkluderet i et videnskabeligt forskningsprojekt, fik alene skriftlig information om risikoen for uens benlængde via en app. Styrelsen udtalte kritik og formulerede afgørelsens princip således:

> *»Skriftlig patientinformation – uanset om den udleveres fysisk eller via en app – kan aldrig stå alene. Patienten skal altid informeres mundtligt om indgrebet og mulige risici og komplikationer, og denne information bør gives af en læge med kendskab til operationen. Det skal dokumenteres i journalen, at den mundtlige information er givet.«*

Styrelsen tilføjede, at »en medicinstuderende har ikke den fornødne viden til at besvare spørgsmål om et større kirurgisk indgreb« — en vurdering, der spejler bekendtgørelsens krav om en behørigt kvalificeret læge.

Afgørelsen er tillige central for **bevisbyrden**. Styrelsen afviste at lægge afdelingens generelle udsagn om, at der »altid informeres om risici«, til grund, og udtalte, at en sådan generel praksisbeskrivelse »ikke er ensbetydende med, at denne konkrete patient faktisk blev informeret«. Journalnotater tillægges derimod »generelt stor bevisværdi«, fordi de skrives i umiddelbar tilknytning til behandlingen og før nogen klage. Samme bevisprincip anvendes af Sundhedsvæsenets Disciplinærnævn, om end det ved reelt modstridende forklaringer kan slå ud til den indklagedes fordel, jf. **0549823** (bevisbyrde ved modstridende forklaringer.

Den bagvedliggende norm findes i Sundhedsstyrelsens vejledning om information og samtykke, hvis punkt 3.6 fastslår, at »[e]n skriftlig information kan aldrig stå alene«, og at sproget skal være »forståeligt for patienten og uden fagudtryk«.

Der er åbnet en snæver adgang til fjerninformation: efter bekendtgørelsens § 7 kan komitéerne tillade videobaseret informationssamtale, hvis den sker som individuel, direkte og samtidig dialog med sikret identifikation og fortrolighed. Kun i kliniske lav-interventionsforsøg kan komitéerne fastsætte regler om en midlertidig forsøgsordning med ikke-samtidig informationsafgivelse.

Selve samtykkets form følger bekendtgørelsens § 8: skriftligt, dateret og underskrevet af både forsøgspersonen og den, der har givet den mundtlige information. Elektronisk underskrift kan tillades ved digital signatur på MitID-niveau, jf. lovens § 5, stk. 1.

LOV `Bekendtgørelse om kliniske forsøg med lægemidler § 3` `Bekendtgørelse om kliniske forsøg med lægemidler § 5, stk. 1` `Bekendtgørelse om kliniske forsøg med lægemidler § 7` `Bekendtgørelse om kliniske forsøg med lægemidler § 8` `Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 5, stk. 1`

PRAKSIS

Styrelsen for patientklager · Skriftlig information kan ikke stå alene – hospital får kritik for kun at udlevere skriftlig information om risici ved hofteoperation uden mundtlig drøftelse — 20.08.2024

Sundhedsvæsenets disciplinærnævn · Vagtlæge fik ikke kritik for rektalundersøgelse af spædbarn uden særskilt forudgående information – principiel afgørelse om bevisbyrde ved modstridende forklaringer — 20.09.2005

§ 4 Samtykkets rækkevidde – ordlyden er grænsen

Den mest konsekvente linje i praksis er, at et samtykke kun rækker så langt, som dets ordlyd bærer. Det gælder skærpet i forskningssammenhæng, hvor samtykket ofte er det eneste behandlingsgrundlag.

Den ledende afgørelse er **23SFP62** (Liva-studiet). Projektlederen på et forskningsprojekt havde slået op i en deltagers laboratoriesvar på sundhed.dk. Samtykkeerklæringen lød på, at deltageren gav samtykke til, at forskningsenheden »må indhente informationer om ordineret medicin af egen læge«. Klinikken gjorde gældende, at laboratoriesvarportalen måtte betragtes som en del af den samlede journal og derfor implicit var omfattet.

Styrelsen for Patientklager afviste dette og udtalte kritik. Bærende var tre punkter:

- Formuleringen om »ordineret medicin« kunne **hverken efter ordlyd eller formål** udstrækkes til laboratoriedata.
- Det udleverede informationsmateriale, der omtalte indhentning af sundhedsdata fra nationale registre, kunne **ikke anses for at indgå i selve samtykket**, da det ikke fremgik direkte af samtykkeerklæringen.
- Der forelå heller ikke den ledelses- eller myndighedstilladelse, som sundhedsloven § 46, stk. 5 kræver ved indhentning til forskningsformål.

Afgørelsen er en advarsel til sponsorer og investigatorer: brede formuleringer i baggrundsmateriale reparerer ikke en snæver samtykkeerklæring. Det er erklæringens tekst, der afgrænser adgangen.

Samme princip om **konkretisering** genfindes i **24SFP56**, hvor et hospital blev kritiseret, fordi en sonde til en nyfødt blev anvendt til ernæring uden at forældremyndighedsindehaveren var informeret herom; afgørelsen fastslår, at et samtykke skal være konkretiseret, så det klart fremgår, hvilken metode samtykket omfatter — også når et indgreb tjener flere formål. I **24SFP55** nåede styrelsen omvendt frem til, at samtykket rakte til at gennemføre en håndoperation, da der under indgrebet blev fundet en fedtknude i stedet for den forventede seneknude, fordi samtykket dækkede de relevante risici.

Uden for forskningskonteksten er tærsklen for stiltiende samtykke lavere. Disciplinærnævnet har i **24DNU27**, **24DNU28** og **24DNU29** accepteret stiltiende samtykke til henholdsvis en udvidet diagnostisk grundundersøgelse, podning for kønssygdomme under en gynækologisk undersøgelse og syning af en fødselsbristning. Denne praksis kan **ikke** overføres til kliniske lægemiddelforsøg, hvor forordningens artikel 29, stk. 1 og bekendtgørelsens § 8 ubetinget kræver skriftligt, dateret og underskrevet samtykke. Sondringen er netop, at sundhedslovens § 15, stk. 4 tillader mundtligt eller stiltiende samtykke til behandling, mens forsøgsreglerne ikke gør.

Hvor der er **tvivl** om samtykket, skærpes kravene også i behandlingssammenhæng. I **24DNU30** fik en vaccinatør kritik for at gennemføre en COVID-19-vaccination af en kvinde med nåleangst, der græd og sagde fra: nævnet fandt, at tvivl om samtykket udløser krav om et udtrykkeligt mundtligt samtykke. Tilsvarende blev der i **24DNU20** udtalt kritik, fordi forgæves telefonopkald ikke kan erstatte et informeret samtykke til en henvisning, og i **25DNM25** blev en tandlæge tildelt kritik med indskærpelse for at kronebehandle en rask tand uden samtykke.

Endelig gælder, at samtykket når som helst kan trækkes tilbage. Efter forordningens artikel 28, stk. 3 kan forsøgspersonen udgå »uden at det er til skade for vedkommende og uden at skulle afgive en begrundelse«. Tilbagetrækningen berører dog ikke allerede gennemførte aktiviteter eller allerede indhentede data — og bekendtgørelsens § 6 kræver netop, at deltagerinformationen udtrykkeligt angiver, i hvilket omfang sponsor fortsat har journaladgang efter en tilbagetrækning.

LOV `Bekendtgørelse om kliniske forsøg med lægemidler § 6` `Bekendtgørelse om kliniske forsøg med lægemidler § 8` `Sundhedsloven § 15, stk. 4` `Sundhedsloven § 46, stk. 5`

PRAKSIS

Sundhedsvæsenets disciplinærnævn · Kritik med indskærpelse: Tandlæge kronebehandlede rask fortand uden informeret samtykke	13.06.2025
Sundhedsvæsenets disciplinærnævn · Stiltiende samtykke til udvidet diagnostisk grundundersøgelse hos tandlæge – patient bestilte almindeligt tandeftersyn	05.03.2024
Sundhedsvæsenets disciplinærnævn · Stiltiende samtykke til podning for kønssygdomme ved gynækologisk undersøgelse	05.03.2024
Sundhedsvæsenets disciplinærnævn · Stiltiende samtykke til syning af grad 1 bristning efter fødsel – ikke kritik af jordemoder	05.03.2024
Sundhedsvæsenets disciplinærnævn · Vaccinatør får kritik for ikke at indhente udtrykkeligt samtykke til COVID-19 vaccination	05.03.2024
Sundhedsvæsenets disciplinærnævn · Praktiserende læge får kritik for manglende informeret samtykke før henvisning til diabeteskontrol	05.03.2024
Styrelsen for patientklager · Samtykkets rækkevidde – hospital får ikke kritik for at gennemføre operation uden fornyet samtykke ved fund af fedtknude i stedet for seneknude	05.03.2024
Styrelsen for patientklager · Hospital fik kritik for at sondeernæring af nyfødt ikke var omfattet af det indhentede samtykke	05.03.2024

Styrelsen for patientklager · Kritik af lægeklinik for uberettiget opslag i laboratoriesvar som led i forskning – samtykkeerklæring dækkede ikke laboratoriedata 16.06.2023

§ 5 Rekruttering til forsøg: tavshedspligt som selvstændig skranke

Et forsøg kan være fuldt godkendt af komitésystemet og Lægemiddelstyrelsen og alligevel gennemføres retsstridigt, hvis rekrutteringen bryder tavshedspligten. Det er kernen i **24SFP84** (videregivelse af patientoplysninger til forsker uden samtykke).

Forskningsprojektet var godkendt af Videnskabsetisk Komité, Videnscenter for Dataanmeldelser og Lægemiddelstyrelsen. Rekrutteringen foregik ved, at en algoritme i Sundhedsplatformen forscreenede egnede patienter, hvorefter behandleren fik en pop-up og klikkede enten »interesseret (forhåndssamtykke)« eller »afslået«. Kun ved klik på »interesseret« blev patientens navn, CPR-nummer og telefonnummer sendt videre til forskeren.

En patient, der gennem hele sit forløb havde bedt om anonymitet og fravalgt gruppeaktiviteter, blev alligevel kontaktet gentagne gange af studerende. Overlægen havde ved en fejltastning registreret samtykke. Styrelsen for Patientklager udtalte kritik og lagde vægt på, at

- oplysningen om, at patienten **opfyldte kriterierne for deltagelse**, i sig selv er en fortrolig helbredsoplysning efter sundhedsloven § 40, ligesom CPR-nummeret,
- hospitalet handlede **uagtsomt** ved fejlagtigt at oplyse, at samtykke forelå, og
- videregivelse til forskning efter sundhedsloven § 46, stk. 1 kræver **både** tilladelse og patientens samtykke til deltagelse.

Afgørelsen viser, at samtykke til *at blive kontaktet* om et forsøg er et selvstændigt retligt skridt, der ligger forud for samtykket til *deltagelse* — og at systemunderstøttet rekruttering ikke fritager behandlingsstedet for ansvaret for, at registreringen er korrekt.

Et beslægtet ansvar for præcis information ved videregivelse til forsker fremgår af **22SFP92**, hvor én forælders samtykke ikke kunne bære videregivelse af fortrolige oplysninger om den anden forælder.

Den databeskyttelsesretlige side håndhæves selvstændigt af Datatilsynet, uafhængigt af komitégodkendelsen. I **2023-421-0001** fik Aarhus Universitet kritik for utilstrækkeligt retsgrundlag for behandling af følsomme oplysninger, manglende databehandleraftaler og mangelfuldt tilsyn med eksterne leverandører i tre forskningsprojekter, og i **2023-421-0013** fik universitetet **alvorlig kritik** for gentagne tilsidesættelser af kravet om forudgående tilladelse ved videregivelse af forskningsdata til private aktører og tredjelande. Region Hovedstaden blev i **2020-422-0025** kritiseret for ikke at følge sin egen risikobaserede model for tilsyn med underdatabehandlere i forskningsprojekter, og i **2021-432-0059** for mangelfuld oplysningspligt om anvendelse af overskydende blod- og vævsprøver til fremtidig forskning. Statens Serum Institut fik i **2020-432-0044** alvorlig kritik i forbindelse med COVID-19-modelleringsprojektet, bl.a. for manglende konsekvensanalyse og forudgående høring, og i **2026-212-2598** fastslog Datatilsynet, at et nyt forskningsformål kun undtagelsesvis kan begrunde fortsat opbevaring, og at der fortsat skal identificeres et selvstændigt behandlingsgrundlag.

Regelgrundlaget for den administrative databehandling i lægemiddelforsøg er under udbygning: Indenrigs- og Sundhedsministeriet sendte i februar 2026 et udkast til bekendtgørelse om behandling af personoplysninger i forbindelse med kliniske forsøg med lægemidler i høring med hjemmel i sundhedslovens § 48 e.

LOV	Sundhedsloven § 40 · Sundhedsloven § 43, stk. 1-2 · Sundhedsloven § 46, stk. 1	
PRAKSIS	**Datatilsynet** · Datatilsynet: KU kan videregive glemte personalesager til forskning på Bispebjerg Hospital – men skal først finde et behandlingsgrundlag	16.07.2026
	Datatilsynet · Aarhus Universitet får alvorlig kritik for manglende tilladelse til videregivelse af personoplysninger	11.06.2024
	Datatilsynet · Aarhus Universitet får kritik for mangelfuld håndtering af personoplysninger i tre forskningsprojekter	22.05.2024
	Datatilsynet · Kritik af Region Hovedstaden for mangelfuld information til borgerne om databehandling og rettigheder	21.10.2022
	Datatilsynet · Kritik af Region Hovedstaden for manglende databehandleraftale og kontrol med underdatabehandlere i forskningsprojekt	16.02.2022
	Datatilsynet · Alvorlig kritik af Statens Serum Instituts håndtering af COVID-19-modelleringsprojekt	25.03.2021
	Styrelsen for patientklager · Kritik for videregivelse af patientoplysninger til forsker uden samtykke	30.05.2024

§ 6 Journaladgang og journalføringspligt i forsøg

Samtykket til deltagelse har en dobbeltfunktion: det legitimerer deltagelsen og åbner samtidig for sponsors adgang til helbredsoplysninger. Efter lov om kliniske forsøg § 21, stk. 1 giver et samtykke afgivet efter forordningens kapitel V sponsor, sponsors repræsentanter og investigator »direkte adgang til at indhente oplysninger i patientjournaler m.v.« i det omfang, det er nødvendigt som led i kvalitetskontrol og monitorering. Efter § 21, stk. 2 gælder tilsvarende for udenlandske lægemiddelmyndigheders kvalitetskontrol i forbindelse med en markedsføringsansøgning. Bestemmelsen er nyaffattet ved lov nr. 98 af 25. januar 2022 med henblik på at præcisere, at det er samtykket til deltagelse, der giver indhentelsesadgangen, mens selve behandlingen sker efter forordningen.

Den tilsvarende regel for ikke-lægemiddelforskning findes i komitélovens § 3, stk. 3, hvor adgangen udtrykkeligt er betinget af, at forsøgspersonen eller dennes retligt udpegede repræsentant har afgivet informeret samtykke. Netop denne betingethed er det, **23SFP62** håndhæver: adgangen kan ikke være bredere end det afgivne samtykke.

Omvendt vejen har Lægemiddelstyrelsen en selvstændig, samtykkeuafhængig adgang. Efter § 20, stk. 2 kan styrelsen indhente helbredsoplysninger i patientjournaler, når det er nødvendigt som led i inspektion efter § 19.

Journalføringspligten gælder også forskning. Sundhedsstyrelsens vejledning om journalføring for specifikke autorisationsgrupper fastslår i afsnittet om journalføringspligt og ansvar:

> *»Pligten til at føre journal gælder også, når behandlingen sker som led i forskning. … Som minimum skal det som udgangspunkt fremgå af journalen, hvilket forsøg patienten deltager i, hvornår patienten er indgået i forsøget, og hvornår patienten er afsluttet igen. Journalen skal i nødvendigt omfang opdateres med information om patientens behandling efter afblinding af forsøget.«*

Ved blindede forsøg kan journalføringen begrænses til, at patienten indgår i et forskningsprojekt, hvem der er ansvarlig, og hvem der kan kontaktes. Vejledningen sondrer desuden skarpt: for **raske forsøgspersoner** og for

forsøgspersoner med en sygdom, der er irrelevant for forsøget, er der ikke tale om »behandling« i vejledningens forstand, og protokolføring kan træde i stedet for en patientjournal.

En særlig hjemmel gælder ved dødsfald i akutforsøg. Efter lovens § 21 a kan komitéen tillade fortsat indsamling og behandling af oplysninger fra patientjournalen, hvis oplysningerne er nødvendige for forsøget, forsøgspersonen afgår ved døden, og det konstateres, at et stedfortrædende samtykke ikke efterfølgende kan indhentes. En parallel bestemmelse findes i komitélovens § 11 a for ikke-lægemiddelforskning.

LOV `Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 20, stk. 2` `Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 21, stk. 1-2` `Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 21a` `Lov om videnskabsetisk behandling af sundhedsvidenskabelige forskningsprojekter og sundhedsdatavidenskabelige forskningsprojekter § 3, stk. 3`

PRAKSIS **Styrelsen for patientklager** · Kritik af lægeklinik for uberettiget opslag i laboratoriesvar som led i forskning – samtykkeerklæring dækkede ikke laboratoriedata 16.06.2023

§ 7 Mindreårige: aldersgrænser, proxy-samtykke og barnets egen stemme

Reglerne for mindreårige forsøgspersoner er lagdelte og bygger på et samspil mellem forordningen og de nationale regler, som forordningens artikel 29, stk. 8 udtrykkeligt giver plads til.

Aldersgruppe	Krav	Hjemmel
Under 5 år	Stedfortrædende samtykke fra forældremyndighedens indehaver	§ 3, stk. 1
5-14 år	Stedfortrædende samtykke **plus** alderssvarende høring af barnet »så vidt muligt«	§ 4, stk. 2, bek. § 9
15-17 år	Samtykke fra **både** den mindreårige selv **og** forældremyndighedens indehaver	§ 4, stk. 1

Høringen af 5-15-årige skal efter bekendtgørelsens § 9 tilpasses »den mindreåriges alder og mentale modenhed samt graden af interventionen, forsøgets ulemper og forventede risici«, og formålet er, at barnet »opnår forståelse af forsøget og hvad det indebærer«. Ansøgningen skal efter bekendtgørelsens § 3 vedlægges **alderssvarende information, herunder piktogrammer og billedkort**, når mindreårige under 15 år indgår, samt særskilt deltagerinformation og samtykkeformular til 15-17-årige.

De materielle betingelser for overhovedet at inddrage mindreårige er strenge. Efter forordningens artikel 32 skal forsøget enten angå en sygdomstilstand, der kun forekommer hos mindreårige, eller være afgørende for at efterprøve data fra samtykkekompetente personer, og investigator skal **respektere et udtrykkeligt ønske** fra en mindreårig, der kan danne sig en mening, om ikke at deltage eller om at udgå. Bliver den mindreårige undervejs myndig, skal dennes eget udtrykkelige informerede samtykke indhentes, før deltagelsen kan fortsætte, jf. art. 32, stk. 3.

Disciplinærnævnets praksis om proxy-samtykke i behandlingssammenhæng belyser rækkevidden af forældremyndighedsindehavernes rolle. I **155002** fandt nævnet, at almindelig lægelig behandling af et barn under 15 år ikke kræver samtykke fra begge forældremyndighedsindehavere. Denne lempelse har imidlertid ingen parallel i forsøgsretten: lovens § 3, stk. 1 taler om »forældremyndighedens indehaver«, og

forsøgsdeltagelse er efter sin karakter aldrig »almindelig behandling«. I **24SFP56** blev det tilsvarende fastslået, at forældremyndighedsindehaverens samtykke skal være konkretiseret til den faktisk anvendte metode.

Det stedfortrædende samtykke er ikke et frit valg. Efter § 3, stk. 4 skal det **»være udtryk for forsøgspersonens interesse«** — en materiel begrænsning, komitéen påser ved godkendelsen.

LOV Bekendtgørelse om kliniske forsøg med lægemidler § 3

Bekendtgørelse om kliniske forsøg med lægemidler § 9

Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 3, stk. 1, 4

Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 4, stk. 1-2

PRAKSIS **Styrelsen for patientklager** · Hospital fik kritik for at sondeernæring af nyfødt ikke var omfattet af det indhentede samtykke — 05.03.2024

Sundhedsvæsenets disciplinærnævn · Indhentelse af samtykke fra forældremyndighedsindehavere — almindelig lægelig behandling af barn under 15 år krævede ikke samtykke fra begge forældre — 21.01.2016

§ 8 Voksne uden handleevne, gravide, indsatte og andre under særligt pres

For voksne uden handleevne opererer dansk ret med en trestrenget model i lov om kliniske forsøg § 3:

- Er forsøgspersonen **under værgemål** med beføjelse til at samtykke til forskningsdeltagelse, jf. værgemålslovens § 5, stk. 1, gives samtykket af værgen (§ 3, stk. 2).
- For **øvrige voksne uden handleevne** kræves samtykke fra **både** den nærmeste pårørende **og** en forsøgsværge — »en læge, som er uafhængig af investigators interesser og af interesser i det kliniske forsøg med lægemidler i øvrigt« (§ 3, stk. 3).
- Samtykket skal under alle omstændigheder være udtryk for forsøgspersonens interesse (§ 3, stk. 4).

Af de almindelige bemærkninger til den oprindelige lov fremgår, at den, der afgiver stedfortrædende samtykke, kan støtte sig til tidligere tilkendegivelser:

> *»Ved afgivelse af et stedfortrædende samtykke for voksne uden handleevne, vil den, der afgiver samtykket, bl.a. kunne støtte sig til et livstestamente, en fremtidsfuldmagt eller andre tidligere tilkendegivelser fra den potentielle forsøgsperson om dennes generelle holdning til at deltage i kliniske forsøg. Sådanne tidligere tilkendegivelser vil dog ikke kunne erstatte et stedfortrædende samtykke.«*

De materielle betingelser i forordningens artikel 31 er skrappe: forsøget skal være **afgørende** for gruppen af personer uden handleevne, data af sammenlignelig validitet må ikke kunne opnås ved forsøg på samtykkekompetente, og forsøget skal direkte vedrøre forsøgspersonens sygdomstilstand. Investigator skal respektere et udtrykkeligt ønske om ikke at deltage, og forsøgspersonen skal så vidt muligt deltage i samtykkeproceduren.

Disciplinærnævnets praksis understreger den pårørendes og værgens rolle i behandlingssammenhæng — og dens grænser. I **26DNM27** fik en praktiserende læge kritik for ikke at orientere en beskikket personlig værge om væsentlige medicinændringer. Omvendt fastslog nævnet i **22DNU35**, at pårørende ikke kan bestemme omfanget af smertelindring til en uafvendeligt døende, og Styrelsen for Patientklager har i **24SFP32** og **24SFP33** fastslået, at pårørende ikke har et selvstændigt krav på information, når patienten er habil. Overført

til forsøgsretten betyder det, at proxy-konstruktionerne kun aktiveres ved reel manglende handleevne — ikke som en generel inddragelse af familien.

For **gravide og ammende** kræver forordningens artikel 33, at forsøget enten har potentiale til at give kvinden, embryonet, fosteret eller barnet en direkte fordel, der opvejer risici og byrder, eller opfylder de skærpede betingelser i litra b. Ved forskning på ammende skal der udvises »særlig omhu for at undgå enhver negativ indvirkning på barnets sundhed«.

Danmark har udnyttet muligheden i forordningens artikel 34 for supplerende nationale foranstaltninger. Efter bekendtgørelsens § 10, stk. 1 kan komitéerne for personer, der aftjener militærtjeneste, er frihedsberøvede eller bor på plejeinstitution, bestemme, at samtykket skal afgives over for **en af komitéerne godkendt person**, og at forsøget skal overvåges af en uafhængig sagkyndig. Og efter § 10, stk. 2 gælder et **absolut forbud**:

> *»Personer, som er frihedsberøvede i henhold til bekendtgørelse af lov om anvendelse af tvang i psykiatrien m.v., kan ikke medvirke som forsøgspersoner i kliniske forsøg med lægemidler.«*

Hertil kommer den generelle bemyndigelse i lovens § 5, stk. 4 til at fastsætte regler om samtykke for »personer, som kan være udsat for et særligt pres for deltagelse«. Beslægtet hermed er disciplinærnævnets afgørelser i **22DNU57** og **24DNU37**, hvor en overlæge ikke blev kritiseret for at oplyse en psykotisk patient om, at alternativet til frivillig behandling var tvangsbehandling: nævnet fandt, at oplysningen udgjorde relevant information og ikke utilbørligt pres. Afgørelserne markerer, at grænsen går ved *urigtig* eller *manipulerende* fremstilling, ikke ved en korrekt beskrivelse af konsekvenserne.

LOV Bekendtgørelse om kliniske forsøg med lægemidler § 10, stk. 1-2

Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 3, stk. 2-4 | Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 5, stk. 4

PRAKSIS

Sundhedsvæsenets disciplinærnævn · Praktiserende læge får kritik for ikke at orientere værge om ophør af hjertemedicin og ændring af demensmedicin	27.08.2026
Sundhedsvæsenets disciplinærnævn · Overlæge informerede psykotisk patient om mulig tvangsbehandling – ikke kritik for indhentelse af informeret samtykke	05.03.2024
Sundhedsvæsenets disciplinærnævn · Overlæge får ikke kritik for at oplyse psykotisk patient om mulig tvangsbehandling og fraråde egen læsning om bivirkninger	07.10.2022
Sundhedsvæsenets disciplinærnævn · Smertelindring af terminal patient kræver ikke pårørendes samtykke – sygeplejerske får ikke kritik for manglende indhentelse heraf	24.08.2022
Styrelsen for patientklager · Informationspligten påhviler den habile patient – pårørende har ikke selvstændigt krav på information	04.03.2024
Styrelsen for patientklager · Patient var habil — hospital havde ikke pligt til at informere pårørende om hjemsendelse til palliativ behandling	04.03.2024

§ 9 Akutforsøg: undtagelsen fra forudgående samtykke og forsøgsværgekonstruktionen

Akutforsøg udgør den eneste egentlige undtagelse fra kravet om forudgående informeret samtykke. Forordningens artikel 35 tillader, at samtykke indhentes og information gives **efter** beslutningen om at inkludere forsøgspersonen, hvis seks kumulative betingelser er opfyldt — herunder at situationens hastende karakter skyldes »en pludselig livstruende eller anden pludselig alvorlig sygdomstilstand«, at deltagelsen har potentiale til at give en direkte klinisk relevant fordel, at investigator attesterer ikke at kende til tidligere

indvendinger fra forsøgspersonen, og at forsøget medfører **minimal risiko og minimal byrde** i forhold til standardbehandlingen.

Efter interventionen skal samtykke indhentes »uden unødig forsinkelse«, og hvor samtykket er givet af en retligt udpeget repræsentant, skal forsøgspersonens eget samtykke indhentes, så snart vedkommende er i stand hertil. Nægtes samtykke, skal den pågældende informeres om, at de indsamlede data kan modsættes anvendt, jf. art. 35, stk. 3.

Den danske forsøgsværgekonstruktion, der stadig bærer akutforskningen, blev indført allerede i 2006. Sundhedsministeriets cirkulæreskrivelse om ændring af komitéloven beskriver i afsnittet om akutforskning baggrunden og indholdet:

> *»Indførelse af en "forsøgsværge" betyder, at der etableres en særlig enhed, som i disse særligt akutte behandlingssituationer kan give forudgående stedfortrædende samtykke på vegne af den inhabile forsøgsperson. Forsøgsværgen skal bestå af en enhed af to læger, som på kort tid kan tilkaldes til at vurdere forsøgspersonens egnethed til deltagelse i det pågældende lægemiddelforsøg samt varetage forsøgspersonens interesser.«*

Cirkulæreskrivelsen afgrænser samtidig undtagelsens rækkevidde skarpt:

> *»Det er således forsøgspersonens fysiske eller mentale tilstand samt forsøgets uopsættelighed, som er afgørende for, om der er tale om en akut behandlingssituation, hvorimod vanskeligheder med at få kontakt til nærmeste pårørende, den praktiserende læge, forældremyndighedens indehaver eller værgen ikke berettiger til at anvende reglerne … i stedet for reglerne om det almindelige stedfortrædende samtykke.«*

Bestemmelsen retter sig efter cirkulæreskrivelsen primært mod personer, der »pludseligt har mistet deres habilitet, typisk på grund af bevidstløshed, for eksempel forårsaget af hjertestop, hjerneblødning, blodprop, blodforgiftning, pludselig hjerneskade eller andre svære kvæstelser«. De specifikke grunde til at inddrage sådanne forsøgspersoner skal anføres i forsøgsprotokollen til komitéens godkendelse.

For ikke-lægemiddelforskning findes en parallel — men ikke identisk — adgang i komitélovens § 11, hvor komitéen kan tillade gennemførelse uden forudgående samtykke, hvis projektet på længere sigt kan forbedre personens helbred, eller kan forbedre tilstanden for andre patienter med samme sygdom og kun indebærer minimal belastning og risiko. Også her skal den forsøgsansvarlige snarest muligt efterfølgende søge samtykke indhentet.

Dør forsøgspersonen, giver lovens § 21 a komitéen mulighed for at tillade fortsat behandling og indsamling af journaloplysninger, når det er konstateret, at et stedfortrædende samtykke ikke kan indhentes efterfølgende.

LOV `Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 21a`

`Lov om videnskabsetisk behandling af sundhedsvidenskabelige forskningsprojekter og sundhedsdatavidenskabelige forskningsprojekter § 11`

§ 10 Kompensation contra utilbørlig påvirkning

Forsøgsforordningen sondrer skarpt mellem tilladt kompensation og forbudt incitament. Den generelle norm står i artikel 28, stk. 1, litra h, hvorefter et forsøg kun må gennemføres, hvis

> *»der er ikke udøvet nogen utilbørlig påvirkning på forsøgspersoner, herunder af økonomisk art, for så vidt angår deltagelse i det kliniske forsøg.«*

For de tre sårbare grupper er reglen skærpet til et positivt forbud med en snæver undtagelse. Artikel 31, stk. 1, litra d (personer uden handleevne), artikel 32, stk. 1, litra d (mindreårige) og artikel 33, litra d (gravide og ammende) bruger identisk formulering:

> *»der gives ingen tilskyndelse eller økonomisk begunstigelse til forsøgspersonen …, bortset fra en kompensation for udgifter og tab af indkomst, der er direkte forbundet med deltagelsen i det kliniske forsøg.«*

Det tilladte er altså **udgiftsdækning og indkomsttabskompensation** — ikke betaling for selve deltagelsen. For samtykkekompetente voksne er reglen mindre kategorisk og styres af den generelle utilbørlighedsnorm i art. 28, stk. 1, litra h.

Den danske vurderingsnorm er formuleret i komitélovens § 20, stk. 1, nr. 3, hvorefter det er en tilladelsesbetingelse, at »eventuelt vederlag eller anden ydelse til forsøgspersonerne for deltagelse i et sundhedsvidenskabeligt forskningsprojekt **ikke er egnet til at påvirke samtykkeafgivelsen**«. Kriteriet er altså funktionelt, ikke beløbsmæssigt: spørgsmålet er, om vederlaget kan forrykke den frie beslutning, ikke om det overstiger en fast grænse. Vurderingen indgår i komitéens del II-prøvelse.

Tæt forbundet hermed er transparenskravet i § 20, stk. 1, nr. 2: det skal klart fremgå af deltagerinformationen, hvilken økonomisk støtte den forsøgsansvarlige modtager fra private virksomheder og fonde, og om den forsøgsansvarlige i øvrigt har økonomisk tilknytning til aktører med interesser i projektet. Lægemiddelstyrelsens vejledning om tilknytning til lægemiddel- og medicovirksomheder fastslår i afsnittet om typer af tilknytninger, at »[d]eltagelse i forskningsprojekter, herunder kliniske forsøg … betragtes også som en tilknytning«, og at indberetningspligten ved forskning omfatter den primære investigator og andre med tilsvarende ansvar — samt subinvestigatorer, hvis de modtager honorar.

Skatteretligt behandles vederlag til forsøgspersoner som almindelig skattepligtig indkomst. Den juridiske vejledning afsnit C.A.3.4.19 Forsøgspersoner fastslår:

> *»Honorarer til personer, der frivilligt udsætter sig for svie og smerte, fx som forsøgsperson eller som professionel bokser, er skattepligtige. Honoraret har i disse tilfælde ikke karakter af en erstatning for en retsstridig krænkelse.«*

Forsøgspersonen kan dog fratrække udgifter afholdt i forbindelse med indtægtserhvervelsen. Sondringen mellem skattepligtigt honorar og skattefri erstatning for retsstridig krænkelse er den samme, der ligger bag godtgørelsesordningen i lovens § 34.

Grænsedragningen mellem forskningsdeltagelse og lønarbejde kan også have arbejdsretlig betydning. I **FV 2018.0024** (Herlev Østerbro-undersøgelsen) frifandt en faglig voldgift regionen for krav om overenskomstdækning af medicinstuderende, fordi arbejdet blev kvalificeret som forskningsrelateret dataindsamling frem for klinisk laboratoriearbejde.

LOV `Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 34`

`Lov om videnskabsetisk behandling af sundhedsvidenskabelige forskningsprojekter og sundhedsdatavidenskabelige forskningsprojekter § 20, stk. 1`

PRAKSIS **Arbejdsretten** · Overenskomstdækning af medicinstuderende ved Herlev Østerbro-undersøgelsen: Laboratoriearbejde eller dataindsamling? 05.02.2019

§ 11 Erstatning ved forsøgsskade — den todelte ordning og bevisreglerne

Forsøgsforordningens artikel 76 pålægger medlemsstaterne at sikre, at der findes erstatningsordninger for skader påført forsøgspersoner »i form af forsikring, en garanti eller en tilsvarende ordning«, der er passende i forhold til risikoens art og omfang. For **kliniske lav-interventionsforsøg** kan medlemsstaterne efter art. 76, stk. 3 undlade at kræve særskilt ordning, hvis skaderne allerede dækkes af en gældende national erstatningsordning. Danmark har udnyttet denne mulighed ved at lade forsøgsdeltagere være omfattet af de lovbestemte patient- og lægemiddelerstatningsordninger. Hertil kommer, at komitéen efter komitélovens § 20, stk. 1, nr. 7 som tilladelsesbetingelse skal påse, at der findes en erstatnings- eller godtgørelsesordning, og at der er tegnet forsikringer til dækning af den forsøgsansvarliges og sponsors ansvar.

Den praktisk vigtigste indsigt er, at erstatningen løber ad **to adskilte spor**, afhængigt af skadens årsag:

Skadens årsag	Ordning	Bevisregel
Selve forsøgshandlingen (undersøgelse, indgreb, procedure)	Patienterstatning, § 19, stk. 3	Lempet: erstatning for **enhver** skade, som *kan* være forårsaget af forsøget, § 22, stk. 1
Lægemidlets egenskaber (bivirkninger)	Lægemiddelerstatning, § 38, stk. 2	Skærpet: skaden skal med **overvejende sandsynlighed** være forårsaget af lægemidlet, § 44

Efter klage- og erstatningsloven § 19, stk. 3 sidestilles »personer, der deltager i sundhedsvidenskabelige forsøg, herunder kliniske afprøvninger af medicinsk udstyr, herunder kliniske forsøg med lægemidler, der ikke indgår som led i diagnostik eller behandling af personens sygdom« med patienter. Bestemmelsen rammer altså navnlig **raske forsøgspersoner** — typisk fase I-deltagere — samt donorer af væv og biologisk materiale.

For denne gruppe gælder en markant bevislempelse i § 22, stk. 1:

> *»Til de af § 19, stk. 3, omfattede forsøgspersoner og donorer ydes erstatning for enhver skade, som kan være forårsaget af forsøget eller af udtagelsen af væv m.v., medmindre det er overvejende sandsynligt, at skaden har anden årsag.«*

Bevisbyrden er dermed reelt vendt om. Men lempelsen har en skarpt afgrænset undtagelse: efter § 22, stk. 2 gælder den ikke ved skader omfattet af § 21, stk. 3, hvorefter der ikke ydes patientskadeerstatning »for skader, der skyldes egenskaber ved de lægemidler, der er anvendt«. Skader forvoldt af forsøgslægemidlet selv falder altså uden for den lempede ordning.

De skader behandles i stedet efter lægemiddelerstatningen i lovens kapitel 4. § 38, stk. 2 sidestiller udtrykkeligt forsøgsdeltagere med patienter, men § 43, stk. 1 opstiller en rimelighedstærskel: bivirkninger erstattes kun, hvis de »efter deres karakter eller omfang går ud over, hvad skadelidte med rimelighed bør acceptere« — hvorved der efter § 43, stk. 2 særligt tages hensyn til grundsygdommens sværhedsgrad, skadelidtes helbredstilstand, skadens omfang og muligheden for at forudse risikoen. Og § 44 kræver, at skaden »med overvejende sandsynlighed er forårsaget ved brug af lægemidler«.

Den juridiske vejledning afsnit C.A.10.4.3.12 angiver de gældende beløbslofter: erstatningssummen for lægemiddelskader ved kliniske afprøvninger er **begrænset til 25 mio. kr. pr. forsøg**, og erstatningen kan ikke overstige **5 mio. kr. pr. skadelidt**. Erstatning ydes kun, når beløbet overstiger 10.000 kr. Engangsudbetalingerne er skattefri efter statsskattelovens § 5, litra b, mens erstatning for tabt arbejdsfortjeneste er skattepligtig efter substitutionsprincippet.

Domstolspraksis om lægemiddelskader illustrerer, hvor tungt kausalitetskravet vejer. I **holbaek-11-9-2017** frifandt Retten i Holbæk Ankenævnet for Patienterstatningen, fordi Retslægerådet vurderede, at patientens forudbestående angst, søvnløshed og depression forklarede generne, og årsagssammenhængen mellem medicinen og symptomerne derfor ikke var overvejende sandsynliggjort. I **naestved-6-12-2021** blev en smertetilstand henført til både en anerkendt patientskade og grundlidelsen, og patienten fik ikke medhold i, at tilstanden alene fulgte af skaden.

To yderligere principper har betydning:

- **Kritik fra disciplinærmyndigheden løfter ikke bevisbyrden.** I **ostre-landsret-8-1-2020** stadfæstede Østre Landsret en frifindelse, selv om Sundhedsvæsenets Disciplinærnævn havde kritiseret behandleren; kritikken ændrer ikke bevisbyrden i erstatningssagen. Samme linje ses i **26er31**, hvor Vestre Landsret fandt, at disciplinærnævnets efterfølgende kritik ikke var en ny og væsentlig oplysning, men »alene en anden faglig vurdering af et allerede kendt behandlingsforløb«.
- **Forældelsen løber fra kendskabstidspunktet.** I **aalborg-20-9-2021** blev et krav om lægemiddelskadeerstatning anset for forældet efter klage- og erstatningslovens § 60, stk. 1, fordi sagsøgeren burde have indset, at lægemidlet var en mulig årsag, mere end tre år før anmeldelsen. For forsøgsdeltagere, der først efter afblinding får kendskab til, hvilket præparat de modtog, er dette et centralt opmærksomhedspunkt.

Sponsors ansvar efter almindelige erstatningsretlige regler ved forsætligt eller uagtsomt protokolbrud består ved siden af de lovbestemte ordninger — de lovbestemte ordninger er supplerende, ikke udtømmende.

LOV
- Klage- og erstatningsloven § 19, stk. 3
- Klage- og erstatningsloven § 21, stk. 3
- Klage- og erstatningsloven § 22, stk. 1-2
- Klage- og erstatningsloven § 38, stk. 2
- Klage- og erstatningsloven § 43, stk. 1-2
- Klage- og erstatningsloven § 44
- Lov om videnskabsetisk behandling af sundhedsvidenskabelige forskningsprojekter og sundhedsdatavidenskabelige forskningsprojekter § 20, stk. 1

PRAKSIS

Patienterstatning domme · Retten i Næstved frifandt Ankenævnet for Patienterstatningen i sag om årsagssammenhæng mellem anerkendt patientskade og efterfølgende smertetilstand	06.12.2021
Patienterstatning domme · Byretten i Aalborg frifandt Ankenævnet for Patienterstatningen i sag om forældelse af krav på erstatning for lægemiddelskade	20.09.2021
Patienterstatning domme · Østre Landsret stadfæstede frifindelse i patientskadesag: Disciplinærnævnets kritik af kiropraktor for manglende undersøgelse for cauda equina syndrom var ikke tilstrækkelig til at løfte bevisbyrden for patientskade	08.01.2020
Patienterstatning domme · Vestre Landsret: Disciplinærnævnets efterfølgende kritik af overlæge var ikke en ny væsentlig oplysning, der kunne begrunde genoptagelse af patientskadesag	05.07.2019
Patienterstatning domme · Retten i Holbæk frifinder Ankenævnet for Patienterstatningen i lægemiddelskadesag — forudbestående angst, søvnløshed og depression udelukkede årsagssammenhæng mellem medicin og symptomer	11.09.2017

§ 12 Godtgørelse ved forsøg uden gyldigt grundlag og straffesanktionen

Ud over erstatningsordningerne indeholder lov om kliniske forsøg § 34 en selvstændig, fast godtgørelse. Sponsor — eller, hvis sponsor ikke har værneting i Danmark, investigator — skal betale en godtgørelse på **1.350 kr.** (2011-niveau) til personer, der har deltaget i et projekt iværksat i strid med forordningens artikel 4 eller artikel 28-35. Beløbet reguleres årligt efter satsreguleringsprocenten og fastsættes på grundlag af de beløb, der var gældende, da forsøgspersonen deltog, jf. § 34, stk. 2 og 3.

Forarbejderne til den oprindelige lov forklarer godtgørelsens funktion:

> *»Godtgørelsen er kompensation for krænkelsen i de situationer, hvor forsøgspersonen ikke kan påvise et økonomisk tab og vedkommende som følge heraf ikke kan opnå erstatning efter erstatningsansvarsloven eller de almindelige erstatningsretlige principper. Eksempelvis udgør forsømmelse af at indhente fornødent samtykke fra forsøgspersonen ikke i sig selv en personskade i erstatningsretlig forstand. En sådan forsømmelse udgør dog en retsstridig krænkelse af den personlige frihed, som i sig selv vil være ansvarspådragende.«*

Godtgørelsen kompenserer altså for, »at forsøgspersonen ikke har fået den beskyttelse, der ligger i godkendelsen af et forsøg, eller for at betingelserne for godkendelsen ikke er efterlevet«. Ordningen viderefører komitélovens tidligere § 42.

Kompetencefordelingen er præcis: **komitéen kan ikke tilkende godtgørelsen**. Efter forarbejderne kan komitéerne »ikke statuere, at forsøgspersonerne har krav på godtgørelse, da dette er et anliggende for domstolene«. Til gengæld kan komitéen efter § 34, stk. 4 **påbyde** sponsor eller investigator at informere de berørte personer om deres mulige krav, stille krav til informationens form og indhold og sætte en frist for udsendelsen. Konstruktionen sikrer, at forsøgspersoner får kendskab til et krav, de ellers ikke ville opdage. Godtgørelsen bortfalder, hvis sponsor kan dokumentere, at der var tale om en fejl, vedkommende ikke er ansvarlig for efter dansk rets almindelige regler — svarende til afgrænsningen i erstatningsansvarslovens § 26.

Overholdes påbuddet ikke, er det strafsanktioneret. Efter § 35, nr. 7 straffes den, der undlader at efterkomme et påbud efter § 34, stk. 4. Straffebestemmelsen rammer bredere og fastsætter **bøde eller fængsel indtil 4 måneder**, medmindre strengere straf er forskyldt, for bl.a.:

- iværksættelse af et forsøg i strid med forordningens artikel 4 eller 15 (§ 35, nr. 1),
- undladelse af underretningspligter efter forordningens artikel 12, 36-38 og 52-54 (nr. 2),
- undladelse af **sikkerhedsindberetninger** efter forordningens artikel 42, 43 og 46 (nr. 3),
- manglende efterlevelse af påbud efter forordningens artikel 77, stk. 1 (nr. 6), og
- nægtelse af tilsynsmyndighedens adgang (nr. 8).

Strafbestemmelsen er ændret ved lov nr. 98 af 25. januar 2022, bl.a. således at henvisningen til den ophævede § 22 udgår, og at henvisningen til forordningens artikel 37 omfatter alle stykker 1-6.

Den tilsvarende historiske sanktionsproblematik er belyst af Folketingets Ombudsmand i udtalelsen om det videnskabsetiske komitésystem, hjemmel til sanktion og efterfølgende godkendelse. Sagen angik et projekt gennemført uden forudgående komitéanmeldelse, hvor komitéen ville påbyde, at den manglende anmeldelse blev nævnt i publikationen. Ombudsmanden udtalte:

> *»Jeg er enig med Forskningsministeriet i at komitésystemet ikke kategorisk er afskåret fra at foretage en etisk vurdering af afsluttede forskningsprojekter. Men dette må efter min opfattelse tillige indebære at komitésystemet i særlige tilfælde vil være beføjet til at nå frem til en efterfølgende godkendelse.«*

Ombudsmanden tilføjede, at denne opfattelse »på ingen måde [udelukker] at nævnet samtidig udtrykker sin misbilligelse og eventuelt oversender sagen til politiet med henblik på at der fastsættes en sanktion«. Udtalelsen fastlægger dermed, at manglende forudgående godkendelse ikke automatisk afskærer en efterfølgende videnskabsetisk vurdering — men at den strafferetlige vej består sideløbende.

LOV Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 34, stk. 1-4

Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 35

§ 13 Løbende sikkerhedsovervågning, inspektion og habilitet

Godkendelsen er ikke et endepunkt. Forsøgsforordningens artikel 28, stk. 1, litra a kræver, at afvejningen mellem forventede fordele og forudseelige risici »overvåges konstant«, og efter litra e skal både risikogrænsen og belastningsgraden fastsættes specifikt i protokollen og »til stadighed kontrolleres«.

Sponsors indberetningspligter følger af forordningens artikel 36-38 og 42-46 og er strafsanktioneret i lovens § 35, nr. 2 og 3. Lægemiddelstyrelsen fører efter lovens § 17 kontrol med, at forpligtelserne til underretning om påbegyndelse og afbrydelse overholdes. Den parallelle nationale regulering af den løbende bivirkningsrapportering findes i lægemiddelloven § 89, der kræver omgående underretning ved uventede og alvorlige formodede bivirkninger, underretning inden 15 dage ved førtidig afbrydelse og en årlig sikkerhedsrapport om forsøgspersonernes sikkerhed.

Inspektionsbeføjelserne er brede. Efter lovens § 19, stk. 1 kan Lægemiddelstyrelsen inspicere »enhver virksomhed, sygehus, klinik og andre steder« før, under og efter forsøget og påbyde udlevering af alt nødvendigt materiale. Efter § 20, stk. 1 har styrelsens repræsentanter adgang **uden retskendelse** mod behørig legitimation, og efter § 20 a har inspektører fra andre EU/EØS-lande efter anmodning tilsvarende adgang.

Særligt værd at bemærke er komitéernes rolle i tilsynet: efter § 19, stk. 3 kan en videnskabsetisk medicinsk komité **anmode** Lægemiddelstyrelsen om at inspicere et konkret forsøgssted, og komitéen kan deltage i inspektionen med samme rettigheder som styrelsen. Komitéen er dermed ikke henvist til papirtilsyn.

Parallelt hermed kan Lægemiddelstyrelsen efter lægemiddelloven § 90, stk. 8 »kræve forsøget ændret eller midlertidigt standset« eller forbyde forsøget, og skal ved beslutning om at standse eller forbyde et humanforsøg omgående meddele beslutningen og begrundelsen til den berørte komité, Det Europæiske Lægemiddelagentur, Kommissionen og de øvrige EU/EØS-myndigheder.

Habilitetskravet er skarpt formuleret i lovens § 31 a:

> *»Personer, der medvirker i behandlingen af afgørelser om godkendelse, overvågning eller kontrol med kliniske forsøg med lægemidler i medfør af denne lov, må ikke have økonomiske eller andre interesser inden for lægemiddelindustrien, som kan påvirke deres upartiskhed.«*

Både ansatte i Lægemiddelstyrelsen og medlemmer af de videnskabsetiske komitéer og deres underudvalg skal **årligt** afgive habilitetserklæring — komitémedlemmerne til National Videnskabsetisk Komités sekretariat.

Det forskningsetiske tilsyn suppleres af Nævnet for Videnskabelig Uredelighed, der behandler anmeldelser om fabrikering, forfalskning og plagiering. Nævnets praksis anvender en bagatelgrænse: i **NVU-2018-04** blev skønnede dyrealdre angivet som kendte ikke anset for uredelighed, fordi oplysningerne havde »ringe betydning for den samlede rapportering«, og i **NVU-2023-05** blev 12 dokumenterede plagieringstilfælde

i en ph.d.-afhandling ikke anset for uredelighed af samme grund. Grov uagtsomhed er derimod tilstrækkelig subjektiv tilregnelse, jf. **NVU-2019-17**, hvor 24 tilfælde af plagiering fra 14 kilder udløste en uredelighedsafgørelse. Sager under bagatelgrænsen oversendes til forskningsinstitutionen som mulig tvivlsom forskningspraksis.

Endelig kan alvorlige faglige svigt hos den enkelte investigator ramme autorisationen. Ankenævnet for Tilsynsafgørelser stadfæstede i **26TS07** en midlertidig autorisationsfratagelse, hvor faglige påbud var overtrådt, og hvor sundhedspersonen fortsat hverken udøvede patientsikker diagnostik eller journalførte forsvarligt.

Ombudsmandens udtalelse om aktindsigt i sag hos Den Centrale Videnskabsetiske Komité belyser afvejningen mellem forskerens interesse i beskyttelse af en endnu ikke gennemført forskningsidé og offentlighedsprincippet ved komitébehandlingen.

LOV
Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 17
Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 19, stk. 1, 3
Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 20, stk. 1
Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 31a
Lægemiddelloven § 89
Lægemiddelloven § 90, stk. 8

PRAKSIS

Nvu · Ph.d.-afhandling med 12 tilfælde af plagiering frikendt for videnskabelig uredelighed grundet ringe betydning	05.01.2024
Nvu · Ph.d.-studerende fundet videnskabeligt uredelig for omfattende plagiering i ph.d.-afhandling fra 14 forskellige kilder	18.11.2020
Nvu · NVU: Ingen videnskabelig uredelighed ved brug af skønnede dyrealdre i forskningsrapport – sag 2018-04	12.11.2019
Ankenævnet for tilsynsafgørelser · Ankenævnet stadfæster midlertidig autorisationsfratagelse ved overtrædelse af faglige påbud — fortsat mangelfuld patientsikker diagnostik og journalføring	11.06.2026

§ 14 Forsøg med euforiserende stoffer og medicinsk cannabis

Kliniske forsøg med lægemidler, der indeholder euforiserende stoffer — herunder cannabinoider og psykedeliske stoffer under afprøvning — følger de almindelige regler i forsøgsforordningen og lov om kliniske forsøg med lægemidler, men forudsætter derudover, at sponsor og forsøgssted har den nødvendige parallelle tilladelse efter lovgivningen om euforiserende stoffer. Selve virksomhedstilladelsen behandles i praksisoversigten virksomhedstilladelse-til-euforiserende-stoffer, og listeklassificeringen i klassificering-af-euforiserende-stoffer.

Forsøgslægemidlerne er tillige underlagt kvalitetskrav. Efter lægemiddelloven § 92 skal lægemidler til kliniske forsøg overholde gældende standarder for god fremstillingspraksis, og overholdelsen er omfattet af Lægemiddelstyrelsens kontrol. Bekendtgørelsens § 4 kræver, at etiketteksten på forsøgslægemidler er affattet på dansk, dog med mulighed for engelsk mærkning, når præparatet udelukkende indgives af hospitalspersonale på forsøgsstedet.

Den danske forsøgsordning med medicinsk cannabis er en **behandlingsordning**, ikke et klinisk forsøg i forordningens forstand, og den har derfor sit eget administrative spor. Sondringen har haft konkret betydning i afgørelsespraksis. Ankenævnet for Forsikring lagde i sag **93854** vægt på, at medicinsk cannabis indberettes til et **selvstændigt register**, CTR-C (Det Centrale Tilskudsregister for Cannabis), og ikke til det almindelige CTR, hvorfor produkterne blev behandlet som medicin uden offentligt tilskud under forsikringsvilkårene. Afgørelsen viser, at forsøgsordningens produkter ikke uden videre kan sidestilles med almindeligt godkendte lægemidler i andre regelsæt.

Erstatningsnævnet har i **18-520-00033** anerkendt, at udgifter til medicinsk cannabis kan udgøre »andet tab« efter erstatningsansvarsloven § 1 for en voldsskadelidt med kronisk hovedpine, forudsat at nødvendigheden og rimeligheden er godtgjort. Afgørelsen angår ikke forsøgsdeltagelse, men illustrerer, at ordningens produkter kan indgå i almindelig erstatningsopgørelse.

Selve dyrknings- og produktionsordningen for medicinsk cannabis falder uden for denne oversigt. Til illustration af, hvor snævert cannabisproduktion afgrænses i andre regelsæt, kan nævnes **23/14314**, hvor Miljø- og Fødevareklagenævnet stadfæstede et afslag på landbrugstilskud, fordi produktion af medicinsk cannabis ikke er omfattet af bilag I til TEUF og derfor ikke kunne indgå i beregningen af arbejdskraftbehovet på en jordbrugsbedrift.

LOV `Bekendtgørelse om kliniske forsøg med lægemidler § 4` `Erstatningsansvarsloven § 1` `Lægemiddelloven § 92`

PRAKSIS **Ankenævnet for Forsikring** · Afgørelse vedrørende dækning af medicinsk cannabis efter skift af forsikringsgruppe — 06.11.2019

Erstatningsnævnet · Erstatning for udgifter til medicinsk cannabis som følge af grov vold — 26.06.2024

§ 15 Sammenfatning: fem retningslinjer for praksis

Den samlede praksis lader sig sammenfatte i fem retningslinjer, som sponsorer, investigatorer, komitéer og rådgivere kan navigere efter.

1. Godkendelsen er delt, og komitéen har veto. Lægemiddelstyrelsen træffer afgørelsen, men kan efter § 11, stk. 6 ikke godkende mod komitéens etiske indsigelse. Klageadgangen til ministeriet efter § 32 er begrænset til retlige forhold og giver ikke adgang til at få skønnet prøvet.

2. Information er en proces, ikke et dokument. Kravet i bekendtgørelsens § 5 om både mundtlig og skriftlig information, givet af en kvalificeret læge, er et selvstændigt gyldighedskrav. **24SFP113** gør det principielt: skriftligt materiale — heller ikke i app-form — kan aldrig stå alene, og den mundtlige information skal dokumenteres i journalen. Undlader man dokumentationen, tabes bevisspørgsmålet, fordi generelle udsagn om sædvanlig praksis ikke tæller.

3. Samtykket rækker kun så langt, som teksten bærer. **23SFP62** afviser enhver udvidende fortolkning af samtykkeerklæringer, og informationsmateriale uden for erklæringen indgår ikke. **24SFP84** viser desuden, at samtykke til *kontakt* er et selvstændigt skridt før samtykke til *deltagelse*, og at fejlregistrering i journalsystemet er uagtsom videregivelse af fortrolige oplysninger. Datatilsynets sager mod Aarhus Universitet i **2023-421-0001** og **2023-421-0013** viser, at det databeskyttelsesretlige ansvar består selvstændigt ved siden af komitégodkendelsen.

4. Sårbarhed udløser lagdelt beskyttelse — og i ét tilfælde et absolut forbud. Systemet består af proxy-samtykke fra forældremyndighedsindehaver (§ 3, stk. 1), dobbeltsamtykke fra 15-17-årige (§ 4, stk. 1), alderssvarende høring af 5-15-årige (bek. § 9), forsøgsværge sammen med nærmeste pårørende for voksne uden handleevne (§ 3, stk. 3), forstærket samtykkeprocedure for indsatte, værnepligtige og plejehjemsbeboere (bek. § 10, stk. 1) — og et ubetinget forbud mod at inddrage personer frihedsberøvet efter psykiatriloven (bek. § 10, stk. 2). Akutundtagelsen i forordningens artikel 35 er snæver og kan ikke aktiveres, blot fordi det er praktisk vanskeligt at få fat i en pårørende.

5. Økonomi og erstatning følger hver sin logik. Kompensation for udgifter og indkomsttab er tilladt; tilskyndelse er forbudt over for sårbare grupper, og den danske norm er, at vederlaget ikke må være »egnet til at påvirke samtykkeafgivelsen«, jf. komitélovens § 20, stk. 1, nr. 3. Skades forsøgspersonen, afgør skadesårsagen sporet: forsøgshandlingen giver bevislempelse efter § 22, stk. 1, mens lægemidlets egenskaber kræver overvejende sandsynlighed efter § 44 — og **holbaek-11-9-2017**, **naestved-6-12-2021** og **ostre-landsret-8-1-2020** viser, hvor ofte det krav ikke løftes. Er forsøget iværksat uden gyldigt grundlag, træder den faste godtgørelse i § 34 i stedet, og i grovere tilfælde straffen i § 35 med bøde eller fængsel indtil 4 måneder.

Området er i bevægelse. Med høringen om modernisering af de etiske regler for sundhedsforskning fra oktober 2025 er en risikobaseret omlægning af komitésystemet med styrkede patientrettigheder på vej, og et bekendtgørelsesudkast om behandling af personoplysninger i kliniske lægemiddelforsøg fra februar 2026 skal skabe klar hjemmel til databehandling i alle forsøgets stadier.

LOV

- Klage- og erstatningsloven § 22, stk. 1
- Klage- og erstatningsloven § 44
- Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 11, stk. 6
- Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 32
- Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 34
- Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 35
- Lov om videnskabsetisk behandling af sundhedsvidenskabelige forskningsprojekter og sundhedsdatavidenskabelige forskningsprojekter § 20, stk. 1

PRAKSIS

Patienterstatning domme · Retten i Næstved frifandt Ankenævnet for Patienterstatningen i sag om årsagssammenhæng mellem anerkendt patientskade og efterfølgende smertetilstand	06.12.2021
Patienterstatning domme · Østre Landsret stadfæstede frifindelse i patientskadesag: Disciplinærnævnets kritik af kiropraktor for manglende undersøgelse for cauda equina syndrom var ikke tilstrækkelig til at løfte bevisbyrden for patientskade	08.01.2020
Patienterstatning domme · Retten i Holbæk frifinder Ankenævnet for Patienterstatningen i lægemiddelskadesag — forudbestående angst, søvnløshed og depression udelukkede årsagssammenhæng mellem medicin og symptomer	11.09.2017
Styrelsen for patientklager · Skriftlig information kan ikke stå alene – hospital får kritik for kun at udlevere skriftlig information om risici ved hofteoperation uden mundtlig drøftelse	20.08.2024
Styrelsen for patientklager · Kritik for videregivelse af patientoplysninger til forsker uden samtykke	30.05.2024
Styrelsen for patientklager · Kritik af lægeklinik for uberettiget opslag i laboratoriesvar som led i forskning – samtykkeerklæring dækkede ikke laboratoriedata	16.06.2023
Datatilsynet · Aarhus Universitet får alvorlig kritik for manglende tilladelse til videregivelse af personoplysninger	11.06.2024
Datatilsynet · Aarhus Universitet får kritik for mangelfuld håndtering af personoplysninger i tre forskningsprojekter	22.05.2024

REFERENCE Lovgrundlag

10 paragraffer

- Klage- og erstatningsloven § 19 stk. 3
- Klage- og erstatningsloven § 22

Klage- og erstatningsloven § 38	Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 3
Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 4	Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 11 stk. 1, 6
Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 34	Lov om kliniske forsøg med lægemidler § 35
Lov om videnskabsetisk behandling af sundhedsvidenskabelige forskningsprojekter og sundhedsdatavidenskabelige forskningsprojekter § 20 stk. 1	Sundhedsloven § 15

MATERIALE Citerede afgørelser

38 afgørelser

ARBEJDSRETTEN · SPECIALRET — 1

05.02.2019	Overenskomstdækning af medicinstuderende ved Herlev Østerbro-undersøgelsen: Laboratoriearbejde eller dataindsamling?	FV 2018.0024

PATIENTERSTATNING DOMME · FØRSTE INSTANS — 5

06.12.2021	Retten i Næstved frifandt Ankenævnet for Patienterstatningen i sag om årsagssammenhæng mellem anerkendt patientskade og efterfølgende smertetilstand	naestved-6-12-2021
20.09.2021	Byretten i Aalborg frifandt Ankenævnet for Patienterstatningen i sag om forældelse af krav på erstatning for lægemiddelskade	aalborg-20-9-2021
08.01.2020	Østre Landsret stadfæstede frifindelse i patientskadesag: Disciplinærnævnets kritik af kiropraktor for manglende undersøgelse for cauda equina syndrom var ikke tilstrækkelig til at løfte bevisbyrden for patientskade	ostre-landsret-8-1-2020
05.07.2019	Vestre Landsret: Disciplinærnævnets efterfølgende kritik af overlæge var ikke en ny væsentlig oplysning, der kunne begrunde genoptagelse af patientskadesag	26er31
11.09.2017	Retten i Holbæk frifinder Ankenævnet for Patienterstatningen i lægemiddelskadesag – forudbestående angst, søvnløshed og depression udelukkede årsagssammenhæng mellem medicin og symptomer	holbaek-11-9-2017

SUNDHEDSVÆSENETS DISCIPLINÆRNÆVN · NÆVN / KLAGEINSTANS — 13

27.08.2026	Praktiserende læge får kritik for ikke at orientere værge om ophør af hjertemedicin og ændring af demensmedicin	26DNM27
13.06.2025	Kritik med indskærpelse: Tandlæge kronebehandlede rask fortand uden informeret samtykke	25DNM25
05.03.2024	Praktiserende læge får kritik for manglende informeret samtykke før henvisning til diabeteskontrol	24DNU20
05.03.2024	Stiltiende samtykke til udvidet diagnostisk grundundersøgelse hos tandlæge – patient bestilte almindeligt tandeftersyn	24DNU27

05.03.2024	Stiltiende samtykke til podning for kønssygdomme ved gynækologisk undersøgelse	24DNU28
05.03.2024	Stiltiende samtykke til syning af grad 1 bristning efter fødsel — ikke kritik af jordemoder	24DNU29
05.03.2024	Vaccinatør får kritik for ikke at indhente udtrykkeligt samtykke til COVID-19 vaccination	24DNU30
05.03.2024	Overlæge informerede psykotisk patient om mulig tvangsbehandling – ikke kritik for indhentelse af informeret samtykke	24DNU37
04.03.2024	Overtandlæge havde ikke pligt til at indhente fornyet informeret samtykke ved overtagelse af påbegyndt behandling af kæbeledsluksation	24DNU15
07.10.2022	Overlæge får ikke kritik for at oplyse psykotisk patient om mulig tvangsbehandling og fraråde egen læsning om bivirkninger	22DNU57
24.08.2022	Smertelindring af terminal patient kræver ikke pårørendes samtykke – sygeplejerske får ikke kritik for manglende indhentelse heraf	22DNU35
21.01.2016	Indhentelse af samtykke fra forældremyndighedsindehavere — almindelig lægelig behandling af barn under 15 år krævede ikke samtykke fra begge forældre	155002
20.09.2005	Vagtlæge fik ikke kritik for rektalundersøgelse af spædbarn uden særskilt forudgående information — principiel afgørelse om bevisbyrde ved modstridende forklaringer	0549823

STYRELSEN FOR PATIENTKLAGER · NÆVN / KLAGEINSTANS 7

20.08.2024	Skriftlig information kan ikke stå alene – hospital får kritik for kun at udlevere skriftlig information om risici ved hofteoperation uden mundtlig drøftelse	24SFP113
30.05.2024	Kritik for videregivelse af patientoplysninger til forsker uden samtykke	24SFP84
05.03.2024	Samtykkets rækkevidde – hospital får ikke kritik for at gennemføre operation uden fornyet samtykke ved fund af fedtknude i stedet for seneknude	24SFP55
05.03.2024	Hospital fik kritik for at sondeernæring af nyfødt ikke var omfattet af det indhentede samtykke	24SFP56
04.03.2024	Informationspligten påhviler den habile patient – pårørende har ikke selvstændigt krav på information	24SFP32
04.03.2024	Patient var habil — hospital havde ikke pligt til at informere pårørende om hjemsendelse til palliativ behandling	24SFP33
16.06.2023	Kritik af lægeklinik for uberettiget opslag i laboratoriesvar som led i forskning – samtykkeerklæring dækkede ikke laboratoriedata	23SFP62

DATATILSYNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 6

16.07.2026	Datatilsynet: KU kan videregive glemte personalesager til forskning på Bispebjerg Hospital – men skal først finde et behandlingsgrundlag	2026-212-2598
11.06.2024	Aarhus Universitet får alvorlig kritik for manglende tilladelse til videregivelse af personoplysninger	2023-421-0013

22.05.2024	Aarhus Universitet får kritik for mangelfuld håndtering af personoplysninger i tre forskningsprojekter	2023-421-0001
21.10.2022	Kritik af Region Hovedstaden for mangelfuld information til borgerne om databehandling og rettigheder	2021-432-0059
16.02.2022	Kritik af Region Hovedstaden for manglende databehandleraftale og kontrol med underdatabehandlere i forskningsprojekt	2020-422-0025
25.03.2021	Alvorlig kritik af Statens Serum Instituts håndtering af COVID-19-modelleringsprojekt	2020-432-0044

NVU · NÆVN / KLAGEINSTANS 3

05.01.2024	Ph.d.-afhandling med 12 tilfælde af plagiering frikendt for videnskabelig uredelighed grundet ringe betydning	NVU-2023-05
18.11.2020	Ph.d.-studerende fundet videnskabeligt uredelig for omfattende plagiering i ph.d.-afhandling fra 14 forskellige kilder	NVU-2019-17
12.11.2019	NVU: Ingen videnskabelig uredelighed ved brug af skønnede dyrealdre i forskningsrapport – sag 2018-04	NVU-2018-04

ANKENÆVNET FOR FORSIKRING · NÆVN / KLAGEINSTANS 1

06.11.2019	Afgørelse vedrørende dækning af medicinsk cannabis efter skift af forsikringsgruppe	93854

ANKENÆVNET FOR TILSYNSAFGORELSER · NÆVN / KLAGEINSTANS 1

11.06.2026	Ankenævnet stadfæster midlertidig autorisationsfratagelse ved overtrædelse af faglige påbud — fortsat mangelfuld patientsikker diagnostik og journalføring	26TS07

ERSTATNINGSNÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 1

26.06.2024	Erstatning for udgifter til medicinsk cannabis som følge af grov vold	18-520-00033

09 PRAKSISOVERSIGT · ERHVERVSRET

Praksisoversigt over kommunal erhvervsservice og erhvervsfremmesystemet

Erhvervsfremmelovens rammer for kommunal erhvervsservice og konkurrencelovens § 11 a som håndhævelsesspor

Version 2 Opdateret 22. jul. 2026 21 afgørelser · 2001–2025 Læs online

INTRODUKTION

Kommunal erhvervsservice og erhvervsudvikling hviler i dag på lov om erhvervsfremme, hvis § 14 giver kommunerne en positiv, men snævert afgrænset hjemmel: aktiviteterne skal være bredt tilgængelige, må ikke overlappe erhvervshusenes eller statens indsats, og må ikke virke konkurrenceforvridende – herunder må der aldrig ydes direkte finansiel støtte til en enkelt virksomhed. Forarbejderne udmønter forbuddet i et krav om, at virksomheder skal betale markedspris, f.eks. markedsleje, så der ikke opstår et subsidieelement. Den praktiske håndhævelse sker ikke ved domstolene, men navnlig i Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens og Konkurrencerådets afgørelser efter konkurrencelovens § 11 a om påbud om ophør og tilbagebetaling af konkurrenceforvridende offentlig støtte, suppleret af det kommunale tilsyn, ombudsmandspraksis om erhvervsfremmeorganernes forvaltningsretlige status og – uden for erhvervsfremmeloven – Forsyningstilsynets markedsprispraksis.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Erhvervsfremme er i lovens forstand en samlebetegnelse for både erhvervsservice (information og vejledning) og erhvervsudvikling (rammevilkår), jf. forarbejderne til lov om erhvervsfremme § 14, stk. 1.

02 Kommunernes erhvervsfremmeaktiviteter skal være bredt tilgængelige: aktiviteten må gerne rettes mod en branche eller sektor, men ingen virksomhed i gruppen må på forhånd være afskåret, og aktiviteten må ikke eksklusivt rette sig mod én virksomhed.

03 Forbuddet mod konkurrenceforvridning i § 14, stk. 5, har to ben: kommunen må ikke påføre private leverandører konkurrence, og må ikke begunstige bestemte virksomheder – hvilket sikres ved bred tilgængelighed og ved, at virksomheden betaler markedsprisen, f.eks. markedsleje.

04 Arbejdsdelingen mellem kommune, erhvervshus og stat fastlægges efter ydelsens specialiseringsgrad, ikke efter erhvervshusenes egne beslutninger; erhvervshusene kan ikke af egen drift påtage sig nye opgaver.

05 Kommunerne må vejlede med udgangspunkt i den fællesoffentlige digitale platform, men må ikke etablere eller drive konkurrerende digitale erhvervsfremmeplatforme, jf. § 14, stk. 2, jf. § 11.

06 Erhvervshusene er selvstændige institutioner inden for den offentlige forvaltning – forvaltningsloven, offentlighedsloven og ombudsmandsloven gælder, og der er ikke rekursadgang til Erhvervsministeriet.

07 Erhvervsfremmeaktører organiseret som privatretlige fonde kan alligevel høre til den offentlige forvaltning, når de udøver offentlig virksomhed af mere omfattende karakter under intensiv offentlig regulering, tilsyn og kontrol (FOB 2016-49 om Væksthus Nordjylland).

08 De uskrevne kommunalfuldmagtsregler gælder fortsat ved siden af erhvervsfremmeloven, hvor loven ikke regulerer forholdet – herunder for generel erhvervsstøtte, markedsføring af kommunen og erhvervskontorers informationsvirksomhed.

09 Konkurrencelovens § 11 a forudsætter kumulativt, at støtten direkte eller indirekte har til formål eller til følge at forvride konkurrencen, og at den ikke er lovlig i henhold til offentlig regulering.

10 Spørgsmålet om, hvorvidt støtten er lovlig efter offentlig regulering, afgøres ikke af konkurrencemyndigheden, men af ressortministeren henholdsvis den kommunale tilsynsmyndighed inden for en frist på fire uger, jf. § 11 a, stk. 3.

11 Udlejning af kommunal ejendom under markedslejen er den klassiske støtteform: Tårnby Kommunes udlejning til Hellers Yachtværft førte efter hjemvisning til påbud om fuld tilbagebetaling, som Konkurrenceankenævnet stadfæstede med 782.233 kr.

12 Støtte kan også være indirekte og negativ – f.eks. når en kommune fradrager et statsligt løntilskud, som private ikke kan opnå, i fritvalgsordningens timepris (Morsø Kommune).

13 Tilbagebetalingskrav efter § 11 a forældes fem år efter udbetalingen, forrentes med EU's statsstøtterentesats og kan tilskrives renters rente; det tilbagebetalte beløb tilfalder statskassen, ikke den kommune der ydede støtten.

14 Påbud om ophør kan udstedes, uanset hvornår beslutningen om at yde støtten blev truffet – hvilket navnlig rammer langvarige lejekontrakter indgået før den 1. oktober 2000.

15 Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen kan undlade at behandle en sag, hvis støtteordningen kan påvirke samhandelen mellem EU-medlemsstaterne; dér ligger kompetencen hos Kommissionen efter statsstøttereglerne.

16 Ikke enhver kommunal begunstigelse er ulovlig: både Næstved Kommunes aftale med Maglemølle Erhvervspark og Dragør Kommunes ejendomssalg til Københavns Lufthavne endte uden indgreb.

17 Ved frit valg-ordninger er hjemlen § 11 b – påbud om genberegning og efterbetaling til private leverandører, men efterbetaling kan som udgangspunkt ikke række mere end ét år tilbage før undersøgelsens start.

18 Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse skal løbende evaluere, om den offentligt finansierede erhvervsfremme konkurrerer med velfungerende private markeder, jf. § 9, stk. 6.

19 Erhvervsministeren kan efter § 10, stk. 5, bestemme, at bestyrelsens afgørelser ikke kan indbringes for anden administrativ myndighed – men afslag skal fortsat opfylde de almindelige forvaltningsretlige krav til begrundelse og klagevejledning.

20 Kravet om markedspris genfindes uden for erhvervsfremmeloven: efter miljøbeskyttelseslovens § 48 a er ren omkostningsdækning ikke nok – Forsyningstilsynet kræver enten markedsundersøgelse eller omkostninger plus et rimeligt overskudstillæg.

§ 1 Erhvervsfremmebegrebet og formålsbestemmelsen i § 1

Lovens formålsbestemmelse i lov om erhvervsfremme § 1 opregner tolv sigtepunkter, der tilsammen tegner rammen for al offentligt finansieret erhvervsfremme: bedre rammevilkår for at starte og drive virksomhed (nr. 1), produktivitet og internationalisering (nr. 2), lokal og regional erhvervsudvikling og beskæftigelse (nr. 4), at **undgå overlap** mellem offentlige erhvervsfremmeindsatser og -aktører (nr. 5), digitalisering (nr. 8), turisme (nr. 11) og udviklingsaktiviteter i yderområderne (nr. 12).

Begrebet erhvervsfremme er bevidst bredt. Af forarbejderne til den oprindelige lov (L 73, 2018-19) fremgår:

> *"I loven bruges erhvervsfremme som en samlebetegnelse for alle erhvervsrettede aktiviteter, der har til formål at understøtte virksomheders og iværksætteres muligheder for vækst i bred forstand. Både erhvervsservice og erhvervsudvikling er således erhvervsfremme."*

De to underbegreber afgrænses i bemærkningerne til § 14, stk. 1:

- **Erhvervsservice** er information og vejledning om start, drift og udvikling af virksomhed samt virksomhedsoverdragelse – informationskampagner, informationsmøder, individuel eller kollektiv vejledning samt netværksmøder, kurser og lignende kollektive arrangementer.
- **Erhvervsudvikling** er udvikling af gode rammevilkår for iværksættere og virksomheder, og omfatter på lokalt niveau aktiviteter, "der har direkte betydning for udviklingen af det lokale erhvervslivs vækstvilkår".

Allerede i definitionen ligger en begrænsning. Om vejledningen hedder det i forarbejderne, at den "kan have karakter af en afklaring af problemer og behov, men må ikke virke konkurrenceforvridende i forhold til den rådgivning, der tilbydes af private rådgivere", og at netværksmøder, kurser mv. kun kan afholdes "i det omfang tilsvarende ikke udbydes af private aktører".

Baggrunden for 2018-reformen var, at erhvervsfremmesystemet var for udbudsdrevet og uoverskueligt. Af de almindelige bemærkninger fremgår, at antallet af politisk ansvarlige niveauer blev reduceret til to – ét decentralt niveau med stærk kommunal forankring og staten – "[d]erved skabes en struktur, der medvirker til at minimere overlappende indsatser". Reformen byggede på rapporten »Eftersyn af erhvervsfremmeindsatsen« (2016) og Forenklingsudvalgets rapport »Fokuseret & Fremtidssikret« af 6. april 2018.

LOV Lov om erhvervsfremme § 1 Lov om erhvervsfremme § 14, stk. 1

§ 2 Kommunernes hjemmel i § 14 og arbejdsdelingen efter specialiseringsgrad

Lov om erhvervsfremme § 14, stk. 1 fastslår, at kommunerne "efter denne lov" kan varetage lokale erhvervsfremmeaktiviteter, der omfatter erhvervsservice og erhvervsudvikling. Bestemmelsen er en opdateret videreførelse af §§ 12-13 i den tidligere lov om erhvervsfremme og regional udvikling.

Arbejdsdelingen fastlægges i § 14, stk. 2: kommunerne kan varetage lokale erhvervsserviceaktiviteter, "der ikke har overlap til de ydelser, der udbydes af erhvervshusene, jf. § 12, eller den højt specialiserede statslige erhvervsfremme". Kriteriet er ydelsens **specialiseringsgrad**:

Niveau	Ydelsestype	Retsgrundlag
Kommunen	Grundlæggende, lokalt forankret erhvervsservice, 1:1-vejledning, netværk, temamøder, kurser, mentorforløb	§ 14, stk. 1-2
Erhvervshuset	Specialiseret erhvervsservice – virksomhedsspecifikke vejledningsforløb med udgangspunkt i den enkelte virksomheds marked, udfordringer og potentiale	§ 12, stk. 2, nr. 1-2
Staten	Højt specialiseret erhvervsfremme: kapitalformidling, eksport- og investeringsfremme, innovation	§ 14, stk. 2 og 7

Forarbejderne understreger, at det ikke er erhvervshusenes bestyrelser, der definerer snittet:

> *"Det er således ikke de enkelte bestyrelser i erhvervshusene, der definerer arbejdsdelingen, og erhvervshusene kan ikke af egen drift påtage sig nye opgaver, som kommunerne dermed forhindres i at løse enkeltvist."*

§ 14, stk. 7 modificerer forbuddet: kommunerne kan lokalt styrke den højt specialiserede erhvervsfremme, hvis det sker i samarbejde med de relevante statslige ordninger. Forarbejderne præciserer, at bestemmelsen ikke afskærer kommuner fra selvstændigt at gennemføre kollektive aktiviteter – f.eks. et netværksarrangement om eksport med henvisning til Eksportrådets muligheder.

Efter § 14, stk. 3 skal kommunerne ved aktiviteter, der går videre end lokal erhvervsudvikling – herunder turismeaktiviteter – sikre, at aktiviteten ligger inden for Danmarks Erhvervsfremmebestyrelses strategi. Grænsen er i forarbejderne beskrevet således, at kommunerne på egen hånd kan bedrive lokal udvikling rettet mod egne virksomheder, mens bredere teknologiske eller sektorspecifikke projekter – herunder klyngeaktiviteter – kun kan støttes inden for strategiens rammer.

Endelig kan kommunerne efter § 14, stk. 8 varetage aktiviteterne enten i forvaltningen eller i regi af selvstændige juridiske enheder, og efter § 14, stk. 6 ansøge Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse om medfinansiering.

LOV `Lov om erhvervsfremme § 12, stk. 2` `Lov om erhvervsfremme § 14, stk. 1-3, 6-8`

§ 3 Den fællesoffentlige digitale platform og forbuddet mod konkurrerende kommunale platforme

Efter lov om erhvervsfremme § 11, stk. 1 fører Erhvervsstyrelsen en fællesoffentlig digital platform, der skal gøre information, service og ydelser i erhvervsfremmesystemet let tilgængelige for virksomheder, og myndigheder har **pligt** til at levere relevant indhold til platformen.

Hertil knytter sig 2. pkt. i § 14, stk. 2: kommunerne kan i erhvervsservicen vejlede med udgangspunkt i den digitale platform, "men må ikke etablere digitale platforme vedrørende erhvervsfremme". Forarbejderne afgrænser forbuddet præcist:

> *"Såfremt kommunerne enkeltvis eller sammen etablerer konkurrerende platforme inden for erhvervsfremmesystemet vil det derfor være i modsætning til den forenkling, der er hensigten med reformen. Det udelukker dog ikke, at kommunerne kan have informationer om lokale erhvervsservicetilbud på f.eks. kommunens hjemmeside men de må ikke etablere eller drive digitale platforme vedrørende erhvervsfremme, som eksempelvis generel information om regulering, ordninger m.v. vedrørende opstart, drift og udvikling af virksomhed."*

Sondringen er altså mellem **lokal information om kommunens egne tilbud** (tilladt) og **generel digital erhvervsfremmevejledning om regulering og ordninger** (forbeholdt den fællesoffentlige platform). Databehandlingen på platformen sker efter § 11, stk. 2 med samtykke fra den enkelte virksomhed, mens § 11, stk. 3 hjemler samkøring og udveksling uden samtykke, når det er nødvendigt af hensyn til kontrol og tilsyn med virksomheder, der deltager i erhvervsfremmeaktiviteter.

At platformskravet ikke berører kommunernes myndighedsrolle fremgår udtrykkeligt af forarbejderne: de virksomhedsrettede myndighedsopgaver inden for bl.a. beskæftigelse, fysisk planlægning, miljø og byggetilladelser forbliver uændrede, og kommunerne afskæres ikke fra at yde service og vejlede virksomheder inden for disse områder.

LOV Lov om erhvervsfremme § 11, stk. 1-3 Lov om erhvervsfremme § 14, stk. 2

§ 4 Erhvervshusene som selvstændige forvaltningssubjekter – og § 12, stk. 3 om private rådgivere

Lov om erhvervsfremme § 12, stk. 1 bestemmer, at erhvervshusene er "selvstændige institutioner inden for den offentlige forvaltning med mulighed for at tilknytte filialer". Forarbejderne udmønter dette i klare retlige konsekvenser:

> *"Med bestemmelsen foreslås erhvervshusene etableret som særlige forvaltningssubjekter og dermed selvstændige juridiske enheder, der ikke indgår i det statslige, administrative hierarki, men dog hører under erhvervsministerens tilsyn. Erhvervshusene bliver dermed selvstændige organer inden for den offentlige forvaltning, hvilket indebærer, at reglerne i bl.a. lov om Folketingets Ombudsmand, arkivloven, offentlighedsloven, forvaltningsloven, ligestillingsloven samt de almindelige forvaltningsretlige principper finder anvendelse på al virksomhed, der udøves af erhvervshusene.* ***Der vil ikke være rekursadgang til Erhvervsministeriet.****"*

Erhvervsministeren fører tilsyn efter § 13, stk. 6 og kan til enhver tid kræve de oplysninger, der findes nødvendige; årsregnskabet revideres af godkendt revisor og indsendes til ministeriet.

Spørgsmålet om erhvervsfremmeorganers forvaltningsretlige status blev afklaret allerede før reformen. I FOB 2016-49 om Væksthus Nordjylland nåede ombudsmanden frem til, at et væksthus, der var stiftet af elleve kommuner som erhvervsdrivende fond i medfør af den daværende § 12 i lov om erhvervsfremme og regional udvikling, alligevel hørte til den offentlige forvaltning:

> *"Samlet set er det herefter min opfattelse, at Væksthus Nordjylland må anses for en del af den offentlige forvaltning og dermed omfattet af min kompetence, jf. ombudsmandslovens § 7, stk. 1, 1. pkt."*

Ombudsmanden lagde vægt på, at fonden var oprettet efter det offentliges foranstaltning, at dens virksomhed var reguleret i lov om erhvervsfremme og i aftaler mellem KL og staten, at aktiviteterne overvejende var offentligt finansierede, og at fonden var undergivet intensivt tilsyn fra Rigsrevisionen, Erhvervsstyrelsen og ministeriet. Samme metode blev anvendt i FOB 2021-37 om Fonden Femern Belt Development, hvor ombudsmanden fandt, at fondens blanding af erhvervsfremme- og beskæftigelsesindsats var "en traditionel offentlig virksomhed", og udtrykkeligt bemærkede, at formålene "i betydelig grad modsvarer de formål, der søges varetaget med erhvervsfremmeloven ..., jf. denne lovs § 1 og § 14, og som historisk har været anset for saglige formål efter den såkaldte kommunalfuldmagt".

Den materielle grænse for erhvervshusenes virke ligger i § 12, stk. 3: de aktiviteter, erhvervshusene iværksætter, "må ikke virke konkurrenceforvridende i forhold til private rådgivere". Forarbejderne fastslår, at bestemmelsen viderefører den tidligere lovs regel om, at kommunal erhvervsservice ikke må virke konkurrenceforvridende i forhold til rådgivning og andre aktiviteter, der tilbydes af private rådgivere og kursusudbydere – og udmønter den i det samme dobbeltkrav som § 14, stk. 5 (se næste afsnit).

LOV `Lov om erhvervsfremme § 12, stk. 1, 3` `Lov om erhvervsfremme § 13, stk. 6`

§ 5 De to bærende begrænsninger: bred tilgængelighed (§ 14, stk. 4) og forbuddet mod konkurrenceforvridning og direkte finansiel støtte (§ 14, stk. 5)

Efter § 14, stk. 4 skal kommunernes erhvervsfremmeaktiviteter være **bredt tilgængelige** for virksomhederne. Forarbejderne afklarer, at kravet ikke betyder, at enhver aktivitet skal komme alle brancher til gode:

> *"Erhvervsudviklingsaktiviteterne kan f.eks. rettes mod særlige grupper af virksomheder, såsom lokale vækstsektorer, vigtige lokale enkeltbrancher eller eksporterhverv. Det afgørende er, at erhvervsudviklingsaktiviteten stilles til rådighed for alle virksomheder inden for de pågældende brancher, sektorer eller erhverv. Og at ingen virksomhed eller virksomheder, der kan henføres til en sådan gruppe, på forhånd er afskåret fra at kunne drage nytte af den pågældende erhvervsudviklingsaktivitet, samt at aktiviteten ikke eksklusivt retter sig mod en enkelt virksomhed."*

§ 14, stk. 5 indeholder selve forbuddet: aktiviteterne "må ikke virke konkurrenceforvridende i forhold til det private erhvervsliv, herunder må der ikke ydes direkte finansiel støtte til enkelte erhvervsvirksomheder". Forarbejderne opdeler forbuddet i to ben – og det er denne passage, der er den centrale fortolkningsnøgle på hele området:

> *"Dels må man ikke fra offentlig side påføre private leverandører konkurrence. Det indebærer, at hvor der er et privat marked for løsning af aktiviteterne, skal opgaveløsningen varetages af de private leverandører med udgangspunkt i gældende udbudsregler, bortforpagtning m.v.*
>
> *Dels må man ikke fra offentlig side begunstige bestemte virksomheder på de øvrige virksomheders bekostning. Dette undgås for det første ved, at aktiviteterne skal være bredt tilgængelige for virksomhederne. For det andet ved, at virksomhederne skal betale markedsprisen for de ydelser, de måtte modtage fra offentlig side, f.eks. markedsleje i udlejningssituationer. Dermed sikres, at der ikke er noget subsidieelement i forhold til virksomhederne."*

To praktisk vigtige nuancer følger:

- **Gratisydelser er ikke udelukket.** Visse erhvervsudviklingsaktiviteter kan stilles gratis til rådighed – f.eks. kommunalt ansatte projektkoordinatorer – men kun hvis de er "generelt virkende og ikke indholdsmæssigt omfatter aktiviteter, som den enkelte virksomhed alternativt selv skulle foretage eller betale for, f.eks. almindelige revisionsopgaver".
- **Accessorisk erhvervsvirksomhed skal bortforpagtes.** Indgår der som en begrænset del af en samlet erhvervsudviklingsaktivitet accessorisk virksomhed som f.eks. restaurationsdrift, "skal denne del af aktiviteterne bortforpagtes med henblik på løsning af private aktører".

Den samme grundtanke – at kommunal prissætning skal afspejle markedet – går igen i den forvaltningsretlige vejledning. Vejledning om offentligt udbud ved salg af kommunens og regionens faste ejendomme, afsnit 3.5.2.1 fastslår, at salg af offentligt ejede grunde og bygninger "på for køberen fordelagtige vilkår efter omstændighederne [kan] udgøre statsstøtte", og at støttebegrebets "stat" også omfatter kommuner, regioner og kommunale fællesskaber efter styrelseslovens § 60. Tilsvarende hedder det i Vejledning om afsætning af produktion i forbindelse med kommunernes særligt tilrettelagte projekter for ledige, afsnit 1.2:

> *"Det følger generelt af kommunalfuldmagten, der gælder for de områder, hvor der ikke er lovgivet og af de statslige budgetregler, at konkurrenceforvridende erhvervsstøtte er forbudt."*

Vejledningens afsnit 1.5 opstiller to vurderingsmomenter: om alle virksomheder på markedet har adgang til støtten på samme vilkår, og om støtten har en reel effekt på de berørte markeder – f.eks. hvor et kommunalt projekt udfører opgaver "til en pris, der ligger under den markedsmæssige".

LOV Lov om erhvervsfremme § 14, stk. 4-5

§ 6 Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse: strategi, medfinansiering og evaluering af overlap med private markeder

Lov om erhvervsfremme § 9, stk. 1 giver Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse til opgave at igangsætte og finansiere decentrale erhvervsfremmeindsatser, herunder at formulere strategien for den decentrale erhvervsfremmeindsats (nr. 1), udarbejde programmer og udbyde projekter (nr. 2), indstille om anvendelse af regional- og socialfondsmidler (nr. 3) og tildele midler til turismeprojekter, herunder en destinationsudviklingspulje forbeholdt destinationsselskaber (nr. 7). Strategien skal efter § 9, stk. 3 aftales med erhvervsministeren.

Den for praksisoversigten centrale kontrolbestemmelse er § 9, stk. 6, hvorefter bestyrelsen evaluerer, om der er sammenhæng mellem lokale erhvervsfremmeindsatser og strategien, og om der etableres **overlappende** erhvervsfremmeindsatser. Bestemmelsen fortsætter:

> *"Tillige evaluerer Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse løbende inddragelsen af private aktører i den offentligt finansierede erhvervsfremme, og om den offentligt finansierede erhvervsfremme konkurrerer med velfungerende private markeder."*

Bestyrelsens sammensætning fremgår af § 10, stk. 1-2. Processuelt er to bestemmelser vigtige for den, der får afslag på medfinansiering: efter § 10, stk. 5 kan erhvervsministeren bestemme, at bestyrelsens afgørelser ikke kan indbringes for anden administrativ myndighed, og efter § 7, stk. 3 kan ministeren fastsætte regler om klageadgang, herunder at klager ikke kan indbringes for anden administrativ myndighed. Delegeres afgørelseskompetence til en privat institution, finder forvaltningsloven og offentlighedsloven anvendelse på institutionens virksomhed, jf. § 7, stk. 2.

Den nærmere tilskudsadministration er udmøntet i bekendtgørelse om administration af de decentrale erhvervsfremmemidler fra Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse. Efter bekendtgørelsens § 2 skal igangsætning og finansiering være i overensstemmelse med strategien, med statslige regler og vejledninger samt med de udmeldte krav og udvælgelseskriterier, mens § 5 regulerer tilsagn og accept, og § 1 fastslår, at administrationsopgaver kan henlægges til en anden offentlig myndighed eller en privat institution, og at forvaltningsloven og offentlighedsloven i så fald gælder for institutionens virksomhed.

LOV `Lov om erhvervsfremme § 7, stk. 2-3` `Lov om erhvervsfremme § 9, stk. 1, 3, 6` `Lov om erhvervsfremme § 10, stk. 5`

§ 7 Kommunalfuldmagten som fortsat gældende restgrundlag

Erhvervsfremmeloven udtømmer ikke kommunernes adgang til at understøtte erhvervslivet. Forarbejderne til § 14 siger det direkte:

> *"De uskrevne kommunalfuldmagtsregler gælder fortsat for kommunerne i det omfang, de ikke berøres af lovforslaget, eller hvor der ikke gælder anden lovgivning."*

Ombudsmanden gengav i FOB 2021-37 den kommunalretlige hovedregel med citat fra Revsbech, Kommunernes opgaver:

> *"Det er en almindelig antagelse, at kommuner uden lovhjemmel har adgang til at yde generel erhvervsstøtte. ... En kommune kan inden for rammerne af den ulovbestemte kommunalfuldmagt påtage sig en række informationsopgaver af betydning for det lokale erhvervsliv. Mange kommuner har således ... oprettet et erhvervskontor og eventuelt ansat en erhvervschef ... Det antages i praksis, at kommuner har adgang til at varetage eller støtte en generel markedsføring af området og gøre opmærksom på kommunens eksistens, bl.a. med henblik på at tiltrække virksomheder, arbejdskraft og beboere til kommunen."*

Den negative side er lige så fast. Vejledning om offentligt udbud ved salg af kommunens og regionens faste ejendomme, afsnit 3.2 fastslår, at kommuner "som udgangspunkt ikke kan varetage erhvervsvirksomhed", men at det er antaget i tilsynsmyndighedernes praksis, at deltagelse i fremskaffelse af byggemodnet jord til boliger

og erhverv (jordforsyningsopgaver) er en kommunal opgave. Tilsvarende hedder det i bilag 1 til vejledning om hjælp og støtte efter lov om social service, at kommuner "efter kommunalfuldmagtsreglerne som udgangspunkt ikke uden hjemmel i skreven lov [kan] drive handel, håndværk eller industri".

Støtte kanaliseret gennem selvstændige juridiske enheder er heller ikke uden grænser. I ombudsmandens sag Habilitet – kommunal deltagelse i erhvervsvirksomhed om Nibe og Løgstør kommuners erhvervsråd, en erhvervsfond og en række kommanditselskaber (K/S Erhvervsudvikling I-IV) med formål at opføre og udleje erhvervsbygninger og finansiere projekter inden for erhvervslivet, gav tilsynsrådet i sin udtalelse udtryk for,

> *"at en kommune ikke lovligt vil kunne yde økonomisk støtte til en erhvervsfond, der har til formål at investere i private erhvervsdrivende selskaber."*

Betænkningerne udgør den dybere policy-baggrund. Betænkning nr. 1153/1988 om kommunerne og erhvervspolitikken, s. 7 beskriver dilemmaet: kommunerne vil gerne fremme erhvervsudviklingen, men "kommunalfuldmagtsreglerne sætter grænser for, hvilke midler kommunerne lovligt kan tage i anvendelse". Udvalget anbefalede alligevel at fastholde det ulovbestemte grundlag frem for en udtømmende lovgivning, fordi sidstnævnte "alt i alt ville give en mindre fleksibel retsudvikling på det erhvervspolitiske område", jf. s. 100. Materialet om praksis er samlet i bilagsbindet Lokal og regional erhvervsfremme – dansk praksis og udenlandske erfaringer.

Betænkning nr. 1262/1994 om koordinering af regional erhvervsfremme, s. 55 formulerede det princip, der stadig bærer § 14, stk. 5:

> *"Synspunktet er, at virksomhedernes overlevelse ikke bør være et resultat af en konkurrence på statskasser. På samme måde finder udvalget, at der ikke regionalt bør være konkurrence på kommune- og amtskasser på områder, hvor man kan komme til at give enkeltvirksomheder konkurrencefordele ved hjælp af offentlig støtte. Derfor er det vigtigt, at der er fuld åbenhed og gennemsigtighed eksempelvis på områder som ligningsregler og prissætning på offentlige byggegrunde og ejendomme."*

Endelig fastslog betænkning nr. 1268/1994 om fornyelse og effektivisering i den kommunale sektor, s. 179, det prisfastsættelsesprincip, der senere blev til markedspriskravet: kommunen "skal ... fastsætte sine priser efter almindelige forretningsmæssige principper. Prisfastsættelsen skal således tage udgangspunkt i en opgørelse over samtlige de omkostninger, der er forbundet med varetagelsen af opgaverne, incl. forrentning og afskrivning af investeret anlægs- og driftskapital." Strukturkommissionens sektorkapitel om erhvervsfremme (**betænkning nr. 1434/2004, bind III, kapitel 43**) præciserede tilsvarende, at der ikke er nogen kommunal *pligt* til at drive erhvervspolitik, "men udelukkende en ret til på visse vilkår at gøre en aktiv indsats".

LOV `Lov om erhvervsfremme § 14, stk. 2`

§ 8 Konkurrencelovens § 11 a som håndhævelsesspor – betingelser og kompetencefordeling

Erhvervsfremmelovens forbud har ingen selvstændig sanktion. Det operative håndhævelsesinstrument er konkurrenceloven § 11 a, hvorefter Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen kan udstede påbud om, at støtte ydet ved hjælp af offentlige midler til fordel for bestemte former for erhvervsvirksomhed skal bringes til ophør eller

tilbagebetales. Loven omfatter efter konkurrenceloven § 2, stk. 1 udtrykkeligt "støtte ved hjælp af offentlige midler til erhvervsvirksomhed".

To betingelser skal være opfyldt **kumulativt**, jf. § 11 a, stk. 2:

1. støtten har direkte eller indirekte til formål eller til følge at forvride konkurrencen, og
2. støtten er ikke lovlig i henhold til offentlig regulering.

Det andet led rummer en særegen kompetencefordeling. Efter § 11 a, stk. 3 træffes afgørelsen om lovlighed ikke af konkurrencemyndigheden, men "af vedkommende minister, henholdsvis af den pågældende kommunale tilsynsmyndighed" inden for fire uger fra styrelsens anmodning. Praksis viser, at dette led reelt kan afgøre sagen begge veje:

- I **Morsø Kommune**-sagen bekræftede Socialministeriet som ressortmyndighed, at det ikke var lovligt at indregne et servicejob-løntilskud i fritvalgsordningens timepris, hvorefter betingelsen var opfyldt, jf. 2005-0003606.
- Omvendt afviste styrelsen at gribe ind over for Frederikssund Kommunes prisfastsættelse af svære redningsydelser, fordi Forsvarsministeriet fandt priserne lovlige efter beredskabslovens § 18, stk. 2, jf. KFST j.nr. 4/0120-0300-0022 – afgørelse af 11. februar 2011.

Støttebegrebet er bredt. Af forarbejderne til ændringen af § 11 a i 2012 fremgår:

> *"Støtte kan antage mange former, og begrebet omfatter støtte af enhver tænkelig art. Der kan være tale om direkte støtte f.eks. i form af kontante tilskud m.v., eller indirekte støtte f.eks. i form af skatte- og afgiftslettelser eller lån på særligt fordelagtige vilkår."*

Adressatkredsen for tilbagebetalingspåbud er afgrænset i § 11 a, stk. 4: private erhvervsvirksomheder, selvejende institutioner samt helt eller delvis offentligt ejede virksomheder, der drives i selskabsform. Efter § 11 a, stk. 6 kan styrelsen efter anmeldelse afgive en **ikke-indgrebserklæring** om, at støtten ikke er omfattet af stk. 2, nr. 1.

Den procesretlige ramme er beskrevet i Vejledning om processer i konkurrencesager og den materielle ramme i Vejledning om konkurrenceloven.

Historisk blev § 11 a til på grundlag af betænkning nr. 1297/1995 om konkurrencelovgivningen, hvor udvalget anbefalede udskillelse af offentlig erhvervsudøvelse i selskaber eller særskilte regnskaber for at imødegå krydssubsidiering og sikre gennemsigtighed, og pegede på kommunens dobbeltrolle som både udbyder og leverandør, jf. s. 330. Allerede betænkning nr. 1075/1986 »Fra monopollov til konkurrencelov«, s. 331 havde beskrevet det "særligt besværlige område", hvor offentlig virksomhed sker i direkte konkurrence med private erhverv.

LOV	Konkurrenceloven § 2, stk. 1 · Konkurrenceloven § 11a, stk. 1-4, 6	
PRAKSIS	**Konkurrenceankenævnet** · Konkurrenceankenævnet: Morsø Kommunes indregning af servicejob-løntilskud i fritvalgs-timepris var konkurrenceforvridende støtte (§ 11 a)	22.05.2006
	Konkurrencerådet · Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen afviser indgreb mod Frederikssund Kommunes prisfastsættelse af svære redningsydelser – Forsvarsministeriet fandt priserne lovlige efter beredskabslovens § 18, stk. 2	23.05.2011

§ 9 Markedsleje-sagerne: Tårnby Kommune og Hellers Yachtværft – hele instansforløbet

Det mest gennemprocederede eksempel på anvendelsen af § 11 a over for en kommune er Tårnby Kommunes udlejning af Kastrup Strandpark 9 til Hellers Yachtværft. Sagen illustrerer både støtteformen (for lav erhvervsleje), sagsbehandlingskravene og retsmidlerne.

1. Konkurrencerådets afgørelse (2010). Ved afgørelse af 23. juni 2010 fastslog Konkurrencerådet, at Tårnby Kommune havde ydet ulovlig offentlig støtte ved at udleje Kastrup Strandpark 9 til under markedslejen, jf. 4/0120-0100-0538. Afgørelsen bygger på konkurrenceloven § 11 a, stk. 1, stk. 3 og stk. 5 sammenholdt med lejefastsættelsen efter erhvervslejeloven § 13 og med partshøringsreglen i forvaltningsloven § 19.

2. Opsættende virkning nægtet. Ved kendelse af 31. august 2010 afviste Konkurrenceankenævnet at tillægge klagen opsættende virkning, jf. J. nr. 2010-0022398, truffet efter konkurrenceloven § 19, stk. 4 og § 7 i bekendtgørelsen om Konkurrenceankenævnet.

3. Hjemvisning. Den 11. februar 2011 hjemviste Konkurrenceankenævnet sagen, jf. 2010-0022398, med hjemmel i § 19, stk. 2 og § 20, stk. 2.

4. Fornyet afgørelse med fuld tilbagebetaling. Efter hjemvisningen traf Konkurrencerådet den 22. juni 2011 ny afgørelse om fuld tilbagebetaling, jf. 4/0120-0100-0825/MBD.

5. Opsættende virkning tillagt – og endelig stadfæstelse. Ved kendelse af 15. september 2011 tillagde ankenævnet denne gang klagen opsættende virkning, jf. 2011-0025026. Den 13. januar 2012 stadfæstede Konkurrenceankenævnet påbuddet om tilbagebetaling af **782.233 kr.** i ulovlig offentlig støtte, jf. 2011-0025026, truffet efter § 11 a, stk. 1 og stk. 5.

Samme støtteform genfindes i **Farum Park**-sagen, hvor Konkurrencerådet den 22. juni 2011 fastslog, at FC Nordsjællands leje af Farum Park indebar konkurrenceforvridende kommunal støtte, jf. 4/0120-0100-0142/NVH.

Lovgiver har eksplicit haft lejesagerne for øje. Af forarbejderne til § 11 a, stk. 8 (indsat ved ændringsloven af 28. december 2012 om fængselsstraf i kartelsager m.v.) fremgår:

> *"Den foreslåede bestemmelse vil kunne have betydning for f.eks. langvarige lejekontrakter, der er indgået før den 1. oktober 2000, og hvor Konkurrencerådet kan konstatere, at lejen ikke er fastsat til markedslejen."*

Og om det tidsmæssige udgangspunkt for renteberegningen hedder det i forarbejderne til stk. 5:

> *"Hvis der f.eks. er tale om støtte i form af udlejning af bygninger på vilkår, der ikke svarer til normale markedsvilkår, vil det tidspunkt, hvor støtten første gang er stillet til rådighed for modtageren, være det tidspunkt, hvor modtageren første gang opnåede fordelen af det udlejede på de fordelagtige vilkår."*

LOV Erhvervslejeloven § 13 · Konkurrenceloven § 11a, stk. 1, 5 · Konkurrenceloven § 19, stk. 2, 4

PRAKSIS
- **Konkurrenceankenævnet** · Konkurrenceankenævnet stadfæster påbud om tilbagebetaling af 782.233 kr. i ulovlig offentlig støtte – Hellers Yachtværft mod Konkurrencerådet — 13.01.2012
- **Konkurrenceankenævnet** · Konkurrenceankenævnet tillægger klage opsættende virkning i sag om ulovlig støtte via for lav leje til Hellers Yachtværft — 15.09.2011

Konkurrenceankenævnet · Konkurrenceankenævnet hjemviser sag om ulovlig offentlig støtte ved Tårnby Kommunes for lave erhvervsleje til Hellers Yachtværft	11.02.2011
Konkurrenceankenævnet · Konkurrenceankenævnets kendelse af 31. august 2010 – Hellers Yachtværft mod Konkurrencerådet: Klage over påbud om tilbagebetaling af ulovlig statsstøtte (lav erhvervsleje) tillagdes ikke opsættende virkning	01.09.2010
Konkurrencerådet · Tårnby Kommunes ulovlige støtte til Hellers Yachtværft – fuld tilbagebetaling efter hjemvisning	22.06.2011
Konkurrencerådet · FC Nordsjællands leje af Farum Park: Konkurrencerådet fastslog konkurrenceforvridende kommunal støtte	22.06.2011
Konkurrencerådet · Tårnby Kommunes ulovlige offentlige støtte ved udlejning af Kastrup Strandpark 9 til under markedslejen – Konkurrencerådets afgørelse af 23. juni 2010	23.06.2010

§ 10 Indirekte og "negativ" støtte: prissætning, krydssubsidiering og fritvalgsordninger

Støtte behøver ikke være en udbetaling. Den kan bestå i, at kommunen sætter sin egen pris for lavt eller fradrager en fordel, som private ikke har adgang til.

Morsø Kommune (2006) er skoleeksemplet. Kommunen havde i den godkendte fritvalgs-timepris for praktisk hjælp fradraget et statsligt servicejob-tilskud på 100.000 kr. pr. heltidsmedarbejder pr. år, som kun stat, amtskommuner og kommuner kunne søge. Effekten var, at timeprisen i 2003 blev sat ca. 43 kr. for lavt og i 2004 ca. 33 kr. for lavt. Konkurrenceankenævnet stadfæstede påbuddet, jf. 2005-0003606, med den begrundelse, at kommunen ved at indregne løntilskuddet

> *"begunstiger den kommunale leverandørvirksomhed sammenlignet med privat leverandørvirksomhed, der ikke har adgang til samme løntilskud."*

Ankenævnet fastslog samtidig, at den kommunale leverandørvirksomhed inden for fritvalgsordningen "må anses for erhvervsvirksomhed i bestemmelsens forstand", og at det var uden betydning, at en privat udbyder eventuelt havde anden adgang til at ansætte personer med offentligt løntilskud, da

> *"de forskellige ordninger tjener forskellige formål, angår forskellige persongrupper og udløser forskellige tilskud i forskellige perioder."*

Konkurrencerådet fremhævede i sagen, at støttebegrebet i § 11 a svarer til det EU-retlige og omfatter "enhver økonomisk fordel, der favoriserer bestemte former for erhvervsvirksomhed", og at det er de **faktiske** og ikke hypotetiske forhold, der danner grundlag for vurderingen.

Mønstret var allerede etableret i **Aalborg-sagen**, hvor Konkurrencerådet den 17. december 2003 påbød Aalborg Kommune at hæve timepriserne til private hjemmeplejeleverandører, jf. 3/1120-0100-0842/KRA/SEK.

At støtten kan være **indirekte selektiv** viser 3/1120-0100-0865/SEK/cf om TUR Forlag, hvor Konkurrencerådet den 23. februar 2005 anvendte § 11 a på en fordel, der udsprang af arbejdsmarkedsuddannelsesordningen.

For **frit valg-ordninger** har lovgiver siden etableret et selvstændigt spor i konkurrenceloven § 11 b, der giver styrelsen adgang til at undersøge, om afregningsprisen til private leverandører er fastsat efter reglerne for frit valg, og til at påbyde ophør, bestemte beregningsmetoder og **efterbetaling**. Efterbetaling kan efter § 11 b, stk. 3 som udgangspunkt ikke angå betalinger, der ligger mere end ét år forud for undersøgelsens start.

Kompetencegrænsen blev markeret allerede i 4/0120-0120-0014, hvor styrelsen afviste kompetence efter § 11 b over for Gribskov Kommunes udbudsbestemte afregningspriser. Sporet er stadig aktivt: den 18. december 2024 påbød Konkurrencerådet Frederikssund Kommune at genberegne afregningspriserne til private plejehjem og efterbetale Attendo A/S, jf. **Konkurrencerådets afgørelse af 18. december 2024** – afgørelsen anvender både § 11 b og § 11 a sammenholdt med friplejeboligloven og serviceloven.

Selv uden for § 11 a-sporet kan kommunale fællesskabers erhvervsvirksomhed rammes af konkurrencelovens øvrige forbud. Det viser **Noveren-sagen**, jf. J.nr. 4/0120-0100-0044/ISA/SA, ULS, hvor Konkurrencerådet den 21. juni 2006 behandlede et kommunalt affaldsselskabs priser og adgang til konkurrentoplysninger efter konkurrenceloven § 6 og § 11, sammenholdt med § 60 i lov om kommunernes styrelse. Efter konkurrenceloven § 2, stk. 3 sidestilles beslutninger truffet af bestyrelsen i et § 60-fællesskab i øvrigt med kommunalbestyrelsens beslutninger.

LOV Konkurrenceloven § 2, stk. 3 · Konkurrenceloven § 11a, stk. 1-3 · Konkurrenceloven § 11b, stk. 1-3

PRAKSIS

Konkurrencerådet · Frederikssund Kommunes afregningspriser til private plejehjem – Konkurrencerådets påbud om genberegning og efterbetaling til Attendo A/S	18.12.2024
Konkurrencerådet · Gribskov Kommunes udbudsbestemte afregningspriser – KFST afviser kompetence efter konkurrencelovens § 11b	28.06.2011
Konkurrencerådet · Noveren-sagen: Konkurrencerådets afgørelse om kommunalt affaldsselskabs priser og adgang til konkurrentoplysninger	21.06.2006
Konkurrencerådet · Indirekte selektiv støtte til TUR Forlag – Konkurrencerådets afgørelse om ulovlig statsstøtte efter § 11a	23.02.2005
Konkurrencerådet · Aalborg Kommune påbudt at hæve timepriser til private hjemmeplejeleverandører – Konkurrencerådets afgørelse af 17. december 2003	17.12.2003
Konkurrenceankenævnet · Konkurrenceankenævnet: Morsø Kommunes indregning af servicejob-løntilskud i fritvalgs-timepris var konkurrenceforvridende støtte (§ 11 a)	22.05.2006

§ 11 Når der ikke gribes ind: ikke-indgrebserklæringer og negative afgrænsninger

Praksis er ikke ensidig. Flere af de mest oplysende afgørelser ender uden indgreb, og de tegner konturerne af, hvad kommunerne lovligt kan gøre.

Erhvervsservice under lup. Den mest direkte afgørelse om kommunal erhvervsservice er J.nr. 3:1120-0304-4/csk/Udbud af 28. november 2001, hvor Konkurrencerådet afviste at give "grønt lys" til Hernings ErhvervsService, fordi den kommunale støtte kunne forvride konkurrencen. Afgørelsen anvender § 11 a, stk. 1-3 og stk. 6 sammenholdt med § 2, stk. 1 og inddrager tillige bibliotekslovens § 20, stk. 4-5 om bibliotekers adgang til at levere informationsydelser til erhvervslivet – et illustrativt eksempel på, at spørgsmålet om lovlighed efter offentlig regulering afgøres på den sektorlov, aktiviteten reelt hviler på.

Erhvervspark uden indgreb. Modsat endte Næstved Kommunes aftale med Maglemølle Erhvervspark, hvor Konkurrencerådet den 25. september 2002 afgav en ikke-indgrebserklæring efter § 11 a, stk. 6, jf. Journal nr. 3/1120-0304-0001/Service/vis.

Ejendomssalg uden overtrædelse. I 3/1120-0100-0867 fandt Konkurrencestyrelsen den 16. december 2003, at Dragør Kommunes salg af en erhvervsejendom til Københavns Lufthavne ikke udgjorde en overtrædelse af § 11 a.

Sektorregulering som frifindelsesgrund. Endelig viser KFST j.nr. 4/0120-0300-0022 – afgørelse af 11. februar 2011, at et ressortministeriums afgørelse efter § 11 a, stk. 3 om, at prissætningen er lovlig efter sektorlovgivningen – her beredskabslovens § 18, stk. 2 – afskærer indgreb, selv hvis den konkurrencemæssige virkning måtte være til stede.

Det mønster, der tegner sig, kan sammenfattes:

- Ved **anmeldelse** efter stk. 6 vurderes kun stk. 2, nr. 1 (konkurrenceforvridningen); erklæringen er bindende for myndigheden, medmindre de faktiske forhold ændrer sig væsentligt eller oplysningerne var urigtige.
- Ved **udlejning og salg** er markedsprisen det bærende kriterium; er prisen markedskonform, foreligger ingen selektiv fordel.
- Ved **sektorregulerede priser** flyttes tyngdepunktet til ressortministerens lovlighedsvurdering.

LOV Konkurrenceloven § 11a, stk. 1-3, 6

PRAKSIS

Konkurrencerådet · Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen afviser indgreb mod Frederikssund Kommunes prisfastsættelse af svære redningsydelser – Forsvarsministeriet fandt priserne lovlige efter beredskabslovens § 18, stk. 2	23.05.2011
Konkurrencerådet · Dragør Kommunes salg af erhvervsejendom til Københavns Lufthavne – Konkurrencestyrelsen finder ingen overtrædelse af § 11 a om offentlig konkurrenceforvridende støtte	16.12.2003
Konkurrencerådet · Næstved Kommunes aftale med Maglemølle Erhvervspark – Konkurrencerådets ikke-indgrebserklæring efter § 11 a, stk. 6	25.09.2002
Konkurrencerådet · Konkurrencerådet afviser »grønt lys« til Hernings ErhvervsService – kommunal støtte kan forvride konkurrencen	28.11.2001

§ 12 Renter, forældelse, statskassen og grænsen til EU-statsstøtte

De økonomiske retsvirkninger af et påbud er skarpt reguleret i konkurrenceloven § 11 a, stk. 5:

- Beføjelsen til at påbyde tilbagebetaling **forældes 5 år** efter, at støtten er udbetalt.
- Forrentning skal ske "med den i henhold til EU's statsstøtteregler til enhver tid fastsatte rentesats, der anvendes ved tilbagebetaling af statsstøtte".
- Der kan fastsættes **renters rente** fra den dato, hvor støtten første gang blev stillet til rådighed, og indtil tilbagebetalingen.

Rentereglen blev indsat ved ændringsloven af 13. maj 2010 (nedsættelse af fusionstærskler m.v.). Af forarbejderne fremgår begrundelsen for symmetrien med EU-retten:

> *"Som udgangspunkt behandler Kommissionen sager om ulovlig statsstøtte med samhandelspåvirkning, mens Konkurrencerådet som udgangspunkt behandler sager om offentlig konkurrenceforvridende støtte, der ikke kan påvirke samhandelen mellem medlemsstaterne. For at skabe overensstemmelse med de regler, der gælder for tilbagebetaling af ulovlig EU-statsstøtte i de sager, som behandles af Kommissionen, foreslås det, at Konkurrencerådet ... fastsætter rentesatsen i overensstemmelse med de til enhver tid gældende regler for tilbagebetaling af statsstøtte ydet i strid med EUF-Traktatens artikel 108, stk. 3."*

Og om renters rente:

> *"Hvis der ikke pålægges renters rente af ulovlig modtaget offentlig støtte, kan det indebære, at en modtager reelt opnår en yderligere støtte i form af en rentefordel … Det kan stride mod formålet med at kræve tilbagebetaling af ulovlig støtte, der går ud på at genoprette den oprindelige situation på markedet ved at fjerne samtlige af de fordele, som en modtager har haft af støtten."*

Ved ændringsloven af 28. december 2012 blev § 11 a, stk. 9 indsat, hvorefter tilbagebetalt støtte skal indbetales til **statskassen** og ikke til støttegiveren. Begrundelsen var netop kommunernes dobbeltrolle:

> *"Med forslaget fjernes den dobbeltrolle, som særligt en region eller en kommune ellers under den gældende lov har været i ved på den ene side at have været part i f.eks. en lejekontrakt og modtaget betaling i henhold hertil og på den anden side efterfølgende at stå som modtager, hhv. opkræver af tilbagebetaling eller efterbetaling af ulovlig konkurrenceforvridende støtte."*

Samtidig blev § 11 a, stk. 8 indsat, så påbud om **ophør** kan udstedes, uanset hvornår beslutningen om at yde støtten blev truffet – hvilket afklarede en uklarhed mellem ordlyd og bemærkninger i overgangsbestemmelsen fra 2000.

Afgrænsningen til EU-retten ligger i § 11 a, stk. 7: Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen **kan undlade** at behandle en sag, hvis støtteordningen kan påvirke samhandelen mellem medlemsstaterne. Tilsvarende kompetenceafgrænsning findes i § 11 b, stk. 4. Selve statsstøtteprøvelsen efter TEUF art. 107-108 ligger uden for denne oversigt og behandles under statsstoette-eu. Baggrunden er beskrevet allerede i betænkning nr. 1268/1994, s. 177, hvor det anføres, at udtrykket "statsstøtte" også omfatter støtte ydet af regionale eller lokale offentlige myndigheder, og at bestemmelsen "alene [vedrører] offentlig støtte, der påvirker samhandelen mellem medlemsstaterne".

Den materielle konkurrenceret i øvrigt – §§ 6 og 11 om karteller og dominansmisbrug – behandles under konkurrenceret, og fusionskontrollen under fusionskontrol.

LOV	Konkurrenceloven § 11a, stk. 5, 7-9 · Konkurrenceloven § 11b, stk. 4	
PRAKSIS	**Konkurrenceankenævnet** · Konkurrenceankenævnet stadfæster påbud om tilbagebetaling af 782.233 kr. i ulovlig offentlig støtte – Hellers Yachtværft mod Konkurrencerådet	13.01.2012
	Konkurrencerådet · Tårnby Kommunes ulovlige støtte til Hellers Yachtværft – fuld tilbagebetaling efter hjemvisning	22.06.2011

§ 13 Markedspriskravet uden for erhvervsfremmeloven – Forsyningstilsynets § 48 a-praksis

Kravet om markedspris som værn mod konkurrenceforvridning er ikke et særkende for erhvervsfremmeloven. Det genfindes som en udtrykkelig lovpligt i miljøbeskyttelsesloven § 48 a, stk. 1, hvorefter kommunalbestyrelsen skal fastsætte og opkræve en pris svarende til markedsprisen for en række ordninger for kommunal indsamling af erhvervsaffald. Bestemmelsen blev indsat ved **lov nr. 898 af 21. juni 2022** netop for at styrke de private aktørers rolle og undgå konkurrenceforvridning. Forsyningstilsynet fører tilsyn og kan give påbud efter § 48 a, stk. 3.

Tilsynets 2024-25-praksis er den mest konkrete danske retskilde om, hvad "markedspris" indebærer, når en kommune leverer ydelser til erhvervsdrivende. I 24-01352 om Halsnæs Kommune havde kommunen sat priserne, så de dækkede de fulde omkostninger uden overskud, og gjorde gældende, at fuld omkostningsdækning svarede til markedsprisen. Forsyningstilsynet afviste dette:

> *"Forsyningstilsynet påbyder, at Halsnæs Kommune straks ophører med at tilbyde indsamling af de nuværende ordninger, medmindre der omgående opkræves en pris svarende til markedsprisen, jf. § 48 a, stk. 3, i miljøbeskyttelsesloven."*

Tilsynets vejledning nr. 9988 af 4. december 2023 anviser to metoder: enten en egentlig **markedsundersøgelse** eller **omkostninger plus et rimeligt overskudstillæg**, og for 2023-2024 accepteres som udgangspunkt et tillæg i intervallet 5-15 pct. Lovbemærkningerne til § 48 a fastslår, at prisen "som minimum [vil] skulle fastsættes, så der sikres fuld dækning af omkostningerne ved indsamling ... både direkte og indirekte omkostninger, herunder forrentning og afskrivning af kapital", mens betænkningen over lovforslaget præciserer, at markedsprisen "udgøres af alle relevante omkostningskomponenter og et rimeligt overskud".

De øvrige afgørelser bekræfter linjen og udbygger den på tre punkter:

Sag	Forhold	Retlig pointe
24-01353 (Herlev)	Indsamling alene for kommunens egne institutioner og virksomheder	Kommunens egne CVR-registrerede institutioner er "virksomheder", og deres affald er erhvervsaffald omfattet af markedspriskravet
24-01354 (Ikast-Brande)	Kun tre af ca. 2.100 virksomheder berørt; manglende særskilt regnskab	Kravet er **absolut** og afhænger ikke af, hvor mange virksomheder der faktisk benytter ordningen; beregnede tal er ikke et særskilt regnskab efter affaldsaktørbekendtgørelsen § 24
24-01355 (Kalundborg)	Ni erhvervsdrivende på Sejerø; ingen private aktører ville sejle dertil	Fravær af faktiske konkurrenter fritager ikke for at fastsætte markedspris

Fællesnævneren med erhvervsfremmelovens § 14, stk. 5, er tydelig: kravet om **særskilt regnskab** og om, at overskud tilbageføres til det skattefinansierede område, tjener samme formål som forbuddet mod subsidieelement – at forhindre skjult krydssubsidiering mellem den skattefinansierede og den erhvervsrettede del af kommunens virksomhed.

LOV `Lov om erhvervsfremme § 14, stk. 5` `Miljøbeskyttelsesloven § 48a, stk. 1, 3`

PRAKSIS

- **Forsyningstilsynet** · Påbud til Halsnæs Kommune om manglende opkrævning af markedspriser for erhvervsaffald — 15.01.2025
- **Forsyningstilsynet** · Forsyningstilsynet giver påbud til Kalundborg Kommune for manglende markedspriser ved indsamling af erhvervsaffald — 13.12.2024
- **Forsyningstilsynet** · Forsyningstilsynet påbyder Ikast-Brande Kommune at overholde markedspriskrav for erhvervsaffald — 12.12.2024
- **Forsyningstilsynet** · Forsyningstilsynet giver påbud til Herlev Kommune om at opkræve markedspriser for indsamling af forbrændingsegnet erhvervsaffald — 27.11.2024

§ 14 Det kommunale tilsyn og de forvaltningsretlige krav til erhvervsfremmesagerne

Ved siden af konkurrencemyndigheden står det kommunale tilsyn, der efter konkurrenceloven § 11 a, stk. 3 er tillagt en direkte rolle: er der ikke en ressortminister, afgør "den pågældende kommunale tilsynsmyndighed", om støtten er lovlig i henhold til offentlig regulering. Tilsynets prøvelse som selvstændigt emne behandles under det-kommunale-tilsyn-ankestyrelsen, men to forvaltningsretlige forhold har særlig betydning her.

Klarhedskriteriet. Det er almindeligt antaget, at tilsynets sanktionsanvendelse forudsætter fornøden klarhed om kommunens tilsidesættelse af lovgivningen. Ombudsmanden præciserede i Tilsynsråds stillingtagen til kommunalbestyrelses afgørelse forholdet mellem klarhedskriteriet og officialprincippet:

> *"Klarhedskriteriet får derimod betydning som et krav om at oplysningsgrundlaget sammenholdt med retsgrundlaget med den fornødne klarhed viser at kommunen har tilsidesat lovgivningen."*

Ombudsmanden afviste samtidig, at kravene til sagens oplysning skulle være anderledes for tilsynsmyndigheden end for kommunen, og at opfyldelsen af officialprincippet beroede på et frit skøn.

Partsstatus. En konkurrent, der klager over kommunal støtte, er ikke uden videre uden retsstilling. I Sagsbehandlingstid i statsamt udtalte ombudsmanden:

> *"I dag må det anses for almindeligt anerkendt at kommunaltilsynet også skal varetage den enkelte borgers interesser i en lovlig kommunal forvaltning hvilket medfører at også private borgere kan opnå partsstatus i kommunaltilsynets sager."*

Officialprincippet i konkurrenceforvridningssager. Endelig er ombudsmandens udtalelse i sagen om en kommunes anvendelse af kontanthjælpsmodtagere til rengøring hos pensionister principiel for, hvordan et kollegialt organ skal behandle en påstand om kommunal konkurrenceforvridning. Ombudsmanden fandt arbejdsmarkedsrådets generelle udtalelse "meget beklagelig" og udtalte:

> *"Officialprincippet indebærer en pligt til at undersøge sagen indtil oplysningsgrundlaget må anses for pålideligt. ... Det er imidlertid den myndighed der skal træffe afgørelse i sagen der har ansvaret for at stille opklarende spørgsmål til f.eks. parterne."*

Rådets synspunkt om, at det ikke havde nogen "opsøgende eller efterforskende rolle", blev afvist; hvor parterne har modstridende udlægninger af faktum, forudsætter afgørelsen, at myndigheden foretager en selvstændig bevisvurdering. Udtalelsen understreger, at konkurrenceforvridningsvurderinger er faktumtunge og ikke kan afgøres på partsanbringender alene. Om grænsen mellem lovbunden afgørelse og skøn, se i øvrigt skoen-under-regel-pligtmaessigt-skoen.

For kommunale aktiveringsprojekter er den administrative ramme udbygget i Vejledning om afsætning af servicearbejde fra særligt tilrettelagte projekter og nytteindsats til private borgere, hvorefter kommunen skal danne sig et overblik over private leverandører på markedet, afgrænse modtagerkredsen snævert og sikre, at det leverede arbejde har begrænset omfang og indhold – og hvor det udtrykkeligt kræves, at det indgår i kommunens sag, hvordan der er taget højde for disse hensyn.

LOV Konkurrenceloven § 11a, stk. 3

§ 15 Retstilstandens bevægelighed: vedtagne, men endnu ikke konsoliderede ændringer

Lov om erhvervsfremme er ikke retligt statisk. Der foreligger pr. juli 2026 tolv vedtagne ændringer, der endnu ikke er konsolideret ind i lovbekendtgørelsen (senest konsolideret 9. marts 2024). De falder i to grupper.

1. Klyngeindsatsen – LOV nr. 1668 af 30/12/2024, i kraft 1. januar 2025. Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse har fået overført klyngeopgaven fra Uddannelses- og Forskningsministeriet:

- Nyt § 9, stk. 1, nr. 2: bestyrelsen skal udpege klynger inden for de styrkepositioner, der fremgår af strategien.
- Nyaffattet § 9, stk. 5: bestyrelsen kan udpege klynger samt helt eller delvis finansiere klynger og klyngeindsatser. Af forarbejderne fremgår, at der kan udpeges **højst én offentligt finansieret klynge pr. erhvervs- eller teknologiområde**, at udpegning sker efter ansøgning på baggrund af udmeldte objektive krav og kriterier, og at afgørelser om afslag "skal opfylde de almindelige forvaltningsretlige krav, herunder anvisning af klageadgang, begrundelse, retsregler m.v."
- Nyt § 9, stk. 7: bemyndigelse til erhvervsministeren til at fastsætte regler om tilskudsadministration, herunder om klageadgang og "afskæring af administrativ rekurs i overensstemmelse med lovens § 7, stk. 3".

Forarbejderne fremhæver desuden, at tilskud kan ydes uden forudgående ansøgning, hvis der vurderes at være et særligt behov, "og der ikke er noget i dansk lovgivning eller i EU-retten til hinder herfor, herunder EU's statsstøtteregler", og at en privat operatør, der får delegeret afgørelseskompetence, forpligtes til at overholde forvaltningsloven og offentlighedsloven.

2. Regionernes opgavebortfald – LOV nr. 1761 af 29/12/2025. Ændringerne får virkning ad to omgange:

Ændring	Bestemmelse	Ikrafttræden
Erhvervshusenes bestyrelser reduceres fra 11 til 10 medlemmer	§ 13, stk. 1	1. januar 2026
Det regionale medlem af erhvervshusenes bestyrelser udgår	§ 13, stk. 2, nr. 6	1. januar 2026
Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse reduceres fra 17 til 16 medlemmer	§ 10, stk. 1	1. januar 2027
Det regionale medlem af bestyrelsen udgår	§ 10, stk. 2, nr. 4	1. januar 2027
Begrænsningen "én gang" for genudpegning ophæves	§ 10, stk. 3	1. januar 2027
Bestyrelsens høringsopgave om regionale udviklingsstrategier ophæves	§ 9, stk. 1, nr. 6	1. januar 2027
Regionernes adgang til at udarbejde regionale udviklingsstrategier ophæves	§ 15, stk. 1-5	1. januar 2027

I forarbejderne til ophævelsen af § 15 hedder det kort og klart: "Det vil medføre, at regionerne ikke længere har adgang til at udarbejde regionale udviklingsstrategier." Da § 15, stk. 2 i forvejen forbød, at den regionale udviklingsstrategi omhandlede erhvervsfremme, herunder turisme, er den praktiske konsekvens for erhvervsfremmesystemet begrænset – men den understreger, at det decentrale niveau efter 2027 alene består af kommunerne og de tværkommunale erhvervshuse.

For konkurrencelovens vedkommende er retsstillingen stabil: der er ingen vedtagne, men endnu ikke konsoliderede ændringer af § 11 a siden lovbekendtgørelsen af 12. november 2024.

LOV `Lov om erhvervsfremme § 9, stk. 1, 5` `Lov om erhvervsfremme § 10, stk. 1-3` `Lov om erhvervsfremme § 13, stk. 1-2`

Lov om erhvervsfremme § 15, stk. 1-5

§ 16 Sammenfatning: en tredelt prøvelse af kommunal erhvervsservice

Praksis på området lader sig sammenfatte i en tretrinsprøvelse, som enhver kommunal erhvervsfremmeaktivitet skal bestå.

Trin 1 – Er der hjemmel? Aktiviteten skal enten falde inden for lov om erhvervsfremme § 14 – dvs. være lokal erhvervsservice eller erhvervsudvikling uden overlap til erhvervshusene eller den højt specialiserede statslige indsats – eller kunne bæres af de uskrevne kommunalfuldmagtsregler, der efter forarbejderne "gælder fortsat ... i det omfang, de ikke berøres af lovforslaget". Går aktiviteten videre end lokal erhvervsudvikling, skal den ligge inden for Danmarks Erhvervsfremmebestyrelses strategi, jf. § 14, stk. 3. Og etablerer kommunen en digital erhvervsfremmeplatform, er hjemlen udelukket allerede efter § 14, stk. 2.

Trin 2 – Er aktiviteten bredt tilgængelig? Efter § 14, stk. 4 må aktiviteten gerne målrettes en branche eller sektor, men ingen virksomhed i gruppen må på forhånd være afskåret, og aktiviteten må ikke eksklusivt rette sig mod én virksomhed. Det er her, forbuddet mod direkte finansiel støtte til enkeltvirksomheder i § 14, stk. 5 får sin praktiske skarphed.

Trin 3 – Er der et subsidieelement? Modtager en virksomhed en ydelse fra kommunen – lokaler, grund, tjenesteydelse eller afregningspris – skal den betale markedsprisen. Er prisen for lav, foreligger støtte, og så aktiveres konkurrenceloven § 11 a: påbud om ophør og eventuelt tilbagebetaling med EU-statsstøtterente og renters rente, forældelse efter fem år, og indbetaling til statskassen. Praksis viser, at støtten kan være direkte (for lav leje, jf. Tårnby/Hellers Yachtværft og Farum Park), indirekte (TUR Forlag) eller "negativ" ved fradrag af en fordel, private ikke har adgang til (Morsø). Ved frit valg-ordninger er sporet § 11 b med påbud om genberegning og efterbetaling, senest anvendt over for Frederikssund Kommunes afregningspriser til private plejehjem.

To forbehold gælder gennemgående. For det første er konkurrencemyndigheden ikke enekompetent: spørgsmålet om, hvorvidt støtten er lovlig efter offentlig regulering, afgøres af ressortministeren eller det kommunale tilsyn, og et positivt lovlighedssvar afskærer indgreb – som i Frederikssund-sagen om redningsydelser. For det andet viger den nationale prøvelse for EU-retten, når samhandelen kan påvirkes, jf. § 11 a, stk. 7.

Endelig bør det holdes for øje, at markedspriskravet ikke er et konkurrenceretligt særfænomen, men et gennemgående princip i kommunal erhvervsrettet virksomhed – fra prisfastsættelsen efter betænkning nr. 1268/1994, s. 179 over erhvervsfremmelovens forarbejder til Forsyningstilsynets påbud efter miljøbeskyttelsesloven § 48 a. Formuleret i betænkning nr. 1262/1994's ord: virksomhedernes overlevelse bør ikke være resultatet af "en konkurrence på kommune- og amtskasser".

LOV Konkurrenceloven § 11a, stk. 7 · Konkurrenceloven § 11b · Lov om erhvervsfremme § 14, stk. 2-5 · Miljøbeskyttelsesloven § 48a

PRAKSIS
- **Konkurrencerådet** · Frederikssund Kommunes afregningspriser til private plejehjem – Konkurrencerådets påbud om genberegning og efterbetaling til Attendo A/S — 18.12.2024
- **Konkurrencerådet** · Tårnby Kommunes ulovlige støtte til Hellers Yachtværft – fuld tilbagebetaling efter hjemvisning — 22.06.2011
- **Konkurrencerådet** · FC Nordsjællands leje af Farum Park: Konkurrencerådet fastslog konkurrenceforvridende kommunal støtte — 22.06.2011

Konkurrencerådet · Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen afviser indgreb mod Frederikssund Kommunes prisfastsættelse af svære redningsydelser – Forsvarsministeriet fandt priserne lovlige efter beredskabslovens § 18, stk. 2 — 23.05.2011

Konkurrencerådet · Indirekte selektiv støtte til TUR Forlag – Konkurrencerådets afgørelse om ulovlig statsstøtte efter § 11a — 23.02.2005

Konkurrenceankenævnet · Konkurrenceankenævnet: Morsø Kommunes indregning af servicejob-løntilskud i fritvalgs-timepris var konkurrenceforvridende støtte (§ 11 a) — 22.05.2006

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

Konkurrenceloven § 11a	Konkurrenceloven § 11b
Lov om erhvervsfremme § 1	Lov om erhvervsfremme § 9
Lov om erhvervsfremme § 12 stk. 3	Lov om erhvervsfremme § 14 stk. 4-5

MATERIALE Citerede afgørelser

21 afgørelser

KONKURRENCERÅDET · NÆVN / KLAGEINSTANS 12

18.12.2024	Frederikssund Kommunes afregningspriser til private plejehjem – Konkurrencerådets påbud om genberegning og efterbetaling til Attendo A/S	
28.06.2011	Gribskov Kommunes udbudsbestemte afregningspriser – KFST afviser kompetence efter konkurrencelovens § 11b	4/0120-0120-0014
22.06.2011	FC Nordsjællands leje af Farum Park: Konkurrencerådet fastslog konkurrenceforvridende kommunal støtte	4/0120-0100-0142/NVH
22.06.2011	Tårnby Kommunes ulovlige støtte til Hellers Yachtværft – fuld tilbagebetaling efter hjemvisning	4/0120-0100-0825/-MBD
23.05.2011	Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen afviser indgreb mod Frederikssund Kommunes prisfastsættelse af svære redningsydelser – Forsvarsministeriet fandt priserne lovlige efter beredskabslovens § 18, stk. 2	KFST j.nr. 4/0120-0300-0022 – afgørelse af 11. februar 2011
23.06.2010	Tårnby Kommunes ulovlige offentlige støtte ved udlejning af Kastrup Strandpark 9 til under markedslejen – Konkurrencerådets afgørelse af 23. juni 2010	4/0120-0100-0538
21.06.2006	Noveren-sagen: Konkurrencerådets afgørelse om kommunalt affaldsselskabs priser og adgang til konkurrentoplysninger	J.nr. 4/0120-0100-0044/ISA/SA, ULS
23.02.2005	Indirekte selektiv støtte til TUR Forlag – Konkurrencerådets afgørelse om ulovlig statsstøtte efter § 11a	3/1120-0100-0865/-SEK/cf
17.12.2003	Aalborg Kommune påbudt at hæve timepriser til private hjemmeplejeleverandører – Konkurrencerådets afgørelse af 17. december 2003	3/1120-0100-0842/-KRA/SEK
16.12.2003	Dragør Kommunes salg af erhvervsejendom til Københavns Lufthavne – Konkurrencestyrelsen finder ingen overtrædelse af § 11 a om offentlig konkurrenceforvridende støtte	3/1120-0100-0867

25.09.2002	Næstved Kommunes aftale med Maglemølle Erhvervspark – Konkurrencerådets ikke-indgrebserklæring efter § 11 a, stk. 6	Journal nr. 3/1120-0304-0001/Service/vis
28.11.2001	Konkurrencerådet afviser »grønt lys« til Hernings ErhvervsService – kommunal støtte kan forvride konkurrencen	J.nr. 3:1120-0304-4/csk/Udbud

KONKURRENCEANKENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 5

13.01.2012	Konkurrenceankenævnet stadfæster påbud om tilbagebetaling af 782.233 kr. i ulovlig offentlig støtte – Hellers Yachtværft mod Konkurrencerådet	2011-0025026
15.09.2011	Konkurrenceankenævnet tillægger klage opsættende virkning i sag om ulovlig støtte via for lav leje til Hellers Yachtværft	2011-0025026
11.02.2011	Konkurrenceankenævnet hjemviser sag om ulovlig offentlig støtte ved Tårnby Kommunes for lave erhvervsleje til Hellers Yachtværft	2010-0022398
01.09.2010	Konkurrenceankenævnets kendelse af 31. august 2010 – Hellers Yachtværft mod Konkurrencerådet: Klage over påbud om tilbagebetaling af ulovlig statsstøtte (lav erhvervsleje) tillagdes ikke opsættende virkning	J. nr. 2010-0022398
22.05.2006	Konkurrenceankenævnet: Morsø Kommunes indregning af servicejob-løntilskud i fritvalgs-timepris var konkurrenceforvridende støtte (§ 11 a)	2005-0003606

FORSYNINGSTILSYNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 4

15.01.2025	Påbud til Halsnæs Kommune om manglende opkrævning af markedspriser for erhvervsaffald	24-01352
13.12.2024	Forsyningstilsynet giver påbud til Kalundborg Kommune for manglende markedspriser ved indsamling af erhvervsaffald	24-01355
12.12.2024	Forsyningstilsynet påbyder Ikast-Brande Kommune at overholde markedspriskrav for erhvervsaffald	24-01354
27.11.2024	Forsyningstilsynet giver påbud til Herlev Kommune om at opkræve markedspriser for indsamling af forbrændingsegnet erhvervsaffald	24-01353

FORARBEJDE Betænkninger

7 referencer

Fra monopollov til konkurrencelov - Betænkning nr. 1075/1986

nr. 1075 · 1986 · Industriministeriet

Kommunerne og erhvervspolitikken

nr. 1153 · 1988 · Indenrigsministeriet

Lokal og regional erhvervsfremme - dansk praksis og udenlandske erfaringer (Bilag til betænkning 1153)

nr. 1153 · 1988 · Indenrigsministeriet

Koordinering af regional erhvervsfremme

nr. 1262 · 1994 · Industri- og Samordningsministeriet

Fornyelse og effektivisering i den kommunale sektor – Underudvalgsrapporter (Bilag til Betænkning nr. 1268)

nr. 1268 · 1994 · Indenrigsministeriet

Konkurrencelovgivningen - Betænkning nr. 1297

nr. 1297 · 1995 · Erhvervsministeriet

Strukturkommissionens betænkning nr. 1434, Bind III – Bilag: Sektorkapitler

nr. 1434 · 2004 · Indenrigs- og Sundhedsministeriet

10 PRAKSISOVERSIGT · ERHVERVSRET

Praksisoversigt over markedsføringsret B2B / illoyal konkurrence (Sø- og Handelsretten)

Illoyal konkurrence, snyltning, forretningskendetegn og erhvervshemmeligheder efter markedsføringsloven

Version 2 Opdateret 27. jun. 2026 10 afgørelser · 2015–2025 Læs online

INTRODUKTION

Markedsføringsloven regulerer ikke blot forholdet mellem erhvervsdrivende og forbrugere, men indeholder også et sæt regler rettet specifikt mod illoyal konkurrence mellem erhvervsdrivende indbyrdes. Sø- og Handelsretten er den primære instans for B2B-tvister om snyltning, produktefterligning, forretningskendetegn, vildledning mellem erhvervsdrivende, sammenlignende reklame og erhvervshemmeligheder efter markedsføringslovens §§ 3, 20-22 og 24. Praksis viser, at generalklausulen i § 3 om god markedsføringsskik har en selvstændig funktion i erhvervsforhold, der rækker ud over den specifikke regulering af kendetegn og vildledning, og at Sø- og Handelsretten anlægger en konkret helhedsvurdering, hvor bl.a. forvekslingsrisiko, markedsskade og grad af illoyal adfærd afvejes.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Markedsføringslovens § 3, stk. 1, beskytter erhvervsdrivende mod illoyal konkurrence, herunder efterligning, snyltning, renommésnylteri og nedsættende omtale fra konkurrenter.

02 I forholdet mellem erhvervsdrivende gælder § 3, stk. 1, som generalklausul – uafhængigt af direktivet om urimelig handelspraksis, der kun dækker forbrugerbeskyttelse.

03 E-mails med nedsættende eller vildledende udsagn om en konkurrent sendt til forretningsforbindelser udgør markedsføringsmæssig brug, og kan forbydes efter § 3, § 20 og § 24.

04 Markedsføringslovens § 22 om forretningskendetegn supplerer varemærkeloven og beskytter bl.a. uregistrerede kendetegn, designlinjer og firmanavne af lokal betydning mod forveksling.

05 Ved vurderingen af forvekslingsrisiko efter § 22 anlægges en helhedsvurdering, der tager hensyn til kendetegnets særpræg, graden af lighed og den relevante omsætningskreds' opfattelse.

06 Sammenlignende reklame er tilladt efter § 21, men kun hvis sammenligningen er objektiv, dokumentérbar, ikke miskrediterende og ikke udnytter konkurrentens renommé.

07 § 20 forbyder B2B-vildledning, der kan påvirke andre erhvervsdrivendes økonomiske adfærd eller skade en konkurrent – bestemmelsen har et bredere anvendelsesområde end det forbrugerbeskyttende vildledningsforbud i § 5.

08 Markedsføringsloven finder som udgangspunkt ikke anvendelse på pressens redaktionelle virksomhed, men kommerciel erhvervsmæssig brug af kendetegn vurderes efter loven.

09 Retsmidler efter § 24 omfatter civilretligt forbud, påbud om tilintetgørelse/tilbagekaldelse, erstatning og et rimeligt vederlag – vederlaget kan tilkendes uafhængigt af forsæt.

10 Sø- og Handelsretten er førstekompetent i B2B-markedsføringssager og kan nedlægge midlertidige forbud ved akut krænkelsesrisiko.

§ 1 Retsgrundlaget for B2B-markedsføringsret ved Sø- og Handelsretten

Markedsføringslovens B2B-regulering er fordelt på flere kapitler. Lovens kapitel 1 indeholder generalklausulen i § 3, der gælder i forholdet mellem erhvervsdrivende og beskytter mod illoyal konkurrence, herunder efterligning, snyltning og udnyttelse af andres indsats. Kapitel 5 rummer de specifikt erhvervsrettede bestemmelser: § 20 (vildledning mellem erhvervsdrivende), § 21 (sammenlignende reklame) og § 22 (forretningskendetegn). Retsmidlerne reguleres i § 24 (forbud, erstatning og vederlag).

Sø- og Handelsretten har en central rolle som førstekompetent ret i sager om markedsføringsret, varemærkeret og konkurrenceret, jf. retsplejelovens § 225. Rettens afgørelser kan ankes direkte til Højesteret, men kun hvis sagen har principiel karakter eller væsentlig samfundsmæssig rækkevidde, jf. retsplejelovens § 368, stk. 4.

Det er væsentligt at sondre mellem kapitel 2-reglerne (§§ 4-9), der gennemfører EU-direktivet om urimelig handelspraksis og er totalharmoniserede for forbrugerforhold, og kapitel 5-reglerne samt generalklausulen i § 3, stk. 1, der er rent nationale og ikke begrænset af EU-direktivets totalharmonisering. Som forarbejderne til § 3, stk. 1, udtrykker det:

> *"Stk. 1 gælder således i forholdet mellem erhvervsdrivende, hvor det primære sigte er at beskytte konkurrenters økonomiske interesser, eller forhold som vedrører transaktioner mellem erhvervsdrivende."*

Ved siden af markedsføringslovens regler kan B2B-tvister også involvere varemærkeloven, lov om forretningshemmeligheder og konkurrenceloven, som Sø- og Handelsretten ligeledes behandler.

LOV Markedsføringsloven § 3, stk. 1 · Markedsføringsloven § 20 · Markedsføringsloven § 21 · Markedsføringsloven § 22 · Markedsføringsloven § 24 · Retsplejeloven § 225

§ 2 Generalklausulen: God markedsføringsskik i forholdet mellem erhvervsdrivende (§ 3)

Markedsføringslovens § 3, stk. 1 er den overordnede adfærdsnorm, der pålægger erhvervsdrivende at udvise god markedsføringsskik under hensyntagen til forbrugere, erhvervsdrivende og almene samfundsinteresser.

I B2B-forholdet er bestemmelsens primære funktion at beskytte konkurrenter mod illoyal konkurrence – et formål, der ligger uden for EU-direktivet om urimelig handelspraksis.

Forarbejderne til bestemmelsen opregner specifikt de handlingstyper, § 3, stk. 1, rammer i erhvervsforhold:

- **Efterligning** (slavisk kopi af konkurrenters produkter, design eller emballage)
- **Snyltning** (udnyttelse af andres indsats, goodwill eller renommé)
- **Nedsættende omtale** (miskreditering af konkurrenter)
- **Renommésnylteri** (uberettiget udnyttelse af et velkendt kendetegns anseelse)
- **Krænkelse af navn, design og erhvervshemmeligheder** (i det omfang de ikke er dækket af særlovgivning)

I BS-10250/2025-HJR fandt Sø- og Handelsretten, at en polsk juletræsproducents e-mail til 29 modtagere – herunder danske juletræsproducenter og konkurrenter til Green Team Group A/S – indeholdt ni vildledende og misrekommanderende udsagn i strid med § 3 og § 20. Retten nedlagde forbud mod markedsføringsmæssig brug af udsagnene. Højesteret afviste den efterfølgende anke med den begrundelse, at sagen ikke var af principiel karakter, idet afgørelsen beroede på en konkret vurdering af de specifikke omstændigheder.

Generalklausulen fungerer som et supplement til de mere detaljerede regler og opfanger handlinger, der falder på grænsen af eller uden for de specifikke bestemmelsers anvendelsesområde. Bestemmelsen er som udgangspunkt ikke strafbelagt, men overtrædelser kan forfølges civilretligt med forbud og erstatning efter § 24.

LOV Markedsføringsloven § 3, stk. 1 | Markedsføringsloven § 20

PRAKSIS **Højesteret** · Højesteret afviste anke i sag om markedsføringsstridige udsagn i e-mail til konkurrenter 22.08.2025

§ 3 Vildledning og nedsættende omtale mellem erhvervsdrivende (§ 20)

Markedsføringslovens § 20 indeholder et selvstændigt vildledningsforbud rettet mod erhvervsforhold. Bestemmelsens stk. 1 forbyder handelspraksis, der er egnet til at vildlede andre erhvervsdrivende og derved påvirke deres økonomiske adfærd eller skade en konkurrent. Stk. 3 forbyder separat aggressiv eller utilbørlig handelspraksis over for andre erhvervsdrivende.

Bestemmelsen adskiller sig fra det forbrugerrettede vildledningsforbud i §§ 5-6 ved at:

- Rette sig specifikt mod B2B-forholdet
- Beskytte mod adfærd, der skader en **konkurrent** (ikke en forbruger)
- Ikke være begrænset af direktivet om urimelig handelspraksis (totalharmonisering)

Ved vurderingen af om en handelspraksis er vildledende efter § 20, stk. 2, skal der tages hensyn til:

1. Egenskaberne ved produktet
2. Prisen eller prisberegningen og leveringsbetingelserne
3. Annoncørens status, egenskaber og rettigheder

I praksis ved Sø- og Handelsretten har § 20 navnlig fundet anvendelse i sager, hvor en erhvervsdrivende fremsætter urigtige påstande om en konkurrents produkter, serviceydelser eller forretningsforhold over for fælles kunder eller samhandelspartnere. E-mail-sagen BS-10250/2025-HJR illustrerer, at udsagn rettet

til konkurrenter og potentielle samhandelspartnere – fx påstande om en konkurrents solvens eller forretningsmetoder – vurderes samlet under § 3, § 20 og § 24.

LOV Markedsføringsloven § 20, stk. 1-3 | Markedsføringsloven § 24

PRAKSIS **Højesteret** · Højesteret afviste anke i sag om markedsføringsstridige udsagn i e-mail til konkurrenter 22.08.2025

§ 4 Sammenlignende reklame (§ 21)

Markedsføringslovens § 21 regulerer sammenlignende reklame, defineret som enhver reklame der direkte eller indirekte henviser til en konkurrent eller til en konkurrents produkter. Bestemmelsen gennemfører EU-direktivet om vildledende og sammenlignende reklame (2006/114/EF) og finder anvendelse i både B2C- og B2B-forholdet.

Sammenlignende reklame er tilladt, men kun når samtlige otte kumulative betingelser i § 21, stk. 2, er opfyldt. De centrale krav er:

- Sammenligningen skal være **objektiv** og angå konkrete, relevante og dokumentérbare egenskaber
- Den må **ikke skabe forveksling** mellem annoncørens og konkurrentens kendetegn
- Den må **ikke miskreditere** eller nedvurdere konkurrenten
- Den må **ikke drage utilbørlig fordel** af konkurrentens renommé
- Den må **ikke fremstille** produkter som imitationer af varemærkebeskyttede produkter

Sø- og Handelsretten har i sin praksis fastslået, at sammenlignende reklame i B2B-kontekst stiller de samme kumulative krav som i forbrugerforhold. Indirekte sammenligninger – fx hvor en annoncør fremhæver sin egen service som "den bedste på markedet" uden at nævne konkurrenter ved navn – kan efter omstændighederne udgøre sammenlignende reklame, hvis den relevante omsætningskreds forstår udsagnet som en henvisning til en bestemt konkurrent.

Den erhvervsdrivende bærer bevisbyrden for, at sammenligningen opfylder kravene i § 21, stk. 2, herunder at de angivne egenskaber kan dokumenteres.

LOV Markedsføringsloven § 21, stk. 1-2

§ 5 Forretningskendetegn og forveksling (§ 22)

Markedsføringslovens § 22 forbyder erhvervsdrivende at benytte forretningskendetegn, der ikke tilkommer dem, eller at benytte egne kendetegn på en måde, der er egnet til at fremkalde forveksling med andre. Bestemmelsen har to led:

- **1. led:** Benyttelse af identiske eller næsten identiske kendetegn tilhørende tredjemand
- **2. led:** Benyttelse af egne kendetegn, der skaber forvekslingsrisiko

Forarbejderne til § 22 (lovforslag L 40 af 13. oktober 2016) anfører, at bestemmelsens selvstændige område primært er:

> *"kendetegn i bred forstand, der ikke lader sig henføre under definitionen af et varemærke [...] uregistrerede forretningskendetegn af lokal eller begrænset geografisk betydning samt erhvervsmæssig anvendelse af beskyttede personnavne."*

I sagen BS-34941/2020-SHR behandlede Sø- og Handelsretten tvisten mellem tøjmærket Wood Wood (Carrington ApS) og Kronstadt ApS om forveksling af logo-kendetegn. Wood Wood havde lanceret sin populære Double A-kollektion med et logo bestående af to sammensatte, omvendte A'er i en farvet cirkel. Kronstadt ApS blev beskyldt for at have markedsført produkter med en forvekslelig lignende designlinje. Sagen illustrerer, at retten foretager en helhedsvurdering af det visuelle helhedsindtryk, kendetegnets særpræg, graden af lighed og den relevante omsætningskreds' opfattelse.

I Irmapigen-sagen (BS-13282/2025-HJR) fandt Sø- og Handelsretten, at en kunstners kommercielle salg af merchandise med varianter af det velkendte figurmærke 'Irmapigen' var i strid med bl.a. god markedsføringsskik og skabte risiko for forveksling. Retten tilkendte 750.000 kr. i vederlag/erstatning og bøder for overtrædelse af et tidligere forbud. Højesteret afviste den direkte anke.

Det skal bemærkes, at § 22 har fået aftagende betydning som følge af varemærkelovens, selskabslovens og internetdomænelovens udvidede dækning, men bestemmelsen bibeholder en selvstændig funktion for kendetegn, der falder uden for disse loves definitioner.

LOV	Markedsføringsloven § 3, stk. 1 · Markedsføringsloven § 22	
PRAKSIS	**Højesteret** · Højesterets afvisning af direkte anke i sag om Irmapigen og kunstnerisk ytringsfrihed	12.09.2025
	Sø- og Handelsretten · Sag om krænkelse af markedsføringsloven vedrørende tøjkollektioner	01.07.2022

§ 6 Snyltning, renommésnylteri og produktefterligning

Snyltning og renommésnylteri falder under generalklausulen i § 3, stk. 1 og er en af de hyppigste tvisttyper ved Sø- og Handelsretten. Begrebet dækker situationer, hvor en erhvervsdrivende udnytter en konkurrents indsats, goodwill eller produktudvikling uden at yde en selvstændig præstation.

Typiske former for snyltning i praksis:

- **Slavisk produktefterligning:** Kopiering af en konkurrents produktdesign, emballage eller udseende i en grad, der skaber risiko for forveksling – også selv om den kopierede vare ikke er varemærkebeskyttet eller registreret som design
- **Renommésnylteri:** Udnyttelse af et velkendt varemærkes eller produkts omdømme, fx ved at associere egne produkter med konkurrentens brand
- **Afsmitning af goodwill:** Fx ved at overtage en konkurrents kundekartoteker, forretningsforbindelser eller markedsposition på illoyal vis

Sø- og Handelsrettens praksis bekræfter, at et produkt ikke behøver varemærkebeskyttelse eller designregistrering for at nyde beskyttelse efter § 3 – det afgørende er, om produktets udseende eller kendetegn har opnået tilstrækkelig **markedsmæssig indarbejdelse** til, at omsætningskredsen forbinder det med den oprindelige producent.

I Irmapigen-sagen fastholdt Sø- og Handelsretten denne linje. Coop Danmarks figurmærke 'Irmapigen' havde en så markant indarbejdelse, at kommerciel brug af varianter skabte risiko for forveksling og

udnyttede varemærkets renommé. Retten fandt, at parodihensynet ikke kunne retfærdiggøre den omfattende kommercielle brug.

Højesteret har i BS-24506/2022-HJR (Den Lille Havfrue-sagen) dog fastslået, at markedsføringsloven som udgangspunkt **ikke finder anvendelse** på pressens redaktionelle brug af materiale – selv når avisen er en kommerciel virksomhed. Denne afgrænsning markerer en vigtig grænse for § 3's rækkevidde.

LOV Markedsføringsloven § 3, stk. 1 | Markedsføringsloven § 22

PRAKSIS **Højesteret** · Højesterets afvisning af direkte anke i sag om Irmapigen og kunstnerisk ytringsfrihed 12.09.2025

Højesteret · Højesterets dom om Berlingskes brug af Den Lille Havfrue: Parodiprincippet og afvejning mellem ophavsret og ytringsfrihed 17.05.2023

§ 7 Erhvervshemmeligheder og fortrolige oplysninger

Markedsføringslovens tidligere §§ 19 og 23 regulerede erhvervshemmeligheder, men § 23 er ophævet i forbindelse med vedtagelsen af **lov om forretningshemmeligheder** (lov nr. 309 af 25. april 2018), der gennemfører EU-direktivet om forretningshemmeligheder (2016/943). De markedsføringsretlige bestemmelser om erhvervshemmeligheder er dermed i vidt omfang overflyttet til speciallovgivning.

Det betyder dog ikke, at markedsføringsloven er uden betydning for erhvervshemmelighedssager. Generalklausulen i § 3 kan fortsat supplere lov om forretningshemmeligheder – særligt i tilfælde, hvor adfærden rummer elementer af illoyal konkurrence, der ikke fuldt ud er reguleret af specialloven.

I Højesterets sag 188/2013 – som udsprang af en sag ved Sø- og Handelsretten – behandlede retten spørgsmålet om, hvorvidt en patentagent retsstridigt havde udnyttet kundefortrolige oplysninger fra Santaris Pharma A/S (nu Roche Innovation Center Copenhagen) til at indlevere egne patentansøgninger inden for antisense-teknologi. Sagen blev vurderet efter den dagældende markedsføringslovs §§ 1 og 19 (nu §§ 3 og den ophævede § 23). Sagen viser, at domstolene ved erhvervshemmelighedstvister foretager en nøje teknisk bevisførelse, herunder ved syn og skøn, for at fastslå om den pågældende viden faktisk udgør en erhvervshemmelighed, og om der er sket uberettiget udnyttelse.

Typiske tvistscenarier ved Sø- og Handelsretten:

- Medarbejdere, der tager kundelister, teknisk viden eller forretningsstrategier med til en konkurrerende virksomhed
- Tidligere samarbejdspartnere, der udnytter fortrolige oplysninger erhvervet under samarbejdet
- Konkurrenter, der systematisk opnår adgang til beskyttede forretningsmetoder

LOV Markedsføringsloven § 3 | Markedsføringsloven § 23

PRAKSIS **Højesteret** · Højesterets afgørelse om påstået misbrug af erhvervshemmeligheder i patentansøgninger inden for antisense-teknologi 23.06.2015

§ 8 Konkurrenceretlig illoyal adfærd – grænsefladen til konkurrenceloven

En række B2B-tvister ved Sø- og Handelsretten rummer elementer af både markedsføringsret og konkurrenceret. Konkurrenceloven regulerer aftaler, der begrænser konkurrencen (§ 6), og misbrug af dominerende stilling (§ 11), mens markedsføringslovens § 3 supplerer med en bredere norm for loyalt erhvervsvirke.

I BS-53152/2023-HJR behandlede Sø- og Handelsretten (og senere Højesteret) en sag, hvor Deutz AG systematisk blokerede for parallelimport af unikke reservedele til DSB's IC3-togmotorer. Deutz havde en markedsandel på 100 % på det relevante marked og indgik med sin danske forhandler Diesel Motor Nordic A/S en aftale om at forhindre konkurrenters adgang. Intern korrespondance afslørede:

> *"Close the door, dry them out, try to push the Business to DMN."*

Højesteret stadfæstede Sø- og Handelsrettens dom og fandt misbrug af dominerende stilling i strid med TEUF artikel 102 og konkurrencelovens § 11, samt en ulovlig konkurrencebegrænsende aftale i strid med TEUF artikel 101 og konkurrencelovens § 6.

I en tilknyttet sag, BS-62063/2024-HJR, fastslog Højesteret, at Bankernes Kontantservice A/S (nu Loomis Teknik A/S) havde misbrugt sin dominerende stilling ved urimeligt lave priser (predatory pricing) over for konkurrenten Nokas. Disse sager illustrerer, at den konkurrenceretlige beskyttelse mod illoyal adfærd supplerer markedsføringslovens generalklausul, og at Sø- og Handelsretten fungerer som den centrale ret for begge typer tvister.

LOV	Konkurrenceloven § 6 · Konkurrenceloven § 11	
PRAKSIS	**Højesteret** · Højesterets dom om misbrug af dominerende stilling gennem urimeligt lave priser (predatory pricing) på værdihåndteringsmarkedet	14.11.2025
	Højesteret · Højesterets stadfæstelse af dom over Deutz AG og Diesel Motor Nordic for misbrug af dominerende stilling og konkurrencebegrænsende aftaler	03.12.2024
	Sø- og Handelsretten · Sø- og Handelsrettens deldom om Loomis-koncernens overtrædelse af konkurrencereglerne gennem eksklusivaftaler og underprissætning	30.08.2021

§ 9 Retsmidler: Forbud, erstatning og vederlag (§ 24)

Markedsføringslovens § 24 indeholder et sæt civilretlige retsmidler, der giver den forurettede erhvervsdrivende mulighed for at få handlinger i strid med loven forbudt og opnå kompensation.

Forbud og påbud (stk. 1): Handlinger i strid med loven kan forbydes ved dom. I forbindelse hermed kan retten påbyde foranstaltninger til at sikre forbuddets overholdelse, herunder at aftaler indgået i strid med forbuddet er ugyldige, og genoprettelse af den forud for den ulovlige handling eksisterende tilstand – fx tilintetgørelse eller tilbagekaldelse af produkter og udsendelse af berigtigelser.

Erstatning (stk. 2): Handlinger i strid med loven er erstatningsansvarspådragende efter dansk rets almindelige regler. Bestemmelsen finder anvendelse på både erhvervsdrivende og forbrugere.

Vederlag (stk. 3-4): Den, der forsætligt eller uagtsomt krænker en andens ret i strid med loven, skal betale et rimeligt vederlag. Vederlaget kan tilkendes uafhængigt af et egentligt tab, og selv ved hverken forsæt eller uagtsomhed kan vederlag pålægges i det omfang, det skønnes rimeligt (stk. 4).

I Irmapigen-sagen (BS-13282/2025-HJR) tilkendte Sø- og Handelsretten 750.000 kr. i vederlag/erstatning til Coop Danmark samt bøder på 15.000 kr. til kunstneren og gallerivirksomheden for overtrædelse af et tidligere nedlagt forbud. Sagen viser, at rettighedshavere kan opnå betydelig kompensation, og at forbudsovertrædelser kan have selvstændige strafferetlige konsekvenser.

I praksis anvender Sø- og Handelsretten midlertidige forbud (fogedretsforbud) ved akut krænkelsesrisiko, hvilket er særligt relevant i B2B-sager, hvor fortsat markedsføring i strid med loven kan medføre uoprettelig skade for konkurrenten. Rigsadvokatmeddelelsen om markedsføring (Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet: Markedsføring) supplerer med strafferetlige sanktioner, men de strafbelagte bestemmelser i § 37 retter sig primært mod forbrugerbeskyttende regler i kapitel 2-4 – generalklausulen i § 3 er derimod ikke strafbelagt.

LOV Markedsføringsloven § 24, stk. 1-4 Markedsføringsloven § 37

PRAKSIS **Højesteret** · Højesterets afvisning af direkte anke i sag om Irmapigen og kunstnerisk ytringsfrihed 12.09.2025

Højesteret · Højesteret afviste anke i sag om markedsføringsstridige udsagn i e-mail til konkurrenter 22.08.2025

§ 10 Sammenfatning og centrale retningslinjer

Praksis fra Sø- og Handelsretten tegner et billede af en B2B-markedsføringsret, der hviler på følgende bærende principper:

- **Generalklausulens bredde:** § 3, stk. 1 fungerer som et fleksibelt instrument, der kan opfange nye former for illoyal konkurrence, som speciallovgivningen ikke har forudset. Bestemmelsen er ikke totalharmoniseret af EU-retten og giver derfor danske domstole et nationalt handlerum.
- **Konkret helhedsvurdering:** Både forvekslingsvurderingen efter § 22 og vildledningsvurderingen efter § 20 beror på en samlet vurdering af alle relevante omstændigheder – herunder kendetegnets styrke, markedsforholdene, parternes adfærd og risikoen for skade.
- **Supplerende speciallovgivning:** Varemærkeloven, lov om forretningshemmeligheder og konkurrenceloven er parallelle retsinstrumenter, som ofte anvendes i kombination med markedsføringsloven i den samme sag. Sø- og Handelsretten behandler rutinemæssigt påstande funderet i flere retsgrundlag samtidig.
- **Effektive retsmidler:** § 24 giver en forurettet erhvervsdrivende adgang til forbud, påbud om genoprettelse, erstatning og vederlag – en række retsmidler, der er bredere end på mange andre erhvervsretlige områder.
- **Afgrænsning:** Forbrugerrettede markedsføringsregler (vildledning, prismarkering, B2C) behandles separat i vildledende markedsføring online, og influencer-reklame og skjult sponsorering behandles under skjult reklame og influencer.

Den fremtidige udvikling i B2B-markedsføringsretten ved Sø- og Handelsretten vil forventeligt blive påvirket af den igangværende implementering af ECGT-direktivet (direktiv (EU) 2024/825 om grønne anprisninger), der indfører nye definitioner i § 2 fra 27. september 2026.

LOV Markedsføringsloven § 2 Markedsføringsloven § 3, stk. 1

REFERENCE Lovgrundlag

5 paragraffer

Markedsføringsloven § 3	stk. 1
Markedsføringsloven § 20	stk. 1
Markedsføringsloven § 21	stk. 2
Markedsføringsloven § 22	
Markedsføringsloven § 24	stk. 1-4

MATERIALE

Citerede afgørelser

9 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS — 6

14.11.2025	Højesterets dom om misbrug af dominerende stilling gennem urimeligt lave priser (predatory pricing) på værdihåndteringsmarkedet	62063-2024
12.09.2025	Højesterets afvisning af direkte anke i sag om Irmapigen og kunstnerisk ytringsfrihed	13282-2025
22.08.2025	Højesteret afviste anke i sag om markedsføringsstridige udsagn i e-mail til konkurrenter	10035-11753
03.12.2024	Højesterets stadfæstelse af dom over Deutz AG og Diesel Motor Nordic for misbrug af dominerende stilling og konkurrencebegrænsende aftaler	7033-8453
17.05.2023	Højesterets dom om Berlingskes brug af Den Lille Havfrue: Parodiprincippet og afvejning mellem ophavsret og ytringsfrihed	bs-24506-2022-hjr
23.06.2015	Højesterets afgørelse om påstået misbrug af erhvervshemmeligheder i patentansøgninger inden for antisense-teknologi	188-2013

LANDSRETTEN · ANKEINSTANS — 1

15.12.2021	Østre Landsrets frifindelse af parallelimportør i sag om inhalationslægemidlet Salmex	1139-1367

SØ- OG HANDELSRETTEN · SPECIALRET — 2

01.07.2022	Sag om krænkelse af markedsføringsloven vedrørende tøjkollektioner	4706-5664
30.08.2021	Sø- og Handelsrettens deldom om Loomis-koncernens overtrædelse af konkurrencereglerne gennem eksklusivaftaler og underprissætning	5067-6092

FORARBEJDE

Betænkninger

1 reference

Markedsføring og prisoplysning - Betænkning afgivet af udvalget vedrørende revision af markedsføringsloven og prismærkningsloven

nr. 1457 · 2005 · Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender

11 PRAKSISOVERSIGT · ERHVERVSRET

Praksisoversigt over markedsmanipulation og udstederes oplysningsforpligtelser (markedsmisbrugsforordningen)

Markedsmanipulation efter MAR art. 12 og 15, udstederes oplysningsforpligtelser efter art. 17 og overbygningen i straffeloven § 299 d

Version 2 Opdateret 22. jul. 2026 31 afgørelser · 1999–2026 Læs online

INTRODUKTION

Markedsmisbrug på de regulerede kapitalmarkeder reguleres siden 3. juli 2016 direkte af markedsmisbrugsforordningen (MAR), der i art. 15 forbyder markedsmanipulation, i art. 12 definerer den, og i art. 17 pålægger udstedere at offentliggøre intern viden hurtigst muligt. Strafhjemlen er dansk: lov om kapitalmarkeder § 249 med bøde eller fængsel indtil 1 år og 6 måneder, suppleret af overbygningsbestemmelsen i straffeloven § 299 d med fængsel indtil 6 år under særligt skærpende omstændigheder. Dansk praksis er domineret af fem gerningsmønstre – handel med sig selv/wash trading, strakskursmanipulation via fiktive ordrer der annulleres, kunstige kurser i illikvide papirer, scalping og vildledende selskabsmeddelelser – og af et fast strafudmålingsudgangspunkt om ubetinget fængsel, der kun undtagelsesvis fraviges. Denne oversigt dækker ikke selve insiderhandlen efter MAR art. 8, 10 og 14, prospektansvar eller overtagelsestilbud.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Markedsmanipulation forudsætter ikke, at kursen faktisk blev påvirket; det er tilstrækkeligt, at transaktionen eller handelsordren var »egnet til« at give urigtige eller vildledende signaler om udbud, efterspørgsel eller kurs.

02 »Værdien i markedet« er som udgangspunkt den senest noterede børskurs, der er resultat af en handel mellem uafhængige parter med modsatrettede interesser – også for illikvide værdipapirer.

03 Børskursen kan kun fraviges som værdimålestok, hvis der efterfølgende er indtrådt generelle markedsændringer eller udstederen har offentliggjort kursrelevante oplysninger.

04 Ubetinget frihedsstraf er i almindelighed påkrævet for at modvirke markedsmanipulation, også selv om der ikke kan påvises konkrete tab, jf. Højesterets praksis i UfR 2001.578 H, UfR 2003.1467 H og UfR 2013.196 H.

05 Fravigelse til betinget straf kræver særlige omstændigheder – typisk et enkeltstående forhold med beskeden gevinst kombineret med gode personlige forhold eller lang sagsbehandlingstid.

06 Handel med sig selv (wash trading) mellem egen konto og eget selskab er markedsmanipulation, selv om ejendomsretten reelt ikke skifter, og selv om fortjenesten ikke kan opgøres.

07 Scalping – at anbefale et værdipapir efter selv at have købt det og derefter sælge – er markedsmanipulation, medmindre interessekonflikten senest samtidig afsløres »korrekt og effektivt«; en neutral oplysning om at »eje aktier« er ikke nok.

08 Presse- og ytringsfrihedsundtagelsen gælder ikke, når den pågældende selv drager fordel af udbredelsen af meningstilkendegivelsen.

09 En vildledende eller mangelfuld selskabsmeddelelse fra en børsnoteret udsteder kan i sig selv udgøre markedsmanipulation og udløse millionbøder til selskabet.

10 Markedsmanipulation kan begås uagtsomt: MAR og lov om kapitalmarkeder er ikke straffelovgivning, og efter straffeloven § 19 er straffebuddet derfor også anvendeligt ved uagtsomhed, medmindre det modsatte har særlig hjemmel.

11 »Betydelig vinding« i straffeloven § 299 d, stk. 2, er efter forarbejderne som udgangspunkt 500.000 kr. eller mere, men vindingen er ikke eneafgørende.

12 Mindre sager om strakskursmanipulation forudsættes efter forarbejderne ikke henført under straffeloven § 299 d, medmindre der foreligger helt særlige omstændigheder.

13 Udbytte ved markedsmanipulation konfiskeres efter straffeloven § 75, stk. 1, og kan fastsættes skønsmæssigt ud fra kursen umiddelbart før den kursdrivende handling.

14 Rettighedsfrakendelse efter straffeloven § 79 kan nedlægges påstand om ved erhvervsmæssig værdipapirhandel, men kræver et konkret grundlag for at antage nærliggende fare for misbrug.

15 En værdipapirhandler og dennes ansatte har efter MAR art. 16, stk. 2, en selvstændig indberetningspligt ved mistanke om markedsmisbrug – og straffrihedsreglen for loyal ordreudførelse fra værdipapirhandelsloven er ikke videreført i MAR.

16 En udsteder kan kun udsætte offentliggørelse af intern viden, hvis alle tre betingelser i MAR art. 17, stk. 4, er opfyldt, og udsættelsen bortfalder ved lækage.

17 Civilretligt påberåbes typisk erstatning uden for kontrakt, aftalelovens §§ 30 og 36 samt købelovens mangelsregler, og forældelsesfristen løber først fra det tidspunkt, hvor manipulationen kunne konstateres, jf. forældelseslovens § 3, stk. 2.

§ 1 Retsgrundlaget: fra værdipapirhandelslovens § 39 til MAR artikel 12 og 15

Forbuddet mod uredelig kurspåvirkning blev første gang lovfæstet med Børsreform II. Børsudvalget skrev i betænkning nr. 1290/1995, s. 42, at forbuddet gælder for **enhver**:

> *Forbuddet mod uredelig kurspåvirkning samt forsøg herpå gælder for enhver. Ikke alene udstedere, værdipapirhandlere, investorer og andre med umiddelbar tilknytning til børsmarkedet er omfattet. Også disse rådgivere og pressen er omfattet af forbuddet.*

Allerede dengang blev de mønstre beskrevet, som i dag dominerer praksis – handel med sig selv gennem forskellige værdipapirhandlere til en kurs, der afviger væsentligt fra markedskursen, aftalt tilbagekøb til samme kurs og kurspåvirkning omkring udløb af futures- og optionskontrakter, jf. betænkning nr. 1290/1995, s. 43.

Den materielle regulering er i dag EU-retlig. MAR art. 15 er kortfattet: »Det er forbudt personer at deltage eller at forsøge at deltage i markedsmanipulation.« Indholdet ligger i art. 12, stk. 1, litra a om transaktioner og handelsordrer, der giver eller antages at give urigtige eller vildledende signaler, i litra b om fingerede planer og bedrag, og i litra c om udbredelse af oplysninger gennem medierne. Art. 12, stk. 2 opregner konkrete adfærdstyper – dominerende stilling over udbud/efterspørgsel (litra a), åbnings- og lukkekursmanipulation (litra b), ordreafgivelse og annullering, herunder algoritmisk og højfrekvent handel (litra c), og scalping (litra d).

Strafhjemlen er national. Efter lov om kapitalmarkeder § 249, stk. 2 straffes overtrædelse af MAR art. 14 og 15 med bøde eller fængsel indtil 1 år og 6 måneder, mens § 249, stk. 1 belægger de administrative pligtbestemmelser i art. 16-20 med bøde. Finanstilsynet påser overholdelsen, jf. § 211, stk. 2, nr. 5.

Overgangen fra den tidligere ordning er central for at læse ældre domme. Frem til 3. juli 2016 var forbuddet mod **kursmanipulation** hjemlet i værdipapirhandelslovens § 39, stk. 1, jf. definitionen i § 38, med strafhjemmel i § 94. Af de almindelige bemærkninger til den lov, der gennemførte MAR i dansk ret, fremgår baggrunden:

> *Markedsmisbrug er et begreb, der omfatter insiderhandel, uretmæssig videregivelse af intern viden og markedsmanipulation. Kendetegnende for en sådan adfærd er, at personer opnår eller udnytter en utilbørlig fordel, hvorved prisdannelsen med værdipapirer sker på et uoplyst grundlag for de øvrige markedsdeltagere.*

MAR finder anvendelse på finansielle instrumenter, der er optaget til handel på et reguleret marked, en MHF eller en OHF. EU-Domstolen har i C-163/25 fastholdt, at et marked kun er et »reguleret marked«, hvis det udtrykkeligt er godkendt som sådant af den kompetente myndighed og drives i overensstemmelse med MiFID-kravene – en fusion mellem operatøren af et ikke-godkendt marked og operatøren af et godkendt marked ændrer ikke det førstnævntes status.

MAR er senest ændret ved »Listing Act«, forordning (EU) 2024/2809, der bl.a. har omskrevet art. 17, stk. 1, så offentliggørelsespligten i langstrakte processer først indtræder ved de **endelige** omstændigheder eller den endelige hændelse, og ved art. 21 a har indført indsendelse til det fælles europæiske adgangspunkt (ESAP) fra 10. januar 2028.

LOV Lov om kapitalmarkeder § 211, stk. 2 · Lov om kapitalmarkeder § 249, stk. 1, 2

PRAKSIS **EU-Domstolen** · Definition af et 'reguleret marked' i forhold til værdipapirhandel og overtagelsestilbud 03.10.2025

§ 2 Egnethedskravet og »værdien i markedet« – Højesterets test for illikvide værdipapirer

Kernen i gerningsindholdet er et **egnethedskrav**: adfærden skal være egnet til at give urigtige eller vildledende signaler eller til at sikre kursen på et unormalt eller kunstigt niveau. Der kræves ikke bevis for, at kursen faktisk blev påvirket, og heller ikke bevis for et konkret tab hos andre investorer.

Den vanskeligste bevismæssige problemstilling er, hvad instrumentet så »er værd«. Spørgsmålet blev afgjort i sagen om en illikvid virksomhedsobligation, hvor der den 30. december 2011 blev afgivet købsordrer til kurs 35 og kurs 30, mens de senest noterede børskurser var 1,0 og 1,1. Retten i Herning frifandt i SS-1722/2014-HER, og Vestre Landsret stadfæstede i SS-1590/2016-VLR med den begrundelse, at buddene lå inden for det gældende bud- og udbudsspread:

> *Som sagen er forelagt for landsretten, er det herefter ikke bevist, at afgivelsen af de to købsorder, der er beskrevet i tiltalen, har været egnede til at påvirke kursen på obligationen i en retning, der afveg fra dennes værdi i markedet.*

Højesteret ophævede dommen og hjemviste sagen (UfR 2016.3756 H) med en bindende retningslinje for begrebet »værdi i markedet«, som Vestre Landsret gengav ordret ved den fornyede behandling:

> *Udtrykket »værdi i markedet« i den dagældende værdipapirhandelslovs § 38, stk. 1 – også når det gælder illikvide værdipapirer – må forstås som den senest noterede børskurs, hvor kursen er resultat af en handel mellem uafhængige parter med modsatrettede interesser, det vil sige en handel, hvor sælger ønsker at opnå højst mulig kurs, mens køber ønsker at købe billigst muligt.*

> *Børskursen må dog fraviges, hvis den ikke kan anses for et retvisende udtryk for værdipapirets værdi i markedet. Noget sådant vil efter omstændighederne kunne være tilfældet, hvis der efter den senest noterede børskurs er indtrådt generelle ændringer i markedet, f.eks. renteændringer, eller hvis udstederen af værdipapiret i en selskabsmeddelelse eller på lignende måde har givet oplysninger, der har betydning for værdien af papiret.*

Ved den fornyede behandling i SS-1590/2016-VLR fandt landsretten, at obligationens værdi lå mellem kurs 1 og kurs 5, og at ordrerne til kurs 35 og 30 derfor var forsætlig kursmanipulation:

> *Tiltalte 2's hensigt med at afgive de to købsorder netop var at påvirke kursen i opadgående retning. Afgivelsen af de to ordrer udgør derfor forsætlig kursmanipulation omfattet af den dagældende værdipapirhandelslovs § 38, stk. 1, nr. 2. Derimod er handlingerne ikke omfattet af § 38, stk. 1, nr. 4, om sikring af en kurs på et unormalt eller kunstigt niveau.*

To forhold er værd at hæfte sig ved. For det første afviste landsretten, at motivet – utilfredshed med udstederen og et ønske om at »signalere den reelle værdi« – kunne retfærdiggøre adfærden; det er retsstridigt at manipulere med børskurser uanset motivet. For det andet illustrerer sagen, at gerningsindholdet i litra a (vildledende signaler) og bestemmelsen om kurssikring på et kunstigt niveau er selvstændige og skal subsumeres hver for sig.

PRAKSIS	**Landsretten** · Kursmanipulation med illikvid obligation: Betinget fængselsstraf og bøder for overtrædelse af værdipapirhandelsloven og underretningspligten	09.11.2017
	Landsretten · Frifindelse for kursmanipulation: Købstilbud på illikvid obligation lå inden for markedets bud- og udbudsspread	13.05.2014
	Byretten · Frifindelse for kursmanipulation under skærpede omstændigheder i forbindelse med handel med illikvide ejendomsobligationer	17.10.2014

§ 3 Handel med sig selv og wash trading – MAR-æraens ledende byretsdom

Den klareste danske dom under MAR er SS-1488/2021-ESB, hvor en person og hans anpartsselskab blev dømt for ni tilfælde af wash trading i aktier i tre børsnoterede selskaber i november 2018. Tiltalen var rejst efter MAR art. 15, jf. art. 12, stk. 1, litra a, jf. lov om kapitalmarkeder § 249, stk. 2.

Mønsteret var karakteristisk:

Element	Konstatering
Antal handler	9 fordelt på 3 selskaber over 4 handelsdage
Modparter	Tiltaltes private konto og hans 100 %-ejede ApS
Tidsinterval salg → køb	54 sekunder til 32 minutter og 5 sekunder
Forhold h	Selskabet både køber og sælger – ingen ændring i ejendomsretten

Retten lagde vægt på antallet af handler, det korte tidsinterval og spredningen på tre selskaber, der samlet gav indtryk af et **systematisk mønster**. Straffen blev fængsel i 60 dage, hvoraf 30 dage blev gjort betinget under hensyn til sagens alder og tiltaltes gode personlige forhold, og selskabet fik en bøde, der som udgangspunkt blev fastsat til 50.000 kr., men nedsat til 40.000 kr., fordi fortjenesten ikke var oplyst.

Dommen viser tre ting. For det første er wash trading markedsmanipulation, selv om ejendomsretten reelt slet ikke skifter – det vildledende signal ligger i, at markedet ser omsætning og kursdannelse, som ikke afspejler et reelt samspil mellem uafhængigt udbud og efterspørgsel. For det andet er manglende dokumentation for fortjeneste ikke en frifindelsesgrund, men en formildende omstændighed ved bødeudmålingen. For det tredje bemærkede tiltalte, at han ikke modtog nogen advarsler fra bankens handelsplatform undervejs – et forhold der understreger, hvorfor MAR pålægger værdipapirhandlere en selvstændig overvågnings- og indberetningspligt.

At denne adfærdstype har været forudset længe, fremgår af betænkning nr. 1290/1995, s. 43, hvor Børsudvalget netop nævnte det tilfælde, hvor »en person gennem forskellige værdipapirhandlere handler med sig selv til en kurs, der afviger væsentligt fra den aktuelle markedskurs«.

LOV Lov om kapitalmarkeder § 249, stk. 2

PRAKSIS **Byretten** · Dom for systematisk markedsmanipulation gennem wash trading i tre børsnoterede selskaber 17.06.2021

§ 4 Strakskursmanipulation: fiktive småordrer, spread-forbedring og annullering

En selvstændig sagstype er den såkaldte **strakskursmanipulation**, hvor gerningsmanden lægger en lille ordre ind, der forbedrer bud- eller udbudskursen, udnytter den kunstigt forbedrede kurs i en anden sammenhæng og derefter annullerer ordren. Adfærden er i dag udtrykkeligt omfattet af MAR art. 12, stk. 2, litra c om afgivelse af handelsordrer »herunder en eventuel annullering eller ændring heraf«.

Den mest instruktive danske afgørelse er SS-3835/2008-NAE. Tiltalte foretog i april 2007 i alt **86** handlinger i den illikvide aktie Gyldendal B: han lagde skiftevis salgs- og købsordrer ind til kurser, der forbedrede spreadet

på fondsbørsen, gennemførte derefter en handel i et virtuelt aktiespil, hvis kurser fulgte fondsbørsen med 15 minutters forsinkelse, og annullerede straks efter sine ordrer på børsen. I syv tilfælde nåede han ikke at annullere, før ordrerne blev matchet, hvilket påførte ham et tab på under 3.000 kr. Retten fandt forholdet forsætligt uanset motivet:

> *Tiltaltes handlinger findes egnet til at give urigtige eller vildledende signaler om udbuddet af, efterspørgslen efter eller kursen på aktien Gyldendal B, som er noteret på OMX Nordic Exchange, hvilke handlinger var egnet til at påvirke kursen på Gyldendal B i en retning, der afveg fra dennes værdi i markedet.*

Straffen blev 50 dages fængsel, gjort betinget med to års prøvetid, fordi retten ikke kunne forkaste forklaringen om, at handlingerne indgik i en privat leg med tiltaltes nevø. Sagen viser samtidig, at et **illikvidt** papir er særligt sårbart over for denne teknik – netop det forhold, Københavns Fondsbørs pegede på under bevisførelsen.

En beslægtet sagstype er den bankrådgiver, der i SS-417/2008-NAE blev idømt fængselsstraf for kursmanipulation via fiktive købsordrer, og hvis dom blev stadfæstet af Østre Landsret i SS-1716/2008-OLR. Her var der tale om tre separate tilfælde med et samlet udbytte på blot 10.150 kr., men landsretten fastholdt alligevel ubetinget fængsel med henvisning til Højesterets praksis. Tiltaltes anbringende om, at bankens ledelse havde drøftet lovligheden uden at kunne konkludere, at handlingerne var ulovlige, blev ikke tillagt formildende vægt.

Forarbejderne til straffeloven § 299 d forudsætter udtrykkeligt, at denne sagstype normalt **ikke** løftes op i overbygningsbestemmelsen:

> *Mindre sager om såkaldt strakskursmanipulation forudsættes dog ikke henført til den foreslåede bestemmelse, medmindre der foreligger helt særlige omstændigheder.*

LOV	Straffeloven § 299d, stk. 1	
PRAKSIS	**Landsretten** · Landsretten stadfæster dom for kursmanipulation	22.09.2008
	Byretten · Dom for kursmanipulation i aktiespil	01.12.2008
	Byretten · Fængselsstraf til bankrådgiver for kursmanipulation med aktier via fiktive købsordrer	13.05.2008

§ 5 Scalping: anbefalinger med skjult egeninteresse og grænsen til pressefriheden

Den principielle danske dom om scalping er Højesterets dom i Sag 193/2011. En økonomisk redaktør havde i perioden oktober 2006 – marts 2008 i **13 tilfælde** købt illikvide aktier – delvis for lånte midler – umiddelbart før han i sit medie utvetydigt anbefalede opkøb med angivelse af betydeligt kurspotentiale, hvorefter han solgte den overvejende del af beholdningen med betydelig gevinst. Finanstilsynet indgav politianmeldelse den 6. marts 2008.

Stridspunktet var, om hans standardformulering om, at han »ejede aktier« i de omtalte selskaber, opfyldte kravet om at afsløre interessekonflikten »på en korrekt og effektiv måde«. Højesteret svarede nej:

> *Oplysningen om, at han ejer aktier i det pågældende selskab, er under de foreliggende omstændigheder ikke tilstrækkelig til at oplyse om hans meget betydelige egeninteresse i de anbefalede aktier.*

Højesteret afviste samtidig, at reglerne kun rettede sig mod analytikere og ikke mod journalister, og fastslog, at den dagældende presse- og ytringsfrihedsundtagelse ikke finder anvendelse, når den pågældende **selv drager fordel** af udbredelsen. Den nuværende regel i MAR art. 12, stk. 2, litra d er formuleret på samme måde og omfatter »udnyttelse af lejlighedsvis eller regelmæssig adgang til de traditionelle eller elektroniske medier«.

Ved strafudmålingen lagde Højesteret vægt på kriminalitetens systematiske karakter over halvandet år, de meget betydelige beløb, den betydelige personlige vinding og at adfærden i betydeligt omfang var egnet til at skade tilliden til værdipapirmarkedet. Udgangspunktet var fængsel i **1 år**, men straffen blev fastsat til **8 måneders ubetinget fængsel** under hensyn til de store personlige konsekvenser, herunder tab af stilling og karriere. Byretten og Østre Landsret havde fastsat 4 måneder. Der blev konfiskeret 1.000.000 kr. efter straffeloven § 75, stk. 1 – skønsmæssigt opgjort med udgangspunkt i den noterede kurs torsdagen før den officielle udgivelsesdag, dvs. det seneste tidspunkt før dele af abonnenterne fik kendskab til artiklen.

Højesteret afviste den 29. marts 2012 at forelægge sagen for EU-Domstolen.

Hvor scalping-dommen angår den, der handler **imod** sin egen offentliggjorte anbefaling, har EU-Domstolen efterfølgende afgrænset pressefrihedens rækkevidde på videregivelsessiden. I C-302/20 fastslog Store Afdeling, at oplysninger om en **forestående** presseartikel, der videregiver et markedsrygte om et overtagelsestilbud, kan udgøre specifik viden, og at journalistens og mediets anseelse er et relevant moment ved præcisionsvurderingen. Videregivelse til en sædvanlig kilde kan være »med henblik på journalistik« efter MAR art. 21, men retmæssigheden bedømmes efter art. 10 og kræver, at videregivelsen er **strengt nødvendig** og proportional.

Denne linje er videreført i C-376/24, hvor Domstolen fastslog, at »andre ytringsformer i medierne« i art. 21 ikke er forbeholdt professionelle journalister, og at en rent **politisk** gevinst ikke er en »fordel« i bestemmelsens forstand – modsat den økonomiske fordel, scalperen opnår.

LOV	Straffeloven § 75, stk. 1	
PRAKSIS	**Højesteret** · Højesteretsdom om kursmanipulation: Økonomisk redaktør dømt for "scalping"	18.10.2012
	EU-Domstolen · Politikers videregivelse af intern viden i medierne om privatisering: MAR artikel 10 og 21 sammenholdt med ytringsfrihed (C-376/24)	18.06.2026
	EU-Domstolen · Journalisters videregivelse af intern viden: Pressefrihed over for markedsmisbrug i sag C-302/20	15.03.2022

§ 6 Udstederens løbende oplysningsforpligtelse efter MAR artikel 17

MAR art. 17, stk. 1 pålægger udstederen at offentliggøre intern viden, der **direkte** vedrører den pågældende, hurtigst muligt. Nationalt suppleres pligten af lov om kapitalmarkeder § 24, der stiller krav til udbredelsesmåden, med bemyndigelse i § 36 til at fastsætte nærmere regler – udmøntet i bekendtgørelse om udstederes oplysningsforpligtelser, hvis § 3 fastlægger, at oplysningerne skal meddeles medierne i en uredigeret fuldstændig tekst og på en måde, der sikrer meddelelsens sikkerhed, mindsker risikoen for dataforvanskning og giver vished om kilden.

Intern viden er defineret i MAR art. 7 med fire kumulative kriterier: specifik viden, som direkte eller indirekte vedrører udstederen, som ikke er offentliggjort, og som mærkbart ville kunne påvirke kursen. Mærkbarhedskriteriet er efter art. 7, stk. 4 knyttet til, hvad **en fornuftig investor** antages at ville benytte som en del af grundlaget for sine investeringsbeslutninger.

Finanstilsynets Vejledning – Hvornår skal en udsteder offentliggøre oplysninger i finansielle rapporter som intern viden? præciserer forholdet mellem den periodiske og den løbende oplysningsforpligtelse. Kernepointen er, at de er **to separate forpligtelser**:

> *En udsteder kan ikke vente med at offentliggøre intern viden til offentliggørelsen af en finansiel rapport. Ledelsen hos udsteder skal altså vurdere den mulige interne viden, når den mulige interne viden opstår, og kan ikke vente på den planlagte offentliggørelse efter finanskalenderen.*

Vejledningen anerkender et ledelsesmæssigt skøn, men afgrænser det skarpt: der er ikke samme råderum, når den interne viden er **åbenbar** – fx et myndighedsafslag på godkendelse af et produkt eller en kundes opsigelse af en væsentlig kontrakt – og løbende iværksættelse af undersøgelser i stedet for at træffe beslutning er »en uberettiget forhaling af offentliggørelsesprocessen og dermed en overtrædelse af artikel 17 i MAR«.

Om tidsstrakte forløb henviser vejledningen til EU-Domstolens dom i **Daimler mod Geltl** (C-19/11): det afgørende kriterium er, om der er en **reel mulighed** for, at forholdet eller hændelsen vil indtræde, og Domstolen har afvist, at udstederen kan anvende en »sandsynligheds- og væsentlighedsvægtet« vurdering, hvor større væsentlighed kompenserer for lavere sandsynlighed.

En beslægtet vejledning – Vejledning om offentliggørelse af intern viden om ledelsesændringer – anvender de samme kriterier på ansættelse, afskedigelse og opsigelse af ledelsesmedlemmer og fremhæver den vigtige sondring mellem **direkte** og **indirekte** intern viden: når et ledelsesmedlem selv beslutter at opsige sin stilling, er der i første omgang tale om indirekte viden, og pligten efter art. 17, stk. 1, indtræder først, når udstederen får kendskab til opsigelsen.

LOV Lov om kapitalmarkeder § 24, stk. 1 Lov om kapitalmarkeder § 36

§ 7 Vildledende selskabsmeddelelser som selvstændig markedsmanipulation

Den vigtigste danske praksis om udstederansvar er sagen om et børsnoteret medicinal-/biotekselskabs selskabsmeddelelse om resultaterne af et klinisk lægemiddelstudie. Sagen gennemløb alle tre instanser:

Instans	Afgørelse	Reference
Københavns Byret, 8. august 2014	Domfældelse for kursmanipulation ved vildledende selskabsmeddelelse	SS-17052/2013-KBH
Østre Landsret, 14. oktober 2015	Bøde på 5 mio. kr. til selskabet (UfR 2016.653 Ø)	SS-2303/2014-OLR
Højesteret, 14. november 2016	Endelig afgørelse efter 3.-instansbevilling	Sag 54/2016

Af betænkning nr. 1561/2016 om bødesanktioner på det finansielle område, s. 72 fremgår landsrettens afgørelse:

> *Østre Landsret [har] i en dom af 14. oktober 2015 (UfR 2016.653Ø, TfR 2016.780) […] idømt et børsnoteret selskab en bøde på 5 mio. kr. for at have udsendt en mangelfuld selskabsmeddelelse, som fik prisen på selskabets aktier til at stige og derved påvirkede markedet. Procesbevillingsnævnet har imidlertid den 16. marts 2016 meddelt tilladelse til, at Østre Landsrets dom indbringes for Højesteret.*

Dommen er principiel af flere grunde. Den fastslår for det første, at en **mangelfuld eller vildledende selskabsmeddelelse** kan udgøre selvstændig kursmanipulation efter den dagældende værdipapirhandelslovs § 38, stk. 1, jf. § 39, stk. 1 – i dag MAR art. 12, stk. 1, litra c om udbredelse af oplysninger, der giver eller antages at give urigtige eller vildledende signaler. Det kræves ikke, at oplysningerne er direkte urigtige; det er tilstrækkeligt, at meddelelsen som helhed er egnet til at vildlede markedet.

For det andet blev sagen ført både på den ordinære strafferamme og på straffeloven § 299 d, stk. 1, jf. anklageskriftet i byretten, og med straffeloven § 27 om strafansvar for juridiske personer. For det tredje inddrog Højesteret straffeloven § 3 om mildeste lov – nødvendigt, fordi MAR trådte i kraft mellem gerningstidspunktet og pådømmelsen.

At sanktionsniveauet for selskaber varierer betydeligt med selskabets størrelse og forholdets karakter, illustreres af bødepraksis samlet i betænkning nr. 1561/2016, s. 178:

- Retten i Lyngbys dom af 16. september 2014: 500.000 kr. til et 100 %-ejet anpartsselskab for kursmanipulation, hvor retten lagde vægt på »karakteren og omfanget af de begåede strafbare handlinger og oplysningerne om [J] ApS' økonomiske forhold«.
- Københavns Byrets dom af 7. oktober 2014: 100.000 kr. til et selskab, hvor retten lagde vægt på »selskabets størrelse og økonomiske stilling«.
- SØIKs bødeforelæg af 2. oktober 2013: en sparekasse vedtog en bøde på **5 mio. kr.** efter Finanstilsynets anmeldelse i april 2010 af handler i Keops 8 %-ejendomsobligationen og Vestjysk Bank-aktien.

LOV `Straffeloven § 27, stk. 1` `Straffeloven § 299d, stk. 1`

PRAKSIS

Højesteret · Dom om kursmanipulation: Medicinalvirksomheds vildledende selskabsmeddelelse om kliniske studier	14.11.2016
Landsretten · Dom for kursmanipulation i forbindelse med selskabsmeddelelse om lægemiddelstudie	14.10.2015
Byretten · Dom for kursmanipulation i forbindelse med vildledende selskabsmeddelelse	08.08.2014

§ 8 Tilregnelseskravet: markedsmanipulation kan begås uagtsomt

Et af de mest oversete forhold i praksis er tilregnelseskravet. MAR og lov om kapitalmarkeder er **ikke** straffelovgivning, og derfor gælder hovedreglen i straffeloven § 19, 2. pkt.:

> *På andre lovovertrædelser er de pågældende straffebud anvendelige, også når lovovertrædelsen er begået af uagtsomhed, medmindre det modsatte har særlig hjemmel.*

Hverken MAR art. 15 eller lov om kapitalmarkeder § 249 indeholder et særligt forsætskrav. En udsteder, der udbreder urigtige eller vildledende oplysninger, kan derfor straffes, selv om der ikke føres bevis for forsæt – det er tilstrækkeligt, at ledelsen burde have indset, at meddelelsen var egnet til at give markedet et vildledende signal. Netop dette spørgsmål er baggrunden for, at Højesteret i Sag 54/2016 inddrog straffeloven § 19 i afgørelsesgrundlaget.

Også for de rene **udbredelsesformer** i MAR art. 12, stk. 1, litra c fremgår et uagtsomhedskriterium direkte af forordningsteksten: spredning af rygter er markedsmanipulation, »når den person, der har spredt dem, var eller **burde have været** klar over, at oplysningerne var urigtige eller vildledende«. Det samme gælder benchmark-manipulation efter litra d.

Modsætningsvis kræver **overbygningsbestemmelsen** i straffeloven § 299 d – som en del af straffeloven – forsæt, jf. straffeloven § 19, 1. pkt. Sondringen har derfor reel betydning: en udsteder kan uagtsomt overtræde § 249, stk. 2, men kun forsætligt løftes op i den 6-årige strafferamme.

Hertil kommer, at MAR art. 12, stk. 4 udtrykkeligt gør bestemmelsen anvendelig også på de **fysiske personer**, som deltager i beslutningen om at gennemføre aktiviteter for den juridiske persons regning. Forarbejderne til lov om kapitalmarkeder § 249 fastslår, at udgangspunktet ved valg af ansvarssubjekt er tiltale mod den juridiske person, men at der i en række tilfælde tillige kan være anledning til at rejse tiltale mod en eller flere fysiske personer – typisk medlemmer af ledelsen.

LOV Lov om kapitalmarkeder § 249, stk. 2 | Straffeloven § 19

PRAKSIS **Højesteret** · Dom om kursmanipulation: Medicinalvirksomheds vildledende selskabsmeddelelse om kliniske studier 14.11.2016

§ 9 Udsættelse af offentliggørelsen, insiderlister og lukkede perioder

Udsættelse af offentliggørelsen sker på udstederens **eget ansvar** og kræver, at samtlige tre betingelser i MAR art. 17, stk. 4 er opfyldt: øjeblikkelig offentliggørelse skal antages at skade legitime interesser, udsættelsen må ikke antages at vildlede offentligheden, og fortroligheden skal kunne sikres. Efter art. 17, stk. 7 bortfalder udsættelsen ved lækage, herunder når et rygte er tilstrækkeligt præcist til at indikere, at fortroligheden ikke længere kan sikres.

Finanstilsynet anvender ESMA's retningslinjer og opregner i vejledningen om intern viden i finansielle rapporter de situationer, hvor udsættelse antages at vildlede offentligheden:

> - *Den interne viden, som udstederen agter at udsætte offentliggørelse af, er væsentlig forskellig fra udstederens tidligere offentliggjorte meddelelse om den sag, som den interne viden vedrører.*
> - *Den interne viden, som udstederen agter at udsætte offentliggørelse af, vedrører, at udstederens finansielle mål sandsynligvis ikke bliver nået, når sådanne mål tidligere er blevet meddelt offentligt.*

Vejledningen om ledelsesændringer tilføjer et tredje tilfælde – at den interne viden er i modstrid med markedets forventninger, når disse bygger på signaler, udstederen selv har sendt gennem interviews eller roadshows – og understreger, at udstederen ved en igangværende udsættelse fortsat er forpligtet til at sikre **fremdrift** i forløbet og undgå unødigt lang udsættelse.

Udsættelsesadgangen hænger sammen med MAR art. 18 om insiderlister: udstederen skal føre en liste over alle, der har adgang til den interne viden, med angivelse af identitet, begrundelse, dato og klokkeslæt for adgangen, straks ajourføre den og opbevare den i mindst fem år. Finanstilsynet præciserer, at insiderlisten skal oprettes **på det tidspunkt, hvor den interne viden opstår**, og at listen er et af de midler, hvormed udstederen dokumenterer at kunne sikre fortroligheden.

MAR art. 19 pålægger personer med ledelsesansvar og disses nærtstående at underrette udstederen og Finanstilsynet om egne transaktioner senest **tre arbejdsdage** efter transaktionen, når den samlede sum inden for et kalenderår har nået tærsklen på 20.000 EUR, jf. art. 19, stk. 8. Udstederen skal offentliggøre oplysningerne inden to arbejdsdage. Hertil kommer den **lukkede periode** i art. 19, stk. 11 på 30 kalenderdage før offentliggørelsen af en foreløbig finansiel rapport eller årsafslutningsrapport.

Overtrædelse af disse pligtbestemmelser straffes med bøde efter lov om kapitalmarkeder § 249, stk. 1, og kan i tilståelsessager afgøres administrativt. Bekendtgørelse om Finanstilsynets anvendelse af administrative bødeforelæg for overtrædelse af visse bestemmelser på kapitalmarkedsområdet § 2 opregner, hvilke overtrædelser der kan afgøres ved bødeforelæg – herunder forkert offentliggørelse efter art. 17, stk. 1 og 7, samt manglende, mangelfuld eller forkert underretning om ledende medarbejderes transaktioner efter art. 19, stk. 1.

Endelig kan Finanstilsynet efter lov om kapitalmarkeder § 242 påbyde bl.a. markedspladsoperatører at offentliggøre **berigtigende oplysninger**, når misvisende oplysninger er kommet offentligheden til kendskab og vurderes at kunne skade markedets ordentlige funktion.

LOV Lov om kapitalmarkeder § 242 Lov om kapitalmarkeder § 249, stk. 1

§ 10 Værdipapirhandlerens indberetningspligt og medvirkensansvar

MAR har flyttet en betydelig del af håndhævelsesbyrden over på markedets professionelle led. Efter art. 16, stk. 2 skal enhver, der som led i sit erhverv organiserer eller gennemfører transaktioner, uden ophold underrette den kompetente myndighed ved mistanke om markedsmisbrug. Overtrædelse straffes med bøde efter lov om kapitalmarkeder § 249, stk. 1.

I obligationssagen blev både banken og dens handelsrådgiver dømt for netop denne pligtforsømmelse, jf. SS-1590/2016-VLR. Landsretten fandt ikke medvirken til selve kursmanipulationen bevist, men domfældte for den subsidiære tiltale:

> *Tiltalte 4 burde i betragtning af Tiltalte 2's angivelse af et ønske om at opnå en stor kursstigning have haft en mistanke om, at Tiltalte 2's købsorder kunne udgøre kursmanipulation. Tiltalte 4 dømmes derfor i overensstemmelse med den subsidiære tiltale i forhold 4 for overtrædelse af pligten til at foretage indberetning til Finanstilsynet.*

Bøderne var 25.000 kr. til banken og 10.000 kr. til den ansatte. Efterspillet blev dyrt: Højesteret stadfæstede i SS-11/2018-HJR, at de to tiltalte skulle betale henholdsvis 136.256,25 kr. og 326.351,25 kr. i sagsomkostninger, uanset frifindelsen for hovedforholdet:

> *Højesteret finder, at de omhandlede udgifter til forsvarerbistand må antages at have været nødvendige og derfor som udgangspunkt kan kræves erstattet af Tiltalte 3 A/S og Tiltalte 4, jf. retsplejelovens § 1008, stk. 1.*

Højesteret afviste, at den principale og den subsidiære tiltale kunne adskilles omkostningsmæssigt, da begge angik samme faktiske begivenhedsforløb, og at sagens længde eller EMRK artikel 6 kunne føre til et andet resultat.

En central retlig ændring fremgår af Finanstilsynets Vejledning om udførelse af kundeordrer og indberetning heraf i medfør af markedsmisbrugsforordningen. Den dagældende værdipapirhandelslovs § 39, stk. 2, indeholdt en **straffrihedsregel** for værdipapirhandlere og deres ansatte, når medvirken alene bestod i loyalt at udføre en kundes ordre. Den regel er ikke videreført i MAR, hvilket Østre Landsret har bekræftet i dom af 23. marts 2017, som vejledningen citerer:

> *Endelig indeholder markedsmisbrugsforordningen ikke en bestemmelse svarende til værdipapirhandelslovens § 39, stk. 2, om værdipapirhandleres og disse virksomheders ansattes straffrihed, når medvirken til kursmanipulation alene er sket ved loyalt at udføre en kundes ordre.*

Finanstilsynet konkluderer, at straffeloven § 23 om medvirken derfor finder anvendelse, og at der vil kunne ske domfældelse, hvis en ansat **aktivt tilskynder eller rådgiver** om markedsmisbrug. Vejledningen anbefaler konkret, at værdipapirhandleren udarbejder forretningsgange, at den ansatte spørger ind til mistænkelige ordrer, at der udpeges en person, som kan kontaktes i tvivlstilfælde, og at ordreudførelsespolitikken indeholder et forbehold om ikke at udføre ordrer ved begrundet mistanke.

Vejledningens eksempelsamling er i praksis den bedste tilgængelige typologi over dansk markedsmanipulation – fra kunden, der beder om at få »ryddet højresiden opad, så kursen stiger« op til års ultimo, over den gentagne limitordre langt over markedet, som annulleres et par timer senere, til salget af en større post i en illikvid aktie op til en helligdag med lav omsætning.

LOV	Lov om kapitalmarkeder § 249, stk. 1 · Straffeloven § 23	
PRAKSIS	**Højesteret** · Højesteret stadfæster omkostningsansvar for bank og finanschef trods frifindelse for kursmanipulation	22.02.2019
	Landsretten · Kursmanipulation med illikvid obligation: Betinget fængselsstraf og bøder for overtrædelse af værdipapirhandelsloven og underretningspligten	09.11.2017

§ 11 Strafudmålingen: ubetinget fængsel som udgangspunkt

Udgangspunktet er fastlagt af Højesteret og gentages konsekvent af de lavere instanser. Østre Landsret formulerede det i SS-3570/2008-OLR:

> *Ved Højesterets domme af 14. december 2000 og 1. april 2003, gengivet i **U.2001.578** og **U.2003.1467**, er det fastslået, at anvendelse af ubetinget frihedsstraf i almindelighed er påkrævet for at modvirke kursmanipulation, også selv om der ikke kan påvises konkrete tab som følge af handlingen. Det afgørende er ifølge dommenes præmisser, at de kursmanipulerende handlinger har været egnede til at skade tilliden til pengemarkedet.*

Betænkning nr. 1561/2016, s. 71 supplerer med **UfR 2013.196 H** og bemærker, at der ved siden af frihedsstraffen efter straffeloven § 50, stk. 2, i en række tilfælde er fastsat mindre tillægsbøder på 5.000-10.000 kr.

Fravigelse kræver særlige omstændigheder. I SS-3570/2008-OLR accepterede landsretten en betinget straf på 30 dage:

> *Uanset at også kursmanipulationen i den foreliggende sag har været egnet til at skade tilliden til pengemarkedet, finder landsretten efter en samlet bedømmelse af sagens oplysninger, herunder at der er tale om et enkeltstående tilfælde med en relativt beskedent gevinst sammenholdt med oplysningerne om tiltaltes gode personlige forhold, at der foreligger sådanne omstændigheder, at det er forsvarligt undtagelsesvist at fravige udgangspunktet om en ubetinget fængselsstraf.*

Byrettens dom i samme sag – SS-1525/2008-NAE – kombinerede den betingede fængselsstraf med tillægsbøde og konfiskation. Samme dag stadfæstede landsretten i en parallel sag ubetinget fængsel, jf. SS-3589/2008-OLR – de to afgørelser markerer tilsammen grænsen.

Mønsteret i praksis kan sammenfattes således:

Sagstype	Sanktion	Reference

Systematisk scalping over 1½ år, betydelig vinding	8 mdr. ubetinget + konfiskation 1 mio. kr. (udgangspunkt 1 år)	Sag 193/2011
Wash trading, 9 handler, 3 selskaber	60 dage, halvdelen betinget + selskabsbøde 40.000 kr.	SS-1488/2021-ESB
Forsætlig kursmanipulation i illikvid obligation	30 dage betinget + selskabsbøde 100.000 kr.	SS-1590/2016-VLR
3 tilfælde, udbytte 10.150 kr., bankrådgiver	Ubetinget fængsel	SS-1716/2008-OLR
Enkeltstående forhold, pensionist, beskeden gevinst	30 dage betinget + tillægsbøde + konfiskation	SS-3570/2008-OLR
86 spread-forbedrende ordrer i aktiespil	50 dage betinget	SS-3835/2008-NAE
Vildledende selskabsmeddelelse, børsnoteret udsteder	Bøde 5 mio. kr. i landsretten	SS-2303/2014-OLR

Ved bødeudmåling over for **juridiske personer** lægges der efter praksis vægt på selskabets størrelse og økonomiske stilling samt karakteren og omfanget af de begåede handlinger. Ved bøder generelt gælder straffeloven § 51, stk. 3, hvorefter der skal tages hensyn til den opnåede eller tilsigtede fortjeneste.

Sagsbehandlingstiden er et gennemgående formildende moment. I wash trading-sagen blev halvdelen af straffen gjort betinget bl.a. fordi forholdene lå tilbage i november 2018, og i obligationssagen tog landsretten udtrykkeligt hensyn til sagens tidsmæssige forløb gennem fire hovedforhandlinger.

LOV `Straffeloven § 50, stk. 2` `Straffeloven § 51, stk. 3`

PRAKSIS

Højesteret · Højesteretsdom om kursmanipulation: Økonomisk redaktør dømt for "scalping"	18.10.2012
Landsretten · Kursmanipulation med illikvid obligation: Betinget fængselsstraf og bøder for overtrædelse af værdipapirhandelsloven og underretningspligten	09.11.2017
Landsretten · Dom for kursmanipulation i forbindelse med selskabsmeddelelse om lægemiddelstudie	14.10.2015
Landsretten · Stadfæstelse af betinget fængselsstraf for kursmanipulation under særlige omstændigheder	18.03.2009
Landsretten · Dom om ubetinget fængselsstraf for kursmanipulation	18.03.2009
Landsretten · Landsretten stadfæster dom for kursmanipulation	22.09.2008
Byretten · Dom for systematisk markedsmanipulation gennem wash trading i tre børsnoterede selskaber	17.06.2021
Byretten · Dom for kursmanipulation i aktiespil	01.12.2008
Byretten · Dom for kursmanipulation med betinget fængsel og tillægsbøde	27.11.2008

§ 12 Overbygningen i straffeloven § 299 d og de særligt skærpende omstændigheder

Straffeloven § 299 d blev indsat ved **lov nr. 634 af 12. juni 2013** om styrket indsats over for økonomisk kriminalitet. Formålet fremgår klart af de paragraf-specifikke bemærkninger:

> *Formålet med den foreslåede overbygningsbestemmelse er navnlig at markere, at særligt grove overtrædelser af værdipapirhandelslovens § 35, stk. 1, om insiderhandel, og § 39, stk. 1, om kursmanipulation, anses som alvorlige forbrydelser, der kan have betydelige skadevirkninger både samfundsøkonomisk og for de involverede virksomheder.*

Bestemmelsen udvider **ikke** det strafbare område, men alene strafferammen – og den er tiltænkt tilfælde, hvor 1 år og 6 måneder ikke er tilstrækkeligt, »også selv om den konkret forskyldte straf fastsættes til væsentligt mindre end 1 år og 6 måneder«. En vigtig sidegevinst er af straffeprocessuel karakter: med et strafmaksimum på mindst 6 år åbnes der for indgreb som telefonaflytning.

De særligt skærpende omstændigheder er defineret i § 299 d, stk. 2 – flere i forening, opnået eller tilsigtet betydelig vinding, eller et større antal forbrydelser. Forarbejderne kvantificerer vindingskriteriet:

> *Betydelig vinding vil som udgangspunkt være beløb på 500.000 kr. eller mere, hvilket svarer til praksis vedrørende afgrænsning mellem straffelovens § 285 og § 286. Vindingens størrelse er dog ikke eneafgørende, idet også det forhold, at forbrydelsen er begået af flere i forening mv., kan føre til, at den skærpede strafferamme bør anvendes.*

Bestemmelsen er siden ændret flere gange. Ved **lov nr. 632 af 8. juni 2016** (L 159, 2015/16) blev henvisningen flyttet fra værdipapirhandelslovens §§ 35 og 39 til MAR art. 14, litra a og b, og art. 15. Bemærkningerne understreger kontinuiteten:

> *Der lægges med forslaget ikke i øvrigt op til en ændring af, hvornår der foreligger insiderhandel eller markedsmanipulation under særligt skærpende omstændigheder. […] Det er endvidere ikke hensigten, at der skal ske en ændring i det strafniveau, der gælder i dag for overtrædelse af straffelovens § 299 d, stk. 1, nr. 1.*

Samme bemærkninger noterer, at »begrebet kursmanipulation er ændret til markedsmanipulation i den danske oversættelse af markedsmisbrugsforordningen« – en rent terminologisk ændring, der ikke berører realiteten.

Bestemmelsen er senere udvidet til CO_2-auktionering (2014), REMIT-engrosenergimarkederne (2013 og 2024) og senest ved **lov af 23. maj 2024** til kryptoaktiver under MiCA, jf. § 299 d, stk. 1, nr. 1. Formålet med MiCA-udvidelsen var udtrykkeligt at sidestille strafferammerne:

> *Den foreslåede bestemmelse vil medføre, at strafferammen for markedsmanipulation og insiderhandel på markeder for kryptoaktiver vil være den samme som for markedsmanipulation og insiderhandel på kapitalmarkederne.*

I praksis rejses § 299 d ofte som en principal tiltale, der ikke fører igennem. I obligationssagen ved SS-1722/2014-HER var tiltalen rejst under skærpende omstændigheder, men efter hjemvisningen fandt Vestre Landsret i SS-1590/2016-VLR ikke grundlag for at anvende § 299 d, selv om selskabets obligationsbeholdning var nominelt 45 mio. kr. Også i selskabsmeddelelsessagen ved SS-17052/2013-KBH indgik § 299 d, stk. 1 i tiltalen.

De klareste eksempler på grove sager findes i kombinationsforløb, hvor markedsmanipulation optræder sammen med insiderhandel og regnskabsmanipulation – jf. 1-119/2013 om en tidligere administrerende direktør, Sag 58/2012 og S-3262-12 samt Østre Landsrets dom af 28. april 2011.

LOV	Straffeloven § 299d, stk. 1, 2	
PRAKSIS	**Højesteret** · Højesteretsdom om grov insiderhandel og kursmanipulation	05.02.2013
	Landsretten · Kursmanipulation med illikvid obligation: Betinget fængselsstraf og bøder for overtrædelse af værdipapirhandelsloven og underretningspligten	09.11.2017
	Landsretten · Tidligere CEO dømt for grov kursmanipulation og insiderhandel	19.03.2013
	Landsretten · Dom for grov insiderhandel og markedsmanipulation begået af tidligere direktør	24.08.2012
	Landsretten · Markedsmanipulation og Insiderhandel: Landsrettens stadfæstelse af dom for overtrædelse af Lov om kapitalmarkeder	28.04.2011
	Byretten · Frifindelse for kursmanipulation under skærpede omstændigheder i forbindelse med handel med illikvide ejendomsobligationer	17.10.2014

Byretten · Dom for kursmanipulation i forbindelse med vildledende selskabsmeddelelse 08.08.2014

§ 13 Konfiskation og rettighedsfrakendelse

Udbytte ved markedsmanipulation konfiskeres efter straffeloven § 75, stk. 1, der udtrykkeligt tillader en skønsmæssig fastsættelse, når der ikke findes grundlag for at fastslå beløbets størrelse.

Den mest udførlige danske stillingtagen findes i scalping-dommen Sag 193/2011. Anklagemyndigheden havde påstået konfiskation af 2.740.512 kr., men byretten, landsretten og Højesteret fastsatte beløbet skønsmæssigt til **1.000.000 kr.** Beregningsmetoden er interessant: der blev taget udgangspunkt i den noterede kurs torsdagen før den officielle udgivelsesdag – det seneste tidspunkt, før dele af abonnenterne fik kendskab til artiklen – og der blev taget hensyn til, at også andre faktorer kunne have påvirket kursen. Metoden illustrerer det generelle princip, at konfiskationsbeløbet skal isolere den del af gevinsten, der kan henføres til den manipulerende handling.

Konfiskation anvendes også i de mindre sager. I SS-1525/2008-NAE blev den betingede fængselsstraf kombineret med både tillægsbøde efter straffeloven § 58, stk. 2 og konfiskation efter § 75, stk. 1 – en sanktionskombination, som Østre Landsret stadfæstede.

Rettighedsfrakendelse efter straffeloven § 79 er et selvstændigt tema i sager mod professionelle markedsdeltagere. Efter § 79, stk. 1 kan retten til at udøve en virksomhed omfattet af § 78, stk. 2, frakendes, hvis det udviste forhold begrunder en **nærliggende fare for misbrug** af stillingen, og efter § 79, stk. 2 kan der ske frakendelse af retten til at deltage i ledelsen af en erhvervsvirksomhed uden at hæfte personligt. Frakendelse sker efter § 79, stk. 3 for 1 til 5 år eller indtil videre.

Påstanden nedlægges regelmæssigt, men følges ikke automatisk. I obligationssagen påstod anklagemyndigheden bankrådgiveren frakendt retten til erhvervsmæssigt at beskæftige sig med værdipapirhandel efter § 79, stk. 2, 1. pkt., jf. stk. 1, jf. § 78, stk. 2. Ved SS-1590/2016-VLR bortfaldt påstanden som følge af frifindelsen, og efter hjemvisningen afviste Vestre Landsret i SS-1590/2016-VLR påstanden på grund af utilstrækkeligt grundlag – selv om den ansatte blev dømt for at have tilsidesat indberetningspligten. Også i SS-3996/2012-HJO om kursmanipulation af særlig grov beskaffenhed indgik § 79, stk. 1 og 2, jf. § 78, stk. 2, i sanktionsspørgsmålet.

LOV `Straffeloven § 75, stk. 1` `Straffeloven § 78, stk. 2` `Straffeloven § 79, stk. 1, 2`

PRAKSIS
Højesteret · Højesteretsdom om kursmanipulation: Økonomisk redaktør dømt for "scalping" 18.10.2012
Landsretten · Kursmanipulation med illikvid obligation: Betinget fængselsstraf og bøder for overtrædelse af værdipapirhandelsloven og underretningspligten 09.11.2017
Landsretten · Frifindelse for kursmanipulation: Købstilbud på illikvid obligation lå inden for markedets bud- og udbudsspread 13.05.2014
Byretten · Dom for kursmanipulation af særlig grov beskaffenhed 08.03.2013
Byretten · Dom for kursmanipulation med betinget fængsel og tillægsbøde 27.11.2008

§ 14 Civilretlige følger: erstatning, aftaleugyldighed og forældelse

MAR indeholder ikke et selvstændigt civilretligt erstatningsgrundlag, og danske investorers krav må derfor bygges på almindelige regler. Den mest oplysende danske afgørelse er BS-1833/2016-KBH om erstatning for tab på aktiekøb som følge af kursmanipulation, hvor sagen blev ført på et bredt sammensat grundlag:

- **Erstatning uden for kontrakt** med den strafbare kursmanipulation efter den dagældende værdipapirhandelslovs §§ 38, 39 og 94 samt straffeloven § 299 d som ansvarsgrundlag.
- **Aftaleugyldighed** efter aftalelovens § 30 om svig og § 36 om urimelige aftaler. § 30, stk. 2, er praktisk vigtig, fordi den vender bevisbyrden: har medkontrahenten svigagtigt givet urigtige oplysninger eller svigagtigt fortiet omstændigheder af betydning, anses erklæringen for fremkaldt ved svig, »medmindre det gøres antageligt, at denne ikke har indvirket på erklæringen«.
- **Købelovens mangelsregler**, herunder § 42, § 52, stk. 2 og § 76, stk. 1.
- **Procesretlig sammenhæng med straffesagen** via retsplejelovens § 991, stk. 4 om erstatningskrav i anledning af strafbart forhold.

Det vanskeligste spørgsmål er **forældelsen**. Sagen blev ført på forældelseslovens § 3, stk. 2, § 2, stk. 4 og § 13. Efter § 3, stk. 2 regnes 3-årsfristen først fra den dag, da fordringshaveren fik eller burde have fået kendskab til fordringen og skyldneren. Netop ved markedsmanipulation er dette afgørende: manipulationen er per definition skjult for markedet, og investoren har typisk ingen reel mulighed for at opdage den, før Finanstilsynets undersøgelse eller straffesagen bliver offentligt kendt. Den absolutte grænse er § 3, stk. 3, nr. 2, hvorefter fordringer på erstatning for skade forvoldt uden for kontraktforhold under alle omstændigheder forældes 10 år efter den skadevoldende handlings ophør.

At god værdipapirhandelsskik har civilretlig gennemslagskraft, var forudsat allerede i betænkning nr. 1290/1995, s. 42:

> *Ved bedømmelsen af hvorvidt en aftale er ugyldig i medfør af aftalelovens § 33 (stridende mod almindelig hæderlighed) eller § 36 (urimelig eller i strid med almindelig hæderlighed) vil kravene til god værdipapirhandelsskik være af betydning. På tilsvarende vis vil ansvarsbedømmelsen, herunder professions- og rådgiveransvaret, påvirkes af de nærmere krav til god værdipapirhandelsskik.*

For ledelsens personlige ansvar over for selskabet og aktionærerne henvises til bestyrelsesansvar, og for revisors medvirken til revisoransvar.

LOV Aftaleloven § 30, stk. 1, 2 · Aftaleloven § 36 · Forældelsesloven § 3, stk. 2, 3

PRAKSIS **Byretten** · Sag om erstatning for tab på aktiekøb som følge af kursmanipulation 04.09.2020

§ 15 Håndhævelseskæden: Finanstilsynet, administrative bødeforelæg og anklagemyndigheden

Håndhævelsen af markedsmisbrugsreglerne er delt mellem en administrativ og en strafferetlig spor. Finanstilsynet påser overholdelsen af MAR, jf. lov om kapitalmarkeder § 211, stk. 2, nr. 5, og har tre reaktionsmuligheder: påtale/påbud, administrativt bødeforelæg i tilståelsessager og politianmeldelse.

At Finanstilsynet er indgangen til straffesporet er gennemgående. I scalping-sagen indgav Finanstilsynet politianmeldelse den 6. marts 2008, jf. Sag 193/2011. I wash trading-sagen rettede Finanstilsynet henvendelse til tiltalte i november/december 2019 om handler foretaget i november 2018, jf. SS-1488/2021-ESB. Og af betænkning nr. 1561/2016, s. 178 fremgår, at Finanstilsynet i april 2010 anmeldte en række fysiske og juridiske personer for kursmanipulation i Keops 8 %-ejendomsobligationen og Vestjysk Bank-aktien – et forløb, der endte med et vedtaget bødeforelæg på 5 mio. kr.

De administrative bødeforelæg er afgrænset i bekendtgørelse om Finanstilsynets anvendelse af administrative bødeforelæg for overtrædelse af visse bestemmelser på kapitalmarkedsområdet. Ordningen dækker de **administrative pligtovertrædelser** – bl.a. forkert offentliggørelse efter MAR art. 17, stk. 1 og 7, manglende flagning, og manglende eller forkert underretning om transaktioner efter art. 19, stk. 1 – men **ikke** selve markedsmanipulationen, der kun kan pådømmes af domstolene.

Betænkning nr. 1561/2016, s. 72 angiver volumen på det administrative spor under den tidligere ordning: Finanstilsynet udstedte fra 11. marts 2011 til og med 2015 i alt **70** administrative bødeforelæg i størrelsesordenen 10.000-75.000 kr.

Det historiske efterforskningsmønster er beskrevet allerede i betænkning nr. 1216/1991 om insider-handel, s. 103, hvor Københavns Fondsbørs og Finanstilsynet redegjorde for, at sagerne typisk starter med markedsobservationer af pludselige kursbevægelser eller usædvanlig omsætning, som derefter må adskilles fra legitime forklaringer – anbefalinger fra rådgivere, større køb af legitime grunde eller rene tilfældigheder.

De overordnede hensyn bag hele regelsættet er formuleret i betænkning nr. 1521/2010 om insiderhandel, s. 16:

> *På et marked er der en samfundsmæssig interesse i, at handler indgås åbent og retfærdigt, så begge parter ved, hvilke ydelser der udveksles. […] Når nogle ved mere end andre på et marked, kan der opstå frygt for at blive snydt hos de markedsdeltagere, der ikke besidder den fulde viden.*

Om Finanstilsynets øvrige administrative praksis henvises til finanstilsynets-afgoerelser, og om markedsmisbrug med kryptoaktiver til investeringssvindel-online-krypto-nft.

LOV	Lov om kapitalmarkeder § 211, stk. 2	
PRAKSIS	**Højesteret** · Højesteretsdom om kursmanipulation: Økonomisk redaktør dømt for "scalping"	18.10.2012
	Byretten · Dom for systematisk markedsmanipulation gennem wash trading i tre børsnoterede selskaber	17.06.2021

§ 16 Sammenfatning af retstilstanden

Praksis på markedsmisbrugsområdet er stabil, og de retlige knudepunkter kan sammenfattes i syv punkter.

1. Egnethed, ikke virkning. Gerningsindholdet i MAR art. 12 er opfyldt, når adfærden er egnet til at give urigtige eller vildledende signaler. Der kræves hverken bevist kurspåvirkning eller påvist tab hos andre investorer – det fremhæves eksplicit i den strafudmålingspraksis, Højesteret har fastlagt.

2. Børskursen er målestokken – også for illikvide papirer. Højesterets test i UfR 2016.3756 H binder de lavere instanser: værdien i markedet er den senest noterede børskurs fra en handel mellem uafhængige parter med modsatrettede interesser, og kun generelle markedsændringer eller nye oplysninger fra udstederen kan begrunde en fravigelse. Motiver om at »korrigere« en efter tiltaltes opfattelse forkert kurs er uden betydning.

3. Ubetinget fængsel er udgangspunktet. Fravigelse kræver særlige omstændigheder – enkeltstående forhold, beskeden gevinst, gode personlige forhold eller lang sagsbehandlingstid – og fravigelsen er ofte delvis, jf. SS-1488/2021-ESB, hvor kun halvdelen af de 60 dage blev gjort betinget.

4. Udstederansvaret er reelt og kan udløse millionbøder. En mangelfuld eller vildledende selskabsmeddelelse kan i sig selv være markedsmanipulation, jf. forløbet SS-17052/2013-KBH → SS-2303/2014-OLR → Sag 54/2016, hvor landsretten fastsatte bøden til 5 mio. kr.

5. Uagtsomhed er nok – undtagen ved § 299 d. Fordi MAR og lov om kapitalmarkeder er særlovgivning, gælder straffeloven § 19, 2. pkt. Kun overbygningen i straffeloven § 299 d kræver forsæt, og den forudsætter efter forarbejderne betydelig vinding (vejledende fra 500.000 kr.), flere i forening eller et større antal forhold – mens mindre strakskursmanipulationssager udtrykkeligt holdes udenfor.

6. Professionelle led har selvstændigt ansvar. Værdipapirhandlere og deres ansatte har en indberetningspligt efter MAR art. 16, stk. 2, og den tidligere straffrihedsregel for loyal ordreudførelse er **ikke** videreført i MAR. Selv frifindelse for hovedforholdet fritager ikke for sagsomkostninger, jf. SS-11/2018-HJR.

7. Ytringsfriheden beskytter processen, ikke fordelen. Både i scalping-dommen Sag 193/2011 og i EU-Domstolens praksis i C-302/20 og C-376/24 er grænsen den samme: journalistisk og politisk virksomhed nyder beskyttelse, når videregivelsen er nødvendig og proportional, men beskyttelsen ophører, når den pågældende selv opnår en **økonomisk** fordel af udbredelsen.

Den retlige ramme er under fortsat udvikling. Forordning (EU) 2024/2809 har lempet offentliggørelsespligten i langstrakte processer og indført ESAP-indsendelse fra 2028, og straffeloven § 299 d, stk. 1, nr. 1 omfatter siden 1. juli 2024 tillige markedsmanipulation med kryptoaktiver under MiCA. Kernen – at prisdannelsen på et reguleret marked skal hvile på et oplyst og retvisende grundlag – er derimod uændret siden Børsudvalgets arbejde i 1990'erne.

LOV	Lov om kapitalmarkeder § 249, stk. 1, 2 · Straffeloven § 19 · Straffeloven § 299d, stk. 1, 2	
PRAKSIS	**Højesteret** · Højesteret stadfæster omkostningsansvar for bank og finanschef trods frifindelse for kursmanipulation	22.02.2019
	Højesteret · Dom om kursmanipulation: Medicinalvirksomheds vildledende selskabsmeddelelse om kliniske studier	14.11.2016
	Højesteret · Højesteretsdom om kursmanipulation: Økonomisk redaktør dømt for "scalping"	18.10.2012
	EU-Domstolen · Politikers videregivelse af intern viden i medierne om privatisering: MAR artikel 10 og 21 sammenholdt med ytringsfrihed (C-376/24)	18.06.2026
	EU-Domstolen · Journalisters videregivelse af intern viden: Pressefrihed over for markedsmisbrug i sag C-302/20	15.03.2022
	Landsretten · Dom for kursmanipulation i forbindelse med selskabsmeddelelse om lægemiddelstudie	14.10.2015
	Byretten · Dom for systematisk markedsmanipulation gennem wash trading i tre børsnoterede selskaber	17.06.2021
	Byretten · Dom for kursmanipulation i forbindelse med vildledende selskabsmeddelelse	08.08.2014

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

Lov om kapitalmarkeder § 24	stk. 1	Lov om kapitalmarkeder § 211	stk. 2
Lov om kapitalmarkeder § 249	stk. 1, 2	Straffeloven § 19	
Straffeloven § 75	stk. 1	Straffeloven § 299d	stk. 1, 2

MATERIALE Citerede afgørelser

31 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS		4
22.02.2019	Højesteret stadfæster omkostningsansvar for bank og finanschef trods frifindelse for kursmanipulation	10213-11987
14.11.2016	Dom om kursmanipulation: Medicinalvirksomheds vildledende selskabsmeddelelse om kliniske studier	54-2016
05.02.2013	Højesteretsdom om grov insiderhandel og kursmanipulation	S-3262-12
18.10.2012	Højesteretsdom om kursmanipulation: Økonomisk redaktør dømt for "scalping"	Sag 193/2011

EU-DOMSTOLEN · EUROPÆISK DOMSTOL		3
18.06.2026	Politikers videregivelse af intern viden i medierne om privatisering: MAR artikel 10 og 21 sammenholdt med ytringsfrihed (C-376/24)	C-376/24
03.10.2025	Definition af et 'reguleret marked' i forhold til værdipapirhandel og overtagelsestilbud	C-163/25
15.03.2022	Journalisters videregivelse af intern viden: Pressefrihed over for markedsmisbrug i sag C-302/20	C-302/20

LANDSRETTEN · ANKEINSTANS		9
09.11.2017	Kursmanipulation med illikvid obligation: Betinget fængselsstraf og bøder for overtrædelse af værdipapirhandelsloven og underretningspligten	10212-11986
14.10.2015	Dom for kursmanipulation i forbindelse med selskabsmeddelelse om lægemiddelstudie	5713-6827
13.05.2014	Frifindelse for kursmanipulation: Købstilbud på illikvid obligation lå inden for markedets bud- og udbudsspread	10212-11985
19.03.2013	Tidligere CEO dømt for grov kursmanipulation og insiderhandel	1-119/2013
24.08.2012	Dom for grov insiderhandel og markedsmanipulation begået af tidligere direktør	Sag 58/2012
28.04.2011	Markedsmanipulation og Insiderhandel: Landsrettens stadfæstelse af dom for overtrædelse af Lov om kapitalmarkeder	
18.03.2009	Stadfæstelse af betinget fængselsstraf for kursmanipulation under særlige omstændigheder	5981-7155
18.03.2009	Dom om ubetinget fængselsstraf for kursmanipulation	5982-7156
22.09.2008	Landsretten stadfæster dom for kursmanipulation	6875-8258

BYRETTEN · FØRSTE INSTANS		8
17.06.2021	Dom for systematisk markedsmanipulation gennem wash trading i tre børsnoterede selskaber	87-99
04.09.2020	Sag om erstatning for tab på aktiekøb som følge af kursmanipulation	5920-7072
17.10.2014	Frifindelse for kursmanipulation under skærpede omstændigheder i forbindelse med handel med illikvide ejendomsobligationer	10211-11984
08.08.2014	Dom for kursmanipulation i forbindelse med vildledende selskabsmeddelelse	5658-6766

08.03.2013	Dom for kursmanipulation af særlig grov beskaffenhed	1689-2030
01.12.2008	Dom for kursmanipulation i aktiespil	5977-7150
27.11.2008	Dom for kursmanipulation med betinget fængsel og tillægsbøde	5971-7142
13.05.2008	Fængselsstraf til bankrådgiver for kursmanipulation med aktier via fiktive købsordrer	6850-8231

KLAGENÆVNET FOR UDBUD · NÆVN / KLAGEINSTANS 5

09.11.1999	Klage over udbud af byinventar: Valg af EU-direktiv og tildelingskriterier	99
20.09.1999	Klage over manglende EU-udbud af kommunal annoncering i Århus Kommune	99
07.09.1999	Uklarhed i udbudsmateriale om accepterede forbehold førte til ukorrekt udelukkelse af tilbudsgivere	99
06.09.1999	Udbud af totalrådgivning: Fokus på arkitektonisk kvalitet var lovligt trods manglende ingeniør-specifikke kriterier	99
08.06.1999	Afvisning af klage fra menighedsråd over Kirkeministeriets udbud af forsikringsydelser	99

PARKERINGSKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 2

31.03.2025	Annullering af kontrolafgift som følge af uklar og forvirrende dobbeltopmærkning af parkeringsbås	park-7156
16.12.2024	Annullering af kontrolafgift: Digital tidsregistrering overflødiggjorde krav om p-skive ved el-ladeplads	park-6827

FORARBEJDE Betænkninger

5 referencer

Insider-handel – Betænkning nr. 1216 afgivet af børsudvalget

nr. 1216 · 1991 · Industriministeriet

Børsreform II – Betænkning nr. 1290 afgivet af Børsudvalget, Bind 2

nr. 1290 · 1995 · Erhvervsministeriet

Børsreform II - Betænkning nr. 1290 - Lovforslag til lov om værdipapirhandel og lov om fondsmæglerselskaber

nr. 1290 · 1995 · Erhvervsministeriet

Betænkning om insiderhandel

nr. 1521 · 2010 · Økonomi- og Erhvervsministeriet

Betænkning om bødesanktioner på det finansielle område

nr. 1561 · 2016 · Erhvervs- og Vækstministeriet

12 PRAKSISOVERSIGT · ERHVERVSRET

Praksisoversigt over pligtmæssige og frivillige overtagelsestilbud (tilbudspligt, KML §§ 44-49)

Kontrolbegrebet, dispensationspraksis og tilbudsprocessen efter KML §§ 44-49 og bekendtgørelse om overtagelsestilbud

Version 2 Opdateret 22. jul. 2026 22 afgørelser · 1993–2025 Læs online

INTRODUKTION

Tilbudspligten forpligter den, der opnår kontrol over et selskab med aktier optaget til handel på et reguleret marked, til at give alle øvrige aktionærer mulighed for at afhænde deres aktier på identiske vilkår. Reglerne findes i lov om kapitalmarkeder §§ 44-49 og i bekendtgørelse om overtagelsestilbud (B20250061405), og de gennemfører overtagelsestilbudsdirektivet (direktiv 2004/25/EF), navnlig art. 5 om det pligtmæssige tilbud og den rimelige pris. Praksis er kendetegnet ved en meget snæver dispensationsadgang hos Finanstilsynet, et udtømmende og restriktivt partsbegreb, der i vidt omfang afskærer minoritetsaktionærer fra at klage over tilsynets afgørelser, og – som nyeste udvikling – at spørgsmålet om, hvorvidt en ejeraftale udløser tilbudspligt, i stedet føres som en civil sag ved domstolene.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Kontrol formodes at foreligge, når erhververen eller personer, der handler i forståelse med denne, direkte eller indirekte besidder mindst en tredjedel af stemmerettighederne – bevisbyrden for det modsatte påhviler erhververen.

02 Kontrol kan også foreligge uden en tredjedel af stemmerne, hvis erhververen ved aftale råder over en tredjedel af stemmerne eller kan udpege eller afsætte flertallet af det centrale ledelsesorgan.

03 Tilbudspligten forudsætter en erhvervelse af aktier; opnås kontrol passivt – fx fordi en anden storaktionær sælger ud – indtræder der som udgangspunkt ikke tilbudspligt.

04 Den, der allerede har kontrol, ifalder ikke tilbudspligt ved at konsolidere sit ejerskab med yderligere aktiekøb.

05 Personer, der handler i forståelse med hinanden, hæfter solidarisk for at fremsætte tilbuddet, og det er en betingelse, at hver af dem kan udøve indflydelse i fællesskabet.

06 Tilbuddet skal rettes til samtlige aktionærer i alle aktieklasser på identiske vilkår – der må ikke sondres mellem stor- og minoritetsaktionærer, og enkelte aktionærer kan ikke aftale sig ud af tilbuddet.

07 Tilbudskursen i et pligtmæssigt tilbud skal mindst svare til den højeste pris, tilbudsgiveren eller personer, der handler i forståelse med denne, har betalt i de seks måneder forud for tilbudsdokumentets godkendelse.

08 Et pligtmæssigt tilbud må ikke gøres betinget, mens et frivilligt tilbud ikke må betinges af forhold, som tilbudsgiveren selv har kontrol over.

09 Dispensationsadgangen efter KML § 46, stk. 2, fortolkes snævert; en spredt aktionærkreds, en beskeden erhvervelse eller udsigt til koncernregnskab er ikke i sig selv »særlige forhold«.

10 Dispensationspraksis angår primært nødlidende selskaber, hvor en rekonstruktion også er i minoritetsaktionærernes interesse, og dispensation kan gøres betinget af frasalg, stemmeafståelse eller senere tilbudspligt.

11 Partsbegrebet i Finanstilsynets sager er udtømmende reguleret og afviger bevidst fra det almindelige forvaltningsretlige partsbegreb – minoritetsaktionærer er som hovedregel hverken parter eller klageberettigede.

12 Efter et gennemført overtagelsestilbud anses modydelsen ved tvangsindløsning som rimelig – ved et pligtmæssigt tilbud altid, og ved et frivilligt tilbud når mindst 90 pct. af den omfattede stemmeberettigede kapital er erhvervet.

13 Overtrædelse af tilbudspligten er strafsanktioneret med bøde efter KML § 247, stk. 1, og ansvarssubjektet er den fysiske eller juridiske person, der har opnået kontrol.

14 Håndhævelsen har to spor: Finanstilsynets tilsyn efter KML § 211 og et civilretligt spor, hvor aktionærer selv anlægger sag mod de kontrollerende aktionærer.

§ 1 Kontrolbegrebet i KML § 44 – en tredjedel af stemmerne som formodningsregel

Tilbudspligten er teknisk konstrueret som en retsfølge af, at »kontrol« opnås. Kontrolbegrebet defineres udtømmende i lov om kapitalmarkeder § 44, der opstiller tre selvstændige led.

Efter § 44, stk. 1 foreligger kontrol,

> *»når erhververen eller personer, der handler i forståelse med denne, direkte eller indirekte besidder mindst en tredjedel af stemmerettighederne i et selskab, medmindre det i særlige tilfælde klart kan påvises, at et sådant ejerforhold ikke udgør kontrol.«*

Der er tale om en **formodningsregel med omvendt bevisbyrde**. Af de specielle bemærkninger til bestemmelsen i lovforslag L 155 (2016/17) fremgår udtrykkeligt:

> *»Kan erhververen påvise, at vedkommende ikke har opnået kontrol, vil erhvervelsen ikke medføre tilbudspligt. Det er erhververen, der skal bevise, at denne ikke har opnået kontrol over selskabet, selvom erhververen besidder mindst en tredjedel af stemmerettighederne.«*

Forarbejderne nævner to typeeksempler på, hvornår formodningen kan afkræftes: hvor **en anden aktionær besidder flere stemmerettigheder end erhververen**, og hvor der i vedtægter eller ejeraftaler er **stemmeretsbegrænsninger**. Tærsklen på en tredjedel er ikke tilfældig – den er valgt med henvisning til, at vedtægtsændringer efter selskabsloven kræver to tredjedeles tilslutning, hvorfor en tredjedel af stemmerne i praksis giver negativ kontrol, og fordi grænsen svarer til niveauet (30 pct. eller en tredjedel) i et stort flertal af de øvrige EU-/EØS-lande.

§ 44, stk. 2 udvider kontrolbegrebet til to situationer, hvor erhververen **ikke** besidder en tredjedel af stemmerne, men enten har råderet over mindst en tredjedel af stemmerne i kraft af en aftale, eller har beføjelse til at udpege eller afsætte flertallet af medlemmerne i det centrale ledelsesorgan. Forarbejderne fremhæver, at det karakteristiske ved aftaletilfældet er, at aktionærer har *overført* deres stemmerettigheder til erhververen – modsat situationen, hvor aktionærerne bevarer og blot koordinerer deres indflydelse. Overtagelsestilbuddet skal i så fald også rettes mod de aktionærer, der har overført deres stemmerettigheder.

§ 44, stk. 3 indeholder en opgørelsesregel og en omgåelsesværnsregel: egne aktier og datterselskabsaktier medregnes ved opgørelsen af stemmerettighederne, men et selskabs erhvervelse af egne aktier udløser alligevel tilbudspligt, »hvis tilbagekøbet skyldes påvirkning af målselskabet, hvormed en person opnår kontrol«. Forarbejderne præciserer, at det i den forbindelse **ikke er et krav, at personen selv har erhvervet aktier** i forbindelse med tilbagekøbet.

LOV | Lov om kapitalmarkeder § 44, stk. 1-3 | Selskabsloven § 106

§ 2 Tilbudspligtens kerne i KML § 45 – erhvervelse, identiske vilkår og solidarisk pligt

Selve pligten står i lov om kapitalmarkeder § 45:

> *»Erhverves aktier direkte eller indirekte af en erhverver eller af personer, der handler i forståelse med denne, skal erhververen og eventuelle personer, der handler i forståelse med denne, give alle målselskabets aktionærer mulighed for at afhænde deres aktier på identiske vilkår, hvis erhvervelsen medfører, at erhververen og eventuelle personer, der handler i forståelse med denne, opnår kontrol over målselskabet.«*

Bestemmelsen viderefører værdipapirhandelslovens § 31, stk. 1, og gennemfører art. 5, stk. 1, i overtagelsestilbudsdirektivet, hvorefter medlemsstaterne skal sikre regler, der forpligter den, der opnår kontrol, til at fremsætte et tilbud »som et middel til at beskytte minoritetsinteresserne i selskabet«.

Fire elementer i bestemmelsen har selvstændig praktisk betydning:

- **Erhvervelseskravet.** Det er en betingelse, at der faktisk *erhverves* aktier. Sprogligt blev »overdragelse« i 2017 udskiftet med »erhvervelse« netop for at præcisere, at alle erhvervelsesformer er omfattet – herunder emission, ombytning af konvertible gældsbreve samt udnyttelse af tegningsrettigheder, optioner og warrants.
-

Passiv kontrolopnåelse udløser ikke tilbudspligt. Forarbejderne opstiller det instruktive skoleeksempel med to storaktionærer på henholdsvis 34 og 35 pct.: sælger indehaveren af de 35 pct. ned til 25 pct., opnår 34 pct.-aktionæren reelt kontrol – men uden en erhvervelse er der ikke tilbudspligt.

- **Identiske vilkår.** Tilbuddet skal rettes til alle aktionærer, »uanset hvilken aktieklasse de måtte besidde aktier i, og uanset om aktierne er optaget til handel eller ej«. Forarbejderne nævner udtrykkeligt som overtrædelseseksempler, at tilbudsgiveren forskelsbehandler stor- og minoritetsaktionærer, eller at tilbudsgiveren aftaler med en storaktionær, at tilbuddet ikke skal rettes mod denne.
- **Solidarisk pligt.** Opnår flere personer, der handler i forståelse med hinanden, kontrol, »ifalder disse en solidarisk pligt til at fremsætte et overtagelsestilbud til de øvrige aktionærer i selskabet«.

Terminologisk blev »bestemmende indflydelse« i 2017 erstattet af »kontrol«. Forarbejderne begrunder skiftet med, at definitionen af kontrol i tilbudspligtsammenhæng **over tid har differentieret sig fra den selskabsretlige koncerndefinition** – et forhold, der har betydning, når man sammenholder tilbudspligtens kontrolbegreb med kontrolbegreber i anden lovgivning, jf. nedenfor og koncerndefinition-bestemmende-indflydelse.

LOV Lov om kapitalmarkeder § 44, stk. 1 Lov om kapitalmarkeder § 45

§ 3 Konsolidering, fusion, emission og indirekte erhvervelse

En række typesituationer er afklaret direkte i forarbejderne til § 45, og de udgør i praksis den vigtigste fortolkningskilde, fordi trykt domspraksis på området er sparsom.

Konsolideringsundtagelsen. Det pligtmæssige tilbud adskiller sig fra det frivillige ved, at pligten først indtræder, *når* kontrol er opnået. Heraf følger, at

> *»en person, der allerede har kontrol med et selskab, ikke ifalder tilbudspligt, når denne konsoliderer sit ejerskab ved at erhverve yderligere aktier i selskabet.«*

Dette gælder efter forarbejderne til § 46 også, hvor kontrollen oprindeligt blev opnået under en af undtagelserne i § 46, stk. 1 – personen ifalder da som udgangspunkt heller ikke tilbudspligt ved senere erhvervelser.

Fusion og emission. Fusion og emission i selskaber med aktier optaget til handel kan udløse tilbudspligt, hvis der i den forbindelse sker et kontrolskifte. Forarbejderne præciserer dog, at fusioner efter selskabslovens fusionsregler – hvad enten der er tale om egentlige eller uegentlige fusioner – som udgangspunkt *ikke* udløser tilbudspligt, fordi der ikke sker en overdragelse af aktier i det ophørende selskab, men en overførsel af samtlige aktiver og passiver til det fortsættende selskab.

Indirekte erhvervelse. Pligten indtræder, uanset om kontrollen opnås direkte eller indirekte, fx hvor aktierne er placeret i et selskab, hvis aktier overdrages. Undtagelsen for koncerninterne overdragelser i § 46, stk. 1, nr. 2 gælder dog også her.

Ved indirekte erhvervelse får prisreglen en særlig udformning: efter bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 13, stk. 2 skal tilbudskursen da fastsættes baseret på kurserne på et reguleret marked, netop fordi der ikke findes en direkte betalt aktiepris at tage udgangspunkt i.

Tidspunktet for pligtens indtræden ved afledte instrumenter fremgår af bekendtgørelsens § 3, stk. 3: ved ombytning af konvertible gældsbreve og udnyttelse af tegningsrettigheder, optioner eller warrants indtræder tilbudspligten »den dag, hvor stemmerettighederne kan udnyttes«.

LOV Bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 3, stk. 3
Bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 13, stk. 2 Lov om kapitalmarkeder § 45
Lov om kapitalmarkeder § 46, stk. 1

§ 4 »Personer, der handler i forståelse« – ejeraftaler og koordineret aktionæradfærd

Det retligt mest omstridte led i tilbudspligten er, hvornår flere aktionærer må anses for at »handle i forståelse« med hinanden, så deres stemmer skal lægges sammen ved kontrolvurderingen. Begrebet er defineret i bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 2, nr. 4 som fysiske eller juridiske personer,

> *»som samarbejder med tilbudsgiveren eller målselskabet i henhold til en aftale, der kan være udtrykkelig eller stiltiende, mundtlig eller skriftlig, om at opnå kontrol med målselskabet eller lægge hindringer i vejen for tilbuddet.«*

Definitionen svarer ordret til art. 2, stk. 1, litra d, i overtagelsestilbudsdirektivet. Forarbejderne til § 45 tilføjer et **selvstændigt indflydelseskrav**:

> *»Det er et krav, førend personer kan handle i forståelse med hinanden, at personerne hver især kan udøve indflydelse i fællesskabet. Det betyder omvendt, at hvis en eller flere aktionærer overlader rettighederne til at udøve indflydelse for de aktier, aktionæren eller aktionærerne besidder, til en anden person, vil disse ikke handle i forståelse med hinanden.«*

Overlades stemmerettighederne til én person, skifter analysen altså spor fra § 45 til § 44, stk. 2. Forarbejderne henviser desuden til ESMA's løbende opdaterede udtalelse om aktionæraktivisme og »acting in concert« (senest ESMA/2014/677) som yderligere fortolkningsbidrag.

Den centrale danske afgørelse er Sø- og Handelsrettens dom af 20. januar 2021 i BS-43107/2019-SHR, der angår tilbudspligt ved aktieoverdragelse i Boliga Gruppen A/S (tidligere Euroinvestor.com A/S). Sagen rejser netop spørgsmålet, om en ejeraftale mellem de kontrollerende aktionærer indebar, at de handlede i forståelse med hinanden og derfor havde pligt til at fremsætte et pligtmæssigt overtagelsestilbud til de øvrige aktionærer. Dommen blev anket til Østre Landsret. Sagen er samtidig illustrativ for, at tilbudspligtens indhold i dansk ret i praksis prøves **civilretligt af aktionærerne selv**, ikke som en tilsynssag – jf. afsnittet om partsstatus nedenfor.

Allerede tidligere havde Erhvervsankenævnet i kendelse af 22. juni 2006, 2005-0002562, taget stilling til en storaktionærs partsstatus i Finanstilsynets sag om, hvorvidt der var indtrådt tilbudspligt efter værdipapirhandelslovens § 31, stk. 1 – herunder som følge af en aktionæroverenskomst – med afgørelse efter partsreglen i den dagældende værdipapirhandelslovs § 84 b.

Ejeraftalers dobbelte retsvirkning er værd at holde adskilt. Selskabsretligt er udgangspunktet klart: efter selskabsloven § 82 er ejeraftaler »ikke bindende for kapitalselskabet og de beslutninger, der træffes af generalforsamlingen«. Det blev håndhævet i byrettens dom i BS-7775/2022-FRB, hvor et partnerselskab ikke kunne nægte at registrere en aktiekøber i ejerbogen under henvisning til ejeraftalens begrænsninger. Og i Sø-

og Handelsrettens dom i H-57-05 blev en kapitalforhøjelse gennemført i strid med en aktionæroverenskomst behandlet som et rent obligationsretligt spørgsmål mellem parterne. Kapitalmarkedsretligt kan den samme ejeraftale derimod meget vel være det, der konstituerer kontrol og dermed tilbudspligt.

Kontrolbegrebet er ikke ensartet på tværs af regelsæt. Skatterådet har i SKM2009.286.SR fastslået, at en aktionæroverenskomst ikke i sig selv gav fælles bestemmende indflydelse efter ligningslovens § 2, mens der i SKM2009.712.SR forelå kontrol i sambeskatningsmæssig forstand, fordi aktionæroverenskomsten gav ret til at udpege bestyrelsesflertallet. Vurderingerne kan ikke uden videre overføres til § 44 – forarbejderne understreger netop, at tilbudspligtens kontrolbegreb har fjernet sig fra den selskabsretlige koncerndefinition – men de illustrerer den samme grundskelnen mellem ren stemmekoordinering og reel udpegningsret, som § 44, stk. 2, bygger på.

LOV Bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 2 · Lov om kapitalmarkeder § 44, stk. 2 · Lov om kapitalmarkeder § 45 · Selskabsloven § 82

PRAKSIS

Sø- og Handelsretten · Sag om tilbudspligt ved aktieoverdragelse i Boliga Gruppen A/S (tidl. Euroinvestor.com A/S)	20.01.2021
Sø- og Handelsretten · Kapitalforhøjelse i strid med aktionæroverenskomst – Sø- og Handelsrettens dom	15.11.2006
Byretten · Partnerselskab kunne ikke nægte at registrere aktiekøber i ejerbogen og var ikke bundet af ejeraftalens begrænsninger i aktionærens rettigheder	05.04.2023
Skatterådet · Sambeskatning ved kontrol via bestyrelsesflertal i aktionæroverenskomst	20.11.2009
Skatterådet · Aktionæroverenskomst giver ikke fælles bestemmende indflydelse	21.04.2009
Erhvervsankenævnet · Partsstatus til storaktionær i sag om eventuel tilbudspligt – Erhvervsankenævnets kendelse af 22. juni 2006	22.06.2006

§ 5 De lovbestemte undtagelser i KML § 46, stk. 1

Lov om kapitalmarkeder § 46, stk. 1 undtager tre situationer fra tilbudspligten. Ved 2017-loven blev undtagelserne samlet i loven – tidligere lå de dels i værdipapirhandelslovens § 31, stk. 6, dels i tilbudsbekendtgørelsen. Bestemmelsen gennemfører art. 4, stk. 5 og art. 5, stk. 2, i overtagelsestilbudsdirektivet.

Nr.	Undtagelse	Begrundelse i forarbejderne
1	Erhvervelse som resultat af et frivilligt overtagelsestilbud efter § 47 til samtlige aktionærer, når tilbuddet opfylder § 48 og erhververen opnår **mere end halvdelen** af stemmerettighederne	Skal forhindre, at en erhverver, der i forvejen er tæt på kontrol, kan fremsætte et lavt frivilligt tilbud og opnå kontrol med minimal tilslutning
2	Arv, kreditorforfølgning eller overdragelse inden for samme koncern	Arv er ikke viljesbestemt; kreditor har ikke kontrol for øje; ved koncernintern overdragelse ændres den reelle kontrol ikke
3	Afsætningsgaranti ved emissioner eller aftale om videresalg, når der **senest 5 hverdage** efter erhvervelsen afhændes så mange aktier, at kontrollen ophører, og stemmerettighederne ikke udøves i mellemtiden	Skal sikre smidigt videresalg uden at målselskabet påvirkes af det midlertidige ejerskab

To forhold ved nr. 1 fortjener at blive fremhævet. For det første er **50 pct.-kravet reelt en tærskel, ikke en formalitet**: opnår tilbudsgiveren ikke mere end halvdelen af stemmerne, bortfalder undtagelsen, og tilbudsgiveren ifalder tilbudspligt efter § 45, hvis kontrol er opnået ved afviklingen af det frivillige tilbud – med de almindelige regler om kursregulering og ligebehandling. For det andet begrunder forarbejderne konstruktionen med, at aktionærerne dermed under alle omstændigheder får en rimelig exit-mulighed: enten var det frivillige tilbud så tilfredsstillende, at over halvdelen accepterede, eller også følger der et pligtmæssigt tilbud efter.

Ved nr. 3 præciserer forarbejderne, at det ikke er hele beholdningen, der skal afsættes inden for de 5 hverdage, men alene den mængde, der bringer erhververen under en tredjedel af stemmerettighederne.

LOV Lov om kapitalmarkeder § 45 Lov om kapitalmarkeder § 46, stk. 1 Lov om kapitalmarkeder § 47 Lov om kapitalmarkeder § 48

§ 6 Finanstilsynets dispensation efter KML § 46, stk. 2 – »særlige forhold« fortolkes snævert

Efter lov om kapitalmarkeder § 46, stk. 2 kan Finanstilsynet »fritage fra forpligtelsen i § 45, hvis særlige forhold gør sig gældende«. Bestemmelsen udnytter direktivets adgang i art. 4, stk. 5 til at give tilsynsmyndigheden beføjelse til at fravige de nationale regler ved begrundet afgørelse.

Forarbejderne beskriver kerneområdet:

> *»Særlige forhold kan eksempelvis foreligge, hvis et målselskab er nødlidende. I sådanne tilfælde kan en investor være villig til at skyde et vist beløb ind i selskabet for at redde det mod at opnå en kontrollerende ejerandel. Det er imidlertid ikke sikkert, at der er udsigt til, at en sådan investering er rentabel, hvis der samtidig skal gives et pligtmæssigt overtagelsestilbud til de øvrige aktionærer i forlængelse heraf.«*

Og videre, at praksis »primært« angår nødlidende selskaber, hvor en rekonstruktion har været nødvendig, og hvor rekonstruktionen også er i minoritetsaktionærernes interesse. Dispensation kan gøres **betinget** – fx af at erhververen inden en frist afhænder en del af aktiebesiddelsen, at stemmerettighederne helt eller delvist ikke udøves, eller at erhververen ifalder tilbudspligt ved yderligere erhvervelser. Finanstilsynets afgørelser offentliggøres på tilsynets hjemmeside.

Den ledende afgørelse om, hvad der ikke er »særlige forhold«, er Erhvervsankenævnets kendelse af 21. oktober 2003 i 02-232.061. En fond, der ejede ca. 49 pct. af den stemmeberettigede kapital i to børsnoterede selskaber, ønskede at erhverve yderligere ca. 2 pct. i hvert selskab for at opnå en varig stemmeandel på over 50 pct. Fondsrådet afslog dispensation efter den dagældende værdipapirhandelslovs § 31, stk. 2, og Erhvervsankenævnet stadfæstede.

Ankenævnet afviste samtlige de anførte hensyn:

- At erhvervelsen kun udgjorde **ca. 2 pct.** af kapitalen, og at de resterende aktier var spredt på en stor aktionærkreds, udgjorde ikke i sig selv et særligt forhold.
- At erhververen **allerede faktisk udøvede bestemmende indflydelse**, kunne ikke begrunde fritagelse. Fondsrådet anførte hertil, at det modsatte ville åbne for omgåelse: »Det vil være tilfældet, hvor en aktionær

opnår bestemmende indflydelse, inden han bliver omfattet af tilbudspligten, f.eks. ved at have under 33 % af stemmerne i et børsnoteret selskab, men alligevel mulighed for at udøve bestemmende indflydelse.«

- At erhvervelsen ville udløse **pligt til at udarbejde koncernregnskab** og dermed mere information til markedet, var ikke tilstrækkeligt: »aktionærernes stilling i selskaberne for så vidt angår medindflydelse og økonomisk udbytte forbliver uændret.«
- Argumentet om, at erhververen ikke nødvendigvis havde midler til at gennemføre et fuldt overtagelsestilbud, blev afvist kontant: »Det må være et internt spørgsmål i K, om man har de fornødne midler til at gennemføre konsekvenserne af en påtænkt erhvervelse.«

Fondsrådet formulerede samtidig den fortolkningsnorm, der stadig bærer praksis: **dispensationsadgangen skal fortolkes snævert af hensyn til mindretalsaktionærernes beskyttelse**, og et ønske om varigt at opnå kontrol er »kerneområdet for tilbudspligten«.

At dispensationssager fortsat forekommer, fremgår af Erhvervsankenævnets kendelse af 12. oktober 2021 i 21/05409, der angik aktindsigt i Finanstilsynets sag om dispensation fra tilbudspligt efter overtagelsen af et selskab, og hvor tilsynets tavshedspligt efter KML § 224, stk. 1 og partsreglen i § 231, stk. 1 var afgørende. Selve dispensationsafgørelserne er derimod ikke gennemgående offentligt prøvede, hvilket i sig selv er en konsekvens af det snævre partsbegreb.

LOV Lov om kapitalmarkeder § 46, stk. 2 · Lov om kapitalmarkeder § 224, stk. 1 · Lov om kapitalmarkeder § 231, stk. 1

PRAKSIS **Erhvervsankenævnet** · Delvis aktindsigt i sag om dispensation fra tilbudspligt efter overtagelse af BB A/S — 12.10.2021

Erhvervsankenævnet · Erhvervsankenævnet stadfæster afslag på dispensation fra tilbudspligt ved erhvervelse af stemmeflertal i børsnoterede selskaber — 21.10.2003

§ 7 Frivillige overtagelsestilbud efter KML § 47 og forbuddet mod egenkontrollerede betingelser

Lov om kapitalmarkeder § 47 fanger den situation, hvor kontrol endnu ikke er opnået, men hvor tilbuddet fremsættes netop med henblik på at erhverve kontrol:

> *»Fremsættes et offentligt frivilligt overtagelsestilbud med henblik på at erhverve kontrol som nævnt i § 45, uden der foreligger tilbudspligt efter § 45, skal tilbudsgiveren give alle selskabets aktionærer mulighed for at afhænde deres aktier på identiske vilkår.«*

Definitionen i bekendtgørelsens § 2, nr. 1 binder de to tilbudstyper sammen: et overtagelsestilbud er et offentligt tilbud til aktionærerne i et selskab med aktier optaget til handel på et reguleret marked, »som følger efter erhvervelse af kontrol med målselskabet eller har erhvervelse af kontrol med målselskabet som formål, uanset om tilbuddet er pligtmæssigt eller frivilligt«. Det svarer til direktivets art. 2, stk. 1, litra a.

Sondringen mellem de to tilbudstyper slår igennem på betingelsessiden:

- **Pligtmæssige tilbud må slet ikke betinges.** Bekendtgørelsens § 17 er kategorisk: »Tilbudsgiver må ikke knytte betingelser til et pligtmæssigt tilbud.«
-

Frivillige tilbud må betinges – men ikke af forhold, tilbudsgiveren selv råder over. Efter § 18 må tilbudsgiveren »ikke knytte betingelser til et frivilligt tilbud, hvis opfyldelse tilbudsgiver har kontrol over«. Til gengæld kan tilbudsgiveren efter § 25, stk. 2 frafalde eller reducere fastsatte betingelser mod at udarbejde et tillæg til tilbudsdokumentet, der skal godkendes af Finanstilsynet og offentliggøres.

Finansieringssikkerhed er en fælles forudsætning for begge tilbudstyper: efter bekendtgørelsens § 8 skal tilbudsgiveren, **inden** meddelelsen gives, sikre sig fuldt ud at kunne opfylde ethvert kontantkrav og have truffet alle rimelige foranstaltninger for enhver anden modydelse. Det er en direkte gennemførelse af det generelle princip i direktivets art. 3, stk. 1, litra e.

LOV Bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 8 Bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 17 Bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 18 Lov om kapitalmarkeder § 47

§ 8 Meddelelse, tilbudsdokument og Finanstilsynets forudgående godkendelse

Lov om kapitalmarkeder § 48 fastslår i to korte stykker, at tilbudsgiveren skal udarbejde og offentliggøre et tilbudsdokument, som **skal godkendes af Finanstilsynet**, og at dokumentet skal indeholde de oplysninger, der er nødvendige, for at aktionærerne kan tage stilling på et velinformeret grundlag. Bestemmelsen gennemfører direktivets art. 6, stk. 2, og det materielle indhold er udmøntet i bekendtgørelsen med hjemmel i § 49.

Tidslinjen er stram og forskellig for de to tilbudstyper:

Trin	Pligtmæssigt tilbud	Frivilligt tilbud
Meddelelse	Hurtigst muligt efter tilbudspligtens indtræden, med oplysning om hvornår og på hvilket grundlag pligten er indtrådt, jf. § 3, stk. 1	Hurtigst muligt efter beslutningen om at fremsætte tilbud, jf. § 4, stk. 1
Tilbudsdokument	Senest **4 uger** efter pligtens indtræden, jf. § 3, stk. 2	Senest **4 uger** efter offentliggørelsen af beslutningen, jf. § 4, stk. 2
Godkendelse	Finanstilsynet skal godkende dokumentet, **inden** offentliggørelse må finde sted, jf. § 11	Som ved pligtmæssige tilbud
Tilbudsperiode	Mindst 4 og højst 10 uger fra offentliggørelsen, jf. § 9, stk. 1	Som ved pligtmæssige tilbud
Forlængelse	Mindst 2 uger ad gangen; ud over 10 uger kun med henblik på myndighedsgodkendelse og højst 9 måneder, jf. § 9, stk. 2-3	Som ved pligtmæssige tilbud
Resultat	Senest **18 timer** efter tilbudsperiodens udløb meddeles forlængelse/afslutning med foreløbigt resultat; endeligt resultat senest 3 hverdage efter, jf. § 21, stk. 3	Som ved pligtmæssige tilbud

Indholdskravene i § 10 er detaljerede og går videre end direktivets minimum. Ud over de klassiske oplysninger om målselskab, tilbudsgiver, kurs og modydelse kræves bl.a. oplysning om tilbudsgiverens **intentioner og strategi**, herunder bibeholdelse af arbejdspladser og enhver væsentlig ændring af ansættelsesvilkår; om

planlagte **udbetalinger af målselskabets midler** i de første 12 måneder efter gennemførelsen; **oversigter over personer, der handler i forståelse med** henholdsvis målselskabet og tilbudsgiveren; eventuelle **aftaler om stemmeudøvelse**; samt en bekræftelse af, at bonusforbuddet i § 19 er respekteret.

Offentliggørelse sker efter § 20 via elektroniske medier i de lande, hvor aktierne er optaget til handel, med samtidig indberetning til Finanstilsynet og til operatøren af det regulerede marked, og med orientering af lønmodtagernes repræsentanter. Efter § 12 skal væsentlige ændringer i tilbudsdokumentets oplysninger, som ikke er forbedringer, offentliggøres hurtigst muligt. § 22 pålægger nu tillige indsendelse til det fælles europæiske adgangspunkt (ESAP) i maskinlæsbart format.

Konkurrerende tilbud reguleres i § 26: meddelelse skal offentliggøres inden udløbet af tilbudsperioden for det allerede foreliggende tilbud, bekendtgørelsens øvrige regler gælder tilsvarende, og et konkurrerende tilbud kan kun trækkes tilbage, hvis der gives meddelelse om et nyt konkurrerende tilbud.

Der findes ikke en selvstændig vejledning eller et cirkulære om overtagelsestilbud; den administrative fortolkningsramme udgøres af bekendtgørelsen selv sammenholdt med forarbejderne og Finanstilsynets offentliggjorte afgørelser.

LOV Bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 3, stk. 1, 2 Bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 9, stk. 1-3 Bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 10 Bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 21, stk. 3 Lov om kapitalmarkeder § 48, stk. 1, 2 Lov om kapitalmarkeder § 49

§ 9 Prisen i det pligtmæssige tilbud – højestekursreglen, aktieklasser og modydelse

Prisreglen er tilbudspligtens økonomiske kerne. Bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 13, stk. 1 bestemmer:

> *»Den tilbudte kurs i et pligtmæssigt tilbud skal mindst svare til den højeste pris, som tilbudsgiver eller personer, der handler i forståelse med tilbudsgiveren, har betalt for de allerede erhvervede aktier i målselskabet i de seks måneder, der går forud for tilbudsdokumentets godkendelse.«*

Danmark har dermed valgt den korteste af de perioder, direktivets art. 5, stk. 4 tillader – direktivet giver medlemsstaterne valget mellem mindst seks og højst tolv måneder. Forarbejderne til § 45 bekræfter dette valg udtrykkeligt.

Flere aktieklasser. Efter § 14, stk. 1 skal der fastsættes en kurs for hver aktieklasse: højestekursprincippet for de klasser, hvor tilbudsgiveren har erhvervet aktier, og markedskursprincippet for de øvrige. Er kun nogle aktieklasser optaget til handel, må kursen for de ikke-optagne klasser efter § 14, stk. 2 højst være 50 pct. højere end kursen for de optagne aktier – en værnsregel mod at kanalisere en kontrolpræmie til unoterede A-aktier.

Finanstilsynets kursregulering. § 15, stk. 1 giver Finanstilsynet adgang til at regulere den tilbudte kurs op eller ned i fem tilfælde: kursmanipulation, påvirkning af ekstraordinære begivenheder, tilbud afgivet med henblik på at redde et nødlidende selskab, omgåelse af ligebehandlingsprincippet, eller når tilbudskursen er væsentligt lavere end markedskursen. Ved reguleringen kan tilsynet efter § 15, stk. 2 anvende højeste kurs eller gennemsnitskurs over 12 måneder, målselskabets likvidationsværdi eller andre objektive kriterier. Kataloget er

en næsten ordret national udnyttelse af den valgfrihed, direktivets art. 5, stk. 4, 2. afsnit, giver medlemsstaterne. Anmodning fra tilbudsgiveren skal indgives hurtigst muligt efter meddelelsen, jf. § 15, stk. 3.

Modydelsen. Efter § 16, stk. 1 kan der tilbydes stemmeberettigede aktier, kontanter eller en kombination. Kontanter skal dog tilbydes som valgmulighed, når modydelsen ikke består af likvide aktier optaget til handel på et reguleret marked, jf. stk. 2 – og under alle omstændigheder, hvis tilbudsgiveren eller personer, der handler i forståelse med denne, i perioden fra seks måneder før tilbudsdokumentets offentliggørelse og indtil tilbuddets afslutning **mod kontanter har erhvervet aktier svarende til mindst 5 pct. af stemmerettighederne**, jf. stk. 3.

LOV Bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 13, stk. 1, 2
Bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 14, stk. 1, 2
Bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 15, stk. 1-3
Bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 16, stk. 1-3

§ 10 Ligebehandling under og efter tilbuddet – forbedring, tillæg og efterfølgende køb

Ligebehandlingsprincippet er formuleret ganske kort i bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 5: »Tilbudsgiver skal behandle alle aktionærer inden for samme aktieklasse lige.« Det svarer til det første af de generelle principper i direktivets art. 3, stk. 1, litra a.

Princippet håndhæves gennem tre operative mekanismer:

1) Køb under tilbudsperioden – automatisk forhøjelse. Efter § 6 skal tilbudsgiveren forhøje sit tilbud tilsvarende, hvis vedkommende eller en person, der handler i forståelse med denne, efter tilbudsdokumentets godkendelse og inden meddelelsen om tilbuddets afslutning indgår aftale om køb af aktier på mere fordelagtige vilkår end de tilbudte. Reglen gælder tilsvarende for konvertible gældsbreve, tegningsrettigheder, optioner og warrants, hvis tilbuddet omfatter disse, og ejerne heraf skal sikres en forholdsmæssigt lige behandling indbyrdes og i forhold til aktionærerne.

2) Forbedring ved tillæg – også til dem, der allerede har accepteret. Efter § 25, stk. 1 kan tilbudsgiveren forbedre vilkårene indtil fristen i § 21, stk. 3, mod at udarbejde et tillæg til tilbudsdokumentet, der godkendes af Finanstilsynet og offentliggøres. Sidste led i § 6 sikrer, at aktionærer, der allerede har accepteret det oprindelige tilbud, skal gives de samme forbedrede vilkår. Sker ændringen inden for de sidste to uger af tilbudsperioden, forlænges perioden, så den udløber to uger efter offentliggørelsen af tillægget, jf. § 25, stk. 3.

3) Køb efter tilbuddets afslutning – kompensationspligt i 6 måneder. Den skarpeste regel er § 7: indgår tilbudsgiveren eller en person, der handler i forståelse med denne, inden for seks måneder efter meddelelsen om tilbuddets afslutning aftale om køb af aktier på mere fordelagtige vilkår end de tilbudte, **skal de aktionærer, der accepterede tilbuddet, kompenseres**. Kompensationen skal ydes kontant i samme valuta som tilbuddet og udgøre forskellen mellem tilbuddets modydelse og den efterfølgende modydelse. Reglen lukker det oplagte omgåelseshul, hvor en tilbudsgiver holder tilbudskursen lav og efterfølgende køber de resterende poster dyrere.

LOV Bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 5 Bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 6
Bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 7, stk. 1, 2
Bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 25, stk. 1, 3

§ 11 Målselskabets ledelse: redegørelsespligt, medarbejderinformation og bonusforbud

Overtagelsestilbudsreglerne pålægger ikke kun tilbudsgiveren pligter. Efter bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 23, stk. 1 skal målselskabets øverste ledelsesorgan udarbejde en »korrekt og fyldestgørende redegørelse«, der skal indeholde

> *»ledelsesorganets holdning til tilbuddet og begrundelsen herfor, herunder ledelsesorganets holdning til konsekvenserne for alle selskabets interesser og til tilbudsgivers strategiske planer for målselskabet samt disses sandsynlige konsekvenser for beskæftigelsen og driftsstederne.«*

Redegørelsen skal offentliggøres **inden udløbet af første halvdel af tilbudsperioden**, jf. § 23, stk. 3, og der skal udarbejdes en supplerende redegørelse, hvis et tillæg efter § 25, stk. 1, gør den oprindelige redegørelse misvisende, jf. § 23, stk. 5. Ved flere samtidige tilbud kan der udarbejdes én samlet redegørelse, og fristen beregnes ud fra det senest offentliggjorte tilbudsdokument.

Modtager ledelsen en særskilt udtalelse fra lønmodtagernes repræsentanter om konsekvenserne for beskæftigelsen, skal den offentliggøres hurtigst muligt, jf. § 23, stk. 4. Dette svarer til kravet i direktivets art. 3, stk. 1, litra b om, at ledelsen skal udtale sig om virkningerne for beskæftigelsen, beskæftigelsesvilkårene og driftsstedernes placering.

Målselskabet er efter § 24 forpligtet til – for tilbudsgiverens regning – hurtigst muligt at sende meddelelse om tilbudsdokumentet, redegørelsen og øvrige oplysninger, tilbudsgiveren ønsker udsendt, til de navnenoterede aktionærer. Tilbudsgiveren kan dog højst kræve tre henvendelser med egne oplysninger; herefter kan målselskabet afvise at videresende.

Endelig indeholder § 19 et **bonusforbud**: fra det tidspunkt, hvor forhandlingerne med målselskabet indledes, og indtil de afbrydes eller tilbuddet gennemføres, må hverken tilbudsgiveren, personer der handler i forståelse med denne, eller målselskabets ledelse indgå aftaler eller ændre bestående aftaler om bonus eller lignende ydelser til målselskabets ledelse. Forbuddet skal bekræftes i tilbudsdokumentet, jf. § 10-, og understøtter det generelle princip om, at ledelsen skal varetage selskabets interesser som helhed. Kompetencefordelingen mellem selskabsorganerne under en overtagelsessituation behandles nærmere i selskabsorganernes-kompetence-og-generalklausulen.

LOV Bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 19

Bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 23, stk. 1, 3-5 Bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 24

§ 12 Efter tilbuddet: tvangsindløsning efter selskabsloven §§ 70-71 og afnotering

Et gennemført overtagelsestilbud fører typisk videre til tvangsindløsning af de resterende minoritetsaktionærer og til afnotering. Her mødes kapitalmarkedsretten og selskabsretten.

Prisfastsættelsen. Hovedreglen i selskabsloven § 70, stk. 2 er, at indløsningskursen ved uenighed fastsættes af en skønsmand udmeldt af retten efter § 67, stk. 3. Men ved indløsning **i forbindelse med et gennemført overtagelsestilbud** finder kapitalmarkedslovens prisfastsættelsesregler anvendelse, medmindre en minoritetskapitalejer over for den indløsende kapitalejer anmoder om skønsmandsvurdering. Det samme følger af § 71, stk. 1, der udtrykkeligt kobler til tilbudspligten efter KML § 45.

Rimelighedspræsumtionen. Selskabsloven § 70, stk. 4 indeholder to præsumtioner, der begrænser skønsmandsadgangen:

> *»Er der tale om indløsning i forlængelse af et frivilligt tilbud, anses prisen under alle omstændigheder for rimelig, hvis tilbudsgiveren ved accept af tilbuddet har erhvervet mindst 90 pct. af den stemmeberettigede kapital, som var omfattet af tilbuddet. Er der tale om indløsning efter et pligtmæssigt tilbud, betragtes modydelsen i tilbuddet under alle omstændigheder som rimelig.«*

Bestemmelsen gennemfører direktivets art. 15, stk. 5 og betyder i praksis, at et korrekt gennemført **pligtmæssigt** tilbud afskærer den efterfølgende priskamp.

Frister og modydelse. Anmodning om indløsning i forbindelse med et gennemført overtagelsestilbud skal fremsættes senest **3 måneder** efter tilbudsperiodens udløb, jf. § 71, stk. 3 – svarende til fristen i direktivets art. 15, stk. 4. Modydelsen kan efter § 71, stk. 2 have samme form som i det oprindelige tilbud eller erlægges kontant, men **minoritetskapitalejere kan altid forlange kontantbetaling**.

Afnotering. Erhvervsankenævnet stadfæstede ved kendelse af 15. august 2016 i 2016-2340 en afgørelse om afnotering af et selskab fra Nasdaq Copenhagen efter gennemførelsen af et frivilligt og et pligtmæssigt købstilbud, med afsæt i den dagældende værdipapirhandelslovs §§ 22 og 25 sammenholdt med selskabslovens § 70 om tvangsindløsning. Forud herfor havde nævnet ved delkendelse af 14. april 2016 i 2016-2340 taget stilling til en minoritetsaktionærs partsstatus ved sletningen fra handel og officiel notering. Samme problemstilling – en minoritetsaktionærs klage over afnotering – var afvist på grund af manglende partsstatus i nævnets kendelse af 30. april 2013 i 2012-0033089.

Også den **selskabsretlige** vej til indløsning er søgt anfægtet uden held: i Erhvervsankenævnets afgørelse af 1. juli 2005 i 04-201.488 blev en aktionær anset for ikke klageberettiget over registreringen af en vedtægtsændring om tvangsindløsning af minoritetsaktionærer. Selve tvangsindløsningen og minoritetsbeskyttelsen som selvstændigt emne behandles i aktionaerkonflikt.

At aktindsigt i afnoteringsforløb fortsat rejser tvister, viser Erhvervsankenævnets kendelse af 4. december 2025 i 25/10147, hvor nævnet udvidede aktindsigten i Finanstilsynets kommunikation med børsoperatøren i en afnoteringssag under anvendelse af KML §§ 224, 231 og 232 sammenholdt med offentlighedslovens §§ 7, 14 og 35.

LOV Lov om kapitalmarkeder § 45 · Selskabsloven § 67, stk. 3 · Selskabsloven § 70, stk. 1-4 · Selskabsloven § 71, stk. 1-3

PRAKSIS
- **Erhvervsankenævnet** · Erhvervsankenævnet udvider aktindsigt i Finanstilsynets kommunikation med børsoperatør om afnoteringssag — 04.12.2025
- **Erhvervsankenævnet** · Stadfæstelse af afgørelse om afnotering af B A/S fra Nasdaq Copenhagen — 15.08.2016
- **Erhvervsankenævnet** · Minoritetsaktionærs partsstatus ved sletning af børsnoteret selskab fra handel og officiel notering — 14.04.2016

Erhvervsankenævnet · Afvisning af klage over afnotering af aktieselskab grundet manglende partsstatus for minoritetsaktionær	30.04.2013
Erhvervsankenævnet · Aktionær ikke klageberettiget over registrering af vedtægtsændring om tvangsindløsning af minoritetsaktionærer	01.07.2005

§ 13 Partsstatus, aktindsigt og klageadgang i Finanstilsynets tilbudspligtssager

Et gennemgående – og for minoritetsaktionærer afgørende – træk ved praksis er, at **partsbegrebet i den finansielle lovgivning er udtømmende og bevidst afviger fra det almindelige forvaltningsretlige partsbegreb**. Efter lov om kapitalmarkeder § 231, stk. 1 anses som part »enhver, som en afgørelse retter sig mod«, for så vidt angår den del af sagen, som vedrører den pågældende, og stk. 2 opregner udtømmende de yderligere tilfælde. Sammen med den skærpede tavshedspligt i § 224, stk. 1 – der er strafsanktioneret efter straffelovens §§ 152-152 e – indebærer det, at aktionærer sjældent får indsigt i eller klageadgang over tilsynets tilbudspligtsafgørelser.

Erhvervsankenævnets praksis er konsekvent på tværs af den finansielle lovgivning:

Afgørelse	Klager	Udfald
2005-0002562 (2006)	Storaktionær i sag om eventuel tilbudspligt	Partsstatus efter værdipapirhandelslovens § 84 b prøvet
2007-0014729 (2008)	Fond og datterselskaber ramt af afgørelse rettet mod en bank	Klage afvist – kun adressaten er part og klageberettiget
2010-0021305 (2010)	Kunde i finansiel virksomhed	Ikke part; aktindsigt afskåret af tavshedspligten
2013-0034166 (2013)	Minoritetsaktionærer	Hverken partsstatus eller aktindsigt
2015-4567 (2015)	Tidligere bestyrelsesmedlemmer	Ikke parter efter værdipapirhandelslovens § 84 b
18/08036 (2019)	Kapitalejer i andelskasse	Klage afvist – det særlige partsbegreb er udtømmende
18/08302 (2019)	Kapitalejere og tidligere bestyrelsesmedlemmer	Afslag på aktindsigt stadfæstet
19/00716 (2019)	Kapitalejer	Afslag stadfæstet
21/05409 (2021)	Aktindsigtssøgende i dispensationssag om tilbudspligt	Kun delvis aktindsigt

Begrundelsen for det snævre partsbegreb er formuleret ordret i forarbejderne, som nævnet gengiver i 18/08036:

> *»Det særlige partsbegreb er nødvendigt for at undgå en udhuling af Finanstilsynets tavshedspligt, da parters adgang til aktindsigt efter forvaltningsloven ikke tilsidesættes af tavshedspligtsreglerne.«*

Dog viser 25/10147 fra december 2025, at nævnet ikke uden videre accepterer tilsynets afgrænsning, men foretager en selvstændig prøvelse og i givet fald udvider aktindsigten.

Den praktiske konsekvens er væsentlig: for en minoritetsaktionær, der mener, at en kontrollerende aktionær har forsømt sin tilbudspligt, er den administrative vej typisk lukket. Det er netop derfor, at spørgsmålet i

BS-43107/2019-SHR blev rejst som et civilt søgsmål ved Sø- og Handelsretten. Direktivets art. 4, stk. 6 overlader udtrykkeligt til medlemsstaterne at fastsætte, om og under hvilke omstændigheder tilbudsparter har adgang til administrativ eller retslig prøvelse. Finanstilsynets administrative reaktioner i øvrigt behandles i finanstilsynets-afgoerelser.

LOV Forvaltningsloven § 9, stk. 1 · Lov om kapitalmarkeder § 224, stk. 1 · Lov om kapitalmarkeder § 231, stk. 1, 2 · Offentlighedsloven § 35

PRAKSIS

Sø- og Handelsretten · Sag om tilbudspligt ved aktieoverdragelse i Boliga Gruppen A/S (tidl. Euroinvestor.com A/S)	20.01.2021
Erhvervsankenævnet · Erhvervsankenævnet udvider aktindsigt i Finanstilsynets kommunikation med børsoperatør om afnoteringssag	04.12.2025
Erhvervsankenævnet · Delvis aktindsigt i sag om dispensation fra tilbudspligt efter overtagelse af BB A/S	12.10.2021
Erhvervsankenævnet · Afslag på aktindsigt i Finanstilsynets nødlidende-afgørelse: Kapitalejer uden partsstatus og skærpet tavshedspligt	13.06.2019
Erhvervsankenævnet · Kapitalejer i andelskasse nægtet partsstatus ved Finanstilsynets afgørelse om forventet nødlidende status	11.04.2019
Erhvervsankenævnet · Afslag på aktindsigt i tilsynssager om forsikringsselskab under likvidation – hverken partsstatus eller meroffentlighed	07.03.2019
Erhvervsankenævnet · Tidligere bestyrelsesmedlemmer nægtet aktindsigt i sag om prospektgodkendelse og konkursundersøgelse	08.06.2015
Erhvervsankenævnet · Sag om aktindsigt for minoritetsaktionærer i sag om inddragelse af fondsmæglerselskabs tilladelse	30.09.2013
Erhvervsankenævnet · Afslag på aktindsigt og manglende partsstatus for forsikringskunde i sag hos Finanstilsynet	03.06.2010
Erhvervsankenævnet · Erhvervsankenævnet afviser klage fra K Fonden: Ikke partsstatus ved afgørelse rettet mod bank	21.07.2008
Erhvervsankenævnet · Partsstatus til storaktionær i sag om eventuel tilbudspligt – Erhvervsankenævnets kendelse af 22. juni 2006	22.06.2006

§ 14 Håndhævelse: tilsyn efter § 211, straf efter § 247 og det civilretlige spor

Tilsynet. Finanstilsynet påser efter lov om kapitalmarkeder § 211, stk. 1 overholdelsen af loven og regler fastsat i medfør heraf – herunder §§ 44-49 og bekendtgørelse om overtagelsestilbud. Tilsynet er dermed også den kompetente myndighed i direktivets art. 4-forstand, og godkendelseskompetencen efter KML § 48, stk. 1 og bekendtgørelsens § 11 giver tilsynet en forudgående, ikke blot efterfølgende, kontrol med tilbudsprocessen.

Straf. Overtrædelse af både § 45 og § 47 er strafbelagt med bøde efter § 247, stk. 1, medmindre højere straf er forskyldt efter den øvrige lovgivning. Forarbejderne præciserer ansvarssubjekt og gerningsindhold:

> *»Ansvarssubjektet for overtrædelse af bestemmelsen er den person (fysisk eller juridisk), der har opnået kontrol over målselskabet. […] Den strafbare handling består i, at en erhverver, der opnår kontrol med et målselskab, ikke fremsætter et tilbud til de øvrige aktionærer om at erhverve deres aktier på identiske vilkår.«*

Er kontrollen opnået af en virksomhed, rejses tiltale som udgangspunkt mod virksomheden frem for mod de fysiske personer i ledelsen. Forarbejderne opregner tre typetilfælde af overtrædelse: manglende fremsættelse

af tilbud, manglende identiske vilkår inden for samme aktieklasse, og tilbud der ikke rettes til alle aktionærer – herunder aftaler med en storaktionær om, at tilbuddet ikke skal omfatte denne.

Det historiske hjemmelsproblem. Behovet for et klart lovgrundlag illustreres af Erhvervsankenævnets kendelse af 7. januar 1993 i 90-21.167, hvor nævnet fandt, at der manglede hjemmel til at sanktionere aktionærer for overtrædelse af de dagældende **børsetiske regler** om tilbudspligt. Tilbudspligten blev først lovfæstet ved indsættelsen af værdipapirhandelslovens § 31 og har siden gennemgået flere skærpelser, indtil den blev overført til lov om kapitalmarkeder i 2017.

Det civilretlige spor. Fordi det snævre partsbegreb i praksis afskærer minoritetsaktionærer fra at forfølge tilbudspligten administrativt, føres tvisten i stedet ved domstolene. Sø- og Handelsrettens dom af 20. januar 2021 i BS-43107/2019-SHR om tilbudspligt ved aktieoverdragelse i Boliga Gruppen A/S (tidligere Euroinvestor.com A/S) er det centrale eksempel; dommen blev anket til Østre Landsret. Praksis på området må derfor forventes at blive udviklet af domstolene snarere end af tilsynsmyndigheden og Erhvervsankenævnet.

LOV Lov om kapitalmarkeder § 45 · Lov om kapitalmarkeder § 47 · Lov om kapitalmarkeder § 211, stk. 1 · Lov om kapitalmarkeder § 247, stk. 1

PRAKSIS	**Sø- og Handelsretten** · Sag om tilbudspligt ved aktieoverdragelse i Boliga Gruppen A/S (tidl. Euroinvestor.com A/S)	20.01.2021
	Erhvervsankenævnet · Manglende hjemmel til sanktioner mod aktionærer ved overtrædelse af børsetiske regler om tilbudspligt	07.01.1993

§ 15 Afgrænsning: andre tilbudspligtsbegreber og tilstødende regelsæt

Ordet »tilbudspligt« bruges i dansk ret om flere indbyrdes uafhængige retsinstitutter, og sammenblanding er en klassisk fejlkilde.

Lejelovens tilbudspligt. Ved salg af en udlejningsejendom – eller af aktiemajoriteten i det selskab, der ejer ejendommen – har lejerne en tilbudspligtsbeskyttet forkøbsret. Højesteret tog i BS-30430/2019-HJR stilling til, om tilbudspligten udløses ved salg af aktiemajoriteten til flere erhververe, som hver især ikke opnår stemmemajoritet. Sagen er interessant som analogi – spørgsmålet om samlet vs. individuel majoritet ligner »acting in concert«-problemet – men afgørelsen er truffet på lejelovens grundlag og kan **ikke** overføres til kapitalmarkedsrettens kontrolbegreb i KML § 44. En arbejdsgruppe under Social- og Boligministeriet har i en udvalgsrapport fra august 2025 foreslået at udvide den lejeretlige tilbudspligt til også at omfatte kapitalforhøjelser og ændringer af stemmevægte – et forslag der netop adresserer de omgåelsesmuligheder, som kapitalmarkedsretten håndterer gennem § 44, stk. 2 og 3.

Selskabsretlig forkøbsret. Selskabsloven § 67 om vedtægtsbestemt forkøbsret ved overgang af kapitalandele er et tredje, rent selskabsretligt institut, der alene får betydning for tilbudspligten som prisfastsættelsesmekanisme via henvisningen i § 70, stk. 2.

Uden for denne oversigt falder desuden:

- **Markedsmisbrug og oplysningsforpligtelser efter MAR** – insiderhandel, kursmanipulation og udsteders løbende oplysningspligt behandles i markedsmisbrug-kursmanipulation. Bemærk dog samspillet: en beslutning om at fremsætte et tilbud vil typisk udgøre intern viden, og bekendtgørelsens § 20 henviser udtrykkeligt til offentliggørelses- og indberetningsreglerne i KML §§ 24-25.

- **Prospektpligt og prospektansvar** ved værdipapirudbud.
- **Købers due diligence, garantier og loyal oplysningspligt** ved overdragelse af unoterede virksomheder, jf. due-diligence-virksomhedsoverdragelse.
- **Konkurrenceretlig fusionskontrol** af selve opkøbet, jf. fusionskontrol. I praksis er koblingen dog konkret relevant: en myndighedsgodkendelse er efter bekendtgørelsens § 9, stk. 3 den eneste lovlige grund til at forlænge tilbudsperioden ud over ti uger.

LOV Bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 9, stk. 3 | Lov om kapitalmarkeder § 44, stk. 2, 3 | Selskabsloven § 67 | Selskabsloven § 70, stk. 2

PRAKSIS **Højesteret** · Højesterets afgørelse om tilbudspligt ved salg af aktiemajoritet til flere erhververe uden individuel stemmemajoritet 06.05.2020

§ 16 Sammenfatning og retskildebilledet

Tilbudspligten er et regelsæt med skarpe, objektive tærskler og en meget begrænset skønsmargin. Retsstillingen kan sammenfattes således:

Udløsningen er formaliseret: kontrol formodes ved en tredjedel af stemmerne, jf. KML § 44, stk. 1, og formodningen kan kun afkræftes i »særlige tilfælde« med bevisbyrden hos erhververen. Sidestillet hermed står aftalebaseret rådighed over stemmer og beføjelsen til at udpege ledelsesflertallet, jf. stk. 2. Det afgørende praktiske skæringspunkt er, om der er sket en **erhvervelse** – passiv kontrolopnåelse og ren konsolidering falder uden for § 45.

Undtagelserne er udtømmende opregnet i § 46, stk. 1, og dispensationsadgangen i stk. 2 fortolkes snævert. Erhvervsankenævnets kendelse i 02-232.061 står fortsat som det klareste udtryk for, at hverken erhvervelsens beskedne størrelse, en spredt aktionærkreds, allerede eksisterende faktisk kontrol, øget regnskabsinformation eller erhververens økonomi kan bære en fritagelse. Kerneområdet er nødlidende selskaber, hvor rekonstruktionen også tjener minoriteten.

Processen er tæt reguleret i bekendtgørelsen: meddelelse straks, tilbudsdokument inden fire uger, forudgående godkendelse fra Finanstilsynet, tilbudsperiode på 4-10 uger, ledelsesredegørelse inden halvvejs, og resultatmeddelelse inden 18 timer. Ligebehandlingen håndhæves gennem højestekursreglen i bekendtgørelsens § 13, forhøjelsespligten i § 6 og – vigtigst – kompensationspligten ved efterfølgende køb i § 7.

Retskildebilledet er skævt. Der er ingen selvstændig vejledning eller RM på området, og administrativ prøvelse er i vidt omfang lukket af det udtømmende partsbegreb i KML § 231 og tavshedspligten i § 224. De tungeste fortolkningskilder er derfor (1) de udførlige specielle bemærkninger til §§ 44-48 i lovforslag L 155 (2016/17), (2) overtagelsestilbudsdirektivet og ESMA's udtalelser om »acting in concert«, (3) Erhvervsankenævnets – overvejende procesretlige – praksis, og (4) i stigende grad domstolene, jf. BS-43107/2019-SHR, der er anket til Østre Landsret.

For rådgiveren betyder det, at risikoanalysen ved en påtænkt transaktion i børsnoterede selskaber ikke kan stoppe ved en simpel stemmeoptælling: ejeraftaler, stemmeoverførsler, udpegningsrettigheder, egne aktier og koordineret adfærd skal vurderes samlet – og en fejlvurdering rammer både strafferetligt efter § 247 og civilretligt over for de øvrige aktionærer.

LOV Bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 13, stk. 1 | Lov om kapitalmarkeder § 44, stk. 1, 2 | Lov om kapitalmarkeder § 45 | Lov om kapitalmarkeder § 46, stk. 1, 2 | Lov om kapitalmarkeder § 247, stk. 1

PRAKSIS **Sø- og Handelsretten** · Sag om tilbudspligt ved aktieoverdragelse i Boliga Gruppen A/S (tidl. Euroinvestor.com A/S) 20.01.2021

Erhvervsankenævnet · Erhvervsankenævnet stadfæster afslag på dispensation fra tilbudspligt ved erhvervelse af stemmeflertal i børsnoterede selskaber 21.10.2003

REFERENCE Lovgrundlag

8 paragraffer

Bekendtgørelse om overtagelsestilbud § 13	stk. 1	Lov om kapitalmarkeder § 44	stk. 1-3
Lov om kapitalmarkeder § 45		Lov om kapitalmarkeder § 46	stk. 1, 2
Lov om kapitalmarkeder § 47		Lov om kapitalmarkeder § 48	stk. 1
Lov om kapitalmarkeder § 247	stk. 1	Selskabsloven § 70	stk. 2

MATERIALE Citerede afgørelser

22 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS 1

06.05.2020	Højesterets afgørelse om tilbudspligt ved salg af aktiemajoritet til flere erhververe uden individuel stemmemajoritet	bs-30430-2019-hjr-m.fl.

SØ- OG HANDELSRETTEN · SPECIALRET 2

20.01.2021	Sag om tilbudspligt ved aktieoverdragelse i Boliga Gruppen A/S (tidl. Euroinvestor.com A/S)	BS-43107/2019-SHR
15.11.2006	Kapitalforhøjelse i strid med aktionæroverenskomst – Sø- og Handelsrettens dom	H-57-05

BYRETTEN · FØRSTE INSTANS 1

05.04.2023	Partnerselskab kunne ikke nægte at registrere aktiekøber i ejerbogen og var ikke bundet af ejeraftalens begrænsninger i aktionærens rettigheder	10915-14049

SKATTERÅDET · ADMINISTRATIV MYNDIGHED 2

20.11.2009	Sambeskatning ved kontrol via bestyrelsesflertal i aktionæroverenskomst	09-041085
21.04.2009	Aktionæroverenskomst giver ikke fælles bestemmende indflydelse	08-158654

ERHVERVSANKENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 16

04.12.2025	Erhvervsankenævnet udvider aktindsigt i Finanstilsynets kommunikation med børsoperatør om afnoteringssag	25/10147
12.10.2021	Delvis aktindsigt i sag om dispensation fra tilbudspligt efter overtagelse af BB A/S	21/05409

13.06.2019	Afslag på aktindsigt i Finanstilsynets nødlidende-afgørelse: Kapitalejer uden partsstatus og skærpet tavshedspligt	19/00716
11.04.2019	Kapitalejer i andelskasse nægtet partsstatus ved Finanstilsynets afgørelse om forventet nødlidende status	18/08036
07.03.2019	Afslag på aktindsigt i tilsynssager om forsikringsselskab under likvidation – hverken partsstatus eller meroffentlighed	18/08302
15.08.2016	Stadfæstelse af afgørelse om afnotering af B A/S fra Nasdaq Copenhagen	2016-2340
14.04.2016	Minoritetsaktionærs partsstatus ved sletning af børsnoteret selskab fra handel og officiel notering	2016-2340
08.06.2015	Tidligere bestyrelsesmedlemmer nægtet aktindsigt i sag om prospektgodkendelse og konkursundersøgelse	2015-4567
30.09.2013	Sag om aktindsigt for minoritetsaktionærer i sag om inddragelse af fondsmæglerselskabs tilladelse	2013-0034166
30.04.2013	Afvisning af klage over afnotering af aktieselskab grundet manglende partsstatus for minoritetsaktionær	2012-0033089
03.06.2010	Afslag på aktindsigt og manglende partsstatus for forsikringskunde i sag hos Finanstilsynet	2010-0021305
21.07.2008	Erhvervsankenævnet afviser klage fra K Fonden: Ikke partsstatus ved afgørelse rettet mod bank	2007-0014729
22.06.2006	Partsstatus til storaktionær i sag om eventuel tilbudspligt – Erhvervsankenævnets kendelse af 22. juni 2006	2005-0002562
01.07.2005	Aktionær ikke klageberettiget over registrering af vedtægtsændring om tvangsindløsning af minoritetsaktionærer	04-201.488
21.10.2003	Erhvervsankenævnet stadfæster afslag på dispensation fra tilbudspligt ved erhvervelse af stemmeflertal i børsnoterede selskaber	02-232.061
07.01.1993	Manglende hjemmel til sanktioner mod aktionærer ved overtrædelse af børsetiske regler om tilbudspligt	90-21.167

13 PRAKSISOVERSIGT · ERHVERVSRET

Praksisoversigt over procesreglerne for Klagenævnet for Udbud (klagefrist, opsættende virkning, erstatning)

Klagefrist, opsættende virkning, uden virkning og erstatning

Version 2 Opdateret 24. jun. 2026 31 afgørelser · 2004-2026 Læs online

INTRODUKTION

Denne praksisoversigt dækker de processuelle regler for Klagenævnet for Udbud – det administrative klageorgan, der påser overholdelsen af de danske og EU-retlige udbudsregler. Retsgrundlaget udgøres primært af lov om Klagenævnet for Udbud (LBK nr. 448/2025) og udbudsloven (LBK nr. 116/2025), som gennemfører EU's kontroldirektiver 89/665/EØF og 92/13/EØF. Praksis fra nævnets omfattende kendelseskorpus viser, at processuelle spørgsmål – klageberettigelse, overholdelse af klagefrister, standstill-periodens virkning, betingelserne for opsættende virkning og erstatningsudmåling – ofte er afgørende for en sags udfald, og at nævnet anlægger en konsekvent, men faktumafhængig linje på tværs af disse temaer.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Klageberettigelse kræver retlig interesse: en virksomhed, der ikke har deltaget i udbuddet og ville være blevet udelukket, har som udgangspunkt ikke klageadgang.

02 En potentiel underleverandør har ikke klageberettigelse, medmindre der dokumenteres et fast og eksklusivt samarbejdsforhold med en tilbudsgiver.

03 Klagefristerne i lov om Klagenævnet for Udbud § 7 er præklusive – nævnet kan ikke fravige dem, uanset hvornår klageren fik kendskab til de klagegrunde.

04 45-dages-fristen i § 7, stk. 2, nr. 1, løber fra offentliggørelse af bekendtgørelse om kontraktindgåelse; for udbud under tærskelværdier løber den fra underretning med begrundelse.

05 6-måneders-fristen i § 7, stk. 2, nr. 3, gælder for rammeaftaler – herunder også rammeaftaler indgået efter udbud med forhandling uden forudgående offentliggørelse.

06 Standstill-perioden er 10 kalenderdage ved elektronisk underretning og 15 dage ved brev; kontraktindgåelse inden standstill-periodens udløb udgør en selvstændig overtrædelse.

07 Klage indgivet inden standstill-periodens udløb har automatisk opsættende virkning, indtil nævnet har truffet afgørelse.

08 For opsættende virkning efter § 12, stk. 1, kræves kumulative betingelser: fumus boni juris (overvejende sandsynlighed for medhold), uopsættelighed (risiko for uopretteligt tab) og interesseafvejning i klagers favør.

09 Fumus boni juris alene er ikke tilstrækkeligt – klager skal selvstændigt dokumentere uopsættelighed, dvs. at et rent økonomisk tab ikke kan kompenseres efterfølgende.

10 Ved direkte tildeling (uden offentliggørelse) er uopsættelighed typisk opfyldt, fordi klager ellers definitivt afskæres fra kontrakten.

11 En kontrakt skal erklæres for uden virkning efter § 17, stk. 1, bl.a. når den er indgået uden forudgående udbudsbekendtgørelse eller i strid med standstill/opsættende virkning.

12 Undtagelse: kontrakten kan opretholdes trods § 17, stk. 1, hvis væsentlige hensyn til almenhedens interesser gør det nødvendigt, jf. § 17, stk. 3 – men der fastsættes da en alternativ sanktion (bøde/afkortning).

13 Alternative sanktioner efter §§ 18-19 omfatter økonomiske sanktioner til ordregiver, typisk beregnet som en procentdel af kontraktens værdi.

14 Erstatning for positiv opfyldelsesinteresse (tabt fortjeneste) kræver, at klager dokumenterer, at vedkommende ville have vundet kontrakten uden ordregivers overtrædelse.

15 Bevisbyrden for at udbuddet ville være annulleret (og ikke tildelt klager) påhviler ordregiver, jf. Højesterets dom i Montaneisen-sagen (2012).

16 Erstatning for negativ kontraktinteresse (tilbudsudgifter) kræver årsagssammenhæng – kravet afvises, hvis klager var eller burde have været bekendt med den fejl, der udgjorde overtrædelsen, inden tilbudsafgivelse.

17 Erstatningens størrelse fastsættes typisk skønsmæssigt med afsæt i forventet dækningsbidrag, men med nedslag for usikkerhed over kontraktperioden.

18 Nævnets kendelser kan indbringes for domstolene inden 8 uger, jf. § 8, stk. 1; indbringelsen har opsættende virkning for erstatningskendelser.

§ 1 Retsgrundlag og nævnets kompetence

Klagenævnet for Udbud er oprettet ved lov om Klagenævnet for Udbud (herefter klagenævnsloven) og behandler klager over overtrædelser af udbudsloven, forsyningsvirksomhedsdirektivet og tilbudsloven. Nævnet sammensættes af et juridisk formandskab (byrets- og landsdommere) og sagkyndige medlemmer udpeget af erhvervsministeren, jf. bekendtgørelse om Klagenævnet for Udbud § 1.

Nævnet har kompetence til at:

- **Annullere** ordregiverens ulovlige beslutninger, herunder tildelingsbeslutninger, jf. klagenævnsloven § 13, stk. 1, nr. 2
- **Suspendere** en igangværende udbudsprocedure, jf. § 13, stk. 1, nr. 1
- **Erklære en kontrakt for uden virkning**, jf. §§ 16-17
- **Pålægge økonomiske sanktioner**, jf. §§ 18-19
- **Tilkende erstatning** for positiv eller negativ kontraktinteresse

Den processuelle ramme er fastlagt i EU's kontroldirektiver (89/665/EØF for den klassiske sektor og 92/13/EØF for forsyningssektoren), som pålægger medlemsstaterne at sikre hurtige og effektive klagemuligheder for forbigåede tilbudsgivere. De materielle udbudsretlige spørgsmål – tildelingskriterier, ukonditionsmæssige tilbud, ligebehandling og gennemsigtighed – behandles i den beslægtede oversigt udbudsret.

LOV Lov om Klagenævnet for Udbud § 13, stk. 1 Lov om Klagenævnet for Udbud § 16 Lov om Klagenævnet for Udbud § 17 Lov om Klagenævnet for Udbud § 18

§ 2 Klageberettigelse – kravet om retlig interesse

Klage til nævnet kan indgives af »enhver, der har en retlig interesse heri«, jf. klagenævnsloven § 6, stk. 1, nr. 1. Derudover har Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen klageadgang, jf. nr. 2. I praksis er det typisk tilbudsgivere eller potentielle tilbudsgivere, der klager, men spørgsmålet om retlig interesse kan give anledning til afvisning i flere scenarier:

Virksomheder, der ikke har deltaget i udbuddet:
I 22/07242 afviste nævnet en klage fra KN Rengøring, som ikke havde ansøgt om prækvalifikation i det nye udbud. Nævnet fastslog, at ordregiver havde tilvalgt den frivillige udelukkelsesgrund i udbudslovens § 137, stk. 1, nr. 4, og at klager ville være blevet udelukket. Da klager aldrig ansøgte, opstod der aldrig en situation, hvor ordregiver skulle tage stilling til *self-cleaning* efter § 138, og klager havde derfor ikke retlig interesse.

Potentielle underleverandører:
I 23/08018 afviste nævnet en klage fra Primatag A/S – en mulig underleverandør af tagmaterialer. Nævnet fastslog, at en potentiel underleverandør som udgangspunkt ikke har klageberettigelse, medmindre der er dokumenteret et *fast samarbejdsforhold* med en tilbudsgiver.

Tab af retlig interesse under sagens behandling:
I 25/03313 afviste nævnet en klage fra Meldgaard Holding A/S, som under klagesagen havde frasolgt samtlige relevante driftsaktiviteter. Nævnet understregede, at retlig interesse skal være *reel og konkret* – et holdingselskab uden egen operativ markedsinteresse kan ikke konstruere klageberettigelse via udbudslovens § 144.

Lov om Klagenævnet for Udbud § 6, stk. 1

LOV Udbudsloven § 137, stk. 1 | Udbudsloven § 138

PRAKSIS
- **Klagenævnet for Udbud** · Meldgaard Holding A/S mod I/S REFA – Afvisning af klage grundet manglende retlig interesse efter frasalg af aktiviteter — 10.12.2025
- **Klagenævnet for Udbud** · Afvisning af klage fra potentiel underleverandør grundet manglende retlig interesse i udbud af tagrenovering — 31.10.2023
- **Klagenævnet for Udbud** · Afvisning af klage over manglende angivelse af kontraktsværdi på grund af klagers manglende retlige interesse — 24.10.2022

§ 3 Klagefrister – præklusive frister og deres beregning

Klagefristerne i klagenævnsloven § 7 er **præklusive** – dvs. absolutte og endelige – og kan ikke fraviges, uanset hvornår klageren faktisk fik kendskab til de forhold, der begrunder klagen. Fristerne varierer efter udbudstype og beslutningstype:

Situation	Frist	Hjemmel
Tildelingsbeslutning (med udbudsbekendtgørelse)	45 kalenderdage fra offentliggørelse af bekendtgørelse om kontraktindgåelse	§ 7, stk. 2, nr. 1
Kontrakt baseret på rammeaftale med genåbning	30 kalenderdage fra underretning med begrundelse	§ 7, stk. 2, nr. 2
Rammeaftale	6 måneder fra underretning af ansøgere/tilbudsgivere	§ 7, stk. 2, nr. 3
Kontrakt uden forudgående offentliggørelse (med profylaksebekendtgørelse)	30 kalenderdage fra bekendtgørelse med begrundelse	§ 7, stk. 3
Tilbudsloven / udbudslovens §§ 191-192 (under tærskelværdier)	45 kalenderdage fra underretning med begrundelse	§ 7, stk. 4, nr. 1
Ikke-udvalgt ansøger (begrænset udbud)	20 kalenderdage fra underretning med begrundelse	§ 7, stk. 1
Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen	2 år	§ 7, stk. 7

Praksis om overskredne klagefrister:

I 20/00510 afviste nævnet en klage fra Dansk Byggeri over en begrænset licitation. Klagen var indgivet 21. januar 2020, men fristen udløb 21. oktober 2019. Dansk Byggeris argument om, at fristen først burde løbe fra organisationens aktindsigt, blev afvist – lovgiver har bevidst kun undtaget Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen fra de almindelige frister.

I 24/03872 afviste nævnet Dubex A/S' klage over DSB. DSB's underretning af 6. november 2023 med en tabel over pointfordelingen opfyldte det *lempelige* begrundelseskrav under tærskelværdien. Nævnet udtalte:

> *Den omstændighed, at Dubex inden for klagefristen klagede til DSB, og at DSB … tilkendegav, at kontrakten endnu ikke var blevet tildelt og underskrevet, kan ikke føre til et andet resultat, idet det for en rimeligt oplyst og påpasselig tilbudsgiver må have stået klart, at DSB ikke herved havde tilbagekaldt tildelingsbeslutningen.*

I 24/07891 afviste nævnet C Rail Safety ApS' klage næsten to år efter underretningen. 6-måneders-fristen for rammeaftaler er ligeledes præklusiv, og klager kan ikke påberåbe sig, at de først senere opdagede de påståede overtrædelser.

I 24/10982 fastslog nævnet, at 6-måneders-fristen i § 7, stk. 2, nr. 3, også gælder for rammeaftaler indgået efter udbudslovens § 80 (forhandling uden forudgående offentliggørelse). Samme begrundelse – lang tid til opdagelse – begrunder denne udvidede frist.

LOV Lov om Klagenævnet for Udbud § 7, stk. 1-4

PRAKSIS
- **Klagenævnet for Udbud** · Rammeaftale om læssemaskiner erklæret uden virkning efter ulovlig direkte tildeling og ændring af grundlæggende elementer — 25.09.2025
- **Klagenævnet for Udbud** · Afvisning af klage over udbud af MDR-service på grund af overskredet klagefrist — 10.04.2025
- **Klagenævnet for Udbud** · Afvisning af klage på grund af overskredet klagefrist i udbudssag om trækkraft — 18.10.2024
- **Klagenævnet for Udbud** · Afvisning af klage over begrænset licitation på grund af overskredet klagefrist — 30.03.2020

§ 4 Standstill-periode og automatisk opsættende virkning

Standstill-perioden sikrer, at forbigåede tilbudsgivere får tid til at overveje en klage, inden kontrakten indgås. Reglerne følger af klagenævnsloven § 3:

- **10 kalenderdage** ved elektronisk underretning
- **15 kalenderdage** ved underretning pr. brev
- Ordregiver kan fastsætte en *længere* periode, men aldrig kortere

Standstill gælder for kontrakter omfattet af udbudslovens afsnit II og III samt forsyningsvirksomhedsdirektivet, men **ikke** for kontrakter tildelt uden forudgående udbudsbekendtgørelse, kontrakter på rammeaftaler, kontrakter i dynamiske indkøbssystemer, eller når der kun er én tilbudsgiver, jf. § 3, stk. 3.

Automatisk opsættende virkning:
Indgives en klage *inden* standstill-periodens udløb, har klagen automatisk opsættende virkning, indtil nævnet har truffet afgørelse om, hvorvidt virkningen skal opretholdes, jf. § 12, stk. 2. Nævnet skal træffe afgørelse herom inden 30 kalenderdage.

I 19/08421 konstaterede nævnet, at Lægemiddelstyrelsens angivelse af standstill-periodens *længde* (10 dage) uden en *præcis udløbsdato* ikke var i overensstemmelse med praksis. Underretningen skal angive den konkrete dato, hvor standstill-perioden udløber.

Kontraktindgåelse i strid med standstill-perioden er en selvstændig overtrædelse og kan føre til, at kontrakten erklæres for uden virkning, jf. § 17, stk. 1, nr. 2. I 17/01401 erklærede nævnet netop en kontrakt for uden virkning, bl.a. fordi den var indgået uden overholdelse af standstill-perioden.

LOV Lov om Klagenævnet for Udbud § 3, stk. 1 Lov om Klagenævnet for Udbud § 12, stk. 2 Lov om Klagenævnet for Udbud § 17, stk. 1

PRAKSIS
- **Klagenævnet for Udbud** · Afslag på opsættende virkning trods sandsynlighed for ulovligt udbudsmateriale — 13.12.2019
- **Klagenævnet for Udbud** · Udbud af daginstitutionsmøbler: Kontrakt erklæret uden virkning grundet uigennemsigtig evaluering og procedurefejl — 12.04.2018

§ 5 Opsættende virkning – betingelserne og nævnets praksis

Uden for standstill-perioden kan opsættende virkning kun tillægges efter påstand, og kun »hvor særlige grunde taler herfor«, jf. klagenævnsloven § 12, stk. 1. Nævnets praksis opererer med tre **kumulative** betingelser, der alle skal være opfyldt:

1. **Fumus boni juris** – overvejende sandsynlighed for, at klagen vil føre til medhold
2. **Uopsættelighed** – risiko for alvorligt og uopretteligt tab, hvis opsættende virkning ikke tillægges
3. **Interesseafvejning** – klagers interesse i opsættende virkning skal veje tungere end ordregivers og samfundets interesse i hurtig kontraktindgåelse

Eksempler på afslag trods fumus boni juris:

I 19/08421 fandt nævnet fumus opfyldt – evalueringsmetoden for kvalitet var uklar, begrundelsen utilstrækkelig og standstill-perioden upræcist angivet. Alligevel blev opsættende virkning nægtet, fordi **uopsættelighed** ikke var godtgjort. Iron Mountain havde ikke dokumenteret, at manglende opsættende virkning ville påføre virksomheden et uopretteligt tab.

I 26/00489 fandt nævnet ligeledes fumus opfyldt – Styrelsen for Danmarks Fængsler havde afsløret fortrolige prisoplysninger. Men uopsættelighed var ikke opfyldt, da Primetimes tab var *rent økonomisk* og fuldt kompensabelt via erstatning. Interesseafvejningen talte desuden imod, idet samfundsmæssige hensyn til rekruttering af fængselsbetjente vejede tungt.

Eksempler på tillagt opsættende virkning:

I 19/08892 tillagde nævnet opsættende virkning i en sag om direkte tildeling af en kontrakt om sårbehandlingsudstyr. Alle tre betingelser var opfyldt: regionerne havde ikke dokumenteret hjemmel til direkte tildeling, og ved direkte tildeling er uopsættelighed *typisk* opfyldt, fordi klager ellers definitivt afskæres.

Afslag baseret på manglende fumus:

I 24/05147 fandt nævnet, at det ikke var sandsynligt, at klager ville få medhold, og afviste allerede på første betingelse. I 18/09769 fastslog nævnet med henvisning til fast praksis, at hældningsgraden i en lineær nulpunktsmodel for prisevaluering *ikke* behøver at være fastsat på forhånd.

LOV	Lov om Klagenævnet for Udbud § 12, stk. 1-2	
PRAKSIS	**Klagenævnet for Udbud** · Klagenævnet finder ulovlig prisoplysning og fejlagtig evalueringsmodel i markedsføringsudbud	11.02.2026
	Klagenævnet for Udbud · Afvisning af opsættende virkning i sag om udelukkelse fra udbud på grund af tidligere kontraktophævelse	21.06.2024
	Klagenævnet for Udbud · Klage over direkte tildeling af kontrakt om sårbehandlingsudstyr tillagt opsættende virkning	20.12.2019
	Klagenævnet for Udbud · Afslag på opsættende virkning trods sandsynlighed for ulovligt udbudsmateriale	13.12.2019
	Klagenævnet for Udbud · Afslag på opsættende virkning: Udbud af vandløbsvedligeholdelse og evalueringsmetode for pris	22.02.2019

§ 6 »Uden virkning«-erklæring og alternative sanktioner

Nævnet *skal* erklære en kontrakt for uden virkning efter klagenævnsloven § 17, stk. 1, når:

- Kontrakten er indgået **uden forudgående udbudsbekendtgørelse** (nr. 1)
- Kontrakten er indgået i **standstill-perioden** eller under **opsættende virkning**, og ordregiver samtidig har overtrådt udbudsreglerne på en måde, der har påvirket klagers mulighed for tildeling (nr. 2)
- Kontrakten er baseret på en rammeaftale/dynamisk indkøbssystem og er indgået i strid med udbudsloven (nr. 3 og 4)

Undtagelse – almenhedens interesser:
Efter § 17, stk. 3, kan kontrakten alligevel *opretholdes*, hvis væsentlige hensyn til almenhedens interesser gør det nødvendigt. I så fald pålægges en **alternativ sanktion** efter §§ 18-19.

I 19/05581 indgik Region Hovedstaden kontrakter med Holmris B8 om møbler til Rigshospitalets Nordfløj, *trods* nævnets kendelse om opsættende virkning. Regionen påstod en »ekspeditionsfejl«. Nævnet opretholdt kontrakterne under § 17, stk. 3, fordi en annullering ville have forsinket ibrugtagningen af hospitalsfløjen og skadet patientbehandlingen. Region Hovedstaden blev pålagt en **økonomisk sanktion på 460.000 kr.**

I 24/10982 erklærede nævnet derimod en rammeaftale om læssemaskiner til Forsvaret for **uden virkning**. FMI havde ændret grundlæggende elementer under forhandling (fravigelse af mindstekrav + ændret prisstruktur), hvilket udgjorde en ulovlig direkte tildeling. FMI's argumenter om forsvarssikkerhed var ikke tilstrækkeligt væsentlige. Økonomisk sanktion: **2.600.000 kr.** for allerede udnyttede leverancer.

I 17/01401 blev en kontrakt om daginstitutionsmøbler erklæret for uden virkning, fordi den var indgået uden standstill-periode og i strid med udbudsreglerne. Sanktion: **50.000 kr.**

Sag	Sanktion	Uden virkning?	Begrundelse
19/05581 (Rigshospitalet)	460.000 kr.	Nej – opretholdt	Patientbehandling
24/10982 (Læssemaskiner)	2.600.000 kr.	Ja	Forsvarshensyn utilstrækkelige
17/01401 (Daginstitutionsmøbler)	50.000 kr.	Ja	Standstill-brud + evalueringsfejl

LOV `Lov om Klagenævnet for Udbud § 17, stk. 1, 3` `Lov om Klagenævnet for Udbud § 18, stk. 1-2` `Lov om Klagenævnet for Udbud § 19`

PRAKSIS
Klagenævnet for Udbud · Rammeaftale om læssemaskiner erklæret uden virkning efter ulovlig direkte tildeling og ændring af grundlæggende elementer — 25.09.2025
Klagenævnet for Udbud · Ulovlige tekniske specifikationer og kontraktindgåelse i strid med opsættende virkning ved udbud af møbler til hospital — 11.10.2019
Klagenævnet for Udbud · Udbud af daginstitutionsmøbler: Kontrakt erklæret uden virkning grundet uigennemsigtig evaluering og procedurefejl — 12.04.2018

§ 7 Erstatning for positiv opfyldelsesinteresse – tabt fortjeneste

Positiv opfyldelsesinteresse kompenserer klager for den fortjeneste, vedkommende ville have opnået, *hvis kontrakten var tildelt korrekt*. Kravet forudsætter:

1. **Ansvarsgrundlag** – dokumenteret overtrædelse af udbudsreglerne
2.

Årsagssammenhæng – klager skal bevise, at vedkommende ville have *vundet* kontrakten, hvis overtrædelsen ikke var sket

3. **Tab** – dokumenteret dækningsbidrag/fortjeneste

Bevisbyrde for annullation påhviler ordregiver:
Den ledende dom er Højesterets afgørelse i Sag 88/2010 (Montaneisen mod Kystdirektoratet). Kystdirektoratet antog et tilbud med grundlæggende forbehold om detektionsdybde. Højesteret fastslog:

> *Det må påhvile Kystdirektoratet … at sandsynliggøre, at man, hvis Minegruppens tilbud var blevet afvist, ikke ville have antaget Montaneisens tilbud, men ville have annuleret udbuddet.*

Da direktoratet ikke kunne løfte denne bevisbyrde, blev erstatningen fastsat skønsmæssigt til **4.000.000 kr.** for positiv opfyldelsesinteresse.

I 24/10820 fastsatte nævnet erstatningen til Verdis A/S for tabt fortjeneste ved to delkontrakter om affaldsindsamling til **10.000.000 kr.** – væsentligt under det påståede beløb på 19.153.000 kr. Nævnet fandt årsagssammenhæng dokumenteret (Verdis' tilbud ville have vundet ved korrekt evaluering), men reducerede erstatningen skønsmæssigt pga. usikkerhed om den præcise tabsopgørelse over 8 år.

I 20/06297 tilkendte nævnet De Forenede Dampvaskerier **2.500.000 kr.** i positiv opfyldelsesinteresse. Ordregivers argument om, at man ville have annulleret udbuddet, blev afvist – T-shirts var identiske med vinderens, så argumentet om »ubrugelig kvalitet« holdt ikke.

I den ældre sag 03-226.271 (Miri Stål mod Esbjerg Kommune) fastsatte nævnet erstatningen skønsmæssigt til **150.000 kr.** baseret på en sædvanlig nettoavance.

LOV	Udbudsloven § 2, stk. 1	
PRAKSIS	**Højesteret** · Kystdirektoratets erstatningsansvar for overtrædelse af udbudsregler ved antagelse af tilbud med grundlæggende forbehold	15.06.2012
	Klagenævnet for Udbud · Erstatning for uretmæssigt forbigået tilbudsgiver i udbud om affaldsindsamling	24.03.2025
	Klagenævnet for Udbud · Erstatning for positiv opfyldelsesinteresse efter ulovlig tildeling af vaskerikontrakt	17.12.2020
	Klagenævnet for Udbud · Erstatning for positiv opfyldelsesinteresse efter ulovlig tildeling af kontrakt	20.08.2004

§ 8 Erstatning for negativ kontraktinteresse – tilbudsudgifter og årsagssammenhæng

Negativ kontraktinteresse dækker klagers *forgæves afholdte udgifter* til udarbejdelse af tilbud. Kravet er subsidiært og relevant, når klager ikke kan dokumentere, at kontrakten ville være vundet. I praksis er to centrale betingelser afgørende:

1. Udbuddet skal have været **egnet** til at danne grundlag for en lovlig tildelingsbeslutning
2. Klager må **ikke have været bekendt** med den overtrædelse, der forelå

Mangler blot én betingelse, bortfalder årsagssammenhængen.

Afvisning på grund af klagers forudgående kendskab:

I 20/00564 (Jørns Rutetrafik) fandt nævnet, at klager var bekendt med den uegnede evalueringsmodel fra adskillige tidligere udbud, men alligevel afgav tilbud. Både positiv og negativ kontraktinteresse blev afvist.

I 22/14562 (Atea mod Region Sjælland) afviste nævnet begge erstatningskrav. Udbudsmaterialet for en DAS-løsning var så uklart, at en lovlig tildelingsbeslutning ikke var mulig, *og* Atea havde selv i spørgsmål til regionen påpeget materialets mangler. Nævnet fastslog:

> *Der er ikke årsagssammenhæng og dermed ikke grundlag for erstatning i form af negativ kontraktinteresse, hvis 1) udbuddet ikke var egnet til at danne grundlag for en lovlig tildelingsbeslutning, og 2) den erstatningssøgende var bekendt med eller burde være bekendt med det eller de forhold, der udgjorde en overtrædelse.*

I 25/05818 (Exodraft mod Billund Varmeværk) fastslog nævnet samme princip – udbudsmaterialet indeholdt modstridende oplysninger om optioner, og Exodraft var eller burde have været bekendt med manglen. Kravet om negativ kontraktinteresse på 1,84 mio. kr. blev afvist.

Mønsteret er klart: en tilbudsgiver, der kender til fejlen og alligevel afgiver tilbud, kan ikke efterfølgende kræve erstatning for tilbudsudgifterne.

LOV Lov om Klagenævnet for Udbud § 13, stk. 1

PRAKSIS
- **Klagenævnet for Udbud** · Erstatningskrav afvist efter mangelfuldt udbud hos Billund Varmeværk — 19.12.2025
- **Klagenævnet for Udbud** · Afvisning af erstatningskrav for tabt fortjeneste og tilbudsudgifter på grund af manglende årsagssammenhæng — 22.12.2023
- **Klagenævnet for Udbud** · Afvisning af erstatningskrav på grund af tilbudsgivers kendskab til ulovlig evalueringsmodel — 14.05.2020

§ 9 Domstolsprøvelse af nævnets kendelser

Nævnets kendelser kan indbringes for domstolene inden **8 uger** efter afgørelsen, jf. klagenævnsloven § 8, stk. 1. Søgsmålet anlægges typisk ved byretten eller Sø- og Handelsretten.

Indbringelse af en **erstatningskendelse** for domstolene har opsættende virkning, jf. § 8, stk. 2. Det er centralt, at den 8-ugers frist er præklusiv – overskrides den, er kendelsen endelig.

Højesterets dom i Sag 88/2010 illustrerer domstolenes behandling af udbudsretlige erstatningskrav: sagen startede ved Østre Landsret, som tilkendte 500.000 kr., og endte i Højesteret med 4.000.000 kr. Højesteret behandlede selvstændigt spørgsmålet om bevisbyrde for hypotetisk annullation og fastsatte erstatningen skønsmæssigt.

I praksis er domstolsprøvelsen mest relevant for **erstatningsspørgsmål** – de processuelle spørgsmål (klagefrister, opsættende virkning, uden virkning) afgøres som regel endeligt af nævnet, mens de materielle udbudsretlige vurderinger – herunder ordregivers vide skønsmargin ved evaluering – sjældent tilsidesættes af domstolene.

LOV Lov om Klagenævnet for Udbud § 8, stk. 1-2

PRAKSIS
- **Højesteret** · Kystdirektoratets erstatningsansvar for overtrædelse af udbudsregler ved antagelse af tilbud med grundlæggende forbehold — 15.06.2012

§ 10 Sammenfatning – procesreglernes betydning for udbudspraksis

Procesreglerne for Klagenævnet for Udbud udgør et sammenhængende system, hvor hver komponent understøtter de øvrige:

- **Klageberettigelse** fungerer som et indledende filter – kun virksomheder med en reel og konkret markedsinteresse kan klage. Holdingselskaber, underleverandører uden fast samarbejde og virksomheder, der ville være udelukket, afskæres.
- **Klagefristerne** skaber retssikkerhed for ordregiver. De er præklusive og løber objektivt fra underretning/offentliggørelse – klagers subjektive kendskab er irrelevant. Dialogen med ordregiver suspenderer ikke fristen.
- **Standstill-perioden** og den **automatiske opsættende virkning** giver forbigåede tilbudsgivere et reelt, om end snævert, tidsvindue til at reagere.
- **Opsættende virkning** uden for standstill kræver tre kumulative betingelser. I praksis afslås de fleste anmodninger, fordi klagers tab typisk er rent økonomisk og dermed kompensabelt via erstatning. Undtagelsen er direkte tildelinger, hvor uopsættelighed normalt er opfyldt.
- **»Uden virkning«-erklæringen** er den strengeste sanktion og rammer kontrakter indgået i strid med grundlæggende regler. Undtagelsen for almenhedens interesser anvendes restriktivt, men kan redde en kontrakt mod en alternativ bøde.
- **Erstatning** baserer sig på de almindelige erstatningsretlige principper, men med den særlige bevisbyrderegel fra Montaneisen-dommen: ordregiver skal sandsynliggøre hypotetisk annullation. Klagers *forudgående kendskab* til overtrædelsen kan bryde årsagssammenhængen for begge erstatningsformer.

Samlet set er nævnets procesregler præget af en balance mellem effektiv retsbeskyttelse for tilbudsgivere og ordregivers behov for at kunne gennemføre offentlige indkøb uden ubegrundet forsinkelse.

REFERENCE Lovgrundlag

8 paragraffer

Lov om Klagenævnet for Udbud § 3	stk. 1	Lov om Klagenævnet for Udbud § 6	stk. 1
Lov om Klagenævnet for Udbud § 7	stk. 1-4	Lov om Klagenævnet for Udbud § 12	stk. 1-2
Lov om Klagenævnet for Udbud § 13	stk. 1	Lov om Klagenævnet for Udbud § 17	stk. 1, 3
Lov om Klagenævnet for Udbud § 18	stk. 1-2	Udbudsloven § 2	stk. 1

MATERIALE Citerede afgørelser

31 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS		1
15.06.2012	Kystdirektoratets erstatningsansvar for overtrædelse af udbudsregler ved antagelse af tilbud med grundlæggende forbehold	88-2010

KLAGENÆVNET FOR UDBUD · NÆVN / KLAGEINSTANS		30

11.02.2026	Klagenævnet finder ulovlig prisoplysning og fejlagtig evalueringsmodel i markedsføringsudbud	26/00489
19.12.2025	Erstatningskrav afvist efter mangelfuldt udbud hos Billund Varmeværk	25/05818
10.12.2025	Meldgaard Holding A/S mod I/S REFA – Afvisning af klage grundet manglende retlig interesse efter frasalg af aktiviteter	25/03313
25.09.2025	Rammeaftale om læssemaskiner erklæret uden virkning efter ulovlig direkte tildeling og ændring af grundlæggende elementer	24/10982
02.07.2025	Afslag på prækvalifikation grundet mangelfulde oplysninger i referencer	25/04522
10.04.2025	Afvisning af klage over udbud af MDR-service på grund af overskredet klagefrist	24/03872
24.03.2025	Erstatning for uretmæssigt forbigået tilbudsgiver i udbud om affaldsindsamling	24/10820
09.01.2025	Klage over overgang til udbud med forhandling og tildeling af rammeaftale afvist	23/12704
18.10.2024	Afvisning af klage på grund af overskredet klagefrist i udbudssag om trækkraft	24/07891
21.06.2024	Afvisning af opsættende virkning i sag om udelukkelse fra udbud på grund af tidligere kontraktophævelse	24/05147
22.12.2023	Afvisning af erstatningskrav for tabt fortjeneste og tilbudsudgifter på grund af manglende årsagssammenhæng	22/14562
31.10.2023	Afvisning af klage fra potentiel underleverandør grundet manglende retlig interesse i udbud af tagrenovering	23/08018
27.10.2022	Afslag på opsættende virkning i sag om udelukkelse fra udbud grundet tidligere kontraktmisligholdelse	22/09946
24.10.2022	Afvisning af klage over manglende angivelse af kontraktsværdi på grund af klagers manglende retlige interesse	22/07242
26.08.2022	Afslag på opsættende virkning i sag om kontraktændring for levering af batteritog	22/07999
17.09.2021	Afgørelse om skønsmargin ved evaluering af kvalitative underkriterier i udbud af slamsugning	20/13935
08.04.2021	Afvisning af klage over udbudsevaluering efter kommunes anerkendelse og rettelse af fejl	20/07069
17.12.2020	Erstatning for positiv opfyldelsesinteresse efter ulovlig tildeling af vaskerikontrakt	20/06297
14.05.2020	Afvisning af erstatningskrav på grund af tilbudsgivers kendskab til ulovlig evalueringsmodel	20/00564
30.03.2020	Afvisning af klage over begrænset licitation på grund af overskredet klagefrist	20/00510
20.12.2019	Klage over direkte tildeling af kontrakt om sårbehandlingsudstyr tillagt opsættende virkning	19/08892
13.12.2019	Afslag på opsættende virkning trods sandsynlighed for ulovligt udbudsmateriale	19/08421
11.10.2019	Ulovlige tekniske specifikationer og kontraktindgåelse i strid med opsættende virkning ved udbud af møbler til hospital	19/05581

12.07.2019	Opsættende virkning grundet ukonditionsmæssigt tilbud og ændring af grundlæggende elementer i udbud af senge-tunnelvaskere	19/04445
22.02.2019	Afslag på opsættende virkning: Udbud af vandløbsvedligeholdelse og evalueringsmetode for pris	18/09769
05.10.2018	Næstved Sprog- og Integrationscenter mod Næstved Kommune om udbud af danskuddannelse	17/01767
12.04.2018	Udbud af daginstitutionsmøbler: Kontrakt erklæret uden virkning grundet uigennemsigtig evaluering og procedurefejl	17/01401
21.04.2017	Afslag på opsættende virkning i sag om udbud af drift af svømmehal	17/00637
06.02.2017	Udbud af elektronisk nøglesystem: Tilbud fejlagtigt afvist som ukonditionsmæssigt	2016-2127
20.08.2004	Erstatning for positiv opfyldelsesinteresse efter ulovlig tildeling af kontrakt	03-226.271

14 PRAKSISOVERSIGT · ERHVERVSRET

Praksisoversigt over prospektpligt og prospektansvar ved værdipapirudbud

Prospektforordningen, lov om kapitalmarkeder § 10 og det civilretlige ansvar for urigtige oplysninger

Version 2 Opdateret 16. jul. 2026 23 afgørelser · 2000–2025 Læs online

INTRODUKTION

Prospektpligten er en forudgående og ubetinget betingelse for at udbyde værdipapirer til offentligheden eller få dem optaget til handel på et reguleret marked: intet udbud må påbegyndes, før Finanstilsynet formelt har godkendt prospektet, og det er offentliggjort. Reguleringen hviler i dag primært på prospektforordningen (forordning (EU) 2017/1129) sammenholdt med lov om kapitalmarkeder kapitel 3, mens selve prospektansvaret efter forordningens art. 11, stk. 2 overlades til national ret – i Danmark den almindelige culpa- og oplysningsansvarsgrundsætning. Praksis viser et gennemgående mønster: pligtsiden håndhæves strengt og formelt, mens ansvarssiden gennemgående falder på kausalitets- og tabskravet, navnlig når prospektet indeholdt konkrete risikoadvarsler. Med Listing Act-reformen er den nationale bagatelgrænse i § 10, stk. 1 ophævet med virkning fra 5. juni 2026 til fordel for den harmoniserede grænse på 12 mio. euro.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Prospektpligten er forudgående og absolut: hverken udbud til offentligheden eller optagelse til handel må påbegyndes, før et godkendt prospekt er offentliggjort – en igangværende dialog med Finanstilsynet er efter forarbejderne udtrykkeligt ikke tilstrækkeligt.

02 Den nationale bagatelgrænse i lov om kapitalmarkeder § 10, stk. 1 er ophævet med virkning fra 5. juni 2026; i stedet gælder prospektforordningens harmoniserede fritagelse for udbud under 12 mio. euro pr. udsteder eller udbyder beregnet over 12 måneder.

03 Prospektforordningen pålægger medlemsstaterne at sikre et civilretligt prospektansvar, men overlader selve ansvarsgrundlaget til national ret – i Danmark den almindelige culpa- og oplysningsansvarsgrundsætning.

04 Ansvarskredsen omfatter som minimum udstederen eller dennes administrations-, ledelses- eller tilsynsorganer, udbyderen, den der anmoder om optagelse til handel, eller garanten; de ansvarlige skal navngives i prospektet med en erklæring om oplysningernes rigtighed og fuldstændighed.

05 Der påhviler ikke nogen civilretligt ansvar alene på grundlag af resuméet, medmindre resuméet er misvisende, unøjagtigt eller uoverensstemmende læst sammen med prospektets øvrige dele, eller ikke giver de nødvendige nøgleoplysninger.

06 Erstatningsansvar forudsætter, at de urigtige eller fortiede oplysninger var væsentlige og bestemmende for investorens erhvervelse – kausalitetskravet er praksis' vigtigste filter.

07 Udførlige og konkrete risikoadvarsler i prospektet svækker investorens ansvarspåstand markant; efter Amagerbankens emission i 2010 frifandt ankenævnspraksis gennemgående banken, fordi investoren ikke kunne have været uvidende om risikoen.

08 En sprogligt tvetydig prospektformulering er ikke i sig selv ansvarspådragende, når prospektet læst i sin helhed ikke gav grundlag for investorens forventning.

09 Et konstateret pligtbrud udløser ikke erstatning uden et dokumenteret økonomisk tab; ren risikoeksponering og skuffede afkastforventninger erstattes ikke.

10 Den finansielle formidler hæfter ikke for udstederens eget informationsmateriale, men har efter art. 23, stk. 3 selvstændige pligter til at oplyse investorerne om muligheden for tillæg og bistå ved tilbagetrækning.

11 Væsentlige nye omstændigheder, fejl eller unøjagtigheder mellem godkendelsen og udbudsperiodens afslutning skal angives i et tillæg, der udløser en tilbagetrækningsret på tre arbejdsdage for investorer, der allerede har accepteret.

12 Overskrider Finanstilsynet godkendelsesfristerne i art. 20, kan ansøgeren indbringe sagen for domstolene efter § 10, stk. 3 – tilsynets passivitet anses aldrig for en godkendelse.

13 Finanstilsynet kan forbyde eller berostille et udbud i op til 10 hverdage og kan nægte at godkende prospekter fra en gentagelsesforbryder i op til 5 år.

14 Erstatningskrav for aktiekøb baseret på vildledende oplysninger kan anerkendes som simpelt krav i udstederens konkursbo efter konkurslovens § 97.

15 Prospektansvarskrav forældes efter de almindelige regler: tre år fra kendskab og absolut ti år fra skadens indtræden.

§ 1 Retsgrundlaget: forordningen som kerne, lov om kapitalmarkeder som national ramme

Prospektretten er i dag i alt væsentligt EU-retligt. Efter prospektforordningens art. 3, stk. 1 må værdipapirer »først udbydes til offentligheden i Unionen, når der forinden er offentliggjort et prospekt i overensstemmelse med denne forordning«, og efter art. 3, stk. 3 gælder det samme for optagelse til handel på et reguleret marked. Forordningen afløste prospektdirektivet 2003/71/EF.

Den nationale ramme er lov om kapitalmarkeder § 10, der i dag kun rummer tre – og efter 2026 to – udfyldende regler:

Bestemmelse	Indhold
§ 10, stk. 1	National fritagelsesgrænse (8 mio. euro) – **ophævet med virkning fra 5. juni 2026**
§ 10, stk. 2	Finanstilsynet accepterer prospekter på dansk eller engelsk
§ 10, stk. 3	Domstolsadgang, hvis Finanstilsynet overskrider fristerne i art. 20, stk. 2, 3, 6 og 6 a

Forordningen suppleres af et lag af udfyldende retsakter: Kommissionens delegerede forordning (EU) 2019/979 om tekniske standarder for nøgleregnskabsoplysninger i resuméet, offentliggørelse og klassificering af prospekter, annoncering, tillæg og meddelelsesportalen, samt forordning (EU) 2021/337 om EU-genopretningsprospektet efter covid-19-krisen. Senest har ændringsforordning **(EU) 2024/2809** (»Listing Act«) omskrevet både fritagelsesgrænsen, godkendelsesfristerne og prospekttyperne.

For kollektive investeringsordninger gælder et sideordnet regime, jf. bekendtgørelse om oplysninger i prospekter for danske UCITS, ligesom udstederes løbende oplysningsforpligtelser reguleres selvstændigt i bekendtgørelse om udstederes oplysningsforpligtelser – sidstnævnte hører under markedsmisbrug-kursmanipulation og behandles ikke her.

LOV Lov om kapitalmarkeder § 10

§ 2 Fra 8 til 12 mio. euro: den nationale bagatelgrænses ophævelse pr. 5. juni 2026

Dette er oversigtens vigtigste aktualitetspunkt, og det kræver en advarsel om retskildernes tilstand.

Den konsoliderede lovbekendtgørelse af **20. maj 2026** gengiver stadig § 10, stk. 1 med den gamle formulering om, at prospektpligten ikke gælder udbud »under 8 mio. euro«. Det samme gør den danske EUR-Lex-tekst til art. 3, stk. 2, litra b. Begge tekster er imidlertid **overhalet af begivenhederne**: ved LOV nr 1638 af 16/12/2025 blev § 10, stk. 1 ophævet med ikrafttræden **5. juni 2026** – altså efter lovbekendtgørelsens udstedelse. Stk. 2 og 3 er herefter blevet stk. 1 og 2.

Forarbejderne til ophævelsen forklarer mekanikken præcist:

> *»Artikel 1, nr. 3, i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2024/2809 af 23. oktober 2024 [...] erstatter artikel 3, stk. 1 og 2, i prospektforordningen. Efter ændringen fremgår det af artikel 3, stk. 2, litra b, at udbud af værdipapirer til offentligheden fritages fra forpligtelsen til at offentliggøre et prospekt som nævnt i stk. 1, forudsat at den samlede værdi i Unionen af de udbudte værdipapirer er mindre end 12 mio. euro pr. udsteder eller udbyder beregnet over en periode på 12 måneder. Efter ændringen følger det af den nye artikel 3, stk. 2 a, at medlemsstaterne i stedet kan vælge en fritagelsesgrænse på 5 mio. euro. Da Danmark med det foreslåede vil vælge at følge den nye harmoniserede grænse på 12 mio. euro i prospektforordningen, foreslås det at ophæve § 10, stk. 1, i lov om kapitalmarkeder.«*

Tre konsekvenser for praksis:

- **Grænsen er hævet fra 8 til 12 mio. euro** – men beregningsgrundlaget er samtidig skærpet i sin præcision: nu udtrykkeligt *pr. udsteder eller udbyder* over 12 måneder.
- **Hjemlen er flyttet** fra national lov til forordningen selv. Fritagelsen skal fra 5. juni 2026 søges i art. 3, stk. 2, litra b – ikke i § 10.
- **Danmark fravalgte** den lavere valgmulighed på 5 mio. euro i den nye art. 3, stk. 2 a.

Samme lov indsatte et nyt kapitel 3 a (§§ 11-14) om aktier med flere stemmer (MVS-strukturer), hvorefter et selskab med en sådan struktur skal medtage detaljerede oplysninger om aktieklasser, overdragelses- og stemmebegrænsninger samt identiteten på MVS-aktionærer med over 5 pct. af stemmerne i prospektet efter art. 6 og i det vækstorienterede EU-udstedelsesprospekt efter art. 15 a. Prospektets indholdskrav udvides dermed også nationalt.

LOV Lov om kapitalmarkeder § 10, stk. 1

§ 3 Prospektpligtens indtræden – udbyder, udsteder og den der anmoder om optagelse

Forarbejderne til den oprindelige § 10 (lovforslag L 155, 2016/17, Forslag til Lov om kapitalmarkeder) er stadig den bedste kilde til bestemmelsens systematik. Reglen viderefører værdipapirhandelslovens § 23, stk. 1, og § 24, stk. 1, og formålet er utvetydigt formuleret:

> *»Formålet med bestemmelsen er at sikre, at investorerne har tilstrækkelig information, inden de skal beslutte, om de vil investere. Dette sikres ved et krav om, at der foreligger et offentliggjort og gyldigt prospekt, inden de omsættelige værdipapirer optages til handel på et reguleret marked, eller udbuddet starter.«*

Forarbejderne trækker to skel op, der ofte overses i praksis:

- **Udsteder og udbyder er ikke nødvendigvis samme person.** Forarbejderne nævner som eksempel, at »et selskab udsteder obligationer, der sælges til en bank, der herefter udbyder obligationerne til markedet«. Pligtsubjektet i stk. 2 er udbyderen – også når denne er en emissionsbank og ikke udstederen selv.
- **Optagelse til handel kan ske uden udstederens medvirken.** Det er »ikke en betingelse for at få omsættelige værdipapirer optaget til handel på et reguleret marked, at det er udstederen, der anmoder herom«.

Afgørende for ansvarsvurderingen er dernæst forarbejdernes krav om identitet mellem det godkendte og det offentliggjorte dokument:

> *»Det offentliggjorte prospekt og eventuelle tillæg skal til enhver tid være identiske med det godkendte prospekt og tillæg. Det betyder, at der ikke må foretages rettelser i det godkendte prospekt. Disse skal foretages ved tillæg, hvis omstændighederne er væsentlige.«*

Endelig fastslår forarbejderne den strenge formalisme, der kendetegner pligtsiden:

> *»Det vil også være en overtrædelse af bestemmelsen, hvis et udbud påbegyndes, inden Finanstilsynets formelle godkendelse foreligger, selv om der måtte være en igangværende dialog mellem udbyder og Finanstilsynet herom.«*

Dette er kernen i prospektpligtens karakter: den er *forudgående og formel*. Der er ingen »god tro«-undtagelse, ingen frelsende dialog med tilsynet og ingen efterrationalisering. Bestemmelsen blev nyaffattet ved LOV nr 1520

af 18/12/2018 som led i implementeringen af prospektforordningen, hvorved den nationale fritagelsesgrænse og sprogkravet om dansk eller engelsk blev indsat.

LOV Lov om kapitalmarkeder § 10, stk. 1, 2

§ 4 Finanstilsynets kontrol og godkendelse – frister, passivitet og domstolsadgang

Efter art. 20, stk. 1 må et prospekt ikke offentliggøres, medmindre den kompetente myndighed har godkendt det. Fristerne er gradueret efter udstederens profil:

Situation	Frist	Hjemmel
Hovedregel	10 arbejdsdage	art. 20, stk. 2
Førstegangsudsteder uden tidligere udbud/notering	20 arbejdsdage	art. 20, stk. 3
Løbende udstedere (art. 9, stk. 11)	5 arbejdsdage	art. 20, stk. 6
EU-opfølgningsprospekt inden for maksimal længde	7 arbejdsdage	art. 20, stk. 6 a

Anmoder tilsynet om ændringer eller supplerende oplysninger efter art. 20, stk. 4, løber fristen forfra fra den nye indgivelse – en mekanisme, der i praksis kan forlænge godkendelsesforløbet betydeligt uden formel fristoverskridelse.

Det centrale retssikkerhedsværn er, at **tilsynets tavshed aldrig er en godkendelse**:

> *»Hvis den kompetente myndighed undlader at træffe afgørelse om prospektet inden for de frister, der er fastlagt i dette stykkes første afsnit og i stk. 3, 6 og 6a, underretter den pågældende kompetente myndighed udstederen, udbyderen eller den person, der anmoder om optagelse til handel på et reguleret marked, og ESMA om årsagerne til at have undladt at træffe en afgørelse. En sådan undladelse anses ikke for at være en godkendelse af ansøgningen.«*

Danmarks udmøntning af forordningens krav om »passende foranstaltninger« mod fristoverskridelse er § 10, stk. 3: ansøgeren kan indbringe sagen direkte for domstolene. Henvisningen til art. 20, stk. 6 a blev tilføjet ved LOV nr 712 af 20/06/2025, og forarbejderne forklarer formålet:

> *»Den foreslåede ændring vil således sikre, at den, der anmoder om godkendelse af et prospekt, også kan indbringe sagen for domstolene, hvis godkendelsesanmodningen ikke behandles inden for den tidsfrist, der følger af artikel 20, stk. 6 a, i prospektforordningen.«*

To forhold fortjener opmærksomhed. For det første bevarer art. 20, stk. 9 udtrykkeligt, at »denne forordning berører ikke den kompetente myndigheds ansvar, som fortsat afgøres udelukkende efter national ret« – Finanstilsynets eget erstatningsansvar for en fejlagtig godkendelse er altså et rent nationalt spørgsmål. For det andet skal godkendelsesgebyrer efter art. 20, stk. 10 være »rimelige og proportionale« og offentliggøres.

Finanstilsynets afgørelser kan i øvrigt påklages til Erhvervsankenævnet, jf. nærmere finanstilsynets-afgoerelser. Ankenævnets praksis viser samtidig, hvor lukket tilsynssagerne er: i **11ac8c8b** (sag 2008-0017489) blev en aktionær nægtet aktindsigt i Finanstilsynets tilsynsdokumenter under henvisning til den skærpede tavshedspligt i lov om finansiel virksomhed § 354, og tilsvarende blev afslag på fuld aktindsigt i en sag om

ulovlig værdipapirhandel stadfæstet i **18/04342**. En investor, der overvejer et prospektansvarssøgsmål, kan altså i praksis ikke regne med at bygge sin bevisførelse på tilsynets materiale.

LOV Lov om finansiel virksomhed § 354, stk. 1 | Lov om kapitalmarkeder § 10, stk. 3

PRAKSIS **Erhvervsankenævnet** · Afslag på fuld aktindsigt i sag om ulovlig værdipapirhandel stadfæstet 02.04.2019

Erhvervsankenævnet · Aktionærs afslag på aktindsigt i Finanstilsynets tilsynsdokumenter vedrørende et pengeinstitut 30.01.2009

§ 5 Prospektets indhold og resuméets særlige ansvarsfrihed

Prospektets materielle standard er fastlagt i art. 6, stk. 1, og formuleringen er selve målestokken for enhver senere ansvarsvurdering:

> *»[E]t prospekt [skal] indeholde de nødvendige oplysninger, der er væsentlige for, at en investor kan foretage en velbegrundet vurdering af: a) udstederens og en eventuel garants aktiver og passiver, fortjeneste og tab, finansielle stilling og forventede udvikling b) de rettigheder, der er knyttet til værdipapirerne, og c) årsagerne til udstedelsen og dens konsekvenser for udstederen.«*

Hertil kommer formkravet i art. 6, stk. 2 om, at oplysningerne skal fremlægges »i en let analyserbar, koncis og forståelig form«. Dette er ikke en ordensforskrift: et prospekt, der teknisk indeholder oplysningen, men begraver den, opfylder ikke normen.

Resuméet indtager en særstilling. Efter art. 11, stk. 2 skal medlemsstaterne sikre,

> *»at der ikke påhviler nogen person noget civilretligt ansvar udelukkende på grundlag af resuméet i henhold til artikel 7, herunder eventuelle oversættelser heraf, medmindre: a) det er misvisende, unøjagtigt eller uoverensstemmende, når det læses sammen med prospektets øvrige dele, eller b) det ikke, når det læses sammen med prospektets øvrige dele, giver nøgleoplysninger, således at investorerne lettere kan tage stilling til, om de vil investere i de pågældende værdipapirer.«*

Konstruktionen er værd at bemærke: resumé-ansvarsfriheden er ikke absolut, men den er *relativ til helheden*. Målestokken er altid resuméet **læst sammen med prospektets øvrige dele**. Det er samme helhedsbetragtning, der går igen i dansk ankenævnspraksis om tvetydige prospektformuleringer, jf. afsnittet om Amagerbank-komplekset nedenfor.

Parallelt hermed gælder efter art. 11, stk. 3, at ansvaret for et registreringsdokument eller universelt registreringsdokument kun indtræder, hvis dokumentet anvendes som en del af et godkendt prospekt.

§ 6 Tillæg ved væsentlige nye forhold og investorens tilbagetrækningsret

Tillægsreglen i art. 23, stk. 1 er prospektrettens dynamiske element og i praksis en hyppig ansvarskilde:

> *»Enhver væsentlig ny omstændighed, fejl eller unøjagtighed vedrørende oplysningerne i prospektet, der kan påvirke vurderingen af værdipapirerne, og som indtræffer eller konstateres mellem tidspunktet for godkendelsen af prospektet og afslutningen af udbudsperioden eller starten af handlen på et reguleret marked, alt efter hvad der sker sidst, skal angives i et tillæg til prospektet uden unødig forsinkelse.«*

Tre elementer er væsentlige:

- **Tærsklen** er »kan påvirke vurderingen af værdipapirerne« – altså en egnethedsvurdering, ikke et krav om faktisk kurspåvirkning.
- **Tidsvinduet** løber fra godkendelsen til det seneste af udbudsperiodens afslutning og handelsstarten.
- **Formkravet**: tillægget godkendes efter samme fremgangsmåde som prospektet, men inden for fem arbejdsdage. Rettelser må ikke foretages i selve prospektet, jf. forarbejderne til § 10 ovenfor.

Tillægget udløser efter art. 23, stk. 2 en **tilbagetrækningsret på tre arbejdsdage** for investorer, der allerede havde indvilliget i at købe eller tegne, forudsat at forholdet indtraf eller blev konstateret inden udbudsperiodens afslutning eller værdipapiroverdragelsen. Tillægget skal indeholde en tydelig erklæring om retten, dens tidsrum og kontaktoplysninger.

Tilbagetrækningsretten er dermed et *alternativ* til erstatningssøgsmålet – og et langt mere effektivt et. Hvor prospektansvaret kræver bevis for culpa, væsentlighed, kausalitet og tab, kræver art. 23, stk. 2 blot, at tillægget er offentliggjort. Rettens praktiske værdi afhænger dog helt af, at investoren faktisk får besked, hvilket er baggrunden for de detaljerede formidlerpligter i art. 23, stk. 3.

ESMA skal efter art. 23, stk. 8 senest **5. juni 2026** udstede retningslinjer for, hvornår et tillæg må anses for at indføre en ny værdipapirtype, der ikke allerede er beskrevet i et basisprospekt – samme skæringsdato som ophævelsen af den nationale prospektgrænse.

§ 7 Ansvarssubjekterne – art. 11 og forarbejdernes erklæringsmodel

Art. 11, stk. 1 fastlægger minimumskredsen af ansvarssubjekter:

> *»Medlemsstaterne sikrer, at ansvaret for de oplysninger, der gives i et prospekt og eventuelle tillæg hertil, som minimum påhviler udstederen eller dennes administrations-, ledelses- eller tilsynsorganer, udbyderen, den person, der anmoder om optagelsen til handel på et reguleret marked, eller garanten, alt efter omstændighederne.«*

Hertil kommer den identifikations- og erklæringspligt, der gør ansvaret operationelt: de ansvarlige angives tydeligt med navn og stillingsbetegnelse (for juridiske personer: navn og vedtægtsmæssigt hjemsted) sammen med »en erklæring fra dem om, at oplysningerne i prospektet efter deres bedste overbevisning er i overensstemmelse med fakta, og at der i prospektet ikke er udeladt oplysninger, som må forventes at kunne påvirke dets indhold«.

Bemærk formuleringen »**som minimum**«. Forordningen sætter et gulv, ikke et loft. Medlemsstaterne kan – og Danmark gør det via den almindelige culpanorm – udstrække ansvaret til emissionsbanker, finansielle rådgivere og revisorer, der har medvirket ved prospektets tilblivelse.

Denne udvidede kreds har dybe rødder i dansk ret. Børsudvalget beskrev allerede i betænkning nr. 1290/1995 om Børsreform II, s. 54 begrundelsen for erklæringsmodellen:

> *»[D]et må antages, at dialogen mellem udstederens ledelse, revisor og de finansielle rådgivere medvirker til at forbedre kvaliteten af prospekter. Hermed styrkes investorernes tillid til de oplysninger, som gives i forbindelse med børsintroduktioner og emissioner. Herudover medvirker regler om erklæringsafgivelse til en præcisering og afgrænsning af de involveredes ansvar.«*

Samme sted introducerede udvalget **god prospektskik** som selvstændig retlig standard:

> *»[G]od prospektskik er den generalklausul, ud fra hvilken et prospekts samlede informationsværdi skal bedømmes, og god prospektskik er en dynamisk målestok, der ændres i takt med samfundsudviklingen.«*

Begrebet er ikke videreført som udtrykkelig lovbestemmelse i lov om kapitalmarkeder, men den bagvedliggende tanke – at prospektet bedømmes på sin *samlede informationsværdi* efter en dynamisk standard – er reelt identisk med art. 6, stk. 1's »nødvendige oplysninger, der er væsentlige« og med helhedsbetragtningen i art. 11, stk. 2.

Ansvaret for de enkelte medvirkende behandles udførligt i de tilgrænsende oversigter om bestyrelsesansvar og revisoransvar.

§ 8 Ansvarsgrundlaget i dansk praksis – urigtige og fortiede oplysninger af væsentlig betydning

Prospektforordningen skaber ikke selv et erstatningsansvar; efter art. 11, stk. 2 sikrer medlemsstaterne blot, »at deres love, forskrifter og administrative bestemmelser om civilretligt ansvar finder anvendelse på de personer, der er ansvarlige for oplysningerne i prospektet«. Ansvarsgrundlaget er derfor **dansk rets almindelige culpa- og oplysningsansvarsgrundsætning**: den, der ved udbud af værdipapirer giver urigtige oplysninger eller fortier oplysninger af væsentlig betydning, ifalder ansvar over for den, der erhverver i tillid hertil.

Sø- og Handelsretten er det centrale forum. Fire sagskomplekser tegner billedet:

- **H-0156-98** (Commercial Holding International, dom af 21. januar 2000) er den klassiske danske sag om erstatningsansvar for en **urigtig fondsbørsmeddelelse om overtegning** ved en aktieemission. Sagen illustrerer, at ansvaret ikke er begrænset til prospektdokumentet i snæver forstand: også de meddelelser, der ledsager og markedsfører emissionen, bedømmes efter oplysningsansvaret. Det er samme tanke, der i dag ligger bag prospektforordningens selvstændige regulering af annoncering.
- **H-75-09** (Difko Invest / M/V Island Express, dom af 20. januar 2012) er et af de få eksempler, hvor prospektansvaret **faktisk blev pålagt**: udbyderen blev dømt til erstatning for et mangelfuldt skibsprojekt. Sagen understreger, at ansvaret rammer *udbyderen af investeringsprojektet* – ikke kun børsnoterede udstedere.
- **P-18-13** (Amagerbankens konkurs, dom af 21. december 2016) er hovedsagen om **prospekt- og ledelsesansvar** efter bankens emission i 2010 og efterfølgende konkurs i februar 2011. Sagen kombinerer de to ansvarsspor – prospektansvaret for emissionsmaterialet og ledelsesansvaret for driften – og retten inddrog både erstatningsansvarslovens og aftalelovens regelsæt, herunder aftalelovens § 36.
- **H-0010-00** (K/S DMK-LYØ) viser den aftaleretlige parallelvej: ved siden af erstatningskravet kan investoren søge **ophævelse af erhvervelsen** på grundlag af bristede forudsætninger. Retsvirkningen er en anden – restitution frem for erstatning – men det faktiske grundlag er det samme informationssvigt.

Mønsteret er, at ansvaret kræver mere end en fejl. Oplysningen skal være **væsentlig** – den skal angå forhold, der er nødvendige for en velbegrundet vurdering efter art. 6, stk. 1-standarden – og der skal foreligge et retligt bebrejdelsesgrundlag. Almindelig markedsrisiko og skuffede forventninger er ikke nok, sådan som ankenævnspraksis konsekvent fastslår, jf. **416/2024** (Lån & Spar Bank) og **361/2001** (depotplejeaftaler), hvor det gennemgående er formuleret således, at investoren »selv bærer risikoen for, at de forventninger, som rådgivningen bygger på, ikke holder stik«.

LOV

Aftaleloven § 36, stk. 1

PRAKSIS	**Sø- og Handelsretten** · Sag om hævelse af anpartskøb i K/S DMK-LYØ grundet bristede forudsætninger og ansvarspådragende handlinger	15.11.2023
	Sø- og Handelsretten · Prospektansvar og ledelsesansvar i forbindelse med Amagerbankens konkurs	21.12.2016
	Sø- og Handelsretten · Prospektansvar: Difko Invest dømt til erstatning for mangelfuldt skibsprojekt (M/V Island Express)	20.01.2012
	Sø- og Handelsretten · Sag om erstatningsansvar for urigtig fondsbørsmeddelelse vedrørende aktieemission i Commercial Holding International A/S	21.01.2000
	Det finansielle ankenævn · Afslag på erstatning efter omlægning af værdipapirdepot til lav risikoprofil hos Lån & Spar Bank	04.03.2025
	Det finansielle ankenævn · Sag om erstatningsansvar for tab på værdipapirdepoter efter indgåelse af depotplejeaftaler med høj risikoprofil	02.04.2002

§ 9 Kausalitetskravet og bevisbyrden – praksis' afgørende filter

Prospektansvarets reelle slagmark er ikke culpa, men **kausalitet**. Kravet er, at de urigtige eller fortiede oplysninger skal have været *bestemmende for investorens erhvervelse* – undertiden kaldet transaktionskausalitet. Det er dette krav, der i praksis afgør langt de fleste sager.

Kausalitetskravet står centralt i **BS-50539/2023-SHR og BS-50552/2023-SHR** (aktiekøb baseret på vildledende oplysninger, dom af 3. januar 2025), hvor Sø- og Handelsretten anerkendte investorernes krav i udstederens konkursbo. Rettens henvisning til købelovens §§ 47 og 76 er bemærkelsesværdig: mangelsreglerne om urigtige oplysninger inddrages som fortolkningsbidrag ved erhvervelse af aktier, hvilket flytter fokus fra en ren erstatningsretlig culpavurdering til en **oplysningsansvarsvurdering med købsretlig systematik**. Årsregnskabslovens § 49 om regnskabets indhold indgik tilsvarende som normkilde for, hvad der udgør en retvisende oplysning.

Om bevisbyrden gælder som udgangspunkt, at investoren bærer den. Men der er en langvarig og velbegrundet lempelse: **tvivl skal ikke komme den til gode, der har udsendt den urigtige meddelelse.** Tanken er, at når først en urigtig oplysning af væsentlig betydning er konstateret, er det den ansvarlige – ikke investoren – der må bære usikkerheden om, hvorvidt oplysningen faktisk indgik i investeringsbeslutningen. Dette hviler på samme betragtning, som Børsudvalgets investorrepræsentanter fremhævede i betænkning nr. 1290/1995, bind 2, s. 38, hvor formålet med investorbeskyttelsen blev beskrevet som at

> *»modvirke »sager«, hvor investorerne på et mangelfuldt informationsgrundlag erhverver obligationer og aktier, der viser sig at være værdiløse.«*

Bevisbyrdelempelsen har imidlertid en skarp grænse: den forudsætter, at det urigtige forhold overhovedet er godtgjort. Hvor forløbet beror på **mundtlige, modstridende forklaringer**, kan sagen slet ikke afgøres administrativt. Finansielle Ankenævn afviste derfor både **158/2011** (kapitalbeviser i Amagerbanken) og **613/2009** (Kalvebod-obligationer), fordi en afgørelse krævede parts- og vidneafhøring, der kun kan ske ved domstolene. I begge sager ville et mindretal have pålagt ansvar – i **613/2009** navnlig fordi prospektet var på engelsk og angav, at produktet kun var egnet for investorer med specifik viden og erfaring, mens investoren var en 73-årig pensionist med lav risikovillighed, der placerede halvdelen af sin formue.

Denne dissens peger på et vigtigt punkt: **sprogkravet i § 10, stk. 2** – at Finanstilsynet accepterer prospekter på dansk eller engelsk – er en tilsynsmæssig accept, ikke en civilretlig ansvarsfrihed. At et prospekt lovligt må være på engelsk, afskærer ikke, at netop sprogvalget kan indgå i vurderingen af, om oplysningerne reelt var tilgængelige for den konkrete investor.

LOV Konkursloven § 97 · Lov om kapitalmarkeder § 10, stk. 2

PRAKSIS

Sø- og Handelsretten · Anerkendelse af krav i konkursbo efter aktiekøb baseret på vildledende oplysninger	03.01.2025
Det finansielle ankenævn · Afvisning af sag om rådgivning ved køb af kapitalbeviser i Amagerbanken grundet behov for bevisførelse	04.09.2012
Det finansielle ankenævn · Afvisning af erstatningssag vedrørende investering i Kalvebod-obligationer grundet behov for bevisførelse	08.09.2010

§ 10 Risikoadvarslernes ansvarsfriende virkning – Amagerbank-komplekset

Amagerbankens emission i august 2010 og konkursen den 7. februar 2011 udløste det største danske sagskompleks om prospektansvar og giver det klareste billede af, hvordan risikoadvarsler virker.

I **265/2011** (investering i Amagerbanken-aktier under emissionen) havde en investor placeret ca. 2,27 mio. kr. i bankens egne aktier og tegningsretter. Prospektet – udleveret på cd-rom – indeholdt omfattende advarsler om, at investering i bankens værdipapirer indebar høj risiko, at der ikke var sikkerhed for opfyldelse af fremtidige solvenskrav, og at ejendomsrelaterede udlån var hårdt ramt. Ankenævnet frifandt banken med en begrundelse, der er blevet retningsgivende:

- Det kunne ikke fastslås, at købet skete efter rådgivning fra banken – handlerne var »execution-only«.
- Klageren **kunne ikke have været uvidende** om den meget høje risiko, »særligt set i lyset af de advarsler, der fremgik af emissionsprospektet og bankens generelle økonomiske situation«.

537/2012 (kapitalbeviser trods tvetydig ordlyd i prospekt) er endnu mere instruktiv, fordi nævnet dér **medgav investoren, at prospektteksten var misvisende** – og alligevel frifandt. Prospektets omtale af konkurs som »forfaldsgrund« kunne sprogligt misforstås som en garanti for indløsning til kurs 100. Nævnet fastslog, at en konkurs blot indebærer, at kravet forfalder, mens dækningen afhænger af aktiverne.

Dette er kernen i den danske retstilstand og en direkte parallel til art. 11, stk. 2: **en isoleret tvetydighed er ikke ansvarspådragende, når dokumentet læst i sin helhed ikke bar investorens forventning.** Præcis som resuméet kun udløser ansvar, når det er misvisende »læst sammen med prospektets øvrige dele«, bedømmes den enkelte prospektpassage efter sin plads i helheden.

De praktiske konsekvenser er markante:

Faktor	Virkning på ansvaret
Konkrete, specifikke risikoadvarsler i prospektet	Stærkt ansvarsfriende
Investorens egen erfaring og handelsmønster	Skærper kravet til dennes agtpågivenhed
»Execution-only« uden rådgivning	Afskærer rådgivningsansvar; prospektansvaret består selvstændigt

Isoleret sproglig tvetydighed	Ikke tilstrækkeligt, hvis helheden er retvisende
Generel mediedækning af udstederens situation	Indgår i, hvad investoren »ikke kunne være uvidende om«

Det skal understreges, at ankenævnssagerne angår **rådgivningsansvar** efter lov om finansiel virksomhed § 43, ikke prospektansvaret som sådan. En frifindelse for rådgivningsansvar afgør ikke prospektansvaret over for udstederen og dennes ledelse – det spørgsmål blev behandlet selvstændigt i **P-18-13**. Men vurderingen af, hvad prospektets advarsler gjorde investoren bekendt med, er den samme.

LOV Lov om finansiel virksomhed § 43, stk. 1

PRAKSIS
- **Sø- og Handelsretten** · Prospektansvar og ledelsesansvar i forbindelse med Amagerbankens konkurs — 21.12.2016
- **Det finansielle ankenævn** · Erstatningskrav for tab på Amagerbankens kapitalbeviser afvist trods tvetydig ordlyd i prospekt — 13.03.2013
- **Det finansielle ankenævn** · Afvisning af sag om rådgivning ved køb af kapitalbeviser i Amagerbanken grundet behov for bevisførelse — 04.09.2012
- **Det finansielle ankenævn** · Erstatningsansvar ved investering i Amagerbanken-aktier under emissionen i 2010 — 23.05.2012

§ 11 Emissionsbanken og den finansielle formidler – hvem hæfter for hvilket materiale?

Ved siden af udstederen står de finansielle formidlere, og praksis trækker her et skarpt skel mellem **udstederens materiale** og **formidlerens eget materiale**.

Nordea-emissionen i marts 2009 gav to næsten enslydende afgørelser. I **395/2009** (tegningsfrist ved aktieemission) og **384/2009** (tidsfrister og salg af tegningsretter) angav udsteders emissionsbrochure, at tegningsperioden løb til 3. april 2009, mens det kontoførende institut havde sat en tidligere intern frist. Ankenævnet fastslog, at det danske pengeinstitut **ikke er ansvarligt for indholdet af det materiale, som udstederen (her det svenske moderselskab) selv har udarbejdet**, og at bankens egen, tydelige individuelle meddelelse gik forud. Nævnet lagde vægt på, at brochuren selv tog forbehold:

> *»For den tegningsberettigede indehaver vil perioden for udnyttelse af tegningsretter afhænge af reglerne og fremgangsmåden hos det relevante kontoførende institut, og perioden kan være kortere end tegningsperioden.«*

Omvendt hæfter formidleren for **sit eget** materiale. I **332/2024** (DanCann Pharma) angav prospektet, at der kunne tegnes *units* à 6,00 kr. bestående af 10 aktier og 6 warrants – svarende til 0,60 kr. pr. aktie – mens bankens eget brev talte om »nye aktier til kurs 6,00«. Investoren, der troede, han købte til 0,60 kr., fik ikke medhold, men afgørende var **passiviteten**: han reklamerede først 15 måneder senere, efter at have solgt med tab. Afgørelsen viser, at uoverensstemmelser mellem prospektets terminologi og formidlerens forenkling er en reel og undervurderet ansvarsrisiko – men at reklamationspligten indtræder ved modtagelsen af fondsnotaen.

Denne praksis skal i dag læses sammen med de **selvstændige formidlerpligter i art. 23, stk. 3**, der er langt mere vidtgående end den ansvarsfrihed, ankenævnet nåede frem til i 2009. Køber eller tegner investorer gennem en finansiel formidler mellem godkendelsen og udbudsperiodens afslutning, skal formidleren:

- oplyse investorerne om muligheden for, at der offentliggøres et tillæg, hvor og i hvilken periode,
- oplyse om, at formidleren i så fald vil bistå med at udøve tilbagetrækningsretten,
-

kontakte investorerne elektronisk inden udgangen af første arbejdsdag efter tillæggets offentliggørelse, og

- tilbyde investorer, der ellers ikke ønsker elektronisk kontakt, at tilvælge det alene til dette formål.

En formidler, der forsømmer disse pligter, kan ikke længere uden videre henvise til, at prospektmaterialet er udstederens. Overtrædelse af art. 23, stk. 1-3 er endda **strafbelagt** efter § 253c.

De almindelige investorbeskyttelsesregler supplerer, jf. vejledning til bekendtgørelse om investorbeskyttelse ved værdipapirhandel, hvorefter oplysninger om bl.a. præmiering kan gives i »salgsmateriale, et prospekt eller i et andet sted i informationsmateriale til kunden«.

LOV	Lov om kapitalmarkeder § 253c	
PRAKSIS	**Det finansielle ankenævn** · Indsigelse mod afregningskurs ved aktietegning afvist som følge af passivitet og bindende ordre	12.02.2025
	Det finansielle ankenævn · Sagsnummer 384/2009: Tvist om tidsfrister ved aktieemission og bankens ret til at sælge tegningsretter	23.12.2009
	Det finansielle ankenævn · Ansvar for tegningsfrist ved aktieemission i Nordea Bank AB: Bankens instruktion kontra generel brochure	08.10.2009

§ 12 Tabsopgørelsen: kurstab, nettobetragtning og forældelse

Selv hvor både culpa og kausalitet er godtgjort, strander kravet ofte på **tabet**.

Kurstabet opgøres som udgangspunkt som forskellen mellem den betalte kurs og værdipapirets reelle værdi ved erhvervelsen – alternativt som differencen mellem den opnåede og den opnåelige kurs. Sidstnævnte metode blev anvendt i **P-20/99** (Samson Bankieraktieselskab), hvor Sø- og Handelsretten fastsatte erstatningen som differencen mellem den kurs, boet solgte til (13), og den kurs, anmelderen selv opnåede for sine øvrige aktier (15,5-19). Retten fandt boet ansvarspådragende:

> *»Skifteretten finder herefter, at boet ved at sælge aktierne vel vidende, at anmelderen havde rejst krav mod boet om udlevering, og uden at foranstalte nærmere undersøgelser omkring forholdet, har handlet ansvarspådragende.«*

Sagen viser samtidig, at et krav mod et konkursbo kan opnå **massekravsstatus efter konkurslovens § 93**, når den ansvarspådragende handling er foretaget af boet selv efter dekretet – i modsætning til krav mod udstederen fra før konkursen, der er simple krav efter § 97.

Tre begrænsninger går igen:

1. **Ingen erstatning uden dokumenteret tab.** I **515/2022** (afslag på kurssikring) blev det slået fast, at selve risikoeksponeringen ikke er erstatningsberettiget: »selve risikoen for et tab giver ikke i sig selv ret til økonomisk erstatning efter dansk ret, når risikoen ikke udmønter sig i en økonomisk forringelse«.
2. **Nettobetragtningen kan udslette tabet. 1027/2010** (investering i strid med lav risikoprofil) er et markant eksempel: nævnets flertal fandt udtrykkeligt, at sparekassen **havde handlet ansvarspådragende** ved at investere i strid med den aftalte profil, og at ansvarsbegrænsningen ikke fandt anvendelse – men frifandt alligevel, fordi porteføljen samlet gav ca. 6 pct. i positivt afkast, og gevinsterne netop stammede fra de risikofyldte papirer. Pligtbrud uden nettotab giver intet.
3.

> **Skuffede forventninger erstattes ikke**, jf. **416/2024**, **64/2011** (arbejdsskadeerstatning investeret i aktiefonde) og **914/2009** (tyske ejendomsobligationer).

Forældelsen er ofte den reelle dødsstød. **172/2023** (værdipapirkøb i strid med investeringsprofil) opsummerer regelsættet: den almindelige frist er tre år fra kendskab eller burde-kendskab, jf. forældelseslovens § 3, stk. 1 og stk. 2, med en absolut frist på ti år fra skadens indtræden, jf. § 3, stk. 3, nr. 4, jf. § 2. Kravet var forældet efter begge frister, og nævnet tog derfor **slet ikke stilling** til, om rådgivningen havde været ansvarspådragende.

For prospektansvar er kendskabstidspunktet særligt vanskeligt: fristen løber ikke nødvendigvis fra erhvervelsen, men fra det tidspunkt, hvor investoren kunne konstatere, at prospektet var urigtigt – hvilket ofte først sker ved udstederens sammenbrud.

LOV Forældelsesloven § 3, stk. 1-3 · Konkursloven § 97

PRAKSIS

Sø- og Handelsretten · Sag om konkursboets ansvar for salg af udlånte aktier og urigtige oplysninger til Indskydergarantifonden	05.01.2001
Det finansielle ankenævn · Afslag på erstatning efter omlægning af værdipapirdepot til lav risikoprofil hos Lån & Spar Bank	04.03.2025
Det finansielle ankenævn · Erstatningskrav for værdipapirkøb i strid med investeringsprofil afvist som følge af forældelse	18.01.2024
Det finansielle ankenævn · Krav om erstatning for afslag på kurssikring ved ejendomshandel afvist grundet manglende økonomisk tab	13.06.2023
Det finansielle ankenævn · Erstatningsansvar for investering i strid med lav risikoprofil afvist grundet samlet positivt afkast	11.05.2012
Det finansielle ankenævn · Mangelfuld rådgivning om investering af arbejdsskadeerstatning i aktiebaserede investeringsbeviser	18.01.2012
Det finansielle ankenævn · Erstatningsansvar for mangelfuld rådgivning om risikofyldte tyske ejendomsobligationer	13.10.2010

§ 13 Prospektansvar over for kapitalbeskyttelse og kreditorligebehandling – tegning kontra køb

Et af prospektansvarets vanskeligste spørgsmål er samspillet med den **selskabsretlige kapitalbeskyttelse**. Problemet er reelt: hvis en aktietegner kan kræve sin indskudte kapital tilbage som erstatning fra selskabet, undergraves både kapitalens bundethed og ligebehandlingen af kreditorerne – erstatningen bliver reelt en tilbagebetaling af indskud forud for kreditorerne.

Sondringen går mellem to situationer:

- **Tegning** (kapitalindskud ved emission): Her rejser erstatningskravet mod selskabet den principielle konflikt med kapitalbeskyttelsen og med forbuddet mod erhvervelse af egne aktier. Et krav, der reelt fører kapitalen tilbage til tegneren, kolliderer med de hensyn, kapitalreglerne varetager.
- **Køb** (erhvervelse på sekundærmarkedet eller fra tredjemand): Her består konflikten ikke på samme måde, fordi der ikke tilbageføres selskabskapital til en kapitalejer.

BS-50539/2023-SHR og BS-50552/2023-SHR (anerkendelse af krav i konkursbo efter aktiekøb, dom af 3. januar 2025) er den nyeste og vigtigste afgørelse. Sagen angik netop **aktiekøb** – ikke tegning – og Sø- og Handelsretten anerkendte kravet i konkursboet. Rettens anvendelse af konkurslovens § 97 betyder, at erstatningskravet blev behandlet som et **simpelt krav på lige fod med de øvrige almindelige kreditorer** –

altså hverken afvist under henvisning til kapitalbeskyttelsen eller efterstillet som et kapitalejerkrav. Det er en væsentlig markering: den, der er blevet vildledt til at *købe* aktier, er skadelidt kreditor, ikke risikobærende kapitalejer.

Hensynet til ligebehandling af kreditorer håndhæves i øvrigt konsekvent i den tilgrænsende praksis. I **BS-16892/2019-VLR** (virksomhedsoverdragelse forud for konkurs, Vestre Landsrets dom af 23. juni 2021) blev en direktør fundet erstatningsansvarlig, netop fordi han

> *»ved overdragelsen har handlet ansvarspådragende ved ikke at sikre, at overdragelsen skete med respekt for konkursordenen og princippet om ligebehandling af kreditorerne.«*

De selskabsretlige rammer om selve emissionen behandles i kapitalforhoejelse-og-kapitalnedsaettelse-, mens sælgers loyale oplysningspligt uden for de regulerede markeder behandles i due-diligence-virksomhedsoverdragelse og aktionærernes indbyrdes forhold i aktionaerkonflikt.

LOV	Konkursloven § 97	
PRAKSIS	**Landsretten** · Dom om erstatningsansvar ved virksomhedsoverdragelse forud for konkurs	23.06.2021
	Sø- og Handelsretten · Anerkendelse af krav i konkursbo efter aktiekøb baseret på vildledende oplysninger	03.01.2025

§ 14 Finanstilsynets administrative reaktioner og strafansvaret

Ved siden af det civilretlige ansvar står to selvstændige spor.

Administrative indgreb. § 218a, stk. 1 giver Finanstilsynet et hurtigtvirkende beredskab ved **begrundet mistanke** om overtrædelse af prospektforordningen – altså uden krav om konstateret overtrædelse. Tilsynet kan i op til **10 på hinanden følgende hverdage**:

1. forbyde eller berostille et udbud til offentligheden eller en optagelse til handel,
2. forbyde eller berostille annoncering, eller kræve at udstedere, udbydere, personer der anmoder om optagelse, eller relevante finansielle formidlere gør det, og
3. forbyde eller berostille handelen på et reguleret marked, en MHF eller en OHF.

Den skarpeste sanktion findes i § 218a, stk. 2: tilsynet kan **nægte at godkende et prospekt fra en bestemt udsteder, udbyder eller person i op til 5 år**, hvis vedkommende »gentagne gange har begået alvorlige overtrædelser« af forordningen. Det er reelt en tidsbegrænset udelukkelse fra kapitalmarkedet, og tærsklen er tilsvarende høj: både gentagelse og alvor kræves.

Strafansvar. § 253c strafbelægger med bøde overtrædelse af en lang række af forordningens artikler – herunder art. 3 (prospektpligten selv), art. 6 (indholdskravet), art. 11, stk. 1 og 3 (ansvarsangivelse og erklæring), art. 20, stk. 1 (offentliggørelse uden godkendelse) og art. 23, stk. 1-3 (tillæg og formidlerpligter). Bøder kan i visse tilfælde afgøres administrativt, jf. bekendtgørelse om Finanstilsynets anvendelse af administrative bødeforelæg for overtrædelse af visse bestemmelser på kapitalmarkedsområdet.

Håndhævelsen er reel. Forarbejderne til § 10 henviser udtrykkeligt til tilsynets praksis for at politianmelde manglende prospekt:

> *»Eksempler på sager, som Finanstilsynet har politianmeldt for overtrædelse af § 23, stk. 1, i lov om værdipapirhandel m.v. fremgår af Finanstilsynets hjemmeside. Se eksempelvis beslutning af 31. marts 2014, 1. april 2014 og 14. januar 2016 om politianmeldelse af virksomheder for manglende overholdelse af prospektpligten.«*

Om ansvarssubjektet ved straf bemærker forarbejderne, at der »som udgangspunkt [vil] blive rejst tiltale mod en juridisk person, hvis en sådan står bag udbuddet eller optagelsen«, mens tiltale mod en fysisk person rejses, hvor et ulovligt udbud foretages alene af denne.

Tilgrænsende hertil fører Finanstilsynet regnskabskontrol med børsnoterede udstedere og kan påbyde offentliggørelse af ny eller korrigerende regnskabsinformation, jf. vejledning om virkningen af Finanstilsynets hhv. Erhvervsstyrelsens afgørelser om ændring af regnskabsinformation i års- og delårsrapporter i børsnoterede virksomheder. Da årsrapporter typisk integreres i prospektet, har et sådant påbud direkte afsmitning på prospektets indhold – og dermed potentielt på tillægspligten efter art. 23, stk. 1.

LOV Lov om kapitalmarkeder § 218a, stk. 1, 2 Lov om kapitalmarkeder § 253c

§ 15 Sammenfatning: en streng pligt og et vanskeligt ansvar

Prospektretten er kendetegnet ved en markant **asymmetri mellem pligtsiden og ansvarssiden**.

Pligtsiden er streng, formel og let at håndhæve. Et udbud må ikke påbegyndes før godkendelse og offentliggørelse; dialog med tilsynet frelser ikke; rettelser må kun ske ved tillæg; og overtrædelse er både strafbelagt efter § 253c og kan mødes med berostillelse eller op til fem års udelukkelse efter § 218a-. Finanstilsynet har historisk politianmeldt manglende prospekt.

Ansvarssiden er derimod vanskelig for investoren. Der skal godtgøres fire kumulative led:

1. en **urigtig eller fortiet oplysning**, der er væsentlig målt mod art. 6, stk. 1-standarden,
2. et **retligt bebrejdelsesgrundlag** hos et ansvarssubjekt inden for art. 11, stk. 1-kredsen eller den bredere danske culpakreds,
3. **kausalitet** – at oplysningen var bestemmende for erhvervelsen, og
4. et **dokumenteret nettotab**.

Hvert led fælder sager. Kausaliteten svækkes af risikoadvarsler (**265/2011**) og af, at tvetydigheder læses i lyset af helheden (**537/2012**). Tabet forsvinder ved nettobetragtning, selv hvor pligtbrud er konstateret (**1027/2010**), og eksisterer slet ikke ved ren risikoeksponering (**515/2022**). Og hele kravet kan falde på forældelse, uden at ansvaret overhovedet prøves (**172/2023**). Hvor forløbet beror på mundtlige forklaringer, må sagen henvises til domstolene (**158/2011**, **613/2009**).

Alligevel er ansvaret ikke illusorisk. **H-75-09** viser, at udbyderen af et mangelfuldt investeringsprojekt dømmes, **H-0156-98** at også emissionsledsagende meddelelser er omfattet, og **BS-50539/2023-SHR og BS-50552/2023-SHR** at den vildledte aktiekøber anerkendes som simpel kreditor i udstederens konkursbo. **P-18-13** viser, at prospekt- og ledelsesansvar kan forfølges i samme sag.

Fire punkter til den praktiske håndtering:

- Undersøg først, om **tilbagetrækningsretten efter art. 23, stk. 2** kan gøres gældende – den kræver hverken culpa, kausalitet eller tab, kun at et tillæg er offentliggjort inden for tre arbejdsdage.

- Vær opmærksom på, at **resuméet** som udgangspunkt ikke bærer selvstændigt ansvar, jf. art. 11, stk. 2.
- Afklar tidligt, om erhvervelsen var **tegning eller køb** – det afgør mødet med kapitalbeskyttelsen.
- Reklamer og afbryd forældelsen straks; **172/2023** og **332/2024** viser, hvor hurtigt passivitet fælder et ellers holdbart krav.

Endelig gælder for alle, der rådgiver på området pr. juli 2026: **den nationale prospektgrænse i § 10, stk. 1 er ophævet siden 5. juni 2026**, og den harmoniserede grænse på 12 mio. euro pr. udsteder eller udbyder over 12 måneder gælder direkte efter prospektforordningens art. 3, stk. 2, litra b. Både den konsoliderede lovbekendtgørelse af 20. maj 2026 og den danske EUR-Lex-tekst gengiver stadig den gamle 8-mio.-grænse og må ikke lægges til grund.

LOV Lov om kapitalmarkeder § 10, stk. 1 · Lov om kapitalmarkeder § 218a · Lov om kapitalmarkeder § 253c

PRAKSIS

Sø- og Handelsretten · Anerkendelse af krav i konkursbo efter aktiekøb baseret på vildledende oplysninger	03.01.2025
Sø- og Handelsretten · Prospektansvar og ledelsesansvar i forbindelse med Amagerbankens konkurs	21.12.2016
Sø- og Handelsretten · Prospektansvar: Difko Invest dømt til erstatning for mangelfuldt skibsprojekt (M/V Island Express)	20.01.2012
Sø- og Handelsretten · Sag om erstatningsansvar for urigtig fondsbørsmeddelelse vedrørende aktieemission i Commercial Holding International A/S	21.01.2000
Det finansielle ankenævn · Indsigelse mod afregningskurs ved aktietegning afvist som følge af passivitet og bindende ordre	12.02.2025
Det finansielle ankenævn · Erstatningskrav for værdipapirkøb i strid med investeringsprofil afvist som følge af forældelse	18.01.2024
Det finansielle ankenævn · Krav om erstatning for afslag på kurssikring ved ejendomshandel afvist grundet manglende økonomisk tab	13.06.2023
Det finansielle ankenævn · Erstatningskrav for tab på Amagerbankens kapitalbeviser afvist trods tvetydig ordlyd i prospekt	13.03.2013
Det finansielle ankenævn · Afvisning af sag om rådgivning ved køb af kapitalbeviser i Amagerbanken grundet behov for bevisførelse	04.09.2012
Det finansielle ankenævn · Erstatningsansvar ved investering i Amagerbanken-aktier under emissionen i 2010	23.05.2012
Det finansielle ankenævn · Erstatningsansvar for investering i strid med lav risikoprofil afvist grundet samlet positivt afkast	11.05.2012
Det finansielle ankenævn · Afvisning af erstatningssag vedrørende investering i Kalvebod-obligationer grundet behov for bevisførelse	08.09.2010

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

Forældelsesloven § 3	stk. 1-3	Konkursloven § 97	
Lov om finansiel virksomhed § 43	stk. 1	Lov om kapitalmarkeder § 10	
Lov om kapitalmarkeder § 218a		Lov om kapitalmarkeder § 253c	

MATERIALE Citerede afgørelser

23 afgørelser

LANDSRETTEN · ANKEINSTANS		1
23.06.2021	Dom om erstatningsansvar ved virksomhedsoverdragelse forud for konkurs	1459-1770

SØ- OG HANDELSRETTEN · SPECIALRET		6
03.01.2025	Anerkendelse af krav i konkursbo efter aktiekøb baseret på vildledende oplysninger	Sag BS-50539/2023-SHR og Sag BS-50552/2023-SHR
15.11.2023	Sag om hævelse af anpartskøb i K/S DMK-LYØ grundet bristede forudsætninger og ansvarspådragende handlinger	H-0010-00
21.12.2016	Prospektansvar og ledelsesansvar i forbindelse med Amagerbankens konkurs	P-18-13
20.01.2012	Prospektansvar: Difko Invest dømt til erstatning for mangelfuldt skibsprojekt (M/V Island Express)	H-75-09
05.01.2001	Sag om konkursboets ansvar for salg af udlånte aktier og urigtige oplysninger til Indskydergarantifonden	P-20/99
21.01.2000	Sag om erstatningsansvar for urigtig fondsbørsmeddelelse vedrørende aktieemission i Commercial Holding International A/S	H-0156-98

DET FINANSIELLE ANKENÆVN · NÆVN / KLAGEINSTANS		14
04.03.2025	Afslag på erstatning efter omlægning af værdipapirdepot til lav risikoprofil hos Lån & Spar Bank	416/2024
12.02.2025	Indsigelse mod afregningskurs ved aktietegning afvist som følge af passivitet og bindende ordre	332/2024
18.01.2024	Erstatningskrav for værdipapirkøb i strid med investeringsprofil afvist som følge af forældelse	172/2023
13.06.2023	Krav om erstatning for afslag på kurssikring ved ejendomshandel afvist grundet manglende økonomisk tab	515/2022
13.03.2013	Erstatningskrav for tab på Amagerbankens kapitalbeviser afvist trods tvetydig ordlyd i prospekt	537/2012
04.09.2012	Afvisning af sag om rådgivning ved køb af kapitalbeviser i Amagerbanken grundet behov for bevisførelse	158/2011
23.05.2012	Erstatningsansvar ved investering i Amagerbanken-aktier under emissionen i 2010	265/2011
11.05.2012	Erstatningsansvar for investering i strid med lav risikoprofil afvist grundet samlet positivt afkast	1027/2010
18.01.2012	Mangelfuld rådgivning om investering af arbejdsskadeerstatning i aktiebaserede investeringsbeviser	64/2011
13.10.2010	Erstatningsansvar for mangelfuld rådgivning om risikofyldte tyske ejendomsobligationer	914/2009
08.09.2010	Afvisning af erstatningssag vedrørende investering i Kalvebod-obligationer grundet behov for bevisførelse	613/2009

23.12.2009	Sagsnummer 384/2009: Tvist om tidsfrister ved aktieemission og bankens ret til at sælge tegningsretter	384/2009
08.10.2009	Ansvar for tegningsfrist ved aktieemission i Nordea Bank AB: Bankens instruktion kontra generel brochure	395/2009
02.04.2002	Sag om erstatningsansvar for tab på værdipapirdepoter efter indgåelse af depotplejeaftaler med høj risikoprofil	361/2001

ERHVERVSANKENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 2

02.04.2019	Afslag på fuld aktindsigt i sag om ulovlig værdipapirhandel stadfæstet	18/04342
30.01.2009	Aktionærs afslag på aktindsigt i Finanstilsynets tilsynsdokumenter vedrørende et pengeinstitut	2008-0017489

FORARBEJDE Betænkninger

5 referencer

Børsnoterede selskaber – Oplysningspligt, navneaktier, nominee-ordningen, kontrol (Betænkning nr. 1230)

nr. 1230 · 1992 · Industriministeriet

Børsreform II – Betænkning afgivet af Børsudvalget, Bind 1 (Betænkning nr. 1290)

nr. 1290 · 1995 · Erhvervsministeriet

Børsreform II – Betænkning nr. 1290 afgivet af Børsudvalget, Bind 2

nr. 1290 · 1995 · Erhvervsministeriet

Børsreform II - Betænkning nr. 1290 - Lovforslag til lov om værdipapirhandel og lov om fondsmæglerselskaber

nr. 1290 · 1995 · Erhvervsministeriet

Den finansielle sektor efter år 2000

nr. 1376 · 1999 · Økonomiministeriet

15 PRAKSISOVERSIGT · ERHVERVSRET

Praksisoversigt over rammeaftaler i udbud

Varighed, tildelingsformer og sanktioner efter udbudslovens kapitel 10

Version 2 Opdateret 15. jul. 2026 38 afgørelser · 2011–2026 Læs online

INTRODUKTION

Rammeaftalen er den mest anvendte indkøbsteknik i dansk udbudsret: én eller flere ordregivere indgår en overordnet aftale med én eller flere leverandører om vilkårene for de kontrakter, der skal tildeles i aftalens løbetid. Konkurrenceudsættelsen flyttes dermed op på rammeniveau, og de efterfølgende træk sker enten ved direkte tildeling – på rammeaftalens vilkår eller efter objektive kaskadekriterier – eller ved genåbning af konkurrencen (miniudbud) mellem rammeleverandørerne. Praksis fra Klagenævnet for Udbud og EU-Domstolen kredser om fire tilbagevendende brudflader: fireårsgrænsen i udbudslovens § 95, stk. 2, kravet om et loft over aftalens mængde og værdi, bindingen til den tildelingsform rammeaftalen selv fastlægger, og grænsen mellem lovlig udfyldning og en ændring af grundlæggende elementer, der sidestilles med ulovlig direkte tildeling. Sanktionsapparatet – uvirksomhed og økonomisk sanktion efter lov om Klagenævnet for Udbud – er skarpt, men rammer asymmetrisk: miniudbudskontrakter kan erklæres uden virkning, mens direkte tildelinger under en rammeaftale med én leverandør som udgangspunkt ikke kan.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 En rammeaftale må højst løbe 4 år; en længere løbetid kræver "ekstraordinære tilfælde", og forarbejderne peger på lange afskrivningsperioder kombineret med et løbende behov, udviklingstunge ydelser, betydelige investeringer og kritisk national infrastruktur – ikke leverandørens bekvemmelighed.

02 Rammeaftalen skal angive både den anslåede og den maksimale mængde/værdi; når loftet er nået, har aftalen udtømt sine virkninger, og der kan ikke længere lovligt tildeles kontrakter på grundlag af den.

03 Manglende angivelse af et loft gør ikke i sig selv kontrakten uden virkning – den sanktion er forbeholdt de rene undladelser af at offentliggøre en udbudsbekendtgørelse.

04 Ordregiveren må ikke have et frit valg mellem direkte tildeling og miniudbud; valget skal styres af objektive kriterier, der er fastsat på forhånd i rammeaftalens udbudsmateriale.

05 Den tildelingsform, rammeaftalen fastlægger, er bindende – ordregiveren kan hverken afholde miniudbud, når aftalen foreskriver direkte tildeling, eller tildele direkte, når aftalen foreskriver miniudbud.

06 Ved miniudbud skal alle rammeleverandører, der er i stand til at udføre kontrakten, opfordres samtidigt og skriftligt til at afgive tilbud.

07 Vilkår og tildelingskriterier kan præciseres i et miniudbud og kan vægtes anderledes end ved rammeaftaleudbuddet – men kun hvis muligheden er forudset i rammeaftalens udbudsmateriale, og aldrig som en ændring af grundlæggende elementer.

08 Et miniudbud kan ikke bruges til at indgå en ny rammeaftale; en "rammeaftale i rammeaftalen" er i strid med udbudsreglerne.

09 Ændring af grundlæggende elementer – fravigelse af bindende mindstekrav, omlægning af pris- og risikostrukturen eller leverandørskifte uden hjemmel – sidestilles med en ulovlig direkte tildeling og kan føre til, at rammeaftalen erklæres uden virkning.

10 Standstill-perioden gælder som udgangspunkt IKKE for kontrakter tildelt under en rammeaftale, men ordregiveren kan frivilligt iagttage underretning og standstill og derved beskytte en miniudbudskontrakt mod uvirksomhed.

11 Uvirksomhed rammer kontrakter baseret på miniudbud og dynamiske indkøbssystemer over tærskelværdien – ikke direkte tildelinger under en rammeaftale med én leverandør.

12 Klagefristen er 6 måneder for selve rammeaftalen og 30 dage for kontrakter tildelt ved miniudbud eller under et dynamisk indkøbssystem.

13 Rammeaftalen lukker leverandørkredsen for hele løbetiden, mens et dynamisk indkøbssystem til enhver tid skal være åbent for nye ansøgere, der opfylder egnethedskravene.

14 Aktindsigt i tilbud og oplysninger fra tilbud er efter udbudslovens § 5 a forbeholdt klageberettigede og massemedier, og meroffentlighedsprincippet kan ikke bruges til at omgå begrænsningen.

§ 1 Rammeaftalen som indkøbsteknik – definition, procedurevalg og retsgrundlag

Rammeaftalen er i udbudslovens § 24, nr. 30 defineret som *"en aftale indgået mellem en eller flere ordregivere og en eller flere økonomiske aktører, og som fastsætter vilkårene for kontrakter, der tildeles i løbet af en nærmere fastsat periode, navnlig med hensyn til pris og påtænkte mængder"*. Den er altså ikke i sig selv en kontrakt om et konkret indkøb, men en ramme, der på forhånd konkurrenceudsætter vilkårene for de senere træk.

Selve rammeaftalen skal indgås efter en af lovens almindelige udbudsprocedurer, jf. § 95, stk. 1-, sammenholdt med § 55. Ordregiveren kan altid anvende offentligt eller begrænset udbud, mens udbud med forhandling, konkurrencepræget dialog, innovationspartnerskab og udbud med forhandling uden forudgående bekendtgørelse kun kan bruges i de tilfælde, loven udtrykkeligt nævner. Kapitel 10 er den danske gennemførelse af artikel 33 i udbudsdirektivet 2014/24/EU, og de grundlæggende principper om ligebehandling, gennemsigtighed og proportionalitet i § 2 – der gennemfører direktivets artikel 18, stk. 1 – gennemsyrer hele reguleringen.

De almindelige bemærkninger til lovforslaget til udbudsloven (L 19, 2015-16) placerer rammeaftalen direkte i lovens formål:

> *"Formålet med loven er at fastlægge procedurerne for offentlige indkøb, så der gennem en effektiv konkurrence opnås en effektiv udnyttelse af de offentlige midler. [...] Med procedurerne for offentlige indkøb menes udbudsprocedurer og indkøbsteknikker som f.eks. rammeaftaler og dynamiske indkøbssystemer."*

Den paragraf-specifikke bemærkning til § 95 understreger samtidig grænsen for teknikkens anvendelse:

> *"Der er ikke noget til hinder for, at den samme ordregiver indgår eller anvender flere rammeaftaler, der har et sammenfaldende sortiment. Ordregiveren må ikke misbruge rammeaftalerne eller anvende dem på en sådan måde, at konkurrencen hindres, begrænses eller fordrejes."*

Bemærk paragrafnummereringen. I den konsoliderede udbudslov er systematikken: § 95 (procedure og varighed), § 96 (hvilke ordregivere der kan trække på aftalen), § 97 (rammeaftale med **én** leverandør), § 98 (rammeaftale med **flere** leverandører), § 99 (direkte tildeling) og § 100 (genåbning af konkurrencen – miniudbud). Dynamiske indkøbssystemer er reguleret særskilt i §§ 101-106.

Endelig fastslår § 96, at det skal angives i udbudsbekendtgørelsen, hvilke ordregivere der kan gøre brug af rammeaftalen. EU-Domstolen har i **C-216/17** (Coopservice) fastslået, at en "sekundær" ordregiver ikke selv behøver at have underskrevet rammeaftalen for at kunne trække på den – men den skal være klart og specifikt identificeret i udbudsdokumenterne.

LOV Udbudsloven § 2 · Udbudsloven § 24 · Udbudsloven § 55 · Udbudsloven § 95, stk. 1 · Udbudsloven § 96

PRAKSIS **EU-Domstolen** · Krav om fastlæggelse af maksimumsmængder i rammeaftaler og adgang for ikke-deltagende ordregivende myndigheder 19.12.2018

§ 2 Fireårsgrænsen i § 95, stk. 2 – og hvad der kan begrunde en længere løbetid

Udbudslovens § 95, stk. 2 er kort: *"En rammeaftale kan højst have en løbetid på 4 år. I ekstraordinære tilfælde kan en rammeaftale indgås for en længere periode."* Bevistemaet for "ekstraordinære tilfælde" er stramt, og forarbejderne til bestemmelsen giver den centrale – og i praksis eneste autoritative – udfyldning:

> *"Den maksimale løbetid på 4 år er en hovedregel, der efter § 95, stk. 2, kan fraviges i ekstraordinære tilfælde. Vurderingen af, om der foreligger sådanne ekstraordinære forhold, må i overensstemmelse med principperne i § 2 ikke være baseret på usaglige hensyn."*

Forarbejderne opregner herefter de typetilfælde, der kan bære en længere løbetid:

> *"Ekstraordinære tilfælde, der kan begrunde længere løbetid, kan f.eks. foreligge, hvis ansøgerene eller tilbudsgiverne har brug for at indkøbe udstyr, hvis afskrivningsperiode er længere end 4 år, og hvor det konkrete behov for udstyret kan opstå til enhver tid under rammeaftalens samlede løbetid. Endvidere vil ekstraordinære tekniske forhold m.v. kunne begrunde længere løbetid."*

> *"Det kan desuden begrunde en løbetid på mere end 4 år, at leverandørernes indtjeningsperiode vil blive afkortet som følge af den tid, der skal bruges på udvikling af den udbudte opgave, eller at der af ordregiveren og/eller leverandøren vil skulle foretages betydelige investeringer, hvor afskrivningsperioden går ud over de 4 år. [...] Endvidere vil sikkerhedsmæssige og lignende overvejelser kunne indgå i vurderingen, f.eks. hvor der er tale om kritisk national infrastruktur."*

Det er værd at hæfte sig ved den **kumulative** formulering i afskrivningseksemplet: det er ikke nok, at leverandøren skal anskaffe udstyr med lang afskrivningsperiode – behovet for udstyret skal tillige kunne opstå *til enhver tid* i aftalens løbetid. En ren henvisning til leverandørens ønske om at afskrive over længere tid bærer altså ikke undtagelsen alene.

§ 95, stk. 3 tilføjer, at kontrakterne skal *indgås* inden for løbetiden, men gerne må *løbe* videre efter dens udløb. Forarbejderne advarer udtrykkeligt mod misbrug: muligheden "må dog ikke misbruges ved at indgå ekstraordinært lange aftaler på baggrund af en rammeaftale mod slutningen af rammeaftalens gyldighedsperiode med det formål at omgå udbudsreglerne."

Fireårsnormen gennemsyrer også den administrative vejledning. Vejledning for bygherre om offentlig byggevirksomhed gentager, at rammeaftaler "maksimalt [må] have en varighed på 4 år, hvilket betyder at der i denne 4-årsperiode kan indgås kontrakter under rammeaftalen, selv om kontrakterne har en løbetid ud over rammeaftalens løbetid." Og Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens vejledning om konkurrencefremmende tiltag ved udbud af affaldsforbrænding bruger fireårsgrænsen som konkurrencepolitisk pejlemærke – men åbner for længere kontrakter, hvor "særlige omstændigheder i et udbud kan medføre fx investeringsbehov."

LOV Udbudsloven § 2 Udbudsloven § 95, stk. 2, 3

§ 3 Loftet: rammeaftalen udtømmer sine virkninger, når maksimum er nået

Den mest indgribende begrænsning i rammeaftaleretten er ikke udtrykt i udbudslovens ordlyd, men udviklet af EU-Domstolen. Sagen begyndte med **C-216/17** (Coopservice), hvor Domstolen fastslog, at det er udelukket at undlade at fastlægge mængden af de ydelser, tiltrædende ordregivere kan bestille, eller at fastlægge den ved en henvisning til deres "sædvanlige behov":

> *"Gennemsigtighedsprincippet og princippet om ligebehandling af de økonomiske aktører, der er berørt af indgåelsen af den rammeaftale, [...] ville blive påvirket, såfremt den ordregivende myndighed, der oprindeligt var part i aftalen, ikke præciserede den samlede mængde, som en sådan aftale vedrører."*

Princippet blev udbygget i den **danske** sag **C-23/20** (Simonsen & Weel), der udsprang af et udbud fra Region Nordjylland og Region Syddanmark om sonderemedier, hvor hverken anslået eller maksimal mængde/værdi

fremgik. Domstolen kendte for ret, at udbudsbekendtgørelsen **skal** angive både den anslåede og den maksimale mængde og/eller værdi, og at:

> *"når denne grænse er nået, vil den nævnte rammeaftale have udtømt sine virkninger."*

Dommen har en anden – og for ordregivere afgørende – halvdel: en manglende loftsangivelse er **ikke** en "ulovlig direkte tildeling" i klagedirektivets artikel 2d, stk. 1, litra a's forstand. Domstolen fandt det uforholdsmæssigt at udstrække uvirksomhedssanktionen til en situation, hvor der faktisk var offentliggjort en udbudsbekendtgørelse – sanktionen er forbeholdt de rene undladelser af offentliggørelse.

C-274/21 (EPIC Financial), der udsprang af østrigske hasteindkøb af antigentests under covid-19, bekræftede og skærpede konsekvensen af loftet:

> *"Når en rammeaftale indgås, kan den ordregivende myndighed kun forpligte sig inden for grænserne af en maksimal mængde og/eller maksimal værdi, således at når denne grænse er nået, vil den pågældende aftale have udtømt sine virkninger."*

Der kan herefter ikke længere lovligt tildeles kontrakter efter artikel 33, stk. 3, medmindre den yderligere tildeling ikke udgør en væsentlig ændring efter artikel 72, stk. 1, litra e. Dommen fastslog samtidig, at indgåelsen af en rammeaftale med én økonomisk aktør er en kontraktindgåelse i klagedirektivets forstand – så standstill-perioden gælder for **selve rammeaftalen**, uanset at den (jf. afsnittet om sanktioner nedenfor) ikke gælder for de efterfølgende træk.

Praktisk konsekvens: et "forbrugt" loft er ikke en teknikalitet. Overskrides det, er der reelt tale om indkøb uden hjemmel – og dermed en ulovlig direkte tildeling med den fulde sanktionsvifte til følge.

LOV	Udbudsloven § 2 · Udbudsloven § 95	
PRAKSIS	**EU-Domstolen** · Rammeaftalers loft og effektiv retsbeskyttelse mod uigennemsigtige udbudsprocedurer	14.07.2022
	EU-Domstolen · Krav om angivelse af maksimal mængde og værdi i udbudsbekendtgørelser for rammeaftaler	17.06.2021
	EU-Domstolen · Krav om fastlæggelse af maksimumsmængder i rammeaftaler og adgang for ikke-deltagende ordregivende myndigheder	19.12.2018

§ 4 Tildelingsformerne: direkte tildeling, kaskade eller miniudbud (§§ 97-100)

Systematikken i loven er skarp. Ved en rammeaftale med **én** leverandør tildeles kontrakterne efter § 97 "på de vilkår, der er fastsat i rammeaftalen", idet ordregiveren dog *inden* tildelingen skriftligt kan anmode leverandøren om at **fuldstændiggøre** sit tilbud. Det er en udfyldningsadgang, ikke en forhandlingsadgang: de vilkår, der er bindende i rammeaftalen, kan ikke ændres.

Ved en rammeaftale med **flere** leverandører giver § 98, stk. 1 to muligheder – direkte tildeling efter § 99 eller genåbning af konkurrencen efter § 100. Begge kan bruges på samme rammeaftale, men § 98, stk. 2 opstiller en ufravigelig betingelse:

>

> *"Valget mellem direkte tildeling og genåbning af konkurrencen skal ske på grundlag af objektive kriterier, herunder de efterspurgte varers eller ydelsers kvantitet, værdi eller karakteristika og ordregiverens øvrige konkrete indkøbsbehov. De objektive kriterier skal fastsættes i udbudsmaterialet vedrørende rammeaftalen."*

Forarbejderne præciserer, at kravet om objektive kriterier ikke udelukker, at ordregiverens **behov** er udslagsgivende – "såfremt det er beskrevet på forhånd". Men et reelt frit valg er ulovligt. Det blev fastslået allerede i 2011-0024071 (Konica Minolta mod Erhvervsskolen Nordsjælland), hvor Klagenævnet underkendte en SKI-rammeaftale, fordi valget mellem direkte tildeling og miniudbud reelt var overladt til den enkelte ordregivers subjektive "behov":

> *En rammeaftale, der giver mulighed for både direkte tildeling og miniudbud, skal indeholde klare og entydige kriterier for, hvornår hver procedure skal anvendes.*

Da rammeaftalen var ulovlig, kunne den ikke bære tildelingen, og tildelingsbeslutningen blev annulleret. (Kontrakten slap dog for uvirksomhed, fordi skolen havde offentliggjort en profylaksebekendtgørelse og overholdt standstill.)

Spejlbilledet er lige så bindende. I 2011-0024337 (Audio Visuelt Centrum mod Aarhus Kommune) havde klageren gjort gældende, at kommunen **burde** have afholdt miniudbud. Klagenævnet afviste: da SKI-rammeaftalen fastsatte, at tildeling skulle ske ved direkte tildeling, var kommunen *forpligtet* til at følge den procedure og var "ikke beføjet til at afholde et miniudbud".

Denne binding gælder også kaskademodellen. I 20/13321 fastslog Klagenævnet, at en tildeling af rammeaftalen som "nr. 1 i kaskaden" var bindende, selv om udbudsmaterialet beskrev en anden tildelingsmodel – kendelsen inddrager samtlige tre bestemmelser § 98, § 99 og § 100 sammen med uvirksomhedsreglerne. Og i 18/02698 (COWI mod Vejdirektoratet) accepterede Klagenævnet en kaskademodel, hvor den primære leverandør først blev tilbudt opgaven, og fandt ikke, at usikkerheden ved at være nr. 2 i kaskaden i sig selv godtgjorde et uopretteligt tab.

Prioritetsrækkefølger fungerer også i praksis som en operationel kaskade. I 23/12520 (Biogen mod Amgros) var rammeaftalen om dimethylfumarat tildelt Sandoz som 1. prioritet og Biogen som 2. prioritet; da 1.-prioritetsleverandøren kom i restordre, foretog Amgros dækningskøb hos 2.-prioriteten. Klagenævnet fandt, at dette var **håndhævelse** af rammeaftalens egne vilkår – ikke en ændring af grundlæggende elementer efter § 178.

LOV Udbudsloven § 97 · Udbudsloven § 98, stk. 1, 2 · Udbudsloven § 99 · Udbudsloven § 100 · Udbudsloven § 178

PRAKSIS

Klagenævnet for Udbud · Klage over tildeling af rammeaftale om lægemidler på grund af påstået krænkelse af patent- og markedsføringsrettigheder	12.12.2024
Klagenævnet for Udbud · Tildeling af rammeaftale som 'nr. 1 i kaskaden' var bindende trods udbudsmaterialets beskrivelse af en anden tildelingsmodel	06.10.2021
Klagenævnet for Udbud · Afslag på opsættende virkning i sag om udbud af rammeaftale for rådgivning om trafiksignalanlæg	09.07.2018
Klagenævnet for Udbud · Klage over direkte tildeling under SKI-rammeaftale for AV-udstyr afvist	07.12.2012
Klagenævnet for Udbud · Ulovlig direkte tildeling under rammeaftale på grund af uklarhed om valg mellem miniudbud og direkte tildeling	05.12.2011

§ 5 Miniudbuddet: hvem skal inviteres, og hvilke vilkår må ændres

§ 100, stk. 1 opstiller tre lovlige grundlag for genåbning af konkurrencen: (1) de **samme vilkår** som ved rammeaftaleudbuddet, (2) om nødvendigt **mere præcist formulerede** vilkår, eller (3) eventuelt **andre vilkår**, der er fastsat på forhånd i rammeaftalens udbudsmateriale.

Forarbejderne til § 100 er usædvanligt vidtgående i deres beskrivelse af nr. 3:

> *"Bestemmelsen indebærer samtidig, at der ikke er nogen grænser for, hvilke vilkår der kan stå åbne i rammeaftalen, og dermed danne grundlag for konkurrencen ved genåbning af konkurrencen (miniudbud), når blot dette er anført i udbudsmaterialet for rammeaftalen. Vilkårene skal være anført så klart, at der skabes den gennemsigtighed, der er nødvendig for, at alle tilbudsgivere er rimeligt informeret om vilkårene for konkurrencen under genåbningen af konkurrencen (miniudbuddet)."*

Om **kriterierne for tildeling** siger forarbejderne udtrykkeligt, at de "behøver ikke at være de samme som de kriterier for tildeling, selve rammeaftalen blev tildelt på grundlag af, blot de kriterier for tildeling, som skal være gældende, er angivet i udbudsmaterialet". Ordregiveren kan **præcisere** kriterierne yderligere i miniudbuddet – men "kan derimod ikke foretage ændringer, der kan karakteriseres som ændringer af grundlæggende elementer".

Denne sondring mellem *præcisering* og *væsentlig ændring* er praksis' hovedakse. I 2014-8381 (HRH Albertslund mod AlmenIndkøb) havde ordregiveren i miniudbud 2 ændret vægtningen i tilbudslistens "Mængde"-kolonne fra faste tal til procenter, som lagde markant større vægt på to malerydelser – med det resultat, at en anden leverandør vandt. Klagenævnet frikendte ordregiveren: rammeaftalens udbudsbetingelser åbnede for "eventuelle nødvendige præciseringer af vilkår", og tilbudsgiverne måtte forvente, at den hypotetiske vægtning fra rammeaftaleudbuddet ville blive justeret for at afspejle den konkrete opgaves karakter og omfang. Da alle tilbudsgivere bød på det samme, justerede grundlag, var ligebehandling og gennemsigtighed intakte.

Kredsen af inviterede er reguleret i § 100, stk. 2: opfordringen skal sendes **samtidig og skriftligt** til "de økonomiske aktører, som er i stand til at udføre kontrakten". Forarbejderne konkretiserer afgrænsningen: ordregiveren "vil således f.eks. kunne undlade at sende en opfordring til leverandører, som ikke har tilbudt en eller flere af de varer, som efterspørges." Det er altså et sagligt, kapacitetsbaseret filter – ikke en adgang til at plukke favoritter.

Miniudbuddet er en **selvstændig** procedure. I 19/07889 (PlanMiljø mod Miljøstyrelsen) klagede en rammeleverandør over, at dens score i miniudbuddet afveg markant fra den positive evaluering, den havde fået ved tildelingen af selve rammeaftalen. Klagenævnet afviste argumentet med en principiel præmis: udbuddet af rammeaftalen og det efterfølgende miniudbud er *to adskilte procedurer* med forskellige kravspecifikationer og evalueringskriterier, og ordregiveren var berettiget til at foretage en ny, selvstændig vurdering.

Ordregiverens **skønsmargen ved evalueringsmodellen** i miniudbud er ligeledes vid. I 25/06148 (CGI mod Erhvervsstyrelsen, 10. oktober 2025) angik miniudbuddet en it-leverancekontrakt til ca. 79,8 mio. kr. under en eksisterende rammeaftale, hvor tilbudsgiverne selv bestemte fordelingen mellem centrale og decentrale konsulenter ved beregningen af den evalueringstekniske gennemsnitspris. CGI gjorde gældende, at den realiserede timepris kunne blive højere end den evalueringstekniske, fordi styrelsen kunne skalere opgavemængden undervejs. Klagenævnet afviste:

> *Muligheden for ændringer i ressourceallokeringen under kontraktperioden medførte ikke i sig selv, at modellen var uegnet. Da tilbuddene var udarbejdet og vurderet ud fra opgavens karakter og den budgetramme, der gjaldt ved udbuddets start, var modellen sagligt funderet.*

Afgørelsen anvender § 160, stk. 2, hvorefter en evalueringsmetode, der er korrekt beskrevet i udbudsmaterialet, **ikke kan tilsidesættes** af klage- og retsinstanser, hvis den er gennemsigtig og overholder ligebehandlingsprincippet.

Endelig sætter Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens vejledning om konsortiesamarbejde i forhold til konkurrenceloven en vigtig konkurrenceretlig ramme: vurderingen af, om virksomheder lovligt kan gå sammen i konsortium, foretages i forhold til kravene til **rammeaftalen** – ikke til de senere miniudbud. Som vejledningen formulerer det: "Det har således ingen betydning, om en eller flere af deltagerne i et konsortium isoleret set selv kunne opfylde kravene i et efterfølgende miniudbud, når der sker konkrete træk på rammeaftalen."

LOV	Udbudsloven § 2 · Udbudsloven § 100, stk. 1-3 · Udbudsloven § 160, stk. 1, 2	
PRAKSIS	**Klagenævnet for Udbud** · Evalueringsmodel i miniudbud: Klagenævnet afviser klage over ordregivers skøn ved fordeling af centrale og decentrale ressourcer	10.10.2025
	Klagenævnet for Udbud · Klage over evaluering af tilbud i miniudbud om madaffaldsanalyse	21.02.2020
	Klagenævnet for Udbud · Klage over ændring af vægtningskriterier i miniudbud under rammeaftale for håndværksydelser	26.02.2016

§ 6 Ulovlig direkte tildeling og ændring af grundlæggende elementer

Rammeaftalen er kun et lovligt indkøbsgrundlag, så længe trækket holder sig inden for det, der faktisk er konkurrenceudsat. § 178, stk. 1 kræver et helt nyt udbud ved ændring af grundlæggende elementer, og stk. 2 opregner de fire situationer, hvor en ændring **altid** er grundlæggende – herunder når ordregiveren indfører betingelser, der ville have givet adgang for andre ansøgere, når den økonomiske balance forskydes til leverandørens fordel, når anvendelsesområdet udvides betydeligt, eller når en ny leverandør erstatter den oprindelige. Definitionen i § 24, nr. 37 er den operative test: en ændring, "der kan have påvirket potentielle ansøgeres eller tilbudsgiveres deltagelse […] såfremt ændringen havde fremgået af den oprindelige procedure".

Den mest markante nyere afgørelse er 24/10982 (Zeppelin mod Forsvarsministeriets Materiel- og Indkøbsstyrelse, 25. september 2025). Efter to mislykkede udbud af en rammeaftale om læssemaskiner med pansrede førerkabiner overgik FMI til udbud med forhandling uden forudgående offentliggørelse efter § 80, stk. 1 og forhandlede i næsten to år med Volvo. Klagenævnet accepterede både overgangen til forhandling og forhandlingsforløbets længde, men fandt **to** grundlæggende ændringer:

- **Fravigelse af bindende mindstekrav:** FMI accepterede en tungere Volvo-model, der fraveg bindende mindstekrav til maksimal totalvægt og akseltryk, og udvidede dermed aftalens anvendelsesområde til to maskintyper, hvor udbuddet krævede én.
- **Omlægning af pris- og risikostrukturen:** Den oprindelige struktur med faste priser blev ændret til en fleksibel model baseret på prisoverslag, suppleret med revisionsrettigheder og avancebegrænsninger. Da prissætningsmodellen og risikofordelingen har stor betydning for leverandørers kommercielle vurdering, udgjorde det en ændring af et grundlæggende element, jf. § 24, nr. 37.

Rammeaftalen blev **erklæret uden virkning** fra kendelsens afsigelse, FMI blev pålagt straks at bringe den til ophør, og der blev fastsat en **økonomisk sanktion på 2.600.000 kr.** for den allerede udnyttede del (kontrakter for ca. 52,3 mio. kr.). Klagenævnet afviste udtrykkeligt, at operative konsekvenser og forsvarssikkerhed udgjorde tilstrækkeligt væsentlige hensyn til almenhedens interesser til at opretholde aftalen efter klagenævnslovens § 17, stk. 3.

Vederlagsmodellen som grænseflade er også taget op af EU-Domstolen i **C-282/24** (16. oktober 2025), der netop angår, hvornår en ændring af vederlagsmodellen i en rammeaftale ændrer kontraktens **overordnede karakter** – det begreb, der sætter den ydre grænse for både § 179, stk. 1 (forudsete ændringsklausuler) og § 180, stk. 3 (bagatelgrænsen). Dommen bekræfter, at bagatelgrænsen ikke er en fribillet: selv en værdimæssigt beskeden ændring er ulovlig, hvis den forskyder kontraktens karakter.

Andre typetilfælde fra praksis:

Sag	Ændring	Udfald
17/00041 (CFD mod Tolkemyndigheden)	Konkursbo solgte rammeaftalen til ny leverandør, der ikke opfyldte de oprindelige mindstekrav	Uden virkning + økonomisk sanktion 150.000 kr.
2015-6946 (CGI mod Moderniseringsstyrelsen)	"Tillæg 2" overførte et selvstændigt system (HR-Løn), der udtrykkeligt var holdt uden for SLS-kontrakten	Uden virkning + økonomisk sanktion 250.000 kr.
19/06803 (VITRONIC mod Sund & Bælt)	Udskydelse på ubestemt tid af kerneleverancen efter tildeling, men før kontraktunderskrift	Opsættende virkning; ændringen svarede reelt til ulovlig direkte tildeling
2011-0023565 (Atea mod Ballerup Kommune)	Miniudbud brugt til at indgå to nye rammeaftaler med estimerede mængder og forlængelsesoptioner	"Rammeaftale i rammeaftalen" – i strid med reglerne

Den sidste sag fortjener særlig opmærksomhed: et miniudbud **kan ikke** bruges til at indgå en ny rammeaftale. Klagenævnet lagde vægt på, at de udbudte aftaler havde karakter af egentlige rammeaftaler på grund af estimerede mængder, forlængelsesmuligheder og en option for en anden kommunes tilslutning.

Leverandørskifte har en snæver ventil i § 182: udskiftning er ikke en grundlæggende ændring, hvis den følger af en klar, præcis og entydig ændringsklausul, eller hvis den sker ved omstrukturering (overtagelse, fusion, erhvervelse eller insolvens) – men kun når de oprindelige egnethedskriterier fortsat opfyldes, og udskiftningen ikke medfører andre grundlæggende ændringer. Netop dét fejlede i 17/00041: den nye leverandør kunne hverken dokumentere det oprindelige mindstekrav om 15 timers ugentlig tolkning eller levere skrivetolkning.

Endelig giver § 185, stk. 1 ordregiveren en *ret* – og stk. 2 en *pligt* – til at bringe en rammeaftale til ophør, når tildelingsbeslutningen er annulleret ved endelig afgørelse eller dom, medmindre særlige forhold tilsiger videreførelse.

LOV `Udbudsloven § 24` `Udbudsloven § 178, stk. 1, 2` `Udbudsloven § 179, stk. 1` `Udbudsloven § 180, stk. 3` `Udbudsloven § 182` `Udbudsloven § 185, stk. 1, 2`

PRAKSIS **EU-Domstolen** · Ændring af vederlagsmodellen i rammeaftaler: Grænsen for ændring af en kontrakts overordnede karakter 16.10.2025

Klagenævnet for Udbud · Rammeaftale om læssemaskiner erklæret uden virkning efter ulovlig direkte tildeling og ændring af grundlæggende elementer 25.09.2025

Klagenævnet for Udbud · Opsættende virkning ved ændring af udbudt rammeaftale før kontraktindgåelse 04.10.2019

Klagenævnet for Udbud · Overdragelse af rammeaftale efter konkurs anset for ulovlig direkte tildeling 26.06.2017

Klagenævnet for Udbud · Tildeling af tillægskontrakt om IT-system uden udbud var en ulovlig direkte tildeling 04.05.2016

Klagenævnet for Udbud · Afvisning af tilbud grundet forkert afleveringsadresse og ulovligt miniudbud af ny rammeaftale 27.04.2011

§ 7 Sanktionerne: standstill, uvirksomhed og økonomisk sanktion – og deres asymmetri

Håndhævelsen af rammeaftaleretten hviler på lov om Klagenævnet for Udbud, og her ligger en systematik, som ofte misforstås.

Standstill gælder som udgangspunkt ikke for trækkene. § 3, stk. 1 pålægger 10 (elektronisk) eller 15 (brev) kalenderdages standstill, men § 3, stk. 3 undtager udtrykkeligt:

> *"Stk. 1 og 2 finder ikke anvendelse, hvis [...] 2) en kontrakt tildeles en leverandør i henhold til en rammeaftale med eller uden genåbning af konkurrencen, 3) en kontrakt tildeles en leverandør inden for et dynamisk indkøbssystem [...]"*

Standstill gælder altså for tildelingen af **selve rammeaftalen** (jf. også **C-274/21**), men ikke automatisk for de kontrakter, der tildeles under den – hverken ved direkte tildeling eller ved miniudbud.

Uvirksomhed rammer asymmetrisk. Efter § 17, stk. 1 skal en kontrakt erklæres uden virkning bl.a., når den er indgået uden forudgående offentliggørelse (nr. 1), i standstill-perioden med samtidig overtrædelse (nr. 2), eller når den er *baseret på en rammeaftale med genåbning af konkurrencen* og indgået i strid med lovens afsnit II eller III, og værdien når tærskelværdien (nr. 3). Samme regel gælder for dynamiske indkøbssystemer (nr. 4). Derimod er en **direkte tildeling** under en rammeaftale med én leverandør ikke i sig selv omfattet – det er derfor, sagerne om ulovlige direkte tildelinger typisk må konstrueres som overtrædelser af § 17, stk. 1, nr. 1 (ingen udbudsbekendtgørelse) eller som ændring af grundlæggende elementer, jf. **24/10982**.

Den frivillige standstill er et skjold. § 17, stk. 2 er den mest oversete bestemmelse i hele reguleringen: en miniudbudskontrakt eller en DIS-kontrakt kan **ikke** erklæres uden virkning, hvis ordregiveren (1) har fulgt procedurerne i §§ 2 og 3 eller udbudslovens § 171 – dvs. frivilligt har underrettet og iagttaget standstill – og (2) fandt, at tildelingen var i overensstemmelse med reglerne. Ordregivere, der frivilligt lægger standstill ind i deres miniudbud, køber sig altså reelt immunitet over for den skarpeste sanktion.

Indkøbscentralernes fejl smitter ikke automatisk. § 17, stk. 5 fastslår, at hvis beslutningen om tildeling af en indkøbscentrals rammeaftale ikke er annulleret på det tidspunkt, hvor tildelingsproceduren for en kontrakt på grundlag af rammeaftalen iværksættes, kan kontrakten ikke erklæres uden virkning med henvisning til, at *indkøbscentralen* har begået fejl. Bestemmelsen beskytter de mange ordregivere, der trækker på fx SKI-aftaler – jf. den løbende prøvelse af SKI's egne rammeaftaler i bl.a. 24/03446 om sygeplejeartikler og 2016-6241 om standardkontormøbler.

Økonomisk sanktion. Når hele kontrakten ikke erklæres uden virkning, fastsættes en alternativ sanktion, jf. § 18, stk. 2. For offentlige ordregivere sker det som en økonomisk sanktion efter § 19 – og § 19, stk. 2, nr. 5 nævner specifikt kontrakter baseret på en rammeaftale med genåbning af konkurrencen. Sanktionen kan pålægges, "selv

om overtrædelsen hverken kan tilregnes ordregiveren som forsætlig eller uagtsom" (§ 19, stk. 3). Er ordregiveren ikke en del af den offentlige forvaltning, indgiver Klagenævnet i stedet **politianmeldelse**, jf. § 18, stk. 3 – det skete i 22/06575, hvor tre af Alabu Boligs vaskerikontrakter blev erklæret uden virkning.

Niveauet for økonomiske sanktioner i rammeaftalesager:

Sag	Overtrædelse	Sanktion
24/10982	Ændring af grundlæggende elementer i rammeaftale (52,3 mio. kr. udnyttet)	2.600.000 kr. + uden virkning
2015-6946	Ulovlig direkte tildeling af tillægskontrakt (ca. 28,9 mio. kr.)	250.000 kr. + uden virkning
22/14588	Ukonditionsmæssigt tilbud tildelt i miniudbud under dynamisk indkøbssystem	190.000 kr. (kontrakten fuldt opfyldt)
17/00041	Overdragelse af rammeaftale efter konkurs	150.000 kr. + uden virkning
22/14543	Direkte tildelt dækningskontrakt uden opfyldte hastebetingelser	840.000 kr.

Klagefristerne er differentierede, jf. § 7, stk. 2: **6 måneder** for selve rammeaftalen (nr. 3), men kun **30 kalenderdage** for en kontrakt tildelt ved miniudbud eller under et dynamisk indkøbssystem (nr. 2). Klagenævnet udstrakte i **24/10982** den lange 6-månedersfrist til også at omfatte rammeaftaler indgået efter § 80, med den begrundelse, at samme hensyn – at overtrædelser først opdages sent – gør sig gældende som ved ordinære rammeaftaler.

Endelig bemærkes, at Klagenævnet ikke kan tilkende mere end påstået, jf. § 10, stk. 1. I 25/08760 blev en klage over en direkte tildeling afvist, fordi klageren trods vejledning ikke formulerede påstande, der konkret identificerede den overtrådte regel – vejledningspligten efter forvaltningslovens § 7 rækker ikke til, at nævnet formulerer klagerens påstande.

LOV `Lov om Klagenævnet for Udbud § 3, stk. 1, 3` `Lov om Klagenævnet for Udbud § 7, stk. 2` `Lov om Klagenævnet for Udbud § 17, stk. 1-5` `Lov om Klagenævnet for Udbud § 18, stk. 1-3` `Lov om Klagenævnet for Udbud § 19, stk. 1-3`

PRAKSIS

EU-Domstolen · Rammeaftalers loft og effektiv retsbeskyttelse mod uigennemsigtige udbudsprocedurer	14.07.2022
Klagenævnet for Udbud · Klagenævnet for Udbuds afgørelse i sagen om rammeaftale for sygeplejeartikler hos SKI	25.11.2025
Klagenævnet for Udbud · Afvisning af klage over direkte tildeling grundet uklare påstande og manglende præcisering	02.10.2025
Klagenævnet for Udbud · Rammeaftale om læssemaskiner erklæret uden virkning efter ulovlig direkte tildeling og ændring af grundlæggende elementer	25.09.2025
Klagenævnet for Udbud · Direkte tildeling af rengøringskontrakt efter ophævelse var i strid med udbudsloven	25.04.2023
Klagenævnet for Udbud · Annullering af tildelingsbeslutning og økonomisk sanktion på grund af ukonditionsmæssigt tilbud	20.03.2023
Klagenævnet for Udbud · Direkte tildeling af vaskerikontrakter i almen boligorganisation var delvist ulovlig	16.09.2022
Klagenævnet for Udbud · Overdragelse af rammeaftale efter konkurs anset for ulovlig direkte tildeling	26.06.2017
Klagenævnet for Udbud · Afslag på opsættende virkning i sag om udbud af kontormøbler	26.07.2016

Klagenævnet for Udbud · Tildeling af tillægskontrakt om IT-system uden udbud var en ulovlig direkte tildeling 04.05.2016

§ 8 Rammeaftale eller dynamisk indkøbssystem? Den lukkede kreds over for den åbne

Den strukturelle forskel mellem de to indkøbsteknikker er enkel, men afgørende: **rammeaftalen lukker leverandørkredsen** for hele løbetiden, mens **det dynamiske indkøbssystem skal være åbent** gennem hele perioden. § 104, stk. 3 er utvetydig:

> *"Et dynamisk indkøbssystem skal til enhver tid være åbent for ansøgere, der opfylder minimumskravene til egnethed, og antallet af ansøgere, der optages i indkøbssystemet, må ikke begrænses."*

Dertil kommer, at et dynamisk indkøbssystem efter § 101, stk. 1 kun kan bruges til indkøb af varer, bygge- og anlægsarbejder og tjenesteydelser, der er **generelt tilgængelige på markedet**, at det skal følge proceduren for begrænset udbud (§ 101, stk. 2), at ansøgninger skal færdigbehandles inden for 10 (eventuelt 15) arbejdsdage (§ 104, stk. 4-5), og at **alle** deltagere – eller alle i den relevante kategori – skal opfordres til at afgive tilbud ved hvert konkret indkøb (§ 105, stk. 1-2).

Afgrænsningen blev sat på spidsen i 24/12200 (Assemble A/S mod Norddjurs Kommune, 24. oktober 2025), hvor Klagenævnet tog stilling til, om kommunen var berettiget til at anvende et dynamisk indkøbssystem frem for en rammeaftale. Nævnet fandt, at kommunen var berettiget hertil. Kendelsen inddrager principperne i § 2, kravene til evalueringsmodellen i § 160, stk. 1 og de særlige begrundelsesregler for dynamiske indkøbssystemer i § 171, stk. 4 og stk. 5 – sidstnævnte er netop den bestemmelse, der lemper begrundelseskravet ved DIS-tildelinger, så begrundelsen først skal gives efter anmodning fra en berørt tilbudsgiver.

Valget mellem de to teknikker ligger dermed inden for ordregiverens skøn, men det er ikke et frit skøn: det skal træffes sagligt, og de karakteristika, der definerer den valgte teknik, skal faktisk overholdes. En "leverandørliste", der ikke opfylder DIS-reglerne, er hverken et dynamisk indkøbssystem eller en rammeaftale – og falder dermed uden for Klagenævnets kompetence. Det blev fastslået i 26-04144 (1. juli 2026), hvor en klage over suspension fra en kommunal leverandørliste blev afvist, fordi ordningen ikke var et dynamisk indkøbssystem efter § 101, jf. klagenævnslovens § 1, stk. 2 og § 10, stk. 1.

Håndhævelsesmæssigt behandles de to teknikker parallelt: både miniudbudskontrakter og DIS-kontrakter kan erklæres uden virkning efter § 17, stk. 1, nr. 3 og 4, begge nyder godt af skjoldet i § 17, stk. 2, og begge har 30-dages klagefrist efter § 7, stk. 2, nr. 2. 22/14588 illustrerer parallellen: Aalborg Universitet havde gennemført et miniudbud under et dynamisk indkøbssystem om møbler og tildelt kontrakten til et ukonditionsmæssigt tilbud. Fordi kontrakten var fuldt opfyldt, kunne den ikke erklæres uden virkning for fremtiden – i stedet blev der pålagt en økonomisk sanktion på 190.000 kr.

LOV Lov om Klagenævnet for Udbud § 17, stk. 1, 2 · Udbudsloven § 101, stk. 1, 2 · Udbudsloven § 104, stk. 3-5 · Udbudsloven § 105, stk. 1, 2 · Udbudsloven § 171, stk. 4, 5

PRAKSIS **Klagenævnet for Udbud** · Klagenævnet for Udbud afviser klage over suspension fra kommunal leverandørliste – ikke et dynamisk indkøbssystem 01.07.2026

Klagenævnet for Udbud · Assemble A/S mod Norddjurs Kommune: Berettigelse til at anvende Dynamisk Indkøbssystem frem for Rammeaftale 24.10.2025

Klagenævnet for Udbud · Annullering af tildelingsbeslutning og økonomisk sanktion på grund af ukonditionsmæssigt tilbud 20.03.2023

§ 9 Egnethed, ESPD og dokumentation ved rammeaftaleudbud

Fordi rammeaftalen lukker leverandørkredsen for op til fire år, er egnethedsvurderingen ved rammeaftaleudbuddet særligt konsekvensrig. Det fælles europæiske udbudsdokument (ESPD) er defineret i § 24, nr. 13 som en egenerklæring, der "tjener som foreløbigt bevis" for, at der ikke foreligger udelukkelsesgrunde, og at minimumskravene til egnethed er opfyldt.

EU-Domstolen har i en række afgørelser afgrænset, hvor langt egenerklæringen rækker, og hvornår mangler kan afhjælpes:

- **C-812/24** (22. januar 2026) angår to spørgsmål af direkte betydning for rammeaftaleudbud: dels om en økonomisk aktør kan basere sig på **datterselskabers kapacitet** efter artikel 63 i direktiv 2014/24, dels om **manglende ESPD-oplysninger kan berigtiges**. Dommen er den nyeste og mest centrale fortolkningskilde til samspillet mellem koncernkapacitet og dokumentationskrav.
- **C-631/21** (10. november 2022) fastslog kravene til ESPD for **interessentskaber uden status som juridisk person** og udfylder dermed artikel 59 og **gennemførelsesforordning (EU) 2016/7**.
- **C-469/22** (10. januar 2023) afklarede **tidspunktet** for dokumentation af underentreprenørers egnethed.
- **C-171/15** (Connexxion) satte den ydre ramme for ordregiverens bundethed af sit eget udbudsmateriale: når udbudsbetingelserne utvetydigt foreskriver, at en alvorlig fejl "nødvendigvis medfører udelukkelse", kan ordregiveren **ikke** efterfølgende påberåbe sig en national proportionalitetsprøvelse for at tildele alligevel. Domstolens begrundelse rammer præcist det, der står på spil ved en flerårig rammeaftale:

> *"Visse interesserede erhvervsdrivende, der har kendskab til udelukkelsesgrunden i kontraktdokumenterne, og som er bevidste om, at de har begået en fejl [...] kunne være fristet til at afgive et tilbud i det håb, at de ikke vil blive udelukket [...] mens andre, der befinder sig i en sammenlignelig situation, vil afholde sig fra at afgive et sådant tilbud, idet de forlader sig på ordlyden af denne udelukkelsesklausul."*

I dansk praksis er hovedreglen, at ordregiveren **ikke** har en generel pligt til at kontrollere rigtigheden af tilbudsgiverens oplysninger. En undersøgelsespligt opstår først ved konkret anledning – jf. 19/06304 (rammeaftale om legetøj), hvor Klagenævnet afviste, at ordregiveren havde en generel pligt til at kontrollere samtlige varelinjer, når tilbudsgiveren havde bekræftet kravopfyldelse.

Grænsen for, hvad der kan repareres **efter** tilbudsfristen, er derimod snæver. I 25/00927 (JDE mod Syddansk Universitet, 14. november 2025) meddelte tilbudsgiveren inden for vedståelsesperioden, at det tilbudte kaffeprodukt var udgået, og udskiftede det. Klagenævnet stadfæstede afvisningen som ukonditionsmæssig: en accept ville have udgjort et nyt tilbud efter tilbudsfristen og givet tilbudsgiveren en konkurrencemæssig fordel ved smagstesten. Proportionalitetsprincippet kunne ikke bære en delvis kapitalisering – totalafvisning var den eneste lovlige håndtering.

Omvendt ligger vurderingen af **pålidelighed (self-cleaning)** efter § 138 inden for ordregiverens skøn. I 24/03756 præciserede Klagenævnet, at en tilbudsgiver ikke er "pålagt" at betale erstatning efter § 138, stk. 3, nr. 1, blot fordi en tidligere ordregiver har *fremsat* et erstatningskrav, som er bestridt i en verserende voldgiftssag.

LOV Udbudsloven § 24 | Udbudsloven § 138, stk. 3 | Udbudsloven § 159, stk. 2, 3

PRAKSIS

EU-Domstolen · Udnyttelse af datterselskabers kapacitet i offentlige udbud og berigtigelse af manglende udbudsdokumentation (ESPD)	22.01.2026
EU-Domstolen · Tidspunktet for dokumentation af underentreprenørers egnethed i offentlige udbud	10.01.2023
EU-Domstolen · Krav til fælles europæisk udbudsdokument (ESPD) for interessentskaber uden status som juridisk person	10.11.2022
EU-Domstolen · Fortolkning af udbudsbetingelser: Proportionalitet ved alvorlig fejl kan ikke tilsidesætte klare krav om automatisk udelukkelse	13.12.2016
Klagenævnet for Udbud · Afvisning af tilbud efter produktudskiftning efter tilbudsfrist i udbud af kaffe, te og maskiner	14.11.2025
Klagenævnet for Udbud · Klage over tildeling af rammeaftale om legetøj afvist: Tilbud indeholdt ikke grundlæggende forbehold og udbudsmodel var lovlig	12.05.2020

§ 10 Aktindsigt i tilbud og miniudbudspriser – udbudslovens § 5 a som særregel

Rammeaftaler skaber en særlig aktindsigtsproblematik: fordi miniudbuddene under en rammeaftale ofte er standardiserede og gentagne, kan indsigt i konkurrenternes tidligere priser reelt lukke konkurrencen ned.

Det erkendte Klagenævnet allerede i 2013-0033683 (Computerworld mod Statens It, 8. juli 2014). Nævnet lagde vægt på, at miniudbuddene under Statens It's driftsrammeaftale var "meget standardiserede og ensartede", hvilket skabte en konkret og nærliggende risiko for, at de seks rammeleverandører kunne tilrettelægge deres prissætning taktisk i fremtidige miniudbud, hvis de fik kendskab til hinandens tidligere tilbudspriser. Resultatet ville være svækket konkurrence og højere priser til det offentlige.

Retsstillingen er siden **skærpet ved lov**. Udbudslovens § 5 a fraviger nu det almindelige offentlighedsprincip:

> *"For tilbud eller oplysninger fra tilbud afgivet i henhold til procedurer efter denne lov [...] gælder retten til aktindsigt efter lov om offentlighed i forvaltningen alene for den, der er klageberettiget til Klagenævnet for Udbud vedrørende den sag, som aktindsigtsanmodningen vedrører, og for massemedier."*

Bestemmelsen er **absolut**. I 25/05751 (14. august 2025) afviste Klagenævnet 3F Viborgs anmodning om aktindsigt i den vindende tilbudsgivers redegørelse for priser og omkostninger efter § 169, fordi fagforeningen hverken havde deltaget i udbuddet eller havde generel klageadgang. Nævnet afviste udtrykkeligt, at meroffentlighedsprincippet i offentlighedslovens § 14, stk. 1 kunne bruges til at omgå begrænsningen – § 5 a er ikke-fakultativ.

Afgrænsningen af **klageberettigelse** er derfor blevet det afgørende led. I 25/05534 (27. november 2025) hjemviste Klagenævnet Herlev Kommunes afslag, fordi kommunen fejlagtigt havde nægtet KN Rengøring I/S klageberettigelse med henvisning til identitetssammenfald med en tidligere udelukket enkeltmandsvirksomhed:

> *"Klagenævnet finder, at der i den aktuelle sag ikke er et sådant sammenfald mellem KN Rengøring v/Henrik Krogstrup Nielsen og KN Rengøring I/S, at sidstnævnte virksomhed kan nægtes aktindsigt alene med henvisning til udelukkelsen af KN Rengøring v/Henrik Krogstrup Nielsen."*

Nævnet fastslog samtidig to principper: § 5 a stiller alene krav om **status** som klageberettiget – ikke om, at der faktisk er indgivet en rettidig klage – og adgangen efter klagenævnslovens § 6 består uafhængigt af, om klagefristen i § 7 er overskredet.

De forvaltningsretlige grundprincipper er dog ikke sat ud af kraft for det, der falder uden for § 5 a's anvendelsesområde. Folketingets Ombudsmand har i FOB 2016-54 og FOB 2016-48 fastholdt, at en myndighed **altid** skal foretage en konkret vurdering af risikoen for økonomisk skade, og at en generel beslutning om ikke at offentliggøre tilbud af diskretionshensyn ikke er tilstrækkelig. Ombudsmanden citerer forarbejderne til offentlighedslovens § 30, nr. 2:

> *"Der er almindeligvis ikke noget til hinder for at give aktindsigt i myndighedens udbudsmateriale."*

Sondringen står altså fast: **udbudsmaterialet** (ordregiverens eget) er som udgangspunkt åbent; **tilbuddene** (leverandørernes) er efter § 5 a lukket for alle andre end klageberettigede og massemedier – og selv for dem kan konkrete forretningshemmeligheder undtages efter offentlighedslovens § 30, nr. 2 og forvaltningslovens § 15 b, nr. 5.

LOV Lov om Klagenævnet for Udbud § 6, stk. 1 · Offentlighedsloven § 30 · Udbudsloven § 5a · Udbudsloven § 169

PRAKSIS
- **Klagenævnet for Udbud** · Hjemvisning af sag om aktindsigt i rengøringsudbud da KN Rengøring I/S blev anset for klageberettiget uanset tidligere misligholdelse i beslægtet firma — 27.11.2025
- **Klagenævnet for Udbud** · Afslag på aktindsigt i tilbudsgivers redegørelse for priser og omkostninger på grund af manglende klageberettigelse — 14.08.2025
- **Klagenævnet for Udbud** · Afslag på aktindsigt i tilbudspriser fra miniudbud under en rammeaftale — 08.07.2014

§ 11 Erstatning for fejl i rammeaftaleudbud – årsagssammenhængen som spærring

Klagenævnet har kompetence til at tilkende erstatning, men praksis viser, at **årsagssammenhængen** ofte spærrer for kravet – også når overtrædelsen er konstateret og ansvarspådragende.

Mønstret er tydeligt i 22/14562 (Atea mod Region Sjælland, 22. december 2023). Klagenævnet havde i en tidligere kendelse fastslået, at regionen havde overtrådt § 2, stk. 1 ved et mangelfuldt udbudsmateriale og ved ikke at udligne den hidtidige leverandørs konkurrencefordel. Alligevel blev både kravet på **positiv opfyldelsesinteresse** (11,7 mio. kr.) og på **negativ kontraktinteresse** (364.327 kr.) afvist:

- Positiv interesse: udbudsmaterialet var så uklart, at det slet ikke kunne bære en lovlig tildelingsbeslutning. Når en lovlig kontraktindgåelse ikke var mulig, kunne klageren ikke have en berettiget forventning om at vinde – og der manglede derfor årsagssammenhæng.
- Negativ interesse: klageren var **selv bekendt** med manglerne før tilbudsafgivelsen (havde endda påpeget dem i spørgsmål til regionen). Ved at byde alligevel brød klageren årsagssammenhængen.

Samme dobbelte spærring genfindes i 25/01946 (Vognmand Andreas R. Søborg mod Odsherred Kommune, 3. marts 2026). Kommunen havde i en tidligere delkendelse fået konstateret en overtrædelse af § 2 ved uretmæssigt at afvise klagerens tilbud på grund af referencekravets alternative led, jf. § 155, stk. 1, nr. 2. Alligevel blev erstatningskravet på 9,68 mio. kr. afvist, fordi referencekravets 2. led ikke var tilstrækkeligt præciseret i udbudsmaterialet – kommunen kunne derfor **under ingen omstændigheder** have truffet en lovlig tildelingsbeslutning. Og den negative kontraktinteresse faldt, fordi klagerens tilbud alligevel ville være blevet afvist:

> *"Klagenævnet finder [...] at de to referencer, som kommunen har vurderet som relevante i forhold til størrelse, adskiller sig markant i økonomisk værdi (størrelse) i forhold til den udbudte entreprise."*

Lære for rammeleverandører: en konstateret udbudsfejl er ikke en erstatningsadgang. Vil man forfølge et tab, skal man kunne sandsynliggøre, at man *ville* have vundet, hvis fejlen ikke var begået – og det forudsætter, at udbudsmaterialet i øvrigt var egnet til at bære en lovlig tildeling. Er materialet så mangelfuldt, at udbuddet under alle omstændigheder burde være annulleret, er tabet ikke forårsaget af fejlen.

Det gælder også den mangelfulde begrundelse. Klagenævnets faste praksis er, at en overtrædelse af begrundelsespligten i § 171, stk. 4, nr. 2 **ikke i sig selv** kan føre til annullation af tildelingsbeslutningen – jf. bl.a. 21/05033 (rammeaftale om kontormøbler til Skive Kommune), hvor kommunen erkendte den mangelfulde begrundelse, men hvor annullationspåstanden alligevel ikke blev taget til følge.

LOV	Udbudsloven § 2, stk. 1 · Udbudsloven § 155, stk. 1 · Udbudsloven § 171, stk. 4	
PRAKSIS	**Klagenævnet for Udbud** · Vognmand Andreas R. Søborg A/S mod Odsherred Kommune: Erstatningskrav afvist trods udbudsretlig overtrædelse	03.03.2026
	Klagenævnet for Udbud · Afvisning af erstatningskrav for tabt fortjeneste og tilbudsudgifter på grund af manglende årsagssammenhæng	22.12.2023
	Klagenævnet for Udbud · Klage over udbud af rammeaftale om kontormøbler: Vurdering af mindstekrav, evalueringsmodel og begrundelsespligt	12.10.2022

§ 12 Den administrative ramme: cirkulærer, vejledninger og bekendtgørelser

Ud over lov og direktiv findes en administrativ fortolkningsramme, der i praksis styrer, hvornår og hvordan rammeaftaler bringes i anvendelse.

Udbudscirkulæret. Cirkulære om udbud af statslige drifts- og anlægsopgaver trådte i kraft **1. oktober 2025** og ophævede samtidig det tidligere cirkulære nr. 9269 af 31. marts 2016. Det ældre cirkulære – og den fortsat instruktive vejledning hertil – forpligtede statsinstitutioner til med passende mellemrum at gennemgå deres opgaver for at identificere udbudsegnede opgaver og til at konkurrenceudsætte eller markedsvurdere dem. Vejledningen placerer rammeaftalen i lovens systematik og henviser til, at "vejledning om reglerne i udbudsloven og EU's udbudsdirektiver kan søges hos Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen".

Bekendtgørelse om Klagenævnet for Udbud. Bekendtgørelsen regulerer sagsbehandlingen: formanden udpeger sagkyndige efter sagens beskaffenhed (§ 2), afgørelser træffes ved almindeligt stemmeflertal med formandens stemme som udslagsgivende ved stemmelighed, og gebyret tilbagebetales, hvis klageren får helt eller delvist medhold (§ 9). Nævnet kan pålægge indklagede at betale klagerens sagsomkostninger – også når indklagede annullerer udbuddet efter klagens modtagelse.

Konsortievejledningen. Vejledning om konsortiesamarbejde i forhold til konkurrenceloven er den centrale kilde til, hvornår rammeleverandører lovligt kan gå sammen. Den afgørende – og ofte oversete – pointe er, at vurderingen af, om et konsortium er objektivt nødvendigt, foretages i forhold til kravene til at komme **på rammeaftalen**, ikke i forhold til det enkelte miniudbud. Konkurrenceretlige begrænsninger på koordinering mellem rammeleverandører behandles nærmere under konkurrenceret.

Sektorspecifikke bekendtgørelser. Bekendtgørelse om ordregiveres indgåelse af visse kontrakter på forsvars- og sikkerhedsområdet fastslår i § 13, at klagenævnslovens kapitel 2 om underretning og standstill også gælder på forsvarsområdet – men § 14 indeholder en vigtig sikkerhedsventil: *"En kontrakt må under ingen omstændigheder betragtes som værende uden virkning, hvis konsekvenserne af, at kontrakten er uden virkning, i alvorlig grad vil kunne true et større forsvars- eller sikkerhedsprogram."* Netop dén ventil forsøgte FMI forgæves at påberåbe sig i **24/10982** – men den ulovlige rammeaftale var indgået under **udbudsloven**, ikke forsvars- og sikkerhedsdirektivet, og Klagenævnet fandt ikke, at hensynene til almenhedens interesser efter klagenævnslovens § 17, stk. 3 kunne bære en opretholdelse.

Endelig bemærkes, at § 100, stk. 3 ved ændringsloven fra juni 2022 (L 199, 2021-22, i kraft 1. juli 2022) fik ændret henvisningen fra § 162 til §§ 161-165 – en ren ordændring, der samler alle tildelingskriteriebestemmelser under miniudbuddets kriterieregel. Der er pr. seneste konsolidering (LBK af 7. februar 2025) **ingen vedtagne, men endnu ikke konsoliderede ændringer** af udbudsloven.

LOV `Lov om Klagenævnet for Udbud § 17, stk. 3` `Udbudsloven § 100, stk. 3`

PRAKSIS **Klagenævnet for Udbud** · Rammeaftale om læssemaskiner erklæret uden virkning efter ulovlig direkte tildeling og ændring af grundlæggende elementer 25.09.2025

§ 13 Sammenfatning: rammeaftalens fem brudflader

Praksis lader sig samle i fem tilbagevendende brudflader, som både ordregivere og leverandører bør have for øje.

1. Løbetiden. Fire år er hovedreglen efter § 95, stk. 2. Undtagelsen kræver "ekstraordinære tilfælde", og forarbejderne binder den til lange afskrivningsperioder kombineret med et løbende behov, udviklingstunge ydelser, betydelige investeringer eller kritisk national infrastruktur. Vurderingen "må ikke være baseret på usaglige hensyn".

2. Loftet. Rammeaftalen skal have et maksimum for mængde og/eller værdi. Når maksimum er nået, har aftalen "udtømt sine virkninger" (**C-23/20**, **C-274/21**), og videre træk er indkøb uden hjemmel. Omvendt er en manglende loftsangivelse ikke i sig selv nok til uvirksomhed – sanktionen er forbeholdt de rene undladelser af offentliggørelse.

3. Tildelingsformen. Ordregiveren er bundet af sit eget udbudsmateriale. Frit valg mellem direkte tildeling og miniudbud er ulovligt (**2011-0024071**); foreskriver aftalen direkte tildeling, må der ikke afholdes miniudbud (**2011-0024337**); og en kaskadeplacering er bindende (**20/13321**). Valget mellem tildelingsformerne skal styres af objektive kriterier, der er fastsat på forhånd, jf. § 98, stk. 2.

4. Grænsen mellem præcisering og væsentlig ændring. Ved miniudbud kan vilkår og kriterier præciseres og endda vægtes anderledes, hvis muligheden er forudset i rammeaftalens udbudsmateriale (**2014-8381**). Men fravigelse af bindende mindstekrav, omlægning af pris- og risikostrukturen eller leverandørskifte uden hjemmel er ændringer af grundlæggende elementer efter § 178 – og behandles som ulovlig direkte tildeling (**24/10982**, **17/00041**, **2015-6946**). Og et miniudbud kan aldrig bruges til at indgå en ny rammeaftale (**2011-0023565**).

5. Sanktionerne – og skjoldet. Standstill gælder ikke automatisk for træk under en rammeaftale, jf. klagenævnslovens § 3, stk. 3, nr. 2. Uvirksomhed rammer miniudbuds- og DIS-kontrakter over tærskelværdien, § 17, stk. 1, nr. 3 og 4 – men **ikke**, hvis ordregiveren frivilligt har underrettet og iagttaget standstill, § 17, stk. 2. Det er den enkelt-billigste risikoafdækning, en ordregiver kan foretage i et miniudbud af betydning.

For leverandørsiden er den praktiske hovedlære, at **fristerne er korte, og erstatningsvejen er smal**: klage over en miniudbudskontrakt skal indgives inden 30 dage (§ 7, stk. 2, nr. 2), mens klage over selve rammeaftalen har 6 måneder (nr. 3) – og selv en konstateret overtrædelse fører sjældent til erstatning, hvis udbudsmaterialet i øvrigt var uegnet til at bære en lovlig tildeling (**22/14562**, **25/01946**).

Afgrænsning: selve klagenævnsproceduren og formalitetskravene behandles under klagenaevnet-for-udbud-procedure, mens annullation af tildelingsbeslutninger og uvirksomhed uddybes under annullation-udbud.

LOV `Lov om Klagenævnet for Udbud § 3, stk. 3` `Lov om Klagenævnet for Udbud § 7, stk. 2` `Lov om Klagenævnet for Udbud § 17, stk. 1, 2` `Udbudsloven § 95, stk. 2` `Udbudsloven § 98, stk. 2` `Udbudsloven § 178`

PRAKSIS

EU-Domstolen · Rammeaftalers loft og effektiv retsbeskyttelse mod uigennemsigtige udbudsprocedurer	14.07.2022
EU-Domstolen · Krav om angivelse af maksimal mængde og værdi i udbudsbekendtgørelser for rammeaftaler	17.06.2021
Klagenævnet for Udbud · Vognmand Andreas R. Søborg A/S mod Odsherred Kommune: Erstatningskrav afvist trods udbudsretlig overtrædelse	03.03.2026
Klagenævnet for Udbud · Rammeaftale om læssemaskiner erklæret uden virkning efter ulovlig direkte tildeling og ændring af grundlæggende elementer	25.09.2025
Klagenævnet for Udbud · Afvisning af erstatningskrav for tabt fortjeneste og tilbudsudgifter på grund af manglende årsagssammenhæng	22.12.2023
Klagenævnet for Udbud · Tildeling af rammeaftale som 'nr. 1 i kaskaden' var bindende trods udbudsmaterialets beskrivelse af en anden tildelingsmodel	06.10.2021
Klagenævnet for Udbud · Overdragelse af rammeaftale efter konkurs anset for ulovlig direkte tildeling	26.06.2017
Klagenævnet for Udbud · Tildeling af tillægskontrakt om IT-system uden udbud var en ulovlig direkte tildeling	04.05.2016
Klagenævnet for Udbud · Klage over ændring af vægtningskriterier i miniudbud under rammeaftale for håndværksydelser	26.02.2016
Klagenævnet for Udbud · Klage over direkte tildeling under SKI-rammeaftale for AV-udstyr afvist	07.12.2012
Klagenævnet for Udbud · Ulovlig direkte tildeling under rammeaftale på grund af uklarhed om valg mellem miniudbud og direkte tildeling	05.12.2011
Klagenævnet for Udbud · Afvisning af tilbud grundet forkert afleveringsadresse og ulovligt miniudbud af ny rammeaftale	27.04.2011

REFERENCE Lovgrundlag

8 paragraffer

`Lov om Klagenævnet for Udbud § 3`	stk. 3	`Lov om Klagenævnet for Udbud § 17`	stk. 1, 2
`Udbudsloven § 95`	stk. 2	`Udbudsloven § 97`	
`Udbudsloven § 98`	stk. 1-3	`Udbudsloven § 99`	
`Udbudsloven § 100`	stk. 1-3	`Udbudsloven § 178`	stk. 1, 2

MATERIALE Citerede afgørelser

38 afgørelser

EU-DOMSTOLEN · EUROPÆISK DOMSTOL		8
22.01.2026	Udnyttelse af datterselskabers kapacitet i offentlige udbud og berigtigelse af manglende udbudsdokumentation (ESPD)	C-812/24
16.10.2025	Ændring af vederlagsmodellen i rammeaftaler: Grænsen for ændring af en kontrakts overordnede karakter	C-282/24
10.01.2023	Tidspunktet for dokumentation af underentreprenørers egnethed i offentlige udbud	C-469/22
10.11.2022	Krav til fælles europæisk udbudsdokument (ESPD) for interessentskaber uden status som juridisk person	C-631/21
14.07.2022	Rammeaftalers loft og effektiv retsbeskyttelse mod uigennemsigtige udbudsprocedurer	C-274/21
17.06.2021	Krav om angivelse af maksimal mængde og værdi i udbudsbekendtgørelser for rammeaftaler	C-23/20
19.12.2018	Krav om fastlæggelse af maksimumsmængder i rammeaftaler og adgang for ikke-deltagende ordregivende myndigheder	C-216/17
13.12.2016	Fortolkning af udbudsbetingelser: Proportionalitet ved alvorlig fejl kan ikke tilsidesætte klare krav om automatisk udelukkelse	C-171/15

KLAGENÆVNET FOR UDBUD · NÆVN / KLAGEINSTANS		30
01.07.2026	Klagenævnet for Udbud afviser klage over suspension fra kommunal leverandørliste – ikke et dynamisk indkøbssystem	26-04144
03.03.2026	Vognmand Andreas R. Søborg A/S mod Odsherred Kommune: Erstatningskrav afvist trods udbudsretlig overtrædelse	J.nr. 25/01946
27.11.2025	Hjemvisning af sag om aktindsigt i rengøringsudbud da KN Rengøring I/S blev anset for klageberettiget uanset tidligere misligholdelse i beslægtet firma	25/05534
25.11.2025	Klagenævnet for Udbuds afgørelse i sagen om rammeaftale for sygeplejeartikler hos SKI	24/03446
14.11.2025	Afvisning af tilbud efter produktudskiftning efter tilbudsfrist i udbud af kaffe, te og maskiner	25/00927
24.10.2025	Assemble A/S mod Norddjurs Kommune: Berettigelse til at anvende Dynamisk Indkøbssystem frem for Rammeaftale	24/12200
10.10.2025	Evalueringsmodel i miniudbud: Klagenævnet afviser klage over ordregivers skøn ved fordeling af centrale og decentrale ressourcer	25/06148
02.10.2025	Afvisning af klage over direkte tildeling grundet uklare påstande og manglende præcisering	25/08760
25.09.2025	Rammeaftale om læssemaskiner erklæret uden virkning efter ulovlig direkte tildeling og ændring af grundlæggende elementer	24/10982
14.08.2025	Afslag på aktindsigt i tilbudsgivers redegørelse for priser og omkostninger på grund af manglende klageberettigelse	25/05751

09.01.2025	Klage over overgang til udbud med forhandling og tildeling af rammeaftale afvist	23/12704
12.12.2024	Klage over tildeling af rammeaftale om lægemidler på grund af påstået krænkelse af patent- og markedsføringsrettigheder	23/12520
22.12.2023	Afvisning af erstatningskrav for tabt fortjeneste og tilbudsudgifter på grund af manglende årsagssammenhæng	22/14562
25.04.2023	Direkte tildeling af rengøringskontrakt efter ophævelse var i strid med udbudsloven	22/14543
20.03.2023	Annullering af tildelingsbeslutning og økonomisk sanktion på grund af ukonditionsmæssigt tilbud	22/14588
12.10.2022	Klage over udbud af rammeaftale om kontormøbler: Vurdering af mindstekrav, evalueringsmodel og begrundelsespligt	21/05033
16.09.2022	Direkte tildeling af vaskerikontrakter i almen boligorganisation var delvist ulovlig	22/06575
06.10.2021	Tildeling af rammeaftale som 'nr. 1 i kaskaden' var bindende trods udbudsmaterialets beskrivelse af en anden tildelingsmodel	20/13321
12.05.2020	Klage over tildeling af rammeaftale om legetøj afvist: Tilbud indeholdt ikke grundlæggende forbehold og udbudsmodel var lovlig	19/06304
21.02.2020	Klage over evaluering af tilbud i miniudbud om madaffaldsanalyse	19/07889
04.10.2019	Opsættende virkning ved ændring af udbudt rammeaftale før kontraktindgåelse	19/06803
09.07.2018	Afslag på opsættende virkning i sag om udbud af rammeaftale for rådgivning om trafiksignalanlæg	18/02698
26.06.2017	Overdragelse af rammeaftale efter konkurs anset for ulovlig direkte tildeling	17/00041
26.07.2016	Afslag på opsættende virkning i sag om udbud af kontormøbler	2016-6241
04.05.2016	Tildeling af tillægskontrakt om IT-system uden udbud var en ulovlig direkte tildeling	2015-6946
26.02.2016	Klage over ændring af vægtningskriterier i miniudbud under rammeaftale for håndværksydelser	2014-8381
08.07.2014	Afslag på aktindsigt i tilbudspriser fra miniudbud under en rammeaftale	2013-0033683
07.12.2012	Klage over direkte tildeling under SKI-rammeaftale for AV-udstyr afvist	2011-0024337
05.12.2011	Ulovlig direkte tildeling under rammeaftale på grund af uklarhed om valg mellem miniudbud og direkte tildeling	2011-0024071
27.04.2011	Afvisning af tilbud grundet forkert afleveringsadresse og ulovligt miniudbud af ny rammeaftale	2011-0023565

16 PRAKSISOVERSIGT · ERHVERVSRET

Praksisoversigt over selskabsorganernes kompetencefordeling og generalklausulen

Kompetencefordeling mellem generalforsamling, bestyrelse/tilsynsråd og direktion samt legalitetskontrollen efter selskabslovens §§ 108, 109 og 127

Version 2 Opdateret 22. jul. 2026 34 afgørelser · 1993–2026 Læs online

INTRODUKTION

Selskabsloven bygger på en fast organmodel: kapitalejerne træffer beslutning på generalforsamlingen, bestyrelsen (eller tilsynsrådet) varetager den overordnede ledelse og kontrol, og direktionen den daglige ledelse. Legalitetskontrollen med de beslutninger, organerne træffer, hviler på generalklausulen i selskabslovens § 108 og dens ledelsesmæssige pendant i § 127, med søgsmålsadgangen og fristerne i § 109 som den processuelle ramme. Praksis viser to gennemgående mønstre: domstolene er tilbageholdende med at tilsidesætte flertallets forretningsmæssige beslutninger efter § 108, og Erhvervsstyrelsen og Erhvervsankenævnet afviser konsekvent at foretage den bevisbedømmelse, som en gyldighedsprøvelse forudsætter – den hører under domstolene efter §§ 20 og 109.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Kapitalejernes beslutningskompetence udøves på generalforsamlingen, jf. selskabslovens § 76, stk. 1, og kapitalejerne er efter forarbejderne til § 111 "de ultimative beslutningstagere" i ethvert kapitalselskab.

02 Et kapitalselskab kan frit vælge mellem bestyrelsesmodellen (§ 111, stk. 1, nr. 1) og direktions-/tilsynsrådsmodellen (§ 111, stk. 1, nr. 2), men i aktieselskaber kan en direktør hverken være formand eller næstformand for bestyrelsen, og flertallet af bestyrelsen skal være ikke-direktører.

03 Tilsynsrådet er efter forarbejderne alene et kontrolorgan uden ledelsesbeføjelser – det kan ikke tiltage sig ledelsesopgaver, selv om det i loven betegnes som det øverste ledelsesorgan.

04 Bestyrelsens pligter efter § 115 er kumulative kontrolpligter: forsvarlig organisation, tilfredsstillende bogføring og regnskabsaflæggelse, procedurer for risikostyring og interne kontroller, løbende finansiel rapportering, tilsyn med direktionen og et til enhver tid forsvarligt kapitalberedskab.

05 Kravet om forsvarligt kapitalberedskab er en løbende handlenorm knyttet til et likviditetskriterium – ledelsen må ikke pådrage selskabet forpligtelser, det realistisk ikke kan dække, og har pligt til at standse virksomheden, når forsvarlig videreførelse ikke længere er mulig.

06 Direktionens daglige ledelse omfatter ikke dispositioner, der efter selskabets forhold er af usædvanlig art eller stor betydning; sådanne kræver særlig bemyndigelse fra bestyrelsen, jf. § 117, stk. 1.

07 Generalklausulen i § 108 er objektiveret: ordene "egnet til" fjerner kravet om subjektivt misbrug, mens begrænsningen ligger i kravene om "åbenbar" egnethed og en "utilbørlig fordel", dvs. en helt eller delvist vederlagsfri formueforskydning.

08 Ledelsen er bundet af en tilsvarende generalklausul i § 127, stk. 1, og må ikke efterkomme generalforsamlingsbeslutninger, der er ugyldige som stridende mod loven eller vedtægterne.

09 Søgsmål om en generalforsamlingsbeslutning skal anlægges inden 3 måneder, jf. § 109, stk. 2, men fristen gælder ikke ved nulliteter, manglende samtykke eller væsentlig tilsidesættelse af indkaldelsesreglerne, og kan efter § 109, stk. 3, nr. 4, forlænges til højst 24 måneder.

10 Manglende indkaldelse af en mindretalskapitalejer kan gøre generalforsamlingens beslutning til en nullitet – Erhvervsankenævnet nåede dette resultat for en udbyttebeslutning på 13 mio. kr.

11 Erhvervsstyrelsen kan som registreringsmyndighed ikke foretage den bevisbedømmelse, en gyldighedsprøvelse forudsætter; adgangen til administrativ udslettelse er begrænset til fejlskrift, sagsbehandlerfejl og åbenbare nulliteter, jf. § 20.

12 Ejeraftaler er ikke bindende for kapitalselskabet og de beslutninger, generalforsamlingen træffer, jf. § 82 – men en generalforsamlingsbeslutning, der bygger på en ejeraftale, er ikke dermed en åbenbar nullitet, som styrelsen kan slette administrativt.

13 Erhvervsstyrelsen har pligt til at indkalde til ekstraordinær generalforsamling efter § 93, stk. 2, når den berettigede har dokumenteret sin ret uden nærmere bevismæssig bedømmelse – også når en panthaver har tiltrådt stemmeretten ved misligholdelse.

14 Passivitet kan fortabe retten til at gøre indsigelse mod gyldigheden af generalforsamlingsbeslutninger, selv hvor indkaldelse ubestridt ikke er sket.

15 Bestyrelseshvervet er efter Ligebehandlingsnævnets praksis hverken et ansættelsesforhold eller en tjenesteydelse – bestyrelsesmedlemmer agerer uafhængigt af den daglige ledelse og vælges af kapitalejerne, hvilket understøtter organmodellens kompetenceadskillelse.

16 Selskabsloven og voldgiftsloven er ikke til hinder for, at selskabet og et bestyrelsesmedlem aftaler voldgift om selskabets erstatningskrav, og § 364, stk. 1, om generalforsamlingens søgsmålsbeslutning afskærer ikke voldgiftsaftaler.

§ 1 Selskabslovens organmodel: generalforsamlingen som kapitalejernes beslutningsforum

Udgangspunktet for hele den selskabsretlige governance-ramme er selskabslovens § 76, stk. 1, hvorefter kapitalejernes ret til at træffe beslutninger i kapitalselskabet udøves *på generalforsamlingen*. Kompetencen er

organbundet: den enkelte kapitalejer har uden for generalforsamlingen ingen selskabsretlig beslutningsmagt, og omvendt kan ledelsen ikke tiltage sig de beføjelser, loven henlægger til kapitalejerne.

Forarbejderne til den nuværende selskabslov formulerer princippet som et fælles træk ved samtlige tilladte ledelsesstrukturer:

> *"Et andet vigtigt fælles træk er, at kapitalejerne altid udgør de ultimative beslutningstagere, sådan at medlemmerne af selskabets øverste ledelsesorgan (bestyrelsen, tilsynsrådet eller i anpartsselskaber med kun et selskabsorgan, direktionen) enten helt eller i hvert fald for flertallets vedkommende vælges eller ansættes af kapitalejerne på generalforsamlingen."*

De almindelige bemærkninger til lovforslaget til selskabsloven (L 170, folketingsåret 2008-09) understreger, at forslaget bygger på **betænkning nr. 1498/2008 om modernisering af selskabsretten** fra Udvalget til Modernisering af Selskabsretten, og at hensigten var at give "fuld fleksibilitet med hensyn til valg af selskabets struktur og ledelsesorganer" – men under ansvar:

> *"Forslaget lægger op til en øget fleksibilitet for ledelsen. Med handlefriheden følger dog ansvar, da ledelsen konkret vil skulle vurdere, om det rigtige beslutningsgrundlag er til stede, eller om der f.eks. er behov for ekstern bistand."*

Fleksibiliteten i organvalget er altså modsvaret af en skærpet pligt- og kontrolstruktur, som konkretiseres i §§ 115-118 og af de to generalklausuler i §§ 108 og 127.

En række beslutninger er ufravigeligt henlagt til generalforsamlingen: vedtægtsændringer (§ 106), valg af revisor (§ 144, stk. 1) og beslutning om at anlægge erstatningssøgsmål mod stiftere, ledelsesmedlemmer, revisorer, vurderingsmænd, granskningsmænd, ejerbogsførere eller kapitalejere (§ 364, stk. 1). Rækkevidden af den sidstnævnte kompetence blev afklaret af Højesteret i BS-49652/2025-HJR, jf. nærmere nedenfor.

LOV Selskabsloven § 76, stk. 1 · Selskabsloven § 106 · Selskabsloven § 111, stk. 1 · Selskabsloven § 144, stk. 1 · Selskabsloven § 364, stk. 1

PRAKSIS **Højesteret** · Voldgiftsklausul i bestyrelsesaftale er gyldig og binder konkursbo – selskabslovens § 364, stk. 1 begrænser ikke adgangen til at aftale voldgift 17.04.2026

§ 2 Ledelsesstrukturvalget i § 111 og forbuddet mod personsammenfald

Selskabslovens § 111, stk. 1 giver kapitalselskabet valget mellem to strukturer:

Model	Organer	Overordnet/strategisk ledelse	Daglig ledelse	Tilsyn med direktionen
§ 111, stk. 1, nr. 1	Bestyrelse + direktion	Bestyrelsen	Direktionen	Bestyrelsen, jf. § 115, nr. 4
§ 111, stk. 1, nr. 2	Direktion (+ tilsynsråd i A/S)	Direktionen, jf. § 117, stk. 2	Direktionen	Tilsynsrådet, jf. § 116, nr. 4

To strukturelle værn er ufravigelige i aktieselskaber. For det første skal flertallet af bestyrelsens medlemmer være personer, som ikke er direktører i selskabet, og for det andet kan en direktør ikke være formand eller næstformand for bestyrelsen. Forarbejderne begrunder begge dele med kontrolfunktionen:

> *"Denne regel er indsat for at sikre, at bestyrelsen kan udøve både den overordnede strategiske ledelse og en kontrolfunktion over for direktionen."*

> *"Forbuddet i sidste punktum mod, at en direktør i et aktieselskab vælges til formand for bestyrelsen, er en konsekvens af lovens fordeling af opgaver og ansvar mellem direktion og bestyrelse. […] Da bestyrelsens næstformand må anses for at være stedfortræder for bestyrelsesformanden, skal denne opfylde de samme krav, som gælder for formanden og må således heller ikke samtidigt være direktør i kapitalselskabet."*

Forarbejderne præciserer samtidig, at der ikke er noget til hinder for, at en direktør i et moderselskab er bestyrelsesformand i et underliggende kapitalselskab.

I den tostrengede model gælder et tilsvarende forbud mod personsammenfald: et direktionsmedlem kan ikke sidde i tilsynsrådet. Tilsynsrådets kompetence er efter forarbejderne rent kontrollerende:

> *"Tilsynsrådets opgave er først og fremmest at føre tilsyn med direktionen, og selvom tilsynsrådet udgør en del af kapitalselskabets ledelse, har det kun kontrolfunktioner og ikke ledelsesbeføjelser […] Det forhold, at tilsynsrådet i loven betegnes som det øverste ledelsesorgan ændrer ikke ved, at tilsynsrådet ikke har egentlige ledelsesmæssige opgaver."*

Denne begrænsning slår også igennem på tegningsretten: efter § 135, stk. 2 kan medlemmerne af tilsynsrådet ikke tegne kapitalselskabet, mens tilsynsrådet efter § 135, stk. 4 omvendt kan repræsentere selskabet, når der anlægges sag mod eller af et direktionsmedlem, eller når direktionen er inhabil.

Forarbejderne knytter udtrykkeligt valgfriheden til EU-rettens etableringsfrihed og henviser til EU-Domstolens dom i **Centros**-sagen (sag C-212/97) om, at der er valgfrihed mellem selskabsformerne i EU. Bestyrelsens og tilsynsrådets minimumsstørrelse i aktieselskaber er tre personer, jf. § 111, stk. 2, og lovens regler om bestyrelses- og tilsynsrådsmedlemmer gælder tilsvarende for suppleanter, jf. § 111, stk. 4.

At bestyrelseshvervet er strukturelt adskilt fra ansættelsesforhold og fra den daglige ledelse, bekræftes af praksis uden for selskabsretten. Ligebehandlingsnævnet afviste i 22-8351 at behandle en klage over aldersdiskrimination ved indstilling til en pensionskassebestyrelse, fordi flertallet fandt, at hvervet ikke er "erhvervsmæssig beskæftigelse": bestyrelsesmedlemmer agerer uafhængigt af en overordnet daglig ledelse, opstiller til valg for at varetage medlemsinteresser, og honorering er ikke et retskrav, men besluttes af generalforsamlingen. Tilsvarende fastslog nævnet i 2015-6811-12032, at der ikke består et ansættelsesforhold mellem banken og medlemmerne af aktionærråd eller bestyrelse, og at

> *"en aktionærs mulighed for at opnå valg til en banks aktionærråd eller bestyrelse ikke er omfattet af ligestillingslovens anvendelsesområde."*

Også i Ligebehandlingsnævnets afgørelse af 27. november 2014 om et kvindekrisecenters vedtægter blev det tillagt vægt, at bestyrelseshvervet var ulønnet og derfor ikke kunne karakteriseres som en tjenesteydelse.

LOV Selskabsloven § 111, stk. 1-4 · Selskabsloven § 116 · Selskabsloven § 117, stk. 2 · Selskabsloven § 135, stk. 2, 4

PRAKSIS **Ligebehandlingsnævnet** · Spørgsmål om aldersdiskrimination ved valg til pensionskassebestyrelse faldt uden for Ligebehandlingsnævnets kompetence 30.04.2024

Ligebehandlingsnævnet · Ligebehandlingsnævnets afvisning af klage om kønsfordeling i aktionærråd og bestyrelse 30.04.2016

Ligebehandlingsnævnet · Afvisning af sag om påstået kønskrav til bestyrelsesposter i kvindekrisecenter 27.11.2014

§ 3 Bestyrelsens og tilsynsrådets pligtkatalog i §§ 115-116 og direktionens ansvar efter §§ 117-118

Selskabslovens § 115 opregner bestyrelsens pligter i selskaber med bestyrelse: ud over at varetage den overordnede og strategiske ledelse og sikre en forsvarlig organisation skal bestyrelsen påse, at bogføring og regnskabsaflæggelse er tilfredsstillende (nr. 1), at der er etableret de fornødne procedurer for risikostyring og interne kontroller (nr. 2), at bestyrelsen løbende modtager den fornødne rapportering om selskabets finansielle forhold (nr. 3), at direktionen udøver sit hverv behørigt og efter bestyrelsens retningslinjer (nr. 4), og at kapitalberedskabet til enhver tid er forsvarligt (nr. 5). § 116 pålægger tilsynsrådet et næsten identisk katalog – dog uden ledelsesopgaven og uden henvisningen til bestyrelsens retningslinjer.

Forarbejderne placerer bestemmelsen historisk:

> *"Bestemmelsen er i grundtræk en videreførelse af den tidligere gældende regel i aktieselskabslovens § 54, stk. 3, som blev indsat i loven i 1993 efter Nordisk Fjer-sagen."*

Om forpligtelsen til at sikre en forsvarlig organisation hedder det:

> *"En organisation af selskabets virksomhed indebærer f.eks. en fastlæggelse af hovedlinjerne for, hvordan virksomheden tilrettelægges, herunder hvilke rammer der skal gælde for investeringer, hvordan selskabet skal finansieres og hvilke ledelses- og ansættelsespolitikker, der skal gælde."*

Kravet om forsvarligt kapitalberedskab er efter forarbejderne en løbende handlenorm knyttet til et likviditetskriterium, ikke et objektivt krav om yderligere kapitalindskud:

> *"Det er både ledelsens ret og pligt at videreføre et selskab i finansiel krise og forsøge at overvinde denne, men ledelsen må ikke pådrage selskabet yderligere forpligtelser, som det realistisk ikke kan dække. Ledelsens ansvar for selskabets forsvarlige kapitalberedskab indebærer også et ansvar for driften og dermed en pligt til at standse dets virksomhed, når en forsvarlig videreførelse ikke længere er mulig."*

Forarbejderne understreger, at vurderingen er selskabsspecifik og fremadrettet – "et kapitalselskab med stabile indtægter og begrænset investeringsbehov har således typisk brug for mindre egenkapital end et nystartet kapitalselskab" – og at der ikke er tilsigtet en skærpelse af ledelsens ansvar over for kreditorerne; ansvaret bedømmes fortsat efter culpanormen. Selve det erstatningsretlige ledelsesansvar behandles ikke her, men i praksisoversigten om bestyrelsesansvar.

Ansvaret for kapitalberedskabet er delt mellem organerne: det påhviler bestyrelsen efter § 115, nr. 5, tilsynsrådet efter § 116, nr. 5, og direktionen efter § 118, stk. 2, der samtidig pålægger direktionen at sikre lovlig bogføring og betryggende formueforvaltning, jf. § 118, stk. 1.

Den skarpeste kompetencegrænse ligger i § 117, stk. 1: direktionen skal følge bestyrelsens retningslinjer og anvisninger, og

> *"Den daglige ledelse omfatter ikke dispositioner, der efter kapitalselskabets forhold er af usædvanlig art eller stor betydning."*

Sådanne dispositioner kræver særlig bemyndigelse fra bestyrelsen, medmindre bestyrelsens beslutning ikke kan afventes uden væsentlig ulempe – i så fald skal bestyrelsen snarest muligt underrettes. Vælger selskabet direktionsmodellen efter § 111, stk. 1, nr. 2, forskydes kompetencen: direktionen varetager efter § 117, stk. 2 både den overordnede og strategiske og den daglige ledelse og skal sikre en forsvarlig organisation.

Forarbejderne til § 115 sammenfatter konsekvensen af bestyrelsens overordnede ledelsesansvar præcist: "Dette betyder, at bestyrelsen træffer afgørelse i alle sager af større betydning for kapitalselskabet."

LOV Selskabsloven § 115 Selskabsloven § 116 Selskabsloven § 117, stk. 1, 2 Selskabsloven § 118, stk. 1, 2

§ 4 Formandens indkaldelsespligt, beslutningsdygtighed, protokol og inhabilitet (§§ 123, 124, 128 og 131)

Den interne beslutningsproces i det øverste ledelsesorgan er reguleret i §§ 123-131 og udgør den formelle ramme, som en senere gyldighedsprøvelse måles mod.

- **Indkaldelse.** Efter § 123 skal formanden for bestyrelsen eller tilsynsrådet i et aktieselskab sikre, at organet holder møde, når det er nødvendigt, og påse, at *samtlige* medlemmer indkaldes. Et ledelsesmedlem og den generalforsamlingsvalgte revisor kan forlange organet indkaldt. En direktør har ret til at være til stede og udtale sig, medmindre organet konkret bestemmer andet.
- **Beslutningsdygtighed.** Efter § 124, stk. 1 er organet beslutningsdygtigt, når over halvdelen af samtlige medlemmer er repræsenteret, men "beslutninger må dog ikke træffes, uden at så vidt muligt samtlige medlemmer har haft adgang til at deltage i sagens behandling". Beslutninger træffes ved simpelt flertal, jf. § 124, stk. 3, og vedtægterne kan tillægge formandens stemme afgørende vægt ved stemmelighed.
- **Protokol.** Efter § 128 føres der protokol over forhandlingerne, som underskrives af samtlige tilstedeværende medlemmer, og et uenigt medlem har ret til at få sin mening indført. Protokollen er i praksis det centrale bevismiddel for, om § 115-pligterne er iagttaget.
- **Inhabilitet.** § 131 forbyder et ledelsesmedlem at deltage i behandlingen af spørgsmål om aftaler mellem selskabet og den pågældende selv, om søgsmål mod den pågældende selv, eller om aftaler og søgsmål vedrørende tredjemand, hvis medlemmet har en væsentlig interesse, der kan stride mod selskabets. Inhabilitetsreglen suppleres af § 127, stk. 2, hvorefter aftaler mellem en enekapitalejer og selskabet kun er gyldige, hvis de affattes på en måde, der senere kan dokumenteres – bortset fra sædvanlige vilkår som led i et løbende mellemværende.

Inhabilitetsreglen har en organisatorisk pendant i § 135, stk. 4, hvorefter tilsynsrådet kan repræsentere selskabet, hvor direktionens medlemmer er inhabile eller af andre grunde ikke kan repræsentere selskabet. Forarbejderne til § 111 fremhæver netop denne situation som det praktiske anvendelsesområde for tilsynsrådets repræsentationsbeføjelse.

At formkravene ikke er ordensforskrifter, men kan slå igennem på gyldigheden, viser Erhvervsankenævnets kendelse i 04-117.797, hvor manglende indkaldelse af en mindretalsaktionær til den ordinære generalforsamling førte til, at en udbyttebeslutning på 13 mio. kr. blev anset for ugyldig som nullitet.

LOV

Selskabsloven § 123 | Selskabsloven § 124, stk. 1, 3 | Selskabsloven § 127, stk. 2 | Selskabsloven § 128 | Selskabsloven § 131

PRAKSIS **Erhvervsankenævnet** · Generalforsamlingsbeslutning ugyldig som nullitet – Mindretalsaktionær ikke indkaldt til ordinær generalforsamling medførte ugyldighed af udbyttebeslutning på 13 mio. kr. 06.05.2005

§ 5 Generalklausulen i § 108: objektivering, "åbenbar" egnethed og "utilbørlig fordel"

Selskabslovens § 108 er kort, men bærer hele den materielle legalitetskontrol med flertallets magtudøvelse:

> *"Der må på generalforsamlingen ikke træffes beslutning, som åbenbart er egnet til at skaffe visse kapitalejere eller andre en utilbørlig fordel på andre kapitalejeres eller kapitalselskabets bekostning."*

Bestemmelsen viderefører uændret retstilstanden efter den tidligere anpartsselskabslovs § 35 og aktieselskabslovens § 80. Forarbejderne beskriver den som en lovfæstelse af en almindelig grundsætning og redegør udførligt for, hvorfor kriteriet blev objektiveret:

> *"Som betingelse for, at en generalforsamlingsbeslutning kunne erklæres ugyldig, synes dansk domstolspraksis, jf. Højesterets dom som refereret i U1921.250 H, at have krævet, at der konstateres at foreligge »et misbrug« af stemmeretten. Det vil sige, at den eller de, der har gennemført beslutningen, har været klar over, at de derved krænkede andre kapitalejeres (eller kapitalselskabets) ret. Ved ikke at anvende ordet »misbrug« i forslaget undgås det at komme ind på de mange usikre forhold af subjektiv karakter ved beslutningens tilblivelse. Den fornødne begrænsning ligger i kravet om, at beslutningens egnethed til at skaffe visse kapitalejere (eller andre) en fordel skal være »åbenbar«, og i kravet om, at denne fordel skal kunne karakteriseres som »utilbørlig«, se 1969-betænkning, s. 118-119."*

De tre nøglebegreber udlægges således:

Begreb	Indhold efter forarbejderne
"egnet til"	En objektivering – der kræves ikke en subjektiv opfattelse af forholdet som utilbørligt
"åbenbar"	Der skal foreligge en klart urimelig udøvelse af indflydelse
"utilbørlig fordel"	Der skal utvivlsomt foreligge urimelighed; kravet om en "fordel" forudsætter en formueforskydning, der opnås helt eller delvist vederlagsfrit

Tilføjelsen "eller kapitalselskabets bekostning" udvider anvendelsesområdet: reglen gælder, "selv om beslutningen ikke direkte rammer andre kapitalejere, men fordelen opnås på kapitalselskabets bekostning". Forarbejderne knytter udtrykkeligt bestemmelsen til den øgede fleksibilitet i 2009-loven: Udvalget til Modernisering af Selskabsretten "forventer, at bestemmelsen kan rumme de yderligere behov, der følger af de af forslagets ændringer, der giver udvidet fleksibilitet og handlerum til ledelsen, og det ansvar der følger med".

Bestemmelsens historiske rødder ligger i det fællesnordiske lovsamarbejde. **Betænkning nr. 540/1969 om en fællesnordisk aktieselskabslovgivning** behandlede generalklausulen i den daværende § 80 og dens ledelsesmæssige pendant i udkastets § 62 og fastslog, at reglen for generalforsamlingen også måtte gælde bestyrelsens og direktionens dispositioner på selskabets vegne – dels fordi det følger af ledelsens ansvar for forsvarlig ledelse, dels for at udelukke modsætningsslutninger fra generalforsamlingsreglen. Betænkningen fremhæver samtidig, at der "under de nordiske drøftelser fra alle sider været enighed om,

at minoritetsbeskyttelsen er et centralt problem i en moderne aktieselskabslov". For børsnoterede selskaber blev minoritetsbeskyttelsen og generalklausulen i de dagældende §§ 63 og 80 behandlet i **betænkning nr. 1230/1992 om børsnoterede selskaber**, der understregede, at "det primært er aktionærerne selv, der via bestemmelserne om mindretalsbeskyttelsen i aktieselskabsloven skal sikre deres interesser i selskaberne".

I praksis påberåbes § 108 typisk sammen med kapitalbeslutninger, der udvander en minoritet. Østre Landsret stadfæstede i BS-10621/2023-OLR den såkaldte "elevatormodel" i BCHG Holding A/S – en kapitalnedsættelse kombineret med kapitalforhøjelse under fravigelse af fortegningsretten under covid-19-krisen – hvor bl.a. § 108, § 106, § 157, § 161, § 162 og § 188 indgik i prøvelsen. Afgørelsen illustrerer, at en kapitalbeslutning, der er truffet med den fornødne majoritet og under iagttagelse af lovens procedurer, ikke uden videre tilsidesættes efter § 108, selv om den er stærkt byrdefuld for minoriteten.

At konflikter om selve kapitalforhøjelsen oftere føres på aftaleretligt grundlag mellem kapitalejerne indbyrdes end på § 108, ses af Sø- og Handelsrettens dom i H-57-05 om kapitalforhøjelse i strid med en aktionæroverenskomst – en sondring, der har fået selvstændig lovhjemmel i § 82, jf. nedenfor. Tvister mellem kapitalejere indbyrdes, herunder tvangsindløsning, behandles nærmere i praksisoversigten om aktionaerkonflikt.

LOV	Selskabsloven § 82 · Selskabsloven § 106 · Selskabsloven § 108	
PRAKSIS	**Landsretten** · Stadfæstelse af elevatormodel i BCHG Holding A/S: Kapitalnedskrivning og fravigelse af fortegningsret under Covid-19 krisen	07.01.2025
	Sø- og Handelsretten · Kapitalforhøjelse i strid med aktionæroverenskomst – Sø- og Handelsrettens dom	15.11.2006

§ 6 Ledelsens generalklausul i § 127 og forbuddet mod at efterkomme ulovlige beslutninger

Generalklausulen har en spejling på ledelsessiden. Selskabslovens § 127, stk. 1 består af to selvstændige normer:

> *"Medlemmerne af kapitalselskabets ledelse må ikke disponere således, at dispositionen er åbenbart egnet til at skaffe visse kapitalejere eller andre en utilbørlig fordel på andre kapitalejeres eller kapitalselskabets bekostning. Medlemmerne af kapitalselskabets ledelse må ikke efterkomme generalforsamlingsbeslutninger eller beslutninger truffet af andre selskabsorganer, hvis beslutningen måtte være ugyldig som stridende mod lovgivningen eller kapitalselskabets vedtægter."*

Første punktum anvender nøjagtig samme kriterier som § 108 – "åbenbart egnet" og "utilbørlig fordel" – på ledelsens dispositioner. Anden punktum er den selskabsretlige lydighedsbegrænsning: ledelsen kan ikke dække sig bag en instruks fra generalforsamlingen, hvis instruksen selv er ugyldig. Denne konstruktion går tilbage til det nordiske lovarbejde, jf. **betænkning nr. 540/1969**, hvor det anføres, at bestyrelse og direktion "ikke [kan] dække sig bag en beslutning af generalforsamlingen eller et andet selskabsorgan, når beslutningen er ugyldig, fordi den strider mod aktieselskabsloven eller selskabets vedtægter".

Kombinationen af §§ 108 og 127 betyder, at legalitetskontrollen er dobbelt: en beslutning kan angribes både som generalforsamlingsbeslutning (efter § 109) og som ledelsesdisposition (med ansvar efter § 361-). Ledelsesmedlemmer, der efterkommer en ugyldig beslutning, kan ikke påberåbe sig instruksen som ansvarsfrihedsgrund.

§ 127, stk. 2 supplerer med et dokumentationskrav for enekapitalejeraftaler. Bestemmelsen har praktisk betydning i sager, hvor selskabets og hovedejerens økonomi sammenblandes. Beslægtede problemstillinger om værdioverførsler til kapitalejere behandles i praksisoversigterne om ulovlige-kapitalejerlaan – jf. bl.a. Højesterets dom i BS-44644/2021-HJR om beskatning af aktionærlån på mellemregningskonto – og i koncerndefinition-bestemmende-indflydelse.

At den selskabsretlige ugyldighed kan få afledte virkninger uden for selskabsretten, illustreres af Højesterets kendelse i BS-9045/2024-HJR om den skatteretlige betydning af selskabsretlig ugyldighed og tilbagebetaling, som blev henvist til landsretten som 1. instans, og af Vestre Landsrets dom i BS-54760/2024-VLR, hvor en skatteforhøjelse blev nedsat delvist efter civilretlig ugyldighed og tilbagebetaling af maskeret løn fra et stråmandsselskab.

LOV	Selskabsloven § 108 · Selskabsloven § 127, stk. 1, 2 · Selskabsloven § 361, stk. 1	
PRAKSIS	**Højesteret** · Skatteretlig betydning af selskabsretlig ugyldighed og tilbagebetaling: Henvisning til landsretten som 1. instans	04.11.2024
	Højesteret · Højesterets dom om beskatning af aktionærlån på mellemregningskonto trods løbende tilbagebetaling	08.02.2023
	Landsretten · Vestre Landsret: Skatteforhøjelse nedsættes delvist efter civilretlig ugyldighed og tilbagebetaling af maskeret løn fra stråmandsselskab	03.10.2025

§ 7 Søgsmål efter § 109: 3-månedersfristen, nulliteterne og 24-månedersreglen

Selskabslovens § 109 er den processuelle nøgle til hele legalitetskontrollen. Efter stk. 1 kan *en kapitalejer eller et medlem af ledelsen* anlægge sag vedrørende en generalforsamlingsbeslutning, som ikke er blevet til på lovlig måde, eller som er i strid med loven eller vedtægterne. Søgsmålskompetencen er altså både bredere end kapitalejerkredsen (ledelsesmedlemmer kan sagsøge) og snævrere end enhver interesseret.

Fristsystemet er todelt:

- **Hovedreglen:** Sag skal være anlagt senest 3 måneder efter beslutningen, ellers anses beslutningen for gyldig, jf. § 109, stk. 2.
- **Undtagelserne i § 109, stk. 3:** Fristen gælder ikke, når (1) beslutningen ikke lovligt kunne tages selv med samtlige kapitalejeres samtykke, (2) der kræves samtykke fra alle eller visse kapitalejere, og samtykket ikke er givet, (3) indkaldelsesreglerne er *væsentligt* tilsidesat, eller (4) kapitalejeren har haft rimelig grund til forsinkelsen og det ville være åbenbart urimeligt at anvende 3-månedersfristen – dog med en absolut yderfrist på 24 måneder efter beslutningen.

Retsvirkningen fremgår af § 109, stk. 4: retten skal kende beslutningen ugyldig eller ændre den. En ændring forudsætter dog, at der er nedlagt påstand herom, og at retten er i stand til at fastslå, hvilket indhold beslutningen rettelig skulle have haft. Dommen har virkning også for de kapitalejere, der ikke har anlagt sagen – dvs. den har erga omnes-virkning inden for kapitalejerkredsen.

De skarpeste udslag i praksis knytter sig til nr. 3 om indkaldelsesmangler. I Erhvervsankenævnets sag 04-117.797 medførte den omstændighed, at en mindretalsaktionær ikke var indkaldt til den ordinære generalforsamling, at beslutningen om udlodning af 13 mio. kr. var ugyldig *som nullitet*. Tilsvarende blev det i Erhvervsankenævnets sag 2010-0022580 – hvor en anpartshaver gjorde gældende, at generalforsamlingen

aldrig var afholdt eller var behæftet med væsentlige formelle mangler – præciseret, at spørgsmålet om ugyldighed hører under de civile domstole efter § 109.

Omvendt viser praksis, at en kapitalejer, der forholder sig passiv, kan fortabe sin indsigelse. I BS-8992/2021-VLR – en foreningsretlig sag med direkte overføringsværdi til fristtankegangen i § 109 – udtalte Vestre Landsret:

> *"Landsretten finder, at appellanten på den baggrund ved passivitet har fortabt retten til at gøre indsigelse mod gyldigheden af beslutningerne, som blev truffet på generalforsamlingerne den 8. oktober 2019 og den 10. september 2020."*

Højesteret har i Sag 116/2014 om en andelsboligforenings beslutning om at ophæve en boligafgiftsforhøjelse fastslået, at beslutningen hverken var ugyldig eller omstødelig, og Østre Landsret nåede i BS-1343/2009-OLR et tilsvarende resultat om gyldigheden af en generalforsamlingsbeslutning om nedlæggelse af en rørstruktur. Begge illustrerer den generelle linje: domstolene efterprøver, om beslutningen er blevet til på lovlig måde og holder sig inden for lovens og vedtægternes rammer – men går ikke ind i en forretningsmæssig rimelighedsprøvelse af flertallets valg.

LOV	Selskabsloven § 108 · Selskabsloven § 109, stk. 1-4	
PRAKSIS	**Højesteret** · Andelsboligforenings beslutning om at ophæve boligafgiftsforhøjelse var hverken ugyldig eller omstødelig	29.09.2015
	Landsretten · Dom om gyldigheden af overdragelse af matrikelnummer til grundejerforening	01.03.2022
	Landsretten · Dom om gyldigheden af en generalforsamlingsbeslutning vedrørende nedlæggelse af rørstruktur til lysledernetværk	09.04.2010
	Erhvervsankenævnet · Afvisning af anmodning om ny årsrapport som følge af tvist om generalforsamlingens gyldighed	29.03.2011
	Erhvervsankenævnet · Generalforsamlingsbeslutning ugyldig som nullitet – Mindretalsaktionær ikke indkaldt til ordinær generalforsamling medførte ugyldighed af udbyttebeslutning på 13 mio. kr.	06.05.2005

§ 8 Registreringskontrol contra domstolsprøvelse: Erhvervsankenævnets faste linje i §§ 20 og 109-sager

Den mest omfangsrige praksis på området stammer ikke fra domstolene, men fra Erhvervsankenævnet, som gentagne gange har afgrænset, hvad Erhvervsstyrelsen *kan* prøve som registreringsmyndighed. Grundnormen er selskabslovens § 20, stk. 1:

> *"Mener nogen bortset fra i tilfælde, der omfattes af § 109, at en registrering vedrørende en beslutning, som er truffet af stifterne, generalforsamlingen eller selskabets ledelse, er den pågældende til skade, hører spørgsmålet om sletning af registreringen under domstolene."*

Sag skal anlægges mod selskabet senest 6 måneder efter registreringens offentliggørelse, jf. § 20, stk. 2.

Erhvervsankenævnet har på den baggrund udviklet en meget snæver adgang til administrativ udslettelse. I 19/04011 – hvor en person, der var 14 år på den påståede overdragelsestidspunkt, bestred at være legal ejer – citerede nævnet forarbejderne til selskabsloven:

> *"Erhvervs- og Selskabsstyrelsen kan alene administrativt ændre registreringer, hvis der er tale om en utilsigtet fejlskrift fra anmelders side [...] Tilsvarende kan der ske korrektioner af registreringer, der er foretaget i forbindelse*

> *med sagsbehandling i Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, hvis fejlen beror på en sagsbehandlerfejl. Det samme er tilfældet, hvis det registrerede åbenbart er en nullitet."*

Styrelsens begrundelse blev tiltrådt:

> *"Erhvervsstyrelsen kan som registreringsmyndighed ikke foretage den nødvendige bevisvurdering af parternes påstande i forhold til, om du er ejer af selskabet."*

Samme linje følger af 2010-0022580, hvor styrelsen udtalte, at den ikke kan gå ind i en bedømmelse, "som typisk vil kræve en bevisbedømmelse, som styrelsen som registreringsmyndighed ikke er pålagt at foretage", og at dirigentens underskrift på årsrapporten må lægges til grund. Tilsvarende resultater nåede nævnet i 20/06494 om ejer- og ledelsesregistreringer ved tvist om en anpartsoverdragelse, i 2006-0009492 om påstået ugyldige vedtægter, og – vedrørende ejerforhold fastslået ved dom om overdragelsespligt – i 24/10098.

Den principielt vigtigste afgørelse er 19/08127, hvor en ekstraordinær generalforsamling havde tvangsindløst en aktionær med henvisning til væsentlig misligholdelse af en ejeraftale. Erhvervsstyrelsen tilbageførte registreringen, fordi vedtægterne ikke indeholdt hjemmel til indløsning, jf. § 29, § 69 og § 107, stk. 2-, og fordi ejeraftaler efter § 82 ikke er bindende for selskabet. Erhvervsankenævnet ændrede afgørelsen: generalforsamlingen var formelt indkaldt og afholdt korrekt, beslutningen hvilede på et aftaleretligt grundlag, og registreringen kunne derfor ikke karakteriseres som en "åbenbar nullitet". Spørgsmålet om beslutningens materielle lovlighed måtte afgøres ved civilt søgsmål efter § 109, stk. 1.

Kompetencegrænsen går dog begge veje: nævnet har også omgjort styrelsens afgørelser, hvor styrelsen gik for langt i den *afvisende* retning. I 23/07043 omstødte nævnet et afslag på registrering af en selskabsstiftelse begrundet i utilstrækkelig dokumentation for faktisk ledelse, og i 22/14119 hjemviste nævnet en nægtelse af registrering af ejerforhold, samtidig med at lukningen for straksregistrering blev stadfæstet. Registreringspraksis rammes desuden af almindelige forvaltningsretlige krav: Folketingets Ombudsmand fandt i sagen om ændret tidsmæssig prioritering ved registrering af "skuffeselskaber" ikke grundlag for kritik af selve prioriteringen, men fandt det beklageligt, at den nye praksis blev indført med virkning for allerede indleverede anmeldelser uden at være kundgjort over for den berørte kreds – og at der konkret var sket usaglig forskelsbehandling af visse anmeldere.

Endelig sætter registreringskontrollen også grænser for selve selskabsformen: i 04P1-40110-00051-91 stadfæstede nævnet en nægtelse af at registrere et "a.m.b.a." med 0 kr. i indskudskapital og én ejer, fordi selskabet manglede andelskarakteristika og reelt lignede et kapitalselskab.

LOV Selskabsloven § 15, stk. 2 · Selskabsloven § 20, stk. 1, 2 · Selskabsloven § 82 · Selskabsloven § 107, stk. 2 · Selskabsloven § 109, stk. 1

PRAKSIS

Erhvervsankenævnet · Erhvervsstyrelsens manglende hjemmel til administrativ registrering af ejerforhold på baggrund af dom om overdragelsespligt	03.07.2025
Erhvervsankenævnet · Erhvervsankenævnet omstøder Erhvervsstyrelsens afslag på registrering af selskabsstiftelse grundet utilstrækkelig dokumentation for faktisk ledelse	06.12.2023
Erhvervsankenævnet · Hjemvisning af nægtelse af registrering af ejerforhold og stadfæstelse af lukning for straksregistrering	09.02.2023
Erhvervsankenævnet · Stadfæstelse af Erhvervsstyrelsens afslag på administrativ udslettelse af ejer- og ledelsesregistreringer ved tvist om anpartsoverdragelse	22.12.2021
Erhvervsankenævnet · Erhvervsankenævnets kendelse om administrativ udslettelse af ejerregistrering i B A/S	28.09.2021

Erhvervsankenævnet · Erhvervsankenævnet stadfæster afvisning af administrativ sletning af legal ejer i ApS – domstolsprøvelse nødvendig	24.02.2020
Erhvervsankenævnet · Afvisning af anmodning om ny årsrapport som følge af tvist om generalforsamlingens gyldighed	29.03.2011
Erhvervsankenævnet · Erhvervsankenævnet: Ikke grundlag for administrativt at ophæve registrering af ugyldige vedtægter i aktieselskab	21.11.2007
Erhvervsankenævnet · Afvisning af registrering af selskab med begrænset ansvar pga. manglende andelskarakteristika og lighed med aktieselskaber	07.01.1993

§ 9 Minoritetens redskaber: ekstraordinær generalforsamling (§§ 89 og 93) og minoritetsrevisor (§ 144, stk. 3)

Generalklausulen virker sammen med en række konkrete minoritetsbeføjelser, som netop *sikrer adgangen til* organkompetencen.

Ekstraordinær generalforsamling. Efter § 89, stk. 2 kan *enhver* anpartshaver forlange ekstraordinær generalforsamling afholdt, mens aktionærer efter § 89, stk. 3 skal repræsentere 5 pct. af kapitalen (eller den mindre brøkdel, vedtægterne måtte bestemme). Generalforsamlingen skal indkaldes senest 2 uger efter, at det er forlangt. Undlader det centrale ledelsesorgan at indkalde, indkalder Erhvervsstyrelsen efter § 93, stk. 2 på anmodning fra et ledelsesmedlem, den generalforsamlingsvalgte revisor eller en kapitalejer, og styrelsen kan fastsætte dagsordenen. Styrelsen kan efter § 93, stk. 3 udpege dirigenten og kræve ejerbog og protokoller udleveret.

Erhvervsankenævnet har præciseret, hvor langt styrelsens prøvelse rækker, når ejerforholdet er omtvistet:

- I 2015-12582 havde et pengeinstitut som panthaver tiltrådt samtlige rettigheder over de pantsatte anparter efter misligholdelse. Nævnet omgjorde styrelsens afslag og udtalte:

> *"Herefter, og da det klart fremgår af pantsætningserklæringen, at panthaver i tilfælde af misligholdelse kan udøve alle pantsætters rettigheder over det pantsatte, herunder stemmeretten knyttet til de pantsatte kapitalandele, finder Erhvervsankenævnet [...] at det uden en nærmere bevismæssig bedømmelse og afvejning kan lægges til grund, at K A/S som panthaver har anmeldt og dokumenteret sin erhvervelse."*

- I 2015-14493 blev styrelsen pålagt at behandle en indkaldelsesanmodning på ny, selv om en retssag om en voldgiftskendelses gyldighed verserede: voldgiftskendelsen var bindende mellem parterne, byretten havde nægtet søgsmålet opsættende virkning, og klageren måtte derfor anses for at have kapitalejerrettighederne efter § 49 og § 89, stk. 2. Styrelsens tidligere beslutning om at blokere for registreringer efter § 16, stk. 3 ændrede ikke pligten.
- Omvendt afviste nævnet i 17/00154 en klage over et afslag på indkaldelse efter § 93.

Minoritetsrevisor. Efter § 144, stk. 3 kan en kapitalejer kræve, at Erhvervsstyrelsen udnævner en yderligere godkendt revisor, hvis kapitalejere med mindst 1/10 af kapitalen har stemt herfor på en generalforsamling med revisorvalg på dagsordenen, og kravet fremsættes senest 2 uger efter. I 21/04258 stadfæstede nævnet et afslag, fordi der var reel tvist om, hvorvidt klageren ejede mere end 10 pct.:

> *"[...] en afgørelse af tvisten vedrørende adkomsten til selskabet henhører under domstolene, da en afklaring af ejerforholdene vil kræve en nærmere bevisvurdering m.v., hvilket falder uden for Erhvervsstyrelsens kompetence."*

Hvor betingelserne derimod er opfyldt, er styrelsens skøn over *hvem* der udnævnes ikke frit. I 99-71.903 fastslog nævnet, at det ikke i sig selv vækker tvivl om uafhængigheden, at andre revisorer i samme revisionsselskab reviderer konkurrerende virksomheder, men at styrelsen skal forholde sig sagligt til begge parters indsigelser – sagen blev hjemvist, fordi styrelsen havde behandlet selskabets indsigelser mod minoritetens kandidat, men ikke minoritetens indsigelser mod styrelsens egen kandidat.

Dertil kommer, at vedtægts- eller aftalebestemmelser, der begrænser generalforsamlingens revisorvalg til bestemte kategorier af eller lister over revisorer, udtrykkeligt er ugyldige, jf. § 144, stk. 2. Revisors selvstændige ansvar behandles i praksisoversigten om revisoransvar.

LOV Selskabsloven § 49 · Selskabsloven § 89, stk. 2, 3 · Selskabsloven § 93, stk. 2, 3 · Selskabsloven § 144, stk. 2, 3

PRAKSIS

Erhvervsankenævnet · Stadfæstelse af afslag på udpegning af minoritetsrevisor grundet tvivl om ejerforhold	15.03.2022
Erhvervsankenævnet · Afvisning af klage over Erhvervsstyrelsens afslag på at indkalde til ekstraordinær generalforsamling efter selskabslovens § 93	28.09.2017
Erhvervsankenævnet · Erhvervsstyrelsens pligt til at indkalde til ekstraordinær generalforsamling under verserende ejertvist	23.06.2016
Erhvervsankenævnet · Erhvervsstyrelsens pligt til indkaldelse af ekstraordinær generalforsamling ved dokumenteret panthaverret	26.04.2016
Erhvervsankenævnet · Udnævnelse af minoritetsrevisor: Erhvervsankenævnet hjemviser sag om tilsidesættelse af minoritetsaktionærs forslag til revisor	27.10.2000

§ 10 Vedtægtsændringer, kvalificerede flertalskrav og ejeraftalers begrænsede selskabsretlige virkning

Generalklausulen har sin største praktiske betydning, hvor flertallet ændrer vedtægterne. Flertalskravene i § 106 og § 107 udgør minoritetens formelle værn, mens § 108 er det materielle:

Beslutningstype	Krav
Almindelig vedtægtsændring, § 106, stk. 1	Mindst 2/3 af både afgivne stemmer og repræsenteret kapital
Forøgelse af kapitalejernes forpligtelser, § 107, stk. 1	Enstemmighed blandt samtlige kapitalejere
Bl.a. begrænsning af udbytteret til fordel for andre end kapitalejere og medarbejdere, indskrænkning af omsættelighed, pligtmæssig indløsning, stemmeretsbegrænsning, spaltning uden forholdsmæssig vederlæggelse, fremmedsproget generalforsamling, § 107, stk. 2, nr. 1-7	Mindst 9/10 af både afgivne stemmer og repræsenteret kapital
Forskydning af retsforholdet mellem kapitalklasser, § 107, stk. 3	Mindst 2/3 af den kapitalklasse, hvis retsstilling forringes

Erhvervsstyrelsens registreringskontrol af vedtægter er formel, men ikke indholdsløs. I 94-23.064 blev vedtægtsændringer ved en omdannelse til aktieselskab afvist på grund af uklarhed om erhvervelse af egne aktier og et ubestemt generalforsamlingssted. Omvendt afviste nævnet i 04-201.488 en klage fra en aktionær over registreringen af en vedtægtsændring om tvangsindløsning af minoritetsaktionærer, fordi aktionæren ikke var klageberettiget – endnu et udslag af, at den materielle prøvelse hører hjemme i et § 109-søgsmål.

En selvstændig begrænsning følger af § 82:

> *"Ejeraftaler er ikke bindende for kapitalselskabet og de beslutninger, der træffes af generalforsamlingen."*

Bestemmelsen betyder ikke, at ejeraftalen er uden virkning – den er fortsat bindende *mellem parterne* – men at den ikke i sig selv kan begrunde selskabsretlige retsvirkninger. Erhvervsankenævnet præciserede i 19/08127, at en generalforsamlingsbeslutning, der de facto efterlever en ejeraftale, ikke af den grund er en åbenbar nullitet; spørgsmålet om, hvorvidt indløsningen materielt var lovlig – herunder om den krævede vedtægtshjemmel efter §§ 29, 69 og 107, stk. 2, eller alene kunne ske ved dom efter § 362, stk. 2 – måtte afgøres af domstolene. Sø- og Handelsrettens dom i H-57-05 om kapitalforhøjelse i strid med en aktionæroverenskomst viser den aftaleretlige side af samme konflikt.

Endelig kan generalforsamlingen efter § 76, stk. 2-3 fravige lovens og vedtægternes form- og fristkrav ved enighed – konkret ved samtlige kapitalejeres enighed, eller generelt ved en enstemmig vedtægtsbestemmelse. Adgangen er dog afskåret for statslige aktieselskaber og børsnoterede selskaber, jf. § 76, stk. 5, og kapitalejere med mere end 10 pct. af kapitalen kan altid kræve fysisk fremmøde.

LOV Selskabsloven § 76, stk. 2-5 · Selskabsloven § 82 · Selskabsloven § 106, stk. 1, 2 · Selskabsloven § 107, stk. 1-3

PRAKSIS

Sø- og Handelsretten · Kapitalforhøjelse i strid med aktionæroverenskomst – Sø- og Handelsrettens dom	15.11.2006
Erhvervsankenævnet · Erhvervsankenævnets kendelse om administrativ udslettelse af ejerregistrering i B A/S	28.09.2021
Erhvervsankenævnet · Aktionær ikke klageberettiget over registrering af vedtægtsændring om tvangsindløsning af minoritetsaktionærer	01.07.2005
Erhvervsankenævnet · Vedtægtsændringer ved omdannelse til aktieselskab afvist på grund af uklarhed om erhvervelse af egne aktier og ubestemt generalforsamlingssted	03.04.1995

§ 11 Sanktionerne bag generalklausulen: opløsning ved dom (§ 230) og kapitalejerens erstatnings- og indløsningsbeføjelser

Ugyldighed efter § 109 er ikke den eneste retsvirkning af en overtrædelse af generalklausulen. Forarbejderne til § 108 opregner selv to skærpede sanktionsspor.

Opløsning ved dom. Selskabslovens § 230 bestemmer, at retten kan tvangsopløse selskabet, hvis kapitalejere forsætligt har medvirket til en generalforsamlingsbeslutning i strid med § 108 eller på anden måde har misbrugt deres indflydelse eller medvirket til overtrædelse af loven eller vedtægterne – forudsat at der "som følge af misbrugets varighed eller af andre grunde er særlig anledning hertil", og at påstanden nedlægges af kapitalejere, der repræsenterer mindst 1/10 af selskabskapitalen. Forarbejderne til § 108 beskriver bestemmelsen som en skærpelse rettet mod "den forsætlige overtrædelse" og forbeholder den "grove tilfælde".

Erstatning og indløsning. Forarbejderne henviser dernæst til **selskabslovens § 377**, hvorefter en kapitalejer skal erstatte tab, som den pågældende forsætligt eller groft uagtsomt har tilføjet selskabet, andre kapitalejere eller tredjemand. Er der derudover fare for fortsat misbrug, kan retten tilpligte den skadevoldende kapitalejer at indløse den skadelidtes kapitalandele – eller at sælge sine egne til de øvrige kapitalejere eller selskabet – til en pris, der fastsættes under hensyn til selskabets økonomiske stilling og hvad der i øvrigt findes rimeligt. Bestemmelsens ordlyd stammer fra den oprindelige selskabslov (lovforslag L 170, 2008-09) og er endnu ikke

rullet ind i den konsoliderede lovtekst i vores database; den bør derfor kontrolleres mod lovbekendtgørelsen inden brug i en konkret sag.

Sanktionsstigen kan skitseres således:

Retsvirkning	Hjemmel	Betingelse
Ugyldighed eller ændring af beslutningen	§ 109, stk. 4	Beslutning i strid med lov/vedtægter, sag anlagt rettidigt
Ledelsens pligt til ikke at efterkomme beslutningen	§ 127, stk. 1	Beslutningen ugyldig som stridende mod lov/vedtægter
Erstatningsansvar for ledelsen	§ 361, stk. 1	Forsætlig eller uagtsom skadeforvoldelse under hvervet
Erstatning/indløsning fra kapitalejer	**§ 377**	Forsæt eller grov uagtsomhed, ved indløsning tillige fare for fortsat misbrug
Tvangsopløsning ved dom	§ 230	Forsætlig medvirken/misbrug, særlig anledning, påstand fra 1/10 af kapitalen

Selve ansvarsbedømmelsen af ledelsen – culpanormen, business judgment rule og ansvarsfordelingen mellem organerne – falder uden for denne oversigt og behandles i praksisoversigten om bestyrelsesansvar.

LOV Selskabsloven § 109, stk. 4 Selskabsloven § 127, stk. 1 Selskabsloven § 230 Selskabsloven § 361, stk. 1

§ 12 Børsnoterede selskaber: redegørelse for virksomhedsledelse, mangfoldighed og say-on-pay

For selskaber med værdipapirer optaget til handel på et reguleret marked suppleres selskabslovens organmodel af en oplysningsbaseret governance-regulering, der bygger på "følg eller forklar"-princippet.

Redegørelse for virksomhedsledelse. Efter årsregnskabslovens § 107 b, stk. 1 skal virksomheden oplyse, hvilken kodeks for virksomhedsledelse den er omfattet af, hvor kodeksen er tilgængelig, hvilke dele den fraviger og grundene hertil, eller grundene til slet ikke at anvende kodeksen. Redegørelsen skal desuden beskrive hovedelementerne i de interne kontrol- og risikostyringssystemer i forbindelse med regnskabsaflæggelsesprocessen samt sammensætningen af virksomhedens ledelsesorganer og deres udvalg og disses funktion, jf. § 107 b, stk. 1, nr. 6-7. Redegørelsen kan efter § 107 b, stk. 4 placeres på virksomhedens hjemmeside med henvisning i ledelsesberetningen, efter regler fastsat af Erhvervsstyrelsen.

Redegørelseskravet spejler § 115-pligterne: hvad bestyrelsen internt skal påse efter § 115, nr. 2, skal den store børsnoterede virksomhed eksternt redegøre for.

Mangfoldighed. Efter årsregnskabslovens § 107 d skal store børsnoterede virksomheder og statslige aktieselskaber redegøre for mangfoldighedspolitikken for ledelsessammensætningen – for så vidt angår køn og andre aspekter som alder, handicap eller uddannelses- og erhvervsmæssig baggrund – med oplysning om mål, gennemførelse og resultater, jf. § 107 d, stk. 4. Har virksomheden ingen politik, skal ledelsesberetningen forklare hvorfor, jf. § 107 d, stk. 6.

Ligebehandlingsnævnet har taget stilling til den selskabsretlige lovlighed af sådanne måltal. I afgørelsen af 27. november 2014 om målsætninger for kønsfordeling i private bestyrelser fandt nævnet, at en målsætning om mindst 40 pct. kvinder blandt de generalforsamlingsvalgte bestyrelsesmedlemmer ikke var ulovlig forskelsbehandling. Nævnet lagde vægt på, at der ikke var tale om en fast, ufravigelig kvote, men en hensigtserklæring, at kandidater af begge køn fortsat skulle opfylde de samme kompetencekrav, og – selskabsretligt centralt – at det er *generalforsamlingen*, ikke bestyrelsen, der træffer den endelige beslutning om valg af medlemmer. Erhvervsstyrelsen offentliggjorde i marts 2026 en vejledning til børsnoterede selskaber om reglerne i kønsbalanceloven, der beskriver de nye rammer for kønssammensætningen i de omfattede selskabers ledelsesorganer.

Say-on-pay. Kompetencen over ledelsesaflønning er delt. Efter selskabslovens § 139, stk. 1 skal det øverste ledelsesorgan i børsnoterede aktieselskaber udarbejde en vederlagspolitik, og aktionærerne stemmer om den ved enhver væsentlig ændring og mindst hvert fjerde år, jf. § 139, stk. 2. Godkendes politikken ikke, skal ledelsen fremsætte et ændret forslag senest på den følgende ordinære generalforsamling, mens selskabet i mellemtiden kan aflønne efter gældende praksis, jf. § 139, stk. 4. Konkrete aftaler skal overholde den gældende politik, jf. § 139, stk. 3, og indholdskravene fremgår af § 139 a – herunder at politikken kun kan fraviges midlertidigt og under særlige omstændigheder, hvis politikken selv beskriver de proceduremæssige betingelser, jf. § 139 a, stk. 5.

Vederlagsrapporten efter § 139 b udarbejdes af det *centrale* ledelsesorgan, jf. § 139 b, stk. 2, og forelægges generalforsamlingen til en **vejledende** afstemning, jf. § 139 b, stk. 4 – små og mellemstore aktieselskaber kan nøjes med en drøftelse, jf. § 139 b, stk. 5. Selskabet skal i den efterfølgende rapport forklare, hvordan der er taget hensyn til afstemningen eller drøftelsen. Kompetencefordelingen er dermed asymmetrisk: politikken er bindende godkendt af generalforsamlingen, mens rapporten alene undergives en vejledende afstemning.

LOV Selskabsloven § 139, stk. 1-4 · Selskabsloven § 139a, stk. 1, 5 · Selskabsloven § 139b, stk. 2, 4, 5 · Årsregnskabsloven § 107b, stk. 1 · Årsregnskabsloven § 107d, stk. 1, 4, 6

PRAKSIS **Ligebehandlingsnævnet** · Lovligheden af målsætninger for kønsfordeling i private bestyrelser 27.11.2014

§ 13 Voldgift i ledelsestvister – Højesterets dom i BS-49652/2025-HJR

Den vigtigste nyere højesteretsafgørelse på området angår grænsefladen mellem generalforsamlingens søgsmålskompetence efter § 364, stk. 1 og adgangen til at aftale voldgift med ledelsesmedlemmer.

I BS-49652/2025-HJR havde to bestyrelsesmedlemmer indgået *Non-Executive Director Agreements* med selskabet, underskrevet på selskabets vegne af den daværende bestyrelsesformand. Aftalerne indeholdt voldgiftsklausuler under Voldgiftsinstituttets regler. Efter selskabets konkurs anlagde konkursboet erstatningssag ved domstolene efter § 361, stk. 1, og bestyrelsesmedlemmerne påstod sagen afvist.

Højesteret fastslog for det første, at hverken selskabsloven eller voldgiftsloven udelukker, at et selskab og et bestyrelsesmedlem aftaler voldgift om selskabets eventuelle erstatningskrav – voldgift kan aftales, medmindre der foreligger omstændigheder eller hensyn, som gør voldgiftsbehandling betænkelig. For det andet afviste Højesteret konkursboets anbringende om, at generalforsamlingens kompetence efter § 364, stk. 1, skulle være til hinder herfor:

> *"Der er ikke efter ordlyden af bestemmelsen grundlag for at antage, at indgåelse af en aftale om voldgift med et bestyrelsesmedlem er omfattet af generalforsamlingens kompetence. Heller ikke bestemmelsens forarbejder kan føre til, at voldgiftsaftaler er omfattet."*

Højesteret understregede dog, at der ikke hermed var taget stilling til, om klausulerne måtte kræve generalforsamlingens godkendelse på et *andet* grundlag – et forbehold, der er værd at bemærke, netop fordi aftalerne var underskrevet af bestyrelsesformanden på selskabets vegne, jf. inhabilitetsreglen i § 131.

For det tredje afviste Højesteret, at kravet havde konkursretlig karakter og dermed faldt uden for selskabets rådighed:

> *"Konkursboets krav er dermed baseret på, at boet er indtrådt i selskabets retstilling over for A og B. Der er således ikke tale om et krav, der er opstået ved konkursen, eller som støttes på rettigheder eller beføjelser, der alene tilkommer et konkursbo, og som derfor ikke er undergivet skyldnerens (selskabets) rådighed."*

Sagen blev afvist fra domstolene, jf. voldgiftsloven § 8, med den konsekvens, at ansvarssagen skal føres ved voldgift.

Dommen indgår i en bredere linje om vedtagelse og rækkevidde af voldgiftsaftaler i erhvervsforhold. Højesteret fastslog allerede i BS-441/2007-HJR, at en udtrykkelig henvisning til en brancheforenings standardvilkår mellem professionelle parter med tilstrækkelig klarhed vedtager de deri indeholdte voldgiftsklausuler, mens BS-92/2020-HJR illustrerer de snævre rammer for efterfølgende tilsidesættelse af en voldgiftskendelse. Endelig viser Sø- og Handelsrettens kendelse i Sag BS-38752/2021-SHR om saglig kompetence i en sag om tilbudspligt ved aktieoverdragelse, at også valget af *forum* ofte er første slagmark i selskabsretlige tvister.

LOV Selskabsloven § 131 · Selskabsloven § 361, stk. 1 · Selskabsloven § 364, stk. 1 · Voldgiftsloven § 8

PRAKSIS

Højesteret · Voldgiftsklausul i bestyrelsesaftale er gyldig og binder konkursbo – selskabslovens § 364, stk. 1 begrænser ikke adgangen til at aftale voldgift	17.04.2026
Højesteret · Højesterets dom om tilsidesættelse af voldgiftskendelse	17.01.2022
Højesteret · Sag om afvisning af sag fra domstolene grundet aftale om voldgift	13.01.2009
Sø- og Handelsretten · Sag om saglig kompetence - Internationale erhvervsforhold og tilbudspligt ved aktieoverdragelse	08.04.2022

§ 14 Sammenfatning: sådan læser domstole og nævn kompetencefordelingen

Praksis tegner et konsistent billede af, hvordan den selskabsretlige governance-ramme håndhæves.

1. Kompetencen er organbundet og kan ikke omgås. Kapitalejerne beslutter på generalforsamlingen (§ 76, stk. 1); bestyrelsen varetager den overordnede ledelse og kontrollen med direktionen (§§ 111 og 115); direktionen den daglige ledelse inden for grænsen "usædvanlig art eller stor betydning" (§ 117, stk. 1). I aktieselskaber sikres adskillelsen strukturelt ved forbuddet mod direktør-formænd og ved kravet om et flertal af ikke-direktører.

2. Legalitetskontrollen er materiel, men tilbageholdende. Generalklausulen i § 108 er objektiveret – der kræves ikke bevis for subjektivt misbrug – men tærsklen er høj: egnetheden skal være *åbenbar*, og fordelen skal være *utilbørlig* i form af en helt eller delvist vederlagsfri formueforskydning. Østre Landsrets stadfæstelse

af elevatormodellen i BS-10621/2023-OLR viser, at en byrdefuld, men formelt korrekt kapitalbeslutning ikke uden videre tilsidesættes.

3. Formalia kan være afgørende. Hvor § 108 sjældent bærer et søgsmål alene, slår indkaldelses- og procedurefejl ofte igennem: manglende indkaldelse af en mindretalskapitalejer gjorde en udbyttebeslutning på 13 mio. kr. til en nullitet i Erhvervsankenævnets sag 04-117.797, og § 109, stk. 3, nr. 3 suspenderer i den situation 3-månedersfristen.

4. Fristerne disciplinerer. 3-månedersfristen i § 109, stk. 2, 24-månedersgrænsen i § 109, stk. 3, nr. 4 og 6-månedersfristen for registreringssøgsmål i § 20, stk. 2 forudsætter, at minoriteten reagerer hurtigt – og passivitet kan selvstændigt fortabe indsigelsen, jf. BS-8992/2021-VLR.

5. Erhvervsstyrelsen prøver form, domstolene prøver realitet. Adgangen til administrativ udslettelse er reserveret til fejlskrift, sagsbehandlerfejl og åbenbare nulliteter, jf. 19/04011 og 19/08127. Er der behov for bevisbedømmelse, henvises parterne til domstolene efter §§ 20 og 109.

6. Styrelsen har omvendt pligter, den ikke kan unddrage sig. Når en kapitalejer eller panthaver har dokumenteret sin ret uden nærmere bevisbedømmelse, skal styrelsen indkalde til ekstraordinær generalforsamling efter § 93, stk. 2, jf. 2015-12582 og 2015-14493.

7. Aftalefrihed rækker langt – men ikke ind i organkompetencen. Ejeraftaler binder ikke selskabet eller generalforsamlingen (§ 82), mens voldgiftsaftaler om ledelsens erstatningsansvar er gyldige og ikke afskæres af § 364, stk. 1, jf. BS-49652/2025-HJR.

Retsgrundlaget er stabilt: selskabsloven er senest konsolideret pr. 1. april 2025, og der er ingen vedtagne, ikke-konsoliderede ændringer til § 108.

LOV Selskabsloven § 20, stk. 2 · Selskabsloven § 82 · Selskabsloven § 93, stk. 2 · Selskabsloven § 108 · Selskabsloven § 109, stk. 2, 3 · Selskabsloven § 364, stk. 1

PRAKSIS

Højesteret · Voldgiftsklausul i bestyrelsesaftale er gyldig og binder konkursbo – selskabslovens § 364, stk. 1 begrænser ikke adgangen til at aftale voldgift	17.04.2026
Landsretten · Stadfæstelse af elevatormodel i BCHG Holding A/S: Kapitalnedskrivning og fravigelse af fortegningsret under Covid-19 krisen	07.01.2025
Landsretten · Dom om gyldigheden af overdragelse af matrikelnummer til grundejerforening	01.03.2022
Erhvervsankenævnet · Erhvervsankenævnets kendelse om administrativ udslettelse af ejerregistrering i B A/S	28.09.2021
Erhvervsankenævnet · Erhvervsankenævnet stadfæster afvisning af administrativ sletning af legal ejer i ApS – domstolsprøvelse nødvendig	24.02.2020
Erhvervsankenævnet · Erhvervsstyrelsens pligt til at indkalde til ekstraordinær generalforsamling under verserende ejertvist	23.06.2016
Erhvervsankenævnet · Erhvervsstyrelsens pligt til indkaldelse af ekstraordinær generalforsamling ved dokumenteret panthaverret	26.04.2016
Erhvervsankenævnet · Generalforsamlingsbeslutning ugyldig som nullitet – Mindretalsaktionær ikke indkaldt til ordinær generalforsamling medførte ugyldighed af udbyttebeslutning på 13 mio. kr.	06.05.2005

REFERENCE Lovgrundlag

7 paragraffer

Selskabsloven § 106 stk. 1	Selskabsloven § 108

Selskabsloven § 109	stk. 1-4	Selskabsloven § 111	stk. 1
Selskabsloven § 115		Selskabsloven § 127	stk. 1
Selskabsloven § 230			

MATERIALE

Citerede afgørelser

34 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS 6

17.04.2026	Voldgiftsklausul i bestyrelsesaftale er gyldig og binder konkursbo – selskabslovens § 364, stk. 1 begrænser ikke adgangen til at aftale voldgift	49652-2025
04.11.2024	Skatteretlig betydning af selskabsretlig ugyldighed og tilbagebetaling: Henvisning til landsretten som 1. instans	9045-2024
08.02.2023	Højesterets dom om beskatning af aktionærlån på mellemregningskonto trods løbende tilbagebetaling	bs-44644-2021-hjr
17.01.2022	Højesterets dom om tilsidesættelse af voldgiftskendelse	2730-3251
29.09.2015	Andelsboligforenings beslutning om at ophæve boligafgiftsforhøjelse var hverken ugyldig eller omstødelig	116-2014
13.01.2009	Sag om afvisning af sag fra domstolene grundet aftale om voldgift	573-662

LANDSRETTEN · ANKEINSTANS 4

03.10.2025	Vestre Landsret: Skatteforhøjelse nedsættes delvist efter civilretlig ugyldighed og tilbagebetaling af maskeret løn fra stråmandsselskab	10815-13883
07.01.2025	Stadfæstelse af elevatormodel i BCHG Holding A/S: Kapitalnedskrivning og fravigelse af fortegningsret under Covid-19 krisen	10359-12181
01.03.2022	Dom om gyldigheden af overdragelse af matrikelnummer til grundejerforening	1852-2207
09.04.2010	Dom om gyldigheden af en generalforsamlingsbeslutning vedrørende nedlæggelse af rørstruktur til lysledernetværk	4611-5537

SØ- OG HANDELSRETTEN · SPECIALRET 2

08.04.2022	Sag om saglig kompetence - Internationale erhvervsforhold og tilbudspligt ved aktieoverdragelse	Sag BS-38752/2021-SHR
15.11.2006	Kapitalforhøjelse i strid med aktionæroverenskomst – Sø- og Handelsrettens dom	H-57-05

ERHVERVSANKENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 17

03.07.2025	Erhvervsstyrelsens manglende hjemmel til administrativ registrering af ejerforhold på baggrund af dom om overdragelsespligt	24/10098
06.12.2023	Erhvervsankenævnet omstøder Erhvervsstyrelsens afslag på registrering af selskabsstiftelse grundet utilstrækkelig dokumentation for faktisk ledelse	23/07043

09.02.2023	Hjemvisning af nægtelse af registrering af ejerforhold og stadfæstelse af lukning for straksregistrering	22/14119
15.03.2022	Stadfæstelse af afslag på udpegning af minoritetsrevisor grundet tvivl om ejerforhold	21/04258
22.12.2021	Stadfæstelse af Erhvervsstyrelsens afslag på administrativ udslettelse af ejer- og ledelsesregistreringer ved tvist om anpartsoverdragelse	20/06494
28.09.2021	Erhvervsankenævnets kendelse om administrativ udslettelse af ejerregistrering i B A/S	19/08127
24.02.2020	Erhvervsankenævnet stadfæster afvisning af administrativ sletning af legal ejer i ApS – domstolsprøvelse nødvendig	19/04011
28.09.2017	Afvisning af klage over Erhvervsstyrelsens afslag på at indkalde til ekstraordinær generalforsamling efter selskabslovens § 93	17/00154
23.06.2016	Erhvervsstyrelsens pligt til at indkalde til ekstraordinær generalforsamling under verserende ejertvist	2015-14493
26.04.2016	Erhvervsstyrelsens pligt til indkaldelse af ekstraordinær generalforsamling ved dokumenteret panthaverret	2015-12582
29.03.2011	Afvisning af anmodning om ny årsrapport som følge af tvist om generalforsamlingens gyldighed	2010-0022580
21.11.2007	Erhvervsankenævnet: Ikke grundlag for administrativt at ophæve registrering af ugyldige vedtægter i aktieselskab	2006-0009492
01.07.2005	Aktionær ikke klageberettiget over registrering af vedtægtsændring om tvangsindløsning af minoritetsaktionærer	04-201.488
06.05.2005	Generalforsamlingsbeslutning ugyldig som nullitet – Mindretalsaktionær ikke indkaldt til ordinær generalforsamling medførte ugyldighed af udbyttebeslutning på 13 mio. kr.	04-117.797
27.10.2000	Udnævnelse af minoritetsrevisor: Erhvervsankenævnet hjemviser sag om tilsidesættelse af minoritetsaktionærs forslag til revisor	99-71.903
03.04.1995	Vedtægtsændringer ved omdannelse til aktieselskab afvist på grund af uklarhed om erhvervelse af egne aktier og ubestemt generalforsamlingssted	94-23.064
07.01.1993	Afvisning af registrering af selskab med begrænset ansvar pga. manglende andelskarakteristika og lighed med aktieselskaber	04-P1-40110-00051-91

LIGEBEHANDLINGSNÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 4

30.04.2024	Spørgsmål om aldersdiskrimination ved valg til pensionskassebestyrelse faldt uden for Ligebehandlingsnævnets kompetence	22-8351
30.04.2016	Ligebehandlingsnævnets afvisning af klage om kønsfordeling i aktionærråd og bestyrelse	2015-6811-12032
27.11.2014	Lovligheden af målsætninger for kønsfordeling i private bestyrelser	
27.11.2014	Afvisning af sag om påstået kønskrav til bestyrelsesposter i kvindekrisecenter	

PARKERINGSKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 1

20.12.2023	Kontrolafgift fastholdt for parkering på stregen ved Aros i Aarhus	park-3251

FORARBEJDE Betænkninger

2 referencer

Børsnoterede selskaber – Oplysningspligt, navneaktier, nominee-ordningen, kontrol (Betænkning nr. 1230)

nr. 1230 · 1992 · Industriministeriet

Betænkning om en fællesnordisk aktieselskabslovgivning (Betænkning nr. 540)

nr. 540 · 1969 · Handelsministeriet

17 PRAKSISOVERSIGT · ERHVERVSRET

Praksisoversigt over selskabstømning og sælgers/rådgivers hæftelse for selskabsskat

Selskabsskattelovens § 33 A og Thrane-linjens culpaansvar for sælger, rådgiver og køberbank

Version 2 Opdateret 22. jul. 2026 22 afgørelser · 2009-2025 Læs online

INTRODUKTION

Selskabstømning i klassisk forstand er salget af et "overskudsselskab" – et selskab hvis erhvervsmæssige aktivitet er ophørt, og hvis eneste reelle aktiv er en likvid beholdning belastet af en aktuel eller latent selskabsskat – til en overpris, hvorefter køberen betaler købesummen med selskabets egne midler og tømmer selskabet, så skattekravet bliver uerholdeligt. Retsstillingen hviler på to spor: den lovbestemte hæftelse i selskabsskattelovens § 33 A, som blev indsat ved lov nr. 442 af 1. juni 1994 med virkning for bindende aftaler indgået fra 1. juli 1994, og det almindelige culpaansvar, som Højesteret fastlagde i Thrane-dommen (U.2000.365 H / TfS 1999.897 H) for sælger, dennes rådgivere og køberens pengeinstitut. Oversigten gennemgår hæftelsens betingelser, ansvarsnormen, den indbyrdes fordeling af erstatningsbyrden og den efterfølgende skattemæssige behandling af de betalte erstatninger.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Hæftelsen efter selskabsskattelovens § 33 A kan kun gøres gældende, når udlæg forgæves er forsøgt hos selskabet selv.

02 Både overdrageren og den, der erhvervsmæssigt har medvirket som rådgiver, hæfter – men kun hvis den pågældende vidste eller burde vide, at erhververen betalte overpris.

03 Overpris foreligger, når betalingen klart overstiger den forholdsmæssige andel af selskabets nettoværdi, opgjort til nutidsværdi med fradrag af både skyldige og latente skatter samt forventede likvidationsomkostninger.

04 Hæftelsen rammer kun "tomme" selskaber – selskaber, der i det væsentlige er uden økonomisk risiko ved erhvervsmæssig aktivitet i selskabet selv eller i et datterselskab, hvori der ejes mindst 25 pct. af aktiekapitalen.

05 Hæftelsen er beløbsmæssigt begrænset til overdragelsessummen og forudsætter efter forarbejderne, at selskabet på overdragelsestidspunktet havde midler til dækning af de aktuelle og latente skatter.

06 En rådgiver kan frigøre sig for hæftelsen ved inden overdragelsen at sørge for, at der indhentes bindende svar – og frigøres automatisk, hvis svaret ikke foreligger senest 3 måneder efter, at alle oplysninger er modtaget.

07 Mod overdragerens eller rådgiverens protest kan hæftelsen kun gøres gældende efter Skatterådets bestemmelse.

08 Den lovbestemte hæftelse indskrænker ikke adgangen til at gøre ansvar gældende efter de almindelige erstatningsretlige regler, jf. udtrykkeligt lovforarbejderne.

09 Sælgeren identificeres med sine rådgivere, og et merprovenu svarende til en betydelig del af den latente skattebyrde giver "særlig anledning" til at være opmærksom på risikoen for tilsidesættelse af skattevæsenets interesser.

10 Aftalt samtidig overførsel af købesum og selskabets midler gør selvfinansiering til en "nærliggende mulighed", og det er ansvarspådragende ikke at gøre noget reelt for at afværge skattevæsenets risiko.

11 Køberens pengeinstitut ifalder erstatningsansvar, når det indså eller burde have indset, at de indbyrdes forbundne og samtidige overførsler indebar, at overskudsselskabet blev erhvervet for dets egne midler.

12 I det indbyrdes forhold bærer sælger forlods sin berigelse, mens restbeløbet deles ligeligt mellem sælgersiden og køberbanken – og sælgers rådgivere bærer hele sælgersidens andel af restbeløbet.

13 Skattevæsenets undladelse af at anmelde kravet i sælgerens dødsbo inden udløbet af præklusivt proklama er forsømmelig over for køberbanken og nedsætter kravet med det, banken derved har mistet i regres.

14 Rådgiveres erstatningsbetalinger er efter Højesterets dom i SKM2012.353.HR fradragsberettigede driftstab, når bistanden var sædvanlig og adfærden højst simpelt uagtsom, mens pengeinstitutternes erstatninger for medvirken til ulovlig selvfinansiering fortsat nægtes fradrag.

§ 1 Overskudsselskabet, overprisen og skraldemandsleddet – fænomenets anatomi

Lovgiver har selv givet den mest præcise beskrivelse af det fænomen, reglerne skulle ramme. Af de almindelige bemærkninger til det lovforslag, der blev til lov nr. 442 af 1. juni 1994, hedder det i Folketingstidende 1993-94, tillæg A, sp. 8139-8140:

> *»Selskabstømninger« i snæver forstand forekommer i forbindelse med handel med de såkaldte overskudsselskaber. Ved et overskudsselskab forstås almindeligvis et aktie- eller anpartsselskab, hvori den oprindelige erhvervsmæssige aktivitet er ophørt, og selskabets eneste aktiv hovedsagelig er en likvid pengebeholdning og værdipapirer. Disse overskudsselskaber er endvidere kendetegnet ved, at der påhviler selskabet en væsentlig skatteforpligtelse.*

Det særlige ved handlerne fremhæves samme sted: i modsætning til »almindelige« handler, hvor skyldneren må betale for at blive frigjort for sin gæld, **modtog skyldneren her en betaling for at blive frigjort for sine**

forpligtelser. Selskaberne blev typisk handlet til den regnskabsmæssige indre værdi med tillæg af en andel af den skyldige selskabsskat – det er dette tillæg, der er »overprisen«.

Det videre forløb er beskrevet i Justitsministeriets udvalg om økonomisk kriminalitet og datakriminalitets delbetænkning VII, betænkning nr. 1416/2002, s. 22:

> *Sælgerne og disse rådgivere blev fortalt, at køberne ville investere i aktiver, så den skattemæssige gæld kunne udnyttes, men efter købet – der oftest finansieredes af selskabets egne midler med en betragtelig overkurs til sælgerne – tømte køberne blot selskaberne og lod disse gå videre til andre købere, de såkaldte skraldemænd, der definitivt fik opløst selskaberne, uden at skattevæsenet fik sine penge.*

Omfanget fremgår af forarbejderne: Told- og Skattestyrelsen skønnede pr. 1. oktober 1993 samlede selskabsrestancer på ca. 6,4 mia. kr. med et forventet tab på ca. 5,6 mia. kr., hvoraf ca. 0,9 mia. kr. vedrørte egentlige selskabstømninger, jf. tillæg A, sp. 8141. Forarbejderne beskriver også de successive misbrugsmodeller – skattegodtgørelsesordningen, leasingkonstruktioner og forskudsafskrivninger på (undertiden fiktive) entreprisekontrakter samt den såkaldte »Madeira-model« – og konstaterer, at selskaberne »som regel efter to eller tre ejerskift vanrøgtes«, hvorefter Erhvervs- og Selskabsstyrelsen måtte begære tvangsopløsning.

§ 2 Hæftelsesreglen i selskabsskattelovens § 33 A – opbygning og betingelser

Selskabsskattelovens § 33 A blev indsat ved § 1, nr. 10, i lov nr. 442 af 1. juni 1994 og har efter lovens § 7, stk. 5, virkning for overdragelser, hvorom der er indgået bindende aftale den 1. juli 1994 eller senere. Bestemmelsen er fortsat gældende og fremgår i sin nuværende affattelse af lovbekendtgørelsen fra 2025; der er ingen vedtagne, men endnu ikke konsoliderede ændringer.

Grundreglen i § 33 A, stk. 1 lyder:

> *Den, som mod overpris overdrager kapitalandele i et selskab, hæfter med et beløb, der svarer til overdragelsessummen, for betalingen af de skatter og afgifter, der påhviler selskabet som en aktuel eller latent forpligtelse på overdragelsestidspunktet. Hæftelsen kan kun gøres gældende, hvis udlæg forgæves er forsøgt hos selskabet. Hæftelsen kan endvidere kun gøres gældende, når overdrageren på overdragelsestidspunktet vidste eller burde vide, at erhververen betalte overpris for aktierne eller anparterne.*

Betingelserne kan opstilles således:

Betingelse	Hjemmel	Indhold
Overpris	stk. 1, jf. stk. 4	Betalingen overstiger klart den forholdsmæssige andel af selskabets nettoværdi
Subsidiaritet	stk. 1, 2. pkt.	Udlæg skal forgæves være forsøgt hos selskabet
Ond tro	stk. 1, 3. pkt.	Overdrageren vidste eller burde vide, at der blev betalt overpris
Personkreds	stk. 2	Hovedaktionæraktier (10 pct.) eller koncernforbundne selskaber (10 pct.)

Tomt selskab	stk. 3	I det væsentlige uden økonomisk risiko ved erhvervsmæssig aktivitet

Efter stk. 2 rammer hæftelsen for personers vedkommende kun kapitalandele, der henregnes til hovedaktionæraktier efter aktieavancebeskatningslovens § 4, dog med en nedsat grænse på 10 pct., og for selskaber kun kapitalandele i koncernforbundne selskaber, jf. kursgevinstlovens § 4, stk. 2, ligeledes med en 10 pct.-grænse. Forarbejderne forklarer formålet med afgrænsningen direkte: »Bestemmelsen foreslås indført for at hindre, at hæftelsesansvaret utilsigtet rammer småaktionærer«, jf. tillæg A, sp. 8153-8154.

To udvidelser i stk. 1 fortjener særlig omtale. **Rådgiverhæftelsen** i sidste punktum omfatter »den, der som rådgiver erhvervsmæssigt har medvirket ved overdragelsen«, når rådgiveren på tidspunktet for sin medvirken vidste eller burde vide, at overdragelsen ville ske til overpris. **Gennembrudsreglen** i 4. pkt. gør det muligt at gøre hæftelsen gældende direkte mod her i landet fuldt skattepligtige personer og selskaber, når overdrageren er et udenlandsk selskab, som de pågældende har bestemmende indflydelse over; ved en ændring af bestemmelsen i juni 2004 blev der indsat en fast formodningsregel om, at bestemmende indflydelse altid foreligger ved direkte eller indirekte ejerskab af mere end 50 pct. af kapitalen eller rådighed over mere end 50 pct. af stemmerne.

Skattestyrelsen sammenfatter reglens funktion i Den juridiske vejledning, afsnit A.D.5.1 om lovregulering af hæftelsen: »Selskabsskatteloven har desuden en bestemmelse til imødegåelse af selskabstømning. Efter bestemmelsen hæfter den, der sælger kapitalandele i et selskab mod overpris for et beløb, der svarer til overdragelsessummen.«

LOV Aktieavancebeskatningsloven § 4 Kursgevinstloven § 4, stk. 2 Selskabsskatteloven § 33a, stk. 1, 2

§ 3 "Tomt selskab" og "overpris" – de to materielle nøglebegreber

Tomhedskriteriet. Efter § 33 A, stk. 3 finder hæftelsen kun anvendelse ved overdragelse af kapitalandele i et selskab, der på overdragelsestidspunktet »i det væsentlige er uden økonomisk risiko ved erhvervsmæssig aktivitet eller ved erhvervsmæssig aktivitet i et eller flere datterselskaber, hvori selskabet ejer mindst 25 pct. af aktiekapitalen«. Tilføjelsen om datterselskaber kom til ved lov nr. 399 af 22. maj 1996, hvor stk. 3 blev nyaffattet, så holdingselskaber ikke rammes alene i kraft af deres karakter af holdingselskab. Skatteministeriets cirkulære om afgrænsning af »tomme« selskaber, pkt. 7 forklarer ændringen:

> *Efter den vedtagne ændring af selskabsskattelovens § 33 A, stk. 3, er det afgørende for, om hæftelsesreglen skal finde anvendelse, om der i det væsentlige er en økonomisk risiko ved erhvervsmæssig aktivitet i selskabet selv eller - hvis dette ikke er tilfældet - ved erhvervsmæssig aktivitet i et eller flere underliggende datterselskaber eller datterdatterselskaber.*

Cirkulæret bemærker samtidig, at et »tomt« selskab i § 33 A, stk. 3, er afgrænset på samme måde som i den dagældende underskudsbegrænsningsregel – en parallel, som Skatterådet har lagt til grund i bindende svar om ejerskifte i tomme selskaber, jf. SKM2006.261.SR og SKM2016.371.SR.

Lovforarbejderne præciserer rækkevidden af kriteriet, jf. tillæg A, sp. 8153-8154:

> *Ved selskaber, der i det væsentligste er uden økonomisk risiko ved erhvervsmæssig aktivitet, forstås navnlig selskaber, hvor den erhvervsmæssige aktivitet er ophørt eller, hvor den erhvervsmæssige aktivitet i selskabet er ubetydelig.*

> *Formuleringen kan dog også omfatte selskaber, hvor der på overdragelsestidspunktet nok findes en ikke uvæsentlig erhvervsmæssig aktivitet i selskabet, men hvor der er indgået en bindende aftale om mulighed for afhændelse af den erhvervsmæssige aktivitet til en pris, der enten er fastsat eller kan fastsættes ensidigt af selskabet eller erhververen.*

Overprisen. Efter § 33 A, stk. 4 foreligger overpris, når »betalingen for kapitalandelene klart overstiger den forholdsmæssige andel af selskabets nettoværdi på overdragelsestidspunktet«. Opgørelsen af nettoværdien er beskrevet i forarbejderne: der skal ud over alle fysiske og finansielle aktiver og samtlige aktuelle passiver tages hensyn dels til immaterielle rettigheder og ikke bogførte aktiver, dels til **både skyldige og latente skatter og afgifter samt til forventede likvidationsomkostninger**, og opgørelsen skal ske til nutidsværdi. Nettoværdien svarer dermed til det forventede likvidationsprovenu – og netop derfor kunne den, som forarbejderne fremhæver, »opgøres ret præcist« i de selskaber, selskabstømmerne interesserede sig for.

At merprovenuets størrelse er det centrale bevisdatum, ses gennemgående i praksis. I Thrane-sagen udgjorde merprovenuet 55 pct. af den latente skattebyrde; i 2-3-1836-1551 – offentliggjort som SKM2003.111.LSR – fremgik en overkurs på den latente skattegæld på 64,9 pct., og i 04-03640 lagde Landsskatteretten vægt på, at »den overpris, Holdingselskabet opnåede, klart oversteg berettigede omkostninger«, og at der var opnået et merprovenu på 55 pct. af den latente skattebyrde. Begrebet »overpris« i § 33 A skal holdes ude fra den skatteretlige overprisvurdering i interessefællesskaber, hvor et vederlag over handelsværdien beskattes som maskeret udlodning, jf. 13-5386494.

LOV	Selskabsskatteloven § 33a, stk. 3, 4	
PRAKSIS	**Landsskatteretten** · Maskeret udlodning ved salg af ejendom fra hovedanpartshaver til selskab til overpris	14.07.2015
	Landsskatteretten · Nægtelse af fradrag for erstatning betalt i forbindelse med selskabstømmersag	18.08.2010

§ 4 Subsidiaritet, beløbsgrænse og forholdet til det almindelige erstatningsansvar

Hæftelsen efter § 33 A er **subsidiær og beløbsbegrænset**. Den kan kun gøres gældende, hvis udlæg forgæves er forsøgt hos selskabet, og den er maksimeret til overdragelsessummen. Forarbejderne tilføjer en yderligere begrænsning, jf. tillæg A, sp. 8153:

> *Hæftelse for overdrageren og den, der som rådgiver erhvervsmæssigt medvirker ved overdragelsen, kan kun gøres gældende, hvis inddrivelse af det skyldige beløb forgæves er søgt hos selskabet og kun i det omfang, at selskabet på overdragelsestidspunktet havde midler til dækning af de skatter og afgifter, som påhvilede selskabet som en aktuel eller latent forpligtelse på overdragelsestidspunktet.*

Samme sted fastslås, at overdrageren og den erhvervsmæssigt medvirkende rådgiver er **solidarisk hæftende**, og at der ved opfyldte betingelser hæftes med hele overdragelsessummen.

Subsidiaritetskravet forudsætter, at skattekravet først er fastslået og søgt inddrevet over for selskabet selv. Praksis viser, at dette led kan være selvstændigt problematisk, når selskabet er opløst eller under konkurs: i 23-0045038 tilsidesatte Landsskatteretten en forhøjelse, fordi der manglede en afgørelse rettet mod det opløste datterselskab, og i 09-00660 var spørgsmålet tilbagebetaling af acontoskat og udbytteskat efter frasalg af datterselskaber. Ved siden af § 33 A står den ældre – og fortsat anvendte – hæftelsesregel i selskabsskattelovens § 33 om aktionærers, likvidators og bestyrelsens solidariske ansvar, når formuen er udloddet uden afsættelse af

tilstrækkelige midler til skatten; se hertil cirkulærets pkt. 6 om hæftelsesreglen i selskabsskattelovens § 33 og – som nyere eksempel på, at bestemmelsen fortsat prøves – 24-0030490.

Afgørende for hele den historiske praksis er, at § 33 A **ikke** fortrænger det almindelige erstatningsansvar. Det siges udtrykkeligt i de almindelige bemærkninger, jf. tillæg A, sp. 8143-8144:

> *Ved reglen sker der ikke indskrænkning i de eksisterende muligheder for at gøre ansvar gældende efter de almindelige erstatningsretlige regler. Efter de almindelige erstatningsretlige regler kan ansvar gøres gældende over for overdrageren (eller den, der medvirker ved overdragelsen), såfremt denne ved en uforsvarlig handlemåde, der kan tilregnes den pågældende som forsætlig eller uagtsom, har påført staten et tab.*

Da langt de fleste tømninger vedrørte overdragelser fra før 1. juli 1994, er det netop dette culpaspor – ikke § 33 A – der bærer den omfattende retspraksis.

LOV	Selskabsskatteloven § 33a, stk. 1 · Selskabsskatteloven § 33	
PRAKSIS	**Landsskatteretten** · Hæftelse for selskabsskat – Ledelsens sæde – Selskabsskatteloven § 33	11.03.2025
	Landsskatteretten · Ugyldig forhøjelse af sambeskatningsindkomst ved manglende afgørelse mod opløst datterselskab	02.10.2024
	Landsskatteretten · Afslag på tilbagebetaling af acontoskat og udbytteskat efter frasalg af datterselskaber	14.01.2010

§ 5 Rådgiverens frigørelse ved bindende svar og Skatterådets kompetence ved protest

§ 33 A, stk. 5 indeholder den ventil, der skal forhindre, at hæftelsen rammer normale og hensigtsmæssige overdragelser. Inden en overdragelse gennemføres, kan der indhentes et bindende svar efter skatteforvaltningslovens regler om, hvorvidt en eventuel hæftelse vil blive gjort gældende, og svaret kan betinges af hel eller delvis sikkerhedsstillelse for de aktuelle og latente skatter. Bestemmelsen blev nyaffattet i 2005 som konsekvens af skatteforvaltningsloven – ordningen hed oprindeligt »forhåndstilsagn« fra de statslige told- og skattemyndigheder mod et gebyr på 400 kr. (1994-niveau 500 kr.) – og samtidig blev »Ligningsrådets« i stk. 6 ændret til »Skatterådets«.

For rådgiveren er reglen central, fordi frigørelsen indtræder på et tidligt tidspunkt:

- Rådgiveren frigøres, hvis han **inden overdragelsen sørger for, at der indhentes bindende svar**, jf. stk. 5, 3. pkt.
- Svaret skal afgives senest **3 måneder** efter, at told- og skatteforvaltningen har modtaget alle oplysninger af betydning.
- Foreligger svaret ikke inden fristen, er rådgiveren **automatisk frigjort** for hæftelsen, jf. stk. 5, sidste pkt.

Forarbejderne understreger, at rådgiveren ikke behøver afvente afgørelsen: »Den pågældende er automatisk frigjort for hæftelse, når det kan dokumenteres, at vedkommende forinden overdragelsen skriftligt har ansøgt om forhåndstilsagn, og at alle fornødne oplysninger om den påtænkte overdragelse har været bilagt ansøgningen«, og som konsekvens heraf kan der i denne situation heller ikke stilles krav om sikkerhedsstillelse, jf. tillæg A, sp. 8154. Gebyret blev bevidst sat lavere end det almindelige gebyr for bindende forhåndsbesked, fordi det »også er i skattemyndighedernes interesse, at de pågældende persongrupper

indhenter forhåndstilsagn« – myndighederne fik derved mulighed for »på et tidligt tidspunkt at blive opmærksom på »mistænkelige« handler«, jf. sp. 8155.

Hvor overdrageren eller rådgiveren protesterer, kan hæftelsen efter § 33 A, stk. 6 kun gøres gældende efter **Skatterådets bestemmelse**. Der er dermed indbygget en kollegial visitation af de tilfælde, hvor hæftelsen bestrides – et retssikkerhedsværn, der modsvarer, at reglen efter forarbejderne bevidst er udformet så bredt, at »også en række normale og hensigtsmæssige overdragelser umiddelbart vil blive omfattet af hæftelsesreglen«.

LOV Selskabsskatteloven § 33a, stk. 5, 6

§ 6 Thrane-dommen (U.2000.365 H) – ansvarsnormen for sælger og rådgivere

Højesterets dom af 24. november 1999, U.2000.365 H (TfS 1999.897 H), er den bærende præjudikatafgørelse for det culpabaserede ansvar. Præmisserne er gengivet ordret i Landsskatterettens kendelse SKM2003.111.LSR:

> *Med hensyn til bedømmelsen af Else Thranes ansvar er det ubestridt, at hun må identificeres med sine rådgivere, advokat Flemming Johnsen og revisor Dreymann Hansen, og at disse anbefalede salget og forestod dets gennemførelse.*
>
> *Af de grunde, som er anført af landsretten, tiltræder Højesteret, at salget af overskudsselskabet ikke havde karakter af en normal forretningsmæssig disposition. I forhold til, hvad der ville komme til udbetaling ved likvidation af selskabet i henhold til den udarbejdede balance, opnåede Else Thrane ved salget et merprovenu på 1 mio. kr. svarende til 55 pct. af den latente skattebyrde. Under disse omstændigheder havde Else Thrane og hendes rådgivere ved salget en særlig anledning til at være opmærksom på risikoen for tilsidesættelse af skattevæsenets interesser.*
>
> *Else Thrane og hendes rådgivere måtte indse, at der ved salget af overskudsselskabet bestod en ikke ubetydelig risiko for, at den latente skattebyrde ikke ville kunne udskydes eller elimineres, og at risikoen herfor og for tab for skattevæsenet ville være særlig stor, hvis købesummen for overskudsselskabet blev betalt med dettes egne midler. For Else Thrane og hendes rådgivere måtte det allerede som følge af den aftalte nationalbankoverførsel af købesum og selskabets midler samme dag fremstå som en nærliggende mulighed, at der ved det foreliggende salg ville ske selvfinansiering. Else Thrane og hendes rådgivere gjorde imidlertid ikke noget reelt for at afværge skattevæsenets risiko.*
>
> *På denne baggrund tiltræder Højesteret, at Else Thrane, advokat Flemming Johnsen og revisor Dreymann Hansen ved salget af overskudsselskabet på uforsvarlig måde tilsidesatte skattevæsenets interesser, og at også de derfor er erstatningsansvarlige for skattevæsenets tab.*

Ansvarsnormen kan destilleres til fire trin, som Landsskatteretten siden har anvendt nærmest som en tjekliste, jf. 04-03640, 05-02332 og 07-00993:

1. Salget af overskudsselskabet havde **ikke karakter af en normal forretningsmæssig disposition**.
2. Merprovenuets størrelse gav **særlig anledning** til opmærksomhed på skattevæsenets interesser.
3. Sælger og rådgivere **måtte indse** risikoen – særligt hvis købesummen blev betalt med selskabets egne midler; aftalt samtidig overførsel af købesum og selskabsmidler gør selvfinansiering til en **nærliggende mulighed**.

4. De **gjorde intet reelt** for at afværge skatteværsenets risiko.

Identifikationssynspunktet i første præmis er afgørende: sælgeren hæfter over for skatteværsenet for sine rådgiveres adfærd, og skattemyndighederne kunne derfor lægge en processtrategi, hvorefter kravet blev rejst mod sælger og den involverede køberbank, mens »sælger hæfter for sine eventuelle rådgivere«, jf. Told- og Skattestyrelsens redegørelse gengivet i SKM2003.330.ØLR.

De konkrete due diligence-tiltag, sælgersiden påberåbte sig, har gennemgående ikke kunnet frigøre. I 04-03640 havde advokatvirksomheden afvist en tidligere køber, indhentet dokumentation for køberens investeringsplaner og støttet sig på købers revisors garanti for neutralisering af selskabsskatten; Landsskatteretten fandt alligevel, at hverken køberens eller dennes revisors garantier kunne ændre ved, at rådgiveren ikke reelt havde afværget skatteværsenets risiko.

PRAKSIS

Landsskatteretten · Nægtelse af fradrag for erstatning betalt i forbindelse med selskabstømmersag	18.08.2010
Landsskatteretten · Nægtelse af fradrag for erstatning betalt i forbindelse med selskabstømmersag	11.02.2010
Landsskatteretten · Erstatning for rådgiveransvar i selskabstømmersag ikke anset for fradragsberettiget driftstab	23.11.2009

§ 7 Pengeinstituttets medvirkensansvar og samtidighedsgrundsætningen

Køberens pengeinstitut var i praksis den anden hovedansvarlige. Ansvarsgrundlaget er medvirken til overtrædelse af selvfinansieringsforbuddet i den dagældende aktieselskabslovs § 115, stk. 2 og anpartsselskabslovens § 84, stk. 2 – en strafbelagt værnsregel, hvis nutidige modstykke er selskabslovens § 206, stk. 1.

Landsskatteretten har i en række sager om bankernes fradragsret gengivet det ansvarsgrundlag, domstolene anvendte. I 05-04332 og 06-00049 lagde retten til grund, at banken

> *ved gennemførelsen af pengeoverførslerne havde kendskab til, at transaktionerne var indbyrdes forbundne, betingede af hinanden og skulle foretages samtidigt. Banken indså eller burde derved have indset, at overskudsselskabet blev erhvervet for dets egne midler, og medvirkede dermed til ulovlig selvfinansiering.*

Det er denne **samtidighedsgrundsætning** – sammenhængen mellem udbetalingen af købesummen og overførslen af selskabets midler – der bærer bankansvaret. Retten tilføjede, at det ganske vist ligger inden for en banks forretningsområde at gennemføre pengeoverførsler, men at det ikke ligger inden for dette område »at medvirke til ulovlig selvfinansiering og i den forbindelse ikke drage omsorg for overskudsselskabernes kreditorer, især når der som følge af konstruktionen var særlig grundlag herfor«. I 06-00049 indgik det tillige, at to ledende medarbejdere havde vedtaget bødeforelæg for medvirken til overtrædelser af selvfinansieringsforbuddet.

Bankernes forsøg på at flytte ansvaret til det organisatoriske niveau slog ikke igennem: i 06-00798 påberåbte banken sig principalansvaret efter Danske Lov 3-19-2 med det anbringende, at medarbejderne havde handlet inden for deres sædvanlige funktioner uden overblik over transaktionernes samlede virkning; Landsskatteretten fandt det ikke dokumenteret, at bankens ledelse ikke havde kendskab til deltagelsen i handlerne. Højesterets praksis om bankernes medvirken omfatter ud over Thrane-dommen bl.a. U.2002.582 H (Hans-Jürgen Müller-sagen), jf. gengivelsen i 05-04332.

At selvfinansieringsmønstret ikke er et rent historisk fænomen, ses af nyere praksis om samme forbud: Sø- og Handelsretten tog i P-6-14, P-7-14, P-18-14 og P-19-14 stilling til ulovlig selvfinansiering og erstatningsansvar ved overdragelse af ejendomsselskaber under fordringsprøvelse i konkursboet, og Erhvervsankenævnet stadfæstede i 2013-0036082 en afgørelse om ulovlig selvfinansiering, hvor målselskabets realkreditprovenu efter en på forhånd fastlagt »køreplan« blev udlånt til moderselskabet til indfrielse af akkvisitionsgælden – nævnet anlagde her udtrykkeligt en realitets- og formålsfortolkning. Den rent selskabsretlige side af forbuddet behandles nærmere under ulovlig-selvfinansiering.

LOV Aktieselskabsloven § 115, stk. 2 · Anpartsselskabsloven § 84, stk. 2 · Selskabsloven § 206, stk. 1

PRAKSIS

Sø- og Handelsretten · Dom om ulovlig selvfinansiering og erstatningsansvar i forbindelse med overdragelse af ejendomsselskaber	27.04.2015
Landsskatteretten · Nægtet fradrag for erstatningsbetalinger i selskabstømmersager og skattepligt af aktieavance	28.05.2010
Landsskatteretten · Landsskatteretten om fradrag for erstatninger i selskabstømmersager	30.07.2009
Landsskatteretten · Landsskatteretten om fradrag for udgifter til erstatninger i selskabstømmersager	09.07.2009
Erhvervsankenævnet · Stadfæstelse af ulovlig selvfinansiering i forbindelse med aktieoverdragelse og efterfølgende spaltning	16.06.2014

§ 8 Den indbyrdes fordeling: berigelsen forlods, restbeløbet halveret – og rådgivernes andel

Over for skattevæsenet hæfter sælger, rådgivere og køberbank **solidarisk** for hele tabet. Thrane-dommen fastlagde derimod en fast model for det indbyrdes forhold, som blev anvendt i tusindvis af forlig og i domspraksis. Østre Landsret sammenfattede modellen i SKM2003.330.ØLR:

> *Efter principperne i Thrane-dommen hæfter sagsøgte sammen med sælgeren og dennes rådgivere solidarisk over for skattevæsenet for det samlede skattekrav.*
>
> *I det indbyrdes forhold mellem sagsøgte og sælgeren ville sælgeren forlods skulle bære 641.165 kr. svarende til sælgers berigelse, og af restbeløbet på 161.263 kr. skulle hver især bære halvdelen, dog således at sælgers rådgivere skulle bære sælgersidens fulde ansvar for så vidt angår sælgersidens andel af restbeløbet.*

Fordelingen kan opstilles således:

Trin	Hvem bærer	Hvad
1	Sælger	Forlods hele berigelsen (merprovenuet/overprisen)

2	Sælgersiden	Halvdelen af restbeløbet – internt båret fuldt ud af sælgers rådgivere
3	Køberbanken	Halvdelen af restbeløbet

Modellen genfindes i Højesterets sagsomkostningsafgørelse i SKM2003.95.HR, hvor sagerne mellem sælger, dennes revisor og køberbanken blev forligt »i overensstemmelse med principperne fastlagt i Højesterets dom af 24. november 1999 (UfR 2000 s. 365)«: sælgers berigelse blev opgjort til 990.732 kr., som blev fratrukket konkursboets krav på 1.161.964 kr., hvorefter restbeløbet på 171.232 kr. blev delt med halvdelen til hver side, så banken betalte 85.616 kr.

To yderligere fordelingsspørgsmål er afklaret i praksis:

- **Senere erhververe (skraldemandsleddet).** I SKM2003.95.HR blev en senere erhverver frifundet for bankens friholdelsespåstand. Højesteret lagde vægt på, at der efter den første tømning ikke var oplysninger om, at selskabet var blevet tilført midler, »som muliggjorde en fornyet tømning«, og at der ikke var fuldt tilstrækkeligt grundlag for at anse ham for medansvarlig for den oprindelige tømning. Ansvaret følger altså de midler, der faktisk kunne fjernes i det pågældende led.
- **Skattevæsenets egen forsømmelse.** I SKM2003.330.ØLR havde myndighederne undladt at anmelde kravet i den afdøde sælgers dødsbo inden udløbet af et præklusivt proklama. Landsretten fandt, at skattevæsenet derved havde udvist forsømmelighed over for køberbanken, som blev afskåret fra sin regres, og at kravet mod banken skulle nedsættes tilsvarende. Da banken imidlertid ikke var afskåret fra regres mod sælgers rådgivere, kom banken alligevel til at bære hele resterstatningen efter fradrag af sælgers berigelse (161.263 kr. i stedet for 80.632 kr.). Tilsvarende spørgsmål er behandlet i SKM2002.477.VLR og SKM2002.483.ØLR.

Rådgivernes retlige interesse i fordelingen har også været prøvet processuelt: i SKM2005.236.ØLR blev tre revisionsfirmaer nægtet adgang til biintervention i en selskabstømmersag.

§ 9 Erstatningens skattemæssige behandling – fra nægtet fradrag til SKM2012.353.HR

Et selvstændigt og velbelyst praksisområde er, om de betalte erstatninger kunne fradrages som driftstab efter statsskattelovens § 6, stk. 1, litra a. Udgangspunktet er, at fradrag forudsætter, at de erstatningspådragende dispositioner er sædvanlige for virksomhedens drift, og at erstatningen er udslag af en naturlig driftsrisiko.

Første fase – konsekvent afslag. Med henvisning til Thrane-dommens karakteristik af adfærden som »uforsvarlig tilsidesættelse af skattevæsenets interesser« nægtede skattemyndighederne og Landsskatteretten gennemgående fradrag. Det gjaldt advokatselskabet i SKM2003.111.LSR, revisionsvirksomhederne i 04-03625, 05-00303 og 05-00546, advokatvirksomheden i 04-03640, rådgiveren i 05-02332 og revisionsselskabets selvrisiko i 07-00993. Landsskatteretten lagde i alle sagerne til grund, at interessentskabet/selskabet »på en uforsvarlig måde havde tilsidesat skattevæsenets interesser«, at medvirken til salg af overskudsselskaber »ikke havde karakter af en normal forretningsmæssig disposition«, og at der ikke blev gjort noget reelt for at afværge skattevæsenets risiko. Fradrag efter kursgevinstlovens § 17 for tab på regresfordringen blev afvist med samme begrundelse, og for bankernes vedkommende blev fradrag efter kursgevinstlovens § 3 afvist med henvisning til TfS 2004, 258 V, jf. 05-04332. Skatterådet nægtede tilsvarende fradrag i tre enslydende sager i SKM2006.311.SR.

Praksisændringen. Ved Højesterets dom af 1. juni 2012, SKM2012.353.HR, blev retstilstanden ændret for rådgiverne: erstatninger udbetalt af et revisionsaktieselskab til dækning af statens skattekrav blev anerkendt som fradragsberettiget driftstab. Landsskatteretten sammenfattede rækkevidden ved den efterfølgende genoptagelse i 12-0191915: rådgivere har fradragsret, »hvis adfærden falder inden for normalområdet for erhvervsmæssig drift og højst kan betegnes som **simpel uagtsom**«. SKAT udsendte styresignalet SKM2012.733.SKAT, og en række afgørelser blev genoptaget efter skatteforvaltningslovens § 46, stk. 1 med fuldt medhold til rådgiverne, jf. 12-0191915, 13-0183100, 13-0185530 og 13-0191107.

Asymmetrien. Praksisændringen slog ikke tilsvarende igennem for pengeinstitutterne, hvis medvirken til ulovlig selvfinansiering fortsat blev anset for at ligge uden for rammerne af normal og sædvanlig bankdrift; se 12-0191911 samt tidligere SKM2009.448.LSR og SKM2010.213.LSR. Landsskatteretten formulerede sondringen skarpt i SKM2009.448.LSR: bankens rolle blev bedømt »anderledes og lempeligere end sælgernes rådgivere« i den erstatningsretlige fordeling – men netop ikke i fradragsspørgsmålet.

Endelig fik selve overdragelsesbeskatningen hos sælgerne en korrektionsmekanisme: efter cirkulære nr. 87 af 25. juni 1997 om genoptagelse af avance- eller udlodningsbeskatning for sælgere af tømte selskaber som følge af erstatningspligt kunne avanceansættelsen genoptages, når sælgeren havde betalt erstatning. Landsskatteretten trak i KEN nr. 11171 af 31. august 1999 grænsen for, hvad der kunne indgå: fradrag blev godkendt for selskabsskat og renter heraf samt betalt aktieafgift, men ikke for renter af aktieafgiften.

LOV Kursgevinstloven § 3 · Kursgevinstloven § 17 · Statsskatteloven § 6, stk. 1

PRAKSIS

Landsskatteretten · Genoptagelse af sag om fradrag for erstatning betalt i selskabstømmersager	14.08.2013
Landsskatteretten · Fradrag for erstatning i selskabstømmersager	13.08.2013
Landsskatteretten · Fradragsret for erstatninger betalt af revisor i selskabstømmersager	13.08.2013
Landsskatteretten · Genoptagelse af sag om fradrag for erstatning i selskabstømmersager	06.08.2013
Landsskatteretten · Nægtet fradrag for erstatninger i selskabstømmersager for bank	01.05.2013
Landsskatteretten · Nægtelse af fradrag for erstatning betalt i forbindelse med selskabstømmersag	18.08.2010
Landsskatteretten · Nægtelse af fradrag for erstatning betalt i forbindelse med selskabstømmersag	11.02.2010
Landsskatteretten · Landsskatteretten: Fradrag for erstatninger i selskabstømmersager nægtet	18.12.2009
Landsskatteretten · Fradrag for erstatning i selskabstømmersager nægtet for revisionsfirma	18.12.2009
Landsskatteretten · Revisionsvirksomhed nægtet fradrag for erstatning i selskabstømmersag	18.12.2009
Landsskatteretten · Erstatning for rådgiveransvar i selskabstømmersag ikke anset for fradragsberettiget driftstab	23.11.2009
Landsskatteretten · Landsskatteretten om fradrag for erstatninger i selskabstømmersager	30.07.2009

§ 10 Straffesagerne og den administrative opfølgning

Ved siden af det civilretlige spor blev der ført en strafferetlig og administrativ indsats, som havde begrænset rækkevidde over for sælgersiden. Betænkning nr. 1416/2002, s. 22 refererer den særlige statsadvokats vurdering fra 1999:

> *Lidt forsigtigt synes resultatet af disse undersøgelser på nuværende tidspunkt at bekræfte, at kun få af disse sager, som vurderes efter anklagemyndighedens sædvanlige praksis, kan ventes at føre til tiltalerejsning. Hovedproblemet er, at sælger og sælgers rådgiver kun i begrænset omfang har oplysninger om hvad der faktisk foretages med overskudsselskabet efter første overdragelse. Der er tale om et forsætsproblem.*

Betænkningen konstaterer videre, at der blev rejst tiltale i »en håndfuld« sager, og at der i de tre afprøvede sager skete **frifindelse af sælgerne**. Kontrasten til det civilretlige spor er markant: den uagtsomhedsnorm, Højesteret opstillede i Thrane-dommen, rakte til erstatningsansvar, men ikke til strafansvar.

Sagsbehandlingen blev også organisatorisk særskilt tilrettelagt. Ved cirkulæreskrivelse af 7. april 1997 til politiet og anklagemyndigheden vedrørende behandlingen af sager om selskabstømning besluttede Justitsministeriet, at Rigsadvokaturen – som følge af rigsadvokatens inhabilitet i disse sager – indtil videre ikke skulle behandle dem; Rigsadvokatens funktioner blev varetaget af Statsadvokaten for Fyn m.v. og i visse tilfælde af Justitsministeriet, ligesom de administrative forelæggelsesregler i sager mod advokater og revisorer og i sager om rettighedsfrakendelse blev ophævet for dette sagsområde. Cirkulæreskrivelsen er historisk; den blev ophævet ved cirkulæreskrivelse nr. 9363 af 2. maj 2007.

På det selskabsretlige område supplerede lov nr. 442 af 1. juni 1994 hæftelsesreglen med kontrolværktøjer: Erhvervs- og Selskabsstyrelsen fik hjemmel til for selskaber under tvangsopløsning at udpege en selskabs- eller regnskabskyndig, der skulle udarbejde regnskab og en redegørelse for årsagerne til, at betingelserne for tvangsopløsning var opfyldt – begrundet med, at »skattemyndighederne og skifteretterne … ikke [kan] danne sig et overblik i den sidste periode, herunder om der eventuelt er fjernet midler fra selskabet blandt andet på statskassens bekostning«, jf. tillæg A, sp. 8156. Samtidig blev selskabernes indkomstår bundet til kvartalsafslutning, og selskaber, der overgik til ikke at have erhvervsmæssig aktivitet, blev skattemæssigt fastholdt i den hidtidige hjemstedskommune – begge dele for at gøre kontrollen med de »tomme« selskaber mere effektiv.

§ 11 Selskabstømningsdoktrinens efterliv: stråmandsledelse, tomme selskaber og nutidig kontrol

Selv om den klassiske selskabstømning ophørte med lovindgrebene og skattereformen i 1993-94, lever de retlige figurer videre.

Stråmandsledelse og tomme selskabsskaller. Erhvervsstyrelsens kontrol med, hvem der reelt leder et selskab, er i dag den forreste barriere. Erhvervsankenævnet har stadfæstet afslag på genoptagelse af selskaber under tvangsopløsning, hvor der forelå væsentlig tvivl om, hvorvidt den anmeldte direktør faktisk ville udøve ledelsen – i 22/14125 lagde nævnet vægt på modstridende oplysninger om tiltrædelsesdato, løn og opgaver samt på, at al korrespondance blev ført af den tidligere ejer, og i 23/02577 blev genoptagelse afvist under henvisning til stråmandsvirksomhed. Kontrollen hviler på selskabslovens § 231 og § 232 om genoptagelse sammenholdt med bestemmelserne om manuel kontrol af anmeldelser.

Selvfinansieringsforbuddet. Den akkvisitionsstruktur, hvor målselskabets egne midler ender med at finansiere købet af det, prøves fortsat efter selskabslovens § 206, stk. 1 med en realitets- og formålsfortolkning, jf. 2013-0036082, hvor en grenspaltning ikke kunne sidestilles med lovlig udlodning efter Procuritas-dommen (U.2006.145 H), og P-6-14, P-7-14, P-18-14 og P-19-14, hvor Sø- og Handelsretten behandlede selvfinansiering og erstatningsansvar under fordringsprøvelsen i konkursboet.

Hæftelse for selskabsskat. Selskabsskattelovens § 33 er fortsat aktiv retskilde og blev senest udvidet til også at omfatte manglende afsættelse af midler til indeholdt kildeskat, jf. Den juridiske vejledning A.D.5.1. Hæftelsesspørgsmål efter bestemmelsen prøves løbende, jf. 24-0030490.

Afgrænsningsmæssigt bemærkes, at de tilstødende retsområder behandles selvstændigt: det selskabsretlige selvfinansieringsforbud under ulovlig-selvfinansiering, kapitalejerlån under ulovlige-kapitalejerlaan-, omstødelse i konkursboet under omstoedelse-konkurs og konkursbehandlingen i øvrigt under konkurs, ledelsens erstatningsansvar under bestyrelsesansvar, professionsansvaret under revisoransvar og advokatansvar, køberundersøgelsen under due-diligence-virksomhedsoverdragelse, koncernforholdet under koncerndefinition-bestemmende-indflydelse samt den strafferetlige forfølgning under mandatsvig og skattesvig.

LOV	Selskabsloven § 206, stk. 1 · Selskabsloven § 231, stk. 1 · Selskabsskatteloven § 33	
PRAKSIS	**Sø- og Handelsretten** · Dom om ulovlig selvfinansiering og erstatningsansvar i forbindelse med overdragelse af ejendomsselskaber	27.04.2015
	Landsskatteretten · Hæftelse for selskabsskat – Ledelsens sæde – Selskabsskatteloven § 33	11.03.2025
	Erhvervsankenævnet · Afvisning af genoptagelse af selskab grundet tvivl om faktisk ledelse og stråmandsvirksomhed	21.03.2024
	Erhvervsankenævnet · Afslag på genoptagelse af AA ApS grundet tvivl om den faktiske ledelse af selskabet	24.02.2023
	Erhvervsankenævnet · Stadfæstelse af ulovlig selvfinansiering i forbindelse med aktieoverdragelse og efterfølgende spaltning	16.06.2014

§ 12 Sammenfatning: to spor, én ansvarsnorm

Selskabstømningssagerne hviler på to spor, der supplerer hinanden.

Det lovbestemte spor – selskabsskattelovens § 33 A – er en forebyggende, subsidiær og beløbsbegrænset hæftelse, der efter forarbejderne skulle gøre det »nærmest umuligt for »selskabstømmere« at købe de selskaber, som de er interesseret i«. Reglen aktiveres kun ved overdragelse af kapitalandele i et i det væsentlige tomt selskab til en pris, der klart overstiger den forholdsmæssige nettoværdi, og kun over for den, der vidste eller burde vide, at der blev betalt overpris. Den rammer både overdrageren, den erhvervsmæssigt medvirkende rådgiver og – ved udenlandske overdragere – herboende med bestemmende indflydelse. Prisen for reglens bevidst brede formulering er ventilerne: bindende svar med mulighed for sikkerhedsstillelse, rådgiverens automatiske frigørelse ved rettidig ansøgning og 3-månedersfristen, samt kravet om Skatterådets bestemmelse, hvis hæftelsen bestrides.

Det culpabaserede spor – Thrane-linjen – er det, der bar de historiske sager. Normen er, at sælger (identificeret med sine rådgivere) og køberens pengeinstitut på uforsvarlig måde tilsidesætter skatteväesenets interesser, når salget ikke har karakter af en normal forretningsmæssig disposition, når merprovenuet giver særlig anledning til opmærksomhed, når selvfinansiering fremstår som en nærliggende mulighed – typisk fordi købesum og selskabsmidler skal overføres samtidig – og når der ikke gøres noget reelt for at afværge risikoen. I det indbyrdes forhold bærer sælger forlods sin berigelse, mens restbeløbet deles ligeligt mellem sælgersiden (internt båret af rådgiverne) og køberbanken.

De to spor mødes i den grundlæggende værdivurdering: den, der modtager betaling for at blive frigjort for en skattebyrde, som skal blive i et selskab uden reel aktivitet, kan ikke forholde sig passiv til, hvad der derefter sker med selskabets midler. Det er denne vurdering, der siden er blevet båret videre – i fradragspraksis, hvor kun rådgivere med højst simpel uagtsomhed opnår fradrag efter SKM2012.353.HR, og i den nutidige kontrol med tomme selskabsskaller, stråmandsledelse og selvfinansiering.

LOV Selskabsskatteloven § 33a, stk. 1 | Statsskatteloven § 6, stk. 1

REFERENCE Lovgrundlag

4 paragraffer

Selskabsloven § 206	stk. 1	Selskabsskatteloven § 33a	stk. 1, 3, 4, 5
Selskabsskatteloven § 33		Statsskatteloven § 6	stk. 1

MATERIALE Citerede afgørelser

22 afgørelser

SØ- OG HANDELSRETTEN · SPECIALRET 1

27.04.2015	Dom om ulovlig selvfinansiering og erstatningsansvar i forbindelse med overdragelse af ejendomsselskaber	P-6-14, P-7-14, P-18-14 og P-19-14

LANDSSKATTERETTEN · ADMINISTRATIV KLAGEINSTANS 18

11.03.2025	Hæftelse for selskabsskat – Ledelsens sæde – Selskabsskatteloven § 33	24-0030490
02.10.2024	Ugyldig forhøjelse af sambeskatningsindkomst ved manglende afgørelse mod opløst datterselskab	23-0045038
14.07.2015	Maskeret udlodning ved salg af ejendom fra hovedanpartshaver til selskab til overpris	13-5386494
14.08.2013	Genoptagelse af sag om fradrag for erstatning betalt i selskabstømmersager	13-0183100
13.08.2013	Fradrag for erstatning i selskabstømmersager	13-0185530
13.08.2013	Fradragsret for erstatninger betalt af revisor i selskabstømmersager	13-0191107
06.08.2013	Genoptagelse af sag om fradrag for erstatning i selskabstømmersager	12-0191915
01.05.2013	Nægtet fradrag for erstatninger i selskabstømmersager for bank	12-0191911
18.08.2010	Nægtelse af fradrag for erstatning betalt i forbindelse med selskabstømmersag	04-03640
28.05.2010	Nægtet fradrag for erstatningsbetalinger i selskabstømmersager og skattepligt af aktieavance	06-00798
11.02.2010	Nægtelse af fradrag for erstatning betalt i forbindelse med selskabstømmersag	07-00993
14.01.2010	Afslag på tilbagebetaling af acontoskat og udbytteskat efter frasalg af datterselskaber	09-00660
18.12.2009	Landsskatteretten: Fradrag for erstatninger i selskabstømmersager nægtet	04-03625
18.12.2009	Fradrag for erstatning i selskabstømmersager nægtet for revisionsfirma	05-00303
18.12.2009	Revisionsvirksomhed nægtet fradrag for erstatning i selskabstømmersag	05-00546
23.11.2009	Erstatning for rådgiveransvar i selskabstømmersag ikke anset for fradragsberettiget driftstab	05-02332

30.07.2009	Landsskatteretten om fradrag for erstatninger i selskabstømmersager	05-04332
09.07.2009	Landsskatteretten om fradrag for udgifter til erstatninger i selskabstømmersager	06-00049

ERHVERVSANKENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 3

21.03.2024	Afvisning af genoptagelse af selskab grundet tvivl om faktisk ledelse og stråmandsvirksomhed	23/02577
24.02.2023	Afslag på genoptagelse af AA ApS grundet tvivl om den faktiske ledelse af selskabet	22/14125
16.06.2014	Stadfæstelse af ulovlig selvfinansiering i forbindelse med aktieoverdragelse og efterfølgende spaltning	2013-0036082

FORARBEJDE Betænkninger

1 reference

Forskning i økonomisk kriminalitet - Delbetænkning VII afgivet af Justitsministeriets udvalg om økonomisk kriminalitet og datakriminalitet

nr. 1416 · 2002 · Justitsministeriet

18 PRAKSISOVERSIGT · ERHVERVSRET

Praksisoversigt over stiftelse og registrering af virksomhed (selskabsloven kap. 3)

Stiftelsesdokument, kapitalkrav, 2-ugers fristen og hæftelse før registrering

Version 2 Opdateret 22. jul. 2026 23 afgørelser · 1993–2026 Læs online

INTRODUKTION

Stiftelse af et kapitalselskab er en formbunden proces, hvor selskabet først opnår retsevne og begrænset hæftelse ved registreringen i Erhvervsstyrelsens it-system. Praksis dannes næsten udelukkende af Erhvervsankenævnet som rekursinstans over Erhvervsstyrelsens registreringsafgørelser, og den er præget af en usædvanlig streng formalisme: stiftelsesdokumentet skal være underskrevet og indeholde samtlige oplysninger i selskabslovens § 26, 2-ugers fristen er absolut, og mangler i selve stiftelsesgrundlaget kan ikke berigtiges efterfølgende, men kun afhjælpes ved en helt ny stiftelse. Omvendt viser nyere kendelser, at Erhvervsstyrelsens materielle registreringskontrol af faktisk ledelse og kapitalgrundlag har grænser: dokumentationskravene skal afpasses efter selskabets karakter, og afregistrering af et ledelsesmedlem forudsætter en konkret formodning om stråmandsbrug.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Registrering i Erhvervsstyrelsens it-system er en gyldighedsbetingelse for, at et kapitalselskab opstår som juridisk person med begrænset hæftelse – et uregistreret selskab kan hverken erhverve rettigheder, indgå forpligtelser eller være part i retssager.

02 2-ugers fristen i selskabsloven § 40, stk. 1, regnes fra underskrivelsen af stiftelsesdokumentet, er absolut, og der er ingen hjemmel til dispensation; overskrides fristen, må hele stiftelsesprocessen begynde forfra.

03 Stifternes underskrift på stiftelsesdokumentet er et generelt gyldighedskriterium efter § 25 – det er ikke tilstrækkeligt blot at anføre sit navn, idet der kræves en teknik, der sikrer entydig identifikation, jf. § 8 c, stk. 1.

04 Mangler i selve stiftelsesgrundlaget er ikke berigtigelsesegnede efter § 16 og kan kun afhjælpes ved en helt ny stiftelse – et stiftelsesdokument skal afspejle de faktiske forhold på stiftelsestidspunktet.

05 Datoerne for stiftelsens retsvirkning og for dens regnskabsmæssige virkning skal fremgå som bestemte datoer af selve stiftelsesdokumentet, jf. § 26, nr. 4 og 5; en henvisning til »stiftelsen« eller »regnskabsårets begyndelse« er ikke tilstrækkelig.

06 Erhvervsstyrelsen bedømmer anmeldelsen på grundlag af det materiale, der forelå på anmeldelsestidspunktet; tilrettede dokumenter indsendt sammen med klagen kan ikke afhjælpe den oprindelige anmeldelses mangler.

07 Anmelderen indestår efter § 15, stk. 2, for, at registreringen er lovligt foretaget, og at dokumentationen er gyldig; ved begrundet formodning om misbrug kan adgangen til straksregistrering lukkes med øjeblikkelig virkning.

08 Dokumentation for kontant kapitalindbetaling skal hidrøre fra en konkret uafhængig kilde – fuld identitet mellem stifteren og den advokat, hvis klientkonto beløbet står på, diskvalificerer dokumentationen.

09 Et kapitalselskab under stiftelse mangler retsevne og kan derfor hverken stifte et andet selskab, tegne kapitalandele eller danne kapitalgrundlag for et andet selskabs stiftelse.

10 Den, der efter underskrivelsen af stiftelsesdokumentet, men før registreringen, indgår en forpligtelse på selskabets vegne, hæfter solidarisk og personligt, indtil selskabet ved registreringen overtager forpligtelsen, jf. § 41, stk. 3.

11 Stiftes selskabet med retsvirkning frem i tid, kan der slet ikke disponeres på selskabets vegne i perioden frem til virkningstidspunktet, jf. § 41, stk. 2.

12 En aftalepart, der vidste, at selskabet ikke var registreret, kan hæve aftalen, hvis registrering ikke er sket inden udløbet af 2-ugers fristen eller nægtes; en uvidende aftalepart kan hæve, så længe selskabet er uregistreret.

13 Regnskabsmæssig tilbagevirkende kraft forudsætter, at selskabet ved stiftelsen overtager en bestående virksomhed eller en bestemmende kapitalpost; ved ren kontantstiftelse løber første regnskabsår fra stiftelsesdokumentets underskrift.

14 En ledelseserklæring efter § 38 kan kun træde i stedet for vurderingsberetningen, hvis den indeholder samtlige fire elementer i § 38, stk. 2 – herunder beskrivelse af nettoaktiverne og oplysning om den anvendte vurderingsmetode.

15 Afregistrering af et ledelsesmedlem efter § 23 f forudsætter efter forarbejderne en konkret formodning om, at den pågældende er eller vil blive anvendt som stråmand – utilstrækkelig dokumentation for faktisk ledelse er ikke i sig selv nok.

16 Kravene til dokumentation for faktisk ledelse skal ses i lyset af selskabets karakter; et nystiftet holdingselskab uden ansatte og uden CVR-nummer kan ikke fremlægge samme materiale som en igangværende driftsvirksomhed.

17 Skatteretlige hensyn – herunder ønsket om skattefri virksomhedsomdannelse eller sambeskatning – kan hverken bære en fravigelse af de selskabsretlige stiftelsesregler eller en efterfølgende administrativ korrektion af en korrekt registrering.

18 Fortsætter ledelsen driften af en virksomhed, der ikke er eller ikke længere er registreret hos skattemyndighederne, indtræder en personlig, ubegrænset og solidarisk hæftelse for de skatter og afgifter, der opstår som følge heraf.

§ 1 Retsgrundlaget: fra stiftelsesdokument til registrering

Selskabsloven finder anvendelse på alle aktieselskaber og anpartsselskaber, og det er selve kernen i selskabsloven § 1, stk. 2, at kapitalejerne ikke hæfter personligt for selskabets forpligtelser, men alene med deres indskud. Denne ansvarsbegrænsning er ikke gratis: den er betinget af, at en række formkrav ved stiftelsen overholdes, og at selskabet faktisk bliver registreret.

Stiftelsesforløbet er bygget op i fire led:

- **Stifterkredsen.** Et kapitalselskab kan stiftes af en eller flere stiftere, der hverken må være under rekonstruktionsbehandling eller konkurs, jf. § 24. Er stifteren en juridisk person, skal denne være beføjet til at erhverve rettigheder, indgå forpligtelser og være part i retssager, jf. § 24, stk. 4.
- **Stiftelsesdokumentet og vedtægterne.** Stifterne skal underskrive et stiftelsesdokument, der skal indeholde selskabets vedtægter, jf. § 25. Indholdskravene til stiftelsesdokumentet står i § 26 og § 27, og kravene til vedtægterne i § 28. Tegning af kapitalandele skal ske på stiftelsesdokumentet med eventuelle bilag, jf. § 30.
- **Kapitalen.** Aktieselskaber skal have en selskabskapital på mindst 400.000 kr. og anpartsselskaber mindst 20.000 kr., jf. § 4, stk. 2. Der skal til enhver tid være indbetalt 25 pct. af selskabskapitalen, dog mindst 20.000 kr., jf. § 33, stk. 1.
- **Registreringen.** Selskabet skal registreres eller anmeldes til registrering senest 2 uger efter underskrivelsen af stiftelsesdokumentet, jf. § 40, stk. 1, og kan ikke registreres, medmindre kapitalkravet er indbetalt og dokumenteret, jf. § 40, stk. 2. Den generelle registreringsfrist og pligtsubjektet fremgår af § 9: pligten til at sikre, at registrering finder sted, påhviler selskabets centrale ledelsesorgan.

Forarbejderne til § 40 formulerer registreringens retlige betydning kategorisk:

> *»Registreringen af kapitalselskabet er en gyldighedsbetingelse for stiftelse af selskabet som en juridisk person med begrænset ansvar, og har i øvrigt betydning for stifternes frigørelse fra ansvar. […] Konsekvensen af overskridelse af fristen er som hidtil, at selskabet betragtes som ikke stiftet, og at de, som har indgået aftaler på vegne af selskabet, hæfter personligt herfor. Hvis stiftere og kapitaltegnere fortsat ønsker selskabet stiftet, må hele stiftelsesprocessen starte forfra.«*

Den materielle registreringsspærre findes i § 15, stk. 1: registrering må ikke finde sted, hvis det forhold, der ønskes registreret, ikke opfylder lovens, de i medfør heraf fastsatte bestemmelsers eller vedtægternes krav. Det er denne bestemmelse, Erhvervsstyrelsen gennemgående påberåber sig ved registreringsnægtelser, og som Erhvervsankenævnet prøver.

LOV Selskabsloven § 1, stk. 2 · Selskabsloven § 4, stk. 2 · Selskabsloven § 9 · Selskabsloven § 15, stk. 1 · Selskabsloven § 24 · Selskabsloven § 25 · Selskabsloven § 26 · Selskabsloven § 28 · Selskabsloven § 30 · Selskabsloven § 33, stk. 1 · Selskabsloven § 40, stk. 1-2

§ 2 Underskriftskravet i § 25 som generelt gyldighedskriterium

Den mest markante enkeltafgørelse om stiftelsesdokumentets form er Erhvervsankenævnets kendelse i 19/06088 af 31. marts 2020. En registreret revisor havde anmeldt stiftelsen af et anpartsselskab som led i en skattefri virksomhedsomdannelse, men det indsendte stiftelsesdokument bar ikke stifterens underskrift. Erhvervsstyrelsen afviste registreringen med den begrundelse, at

> *»det anmeldte stiftelsesdokument ikke er underskrevet af selskabets stifter. Efter selskabslovens § 25, skal stiftelsesdokumentet være underskrevet af selskabets stifter før det er gyldigt.«*

Revisoren gjorde gældende, at anmelderens indeståelse efter § 15, stk. 2 burde være tilstrækkelig – ligesom ved indberetning af årsrapporter, hvor de underskrevne originaler heller ikke indsendes. Ankenævnet afviste analogien og fastslog to ting af principiel rækkevidde:

1. Underskriften er et **generelt gyldighedskriterium** for stiftelsesdokumentet efter § 25. Kravet støttes af **Betænkning nr. 1498/2008 om modernisering af selskabsretten**, hvorefter »[s]tifteren eller stifterne opretter og underskriver et stiftelsesdokument, og udarbejder som en integreret del heraf et sæt vedtægter«.
2. Blot at anføre sit navn på dokumentet er ikke en underskrift. Der kræves efter § 8 c, stk. 1 en teknik, der sikrer entydig identifikation af udstederen – typisk fysisk underskrift eller digital signatur.

Forarbejderne til § 25 understøtter dette og præciserer samtidig, at stiftelsesdokumentet skal underskrives »personligt eller ved fuldmægtig med specialfuldmagt til at underskrive stiftelsesdokumentet«.

At anmelderansvaret ikke kan erstatte underskriften, er en gennemgående linje: anmelderens indeståelse indebærer netop, at anmelderen skal sikre sig, at dokumentet **rent faktisk** er underskrevet – ikke at anmelderen kan erklære sig ud af kravet. Ankenævnet afviste tillige klagerens henvisning til, at styrelsen tidligere havde registreret selskaber uden underskrifter: sådanne registreringer er begunstigende forvaltningsakter, der ikke skaber ret i fremtidige sager.

Samme problemstilling optræder i 19/01096 af 17. juli 2019, hvor en stikprøvekontrol afslørede, at et selskab var anmeldt med sig selv som stifter, at de indsendte vedtægter hørte til et andet selskab, og at stiftelsesdokumentet slet ikke var underskrevet. Erhvervsstyrelsen anså stiftelserne for juridiske nulliteter, og ankenævnet tiltrådte, at efterfølgende indsendte og senere daterede dokumenter ikke kunne sanere den oprindelige mangel.

LOV	Selskabsloven § 8c, stk. 1 · Selskabsloven § 15, stk. 2 · Selskabsloven § 25	
PRAKSIS	**Erhvervsankenævnet** · Erhvervsankenævnet stadfæster afslag på selskabsregistrering – stiftelsesdokument manglede gyldig underskrift	31.03.2020
	Erhvervsankenævnet · Afslag på genoptagelse af selskaber grundet uafhjælpelige mangler i stiftelsesgrundlaget	17.07.2019

§ 3 Indholdskravene i § 26 – særligt datoerne for retsvirkning og regnskabsmæssig virkning

§ 26 opregner seks minimumsoplysninger, som stiftelsesdokumentet skal indeholde: stifternes navn, bopæl og eventuelt cvr-nummer, tegningskursen, fristerne for tegning og indbetaling, datoen for stiftelsens

retsvirkning, datoen for dens regnskabsmæssige virkning og oplysning om, hvorvidt selskabet afholder stiftelsesomkostningerne.

Forarbejderne fremhæver, at kravet om oplysning om **retsvirkningstidspunktet** er nyt i forhold til den tidligere aktie- og anpartsselskabslov og udspringer af muligheden for at stifte frem i tid, mens kravet om **regnskabsmæssigt virkningstidspunkt** knytter sig til muligheden for tilbagevirkende kraft. Om § 26, nr. 5, hedder det udtrykkeligt:

> *»Oplysningen skal angive »en bestemt dato«, og det er således ikke tilstrækkeligt blot at referere til for eksempel »regnskabsårets begyndelse« i det indskudte selskab.«*

Denne præcision er blevet håndhævet konsekvent. I 20/09038 af 14. juni 2021 havde Erhvervsstyrelsen påpeget fire mangler ved stiftelsen af et anpartsselskab – manglende bopælsangivelse under stifterens navn, manglende angivelse af retlig og regnskabsmæssig virkningsdato, modstrid mellem selvbetjeningsløsningens oplysninger og vedtægterne om regnskabsperioden, samt en vurderingsberetning uden angivelse af ISAE 3000. Revisoren gjorde gældende, at manglerne var bagatelagtige, og at den regnskabsmæssige virkning nødvendigvis måtte være 1. januar, da der var tale om en skattefri virksomhedsomdannelse. Ankenævnet lagde afgørende vægt på § 26, nr. 5 og stadfæstede afslaget: da der ikke var angivet en **bestemt dato** for den regnskabsmæssige virkning, opfyldte dokumentet ikke lovens minimumskrav.

Den samme grænse blev prøvet fra den modsatte side i 24/07409 af 4. februar 2025. Her var et anpartsselskab stiftet ved skattefri virksomhedsomdannelse den 28. juni 2023, og stiftelsesdokumentet angav regnskabsmæssig virkning fra »stiftelsen«, mens vedtægterne lod første regnskabsperiode løbe fra stiftelsen til 31. december 2023. Klageren ønskede startdatoen administrativt korrigeret til 1. januar 2023 og gjorde gældende, at »stiftelsen« i en omdannelsessag per definition måtte forstås som 1. januar i omdannelsesåret. Ankenævnet stadfæstede afslaget og præciserede, at hjemlen til administrativ korrektion er **snæver** og ikke kan anvendes til at omgøre beslutninger, der efterfølgende viser sig mindre fordelagtige – herunder af skattemæssige årsager. Registreringen svarede nøjagtigt til ordlyden i det underskrevne stiftelsesgrundlag, og der forelå derfor hverken en utilsigtet fejlskrift eller en åbenbart urigtig oplysning.

De to kendelser tegner tilsammen et klart mønster: **stiftelsesdokumentets ordlyd er afgørende, og skatteretlig hensigt kan hverken udfylde en manglende dato eller omfortolke en angivet dato.**

LOV	Selskabsloven § 26 · Selskabsloven § 40, stk. 6	
PRAKSIS	**Erhvervsankenævnet** · Stadfæstelse af Erhvervsstyrelsens afslag på administrativ korrektion af første regnskabsperiode ved skattefri virksomhedsomdannelse	04.02.2025
	Erhvervsankenævnet · Erhvervsankenævnet stadfæster Erhvervsstyrelsens afslag på registrering af selskabsstiftelse pga. mangler i stiftelsesdokumentet	14.06.2021

§ 4 Mangler i stiftelsesgrundlaget kan ikke berigtiges – kun en ny stiftelse hjælper

Selskabsloven indeholder i § 16 og de tilstødende bestemmelser en vis adgang til berigtigelse af registrerede forhold, men Erhvervsstyrelsens faste og af ankenævnet tiltrådte praksis er, at denne adgang **ikke** omfatter selve stiftelsesgrundlaget.

I 20/09038 betonede styrelsen, at et stiftelsesdokument udgør selve fundamentet for selskabet, og at berigtigelsesadgangen kun gælder fejl, der kan udbedres ved en generalforsamlingsbeslutning eller af ledelsen. Da stiftelsesdokumentet skal afspejle de faktiske forhold **på stiftelsestidspunktet**, kan mangler heri kun løses ved at foretage en helt ny stiftelse.

I 19/06088 blev det tilsvarende afvist, at styrelsen skulle være forpligtet til at anmode om berigtigelse, inden afslag meddeles: en underskrift kan aldrig tilføjes med virkning efter anmeldelsestidspunktet.

Den skarpeste illustration er 19/01096. To selskaber var sendt til tvangsopløsning, fordi stikprøvekontrollen havde afsløret uafhjælpelige stiftelsesfejl. Revisoren erkendte fejlene som beklagelige uploadfejl og fremsendte korrekte dokumenter – men disse var underskrevet henholdsvis 20. november og 13. december 2018, dvs. måneder efter de anmeldte stiftelsesdatoer i september og oktober. Ankenævnet fastslog, at kravene i § 25 og § 26 ikke var opfyldt, at stiftelserne måtte anses for nulliteter, og at en accept af de nye dokumenter reelt ville svare til en ny stiftelse – hvilket ikke kan ske inden for rammerne af en genoptagelsessag.

Et beslægtet, ældre eksempel på ufravigelige formkrav ved selskabsretlige beslutninger findes i 92-66.095 af 1. december 1993, hvor en kapitalforhøjelse på 900 mio. kr. og en efterfølgende omdannelse til aktieselskab blev nægtet registreret, fordi den lovpligtige redegørelse og revisorudtalelse først blev udarbejdet et halvt år efter generalforsamlingen. Ankenævnet præciserede, at der ikke er hjemmel til at dispensere fra formkravene, og at en mundtlig redegørelse på generalforsamlingen under ingen omstændigheder kan erstatte en skriftlig, forudgående udsendt redegørelse.

Et praktisk vigtigt følgeprincip er, at **bedømmelsen sker på anmeldelsestidspunktet**. I 24/09880 af 8. maj 2025 fastslog ankenævnet, at tilrettede protokollater, vedtægter, ledelseserklæringer og bankkvitteringer, som selskabet fremsendte sammen med klagen, ikke kunne afhjælpe manglerne ved den oprindelige anmeldelse; ønskede selskabet registreringen gennemført, måtte det indgive en helt ny anmeldelse.

LOV Selskabsloven § 15, stk. 1 · Selskabsloven § 16, stk. 1 · Selskabsloven § 25 · Selskabsloven § 26

PRAKSIS

Erhvervsankenævnet · Afvisning af registrering af kapitalforhøjelse grundet dokumentationsmangler i AA ApS	08.05.2025
Erhvervsankenævnet · Erhvervsankenævnet stadfæster Erhvervsstyrelsens afslag på registrering af selskabsstiftelse pga. mangler i stiftelsesdokumentet	14.06.2021
Erhvervsankenævnet · Erhvervsankenævnet stadfæster afslag på selskabsregistrering – stiftelsesdokument manglede gyldig underskrift	31.03.2020
Erhvervsankenævnet · Afslag på genoptagelse af selskaber grundet uafhjælpelige mangler i stiftelsesgrundlaget	17.07.2019
Erhvervsankenævnet · Nægtelse af registrering af kapitalforhøjelse og selskabsomdannelse grundet manglende rettidig skriftlig redegørelse og revisorudtalelse	01.12.1993

§ 5 2-ugers fristen i § 40, stk. 1, og anmeldelsestidspunktets fastlæggelse

§ 40, stk. 1 bestemmer, at selskabet skal registreres eller anmeldes til registrering senest 2 uger efter underskrivelsen af stiftelsesdokumentet, og at registrering ikke kan finde sted, hvis fristen overskrides. Fristen er en af de mest markante nyskabelser i selskabsloven af 2009: forarbejderne beskriver, hvordan aktieselskaber tidligere havde 6 måneders anmeldelsesfrist (historisk begrundet i reglerne om konstituerende

generalforsamling) og anpartsselskaber 8 uger, og hvordan fristerne blev ensrettet til 2 uger i lyset af den digitale udvikling.

At fristen er **absolut**, blev slået fast i 19/06088, hvor klageren subsidiært anmodede om dispensation, så en ny anmeldelse med de underskrevne dokumenter kunne indgives. Erhvervsstyrelsen understregede, at der ikke er hjemmel til dispensation, og ankenævnet tiltrådte dette.

Den praktisk vanskeligste del af fristreglen er, **hvornår anmeldelsen anses for indgivet**, når anmeldelsen suppleres undervejs. Her er den ledende afgørelse 92-4.849 af 6. maj 1993. Tre datterselskaber var stiftet 1. oktober 1991 med indbetalingsfrist 1. november, og anmeldelsen blev indgivet 21. oktober. Dokumentationen for kapitalindbetalingen blev først indsendt den 5. november – altså efter anmeldelsen. Styrelsen afviste registrering, oprindeligt med den urigtige begrundelse, at kapitalen skulle være indbetalt allerede ved stiftelsen. Ankenævnet gav klageren medhold og udtalte:

> *»Under hensyn til sagens forløb finder ankenævnet, at Erhvervs- og Selskabsstyrelsen burde og bør anse anmeldelse om registrering for først at være endeligt indgivet den 5. november 1991, således at registrering bør finde sted.«*

Nævnet lagde vægt på, at anmelderen på eget initiativ havde suppleret anmeldelsen, før styrelsen overhovedet havde påbegyndt sagsbehandlingen, og at styrelsens lange ekspeditionstid ellers ville have afskåret klageren fra at foretage en fornyet, rettidig anmeldelse.

Afgørelsen udgør en snæver, forløbsbetinget modifikation af fristens strenghed – den bygger på, at styrelsens egen sagsbehandling havde bidraget til problemet, og den kan ikke tages til indtægt for en generel adgang til at eftersende dokumentation. Nyere praksis, jf. 24/09880, understreger tværtimod, at anmeldelsen bedømmes på det materiale, der forelå, da den blev indgivet.

LOV Selskabsloven § 9, stk. 1 · Selskabsloven § 40, stk. 1

PRAKSIS
- **Erhvervsankenævnet** · Afvisning af registrering af kapitalforhøjelse grundet dokumentationsmangler i AA ApS — 08.05.2025
- **Erhvervsankenævnet** · Erhvervsankenævnet stadfæster afslag på selskabsregistrering – stiftelsesdokument manglede gyldig underskrift — 31.03.2020
- **Erhvervsankenævnet** · Anerkendelse af forskudt anmeldelsestidspunkt ved registrering af anpartsselskaber efter forsinket kapitalindbetaling — 06.05.1993

§ 6 Selskabskapitalen: kravets størrelse og den historiske nedsættelse

Kapitalkravet i § 4, stk. 2 er ét af de områder, hvor lovgiver har bevæget sig mest siden 2009. De almindelige bemærkninger til den seneste nedsættelse opsummerer forløbet:

Tidspunkt	Kapitalkrav for ApS	Kapitalkrav for A/S
1991 (højdepunkt)	200.000 kr.	500.000 kr.
Selskabsloven 2009	80.000 kr. (fra 125.000 kr.)	500.000 kr.
LOV nr 616 af 12/06/2013	50.000 kr.	500.000 kr.
Ændringslov af 7. juni 2018 (i kraft 1. juli 2018)	50.000 kr.	400.000 kr.
LOV nr 445 af 13/04/2019	40.000 kr.	400.000 kr.

LOV nr 1667 af 30/12/2024	20.000 kr.	400.000 kr.

Begrundelsen for at have et legalt minimum har hele vejen igennem været kreditorbeskyttelse. Allerede forarbejderne til den oprindelige selskabslov nuancerede dog dette:

> *»Udvalget til Modernisering af Selskabsretten har vurderet, at der ikke nødvendigvis er en sammenhæng mellem kapitalkravet ved stiftelse og kreditorbeskyttelse. Det skyldes, at der ikke er krav om, at selskabskapitalen ved stiftelsen står i forhold til et kapitalselskabs finansielle behov.«*

Nedsættelsen til 40.000 kr. i 2019 skete samtidig med afskaffelsen af iværksætterselskabsformen (IVS) – en analyse fra Erhvervsstyrelsen havde vist, at IVS'erne havde medført forhøjet risiko for svig, og at deres skatte- og afgiftsrestancer var næsten dobbelt så høje som for enkeltmandsvirksomheder. Nedsættelsen til 20.000 kr. gennemførte Iværksætterpakken fra juni 2024 med den begrundelse, at Danmark havde det næsthøjeste krav til indbetalt selskabskapital ved stiftelsen i EU og det højeste i Norden.

Betydningen af, at kapitalkravet er **absolut** – også når selskabet senere skal genoptages – illustreres af 24/09250 af 13. juli 2025. Et anpartsselskab var stiftet med 40.000 kr., men efter betaling af en stiftelsesfaktura på 2.788,75 kr. stod der kun 37.211,25 kr. på stiftelsesadvokatens klientkonto. En revisorerklæring bekræftede ganske vist, at kapitalen på 40.000 kr. var til stede, men ankenævnet fandt erklæringen faktuelt forkert og stadfæstede afvisningen: det statutoriske minimum er et ufravigeligt krav, og anmelderens dokumentationsansvar vejer tungere end en unøjagtig revisorattest.

Selve indbetalingskravet står i § 33, stk. 1: der skal til enhver tid være indbetalt 25 pct. af selskabskapitalen, dog mindst 20.000 kr., og indbetalingen skal ske i forhold til hver enkelt kapitalandel. Sker indbetalingen helt eller delvis ved apportindskud, skal hele selskabskapitalen og en eventuel overkurs dog indbetales fuldt ud. Forarbejderne til den seneste nedsættelse præciserer, at det for anpartsselskaber »ikke vil være muligt at foretage en delvis indbetaling af minimumskravet«.

LOV Selskabsloven § 4, stk. 2 · Selskabsloven § 33, stk. 1 · Selskabsloven § 40, stk. 2

PRAKSIS **Erhvervsankenævnet** · Erhvervsankenævnet stadfæster afvisning af genoptagelse af CC ApS grundet utilstrækkelig selskabskapital 13.07.2025

§ 7 Dokumentation for kapitalens tilstedeværelse – kravet om konkret uafhængighed

§ 40, stk. 2 kræver, at der ved registrering eller anmeldelse indsendes bevis for, at kapitalen er indbetalt til selskabet senest på registrerings- eller anmeldelsestidspunktet. Denne præcisering blev indsat i lovteksten ved en ændringslov i 2010, hvis bemærkninger udtrykkeligt betegner det som »en kodificering af gældende ret«.

Hvad der udgør tilstrækkeligt bevis, fremgår af forarbejderne til § 40:

> *»I praksis anerkendes dokumentation i form af bankbilag underskrevet af banken, klientkontoudtog eller erklæringer fra en advokat om, at kapitalen er indbetalt på en klientkonto, eller fra en revisor om, at der foreligger en kontant kassebeholdning i kapitalselskabet under stiftelse. Kopi af en check eller udskrift fra netbank vil fortsat ikke udgøre tilstrækkelig dokumentation.«*

Dette er i dag kodificeret i anmeldelsesbekendtgørelsen § 9, stk. 3, hvorefter anmelderen ved kontant kapitalindskud indestår for, at der foreligger behørig dokumentation i form af bankbilag – og hvor det udtrykkeligt fastslås, at udskrift fra netbank ikke er tilstrækkelig.

Praksis om **uafhængighedskravet** er dannet i to kendelser med modsatte udfald, hvis sondring stadig er styrende:

- I 96-59.917 af 9. januar 1997 var anpartskapitalen på 200.000 kr. indbetalt på klientkontoen hos en advokat, der var **gift med** stifteren. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen anså ikke uafhængighedskravet for opfyldt, men ankenævnet ophævede afgørelsen: dokumentationskravet var opfyldt, når indbetalingen var dokumenteret og korrekt bogført – uanset ægtefælleforholdet.
- I 97-175.861 af 11. maj 1998 var advokaten derimod **selv stifter** og modtog indbetalingen på sin egen klientkonto. Styrelsen formulerede sondringen skarpt:

> *»Den efter forarbejderne forudsatte uafhængighed ved afgivelse af erklæring om indbetalingen vil være illusorisk, hvor det er én og samme person, som både foretager indbetalingen og afgiver erklæring herom.«*

Ankenævnet stadfæstede nægtelsen: dokumentationen skal hidrøre fra en anden end stifteren eller hvile på et af de pågældende uafhængigt grundlag, og fuld identitet mellem stifter og klientkontohaver udelukker dette.

At klientkontodokumentation fortsat er fuldt anerkendt, når uafhængigheden er intakt, bekræftes af 23/07043 af 6. december 2023. Her havde advokaten indsendt en kontoudskrift, der viste en indbetaling på 48.000 kr. – selskabskapitalen på 40.000 kr. plus 8.000 kr. til stiftelsesomkostninger. Erhvervsstyrelsen afviste dokumentationen, fordi det ikke fremgik, hvilket selskab beløbet tilhørte. Ankenævnet fandt det derimod dokumenteret, at kapitalen var indbetalt til advokatens klientkonto på anmeldelsestidspunktet i overensstemmelse med de selskabsretlige regler.

Dokumentationskravene skærpes, når kapitalindbetalingen indgår i en kontrol af **reelle ejerforhold**. I 24/09394 af 11. april 2025 krævede Erhvervsstyrelsen efter § 23 b, stk. 1 overførselskvitteringer, der viste, hvilken konto beløbet var overført fra, at kontoen tilhørte den påståede reelle ejer personligt, og at der var direkte sammenhæng med stiftelsen. Ankenævnet accepterede dokumentationen for ét af fire selskaber – hvor kontoudtog, overførselskvittering og kontooplysninger tilsammen godtgjorde ejerskabet – men tiltrådte for de øvrige tre, at overførsler fra en unavngiven erhvervskonto ikke var tilstrækkelige. Nævnet påpegede samtidig to sagsbehandlingsfejl hos styrelsen: manglende angivelse af hjemmelsgrundlaget og en mangelfuld klagevejledning.

LOV Anmeldelsesbekendtgørelsen § 9, stk. 3 · Selskabsloven § 23b, stk. 1 · Selskabsloven § 40, stk. 2

PRAKSIS

Erhvervsankenævnet · Stadfæstelse af tvangsopløsning af fire selskaber grundet utilstrækkelig dokumentation for reelle ejere	11.04.2025
Erhvervsankenævnet · Erhvervsankenævnet omstøder Erhvervsstyrelsens afslag på registrering af selskabsstiftelse grundet utilstrækkelig dokumentation for faktisk ledelse	06.12.2023
Erhvervsankenævnet · Registreringsnægtelse af anpartsselskab: Stifter kan ikke selv dokumentere anpartskapitalens indbetaling på egen klientkonto	11.05.1998
Erhvervsankenævnet · Registreringsnægtelse af anpartsselskab: Indbetaling af anpartskapital på advokats klientkonto godkendt trods ægtefællerelation til stifter	09.01.1997

§ 8 Apportindskud, vurderingsberetning og ledelseserklæringens snævre anvendelsesområde

Skal selskabet ved stiftelsen overtage andre værdier end kontanter, gælder et selvstændigt regelsæt. § 35 kræver, at apportindskuddet har en økonomisk værdi og ikke består i pligt til at udføre arbejde eller levere en tjenesteydelse; fordringer på stiftere eller kapitalejere kan slet ikke indskydes.

§ 36, stk. 1 kræver, at stiftelsesdokumentet vedhæftes en vurderingsberetning med fire elementer: beskrivelse af hvert indskud, oplysning om den anvendte fremgangsmåde ved vurderingen, angivelse af vederlaget og en erklæring om, at den ansatte økonomiske værdi mindst svarer til det aftalte vederlag med tillæg af eventuel overkurs. Vurderingen må efter § 36, stk. 2 ikke være foretaget mere end 4 uger før stiftelsesdokumentets underskrivelse. Overtages en bestående virksomhed, skal beretningen tillige indeholde en åbningsbalance uden forbehold, jf. § 36, stk. 3.

Efter § 37, stk. 1 skal vurderingsberetningen udarbejdes af en eller flere **uvildige, sagkyndige vurderingsmænd**, og stifterne kan alene udpege godkendte revisorer; i andre tilfælde kan skifteretten udpege vurderingsmænd.

Undtagelsen i § 38 har et snævert anvendelsesområde. Kravet om vurderingsberetning bortfalder alene ved indskud af nettoaktiver målt til dagsværdi og præsenteret individuelt i et revideret års- eller koncernregnskab for det forudgående regnskabsår, eller ved værdipapirer optaget til gennemsnitskurs i de forudgående 4 uger. I stedet skal det centrale ledelsesorgan udarbejde en erklæring, som efter § 38, stk. 2 skal indeholde fire bestemte elementer.

Hvor lidt der skal til, før erklæringen falder igennem, viser 24/09880. Selskabet havde i anmeldelsesblanketten markeret indskudsmetoden som »bestemmende ejerandel« – juridisk set et apportindskud – og indsendte en ledelseserklæring, der i sin helhed lød:

> *»Der er nominelt blevet forhøjet selskabskapital fra 40.000 til 50.000. Ledelsen erklærer, at vi er ansvarlige for at indskuddet ikke er til skade for virksomheden.«*

Ankenævnet udtalte:

> *»Ankenævnet finder derudover, at ledelseserklæringen af 11. september 2024 på grund af erklæringens mangelfulde indhold ikke er egnet til at fritage selskabet fra selskabslovens §§ 36-37 i medfør af lovens § 38, blandt andet fordi erklæringen ikke indeholder oplysninger om en beskrivelse af nettoaktiver samt disses værdier og heller ikke nogen oplysning om den anvendte fremgangsmåde ved vurderingen.«*

Sagen angik ganske vist en kapitalforhøjelse i et bestående selskab og hører derfor primært under kapitalforhoejelse-og-kapitalnedsaettelse, men § 160 henviser netop til §§ 36-37, og kravene til vurderingsberetning og ledelseserklæring er identiske ved stiftelsen. Kendelsen har derfor direkte betydning for stiftelser med apportindskud.

At formkravene til vurderingsberetningen håndhæves selvstændigt, ses også i 20/09038, hvor styrelsen bl.a. påtalte, at beretningen ikke oplyste, at erklæringsopgaven var udført efter den internationale standard ISAE 3000. Værdiansættelsesspørgsmål ved skattefri og skattepligtig virksomhedsomdannelse behandles selvstændigt under virksomhedsomdannelse-apportindskud.

LOV Selskabsloven § 35 | Selskabsloven § 36, stk. 1-3 | Selskabsloven § 37, stk. 1 | Selskabsloven § 38, stk. 1-2

PRAKSIS **Erhvervsankenævnet** · Afvisning af registrering af kapitalforhøjelse grundet dokumentationsmangler i AA ApS 08.05.2025

Erhvervsankenævnet · Erhvervsankenævnet stadfæster Erhvervsstyrelsens afslag på registrering af selskabsstiftelse pga. mangler i stiftelsesdokumentet 14.06.2021

§ 9 Stiftelse frem i tid og regnskabsmæssig virkning tilbage i tid

Med selskabsloven af 2009 blev der åbnet for, at stiftelsen kan tillægges retsvirkning fra en **senere** dato end stiftelsesdokumentets underskrift, jf. § 40, stk. 3. Muligheden har to grænser:

- Ved **kontantstiftelse** kan retsvirkningen højst udskydes 12 måneder efter underskriften, jf. § 40, stk. 4.
- Ved **apportindskud** kan retsvirkningen ikke udstrækkes længere end til tidspunktet for registreringen eller anmeldelsen, jf. § 40, stk. 5 – altså i praksis højst 2 uger. Begrundelsen er ifølge forarbejderne risikoen for, at vurderingen af de indskudte værdier når at ændre sig.

Forarbejderne understreger, at 2-ugers anmeldelsesfristen gælder uændret, selv om stiftelsen først får virkning senere, og at virkningstidspunktet ved kontantstiftelse skal være sammenfaldende med starten af selskabets første regnskabsår.

Omvendt kan stiftelsen tillægges **regnskabsmæssig** virkning tilbage i tid, men kun hvis selskabet i forbindelse med stiftelsen overtager en allerede bestående virksomhed eller en bestemmende post ejerandele i en anden virksomhed, jf. § 40, stk. 6. Efter forarbejderne kan den regnskabsmæssige virkning begynde maksimalt 18 måneder før stiftelsen i øvrigt får virkning.

Denne sondring – apportindskud giver tilbagevirkende kraft, kontantstiftelse gør ikke – er den bærende linje i praksis om første regnskabsperiode:

Afgørelse	Stiftelsesform	Udfald
96-24.830 (1997)	Overtagelse af bestående virksomhed	Registrering nægtet – regnskabsperioden **udløb** før stiftelsesdagen
02-119.347 (2002)	Kontantstiftelse	Første regnskabsår løber fra stiftelsesdokumentets underskrift
03-92.124 (2004)	Kontantstiftelse efterfulgt af spaltning	Nægtelse ophævet og hjemvist – praksis kunne fraviges konkret

I 96-24.830 af 28. januar 1997 var selskabet stiftet 31. januar 1996 med en vedtægtsbestemt første regnskabsperiode fra 1. oktober 1994 til 30. september 1995 – altså en periode, der var afsluttet, før selskabet kom til eksistens. Ankenævnet tiltrådte, at der ikke er hjemmel til at godkende dette, selv om nægtelsen ifølge revisor kostede selskabet en merskat på ca. 2,1 mio. kr. som følge af manglende sambeskatning, og selv om klageren havde disponeret i tillid til en tidligere urigtig afgørelse i en anden sag.

I 02-119.347 af 3. december 2002 gjorde et forsyningspligtselskab gældende, at elforsyningsloven som lex specialis måtte kræve regnskabsår fra 1. januar 2000, selv om selskabet først blev kontantstiftet 15. juni 2000. Ankenævnet stadfæstede nægtelsen: selskabet havde ikke ved stiftelsen overtaget en bestående virksomhed, og der var ikke fastsat særlige regnskabsregler for forsyningspligtselskaber, der kunne tilsidesætte de selskabsretlige grundsætninger.

03-92.124 af 11. november 2004 viser den snævre undtagelse. To selskaber var kontantstiftet 4. februar 2002 og indgik derefter som modtagende selskaber i en spaltning med regnskabsmæssig virkning fra 1. januar 2002. Ankenævnet ophævede nægtelsen og hjemviste sagen, bl.a. fordi styrelsen selv havde offentliggjort spaltningsplanen, fordi spaltningen allerede var gennemført og registreret, og fordi der ellers slet ikke ville blive aflagt regnskab for perioden 1. januar–4. februar 2002, idet det ophørende selskab ophørte ved spaltningen. Nævnet fremhævede, at der ikke findes udtrykkelige lovbestemmelser om begyndelsestidspunktet for selskabers første regnskabsperiode, der er til hinder herfor.

Endelig er det i forarbejderne til § 41 udtrykkeligt fastslået, at stiftelsen ikke efterfølgende kan tilsidesættes »eksempelvis som led i en skatteretlig omgørelse« – et princip, som 24/07409 bekræfter i moderne form.

LOV Selskabsloven § 26 · Selskabsloven § 40, stk. 3-6

PRAKSIS

Erhvervsankenævnet · Stadfæstelse af Erhvervsstyrelsens afslag på administrativ korrektion af første regnskabsperiode ved skattefri virksomhedsomdannelse	04.02.2025
Erhvervsankenævnet · Erhvervsankenævnet ophæver registreringsnægtelse: Spaltede selskaber kan omlægge første regnskabsår til spaltningsdatoen	11.11.2004
Erhvervsankenævnet · Første regnskabsår for kontantstiftet elforsyningsselskab kan ikke starte før stiftelsesdatoen	03.12.2002
Erhvervsankenævnet · Aktieselskabs første regnskabsperiode må ikke udløbe inden stiftelsesdagen – Erhvervsankenævnet stadfæster nægtelse af registrering	28.01.1997

§ 10 Selskabet »under stiftelse«: manglende retsevne og navnetilføjelsen

§ 41, stk. 1 bestemmer, at et kapitalselskab, der ikke er registreret, ikke kan erhverve rettigheder, indgå forpligtelser eller være part i retssager bortset fra søgsmål til indkrævning af tegnet selskabskapital og andre søgsmål vedrørende tegningen. Selskabet skal til sit navn føje ordene »under stiftelse«.

Forarbejderne forklarer formålet med navnetilføjelsen:

> *»Bestemmelsen har til formål at sikre, at det står klart for eventuelle kreditorer, at stiftelsen af kapitalselskabet endnu ikke er registreret, og selskabet endnu ikke kan erhverve rettigheder eller indgå forpligtelser.«*

Den manglende retsevne har vidtrækkende konsekvenser. Forarbejderne fastslår direkte, at »[e]t kapitalselskab under stiftelse vil heller ikke selv kunne være stifter«, men at et selskab under stiftelse efter administrativ praksis kan **tegne** kapitalandele, hvis det stiftende selskab er registreret, når det tegnede selskab registreres eller anmeldes.

Denne linje er slået fast i tre kendelser:

- I 96-155.766 af 29. maj 1997 var et anpartsselskab stiftet af en fysisk person og et selskab, der selv var »under stiftelse«, og hele indskudskapitalen på 125.000 kr. var tegnet af det uregistrerede selskab. Ankenævnet gav styrelsen medhold på to selvstændige grundlag: en stifter, der optræder som kapitalejer, skal allerede

ved oprettelsen af stiftelsesdokumentet have retsevne til ubetinget at forpligte sig og disponere over den indskudte kapital, og den solidariske hæftelse for dem, der handler på selskabets vegne, ændrer ikke herved; desuden havde den fysiske medstifter slet ikke tegnet kapital. Klageren gjorde gældende, at praksis stred mod artikel 11 i **1. selskabsdirektiv (68/151/EØF)**, hvorefter ugyldighedsgrundene er udtømmende opregnet, men styrelsen anførte, at bestemmelsen ikke kan finde anvendelse på selskaber, der endnu ikke har opnået retsevne.

- 02-176.381 af 10. december 2002 bekræftede, at et selskab under stiftelse heller ikke kan deltage som medstifter af et nyt aktieselskab.
- I 97-197.341 af 12. februar 1998 var tre selskaber stiftet i umiddelbar forlængelse af hinanden, hvor to af dem var stiftet ved apportindskud af anparter i det tredje, der endnu var under stiftelse. Ankenævnet stadfæstede nægtelsen: da moderselskabet ikke var kommet til eksistens, havde anparterne heri ingen værdi, og kapitalgrundlaget for de to øvrige selskaber var dermed ikke til stede. Nævnet tilføjede, at loven ikke giver mulighed for at lade individuelle forretningsmæssige hensyn indgå ved anmeldelsen.

De tre afgørelser illustrerer det samme grundprincip: **kapitalgrundlaget skal være reelt og eksisterende på stiftelsestidspunktet**, og der kan ikke stiftes en kæde af selskaber på ét og samme kapitalgrundlag.

LOV	Selskabsloven § 24, stk. 4 · Selskabsloven § 41, stk. 1	
PRAKSIS	**Erhvervsankenævnet** · Selskab under stiftelse kan ikke deltage som medstifter af nyt aktieselskab – registrering nægtet	10.12.2002
	Erhvervsankenævnet · Registreringsnægtelse af anpartsselskaber stiftet på grundlag af anparter i uregistreret selskab	12.02.1998
	Erhvervsankenævnet · Registreringsnægtet anpartsselskab – stifter var selv under stiftelse og medstifter tegnede ikke anpartskapitalen	29.05.1997

§ 11 Personlig hæftelse for dispositioner før registreringen og aftalepartens hæveadgang

§ 41, stk. 3 indeholder stiftelsesrettens vigtigste hæftelsesregel:

> *»For en forpligtelse indgået på kapitalselskabets vegne efter datoen for underskrivelse af stiftelsesdokumentet, men før registreringen, hæfter de, som har indgået forpligtelsen eller har medansvar herfor, solidarisk. Ved registreringen overtager kapitalselskabet de rettigheder og forpligtelser, som følger af stiftelsesdokumentet eller er pådraget kapitalselskabet efter underskrivelsen af stiftelsesdokumentet.«*

Bestemmelsen gennemfører artikel 7, stk. 2, i direktiv (EU) 2017/1132, hvorefter de, der har foretaget handlinger i et under stiftelse værende selskabs navn, hæfter ubegrænset og solidarisk, hvis selskabet ikke overtager forpligtelserne.

Forarbejderne præciserer to forhold af stor praktisk betydning:

- Reglen finder kun anvendelse ved stiftelser med **virkning straks**. Er stiftelsen tillagt retsvirkning frem i tid, kan der efter § 41, stk. 2 slet ikke indgås forpligtelser på selskabets vegne i perioden frem til virkningstidspunktet – netop for at undgå tvivl om, hvem der hæfter.
-

Selv efter registreringen »må det afgøres efter de almindelige fuldmagtsregler, om selskabet, når det er registreret, er forpligtet af dispositionen«. Registreringen indebærer altså ikke en automatisk debitorskifte for enhver disposition.

Modstykket til hæftelsen er aftalepartens **hæveadgang** i § 41, stk. 4. Sondringen er:

- **Vidende aftalepart**: kan hæve, hvis registrering ikke er sket senest ved udløbet af 2-ugers fristen i § 40, stk. 1, eller hvis registrering nægtes – medmindre andet er aftalt.
- **Uvidende aftalepart**: kan hæve, så længe selskabet ikke er registreret.

Hæveadgangen er dermed knyttet direkte sammen med fristen: overskrides 2-ugers fristen, står stifteren tilbage med både den personlige hæftelse efter stk. 3 og risikoen for, at medkontrahenten hæver efter stk. 4.

De forpligtelser, der følger af selve stiftelsesdokumentet, overtages ved registreringen. Det gælder også aftaler efter § 27, stk. 1 om særlige rettigheder eller fordele til stiftere eller andre og om aftaler, hvorved selskabet påføres en væsentlig økonomisk forpligtelse. Sådanne forhold skal fremgå af stiftelsesdokumentet, og stifterne skal efter § 27, stk. 2 redegøre for de omstændigheder, der er af betydning for bedømmelsen. Sanktionen er skarp: efter § 27, stk. 4 har aftaler om forhold, der er omhandlet i stiftelsesdokumentet, men ikke godkendes deri, ikke gyldighed over for kapitalselskabet.

LOV Selskabsloven § 27, stk. 1-4 Selskabsloven § 40, stk. 1 Selskabsloven § 41, stk. 2-4

§ 12 Ugyldighed er udtømmende reguleret – den EU-retlige ramme

En central pointe i forarbejderne til § 41 er, at et registreret kapitalselskab ikke uden videre kan erklæres ugyldigt. Lovgiver formulerer det således:

> *»1. selskabsdirektiv, der gælder både for aktieselskaber og anpartsselskaber, fastslår således udtømmende i direktivets artikel 11, stk. 2, under hvilke omstændigheder, der kan blive tale om ugyldighed. Det forhold, at en skatteretlig disposition, der er gennemført i forbindelse med kapitalselskabets stiftelse, underkendes af de kompetente skattemyndigheder, er ikke nævnt i 1. selskabsdirektivs artikel 11, stk. 2. Der er således i dansk ret ikke hjemmel til at erklære et kapitalselskab for ugyldigt, ligesom der ikke er hjemmel til at omgøre stiftelsen under henvisning til skatteretlige forhold.«*

1. og 2. selskabsdirektiv er siden videreført i **det kodificerede selskabsdirektiv**, direktiv (EU) 2017/1132 om visse aspekter af selskabsretten. De relevante bestemmelser er:

- Artikel 11, hvorefter medlemsstaternes lovgivning kun kan fastsætte regler om selskabers ugyldighed i overensstemmelse med direktivets bestemmelser, og hvorefter et selskab bortset fra disse tilfælde »ikke af nogen grund [kan] erklæres for ikke-eksisterende, absolut eller relativt ugyldigt, anfægteligt eller for en nullitet«. Ugyldighed skal desuden fastslås ved retsafgørelse.
- Artikel 12, hvorefter ugyldighed bevirker, at selskabet træder i likvidation, og hvorefter ugyldigheden som sådan ikke påvirker gyldigheden af de forpligtelser, selskabet har påtaget sig.
- Artikel 4, der opregner de obligatoriske oplysninger i vedtægterne eller stiftelsesoverenskomsten – herunder hjemsted, kapitalandelenes pålydende, den indbetalte del af kapitalen ved stiftelsen, apportindskuddenes art

og indskydernes navne, de anslåede stiftelsesomkostninger og enhver særlig fordel til deltagerne i stiftelsen. Disse krav er direkte forlæg for § 26, § 27 og § 28.

- Artikel 45, stk. 1, der kræver en tegnet kapital på mindst 25.000 EUR for de selskabsformer, der svarer til aktieselskaber. Dette forklarer, hvorfor de successive danske kapitalnedsættelser alene har ramt anpartsselskaber, mens A/S-kravet kun er sænket fra 500.000 kr. til 400.000 kr.

Sondringen mellem **registreringsnægtelse** og **ugyldighed** er væsentlig: direktivets udtømmende ugyldighedsgrunde vedrører selskaber, der allerede er registreret. Erhvervsankenævnet har i 96-155.766 tiltrådt styrelsens standpunkt om, at bestemmelsen ikke kan påberåbes af et selskab, der endnu ikke har opnået retsevne, og at direktivet derfor ikke afskærer en registreringsnægtelse. Prøvelsen af, om en gennemført registrering senere kan slettes, henhører derimod som udgangspunkt under domstolene, jf. § 20 – et forhold, ankenævnet fremhævede i 24/07409.

LOV	Selskabsloven § 20, stk. 1 · Selskabsloven § 26 · Selskabsloven § 41	
PRAKSIS	**Erhvervsankenævnet** · Stadfæstelse af Erhvervsstyrelsens afslag på administrativ korrektion af første regnskabsperiode ved skattefri virksomhedsomdannelse	04.02.2025
	Erhvervsankenævnet · Registreringsnægtet anpartsselskab – stifter var selv under stiftelse og medstifter tegnede ikke anpartskapitalen	29.05.1997

§ 13 Anmelderens indeståelsesansvar og lukning af adgangen til straksregistrering

Det danske registreringssystem hviler på selvregistrering: anmelderen registrerer selv i Erhvervsstyrelsens it-system, og styrelsen udtager efterfølgende sager til kontrol. Modstykket er anmelderens indeståelse i § 15, stk. 2:

> *»En anmelder, der registrerer et forhold i Erhvervsstyrelsens it-system eller indsender anmeldelse herom til registrering i Erhvervsstyrelsens it-system, indestår for, at registreringen eller anmeldelsen er lovligt foretaget, herunder at der foreligger behørig fuldmagt, og at dokumentationen i forbindelse med registreringen eller anmeldelsen er gyldig.«*

Bestemmelsen gentages i anmeldelsesbekendtgørelsen § 9, stk. 1. Forarbejderne, som citeres i 19/06088, præciserer indholdet:

> *»Der påhviler anmelder en særlig forpligtelse til at sikre, at selvregistrering ved brug af tilgængelige it-registreringsløsninger ikke gennemføres i strid med lovgivningens eller vedtægternes forskrifter«*

Sanktionen findes i anmeldelsesbekendtgørelsen § 5, stk. 3: har Erhvervsstyrelsen begrundet formodning om misbrug af selvbetjeningsløsningen, kan styrelsen med øjeblikkelig virkning lukke anmelderens adgang til at foretage og indgå i straksregistreringer. Anmelderen kan fortsat anmelde, men sagerne udtages til manuel sagsbehandling, jf. § 5, stk. 5, og adgangen kan genetableres efter § 5, stk. 6.

I 22/14120 af 19. januar 2023 stadfæstede ankenævnet en sådan lukning. En revisor havde anmeldt direktør- og ejerskifte i et selskab, og da anmeldelsen blev udtaget til manuel kontrol, anmodede styrelsen om dokumentation for den nye direktørs identitet og for, at han faktisk ville udøve ledelsen. Revisoren bekræftede modtagelsen, men indsendte aldrig materialet – heller ikke i de to måneder, der gik, før styrelsen traf afgørelse. Han

forklarede senere, at han selv havde vurderet, at de oplysninger, han havde indhentet, ikke var overbevisende nok. Ankenævnet fandt, at anmelderen har det fulde ansvar for, at dokumentationen er gyldig og lovlig, og at styrelsen havde tilstrækkeligt grundlag for en begrundet formodning om misbrug.

Grænsen for indskærpelser blev derimod trukket i 23/07043. Erhvervsstyrelsen havde sammen med registreringsafslaget indskærpet advokatens anmelderansvar efter § 15, stk. 2, med trussel om lukning af selvbetjeningsadgangen ved fremtidige fejl. Da ankenævnet kendte selve afslaget uberettiget, bortfaldt grundlaget for indskærpelsen. Kendelsen viser, at indskærpelsen er accessorisk til den underliggende registreringsafgørelse.

En beslægtet illustration af, hvor langt indeståelsen rækker, er 24/00693 af 6. marts 2025, hvor en revisor ved en genoptagelsesanmeldelse havde uploadet en gebyrkvittering under betegnelsen »Erklæring om kapitalens tilstedeværelse« for at komme igennem selvbetjeningsløsningens dokumentkrav. Styrelsen karakteriserede det som misbrug af løsningen, og ankenævnet stadfæstede afvisningen.

LOV Anmeldelsesbekendtgørelsen § 5, stk. 3-6 Anmeldelsesbekendtgørelsen § 9, stk. 1 Selskabsloven § 15, stk. 2

PRAKSIS

Erhvervsankenævnet · Stadfæstelse af afslag på genoptagelse af anpartsselskab grundet manglende berigtigelse af årsrapport og kapitalerklæring	06.03.2025
Erhvervsankenævnet · Erhvervsankenævnet omstøder Erhvervsstyrelsens afslag på registrering af selskabsstiftelse grundet utilstrækkelig dokumentation for faktisk ledelse	06.12.2023
Erhvervsankenævnet · Stadfæstelse af Erhvervsstyrelsens afgørelse om lukning af adgang til straksregistrering efter manglende dokumentation	19.01.2023
Erhvervsankenævnet · Erhvervsankenævnet stadfæster afslag på selskabsregistrering – stiftelsesdokument manglede gyldig underskrift	31.03.2020

§ 14 Materiel registreringskontrol: faktisk ledelse, stråmandsvirksomhed og proportionalitet

Ud over den formelle kontrol af dokumenterne foretager Erhvervsstyrelsen en materiel kontrol af kapitalgrundlaget og af, om de registrerede ledelsesmedlemmer reelt udøver ledelsen. Hjemlerne er:

- § 23 b, stk. 1: styrelsen kan forlange de oplysninger, der er nødvendige for at tage stilling til, om loven og vedtægterne er overholdt, »herunder at kapitalgrundlaget er til stede, og at de registrerede medlemmer af ledelsen udøver den faktiske ledelse«.
- § 23 b, stk. 2: i særlige tilfælde kan styrelsen kræve en erklæring fra en godkendt revisor, advokat eller anden sagkyndig, der skal bekræfte sin uafhængighed af selskabet.
- § 112, stk. 3: ledelsesmedlemmer, der registreres, skal være personer, som faktisk fungerer som ledelsesmedlemmer.
- § 23 f, stk. 2: er der tvivl herom, kan Erhvervsstyrelsen afvise at registrere eller afregistrere den pågældende.

To nyere kendelser afgrænser kontrollens rækkevidde og trækker begge i retning af, at styrelsen ikke må skyde over målet.

I 23/07043 af 6. december 2023 havde Erhvervsstyrelsen afvist at registrere stiftelsen af et 100 pct. ejet holdingselskab. Styrelsen krævede bl.a. direktørkontrakt, dokumentation for ansættelsesproces, dialog med

banken om kontooprettelse og dialog med fremtidige samarbejdspartnere. Klageren påpegede den logiske umulighed heri: et selskab, der endnu ikke er stiftet, har intet CVR-nummer og kan ikke føre dialog med en bank, og når stifter, eneejer og direktør er samme person, giver et krav om dokumentation for en ansættelsesproces ingen mening. Ankenævnet gav klageren medhold og fastslog, at

> *kravene til dokumentation for faktisk ledelse skal ses i lyset af selskabets karakter som et nystiftet holdingselskab.*

Afslaget blev ændret, og styrelsen blev pålagt at registrere stiftelsen.

I 25/04208 af 12. marts 2026 gik ankenævnet et skridt videre og opstillede et selvstændigt materielt krav til afregistrering. Sagen angik en restaurationsvirksomhed, hvor en medarbejder havde overtaget anparter og direktørpost fra den sygdomsramte tidligere ejer. Erhvervsstyrelsen fandt den fremlagte dokumentation utilstrækkelig – bl.a. fordi lønsedlen var dateret efter høringsbrevet, og fordi direktørkontrakt og generalforsamlingsprotokollat angav forskellige tiltrædelsesdatoer – og afregistrerede direktøren. Ankenævnet ophævede afgørelsen og hjemviste sagen med henvisning til forarbejderne til lov nr. 642 af 19. maj 2020, hvoraf det fremgår:

> *»Erhvervsstyrelsen vil altid foretage en konkret vurdering, og styrelsen vil alene nægte registrering eller afregistrere et ledelsesmedlem, såfremt det formodes at ledelsesmedlemmet har været anvendt som stråmand, og altså ikke hvis der er tale om et ledelsesmedlem som har forholdt sig passivt.«*

Nævnet konkluderede:

> *»Efter forarbejderne til selskabslovens § 112, stk. 2, og § 23 f stk. 3 må det anses at være forudsat, at afregistrering af et ledelsesmedlem alene kan ske, hvis det efter en konkret vurdering må formodes, at ledelsesmedlemmet vil blive eller har været anvendt som stråmand.«*

Da styrelsen alene havde begrundet afgørelsen med manglende dokumentation og ikke havde foretaget nogen stråmandsvurdering, blev sagen hjemvist. Kendelsen har direkte betydning ved stiftelser, hvor Erhvervsstyrelsen udtager anmeldelsen til manuel kontrol af den anmeldte direktør. Den forvaltningsretlige side af registreringsafgørelser – begrundelseskrav, klagevejledning og partshøring – behandles nærmere under begrundelse-forvaltning; at kravene også gælder her, viser 24/09394, hvor ankenævnet påtalte både manglende hjemmelsangivelse og mangelfuld klagevejledning.

Kommende skærpelse: ved lov nr. 1648 af 16. december 2025 er der med virkning fra 1. januar 2026 vedtaget nye bestemmelser, der forbyder personer med ulovligt ophold her i landet at være stifter (nyt stk. 4 i § 24) eller ledelsesmedlem (nyt stk. 4 i § 112), pålægger Erhvervsstyrelsen at afvise registrering eller afregistrere sådanne personer (nyt stk. 2 i § 23 f) og giver styrelsen hjemmel til at indsamle oplysninger om ulovligt ophold (nyt stk. 6 i § 23 b). Ændringerne er endnu ikke konsolideret ind i den seneste lovbekendtgørelse.

LOV Selskabsloven § 23b, stk. 1-2 · Selskabsloven § 23f, stk. 2 · Selskabsloven § 24 · Selskabsloven § 112, stk. 3

PRAKSIS

Erhvervsankenævnet · Erhvervsankenævnet: Afregistrering af direktør kræver konkret stråmand-formodning – utilstrækkelig dokumentation er ikke nok i sig selv	12.03.2026
Erhvervsankenævnet · Stadfæstelse af tvangsopløsning af fire selskaber grundet utilstrækkelig dokumentation for reelle ejere	11.04.2025
Erhvervsankenævnet · Erhvervsankenævnet omstøder Erhvervsstyrelsens afslag på registrering af selskabsstiftelse grundet utilstrækkelig dokumentation for faktisk ledelse	06.12.2023

§ 15 Ejerregistrering ved etableringen: betydelige kapitalandele og reelle ejere

Registreringen af et kapitalselskab er ikke fuldført med selve stiftelsen. To selvstændige ejerregistreringer skal ske **senest samtidig** med registreringen af selskabet:

- **Betydelige kapitalandele (legale ejere).** Efter § 58, stk. 1 skal der ved etablering af et kapitalselskab senest samtidig med registreringen foretages registrering af de kapitalejere, der besidder betydelige kapitalandele efter § 55, stk. 1 – dvs. mindst 5 pct. af stemmerettighederne eller af selskabskapitalen – eller registrering af, at selskabet ikke har sådanne ejere.
- **Reelle ejere.** Efter § 58 b skal der ved etablering af et kapitalselskab senest samtidig med registreringen indhentes og registreres oplysninger om selskabets reelle ejere, herunder deres rettigheder. De materielle pligter – indhentelse, årlig undersøgelse, 5-årig opbevaring af dokumentation og udlevering til Hvidvasksekretariatet og andre kompetente myndigheder – står i § 58 a.

Forarbejderne til § 58 b forklarer baggrunden: en opgørelse fra 2017 viste, at kun ca. 42 pct. af både eksisterende og nystiftede virksomheder havde registreret reelle ejere. Lovgiver anførte, at

> *»Erhvervsstyrelsens IT-system vil blive indrettet således, at det ikke fremover er muligt at registrere et selskab uden samtidig at foretage registrering af reelle ejere. Hvis selskabet ikke har reelle ejere eller ikke kan identificere de reelle ejere, skal oplysning herom registreres og selskabets egen direktion indsættes som reelle ejere.«*

Pligten gælder ikke kun ved almindelig stiftelse, men ved enhver etablering, hvor der opstår et nyt selskab med eget CVR-nummer – herunder fusion, spaltning, grænseoverskridende hjemstedsflytning til Danmark og omdannelse til kapitalselskab.

Sanktionen er kontant. Har selskabet ikke opbevaret dokumentation for oplysningerne om de reelle ejere eller har opbevaret mangelfuld dokumentation, kan Erhvervsstyrelsen anmode skifteretten om tvangsopløsning efter § 225, stk. 1, nr. 5. Det skete i 24/09394, hvor fire selskaber blev sendt til tvangsopløsning, fordi det ikke var dokumenteret, at den registrerede reelle ejer selv havde indbetalt selskabskapitalen ved stiftelsen. Kendelsen viser, at kontrollen med reelle ejere og kontrollen med kapitalindbetalingen i praksis smelter sammen: dokumentationen for, hvem der har indbetalt stiftelseskapitalen, bliver samtidig bevis for det reelle ejerskab.

En tilsvarende pligt gælder uden for selskabsloven. Efter erhvervsvirksomhedsloven § 15 i skal der ved etablering af en virksomhed med begrænset ansvar, et interessentskab eller et kommanditselskab senest samtidig med registreringen indhentes og registreres oplysninger om virksomhedens reelle ejere.

Bemærk: ved lov nr. 710 af 20. juni 2025 er der vedtaget en ændring af § 16, hvorefter oplysninger om reelle ejere undtages fra offentliggørelse i Det Centrale Virksomhedsregister. Ændringen er endnu ikke konsolideret ind i lovbekendtgørelsen.

LOV Erhvervsvirksomhedsloven § 15i · Selskabsloven § 55, stk. 1 · Selskabsloven § 58, stk. 1 · Selskabsloven § 58a · Selskabsloven § 58b

PRAKSIS **Erhvervsankenævnet** · Stadfæstelse af tvangsopløsning af fire selskaber grundet utilstrækkelig dokumentation for reelle ejere 11.04.2025

§ 16 Personligt drevne virksomheder, I/S og K/S efter erhvervsvirksomhedsloven

Etablering af erhvervsvirksomhed uden for kapitalselskabsformen reguleres af **erhvervsvirksomhedsloven**, der efter § 1, stk. 1 finder anvendelse på virksomheder, der har til formål at fremme deltagernes økonomiske interesser gennem erhvervsdrift. § 1, stk. 2 opregner virksomhedstyperne: enkeltmandsvirksomheder, interessentskaber, kommanditselskaber, andelsselskaber samt andre selskaber og foreninger med begrænset ansvar, der ikke er omfattet af selskabsloven, lov om erhvervsdrivende fonde eller reglerne om alternative investeringsfonde. Selskaber med begrænset ansvar (S.M.B.A.) har efter § 1, stk. 3 ikke kunnet stiftes siden 1. januar 2014.

Hæftelsesformerne definerer virksomhedstyperne, jf. § 2:

- **Interessentskab**: alle deltagere hæfter personligt, uden begrænsning og solidarisk, jf. § 2, stk. 1.
- **Kommanditselskab**: komplementarerne hæfter personligt og ubegrænset, kommanditisterne begrænset. For K/S'er stiftet efter 1. juni 1996 skal de fuldt ansvarlige deltagere have forvaltningsmæssige og økonomiske beføjelser, jf. § 2, stk. 2.

Efter § 2, stk. 3 finder loven som udgangspunkt ikke anvendelse på enkeltmandsvirksomheder, I/S og K/S bortset fra kapitel 1, 2 og 7 m.fl. – men I/S og K/S **skal** anmeldes til registrering i Erhvervsstyrelsens it-system, og hvis samtlige interessenter henholdsvis komplementarer er kapitalselskaber (eller I/S'er og K/S'er, hvis deltagere alle er kapitalselskaber), finder tillige kapitel 1 a, 4, 5 og 7 a og § 21 anvendelse. Denne konstruktion – et K/S med et ApS som eneste komplementar – er netop det, der udløser de udvidede pligter. Kommanditisters og komplementarers hæftelse og registrering behandles selvstændigt under kommanditselskab-haeftelse-registrering-ophoer.

Registreringsfristen er den samme som for kapitalselskaber. Efter erhvervsvirksomhedsloven § 10, stk. 1 skal registreringspligtige oplysninger være optaget i Erhvervsstyrelsens it-system senest 2 uger efter den retsstiftende beslutning, og for anmeldelser om stiftelse gælder samme absolutte konsekvens som i selskabsloven:

> *»Er registrering eller anmeldelse om stiftelse i henhold til § 8 ikke modtaget inden udløbet af 2-ugers-fristen, kan registrering ikke finde sted.«*

Pligten til at sikre registreringen påhviler efter § 10, stk. 2 selskabets centrale ledelsesorgan, og efter § 10, stk. 4 skal virksomheden udarbejde en vedtægt, der vedlægges anmeldelsen om registrering af stiftelsen.

Navnereglerne i § 6 er af væsentlig praktisk betydning ved etableringen: virksomheders navne skal tydeligt adskille sig fra hinanden, må ikke være egnet til at vildlede, og betegnelserne »interessentskab«, »kommanditselskab« og »andelsselskab« eller forkortelser heraf må kun benyttes af virksomheder af den pågældende type, jf. § 6, stk. 4. Navnet for en virksomhed med begrænset ansvar skal indeholde oplysning om ansvarsbegrænsningen, jf. § 6, stk. 6, og virksomheden skal på breve, forretningspapirer og hjemmeside angive navn, hjemsted og CVR-nummer, jf. § 6, stk. 9. Selvstændige navne- og binavnetvister falder uden for denne oversigt.

Anmeldelsesbekendtgørelsen gælder efter § 1, stk. 1, nr. 3 også for virksomheder omfattet af erhvervsvirksomhedsloven, og anmelderindeståelsen i anmeldelsesbekendtgørelsen § 9 finder dermed tilsvarende anvendelse. Når registreringen er gennemført, sendes bekræftelse og registreringsbevis til

anmelderen, jf. § 11, der samtidig fastslår, at der ikke skal betales gebyr, hvis en anmeldelse ikke fører til registrering, og at et eventuelt forudbetalt gebyr returneres.

LOV Anmeldelsesbekendtgørelsen § 11 · Erhvervsvirksomhedsloven § 1, stk. 1-4 · Erhvervsvirksomhedsloven § 2, stk. 1-3 · Erhvervsvirksomhedsloven § 6 · Erhvervsvirksomhedsloven § 10, stk. 1-4

§ 17 Konsekvenserne af at drive virksomhed uden gyldig registrering

Registreringens betydning viser sig skarpest, når den mangler. Ud over den selskabsretlige hæftelse efter § 41, stk. 3 indtræder en selvstændig, skatteretlig hæftelse, hvis driften fortsættes uden gyldig registrering hos skattemyndighederne.

I Landsskatterettens afgørelse 13-0023127 af 17. november 2016 var et anpartsselskab stiftet i juni 2010, men SKAT havde krævet sikkerhedsstillelse som betingelse for moms- og A-skatteregistrering, fordi et ledelsesmedlem tidligere havde været involveret i selskaber med ubetalt gæld til staten. Da sikkerheden ikke blev stillet, blev registreringen nægtet i december 2010 – men selskabet fortsatte driften og udstedte fakturaer. Landsskatteretten stadfæstede, at direktøren som reel leder hæftede **personligt, ubegrænset og solidarisk** for selskabets afgifter, idet han fortsatte driften velvidende, at registreringen forudsatte en sikkerhedsstillelse, der ikke blev præsteret. Retten korrigerede alene det skønsmæssige omkostningsfradrag fra 10 pct. til 40 pct.

Samme mekanisme gælder, når en eksisterende registrering inddrages. I 23-0080262 af 3. oktober 2024 var et selskabs momsregistrering inddraget den 28. oktober 2021 efter behørig rekommanderet varsling, men selskabet fortsatte den momspligtige drift i knap tre uger. Landsskatteretten udtalte:

> *»Selskabets ledelse må derfor anses for at have handlet mindst groft uagtsomt efter opkrævningslovens § 4, stk. 4, ved at fortsætte driften af selskabet, selvom registreringen for moms var inddraget.«*

Direktøren hæftede personligt for momskravet på 93.859 kr. Hans anbringende om, at han reelt kun havde fungeret som »stråmand« for sin far, der havde konkurskarantæne, og at der var indgivet egenbegæring om konkurs, kunne ikke føre til et andet resultat.

De to afgørelser illustrerer, at den formelle registreringsstatus har direkte økonomiske konsekvenser for de fysiske personer bag virksomheden, og at hverken uvidenhed, passivitet eller en efterfølgende konkursbegæring afskærer hæftelsen. Sammenholdt med selskabslovens regler tegner der sig et samlet billede: den, der handler erhvervsmæssigt på et selskabs vegne, før registreringen er på plads – eller efter at den er faldet bort – bærer risikoen personligt.

LOV Opkrævningsloven § 4, stk. 3-4 · Selskabsloven § 41, stk. 3

PRAKSIS **Landsskatteretten** · Direktør hæfter personligt for moms efter drift af uregistreret virksomhed 03.10.2024

Landsskatteretten · Direktør hæfter personligt for moms i uregistreret selskab grundet manglende sikkerhedsstillelse 17.11.2016

§ 18 Sammenfatning: fem gennemgående linjer i praksis

Praksis om stiftelse og registrering af virksomhed lader sig sammenfatte i fem linjer.

1. Formalismen er reel og bevidst. Stiftelsesdokumentet er selskabets fundament, og Erhvervsankenævnet har konsekvent afvist at behandle formmangler som bagatelagtige – hverken en manglende underskrift (19/06088-), en manglende dato for regnskabsmæssig virkning (20/09038) eller en indholdstom ledelseserklæring (-24/09880) kan repareres.

2. Tidspunktet er alt. Bedømmelsen sker på anmeldelsestidspunktet, kapitalgrundlaget skal være reelt til stede på stiftelsestidspunktet, og 2-ugers fristen i § 40, stk. 1 er absolut. Kun i den snævre situation, hvor anmelderen selv supplerer anmeldelsen, før styrelsen har påbegyndt sagsbehandlingen, kan anmeldelsestidspunktet forskydes, jf. 92-4.849.

3. Skatteretten kan ikke bøje selskabsretten. Hverken hensynet til skattefri virksomhedsomdannelse (-20/09038, 24/07409), sambeskatning (96-24.830) eller forretningsmæssig rationalitet (97-197.341) kan begrunde en fravigelse af stiftelsesreglerne. Forarbejderne til § 41 siger det direkte: stiftelsen kan ikke omgøres under henvisning til skatteretlige forhold.

4. Retsevnen følger registreringen – hæftelsen følger dispositionen. Et selskab under stiftelse kan hverken stifte, tegne eller danne kapitalgrundlag. Den, der handler på selskabets vegne før registreringen, hæfter solidarisk efter § 41, stk. 3, og aftaleparten kan hæve efter § 41, stk. 4. Fortsættes driften uden registrering hos skattemyndighederne, kommer den personlige, ubegrænsede og solidariske hæftelse for skatter og afgifter oveni, jf. 13-0023127 og 23-0080262.

5. Kontrollen skal være proportional og konkret begrundet. Hvor den formelle kontrol er streng, er den materielle kontrol underlagt en proportionalitetsvurdering. 23/07043 fastslår, at dokumentationskravene skal afpasses efter selskabets karakter, og 25/04208 kræver en konkret stråmandsformodning som betingelse for afregistrering. Sammen med kritikken af hjemmelsangivelse og klagevejledning i 24/09394 markerer disse afgørelser en tydelig forvaltningsretlig modvægt til den udvidede registreringskontrol, der er indført siden 2020.

For den praktiserende rådgiver følger heraf en enkel arbejdsregel: alt skal være på plads, korrekt dateret og korrekt dokumenteret, **inden** anmeldelsen indgives – for efter anmeldelsen kan intet af det repareres.

LOV	Selskabsloven § 15, stk. 1-2 · Selskabsloven § 40, stk. 1 · Selskabsloven § 41, stk. 3-4	
PRAKSIS	**Landsskatteretten** · Direktør hæfter personligt for moms efter drift af uregistreret virksomhed	03.10.2024
	Landsskatteretten · Direktør hæfter personligt for moms i uregistreret selskab grundet manglende sikkerhedsstillelse	17.11.2016
	Erhvervsankenævnet · Erhvervsankenævnet: Afregistrering af direktør kræver konkret stråmand-formodning – utilstrækkelig dokumentation er ikke nok i sig selv	12.03.2026
	Erhvervsankenævnet · Afvisning af registrering af kapitalforhøjelse grundet dokumentationsmangler i AA ApS	08.05.2025
	Erhvervsankenævnet · Stadfæstelse af tvangsopløsning af fire selskaber grundet utilstrækkelig dokumentation for reelle ejere	11.04.2025
	Erhvervsankenævnet · Stadfæstelse af Erhvervsstyrelsens afslag på administrativ korrektion af første regnskabsperiode ved skattefri virksomhedsomdannelse	04.02.2025
	Erhvervsankenævnet · Erhvervsankenævnet omstøder Erhvervsstyrelsens afslag på registrering af selskabsstiftelse grundet utilstrækkelig dokumentation for faktisk ledelse	06.12.2023
	Erhvervsankenævnet · Erhvervsankenævnet stadfæster Erhvervsstyrelsens afslag på registrering af selskabsstiftelse pga. mangler i stiftelsesdokumentet	14.06.2021
	Erhvervsankenævnet · Erhvervsankenævnet stadfæster afslag på selskabsregistrering – stiftelsesdokument manglede gyldig underskrift	31.03.2020

Erhvervsankenævnet · Registreringsnægtelse af anpartsselskaber stiftet på grundlag af anparter i uregistreret selskab 12.02.1998

Erhvervsankenævnet · Aktieselskabs første regnskabsperiode må ikke udløbe inden stiftelsesdagen – Erhvervsankenævnet stadfæster nægtelse af registrering 28.01.1997

Erhvervsankenævnet · Anerkendelse af forskudt anmeldelsestidspunkt ved registrering af anpartsselskaber efter forsinket kapitalindbetaling 06.05.1993

REFERENCE Lovgrundlag

8 paragraffer

Erhvervsvirksomhedsloven § 10	stk. 1	Selskabsloven § 4	stk. 2
Selskabsloven § 15	stk. 2	Selskabsloven § 25	
Selskabsloven § 26		Selskabsloven § 33	stk. 1
Selskabsloven § 40	stk. 1-6	Selskabsloven § 41	stk. 1-4

MATERIALE Citerede afgørelser

23 afgørelser

LANDSSKATTERETTEN · ADMINISTRATIV KLAGEINSTANS 2

03.10.2024	Direktør hæfter personligt for moms efter drift af uregistreret virksomhed	23-0080262
17.11.2016	Direktør hæfter personligt for moms i uregistreret selskab grundet manglende sikkerhedsstillelse	13-0023127

ERHVERVSANKENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 21

12.03.2026	Erhvervsankenævnet: Afregistrering af direktør kræver konkret stråmand-formodning – utilstrækkelig dokumentation er ikke nok i sig selv	25/04208
13.07.2025	Erhvervsankenævnet stadfæster afvisning af genoptagelse af CC ApS grundet utilstrækkelig selskabskapital	24/09250
08.05.2025	Afvisning af registrering af kapitalforhøjelse grundet dokumentationsmangler i AA ApS	24/09880
11.04.2025	Stadfæstelse af tvangsopløsning af fire selskaber grundet utilstrækkelig dokumentation for reelle ejere	24/09394
06.03.2025	Stadfæstelse af afslag på genoptagelse af anpartsselskab grundet manglende berigtigelse af årsrapport og kapitalerklæring	24/00693
04.02.2025	Stadfæstelse af Erhvervsstyrelsens afslag på administrativ korrektion af første regnskabsperiode ved skattefri virksomhedsomdannelse	24/07409
06.12.2023	Erhvervsankenævnet omstøder Erhvervsstyrelsens afslag på registrering af selskabsstiftelse grundet utilstrækkelig dokumentation for faktisk ledelse	23/07043
19.01.2023	Stadfæstelse af Erhvervsstyrelsens afgørelse om lukning af adgang til straksregistrering efter manglende dokumentation	22/14120

14.06.2021	Erhvervsankenævnet stadfæster Erhvervsstyrelsens afslag på registrering af selskabsstiftelse pga. mangler i stiftelsesdokumentet	20/09038
31.03.2020	Erhvervsankenævnet stadfæster afslag på selskabsregistrering – stiftelsesdokument manglede gyldig underskrift	19/06088
17.07.2019	Afslag på genoptagelse af selskaber grundet uafhjælpelige mangler i stiftelsesgrundlaget	19/01096
11.11.2004	Erhvervsankenævnet ophæver registreringsnægtelse: Spaltede selskaber kan omlægge første regnskabsår til spaltningsdatoen	03-92.124
10.12.2002	Selskab under stiftelse kan ikke deltage som medstifter af nyt aktieselskab – registrering nægtet	02-176.381
03.12.2002	Første regnskabsår for kontantstiftet elforsyningsselskab kan ikke starte før stiftelsesdatoen	02-119.347
11.05.1998	Registreringsnægtelse af anpartsselskab: Stifter kan ikke selv dokumentere anpartskapitalens indbetaling på egen klientkonto	97-175.861
12.02.1998	Registreringsnægtelse af anpartsselskaber stiftet på grundlag af anparter i uregistreret selskab	97-197.341
29.05.1997	Registreringsnægtet anpartsselskab – stifter var selv under stiftelse og medstifter tegnede ikke anpartskapitalen	96-155.766
28.01.1997	Aktieselskabs første regnskabsperiode må ikke udløbe inden stiftelsesdagen – Erhvervsankenævnet stadfæster nægtelse af registrering	96-24.830
09.01.1997	Registreringsnægtelse af anpartsselskab: Indbetaling af anpartskapital på advokats klientkonto godkendt trods ægtefællerelation til stifter	96-59.917
01.12.1993	Nægtelse af registrering af kapitalforhøjelse og selskabsomdannelse grundet manglende rettidig skriftlig redegørelse og revisorudtalelse	92-66.095
06.05.1993	Anerkendelse af forskudt anmeldelsestidspunkt ved registrering af anpartsselskaber efter forsinket kapitalindbetaling	92-4.849

19 PRAKSISOVERSIGT · ERHVERVSRET

Praksisoversigt over udbudsret

Materiel håndhævelse af udbudsloven ved Klagenævnet for Udbud og domstolene

Version 2 Opdateret 24. jun. 2026 32 afgørelser · 2009–2025 Læs online

INTRODUKTION

Denne praksisoversigt dækker de centrale materielle udbudsretlige spørgsmål som håndhævet ved Klagenævnet for Udbud, Sø- og Handelsretten og de øvrige danske domstole, herunder ligebehandlings- og gennemsigtighedsprincippet, evalueringsmodeller, ukonditionsmæssighed, udelukkelsesgrunde med self-cleaning, direkte tildeling samt erstatning. Retsgrundlaget er udbudsloven (LBK 116/2025) og lov om Klagenævnet for Udbud (LBK 448/2025), der implementerer EU-udbudsdirektivet (2014/24/EU). Praksis fra Klagenævnet for Udbud udgør det primære og rigeste korpus af afgørelser, suppleret af EU-Domstolens fortolkningsbidrag og de danske domstoles prøvelse af erstatningsspørgsmål.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Ligebehandlings- og gennemsigtighedsprincippet i udbudslovens § 2 er det bærende fundament – ordregiver kan ikke ændre grundlæggende elementer i udbudsmaterialet under en udbudsproces.

02 En ændring af et mindstekrav er som klart udgangspunkt en ændring af et grundlæggende element, og bevisbyrden for det modsatte påhviler ordregiver.

03 Ukonditionsmæssige tilbud skal afvises – manglende afvisning af et tilbud, der ikke opfylder mindstekrav, er selvstændig annullationsgrund.

04 Uklarheder i udbudsmaterialet fortolkes til ulempe for ordregiver – risikoen for uklare mindstekrav og evalueringsmodeller bæres af den, der har formuleret dem.

05 Evalueringsmodellen skal være egnet til at identificere det økonomisk mest fordelagtige tilbud – skjulte vægte eller uegnede prismodeller fører til annullation.

06 Ordregiver har et vidt skøn ved kvalitative evalueringer, men skønnet kan tilsidesættes ved åbenbart urigtige vurderinger eller brud på ligebehandlingsprincippet.

07 Direkte tildeling efter udbudslovens § 80 har høj tærskel – ordregiver bærer bevisbyrden for, at undtagelsesbetingelserne er kumulativt opfyldt.

08 Ændring af grundlæggende elementer under et forhandlingsforløb efter § 80 sidestilles med ulovlig direkte tildeling og medfører 'uden virkning' efter klagenævnslovens § 17.

09 Ulovlig direkte tildeling fører som hovedregel til, at kontrakten erklæres for uden virkning, medmindre væsentlige hensyn til almenhedens interesser gør opretholdelse nødvendig.

10 Erstatning for positiv opfyldelsesinteresse forudsætter, at klager kan godtgøre tab og ville have vundet kontrakten ved en korrekt udbudsproces.

11 Erstatning for negativ kontraktinteresse (tilbudsudgifter) kan tilkendes ved konstateret overtrædelse, men kræver årsagssammenhæng.

12 Opsættende virkning kræver kumulativ opfyldelse af fumus boni juris, uopsættelighed og positiv interesseafvejning.

13 Ved frivillige udelukkelsesgrunde (§ 137, stk. 1, nr. 4) om tidligere kontraktmisligholdelse skal ordregiver foretage en selvstændig konkret vurdering – en endelig dom er ikke et krav.

14 Ordregiver har et betydeligt skøn ved vurdering af self-cleaning (§ 138), og tilbudsgivers dokumentation skal være konkret og specifik – generelle kvalitetssikringsprocedurer er utilstrækkelige.

15 En uberettiget overgang fra offentligt udbud til udbud med forhandling er en selvstændig overtrædelse, men ikke nødvendigvis en 'direkte tildeling' der medfører uden virkning.

§ 1 Retsgrundlaget: Udbudsloven og klagenævnsloven

Den materielle udbudsret hviler på to centrale love:

Udbudsloven (LBK nr. 116 af 7. februar 2025) implementerer EU-udbudsdirektivet (direktiv 2014/24/EU) i dansk ret. Lovens bærende fundament er § 2, stk. 1, der forpligter ordregiver til at overholde principperne om ligebehandling, gennemsigtighed og proportionalitet ved alle offentlige indkøb. § 2, stk. 2 forbyder, at et udbud udformes med det formål kunstigt at begrænse konkurrencen.

De centrale materielle bestemmelser er:

- Udbudslovens § 80: Undtagelsesbetingelser for udbud med forhandling uden forudgående offentliggørelse (direkte tildeling)
- Udbudslovens § 137: Frivillige udelukkelsesgrunde, herunder stk. 1, nr. 4 om væsentlig tidligere kontraktmisligholdelse
- Udbudslovens § 138: Self-cleaning – tilbudsgivers mulighed for at dokumentere pålidelighed trods udelukkelsesgrund

Lov om Klagenævnet for Udbud (LBK nr. 448 af 8. maj 2025) regulerer håndhævelsen. Klagenævnet er det primære forum for udbudsretlige tvister og har kompetence til at:

- Tillægge klager opsættende virkning (§ 12)
- Annullere tildelingsbeslutninger (§ 13)
- Erklære kontrakter for uden virkning (§ 17) og pålægge alternative sanktioner (§ 18)

For sanktionspraksis og procesregler henvises til den selvstændige praksisoversigt og procesregelpraksisoversigten.

LOV Lov om Klagenævnet for Udbud § 12 | Lov om Klagenævnet for Udbud § 17, stk. 1 | Udbudsloven § 2, stk. 1 | Udbudsloven § 80 | Udbudsloven § 137, stk. 1 | Udbudsloven § 138

§ 2 Ligebehandling, gennemsigtighed og ændring af grundlæggende elementer

Ligebehandlings- og gennemsigtighedsprincippet i udbudslovens § 2 er det mest påberåbte retsgrundlag i klagenævnspraksis. Princippet indebærer bl.a., at ordregiver er bundet af det udbudsmateriale, der er offentliggjort, og ikke under en igangværende udbudsproces kan ændre grundlæggende elementer.

Ændring af mindstekrav som grundlæggende ændring

I 21/10576 (Verdo Teknik mod Københavns Kommune) fandt Klagenævnet, at en kommunal præcisering – der bad tilbudsgivere om at "se bort fra" et mindstekrav om maling af 4.700 master – udgjorde en væsentlig ændring af et grundlæggende element. Nævnet henviste til forarbejderne til udbudsloven:

> *En ændring af et mindstekrav er som klart udgangspunkt en ændring af et grundlæggende element.*

Bevisbyrden for, at ændringen *ikke* var grundlæggende, påhvilede ordregiver, som ikke løftede den.

Tilsvarende fandt nævnet i 20/04228 (Alsvognen mod FynBus m.fl.), at frafald af pladskrav til køretøjer *efter* kontraktindgåelse var en ulovlig væsentlig ændring af rammeaftalen, der førte til at den pågældende del blev erklæret for uden virkning med en bøde på 3.000.000 kr.

Den nyeste markante afgørelse er 24/10982 (Zeppelin mod FMI, september 2025), hvor Klagenævnet fandt, at Forsvarsministeriets Materiel- og Indkøbsstyrelse under et næsten toårigt forhandlingsforløb havde ændret to grundlæggende elementer: (1) fravigelse af bindende mindstekrav til totalvægt/akseltryk og (2) ændring af prisstrukturen fra faste priser til en fleksibel model med revisionsrettigheder. Rammeaftalen på ca. 52,3 mio. kr. blev erklæret for uden virkning med en økonomisk sanktion på 2.600.000 kr.

Ikke enhver ændring er grundlæggende

I 25/07264 (Infoland mod Region Sjælland) fandt nævnet, at fjernelse af en reference til ISAE 3402 Type 2-revisionserklæring alene var en præcisering, da hovedkravet om datasikkerhed forblev intakt. Ændring af bindingsperioden fra 3 til 2 år blev drøftet med begge tilbudsgivere, som tilkendegav, at det ikke påvirkede løsning eller pris. Der var ikke tale om grundlæggende ændringer.

LOV Udbudsloven § 2 | Udbudsloven § 24 | Udbudsloven § 66, stk. 5

PRAKSIS

Klagenævnet for Udbud · Rammeaftale om læssemaskiner erklæret uden virkning efter ulovlig direkte tildeling og ændring af grundlæggende elementer	25.09.2025
Klagenævnet for Udbud · Fjernelse af revisionskrav (ISAE 3402) og ændring af bindingsperiode i udbud med forhandling – ingen opsættende virkning	11.09.2025
Klagenævnet for Udbud · Ændring af mindstekrav under udbudsproces førte til opsættende virkning	15.10.2021
Klagenævnet for Udbud · Alsvognen I/S mod FynBus, Sydtrafik og Midttrafik: Ulovlig ændring af mindstekrav i rammeaftale om Flextrafik	19.05.2020

§ 3 Ukonditionsmæssige tilbud og afvisningspligt

Et af de hyppigste klagetemaer er, om et vindende tilbud opfyldte udbudsmaterialets mindstekrav. Fast praksis er, at et tilbud, der ikke opfylder ufravigelige mindstekrav, er ukonditionsmæssigt og **skal** afvises – manglende afvisning er i sig selv en annullationsgrund.

Forbehold for grundlæggende elementer

I 21/04046 (Krüger mod Tønder Spildevand) identificerede Klagenævnet en lang række forbehold i det vindende tilbud (manglende måleudstyr, uklart elforbrug, utilstrækkelig hydraulisk kapacitet). Nævnet fastslog, at en tilbudsgiver bærer risikoen for uklarheder i *eget* tilbud, og at ordregiver var forpligtet til at afvise tilbuddet. Tildelingsbeslutningen blev annulleret.

SKI-computersagen

I 22/14577 (Dustin mod SKI) – en rammeaftale om computere på over 3 mia. kr. – fandt flertallet, at SKI havde en selvpålagt undersøgelsespligt, fordi udbudsbetingelserne foreskrev kontrol via et E-katalog, som ville have afsløret mangler i CPU-ydelse, generation og vægt. Ved at indgå kontrakten *før* denne kontrol fraveg SKI sin egen procedure.

Ligebehandling ved konditionsmæssighedsvurderingen

I 19/03311 (DFD mod Ringkøbing-Skjern Kommune) fastslog Klagenævnet, at kommunen havde handlet i strid med ligebehandlingsprincippet ved at vurdere to teknisk identiske T-shirts forskelligt. Teknologisk Institut dokumenterede, at produkterne fra klager og vinder var identiske på alle parametre, og bevisbyrden for, at der var en relevant forskel, påhvilede ordregiver.

Fejlmargin i udbudsmaterialet

I 23/08004 (Bacher mod Københavns Kommune) accepterede nævnet, at udbudsbetingelserne lovligt fastsatte en tolerance på op til otte fejl, og at varelinjer, der var ukonditionsmæssige hos *alle* tilbudsgivere, skulle udgå. Det vindende tilbud havde fire tællende fejl – inden for tolerancen.

I 22/14588 (Holmris mod AAU) erkendte ordregiver selv, at det vindende tilbud var ukonditionsmæssigt. Da kontrakten allerede var fuldt opfyldt, kunne den ikke erklæres for uden virkning, men AAU blev pålagt en økonomisk sanktion på 190.000 kr.

LOV	Udbudsloven § 2 · Udbudsloven § 159, stk. 5 · Udbudsloven § 162, stk. 1	
PRAKSIS	**Klagenævnet for Udbud** · Afgørelse om konditionsmæssighed af tilbud trods flere fejl i udbud af arbejdsbeklædning	16.01.2024
	Klagenævnet for Udbud · Annullering af tildeling af rammeaftale om computere på grund af ukonditionsmæssigt tilbud og uretmæssig fristforlængelse	11.05.2023
	Klagenævnet for Udbud · Annullering af tildelingsbeslutning og økonomisk sanktion på grund af ukonditionsmæssigt tilbud	20.03.2023
	Klagenævnet for Udbud · Annullering af tildelingsbeslutning for renseanlæg på grund af forbehold for grundlæggende elementer i vindende tilbud	24.06.2022
	Klagenævnet for Udbud · Klage over afvisning af tilbud på vaskeløsning på grund af påstået manglende opfyldelse af mindstekrav	15.05.2020

§ 4 Evalueringsmodeller og tildelingskriterier

Ordregiver har et vidt skøn ved valg af evalueringsmodel, men modellen skal være egnet til at identificere det økonomisk mest fordelagtige tilbud og gennemsigtig for tilbudsgiverne.

Uegnet evalueringsmodel

I 2009-0019364 (Ricoh mod SKI) annullerede Klagenævnet tildelingen af en rammeaftale om printere, fordi evalueringsmodellen var uegnet og uigennemsigtig: bruttopris og rabat blev evalueret separat (i stedet for nettopris), gennemsnitspriser straffede kunstigt brede sortimenter, og elforbrug var inddraget som en skjult vægtning.

I 17/00127 (Dansk Cater mod SKI) – en fødevarerammeaftale på 1,6 mia. kr. – fandt nævnet, at evalueringsmodellen for pris ikke vægtede de enkelte varelinjer repræsentativt i forhold til forventet indkøbsvolumen, og at kvalitetsevalueringen var mangelfuld.

Skridt indenfor ordregivers skøn

I 18/09804 (Joca Trading mod RAHF) afviste nævnet, at ordregiver havde anvendt "hemmelige kriterier". Begreber som "serviceaftaler" og "montagetid" lå inden for en naturlig fortolkning af de offentliggjorte underkriterier. Dog fik klager medhold i, at begrundelsen for tildelingsbeslutningen ikke opfyldte udbudslovens § 171, stk. 4, nr. 2 – men denne overtrædelse alene førte ikke til annullation.

I 19/05519 (P. Olesen mod AKB Taastrup) konstaterede nævnet en fejl i den anvendte pointmodel (0-10 i stedet for 0-8), men fandt efter omregning, at fejlen ikke havde påvirket det endelige resultat. Klagen blev ikke taget til følge.

EU-Domstolens bidrag

EU-Domstolen har i C-677/15 (EUIPO-sagen) præciseret, at en ordregiver under en kaskademekanisme skal overholde de fastsatte underkriterier og deres vægtning, og at manglende gennemsigtighed om evalueringsmetoden kan føre til annullation og erstatning for fortabt mulighed.

LOV	Udbudsloven § 2 · Udbudsloven § 171, stk. 4	
PRAKSIS	**EU-Domstolen** · Offentlige udbud: Vægtning af underkriterier og betingelser for erstatning for fortabt mulighed	20.12.2017
	Klagenævnet for Udbud · Klage over evalueringsmodel og uklarhed i udbudsmateriale ved nedrivningsentreprise afvist	10.10.2019
	Klagenævnet for Udbud · Klage over udbud af affaldsbeholdere: Vurdering af tilbuds konditionsmæssighed og evalueringskriterier	13.06.2019
	Klagenævnet for Udbud · Annullation af tildelingsbeslutning for fødevareaftale grundet mangelfuld evalueringsmodel for pris og kvalitet	09.02.2018
	Klagenævnet for Udbud · Annullering af tildelingsbeslutning grundet uegnet og uigennemsigtig evalueringsmodel for printere og kopimaskiner	08.12.2009

§ 5 Direkte tildeling og udbud med forhandling uden offentliggørelse (§ 80)

Udbudslovens § 80 tillader udbud med forhandling uden forudgående offentliggørelse i snævert afgrænsede situationer. Undtagelserne skal fortolkes indskrænkende, og bevisbyrden for, at betingelserne er opfyldt, påhviler ordregiver.

Tekniske årsager og manglende konkurrence (§ 80, stk. 3)

I 19/06928 (Euformatics mod Nationalt Genom Center) tildelte NGC direkte en softwarekontrakt til Golden Helix med henvisning til manglende konkurrence af tekniske årsager. Nævnet fandt, at NGC ikke havde løftet bevisbyrden: markedsundersøgelsen var utilstrækkelig, og begrundelsen var summarisk og udokumenteret.

I 19/08892 (Smith & Nephew mod tre regioner) tillagde nævnet klagen opsættende virkning, da regionerne ikke havde fremlagt den markedsanalyse, der blev henvist til, og det ikke var godtgjort, at der ikke fandtes rimelige alternativer til den eneste leverandør.

Tvingende grunde (§ 80, stk. 5)

Betingelserne er kumulative: (1) uforudseelig begivenhed, (2) uopsættelighed af tvingende karakter, og (3) årsagssammenhæng. Ordregiver må ikke selv have forårsaget tidspresset.

Sag	Ordregiver	Udfald	Begrundelse
19/07906	Silkeborg Genbrug	Ulovlig – opretholdt pga. almenvel	Annullerede udbud skyldtes ordregivers rådgivers fejl; politianmeldelse
22/14543	Herlev Kommune	Ulovlig – sanktion 840.000 kr.	Kvalitetsproblemer var kendt i måneder; situation ikke uforudseelig
22/14569	Fællesindkøb Fyn	Ulovlig – sanktion 400.000 kr.	Omsætningsmaksimum var forudsigeligt; formildende omstændigheder nedsatte sanktion
22/14561	Region Midtjylland	Lovlig	COVID-19-varianter skabte uforudsigelig og tvingende uopsættelighed
23/05915	FMI (Forsvaret)	Ulovlig	Vinterbehov i Letland var ikke uforudsigeligt; levering først 3 mdr. efter kontrakt

COVID-19-sagen illustrerer, at § 80, stk. *5 kan* opfyldes under ekstraordinære omstændigheder – men at selv under en pandemi skal indkøb begrænses til det strengt nødvendige.

LOV Lov om Klagenævnet for Udbud § 17, stk. 1 · Lov om Klagenævnet for Udbud § 18 · Udbudsloven § 80, stk. 3, 5

PRAKSIS
- **Klagenævnet for Udbud** · Direkte tildeling af kontrakt om pulke til Forsvaret i strid med annonceringspligt — 15.05.2024
- **Klagenævnet for Udbud** · Ulovlig direkte tildeling af midlertidig rammeaftale om vikarydelser — 14.05.2024
- **Klagenævnet for Udbud** · Direkte tildeling af kontrakter på COVID-19 selvtests var berettiget grundet pandemiens uforudsigelighed — 10.04.2024
- **Klagenævnet for Udbud** · Direkte tildeling af rengøringskontrakt efter ophævelse var i strid med udbudsloven — 25.04.2023
- **Klagenævnet for Udbud** · Ulovlig direkte tildeling af kontrakt om affaldsindsamling opretholdt af hensyn til almenvellet — 06.01.2021

Klagenævnet for Udbud · Direkte tildeling af softwarekontrakt til Nationalt Genom Center var i strid med udbudsreglerne 03.11.2020

Klagenævnet for Udbud · Klage over direkte tildeling af kontrakt om sårbehandlingsudstyr tillagt opsættende virkning 20.12.2019

§ 6 Udelukkelsesgrunde og self-cleaning (§§ 137-138)

En ordregiver, der har anført den frivillige udelukkelsesgrund i udbudslovens § 137, stk. 1, nr. 4 om væsentlig misligholdelse af en tidligere offentlig kontrakt, skal foretage en selvstændig og konkret vurdering af, om betingelserne er opfyldt. En endelig dom eller voldgiftskendelse er *ikke* en forudsætning.

KN Rengøring-sagerne

KN Rengøring – som havde fået en kontrakt ophævet af Herlev Kommune – blev udelukket fra to efterfølgende udbud, og Klagenævnet godkendte begge udelukkelser:

- I 22/09946 (mod Frederiksberg Kommune) fandt nævnet, at kommunen havde foretaget en tilstrækkelig selvstændig vurdering baseret på kvalitetskontrolrapporter fra en uvildig tredjepart.
- I 22/14557 (mod Vejle Kommune) fik klager heller ikke medhold. Nævnet tiltrådte kommunens vurdering af, at KN Rengørings "driftsformat" var utilstrækkeligt: det beskrev ikke konkrete ændringer i forhold til tidligere praksis.

Krav til self-cleaning (§ 138)

Udbudslovens § 138, stk. 3 stiller tre kumulative betingelser for self-cleaning: (1) erstatning, (2) redegørelse for forholdene, og (3) passende konkrete foranstaltninger. Ordregiver har et **betydeligt skøn** ved vurderingen.

Praksis viser, at:

- Generelle kvalitetssikringsdokumenter er **ikke** tilstrækkelige – dokumentationen skal påvise, hvilke *konkrete* personalemæssige og organisatoriske ændringer der er foretaget
- Erstatningsbetingelsen er ikke opfyldt ved blot at tilkendegive, at man vil betale det, en voldgiftsret måtte pålægge – en ubetinget anerkendelse eller faktisk betaling kræves
- Da betingelserne er kumulative, kan nævnet undlade at tage stilling til de øvrige, hvis én betingelse ikke er opfyldt

I den nyere 25/10187 (Tolkdanmark mod regionerne) klagede en tilbudsgiver over, at den vindende tilbudsgiver burde have været udelukket efter § 137, stk. 1, nr. 4. Nævnet fandt ikke grundlag herfor, da de angiveligt ramte ordregivere entydigt afkræftede, at tidligere kontrakter var ophævet grundet væsentlig misligholdelse.

LOV Udbudsloven § 137, stk. 1 | Udbudsloven § 138, stk. 3

PRAKSIS **Klagenævnet for Udbud** · Afgørelse om opsættende virkning i sag om udbud af tolkerydelser til de danske regioner 27.11.2025

Klagenævnet for Udbud · Udelukkelse fra udbud på grund af tidligere kontraktmisligholdelse og utilstrækkelig self-cleaning 28.04.2023

Klagenævnet for Udbud · Afslag på opsættende virkning i sag om udelukkelse fra udbud grundet tidligere kontraktmisligholdelse 27.10.2022

§ 7 Opsættende virkning: De tre kumulative betingelser

Opsættende virkning efter klagenævnslovens § 12, stk. 2 kræver opfyldelse af tre kumulative betingelser:

1. **Fumus boni juris** – klagen skal umiddelbart have noget på sig
2. **Uopsættelighed** – klager skal godtgøre, at manglende opsættende virkning medfører alvorlig og uoprettelig skade
3. **Interesseafvejning** – en samlet afvejning af parternes interesser skal tale for opsættende virkning

Svigter blot én betingelse, afslås opsættende virkning.

Eksempler på imødekommelse

I 21/10576 (trafiksignaler) var alle tre betingelser opfyldt: fumus boni juris pga. ændring af mindstekrav, uopsættelighed da erstatning ikke ville være tilstrækkelig, og interesseafvejning til klagers fordel.

I 19/08892 (sårbehandlingsudstyr) tillagde nævnet opsættende virkning ved en direkte tildeling, fordi ordregiver ikke havde løftet bevisbyrden for § 80-betingelserne.

Eksempler på afslag

I 25/04970 (patienttransport) var fumus boni juris opfyldt for den centrale påstand, men nævnet afslog alligevel, da klager ikke havde godtgjort uopsættelighed – eventuelle tab kunne erstattes.

I 23/14095 (lægevikarydelser) afslog nævnet, da fumus boni juris ikke var opfyldt: under light-regimet (-udbudslovens §§ 186-187) er kravene til gennemsigtighed lempeligere.

LOV `Lov om Klagenævnet for Udbud § 12, stk. 2`

PRAKSIS
- **Klagenævnet for Udbud** · Afvisning af tilbud på grund af uklar sidetalsbegrænsning i udbudsmateriale `02.07.2025`
- **Klagenævnet for Udbud** · Ændring af mindstekrav under udbudsproces førte til opsættende virkning `15.10.2021`
- **Klagenævnet for Udbud** · Klage over direkte tildeling af kontrakt om sårbehandlingsudstyr tillagt opsættende virkning `20.12.2019`

§ 8 Erstatning for positiv og negativ kontraktinteresse

En forbigået tilbudsgiver kan kræve erstatning for enten **positiv opfyldelsesinteresse** (den tabte fortjeneste ved kontrakten) eller **negativ kontraktinteresse** (forgæves afholdte tilbudsomkostninger).

Positiv opfyldelsesinteresse

I 20/06297 (DFD mod Ringkøbing-Skjern Kommune) – der fulgte efter nævnets fastslåelse af ligebehandlingsbrud i 19/03311 – krævede DFD erstatning for positiv opfyldelsesinteresse på 4.136.884 kr. (forventet dækningsbidrag). Kommunen argumenterede for, at den ville have annulleret udbuddet og opsagt kontrakten hurtigst muligt.

Sagen illustrerer de centrale betingelser for positiv opfyldelsesinteresse:

- Klager skal godtgøre, at klager **ville have vundet kontrakten** ved en korrekt udbudsproces
- Der skal foreligge **årsagssammenhæng** mellem overtrædelsen og tabet
-

Bevisbyrden for, at tilbuddet var ukonditionsmæssigt, påhviler ordregiver, når denne *oprindeligt* har vurderet det konditionsmæssigt

Negativ kontraktinteresse

En subsidiær erstatning for tilbudsomkostninger (negativ kontraktinteresse) kan tilkendes, hvor der er konstateret en overtrædelse og årsagssammenhæng. I DFD-sagen var det subsidiære krav på 133.430 kr.

EU-Domstolens bidrag

I C-677/15 (European Dynamics mod EUIPO) fastslog EU-Domstolen, at erstatning for *fortabt mulighed* kan tilkendes, men forudsætter, at klager kan godtgøre, at vedkommendes chancer for at vinde kontrakten var tilstrækkeligt reelle – en hypotetisk mulighed er ikke nok.

LOV	Lov om Klagenævnet for Udbud § 14	
PRAKSIS	**EU-Domstolen** · Offentlige udbud: Vægtning af underkriterier og betingelser for erstatning for fortabt mulighed	20.12.2017
	Klagenævnet for Udbud · Erstatning for positiv opfyldelsesinteresse efter ulovlig tildeling af vaskerikontrakt	17.12.2020
	Klagenævnet for Udbud · Klage over afvisning af tilbud på vaskeløsning på grund af påstået manglende opfyldelse af mindstekrav	15.05.2020

§ 9 Overgang til udbud med forhandling efter fejlslagent udbud

Udbudslovens § 61, stk. 1, nr. 2 tillader overgang til udbud med forhandling, når kun irrelevante eller ikke-forskriftsmæssige tilbud er modtaget. Betingelserne skal dog fortolkes indskrænkende.

Berettiget overgang

I 23/12704 (Würth mod FMI) fandt nævnet, at FMI var berettiget til at overgå til udbud med forhandling, da vurderingen af, at samtlige fem tilbud var ikke-forskriftsmæssige, var korrekt.

Uberettiget overgang

I 23/12074 (Nuuday mod SKI) fandt nævnet, at SKI ikke havde løftet bevisbyrden for, at klagers tilbud var ukonditionsmæssigt – uklarhederne i udbudsmaterialets fejlmarginbestemmelser påhvilede ordregiver. SKI's tildelingsbeslutninger blev annulleret. Nævnet foretog en bemærkelsesværdig **praksisændring**: en uberettiget overgang til forhandling efter en forudgående offentliggjort udbudsbekendtgørelse blev *ikke* anset for en direkte tildeling, der medfører uden virkning efter klagenævnslovens § 17, stk. 1, nr. 1.

I 21/02695, 21/02964 og 21/02965 (Albertslund-håndværkerne) fandt flertallet, at standardhåndværksydelser ikke kan begrunde udbud med forhandling. Nævnet lagde vægt på udbudsdirektivets præambelbetragtning 43 og fastslog, at betingelserne i § 61 skal fortolkes indskrænkende. Dog blev kontrakterne *ikke* erklæret for uden virkning, da der var sket forudgående offentliggørelse.

LOV	Lov om Klagenævnet for Udbud § 17, stk. 1 · Udbudsloven § 61, stk. 1	
PRAKSIS	**Klagenævnet for Udbud** · Klage over overgang til udbud med forhandling og tildeling af rammeaftale afvist	09.01.2025

Klagenævnet for Udbud · Annullation af tildelingsbeslutning efter uberettiget overgang til udbud med forhandling 16.05.2024

Klagenævnet for Udbud · Annullering af tildelingsbeslutninger på grund af uretmæssig brug af udbud med forhandling for håndværkerydelser 07.03.2022

§ 10 Ulovlig direkte tildeling: Kontraktopretholdelse og økonomiske sanktioner

Når Klagenævnet konstaterer en ulovlig direkte tildeling, skal kontrakten som udgangspunkt erklæres for **uden virkning** for fremtidige leverancer efter klagenævnslovens § 17, stk. 1. Klagenævnet kan dog opretholde kontrakten, hvis **væsentlige hensyn til almenhedens interesser** gør det nødvendigt (§ 17, stk. 3).

Er kontrakten allerede fuldt opfyldt, eller opretholdes den af hensyn til almenvellet, fastsættes en alternativ økonomisk sanktion (§ 18, stk. 2).

Opretholdelse af hensyn til almenvellet

I 19/07906 (affald, Silkeborg) opretholdtes kontrakten, fordi en standsning af affaldsindsamlingen ville udgøre en sundhedsrisiko, og nævnet indgav i stedet politianmeldelse.

I 24/10982 (læssemaskiner) fandt nævnet derimod, at FMI's argumenter om operative konsekvenser *ikke* var tilstrækkelige til at retfærdiggøre opretholdelse – rammeaftalen blev erklæret for uden virkning med en sanktion på 2.600.000 kr.

Overdragelse af kontrakt efter konkurs

I 17/00041 (CFD mod Tolkemyndigheden) blev overdragelse af en rammeaftale til en ny leverandør efter den oprindelige leverandørs konkurs anset for en ulovlig direkte tildeling, da den nye leverandør ikke opfyldte de oprindelige mindstekrav.

Forkert værdiansættelse

I 22/14556 (Intervare mod Køge Kommune) havde kommunen vurderet kontraktværdien under tærskelværdien baseret på forældet historisk forbrug. De faktiske tilbudspriser var mere end dobbelt så høje. Kontrakterne blev erklæret for uden virkning med en sanktion på 135.000 kr.

Praksis viser, at Klagenævnet pålægger sanktioner i et bredt spænd – fra 135.000 kr. til 3.000.000 kr. – afhængigt af overtrædelsens karakter, kontraktens værdi og formildende omstændigheder. For den nærmere sanktionspraksis henvises til den selvstændige praksisoversigt over annullation og uden virkning.

LOV `Lov om Klagenævnet for Udbud § 17, stk. 1, 3` `Lov om Klagenævnet for Udbud § 18, stk. 2`

PRAKSIS **Klagenævnet for Udbud** · Rammeaftale om læssemaskiner erklæret uden virkning efter ulovlig direkte tildeling og ændring af grundlæggende elementer 25.09.2025

Klagenævnet for Udbud · Ulovlig direkte tildeling af kontrakt om dagligvarelevering på grund af forkert værdiansættelse 12.05.2023

Klagenævnet for Udbud · Ulovlig direkte tildeling af kontrakt om affaldsindsamling opretholdt af hensyn til almenvellet 06.01.2021

Klagenævnet for Udbud · Overdragelse af rammeaftale efter konkurs anset for ulovlig direkte tildeling 26.06.2017

§ 11

Sammenfatning og centrale mønstre

Den materielle udbudsret domineres af udbudslovens § 2 som det gennemgående prøvelsesgrundlag. Gennemgangen af klagenævnspraksis afslører følgende centrale mønstre:

- **Streng håndhævelse af mindstekrav**: Klagenævnet annullerer konsekvent, når ordregiver har accepteret et tilbud, der fraviger ufravigelige mindstekrav. Tilbudsgiver bærer risikoen for uklarheder i eget tilbud, men ordregiver bærer risikoen for uklarheder i *udbudsmaterialet*.
- **Høj tærskel for direkte tildeling**: § 80-undtagelserne fortolkes konsekvent indskrænkende. Selv forsvarsrelaterede og pandemi-relaterede indkøb prøves grundigt, og bevisbyrden er tung for ordregiver.
- **Vidt skøn med grænser**: Ordregivers evalueringsskøn respekteres, men det tilsidesættes ved åbenbart uegnede evalueringsmodeller, skjulte vægte, eller når ordregiver selv har fastsat – og derefter overtrådt – sine egne procedurer.
- **Self-cleaning kræver substans**: Generelle kvalitetspolitikker opfylder ikke § 138's krav – konkrete personalemæssige og organisatoriske ændringer skal dokumenteres.
- **Sanktionsniveauet varierer bredt**: Økonomiske sanktioner spænder fra ca. 135.000 kr. til 3.000.000 kr. baseret på kontraktværdi, overtrædelsens grovhed og formildende omstændigheder. Politianmeldelse kan komme på tale, når ordregiver ikke er en myndighed.
- **Praksisudvikling**: Klagenævnets nyfortolkning i SKI/Nuuday-sagen (2024) om, at uberettiget overgang til forhandling *ikke* er en direkte tildeling i § 17's forstand, markerer en vigtig praksisændring, der indsnævrer rækkevidden af sanktionen "uden virkning".

LOV	Udbudsloven § 2 · Udbudsloven § 80 · Udbudsloven § 138	
PRAKSIS	**Klagenævnet for Udbud** · Rammeaftale om læssemaskiner erklæret uden virkning efter ulovlig direkte tildeling og ændring af grundlæggende elementer	25.09.2025
	Klagenævnet for Udbud · Annullation af tildelingsbeslutning efter uberettiget overgang til udbud med forhandling	16.05.2024
	Klagenævnet for Udbud · Udelukkelse fra udbud på grund af tidligere kontraktmisligholdelse og utilstrækkelig self-cleaning	28.04.2023
	Klagenævnet for Udbud · Afslag på opsættende virkning i sag om udelukkelse fra udbud grundet tidligere kontraktmisligholdelse	27.10.2022

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

Lov om Klagenævnet for Udbud § 12	stk. 2	Lov om Klagenævnet for Udbud § 17	stk. 1
Udbudsloven § 2	stk. 1	Udbudsloven § 80	
Udbudsloven § 137	stk. 1	Udbudsloven § 138	

MATERIALE Citerede afgørelser

32 afgørelser

EU-DOMSTOLEN · EUROPÆISK DOMSTOL 1

20.12.2017	Offentlige udbud: Vægtning af underkriterier og betingelser for erstatning for fortabt mulighed	C-677/15

KLAGENÆVNET FOR UDBUD · NÆVN / KLAGEINSTANS 31

27.11.2025	Afgørelse om opsættende virkning i sag om udbud af tolkerydelser til de danske regioner	25/10187
25.09.2025	Rammeaftale om læssemaskiner erklæret uden virkning efter ulovlig direkte tildeling og ændring af grundlæggende elementer	24/10982
11.09.2025	Fjernelse af revisionskrav (ISAE 3402) og ændring af bindingsperiode i udbud med forhandling – ingen opsættende virkning	25/07264
02.07.2025	Afvisning af tilbud på grund af uklar sidetalsbegrænsning i udbudsmateriale	25/04970
09.01.2025	Klage over overgang til udbud med forhandling og tildeling af rammeaftale afvist	23/12704
16.05.2024	Annullation af tildelingsbeslutning efter uberettiget overgang til udbud med forhandling	23/12074
15.05.2024	Direkte tildeling af kontrakt om pulke til Forsvaret i strid med annonceringspligt	23/05915
14.05.2024	Ulovlig direkte tildeling af midlertidig rammeaftale om vikarydelser	22/14569
10.04.2024	Direkte tildeling af kontrakter på COVID-19 selvtests var berettiget grundet pandemiens uforudsigelighed	22/14561
16.01.2024	Afgørelse om konditionsmæssighed af tilbud trods flere fejl i udbud af arbejdsbeklædning	23/08004
12.05.2023	Ulovlig direkte tildeling af kontrakt om dagligvarelevering på grund af forkert værdiansættelse	22/14556
11.05.2023	Annullering af tildeling af rammeaftale om computere på grund af ukonditionsmæssigt tilbud og uretmæssig fristforlængelse	22/14577
28.04.2023	Udelukkelse fra udbud på grund af tidligere kontraktmisligholdelse og utilstrækkelig self-cleaning	22/14557
25.04.2023	Direkte tildeling af rengøringskontrakt efter ophævelse var i strid med udbudsloven	22/14543
20.03.2023	Annullering af tildelingsbeslutning og økonomisk sanktion på grund af ukonditionsmæssigt tilbud	22/14588
27.10.2022	Afslag på opsættende virkning i sag om udelukkelse fra udbud grundet tidligere kontraktmisligholdelse	22/09946
24.06.2022	Annullering af tildelingsbeslutning for renseanlæg på grund af forbehold for grundlæggende elementer i vindende tilbud	21/04046
07.03.2022	Annullering af tildelingsbeslutninger på grund af uretmæssig brug af udbud med forhandling for håndværkerydelser	21/02695, 21/02964 og 21/02965
15.10.2021	Ændring af mindstekrav under udbudsproces førte til opsættende virkning	21/10576

06.01.2021	Ulovlig direkte tildeling af kontrakt om affaldsindsamling opretholdt af hensyn til almenvellet	19/07906
17.12.2020	Erstatning for positiv opfyldelsesinteresse efter ulovlig tildeling af vaskerikontrakt	20/06297
03.11.2020	Direkte tildeling af softwarekontrakt til Nationalt Genom Center var i strid med udbudsreglerne	19/06928
19.05.2020	Alsvognen I/S mod FynBus, Sydtrafik og Midttrafik: Ulovlig ændring af mindstekrav i rammeaftale om Flextrafik	20/04228
15.05.2020	Klage over afvisning af tilbud på vaskeløsning på grund af påstået manglende opfyldelse af mindstekrav	19/03311
20.12.2019	Klage over direkte tildeling af kontrakt om sårbehandlingsudstyr tillagt opsættende virkning	19/08892
10.10.2019	Klage over evalueringsmodel og uklarhed i udbudsmateriale ved nedrivningsentreprise afvist	19/05519
04.10.2019	Opsættende virkning ved ændring af udbudt rammeaftale før kontraktindgåelse	19/06803
13.06.2019	Klage over udbud af affaldsbeholdere: Vurdering af tilbuds konditionsmæssighed og evalueringskriterier	18/09804
09.02.2018	Annullation af tildelingsbeslutning for fødevareaftale grundet mangelfuld evalueringsmodel for pris og kvalitet	17/00127
26.06.2017	Overdragelse af rammeaftale efter konkurs anset for ulovlig direkte tildeling	17/00041
08.12.2009	Annullering af tildelingsbeslutning grundet uegnet og uigennemsigtig evalueringsmodel for printere og kopimaskiner	2009-0019364

20 PRAKSISOVERSIGT · ERHVERVSRET

Praksisoversigt over virksomheders samfundsansvar og bæredygtighedsrapportering (årsregnskabsloven § 99 a)

Fra frivillig »følg eller forklar«-redegørelse til ESRS-rapportering – anvendelsesområde, indfasning, verifikation og håndhævelse

Version 2 Opdateret 16. jul. 2026 16 afgørelser · 1997–2025 Læs online

INTRODUKTION

Årsregnskabslovens § 99 a har siden 2008 forpligtet de største danske virksomheder til at redegøre for deres samfundsansvar i ledelsesberetningen. Bestemmelsen er gået fra et rent nationalt oplysningskrav uden direktivmæssig baggrund, over NFRD-implementeringen i 2018, til en fuldt EU-harmoniseret bæredygtighedsrapportering efter Kommissionens ESRS-standarder ved CSRD-implementeringen i 2024 – for i 2025 at blive delvist sat på pause ved »stop-the-clock«-udskydelsen i den nye § 99 b. Egentlig domspraksis på selve CSR- og bæredygtighedsbestemmelserne er endnu ikke opstået; retsområdet styres derfor af forarbejderne, standarderne og Erhvervsstyrelsens regnskabskontrol, hvis praksis prøves af Erhvervsankenævnet. Denne oversigt kortlægger retsgrundlaget kronologisk og sammenfatter den ankenævnspraksis om påbud, tvungen revision og ledelsesansvar, der udgør den faktiske håndhævelsesramme om ledelsesberetningen.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Da § 99 a blev indført i 2008, havde kravet udtrykkeligt ingen direktivmæssig baggrund: det var et rent oplysningskrav efter »følg eller forklar«-princippet, og samfundsansvar forblev efter forarbejderne et frivilligt anliggende for virksomheden.

02 Med CSRD-implementeringen ved lov nr. 480 af 22. maj 2024 skiftede bestemmelsen karakter fra en fri redegørelse til en standardiseret bæredygtighedsrapportering, der skal afgives i overensstemmelse med Kommissionens europæiske standarder (ESRS).

03 Bæredygtighedsrapporteringen skal fremgå af et særskilt og tydeligt identificerbart afsnit i ledelsesberetningen; den hidtidige adgang til i stedet at placere redegørelsen i en supplerende beretning eller på virksomhedens hjemmeside er bortfaldet for de CSRD-omfattede virksomheder.

04 Fordi rapporteringen indgår i ledelsesberetningen, er den omfattet af årsregnskabslovens § 11, stk. 1, og skal derfor udgøre en retvisende – og efter forarbejderne afbalanceret – redegørelse.

05 Princippet om dobbelt væsentlighed indebærer, at hvert væsentlighedsperspektiv skal vurderes selvstændigt: en oplysning skal medtages, hvis den er væsentlig ud fra enten virksomhedens indvirkning på bæredygtighed, den finansielle påvirkning af virksomheden, eller begge.

06 Rapporteringen stiller krav til virksomhedens oplysninger – ikke direkte materielle krav til virksomhedens adfærd; forarbejderne understreger udtrykkeligt denne sondring.

07 Skadesklausulen i § 99 a, stk. 5, tillader kun undladelse i særlige tilfælde ved igangværende forhandlinger eller retstvister, undladelsen må ikke hindre en rimelig og afbalanceret forståelse, og selve undladelsen skal oplyses.

08 Erhvervsankenævnets praksis viser, at generelle konkurrencehensyn ikke kan bære en fravigelse af lovens oplysningskrav, når lovens egne betingelser for undtagelse ikke er opfyldt – og at en fonds vedtægt ikke kan tilsidesætte årsregnskabslovens materielle regler.

09 Erhvervsstyrelsens regnskabskontrol efter § 159 b, stk. 1, omfatter udtrykkeligt både taksonomiforordningen (nr. 12) og lov om uafhængige erklæringsudbydere (nr. 16).

10 Ved konstaterede fejl er reaktionerne påbud om ny årsrapport, påbud om supplerende/korrigerende information eller påtale; ved væsentlige overtrædelser vil virksomheden altid blive påbudt at ændre eller supplere allerede offentliggjort information.

11 Erhvervsankenævnet prøver hjemmel og faktum fuldt ud, men tilsidesætter ikke styrelsens skønsmæssige væsentlighedsvurdering uden konkret grundlag – mens en afgørelse truffet på et uoplyst grundlag hjemvises.

12 Væsentlige fejl i regnskabsaflæggelsen kan udløse tvungen revision efter § 135 a, også for kommende regnskabsår.

13 Hvert enkelt medlem af ledelsen har efter § 8 selvstændigt ansvar for årsrapporten – herunder udtrykkeligt for, at en eventuel erklæring om bæredygtighedsrapportering kan afgives, så årsrapporten kan godkendes i tide.

14 Indfasningen er udskudt to år for bølge 2 og 3: efter § 99 b får § 99 a først virkning for regnskabsår, der begynder 1. januar 2027 henholdsvis 1. januar 2028, mens 2018-affattelsen af § 99 a gælder i mellemtiden.

§ 1 Fra frivilligt samfundsansvar i 2008 til EU-harmoniseret bæredygtighedsrapportering

Årsregnskabsloven § 99 a har en usædvanlig lovgivningshistorie: bestemmelsen blev født som et rent nationalt initiativ uden direktivmæssig baggrund og er siden blevet overtaget og gennemgribende omskrevet af EU-retten.

Bestemmelsen blev indsat ved lov nr. 1403 af 27. december 2008 som udmøntning af regeringens handlingsplan for virksomheders samfundsansvar. De almindelige bemærkninger fastslår utvetydigt, at kravet ikke greb ind i virksomhedens frihed:

> *Lovforslaget ændrer ikke ved, at virksomheders samfundsansvar er et frivilligt anliggende. Virksomheden vælger selv, om og hvordan den ønsker at integrere ovennævnte hensyn i sin forretningsstrategi og sine aktiviteter. Oplysningskravet forpligter således ikke de omfattede virksomheder til at have en politik for samfundsansvar, ligesom der ikke stilles krav til, hvordan den enkelte virksomhed arbejder med samfundsansvar.*

Samfundsansvar blev defineret som det forhold, at virksomheden **frivilligt** integrerer hensyn til bl.a. menneskerettigheder, sociale forhold, miljø- og klimamæssige forhold samt bekæmpelse af korruption i sin forretningsstrategi – altså aktiviteter, som virksomheden netop ikke er forpligtet til efter lovgivningen. Kravet ramte efter forarbejderne ca. 1.100 virksomheder, og virksomheder, der havde tilsluttet sig FN's Global Compact eller UN PRI og offentliggjorde en fremskridtsrapport, kunne fritages helt.

Udviklingen siden har været en gradvis bevægelse fra frivillighed mod standardisering:

Ændring	Indhold
Lov nr. 1403 af 27. december 2008	§ 99 a indsættes: redegørelse for samfundsansvar efter »følg eller forklar«. Rent nationalt krav uden direktivbaggrund.
Ændring i 2012	Udtrykkelige krav om oplysning om politikker for menneskerettigheder og for reduktion af klimapåvirkning.
Lov nr. 1716 af 27. december 2018	Opfølgning på implementeringen af regnskabsdirektivet (2013/34/EU) og NFRD – den ikkefinansielle redegørelse. Denne affattelse er stadig i brug, jf. § 99 b.
Lov nr. 741 af 30. maj 2020	§ 99 d om redegørelse for dataetik indsættes.
Lov nr. 480 af 22. maj 2024	CSRD-implementering: § 99 a **nyaffattes** som bæredygtighedsrapportering efter ESRS. I kraft 1. juni 2024.
Lov om uafhængige erklæringsudbydere vedrørende bæredygtighedsrapportering (lov nr. 52 af 28. januar 2025)	Andre end godkendte revisorer kan afgive erklæring om bæredygtighedsrapportering.
Lov nr. 1636 af 16. december 2025	»Stop-the-clock«: § 99 b indsættes og udskyder virkningen to år for bølge 2 og 3.

Det materielle spring skete i 2024. Forarbejderne til nyaffattelsen beskriver, at bæredygtighedsrapporteringen medfører

> *væsentlige ændringer i omfang, form, detaljeringsgrad og måden, hvorpå bæredygtighedsoplysningerne skal offentliggøres. De nye krav adskiller sig væsentligt fra den praksis, der findes i dag, hvor der er meget få krav til selve udformningen og offentliggørelsen af bæredygtighedsrapporteringen.*

Samtidig blev revisors rolle skærpet: hvor de gældende regler alene krævede en udtalelse baseret på et såkaldt konsistenstjek, skal der efter CSRD afgives en egentlig erklæring med begrænset sikkerhed.

LOV `Årsregnskabsloven § 99a` `Årsregnskabsloven § 99b` `Årsregnskabsloven § 99d, stk. 1`

§ 2 Anvendelsesområdet: store virksomheder i regnskabsklasse C og D

Årsregnskabsloven er bygget op efter den såkaldte **byggeklodsmodel**, hvor kravene til den enkelte virksomhed primært afhænger af dens størrelse. Forarbejderne fra 2008 forklarer valget af anvendelsesområde:

> *Princippet i modellen er, at små virksomheder skal følge relativt få, generelle krav, mens store virksomheder skal følge flere og mere detaljerede krav. Baggrunden for dette er, at små virksomheder sædvanligvis har få regnskabsbrugere, hvorimod store virksomheder og virksomheder, som har værdipapirer optaget til handel på et reguleret marked i et EU/EØS-land, har en bred kreds af regnskabsbrugere med forskelligartede behov, herunder en større offentlig bevågenhed.*

Rapporteringspligten påhviler efter § 99 a, stk. 1 **store virksomheder**, jf. § 7, stk. 2, nr. 3 – dvs. virksomheder i regnskabsklasse C, der overskrider to af lovens tre størrelsesgrænser – samt virksomheder i regnskabsklasse D (børsnoterede virksomheder og statslige aktieselskaber), der uanset størrelse følger de strengeste regler. Bemærk at anvendelsesområdet ikke er begrænset til kapitalselskaber: årsregnskabsloven omfatter også erhvervsdrivende fonde og andelsselskaber, hvilket ifølge Erhvervsstyrelsen indebærer, at loven på dette punkt går videre end direktivets anvendelsesområde.

Regnskabsklasse C-virksomheder skal efter § 78 altid udarbejde en ledelsesberetning, og §§ 80-101 – herunder § 99 a – finder anvendelse med forrang for de generelle regler.

Størrelsesgrænserne er ikke statiske. CSRD-loven gennemførte samtidig Kommissionens delegerede direktiv (EU) 2023/2775 af 17. oktober 2023 om justering af størrelseskriterierne for mikrovirksomheder, små, mellemstore og store virksomheder og koncerner – en inflationstilpasning, der i sig selv flytter virksomheder ind og ud af pligten.

Alternative investeringsfonde er udtrykkeligt holdt uden for: § 99 a finder ikke anvendelse for en alternativ investeringsfond som defineret i § 3, stk. 1, nr. 1, i lov om forvaltere af alternative investeringsfonde m.v.

For de finansielle virksomheder, der ikke er omfattet af årsregnskabsloven, fastsættes de tilsvarende krav administrativt af Finanstilsynet. Det gælder § 150 i bekendtgørelse om finansielle rapporter for forsikringsselskaber og tværgående pensionskasser og § 160 i bekendtgørelse om finansielle rapporter for kreditinstitutter og fondsmæglerselskaber m.fl., der spejler § 99 a's rapporteringsområder næsten ordret. Denne parallelitet blev allerede forudsat i 2008, hvor forarbejderne bemærkede, at oplysningspligten for institutionelle investorer, investeringsforeninger og børsnoterede finansielle virksomheder ville blive fastsat af Finanstilsynet i bekendtgørelser.

LOV `Årsregnskabsloven § 7, stk. 2` `Årsregnskabsloven § 78` `Årsregnskabsloven § 99a, stk. 1`

§ 3 Indholdet: de otte rapporteringsområder og princippet om dobbelt væsentlighed

Efter § 99 a, stk. 1 skal store virksomheder i ledelsesberetningen medtage en bæredygtighedsrapportering i et **særskilt afsnit** med de oplysninger, der er nødvendige for at forstå virksomhedens indvirkning på bæredygtighedsspørgsmål, og hvordan bæredygtighedsspørgsmål påvirker virksomhedens udvikling, resultat og situation. Virksomheden skal tillige oplyse om den proces, den har gennemført for at identificere oplysningerne.

Dette er **princippet om dobbelt væsentlighed**. Forarbejderne til nyaffattelsen præciserer, at de to perspektiver ikke må blandes sammen:

> *Det findes relevant at sikre, at de to væsentlighedsperspektiver forstås og anvendes korrekt. Det bliver derfor med den foreslåede ændring af bestemmelsen præciseret, at virksomheder skal tage hensyn til hvert væsentlighedsperspektiv i sig selv og fremlægge oplysninger, der er væsentlige ud fra enten et af perspektiverne eller begge perspektiver.*

Kravet om et særskilt afsnit betyder ifølge forarbejderne, at rapporteringen skal fremgå i en egen sektion, f.eks. markeret med en relevant overskrift, og at den hidtidige mulighed for at placere redegørelsen i en supplerende beretning eller i en særskilt rapport på hjemmesiden ikke længere kan anvendes. Kravet er dog ikke til hinder for integreret rapportering, så længe det sker ved klare henvisninger til de konkrete afsnit.

Placeringen i ledelsesberetningen har en vigtig retlig konsekvens, som forarbejderne fremhæver:

> *Da bæredygtighedsrapporteringen skal indgå i ledelsesberetningen, vil den også være omfattet af de generelle krav til ledelsesberetningen i lovens § 11, stk. 1. Det vil medføre, at bæredygtighedsrapporteringen bliver omfattet af kravet om en retvisende redegørelse for de forhold, som beretningen omhandler, og at denne redegørelse skal være "afbalanceret".*

§ 11, stk. 1, 2. pkt. bestemmer netop, at ledelsesberetningen skal indeholde en retvisende redegørelse for de forhold, som beretningen omhandler. Bæredygtighedsrapporteringen er dermed underlagt den samme grundnorm som resten af ledelsesberetningen – og dermed også den samme regnskabskontrol.

§ 99 a, stk. 2 opregner otte rapporteringsområder, der gennemfører regnskabsdirektivets artikel 19a, stk. 2:

1. **Forretningsmodel og -strategi** – herunder modstandsdygtighed over for bæredygtighedsrisici, muligheder, planer for forenelighed med Parisaftalen og målet om klimaneutralitet senest i 2050, eksponering for kul-, olie- og gasrelaterede aktiviteter, hensyn til interessenter, og hvordan strategien er gennemført.
2. **Tidsfæstede bæredygtighedsmål** – herunder, hvor relevant, absolutte mål for reduktion af drivhusgasemission i hvert fald for 2030 og 2050, fremskridt, og om målene er baseret på videnskabelig dokumentation.
3. **Ledelsens rolle** samt dens ekspertise og færdigheder.
4. **Politikker** vedrørende bæredygtighedsspørgsmål.
5. **Incitamentsordninger** knyttet til bæredygtighedsspørgsmål – efter forarbejderne f.eks. bonusordninger eller aktiebaseret vederlæggelse.
6. **Due diligence, negative indvirkninger og afhjælpende tiltag** (litra a-c).
7. **Væsentligste risici og afhængigheder** samt risikostyringen.
8. **Indikatorer** relevante for nr. 1-7.

Oplysningerne skal efter § 99 a, stk. 3 omfatte kort-, mellem- og langsigtede horisonter, alt efter hvad der er relevant.

Et centralt fortolkningspunkt: forarbejderne understreger, at

> *de foreslåede regler vil stille krav til virksomhedens rapportering om bæredygtighedsspørgsmål og ikke direkte materielle krav, der regulerer virksomhedens adfærd.*

Sondringen mellem rapporteringspligt og adfærdspligt er afgørende for afgrænsningen mod due diligence-direktivet CSDDD, der derimod pålægger materielle pligter.

LOV Årsregnskabsloven § 11, stk. 1 Årsregnskabsloven § 99a, stk. 1-3

§ 4 Standarderne (ESRS) og de engelsksprogede internationale protokoller

Efter § 99 a, stk. 6 skal oplysningerne afgives i overensstemmelse med de for virksomheden til enhver tid relevante standarder for bæredygtighedsrapportering, som fastsat i regnskabsdirektivet, herunder i delegerede retsakter vedtaget i henhold hertil. Der er tale om en **dynamisk henvisning**: standarderne fastsættes af Kommissionen ved delegerede retsakter i medfør af regnskabsdirektivets artikel 29b, og de ændres uden national lovændring.

En særlig retskildemæssig konstruktion følger af stk. 6, 2. pkt. Henviser standarderne til internationale retningslinjer, protokoller eller lignende, er disse gældende, uanset at de ikke foreligger på dansk. Forarbejderne begrunder dette konkret:

> *De omhandlede retsakter, herunder henvisninger heri, vil rette sig mod store danske virksomheder og børsnoterede virksomheder, som forudsættes at have det fornødne kendskab til engelsk. De standarder, hvori der henvises til de omhandlede retningslinjer, protokoller eller lignende, vil ikke rette sig mod enkeltpersoner eller andre, som ikke kan forudsættes at have det fornødne sproglige kendskab til engelsk.*

Baggrunden for ikke at oversætte er ifølge forarbejderne, at en oversættelse vil kunne medføre risiko for fejl og regeldiskrepans. Det nævnte eksempel er **GHG-protokollen**, der er en internationalt anerkendt standard for opgørelse af CO_2-emissioner. Sådanne internationale retningslinjer vil, som en del af den delegerede retsakt, være bindende for virksomhedernes bæredygtighedsrapportering.

Hertil kommer samspillet med **taksonomiforordningen**. Efter artikel 8 i forordning (EU) 2020/852 skal omfattede virksomheder oplyse, hvordan og i hvilket omfang deres aktiviteter er forbundet med miljømæssigt bæredygtige økonomiske aktiviteter. Forarbejderne understreger, at § 99 a ikke udvider taksonomiforordningens eget anvendelsesområde – men de to regelsæt er praktisk sammenvævede, og en dattervirksomhed, hvis oplysninger medtages i modervirksomhedens konsoliderede bæredygtighedsrapportering, kan tillige undtages fra at rapportere efter artikel 8 ved at henvise til moderens rapportering.

At taksonomiforordningen ikke blot er et EU-anliggende, men indgår i den danske håndhævelse, fremgår direkte af § 159 b, stk. 1, nr. 12, der udtrykkeligt nævner forordning 2020/852 blandt de regelsæt, Erhvervsstyrelsens regnskabskontrol omfatter.

LOV Årsregnskabsloven § 99a, stk. 6 Årsregnskabsloven § 159b, stk. 1

§ 5 Værdikæden, due diligence og de væsentligste negative indvirkninger

Det mest indgribende nye element i CSRD-affattelsen er **værdikædeperspektivet**. Efter § 99 a, stk. 4 skal oplysningerne, hvor det er relevant, omfatte virksomhedens egne aktiviteter og dens værdikæde, herunder dens produkter og tjenesteydelser, dens forretningsforbindelser og dens leverandørkæde. Forarbejderne præciserer rækkevidden:

> *Oplysningerne vil skulle omfatte oplysninger vedrørende virksomhedens værdikæde både inden- og udenfor EU, hvis virksomhedens værdikæde strækker sig uden for EU.*

Efter § 99 a, stk. 2, nr. 6 skal virksomheden beskrive (a) de gennemførte due diligence-procedurer, (b) de væsentligste aktuelle eller potentielle negative indvirkninger i egne aktiviteter og værdikæden samt tiltag til at identificere og overvåge dem, og (c) tiltag for at forebygge, afbøde, afhjælpe eller standse indvirkningerne – og resultatet af tiltagene.

Forarbejderne forankrer indholdet af »væsentligste negative indvirkninger« i international soft law:

> *Ved aktuelle eller potentielle negative indvirkninger forstås særligt de mest betydelige indvirkninger relateret til virksomhedens aktiviteter, herunder alvoren af indvirkningen på mennesker eller miljøet, antallet af individer, der påvirkes eller kan blive påvirket, eller omfanget af skader på miljøet, og hvor let disse kan afhjælpes. Dette er i overensstemmelse med De Forenede Nationers vejledende principper for menneskerettigheder og erhvervsliv.*

Lovgiver var opmærksom på, at værdikædedata i praksis ikke altid kan fremskaffes. Der blev derfor indført en overgangsordning for de **tre første regnskabsår**, hvor virksomheden er forpligtet til at rapportere: foreligger ikke alle de fornødne oplysninger om værdikæden, skal virksomheden i stedet rapportere om (1) de bestræbelser, den gør sig for at fremskaffe oplysningerne, (2) grundene til, at ikke alle oplysninger er blevet fremskaffet, og (3) dens planer for fremskaffelse af oplysningerne i fremtiden. Ordningen er en anerkendelse af, at værdikædekravet reelt forudsætter en dataindsamling, der rækker langt ud over virksomhedens eget retlige herredømme.

Due diligence-rapporteringen efter § 99 a skal holdes ude fra de materielle due diligence-pligter i CSDDD – § 99 a, stk. 2, nr. 6, litra a, forudsætter netop, at rapporteringen sker »hvor det er relevant i tråd med anden lovgivning, som stiller krav til virksomheder om at gennemføre en due diligence-procedure«. Den transaktionsbaserede due diligence ved virksomhedsoverdragelse er en helt anden disciplin og behandles under due-diligence-virksomhedsoverdragelse.

LOV Årsregnskabsloven § 99a, stk. 2, 4

§ 6 Skadesklausulen i § 99 a, stk. 5 – og grænserne for at holde oplysninger tilbage

§ 99 a, stk. 5 viderefører den såkaldte skadesklausul – et »safe harbour«-princip, der allerede fandtes i den tidligere affattelse. Virksomheden kan **i særlige tilfælde** undlade at give oplysninger efter stk. 2-4, hvis offentliggørelse kan forventes at volde betydelig skade for virksomheden i forbindelse med igangværende forhandlinger eller retstvister.

Undtagelsen er snæver og ledsaget af to modgående værn:

- Undladelsen må ikke forhindre, at rapporteringen giver en **rimelig og afbalanceret** forståelse af virksomhedens udvikling, resultat og situation samt aktiviteternes påvirkning.

- Virksomheden **skal oplyse i rapporteringen**, at den har undladt at give oplysninger.

Forarbejderne definerer de to kvalifikationer: »Med rimelig forstås, at den er dækkende. Med afbalanceret forstås, at rapporteringen ikke må blive ensidig ved, at der udelades oplysninger, som er nødvendige for at give en retvisende beskrivelse af virksomheden.«

Der foreligger endnu ingen offentliggjort praksis om § 99 a, stk. 5, konkret. Erhvervsankenævnets almindelige praksis om undtagelser fra årsregnskabslovens oplysningskrav peger dog i en klar retning: **kommercielle hensyn bærer ikke i sig selv en fravigelse, når lovens egne betingelser ikke er opfyldt.**

I 01-209.523 af 2. maj 2002 gjorde et selskab gældende, at oplysning om nettoomsætningen ville give selskabets eneste europæiske konkurrent – organiseret som andelsselskab og derfor uden tilsvarende offentliggørelsespligt – en ensidig informationsmæssig fordel. Ankenævnet tiltrådte styrelsens afvisning. Styrelsen havde formuleret det principielt:

> *Styrelsen vil ikke kommentere det konkurrencemæssige aspekt, allerede fordi styrelsen ikke har adgang til at dispensere fra lovens krav, hvis størrelsesbetingelserne ikke er opfyldt.*

Undtagelsen forudsatte **både** at størrelsesbetingelserne var opfyldt **og** at der forelå et konkurrencemæssigt hensyn; da selskabet overskred størrelseskriterierne, var der allerede af den grund ikke adgang til fritagelse. Overført på § 99 a, stk. 5, understøtter kendelsen, at klausulen ikke kan påberåbes generelt eller strategisk: den kræver en konkret, dokumenteret sammenhæng med **igangværende** forhandlinger eller retstvister.

I samme retning peger 99-51.386 af 20. december 2000, hvor en erhvervsdrivende fond gjorde gældende, at dens fundats hjemlede afvigelse fra årsregnskabslovens værdiansættelsesregler, og at lovens metode ville give et *vildledende* billede. Ankenævnet fastslog, at undtagelsen for »fondes særlige forhold« alene sigter til bestemmelser, der ikke kan overføres til fonde på grund af deres retlige karakter – ikke til den enkelte fonds fundats. En virksomheds egen vurdering af, at lovens rapporteringsform er misvisende, er altså ikke i sig selv en fravigelsesgrund.

LOV	Årsregnskabsloven § 99a, stk. 5	
PRAKSIS	**Erhvervsankenævnet** · Selskab pligtig til at oplyse nettoomsætning i årsregnskab – konkurrencehensyn fritager ikke fra oplysningspligt	02.05.2002
	Erhvervsankenævnet · Erhvervsdrivende fond pålagt at følge årsregnskabslovens regler for værdiansættelse af aktier i datterselskab – obligationsbeholdning undtaget	20.12.2000

§ 7 Koncernrapportering, datterselskabsundtagelsen og offentliggørelse

Rapporteringspligten er bygget op om et koncernprincip: efter § 99 a, stk. 10 er det for virksomheder, der udarbejder konsolideret bæredygtighedsrapportering, tilstrækkeligt, at oplysningerne gives for koncernen som helhed, jf. dog § 128, stk. 4. Reglerne om koncernregnskab findes i §§ 109-112.

Datterselskabsundtagelsen i § 99 a, stk. 7 er kernen. En dattervirksomhed kan undlade at medtage oplysningerne, hvis modervirksomheden opfylder oplysningskravene i sin konsoliderede ledelsesberetning for den samlede koncern. Anvendes undtagelsen, skal dattervirksomhedens ledelsesberetning efter § 99 a, stk. 8 indeholde tre oplysninger:

1. Navn og hjemsted på den modervirksomhed, der rapporterer på koncernniveau.

2. URL-adresse til modervirksomhedens konsoliderede ledelsesberetning eller bæredygtighedsrapportering samt til erklæringen om bæredygtighedsrapportering, jf. § 135 c.
3. Oplysning om, at dattervirksomheden er undtaget fra stk. 1-6.

Efter forarbejderne er det en betingelse, at modervirksomhedens konsoliderede ledelsesberetning er offentliggjort **senest samtidig med**, at dattervirksomheden indsender sin ledelsesberetning.

For **tredjelandskoncerner** gælder en særlig overgangsordning i § 99 a, stk. 11, der gennemfører regnskabsdirektivets artikel 48i og gælder **indtil den 6. januar 2030**. En dattervirksomhed, hvis modervirksomhed har hjemsted uden for EU/EØS, er undtaget, hvis den er omfattet af en konsolideret bæredygtighedsrapportering udarbejdet af en anden dattervirksomhed inden for EU/EØS, som opfylder fire kumulative betingelser – herunder at rapporteringen er udarbejdet af den af koncernens EU/EØS-dattervirksomheder, der i mindst ét af de foregående fem regnskabsår på konsolideret grundlag havde **den største omsætning inden for EU/EØS**, og at den offentliggøres efter § 138. Er moderen etableret i tredjeland, skal dattervirksomheden efter § 99 a, stk. 9 desuden sammen med sin egen årsrapport indsende moderens konsoliderede bæredygtighedsrapportering og erklæring til Erhvervsstyrelsen.

Erhvervsdrivende fonde fik med § 99 a, stk. 12 en undtagelse, der ikke fandtes før. En moderfond, der benytter koncernregnskabsundtagelserne i § 111, stk. 2 eller stk. 3, er undtaget fra at udarbejde bæredygtighedsrapportering, hvis dattervirksomheden opfylder oplysningskravene. Forarbejderne begrunder det med, at disse koncernregnskabsundtagelser kun kan benyttes, hvis fonden selv kun i begrænset omfang udøver erhvervsaktiviteter – undtagelsen rammer altså kun fonde, der hverken direkte eller indirekte deltager i koncernens erhvervsaktiviteter.

Offentliggørelsen af den gamle redegørelse for samfundsansvar reguleres af bekendtgørelse om offentliggørelse af redegørelse for samfundsansvar efter årsregnskabsloven, der trådte i kraft 1. januar 2026 og har virkning for regnskabsår, der begynder 1. januar 2025 eller senere. Vælger virksomheden hjemmesideoffentliggørelse, skal URL-adressen oplyses i ledelsesberetningen, og redegørelsen skal være tilgængelig **i uændret form i mindst 5 år** – for børsnoterede virksomheder mindst 10 år, i overensstemmelse med § 26, stk. 4, i lov om kapitalmarkeder. Virksomheden er endda forpligtet til så vidt muligt at fastholde rådigheden over domænet i perioden. Bekendtgørelsens § 8 tillader fortsat rapportering efter internationale standarder – FN's Global Compact-fremskridtsrapport, UN PRI, GRI eller den nye VSME-standard.

LOV `Årsregnskabsloven § 99a, stk. 7-12` `Årsregnskabsloven § 111, stk. 2-3` `Årsregnskabsloven § 138`

§ 8 Den lempede SMV-rapportering efter § 107 e

Små og mellemstore virksomheder, der omfattes af § 99 a – i praksis fordi de er børsnoterede og dermed i regnskabsklasse D – kan efter § 107 e begrænse deres bæredygtighedsrapportering i overensstemmelse med Kommissionens SMV-standarder (fastsat ved delegerede retsakter i medfør af regnskabsdirektivets artikel 29c) til fem punkter:

1. En kort beskrivelse af virksomhedens forretningsmodel og -strategi.
2. En beskrivelse af virksomhedens politikker vedrørende bæredygtighedsspørgsmål.

3. Virksomhedens væsentligste aktuelle eller potentielle negative indvirkninger på bæredygtighedsspørgsmål og eventuelle tiltag for at identificere, overvåge, forebygge, afbøde eller afhjælpe disse.
4. De væsentligste risici for virksomheden vedrørende bæredygtighedsspørgsmål, og hvordan virksomheden håndterer dem.
5. Nøgleindikatorer nødvendige for oplysningerne i nr. 1-4.

Sammenlignet med § 99 a, stk. 2's otte områder bortfalder navnlig kravene om tidsfæstede klimamål med 2030- og 2050-horisont, ledelsens rolle og ekspertise, incitamentsordninger og den fulde due diligence-beskrivelse. Værdikæderapporteringen reduceres til de væsentligste negative indvirkninger.

Parallelt hermed står **VSME** – den frivillige standard for bæredygtighedsrapportering for små og mellemstore virksomheder, jf. Kommissionens henstilling (EU) 2025/1710 af 30. juli 2025. VSME er ikke bindende, men har fået praktisk retlig betydning i Danmark: rapportering efter VSME er udtrykkeligt optaget i § 8 i bekendtgørelse om offentliggørelse af redegørelse for samfundsansvar efter årsregnskabsloven som en af de internationale standarder, der kan træde i stedet for en særskilt redegørelse efter § 99 a – forudsat at alle de krævede oplysninger fremgår.

Dette blev bekræftet af Erhvervsministeriet under høringen over udskydelsesloven, hvor både FSR – danske revisorer og Forsikring & Pension efterspurgte klarhed. Ministeriet bekræftede i høringsnotatet, at VSME kan bruges som grundlag for redegørelsen for samfundsansvar via den eksisterende redegørelsesbekendtgørelse – men afviste ønsket om digital indberetning (XBRL) af frivillig VSME-rapportering.

LOV `Årsregnskabsloven § 99a, stk. 2` `Årsregnskabsloven § 107e`

§ 9 Verifikation: revisor eller uafhængig erklæringsudbyder

CSRD indførte et krav om, at bæredygtighedsrapporteringen forsynes med en **erklæring med begrænset sikkerhed**, jf. § 135 c. Det er et markant spring: efter de tidligere regler krævedes ifølge forarbejderne alene »en udtalelse baseret på et såkaldt konsistenstjek«.

Danmark udnyttede direktivets medlemsstatsoption og åbnede markedet ud over revisorstanden ved lov om uafhængige erklæringsudbydere vedrørende bæredygtighedsrapportering (lov nr. 52 af 28. januar 2025). Begrundelsen var konkurrenceretlig:

> *I forbindelse med evaluering af revisorloven i 2021 blev det konstateret, at der er en stor koncentration på det danske marked for revision af virksomheder af interesse for offentligheden [...] Det fremgår også af bæredygtighedsdirektivet, at der er en risiko for yderligere koncentration af revisionsmarkedet, som kan være en trussel for revisorernes uafhængighed og øgning af honorarerne.*

Loven åbner for, at faggrupper med f.eks. naturfaglige, samfundsvidenskabelige og teknisk videnskabelige kandidatuddannelser kan afgive erklæringer gennem en erklæringsudbyder **akkrediteret af Den Danske Akkrediteringsfond (DANAK)**. Erklæringer fra uafhængige udbydere er sidestillet med erklæringer afgivet af godkendte revisorer. Akkrediteringskravene bygger på ISO-standarder – navnlig DS/EN ISO/IEC 17029:2019 og DS/EN ISO 14065:2021 – suppleret af specificerede krav, herunder mindst 40 timers efteruddannelse over 3 år, hvoraf mindst 30 timer skal ligge inden for retlige krav og standarder for bæredygtighedserklæringer.

Disciplinæransvaret følger med: efter § 1 i bekendtgørelse om Revisornævnet behandler Revisornævnet nu også klager over, at **en verifikator** ved udførelsen af erklæringsopgaver om bæredygtighedsrapportering tilsidesætter de pligter, som stillingen medfører. Revisors selvstændige professions- og uafhængighedsansvar behandles nærmere under revisoransvar og revisionspaategning-forbehold-supplerende-oplysninger.

Udskydelsen i 2025 skabte et praktisk problem: en række virksomheder havde allerede valgt en bæredygtighedsrevisor i forventning om at skulle rapportere fra regnskabsåret 2025. § 99 b, stk. 5 løser det ved at bestemme, at **afregistrering** af den eller de valgte revisorer eller uafhængige erklæringsudbydere ikke kræver særskilt vedtagelse, når valget er sket før den 31. december 2025. Adgangen er tidsbegrænset: afregistrering kan ikke foretages efter førstkommende ordinære generalforsamling afholdt den 31. december 2025 eller senere. Denne overgangsordning fik enstemmig opbakning i høringen.

LOV Årsregnskabsloven § 99b, stk. 5 Årsregnskabsloven § 135c

§ 10 Håndhævelsen: Erhvervsstyrelsens regnskabskontrol efter § 159 b

Bæredygtighedsrapporteringen håndhæves ikke ved et selvstændigt sanktionsapparat, men gennem den almindelige **regnskabskontrol**. Efter § 159 b, stk. 1 gennemfører Erhvervsstyrelsen kontrol af modtagne årsrapporter med henblik på at kontrollere overholdelsen af en lang række regelsæt. To numre er direkte relevante her:

- **Nr. 12**: Rådets forordning nr. 2020/852/EU om fastlæggelse af en ramme til fremme af bæredygtige investeringer – dvs. taksonomiforordningen.
- **Nr. 16**: Lov om uafhængige erklæringsudbydere vedrørende bæredygtighedsrapportering.

Dertil kommer nr. 1 (årsregnskabsloven selv, herunder § 99 a) og nr. 17 om regler udstedt i medfør heraf. Taksonomioplysningerne og verifikationen er dermed udtrykkeligt underlagt styrelsens kontrol.

Reaktionsmulighederne er beskrevet i vejledning om virkningen af Finanstilsynets hhv. Erhvervsstyrelsens afgørelser om ændring af regnskabsinformation i års- og delårsrapporter i børsnoterede virksomheder-. Vejledningen opregner tre reaktionstyper:

Reaktion	Anvendelse	Revisorerklæring	Ny generalforsamling
Påbud om ny årsrapport	Fejlen er så omfattende, at hele rapporten skal udarbejdes på ny	Ja	Ja
Påbud om supplerende/korrigerende information	Tilstrækkeligt til at give investorer og øvrige regnskabsbrugere det rette beslutningsgrundlag	Ja	Efter bestyrelsens konkrete vurdering
Påtale	Virksomheden har frivilligt korrigeret, eller forholdet kan ikke bestå fremover	–	–

Vejledningen fastslår væsentlighedstærsklen klart:

> *Virksomheden vil altid blive påbudt at ændre eller supplere allerede offentliggjort finansiel information, hvis der er tale om væsentlige overtrædelser af regnskabsreglerne. Kun uvæsentlige, og dermed lovlige fravigelser, vil ikke medføre et påbud om snarest at give ny information til markedet.*

Fejl kan efter vejledningen bl.a. bestå i, at anvendt regnskabspraksis er i strid med reglerne, at der er sket forkert anvendelse af praksis, at der er anvendt fejlskøn, regnefejl – eller at **der i øvrigt mangler oplysninger**. Netop den sidste kategori er den relevante for en mangelfuld bæredygtighedsrapportering.

Vejledningen understreger tillige, at det generelt bør oplyses, at en ny årsrapport eller supplerende/korrigerende information offentliggøres som følge af påbud – uafhængigt af, om ledelsen er enig i afgørelsen. Er ledelsen uenig, kan den oplyse om uenigheden i årsrapporten.

LOV Årsregnskabsloven § 159b, stk. 1

§ 11 Erhvervsankenævnets prøvelse: hjemmel, faktum og væsentlighedsskøn

Erhvervsstyrelsens påbud kan indbringes for Erhvervsankenævnet. Der foreligger endnu ingen offentliggjort ankenævnspraksis om selve § 99 a, men nævnets praksis om påbud vedrørende årsrapporter og ledelsesberetninger tegner den ramme, en fremtidig CSR-sag vil blive prøvet i. Tre mønstre træder frem.

1. Manglende oplysninger i ledelsesberetningen udløser påbud. I 22/14127 af 16. maj 2023 stadfæstede nævnet et påbud om berigtigelse af årsrapporten på grund af manglende oplysning om virksomhedspant. Sagen er af principiel interesse her, fordi den blev afgjort netop med henvisning til § 11 sammenholdt med § 159 b, stk. 1 og § 161 – dvs. samme normkompleks, som bæredygtighedsrapporteringen nu er underlagt. Tilsvarende i 24/06816 af 20. februar 2025, hvor nævnet stadfæstede påbud om revision og ny årsrapport efter konstatering af væsentlige regnskabsfejl, ligeledes med § 11, stk. 1, § 159 b, stk. 1, og § 161, stk. 1, som ankerpunkter.

2. Styrelsens væsentlighedsskøn tilsidesættes ikke uden grundlag. I 23/13460 af 3. april 2024 fandt nævnet »ikke grundlag for at tilsidesætte styrelsens skønsmæssige vurdering af, at de konstaterede fejl er væsentlige«, og opretholdt både berigtigelsespåbuddet og påbuddet om **tvungen revision** efter § 135 a for regnskabsåret og de to følgende år. Samme mønster ses i 19/09056 af 4. marts 2021, 23/05088 af 30. oktober 2023 og 2015-14671 af 4. juli 2016, hvor påbud om omgjort årsrapport og obligatorisk revision blev stadfæstet. Også manglende formalia sanktioneres: i **20/12544** af 19. februar 2021 medførte manglende oplysning om fravalg af revision i den forudgående årsrapport, at selskabet skulle indsende et revideret regnskab.

3. Usikkerhed skal oplyses – ikke bruges som undskyldning for at udskyde. I 03-234.870 af 12. maj 2005 fastslog nævnet, at usikkerhed om værdiansættelsen af kapitalandele i et datterselskab er noget, der skal håndteres ved at **give oplysning herom i ledelsesberetningen** – ikke ved at udskyde indsendelsen. Styrelsen formulerede princippet skarpt:

> *Usikkerhed omkring opgørelsen af regnskabet berettiger heller ikke i sig selv til afgiftsfritagelse, uanset hvad grunden hertil måtte være. I så fald må der oplyses om usikkerheden i årsrapporten [...] Af hensyn til kreditorer og investorer er det netop særlig vigtigt, at årsrapporten offentliggøres rettidigt i denne situation.*

Dette princip harmonerer præcist med værdikædeovergangsordningen i CSRD-loven: kan data ikke fremskaffes, er svaret at **oplyse om manglen og om bestræbelserne** – ikke at udelade rapporteringen.

Regnskabskontrollen har også en offentlighedsdimension. I 2016-4118 af 29. november 2016 havde Erhvervsstyrelsen efter kontrol af en børsnoteret virksomheds årsrapport både offentliggjort afgørelsen og meddelt pressen aktindsigt – begrundet i den tungtvejende offentlige interesse, navnlig fordi selskabet havde udstedt erhvervsobligationer for knap 600 mio. kr. Ankenævnet afviste klagen som uaktuel, da offentliggørelsen og aktindsigten allerede var gennemført. Kendelsen illustrerer, at den praktiske sanktion ved regnskabskontrol i høj grad er **offentlighed** – en pointe, der får særlig vægt for bæredygtighedsoplysninger, hvis primære brugere efter CSRD-forarbejderne netop er investorer og civilsamfundets aktører.

LOV Årsregnskabsloven § 11, stk. 1 · Årsregnskabsloven § 135a · Årsregnskabsloven § 159b, stk. 1 · Årsregnskabsloven § 161, stk. 1

PRAKSIS

Erhvervsankenævnet · Stadfæstelse af påbud om revision og ny årsrapport for AA ApS efter konstatering af væsentlige regnskabsfejl	20.02.2025
Erhvervsankenævnet · Stadfæstelse af påbud om berigtigelse af årsrapport og tvungen revision for AA ApS grundet fejlbehæftet indregning af udviklingsprojekt	03.04.2024
Erhvervsankenævnet · Stadfæstelse af påbud om nedskrivningstest for aktiverede udviklingsprojekter	30.10.2023
Erhvervsankenævnet · Stadfæstelse af påbud om berigtigelse af årsrapport grundet manglende oplysning om virksomhedspant	16.05.2023
Erhvervsankenævnet · Stadfæstelse af påbud om berigtigelse af årsrapport vedrørende tilgodehavender og udskudte skatteaktiver	04.03.2021
Erhvervsankenævnet · Manglende oplysning om fravalg af revision i tidligere årsrapport medfører krav om revideret regnskab	19.02.2021
Erhvervsankenævnet · Afvisning af klage over regnskabskontrol og aktindsigt grundet manglende aktualitet	29.11.2016
Erhvervsankenævnet · Stadfæstelse af påbud om omgjort årsrapport og obligatorisk revision pga. manglende værdiansættelse af aktiver	04.07.2016
Erhvervsankenævnet · Afgiftsfritagelse nægtet for forsinket indsendelse af årsrapporter i koncernforbundne selskaber	12.05.2005

§ 12 Finanstilsynets regnskabskontrol og grænserne for tilsynets bevisgrundlag

For børsnoterede virksomheder omfattet af den finansielle lovgivning træder Finanstilsynet i Erhvervsstyrelsens sted. Vejledningen om reaktionstyper er fælles for de to myndigheder og benævner dem samlet »den relevante myndighed«. Finanstilsynets afgørelser behandles nærmere under finanstilsynets-afgoerelser.

To kendelser markerer grænserne for tilsynets kontrolbeføjelse – og de er lærerige for bæredygtighedsrapportering, hvor bedømmelsen i vidt omfang beror på skøn og på data, virksomheden selv leverer.

I **01-168.042** af 20. august 2002 ophævede Erhvervsankenævnet Finanstilsynets påtale af, at ledelsen og revisorerne i en bank havde aflagt og påtegnet et ikke-retvisende årsregnskab. Påtalen byggede på, at bankens hensættelsesniveau afveg med 9,7 mio. kr. fra det niveau, der fremgik af åbningsbalancen ved en efterfølgende

fusion, hvor det fortsættende selskabs strengere kreditpolitik blev lagt til grund. Ankenævnet ophævede påtalen, fordi tilsynet ikke selv havde gennemgået bankens aktiver. Kendelsen viser, at tilsynet ikke kan udlede en overtrædelse alene af, at en anden aktør efterfølgende anlægger et andet skøn – myndigheden skal selv tilvejebringe grundlaget.

I 24/03035 af 16. april 2025 hjemviste nævnet Finanstilsynets påbud om nedjustering af en domicilejendoms værdi, fordi tilsynet urigtigt havde lagt til grund, at grunden var frikøbt, og at et driftstilskud var bortfaldet. Nævnet udtalte:

> *Det betyder, at Finanstilsynet i afgørelsen af 22. februar 2024 har lagt oplysninger til grund, som ikke er korrekte, og som har en væsentlig materiel betydning for afgørelsen og har truffet en afgørelse på et uoplyst grundlag.*

Bemærkelsesværdigt anmodede tilsynet selv om hjemvisning. Kendelsen fastslår den forvaltningsretlige grundsætning, at officialprincippet gælder ubetinget også ved regnskabskontrol: et påbud, der hviler på urigtige faktiske forudsætninger med væsentlig materiel betydning, hjemvises – uanset at de urigtige oplysninger stammede fra virksomheden selv.

De materielle krav til finansielle virksomheders bæredygtighedsrapportering findes i regnskabsbekendtgørelserne. § 155 i bekendtgørelse om finansielle rapporter for kreditinstitutter og fondsmæglerselskaber m.fl. viderefører den gamle redegørelse for samfundsansvar med den samme frivillighedsdefinition som årsregnskabsloven, og bestemmer udtrykkeligt, at virksomheder, der medtager en bæredygtighedsrapportering, **ikke** tillige skal redegøre for samfundsansvar. Samme systematik findes i § 147 for forsikringsselskaber og tværgående pensionskasser.

LOV	Årsregnskabsloven § 159b, stk. 1	
PRAKSIS	**Erhvervsankenævnet** · Hjemvisning af påbud om værdiansættelse af domicilejendom grundet faktuelle fejl i Finanstilsynets beslutningsgrundlag	16.04.2025
	Erhvervsankenævnet · Finanstilsynets påtale om ikke-retvisende årsregnskab i B Bank ophævet – tilsynet havde ikke selv gennemgået bankens aktiver	20.08.2002

§ 13 Ledelsens ansvar for rapporteringen efter § 8

Ansvaret for bæredygtighedsrapporteringen er individuelt. Efter § 8, stk. 2 har **hvert enkelt medlem** af de ansvarlige ledelsesorganer ansvar for, at årsrapporten udarbejdes i overensstemmelse med lovgivningen – og bestemmelsen er ved CSRD-loven udvidet med en udtrykkelig pligt til ved udarbejdelsen at iagttage de for virksomheden gældende standarder, med direkte henvisning til **§ 99 a, stk. 6** og **§ 107 e**. ESRS-standarderne er dermed knyttet direkte til det personlige ledelsesansvar.

§ 8, stk. 3 er tilsvarende opdateret. Hvert enkelt ledelsesmedlem har ansvar for,

> 1. *at årsrapporten, hvis revision er krævet, kan revideres og godkendes i tide, og*
> 2. *at en eventuel erklæring om bæredygtighedsrapportering kan afgives, så årsrapporten kan godkendes i tide.*

Nr. 2 er ny og pålægger ledelsen en positiv tilrettelæggelsespligt over for erklæringsudbyderen – en pligt, der i praksis forudsætter, at datagrundlaget for ESRS-rapporteringen er på plads i god tid.

Erhvervsankenævnets praksis om ledelsesansvar for årsrapporten er restriktiv og illustrerer, hvor lidt der skal til for at ansvaret fastholdes. I 2009-0018545 af 18. august 2009 blev et »koncern-eksternt«

bestyrelsesmedlem pålagt afgift trods dokumenterede rykkere til den daglige ledelse; nævnet fandt, at hverken kommunikationsvanskeligheder eller manglende kendskab til styrelsens påkravsbreve udgjorde særlige omstændigheder. Tilsvarende i 2008-0018182 af 27. april 2009.

Ændringer i den eksterne rådgiverkæde fritager heller ikke. I 96-86.920 af 5. maj 1997 udtalte styrelsen – tiltrådt af nævnet – at forhold, som ikke i sig selv kan begrunde fritagelse, f.eks. er, at revisor ikke har kunnet nå at revidere regnskabet. Nævnet fritog dog **ét** bestyrelsesmedlem, der ikke havde haft nogen mulighed for at påvirke grundlaget for regnskabsudarbejdelsen. Grænsen for det individuelle ansvar går altså dér, hvor ledelsesmedlemmet reelt var uden indflydelsesmulighed.

Overført på bæredygtighedsrapportering betyder dette, at ledelsen næppe kan frigøre sig ved at henvise til, at ESRS-datagrundlaget eller erklæringsudbyderens arbejde ikke blev færdigt i tide. Det bredere bestyrelsesansvar behandles under bestyrelsesansvar, og kompetencefordelingen mellem selskabsorganerne under selskabsorganernes-kompetence-og-generalklausulen.

LOV	Årsregnskabsloven § 8, stk. 2-3 · Årsregnskabsloven § 99a, stk. 6 · Årsregnskabsloven § 107e	
PRAKSIS	**Erhvervsankenævnet** · Fastholdelse af afgift til bestyrelsesmedlem for for sent indsendt årsrapport trods interne samarbejdsvanskeligheder	18.08.2009
	Erhvervsankenævnet · Fastholdelse af ledelsesafgifter for for sent indsendt årsrapport trods påstand om manglende tidligere håndhævelse	27.04.2009
	Erhvervsankenævnet · Afgift for sen indsendelse af årsregnskab – tidligere bestyrelsesmedlem fritaget, øvrig ledelse ikke fritaget	05.05.1997

§ 14 Dataetikredegørelsen i § 99 d

Ved siden af bæredygtighedsrapporteringen står et selvstændigt dansk rapporteringskrav, der ikke har EU-retlig baggrund. § 99 d blev indsat ved lov nr. 741 af 30. maj 2020 og pålægger store virksomheder, som har en politik for dataetik, at supplere ledelsesberetningen med en redegørelse for politikken. Har virksomheden **ikke** en politik for dataetik, skal ledelsesberetningen indeholde en redegørelse med forklaring af baggrunden herfor.

Bestemmelsen er dermed konstrueret efter præcis det samme »følg eller forklar«-princip, som § 99 a hvilede på fra 2008 til 2024 – og den overlevede CSRD-reformen uændret. Koncernreglerne følger samme mønster: efter § 99 d, stk. 2 er det tilstrækkeligt, at oplysningerne gives for koncernen som helhed, og efter § 99 d, stk. 3 kan en dattervirksomhed undlade oplysningerne, hvis en modervirksomhed opfylder kravet – men skal da oplyse dette, herunder hvilken modervirksomhed der har medtaget redegørelsen, og hvor den er offentliggjort. Erhvervsstyrelsen kan efter § 99 d, stk. 4 fastsætte regler om hjemmesideoffentliggørelse og om revisors pligter i den forbindelse; det er sket ved redegørelsesbekendtgørelsen, der trådte i kraft 1. januar 2026 og afløste bekendtgørelse nr. 1088 af 31. maj 2021.

Revisors rolle er her et rent formalitetstjek. Efter § 5 i redegørelsesbekendtgørelsen skal revisor påse, at redegørelsen på hjemmesiden er korrekt benævnt og indeholder de foreskrevne oplysninger – ikke at indholdet er materielt rigtigt. Det er netop denne begrænsede kontrol, CSRD erstatter med en erklæring med begrænset sikkerhed for bæredygtighedsrapporteringens vedkommende.

Forholdet mellem § 99 d og CSRD har været omstridt. Under høringen over udskydelsesloven foreslog både Forsikring & Pension og andre, at virksomheder, der rapporterer om bæredygtighed, undtages fra dataetikkravet på grund af overlap med ESRS-standarderne. Erhvervsministeriet afviste forslaget i dette lovforslag, men

tilkendegav ifølge høringsnotatet, at spørgsmålet ville blive set på ved fremtidige tilpasninger. Overlappet består derfor indtil videre.

LOV Årsregnskabsloven § 99d, stk. 1-4

§ 15 »Stop-the-clock« og Omnibus: retstilstanden i 2026

Retsområdet er i 2026 kendetegnet ved et usædvanligt forhold: **en nyaffattet bestemmelse, der for hovedparten af de omfattede virksomheder endnu ikke er trådt i virkning, mens den ophævede affattelse fortsat gælder.**

Lov nr. 1636 af 16. december 2025 gennemfører »stop-the-clock«-direktivet (EU) 2025/794 af 14. april 2025 og indsætter § 99 b. Virkningstidspunkterne er nu:

Virksomhedsgruppe	§ 99 a får virkning for regnskabsår, der begynder	I mellemtiden gælder
Børsnoterede/statslige aktieselskaber med **over 500** ansatte (bølge 1)	Uændret – rapporterer allerede fra regnskabsåret 2024	§ 99 a (2024-affattelsen)
Store virksomheder i regnskabsklasse C, samt regnskabsklasse D med **500 eller færre** ansatte (bølge 2)	**1. januar 2027**, jf. § 99 b, stk. 1	§ 99 a som affattet ved lov nr. 1716 af 27. december 2018
Små og mellemstore virksomheder i regnskabsklasse D (bølge 3)	**1. januar 2028**, jf. § 99 b, stk. 2	§ 99 a som affattet ved lov nr. 1716 af 27. december 2018

Efter § 99 b, stk. 3 kan de udskudte virksomheder **frivilligt vælge** at rapportere efter § 99 a allerede for regnskabsår, der begynder før 1. januar 2028. Efter § 99 b, stk. 4 gælder reglerne tilsvarende for modervirksomheder, der aflægger koncernregnskab, og medarbejdertallet opgøres da for koncernen som helhed. Hertil kommer en bemyndigelse i § 99 a's afsluttende stykke, hvorefter erhvervsministeren kan fastsætte regler om, at rapporteringspligten ikke finder anvendelse for regnskabsår påbegyndt mellem 1. januar 2025 og 31. december 2026 – dog kun for virksomheder, som efter regnskabsdirektivet fra 1. januar 2027 ikke er omfattet af krav om bæredygtighedsrapportering.

Forarbejderne angiver formålet præcist:

> *Udskydelsen påvirker alene tidspunktet for, hvornår visse af de virksomheder, der er omfattet af krav om bæredygtighedsrapportering, skal begynde at rapportere fra og ikke indholdet af selve rapporteringen. Udskydelsen ændrer heller ikke på, hvilke virksomheder der skal rapportere om bæredygtighed.*

Baggrunden er politisk og konkurrencemæssig: Draghi-rapporten »The future of European competitiveness« fra september 2024, Kommissionens forenklingsomnibuspakke af 26. februar 2025, og nationalt »Aftale [...] om udskydelse af bæredygtighedsrapportering i to år for visse virksomheder« af 29. april 2025.

Høringen over lovforslaget (høring af 26. maj 2025) afdækkede en markant konflikt. Alle 10 høringssvar bakkede op om selve udskydelsen og afregistreringsordningen, men centrale erhvervsorganisationer kritiserede skarpt, at Danmark **fastholder** 2018-kravet om redegørelse for samfundsansvar i overgangsperioden. Dansk Industri, Finans Danmark og Forsikring & Pension betegnede det som overimplementering eller »gold-plating« og pegede på risiko for dobbeltrapportering og manglende europæisk level playing field. Erhvervsministeriet

fastholdt kravet med den begrundelse, at videreførelsen sikrer kontinuitet og giver regnskabsbrugerne indsigt. Ingen af de indholdsmæssige ønsker – fjernelse af § 99 a-kravet, hjemmel til førtidsimplementering eller undtagelse fra dataetikkravet – blev imødekommet. De eneste ændringer i det endelige lovforslag var en lovteknisk omstrukturering, rettelse af en henvisningsfejl i § 102, stk. 7 (fra § 99, stk. 3, til det korrekte § 99, stk. 2) og en tilføjelse om fondsmæglerselskaber – alle initieret af ministeriet selv.

Næste skridt er allerede undervejs. Forenklingsdirektivet (EU) 2026/470 af 24. februar 2026 ændrer bl.a. regnskabsdirektivet, CSRD og CSDDD. Erhvervsstyrelsens lovudkast af 2. juli 2026 beskriver konsekvensen i tal:

> *dansk kontekst betyder, at ca. 90 procent af de virksomheder, der ellers ville være omfattet af reglerne om bæredygtighedsrapportering, nu fritages. Det betyder, at anvendelsesområdet reduceres fra ca. 2.200 virksomheder til ca. 220 virksomheder inkl. finansielle virksomheder.*

Dertil kommer en forventet reduktion i de administrative byrder på 34 pct. for de tilbageværende ca. 220 virksomheder som følge af forenklingen af ESRS. Praksisoversigten hviler derfor på et retsgrundlag under aktiv ombygning; virkningsdatoerne i § 99 b bør altid kontrolleres mod den seneste lovbekendtgørelse.

LOV Årsregnskabsloven § 99b, stk. 1-4 Årsregnskabsloven § 99a

§ 16 Sammenfatning: et retsområde styret af forarbejder og regnskabskontrol

Bæredygtighedsrapportering efter § 99 a er et af de områder i dansk erhvervsret, hvor afstanden mellem reguleringens omfang og domspraksis er størst. Der findes endnu ingen offentliggjorte domme eller ankenævnskendelser, der tager stilling til, om en konkret redegørelse for samfundsansvar eller bæredygtighedsrapportering var tilstrækkelig. Det er ikke overraskende: kravet var fra 2008 til 2024 et rent »følg eller forklar«-krav, hvor en virksomhed uden politikker blot skulle oplyse dette – hvilket gør en overtrædelse svær at konstruere. Først med CSRD blev indholdet standardiseret og dermed efterprøveligt.

Retskildebilledet er derfor særegent:

- **Forarbejderne er styrende.** Der findes ingen anden autoritativ fortolkning af dobbelt væsentlighed, værdikædeafgrænsningen eller skadesklausulen end de specielle bemærkninger til lov nr. 480 af 22. maj 2024.
- **Standarderne er dynamiske og delvist engelsksprogede.** ESRS fastsættes ved delegerede retsakter, og de internationale protokoller, standarderne henviser til, er bindende, uanset at de ikke foreligger på dansk.
- **Håndhævelsen er indirekte.** Der er ingen særskilt sanktion for mangelfuld bæredygtighedsrapportering; den håndhæves gennem regnskabskontrollen efter § 159 b med de almindelige reaktionstyper – påbud om ny årsrapport, påbud om supplerende/korrigerende information eller påtale – og i sidste ende gennem offentliggørelse.

De retningslinjer, der kan udledes af den eksisterende ankenævnspraksis, er dog robuste og vil med stor sandsynlighed blive overført: manglende oplysninger i ledelsesberetningen udløser påbud, jf. 22/14127 og 24/06816; styrelsens væsentlighedsskøn står fast, medmindre det tilsidesættes konkret, jf. 23/13460;

kommercielle hensyn bærer ikke en fravigelse af lovens oplysningskrav, jf. 01-209.523; usikkerhed skal oplyses frem for at udskyde, jf. 03-234.870; og myndigheden skal selv oplyse sagen, jf. 24/03035.

To afgrænsninger bør holdes for øje. For det første regulerer § 99 a **rapportering**, ikke adfærd; materielle due diligence-pligter følger af CSDDD. For det andet er urigtige bæredygtighedsudsagn over for forbrugere og i B2B et markedsføringsretligt spørgsmål, der hører under groen-markedsfoering-greenwashing – ikke under regnskabskontrollen. Det er værd at bemærke, at CSRD-forarbejderne selv kobler de to: standardiseret bæredygtighedsdata giver ifølge lovgiver »øgede muligheder for at gøre op med greenwashing«.

Endelig gælder, at retsgrundlaget aktuelt er under hastig forandring. Med § 99 b er hovedparten af de omfattede virksomheder tilbage på 2018-reglerne indtil regnskabsåret 2027 henholdsvis 2028, og forenklingsdirektivet (EU) 2026/470 ventes at reducere kredsen fra ca. 2.200 til ca. 220 danske virksomheder. Enhver vurdering af en konkret virksomheds pligter skal derfor begynde med to spørgsmål: hvilken bølge tilhører virksomheden, og hvilken affattelse af § 99 a gælder for det pågældende regnskabsår?

LOV	Årsregnskabsloven § 99a · Årsregnskabsloven § 99b · Årsregnskabsloven § 159b, stk. 1	
PRAKSIS	**Erhvervsankenævnet** · Hjemvisning af påbud om værdiansættelse af domicilejendom grundet faktuelle fejl i Finanstilsynets beslutningsgrundlag	16.04.2025
	Erhvervsankenævnet · Stadfæstelse af påbud om revision og ny årsrapport for AA ApS efter konstatering af væsentlige regnskabsfejl	20.02.2025
	Erhvervsankenævnet · Stadfæstelse af påbud om berigtigelse af årsrapport og tvungen revision for AA ApS grundet fejlbehæftet indregning af udviklingsprojekt	03.04.2024
	Erhvervsankenævnet · Stadfæstelse af påbud om berigtigelse af årsrapport grundet manglende oplysning om virksomhedspant	16.05.2023
	Erhvervsankenævnet · Afgiftsfritagelse nægtet for forsinket indsendelse af årsrapporter i koncernforbundne selskaber	12.05.2005
	Erhvervsankenævnet · Selskab pligtig til at oplyse nettoomsætning i årsregnskab – konkurrencehensyn fritager ikke fra oplysningspligt	02.05.2002

REFERENCE Lovgrundlag

7 paragraffer

Årsregnskabsloven § 8	stk. 2-3	Årsregnskabsloven § 11	stk. 1
Årsregnskabsloven § 99a		Årsregnskabsloven § 99b	
Årsregnskabsloven § 99d	stk. 1	Årsregnskabsloven § 107e	
Årsregnskabsloven § 159b	stk. 1		

MATERIALE Citerede afgørelser

16 afgørelser

ERHVERVSANKENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 16

16.04.2025	Hjemvisning af påbud om værdiansættelse af domicilejendom grundet faktuelle fejl i Finanstilsynets beslutningsgrundlag	J.NR.: 24/03035

20.02.2025	Stadfæstelse af påbud om revision og ny årsrapport for AA ApS efter konstatering af væsentlige regnskabsfejl	24/06816
03.04.2024	Stadfæstelse af påbud om berigtigelse af årsrapport og tvungen revision for AA ApS grundet fejlbehæftet indregning af udviklingsprojekt	23/13460
30.10.2023	Stadfæstelse af påbud om nedskrivningstest for aktiverede udviklingsprojekter	23/05088
16.05.2023	Stadfæstelse af påbud om berigtigelse af årsrapport grundet manglende oplysning om virksomhedspant	22/14127
04.03.2021	Stadfæstelse af påbud om berigtigelse af årsrapport vedrørende tilgodehavender og udskudte skatteaktiver	19/09056
19.02.2021	Manglende oplysning om fravalg af revision i tidligere årsrapport medfører krav om revideret regnskab	20/12544
29.11.2016	Afvisning af klage over regnskabskontrol og aktindsigt grundet manglende aktualitet	2016-4118
04.07.2016	Stadfæstelse af påbud om omgjort årsrapport og obligatorisk revision pga. manglende værdiansættelse af aktiver	2015-14671
18.08.2009	Fastholdelse af afgift til bestyrelsesmedlem for for sent indsendt årsrapport trods interne samarbejdsvanskeligheder	2009-0018545
27.04.2009	Fastholdelse af ledelsesafgifter for for sent indsendt årsrapport trods påstand om manglende tidligere håndhævelse	2008-0018182
12.05.2005	Afgiftsfritagelse nægtet for forsinket indsendelse af årsrapporter i koncernforbundne selskaber	03-234.870
20.08.2002	Finanstilsynets påtale om ikke-retvisende årsregnskab i B Bank ophævet – tilsynet havde ikke selv gennemgået bankens aktiver	01-168.042
02.05.2002	Selskab pligtig til at oplyse nettoomsætning i årsregnskab – konkurrencehensyn fritager ikke fra oplysningspligt	01-209.523
20.12.2000	Erhvervsdrivende fond pålagt at følge årsregnskabslovens regler for værdiansættelse af aktier i datterselskab – obligationsbeholdning undtaget	99-51.386
05.05.1997	Afgift for sen indsendelse af årsregnskab – tidligere bestyrelsesmedlem fritaget, øvrig ledelse ikke fritaget	96-86.920

21 PRAKSISOVERSIGT · ERHVERVSRET

Praksisoversigt over virksomhedstilladelse til håndtering af euforiserende stoffer (forskning, lægemiddelfremstilling, apoteker)

Lægemiddelstyrelsens tilladelser, tilsyn og tilbagekaldelse efter lov om euforiserende stoffer

Version 2 Opdateret 6. sep. 2026 26 afgørelser · 2015-2026 Læs online

INTRODUKTION

Erhvervsmæssig håndtering af euforiserende stoffer hviler på et omvendt udgangspunkt: alt er forbudt, og kun den, der har en konkret tilladelse fra Lægemiddelstyrelsen, må fremstille, forhandle, ind- og udføre, opbevare eller anvende stofferne. Rammen udgøres af lov om euforiserende stoffer §§ 1-2 og bekendtgørelse om euforiserende stoffer, der opdeler tilladelserne efter aktivitetstype – forhandling, fremstilling, dyrkning, ind-/udførsel og "andre former for virksomhed" – og supplerer dem med krav om godkendt sagkyndig leder, vandelsvurdering, afsondrede lokaler, detaljeret regnskab og årlig indberetning. Praksis på området er overvejende forvaltningsretlig (tilladelser, vilkår, påbud og tilbagekaldelse), mens domstolspraksis især dukker op i grænsefeltet mod lægemiddelretten, hvor virksomheder er dømt eller frifundet for at have handlet uden fornøden tilladelse. EU-Domstolen har i en række afgørelser trukket grænsen mellem lægemiddelreguleringen og narkoprækursorforordningerne og fastslået, at prækursorreglerne alene regulerer den lovlige handel.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

01 Lovgivningen bygger på et generelt forbud med tilladelse som undtagelse: efter lov om euforiserende stoffer § 2, stk. 4, er ind- og udførsel, salg, køb, udlevering, modtagelse, fremstilling, forarbejdning og besiddelse forbudt for alle andre end apotekere og indehavere af særlig tilladelse.

02 Tilladelser er aktivitetsopdelte og adressebundne – en forhandlingstilladelse omfatter hverken ind- og udførsel eller ompakning og udvejning, medmindre det udtrykkeligt fremgår, og forhandling fra filialer kræver særskilt tilladelse.

03 Enhver virksomhed, laboratorium eller institution med tilladelse skal have en af virksomheden udpeget og af Lægemiddelstyrelsen godkendt leder, der fører stadigt tilsyn med personalet og iværksætter kontrolforanstaltninger mod uretmæssig fjernelse af stofferne.

04 Tilladelse til dyrkning af cannabis til medicinsk brug forudsætter en vandelsvurdering af ejer/direktør og den sikkerhedsansvarlige person, indhentet fra politiet, og udskiftning af disse personer udløser en ny vurdering, der kan få betydning for tilladelsens opretholdelse.

05 Ind- og udførsel af liste A-, B- og C-stoffer kræver ud over virksomhedstilladelsen et certifikat udstedt sag for sag for det enkelte vareparti; indførselscertifikatet gælder kun 4 måneder og kun for én samlet forsendelse.

06 Virksomheder må ikke oplagre større mængder end nødvendigt for den økonomiske drift – råstoflageret må ikke uden tilladelse overstige et halvt års forventet forbrug og aldrig et års behov.

07 Regnskabspligten er detaljeret og omfatter bl.a. afvigelser fra teoretisk udbytte, destruerede mængder og forbrug til analyse og forsøg; materialet skal opbevares i mindst 5 år, og lageropgørelse skal ske mindst kvartalsvis.

08 En tilladelse kan til enhver tid tilbagekaldes – navnlig ved tilsidesættelse af vilkår, manglende efterlevelse af påbud eller uforsigtighed og forsømmelighed – og Lægemiddelstyrelsen træffer samtidig bestemmelse om, hvad der skal ske med eksisterende beholdninger.

09 Tilbagekaldelse af en lovligt udstedt erhvervstilladelse er underlagt det forvaltningsretlige proportionalitetsprincip: jo mere intensivt indgrebet er, desto stærkere tilbagekaldelsesgrundlag kræves, og mindre indgribende midler skal overvejes først.

10 Lægemiddelstyrelsens afgørelser efter bekendtgørelsen kan påklages administrativt til Indenrigs- og Sundhedsministeriet, hvorefter de kan indbringes for domstolene.

11 Det påhviler virksomheden selv at afklare produktets retlige status før markedsføring; undladelse af at søge konkret vejledning hos Lægemiddelstyrelsen ved kendt regulatorisk tvivl er uagtsomt og udløser bøde og konfiskation.

12 Straffesanktionen rammer også juridiske personer, jf. lov om euforiserende stoffer § 3 a om strafansvar efter straffelovens 5. kapitel, og skærpes til straffelovens § 191, når forholdet har karakter af egentlig narkotikakriminalitet.

13 Bekendtgørelsen skal indeholde klar hjemmel for de tekniske forudsætninger, straf bygger på – mangler der hjemmel for målemetoden bag en grænseværdi, kan straf ikke pålægges.

14 Færdige lægemidler er som udgangspunkt undtaget fra EU's narkoprækursorforordninger, fordi de allerede er underlagt en sammenlignelig tilladelses- og kontrolordning efter lægemiddeldirektivet.

15 Prækursorforordningerne regulerer alene den lovlige handel; ulovlig besiddelse eller transport af registrerede stoffer falder uden for forordningernes anvendelsesområde og skal forfølges efter national narkotikalovgivning.

16 Cannabis' flytning fra liste A til liste B pr. 1. januar 2022 illustrerer, at en listeændring kan åbne nye lovlige anvendelser, men samtidig kræver konsekvensrettelser i de love, der henviser til den tidligere listeplacering.

§ 1 Forbudsprincippet og de to bemyndigelseslag i §§ 1 og 2

Lovens systematik er et generelt forbud med tilladelse som undtagelse, opdelt i to lag efter stoffets farlighed.

Efter lov om euforiserende stoffer § 1, stk. 1 kan ministeren bestemme, at stoffer, der frembyder *ganske særlig* fare, slet ikke må forefindes her i landet, "medmindre ministeren under ganske særlige omstændigheder og på nærmere af ham fastsatte vilkår meddeler tilladelse dertil". Bestemmelsen tilføjer udtrykkeligt, at "[e]n given tilladelse kan senere tilbagekaldes". Disse stoffer optages på liste A, og bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 2 gentager konstruktionen.

For de øvrige stoffer – liste B-E – gælder § 2, stk. 1, hvorefter stofferne "her i landet kun må anvendes i medicinsk eller videnskabeligt øjemed". Selve erhvervsadgangen ligger i § 2, stk. 2:

> *"Ind- og udførsel, salg, køb, udlevering, modtagelse, fremstilling, forarbejdning og besiddelse af disse stoffer er tilladt for apotekere og for personer eller firmaer, som af sundheds- og ældreministeren har fået særlig tilladelse dertil. Ministeren kan fastsætte almindelige begrænsninger med hensyn til de pågældendes virksomhed i så henseende og kan endvidere overfor enhver af de pågældende fastsætte særlige begrænsninger, ligesom han kan indskrænke eller tilbagekalde rettighederne med hensyn til stofferne."*

Alt andet er forbudt, jf. § 2, stk. 4. Adgangen til at fastsætte såvel *almindelige* som *særlige* begrænsninger og til at indskrænke eller tilbagekalde er dermed skrevet ind i selve hjemmelsbestemmelsen – det er den, der bærer bekendtgørelsens vilkårs- og tilbagekaldelsessystem.

Forarbejderne til den oprindelige lov fra 1955 forklarer, hvorfor købet, modtagelsen og besiddelsen blev inddraget:

> *"Købet, modtagelsen og besiddelsen betragtes kun som berettiget, hvis vedkommende som apoteker eller i kraft af en særlig tilladelse har ret til at modtage stofferne, eller hvis han modtager dem i henhold til en efter apotekerloven lovlig recept eller rekvisition […]"*

Denne konstruktion – tilladelsen som eneste legitimationsgrundlag i den erhvervsmæssige kæde – er stadig bærende for hele bekendtgørelsens opbygning. En parallel systematik findes i § 2 a, hvorefter §§ 1 og 2 finder tilsvarende anvendelse på stoffer, der kan omdannes til stoffer med euforiserende egenskaber.

Afgrænsning: denne oversigt behandler ikke selve proceduren for at optage eller flytte et stof på listerne, jf. klassificering-af-euforiserende-stoffer.

LOV `Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 2` `Lov om euforiserende stoffer § 1, stk. 1` `Lov om euforiserende stoffer § 2, stk. 1-4` `Lov om euforiserende stoffer § 2a`

§ 2 Tilladelseskategorierne: hvem må hvad efter bekendtgørelsen

Bekendtgørelsen opererer ikke med én samlet "virksomhedstilladelse", men med et sæt aktivitetsbestemte tilladelser. § 3 fastslår rammen: euforiserende midler må kun anvendes i medicinsk eller videnskabeligt øjemed, og Lægemiddelstyrelsen påser, at dyrkning, fremstilling og indførsel ikke sker i større omfang end fornødent til disse formål og til udførsel, samt at de traktatmæssige forpligtelser overholdes.

Aktivitet	Hjemmel	Hvem kan få tilladelse

Forhandling (engros/detail)	§ 8, stk. 1	Apoteker og sygehusapoteker uden særskilt tilladelse; personer og virksomheder med Lægemiddelstyrelsens tilladelse
Indførsel af liste A-, B- og C-midler	§ 9, stk. 1	Personer, virksomheder, laboratorier og institutioner med tilladelse + apoteker
Udførsel af liste A-, B- og C-midler	§ 10, stk. 1	Samme kreds
Fremstilling/omdannelse af liste A-, B- og C-stoffer	§ 15, stk. 1	Personer og virksomheder med tilladelse
Fremstilling af tilberedninger, udvejning og ompakning	§ 19, stk. 1	Personer og virksomheder med tilladelse + apoteker og dispenserende dyrlæger
Dyrkning af cannabis til medicinsk/farmaceutisk brug	§ 16, stk. 1	Personer og virksomheder med tilladelse på nærmere angivne arealer
Fremstilling m.v. af liste D- og E-stoffer	§ 23	Personer og virksomheder med tilladelse
"Andre former for virksomhed"	§ 26, stk. 1	Personer, virksomheder, laboratorier m.v. med tilladelse

Modtagelses- og besiddelsesretten er selvstændigt reguleret i § 6, stk. 1, der opregner syv kategorier – recept-/rekvisitionsmodtagere, patienter i behandling, statens naturvidenskabelige, lægevidenskabelige og tekniske laboratorier, statens og kommunernes klinisk-kemiske laboratorier, øvrige laboratorier og institutioner med tilladelse, apoteker samt personer og virksomheder med virksomhedstilladelse.

To begrænsninger i § 8, stk. 2 og 3 er praktisk vigtige og overses ofte:

- Medmindre andet udtrykkeligt fremgår, omfatter en forhandlingstilladelse **kun** forhandling i ubrudte originalpakninger, der skal videresælges i den emballage, de er modtaget i – uden ompakning eller udvejning. Ompakning og udvejning kræver særskilt tilladelse efter § 19.
- Medmindre andet fremgår, omfatter tilladelsen **ikke** ind- og udførsel, og den er begrænset til den adresse, der er anført i tilladelsen. Forhandling fra filialer kræver særlig tilladelse og må kun ske i den ubrudte emballage modtaget fra hovedoplaget.

Endelig skal den, der udleverer euforiserende midler til en virksomhed med tilladelse, efter § 5, stk. 4 selv sikre sig, at modtagerens tilladelse faktisk omfatter de pågældende midler. Kontrolpligten løber altså i begge ender af leverancekæden.

LOV `Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 3`
`Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 5, stk. 4`
`Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 6, stk. 1`
`Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 8, stk. 1-3`
`Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 26, stk. 1`

§ 3 Den godkendte leder, vandelsvurdering, lokaler og lagerlofter

Tilladelsen er personbundet i den forstand, at den forudsætter en ledelsesfigur, Lægemiddelstyrelsen har godkendt. § 28 er kategorisk:

> *"Virksomheder, laboratorier og institutioner, der har Lægemiddelstyrelsens tilladelse til virksomhed med euforiserende stoffer, skal have en hertil af virksomheden udpeget og af Lægemiddelstyrelsen godkendt leder."*

For fremstilling udmøntes det i § 15, stk. 2-5: arbejdet skal foregå i lokaler afsondret fra anden fabrikation, uvedkommende må kun færdes der under behørig ledsagelse, arbejdet skal forestås af den godkendte sagkyndige leder, og lederen skal føre **stadigt** tilsyn med personalet, iværksætte kontrolforanstaltninger mod uretmæssig fjernelse og på forlangende uopholdeligt oplyse navne og adresser på alle beskæftigede. Samme konstruktion gælder for tilberedninger og ompakning efter § 19, stk. 2 og for dyrkning efter § 16, stk. 4-5, hvor funktionen hedder "sikkerhedsansvarlig person".

For cannabisdyrkning suppleres kravene af en egentlig vandelsprøve. § 17 bestemmer, at tilladelse efter § 16 kun meddeles efter en undersøgelse af ejerens eller direktørens og den sikkerhedsansvarlige persons personlige forhold og hidtidige vandel, at oplysningerne indhentes fra politiet, og at udskiftning af de pågældende udløser en ny vurdering, hvis resultat "kan have betydning for virksomhedens fortsatte tilladelse". En parallel – og udtrykkeligt tilbagekaldelseshjemlet – bestemmelse findes i bekendtgørelse om cannabisbulk og cannabisudgangsprodukter § 35, hvor stk. 4 giver Lægemiddelstyrelsen adgang til "til enhver tid" at tilbagekalde en tilladelse, hvis der fremkommer vandelsoplysninger, som gør det betænkeligt at opretholde den.

Hertil kommer to former for kvantitativ begrænsning, som gør tilladelsen til et løbende kapacitetsloft snarere end en engangsgodkendelse:

- **Beholdningsloft:** efter § 7, stk. 1 må hverken apoteker, laboratorier, institutioner eller virksomheder med tilladelse opbevare større beholdninger end påkrævet. Midlerne skal opbevares forsvarligt, utilgængeligt for uvedkommende og adskilt fra nærings- og nydelsesmidler, jf. § 7, stk. 3.
- **Råstofloft:** efter § 15, stk. 6 må råstoflageret ikke uden særskilt tilladelse overstige virksomhedens forventede forbrug i det følgende halve år og "må aldrig overstige et års behov". Tilsvarende for dyrkning i § 16, stk. 6, hvor antallet af planter og lageret af droger og tilberedninger er underlagt samme loft.

Endelig fastsætter § 15, stk. 7 og § 16, stk. 8, at Lægemiddelstyrelsen "fastsætter nærmere vilkår i de enkelte tilladelser" – det er i disse individuelle vilkår, den praktiske regulering af den enkelte virksomhed reelt ligger, og det er tilsidesættelse af dem, der efter § 27 er den primære tilbagekaldelsesgrund.

LOV Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 7, stk. 1-4
Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 15, stk. 2-7
Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 16, stk. 4-8 Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 17
Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 28

§ 4 Forskning og videnskabelig anvendelse – undtagelser og tilladelseskrav

Forskningsmiljøernes adgang følger ikke af én enkelt "forskningstilladelse", men af et sæt sammenhængende undtagelser og tilladelseskrav spredt over bekendtgørelsen. Sondringen går mellem **statens** naturvidenskabelige, lægevidenskabelige og tekniske laboratorier og institutioner på den ene side og alle øvrige forskningsaktører på den anden.

For statens laboratorier og institutioner gælder:

- De kan efter § 6, stk. 1, nr. 3 modtage og besidde euforiserende midler i henhold til en skriftlig rekvisition udfærdiget af lederen med henblik på anvendelse i videnskabeligt øjemed. Statens og kommunernes laboratorier kan tilsvarende rekvirere til klinisk-kemisk brug efter nr. 4.
- De er efter § 26, stk. 2 undtaget fra kravet om tilladelse til "andre former for virksomhed", når anvendelsen falder inden for institutionens naturlige virksomhedsområde.
- De er efter § 15, stk. 8 og § 23, stk. 3 undtaget fra tilladelseskravet ved fremstilling og omdannelse til videnskabeligt formål, og efter § 16, stk. 10 fra reglerne om cannabisdyrkning, når dyrkningen sker til videnskabelige og ikke-erhvervsmæssige formål.

For alle andre – private laboratorier, kontraktforskning, hospitalsafdelinger uden for statens institutionskreds, analyselaboratorier – kræves derimod tilladelse:

- Modtagelse og besiddelse forudsætter tilladelse efter § 6, stk. 1, nr. 5 "på de i tilladelsen angivne vilkår".
- Udlevering til videnskabelig brug må efter § 5, stk. 3 kun ske fra apoteker eller fra personer og virksomheder med Lægemiddelstyrelsens tilladelse hertil.
- Selve aktiviteten kræver tilladelse efter § 26, stk. 1, hvis den ikke allerede er dækket af en fremstillings-, forhandlings- eller ind-/udførselstilladelse.

Særligt vigtigt for udviklingsprojekter er § 18, der udstrækker fremstillings-, dyrknings- og vandelsreglerne i §§ 15-17 til også at gælde **forsøg** med fremstilling, dyrkning eller omdannelse. Et pilotforsøg i laboratorieskala er altså underlagt samme krav til afsondrede lokaler, godkendt leder og lagerlofter som fuldskalaproduktion. Tilsvarende følger af § 23, stk. 2 for liste D- og E-stoffer.

Endelig kræver udlevering til klinisk gennemprøvning, herunder som lægemiddelprøver, særskilt tilladelse fra Lægemiddelstyrelsen efter § 5, stk. 5 – et krav, der ligger ved siden af og ikke i stedet for de forsøgsretlige godkendelser.

Forskningsregnskabet er også specifikt: efter § 20, stk. 2, nr. 7 skal forbrug til analytisk formål og forsøg registreres med art, mængde og dato for hvert enkelt forbrug samt "en almindelig identificerende beskrivelse af den analyse eller det forsøg", stoffet har været anvendt til.

LOV `Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 5, stk. 3, 5` `Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 6, stk. 1` `Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 18` `Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 20, stk. 2` `Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 26, stk. 1-2`

§ 5 Import- og eksportcertifikater sag for sag

Ud over virksomhedstilladelsen kræver hver enkelt grænseoverskridende forsendelse af liste A-, B- og C-midler et selvstændigt certifikat. Systemet er den nationale udmøntning af Enkeltkonventionen af 1961 og 1971-konventionen om psykotrope stoffer, jf. § 3, stk. 2, hvorefter Lægemiddelstyrelsen påser overholdelsen af de traktatmæssige forpligtelser.

Indførsel. Efter § 9, stk. 2 må indførsel kun finde sted, når Lægemiddelstyrelsen "i hvert enkelt tilfælde har udstedt et indførselscertifikat for det pågældende vareparti". Ansøgningen skal indeholde sælgerens navn og bopæl, varens art og mængde samt en erklæring om, hvortil varen agtes anvendt, jf. stk. 3. Forsendelsen skal

adresseres til den i certifikatet anførte indførselsberettigede på den anførte adresse – og adressen "må ikke være angivet ved en postboks, en bank eller lignende", jf. stk. 5. Certifikatet udløber 4 måneder fra udstedelsen, medmindre gyldigheden forlænges, og det giver **ikke** adgang til at indføre partiet i flere forsendelser, jf. stk. 9-10. Importøren skal omgående efter modtagelsen returnere en påtegnet genpart til styrelsen.

Udførsel. Efter § 10, stk. 2 kræves ligeledes et udførselscertifikat for hvert vareparti. Ved eksport til lande uden for EØS skal certifikatet forelægges told- og skattemyndighederne, jf. stk. 3. Ansøgningen skal indeholde køberens navn og bopæl – heller ikke her må adressen være en postboks eller bank – og hvis indførselslandet kræver særlig tilladelse, skal ansøgningen ledsages af det udenlandske indførselscertifikat, jf. stk. 4. Lægemiddelstyrelsen underretter myndigheden i indførselslandet om udstedelsen og igen, hvis det faktisk udførte parti afviger i størrelse. Ubenyttede certifikater skal meddeles skriftligt, senest når gyldigheden udløber.

Transit og omdestinering. § 11 regulerer transit gennem dansk territorium, og § 12 giver mulighed for at få udstedt et omdestinationscertifikat, der betragtes som et udførselscertifikat. Efter § 13 er det forbudt at oplægge liste A-, B- og C-midler på frilager, privat transitoplag og privat pakhusoplag, og forsendelser under transit må ikke undergå processer, der ændrer deres natur eller indpakning, medmindre Lægemiddelstyrelsen tillader ompakning.

Liste D og E. For de mindre farlige psykotrope stoffer er ordningen lempeligere. Efter § 22, stk. 2-4 finder §§ 9 og 10 anvendelse med den modifikation, at kravet om udførselscertifikat kun gælder, hvor udførselslandet selv kræver det, og at det ved transit er tilstrækkeligt, at forsendelsen ledsages af en eksportdeklaration. Ordningen gælder ikke medicinkister i skibe, nødhjælpskasser i luftfartøjer eller forsendelser mellem Færøerne/Grønland og den øvrige del af riget, jf. § 22, stk. 5.

LOV `Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 9, stk. 1-10`
`Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 10, stk. 1-9` `Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 11`
`Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 12` `Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 13`
`Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 22, stk. 1-5`

§ 6 Regnskab, lageropgørelse, kvartals- og årsindberetning

Dokumentationskravene er den løbende compliance-byrde, tilladelsen udløser, og de er markant mere detaljerede end almindelige bogføringskrav.

Efter § 20, stk. 2 skal virksomheder, laboratorier og institutioner med tilladelse til liste A-, B- og C-midler føre regnskab, hvoraf 13 punkter "til enhver tid umiddelbart" skal fremgå – herunder indkøb med fakturahenvisning og indførselscertifikatnummer, salg og udførsel, forbrug til tilberedninger, **afvigelser fra det teoretiske udbytte** ved fremstilling, påfyldning, udvejning og udstykning, forbrug til analytisk formål og forsøg, destruerede mængder, omdannede mængder, fremstillede eller dyrkede mængder samt lageret specificeret på stof, halvfabrikata, færdig tilberedning og salgspakninger.

Dertil kommer:

- **Opbevaringspligt i 5 år** for regnskaber og øvrige dokumenter, jf. § 20, stk. 4 og – for liste D og E – § 24, stk. 5.
- **Lageropgørelse mindst kvartalsvis**, jf. § 20, stk. 5.

- **Selvstændigt filialregnskab**, jf. § 20, stk. 3, som dog medtages i hovedoplagets regnskab ved den årlige indberetning, jf. § 21, stk. 4.
- **Årlig indberetning inden udgangen af januar** på blanketter udarbejdet af Lægemiddelstyrelsen, jf. § 21, stk. 3 for liste A-C og § 25, stk. 1 for liste D-E. Apoteker, der har ind- eller udført, indberetter efter § 21, stk. 2 og § 25, stk. 3.
- **Kvartalsindberetning inden 14 dage** for fremstillere og dyrkere, jf. § 21, stk. 5, med angivelse af indkøbt, fremstillet, plantet, sået eller indhøstet mængde af råstoffer og planter – og for råstoffer, hvoraf der kan udvindes morfin, kokain, tetrahydrocannabinol eller ecgonin, tillige procentdelen bestemt efter en af Lægemiddelstyrelsen godkendt metode.

Det er denne kvartalsrapportering af udvindingspotentiale, der leverer datagrundlaget for Danmarks statistikforpligtelser over for de internationale kontrolorganer.

Apotekernes særlige regnskabspligt for omsætning og lagerhold følger af bekendtgørelse om apotekers og sygehusapotekers regnskab med omsætning og lagerhold af euforiserende stoffer, der efter § 2 omfatter forhandling inden for Danmarks grænser og forsendelser mellem Danmark og Færøerne eller Grønland.

Destruktion er ikke en fri disposition: efter § 14 må destruktion af liste A-, B- og C-midler hos laboratorier, institutioner, personer og virksomheder med tilladelse kun ske **efter godkendelse af Lægemiddelstyrelsen og under dennes kontrol**. Det er den bestemmelse, der bliver aktuel, når et projekt afsluttes, eller når et stof får ændret listestatus og restlageret skal afvikles.

Dispensation fra en række af disse krav – konkret § 19, stk. 3, § 21 og § 25 – kan meddeles af Lægemiddelstyrelsen, mens dispensation fra bekendtgørelsens øvrige bestemmelser hører under Indenrigs- og Sundhedsministeriet, jf. § 31.

LOV Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 14
Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 20, stk. 2-5
Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 21, stk. 1-5
Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 24, stk. 2-5
Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 25, stk. 1-3
Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 31

§ 7 Apotekernes stilling: ekspedition, opbevaring og kontrolkrav

Apoteker og sygehusapoteker indtager en særstilling: de er efter § 5, stk. 1 berettigede til at udlevere euforiserende midler til medicinsk brug uden særskilt virksomhedstilladelse, og efter § 5, stk. 3 også til videnskabelig brug. De er tillige indførsels- og udførselsberettigede efter §§ 9-10, dog stadig med krav om certifikat i det enkelte tilfælde.

Til gengæld er de underlagt de apotekerretlige opbevarings- og driftsregler, jf. § 7, stk. 2, samt et selvstændigt tilsyn: efter § 29, stk. 1 fører Lægemiddelstyrelsen tilsyn med apotekernes virksomhed med euforiserende midler, mens Fødevarestyrelsen efter § 29, stk. 2 fører tilsyn med dyrlægers.

Emballerings- og mærkningskravene i § 5, stk. 6 og forseglingskravet i § 19, stk. 3 – pakninger skal være lukket, så brud let ses – er udtryk for det samme sporbarhedshensyn, der bærer regnskabsreglerne.

På ekspeditionssiden er der udviklet en praksis, der behandler euforiserende lægemidler som risikolægemidler med skærpede kontrolkrav. I **26SFP47** kritiserede Styrelsen for Patientklager et apotek, fordi det ved manuel erstatning af et udgået morfinpræparat udleverede depottabletter i stedet for almindelige tabletter. Styrelsen lagde vægt på, at morfin er et risikolægemiddel, der kræver særlig og ekstra kontrol, eksempelvis dobbeltkontrol, jf. 26SFP47.

I ordinationsleddet er kravet om personligt fremmøde ved afhængighedsskabende lægemidler tilsvarende fast. I 23SFP76 fandt Styrelsen for Patientklager ikke grundlag for kritik af en lægeklinik, der havde afvist at ordinere et afhængighedsskabende smertestillende lægemiddel telefonisk – patientens tidligere misbrug var en skærpende, men ikke afgørende, omstændighed, da ordination af afhængighedsskabende lægemidler under alle omstændigheder kræver personligt fremmøde.

Den administrative fortolkningsramme findes i Vejledning om ordination af afhængighedsskabende lægemidler, hvis afsnit 2.4 fastslår, at lægens beholdning "skal indskrænkes til det mindst mulige og skal opbevares forsvarligt og utilgængeligt for uvedkommende", og udtrykkeligt henviser videre til receptbekendtgørelsen og bekendtgørelse om euforiserende stoffer. På det lukkede område findes tilsvarende krav i Vejledning om håndtering af lægemidler i kriminalforsorgens institutioner, hvis afsnit 3.3.3 kræver, at lægemidler med stoffer omfattet af liste A og B opbevares fysisk adskilt fra øvrige lægemidler i medicinskabet.

Endelig kan misbrug hos den enkelte sundhedsperson udløse indgreb i autorisationen. I 24TS09 stadfæstede Ankenævnet for Tilsynsafgørelser en midlertidig fratagelse af autorisation ved begrundet mistanke om misbrug af et afhængighedsskabende præparat – også over for en indsigelse om, at indgrebet var uproportionalt.

LOV Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 5, stk. 1-6

Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 7, stk. 2

Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 19, stk. 3

Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 29, stk. 1-2

PRAKSIS

Styrelsen for patientklager · Apotek får kritik for utilstrækkelig kontrol ved manuel erstatning af udgået morfinpræparat – udleverede depottabletter i stedet for almindelige tabletter	10.06.2026
Styrelsen for patientklager · Lægeklinik fik ikke kritik for at afvise telefonisk ordination af opioid til patient med tidligere hashmisbrug	17.08.2023
Ankenævnet for tilsynsafgørelser · Enig i midlertidig fratagelse af autorisation efter begrundet mistanke om misbrug af afhængighedsskabende præparat	24.10.2024

§ 8 Medicinsk cannabis: dobbelt tilladelseskrav og listeflytningen fra A til B

Cannabisområdet er det tydeligste eksempel på, hvordan tilladelsessystemet efter loven om euforiserende stoffer bygges sammen med en sektorlov.

Lov om forsøgsordning med medicinsk cannabis § 9, stk. 1 kræver Lægemiddelstyrelsens tilladelse til import eller fremstilling af cannabisudgangsprodukter og til fremstilling af cannabismellemprodukter, og styrelsen kan knytte vilkår til tilladelsen, herunder tidsbegrænse den. Afgørende er stk. 2: tilladelsen "kan kun udstedes til virksomheder med tilladelse efter § 1, stk. 1, i lov om euforiserende stoffer". Distribution af cannabismellemprodukter kræver efter stk. 3 **tre** ting: tilladelse efter loven om euforiserende stoffer,

distributionstilladelse efter lægemiddellovens § 39, stk. 1 og overholdelse af de GDP-regler, der er udstedt i medfør af lægemiddellovens §§ 39 a og 39 b. Samme kobling gentages i § 15, stk. 2.

Dyrkningssiden reguleres i bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 16, stk. 1, der tillader dyrkning på nærmere angivne arealer til tre formål: fremstilling af cannabisbulk efter cannabisloven, fremstilling af råvarer eller aktive stoffer til lægemiddelfremstilling, samt forædling, opformering og distribution til virksomheder med tilladelse til de to første formål. Dyrkningen skal foregå separat og afsondret fra anden dyrkning eller fremstilling, og virksomheden skal ved dyrkning til medicinsk brug overholde god landbrugspraksis (GACP) som offentliggjort af Det Europæiske Lægemiddelagentur, jf. § 16, stk. 7. Planter og plantedele må kun distribueres til indehavere af tilsvarende tilladelse eller udføres til virksomheder med de nødvendige tilladelser efter indførselslandets lovgivning, jf. § 16, stk. 9.

Heroverfor står den helt separate ordning for **industrihamp** i § 4: erhvervsmæssig dyrkning for ét år ad gangen på sammenhængende arealer på mindst 0,3 hektar af planter med THC-indhold på højst 0,2 pct. Ansøgningen indgives til Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø, der efter indhentet udtalelse fra Rigspolitichefen videresender den med indstilling til Lægemiddelstyrelsen. Tilladelse "kan nægtes, hvis ansøgerens forhold anses at indebære fare for misbrug, herunder hvis den pågældende ansøger har overtrådt en tidligere meddelt tilladelse", jf. § 4, stk. 1, og Lægemiddelstyrelsen kan "til enhver tid tilbagekalde en tilladelse", jf. § 4, stk. 4. For denne dyrkningstype finder §§ 5-21 og 26-29 ikke anvendelse, jf. § 4, stk. 6 – en markant lettelse af dokumentationsbyrden.

Listeflytningen. Ved lov nr. 2392 af 14. december 2021 blev henvisningerne i cannabislovens § 9, stk. 2 og 3, ændret fra liste A til liste B "som følge af cannabis' flytning mellem listerne" med virkning fra 1. januar 2022. Samme ændringslov udvidede tilladelseskravet i § 9, stk. 1, til også at omfatte fremstilling og distribution af cannabisbulk. Flytningen er et lærebogseksempel på, at en listeændring ikke kun ændrer det materielle forbud, men udløser konsekvensrettelser i enhver lov, der henviser til den tidligere listeplacering – og at virksomhederne i mellemperioden skal kunne dokumentere, at deres tilladelse dækker den nye placering.

Tidligere havde lov nr. 1519 af 18. december 2018 ophævet forbuddet mod kontraktudlægning i § 9, stk. 7, med det formål "at give producenterne bedre og mere fleksible muligheder for at tilrettelægge produktionen", og samme lov indsatte lov om euforiserende stoffer § 2 b om gebyrer fra virksomheder til dækning af Lægemiddelstyrelsens arbejde med tilladelser til dyrkning og håndtering af cannabis – både aktivitetsbestemte ansøgningsgebyrer og årsgebyrer til overvågning og kontrol. Gebyrerne er i dag udmøntet i bekendtgørelse om gebyrer for medicinsk cannabis og cannabisproducerende virksomheder m.v., jf. § 2 og § 3.

Kommende retstilstand. Ved lov nr. 439 af 6. maj 2025 nyaffattes cannabislovens § 1 med virkning fra 1. januar 2026, så ophørsdatoen fjernes og loven gøres permanent, ligesom § 9 nyaffattes med præcisering af tilladelseskravene for sygehusapoteker ved forsyningssvigt. De nyeste udmøntningsbekendtgørelser – bekendtgørelse om cannabisbulk og cannabisudgangsprodukter og bekendtgørelse om cannabismellemprodukter – henviser allerede til "lov om ordning med medicinsk cannabis". Virksomheder på området bør derfor kontrollere, om deres tilladelsesgrundlag er omskrevet efter den permanente ordning.

At cannabisproduktion i tilladelsesregi ikke automatisk sidestilles med anden erhvervsvirksomhed, illustreres af 23/14314, hvor Miljø- og Fødevareklagenævnet stadfæstede et afslag på tilskud til en drivhusejer, der producerede medicinsk cannabis, fordi produktionen ikke er omfattet af bilag I til TEUF og derfor ikke kunne indgå i beregningen af arbejdskraftbehovet på en jordbrugsbedrift.

Endelig regulerer bekendtgørelse om apotekere og lægers tilknytning til virksomheder, der er en del af ordningen med medicinsk cannabis habilitetssiden. Efter § 9 skal Lægemiddelstyrelsen ved vurderingen af en læges ansøgning lægge vægt på, at tilknytningen er forenelig med patientbehandlingen, ikke indebærer nærliggende risiko for at fremme forbrug af et bestemt produkt, at betalingen er rimelig, og at der ikke opstår tvivl om lægens uvildighed. Hjemlen findes i cannabislovens § 62, og tilladelser og anmeldelser offentliggøres efter § 63.

LOV Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 4, stk. 1-6

Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 16, stk. 1-9 Lov om euforiserende stoffer § 2b

Lov om forsøgsordning med medicinsk cannabis § 9, stk. 1-3

Lov om forsøgsordning med medicinsk cannabis § 15, stk. 2

Lov om forsøgsordning med medicinsk cannabis § 62 Lægemiddelloven § 39, stk. 1

PRAKSIS **Miljø- og Fødevareklagenævnet** · Afslag på tilskud til projekt under ordningen Miljø- og klimateknologi grundet produktion af medicinsk cannabis 24.04.2024

§ 9 Tilsyn, påbud og adgang til lokaler og bøger

Tilsynet er løbende og behovsstyret, ikke periodisk. § 29, stk. 3 pålægger Lægemiddelstyrelsen tilsyn med personer, virksomheder og laboratorier med særlig tilladelse, mens stk. 4 giver styrelsen adgang til at føre tilsyn med statens naturvidenskabelige, lægevidenskabelige og tekniske laboratorier og institutioner for så vidt angår deres virksomhed med euforiserende midler – en "kan"-bestemmelse, der afspejler disse institutioners undtagelsesstilling i tilladelsessystemet.

Kontrolbeføjelserne i § 29, stk. 6 er vidtgående:

> *"Lægemiddelstyrelsen foretager de i stk. 3-5 omtalte tilsyn så ofte, det findes påkrævet. Lægemiddelstyrelsen har uhindret adgang til de lokaler, beholdninger, bøger og forretningspapirer, som vedrører den nævnte virksomhed. Personen, virksomhedens indehaver, laboratoriets eller institutionens leder er til enhver tid forpligtet til at udlevere de oplysninger vedrørende virksomheden med euforiserende midler, som Lægemiddelstyrelsen måtte ønske."*

Og reaktionsnormen er kategorisk: "Mangler, der er påvist ved Lægemiddelstyrelsens tilsyn, skal straks afhjælpes", jf. § 29, stk. 7.

På cannabisområdet er kontrolbeføjelserne beskrevet mere udførligt i cannabislovens § 59: adgang uden retskendelse mod behørig legitimation til virksomheder med tilladelse efter § 9, stk. 1, samt til apoteker og sygehusapoteker; rapportpligt for ethvert kontrolbesøg; vederlagsfri prøveudtagning mod kvittering; og adgang til at give påbud om at ændre opgavevaretagelsen, organisationen, indretningen eller driften med frist for gennemførelsen. Ved siden af påbudsadgangen står to forbudshjemler: § 60, hvorefter Lægemiddelstyrelsen kan forbyde dyrkning, import og fremstilling ved regelovertrædelser, og § 61, der giver adgang til forhandlingsforbud og tilbagetrækningspåbud i otte opregnede situationer – herunder når produktet stammer fra en virksomhed uden fornøden tilladelse, eller når der er begrundet formodning om alvorlig sundhedsrisiko.

Parallelt hermed gælder for de dele af aktiviteten, der er lægemiddelvirksomhed, lægemiddellovens § 40, hvorefter Lægemiddelstyrelsen kan "ændre, suspendere eller tilbagekalde" en tilladelse efter § 39, stk. 1 og 2, hvis betingelserne eller vilkårene ikke opfyldes, hvis indehaveren groft eller gentagne gange har overtrådt GDP-reglerne, eller hvis den pågældende afviser at medvirke til kontrol. En virksomhed, der både har tilladelse

efter loven om euforiserende stoffer og efter lægemiddelloven, kan altså rammes ad to spor for samme faktiske forhold.

Som en beslægtet erhvervsretlig parallel kan nævnes SS-6/2023-BOR, hvor en erhvervsdrivende blev idømt bøde for ikke at have etableret de påkrævede kontrolprocedurer ved salg af produkter indeholdende udgangsstoffer til eksplosivstoffer. Retten formildede bøden til 10.000 kr. under hensyn til, at branchen generelt var uvidende om de komplicerede regler, og at tiltalte straks efter tilsynet bragte forholdene i orden uden at afvente påbud – en afvejning, der har naturlig overføringsværdi til tilsynsreaktioner på prækursor- og narkotikaområdet.

LOV Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 29, stk. 1-8

Lov om forsøgsordning med medicinsk cannabis § 59 | Lov om forsøgsordning med medicinsk cannabis § 60

Lov om forsøgsordning med medicinsk cannabis § 61 | Lægemiddelloven § 40

PRAKSIS **Byretten** · Erhvervsdrivende idømt bøde for manglende kontrol med salg af gødningsprodukter indeholdende sprængstof-udgangsstoffer 03.02.2023

§ 10 Tilbagekaldelse efter § 27 og proportionalitetskravet

Tilbagekaldelsesreglen er bekendtgørelsens hårdeste sanktion og formuleret bredt. § 27, stk. 1 lyder:

> *"En af Lægemiddelstyrelsen meddelt tilladelse til virksomhed med euforiserende midler kan til enhver tid tilbagekaldes. En meddelt tilladelse vil navnlig kunne forventes tilbagekaldt, såfremt de til tilladelsen knyttede betingelser og vilkår ikke overholdes, såfremt de af Lægemiddelstyrelsens tilsynsførende givne påbud ikke efterkommes, eller såfremt der udvises uforsigtighed eller forsømmelighed ved udøvelsen af virksomheden med euforiserende midler."*

Bestemmelsen opstiller dermed tre typiske tilbagekaldelsesgrunde – vilkårsbrud, manglende efterlevelse af påbud og uforsigtighed/forsømmelighed – men listen er ikke udtømmende ("navnlig").

Mellemformerne er lige så vigtige: efter § 27, stk. 2 kan Lægemiddelstyrelsen "til enhver tid indskrænke eller ændre" en tilladelse. Det giver hjemmel til trinvise indgreb – fx begrænsning til bestemte stoffer, mængder, lokaliteter eller aktiviteter – frem for fuld tilbagekaldelse.

Afviklingen af beholdninger er reguleret i § 27, stk. 3: tilbagekaldes tilladelsen, træffer Lægemiddelstyrelsen "nærmere bestemmelse om, hvorledes der skal forholdes med eventuelle beholdninger af euforiserende midler". Bestemmelsen skal ses sammen med § 14, hvorefter destruktion kun må ske efter godkendelse af og under kontrol af Lægemiddelstyrelsen. Virksomheden kan altså ikke selv bortskaffe restlageret, når tilladelsen falder bort.

Proportionalitetskravet. Tilbagekaldelse af en lovligt udstedt erhvervstilladelse er en klassisk forvaltningsretlig indgrebssituation, og de almindelige grundsætninger gælder uændret. Folketingets Ombudsmand har i sagen om tilbagekaldelse af transporttilladelse formuleret målestokken:

> *"Dog finder jeg anledning til at understrege betydningen af proportionalitetsprincippet i tilbagekaldelsessituationen: Jo mere intensivt indgrebet er, des stærkere tilbagekaldelsesgrundlag må kræves. Desuden må det overvejes om indgrebet i det hele taget er nødvendigt, eller om mindre indgribende midler er tilstrækkelige til at tilgodese de hensyn der taler for tilbagekaldelse."*

Ombudsmanden tilføjede i samme sag, at tilbagekaldelse "ikke kan ske alene med henvisning til at en tilladelse ikke burde være givet" – en begrænsning, der har direkte betydning, når Lægemiddelstyrelsen ved en fornyet vurdering finder, at en tidligere meddelt tilladelse var for bred.

I sagen om afslag på ansøgning om udstedelse af vognmandstilladelse fandt ombudsmanden, at hensynet til at håndhæve et tilladelsessystem – selv om det "må tillægges stor betydning" – ikke kunne bære en afgørelse med så alvorlige konsekvenser, når der ikke forelå oplysninger om, at ansøgeren havde handlet i strid med de formål, tilladelsessystemet sigter på at varetage. Sondringen mellem overtrædelse af procedurereglerne og overtrædelse af de bagvedliggende beskyttelseshensyn er direkte overførbar til narkotikakontrolområdet, hvor certifikat- og indberetningsreglerne netop er kontrolregler.

At kravet om mindre indgribende foranstaltninger håndhæves i praksis på sundhedsområdet, fremgår af 26TS09, hvor Ankenævnet for Tilsynsafgørelser hjemviste en midlertidig fratagelse af autorisation, fordi faren alene bestod på få konkrete områder og kunne varetages ved mindre indgribende foranstaltninger. Modsat blev indgrebet opretholdt i 24TS09, hvor risikoen for patientsikkerheden var generel. Sammenholdt viser afgørelserne, at det afgørende er, om risikoen kan indkapsles ved et mindre vidtgående indgreb – hvilket på virksomhedsområdet svarer til valget mellem indskrænkning efter § 27, stk. 2, og fuld tilbagekaldelse efter stk. 1.

LOV Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 14

Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 27, stk. 1-3 Lov om euforiserende stoffer § 2, stk. 2

PRAKSIS
Ankenævnet for tilsynsafgørelser · Ankenævnet for Tilsynsafgørelser hjemviste sag om midlertidig fratagelse af autorisation – mindre indgribende foranstaltninger kunne varetage patientsikkerheden 11.06.2026

Ankenævnet for tilsynsafgørelser · Enig i midlertidig fratagelse af autorisation efter begrundet mistanke om misbrug af afhængighedsskabende præparat 24.10.2024

§ 11 Klageadgang og forvaltningsretlige sagsbehandlingskrav

Klagevejen er kort og entydig. § 32 bestemmer, at "Lægemiddelstyrelsens afgørelser i medfør af denne bekendtgørelse kan indbringes for Indenrigs- og Sundhedsministeriet". Der er dermed fuld administrativ rekurs – afslag på tilladelse, vilkårsfastsættelse, indskrænkning, tilbagekaldelse og afgørelser om beholdningers skæbne kan alle påklages til ministeriet, hvorefter afgørelsen kan indbringes for domstolene efter de almindelige regler. Dispensationskompetencen ligger tilsvarende hos ministeriet, bortset fra de tre bestemmelser, hvor Lægemiddelstyrelsen selv kan dispensere, jf. § 31.

Da der er tale om afgørelser i forvaltningslovens forstand, gælder de almindelige sagsbehandlingsregler ubeskåret – herunder partshøring efter forvaltningslovens § 19 og begrundelseskravet i §§ 22-24.

Ombudsmandspraksis fra det beslægtede apoteksområde belyser rækkevidden. I sagen om partshøring i sager om apotekerbevilling tilkendegav ombudsmanden som sin opfattelse, at sager om tildeling af apotekerbevillinger **ikke** er ansættelsessager i forvaltnings- og offentlighedslovens forstand, hvorfor partshøringsbegrænsningen i forvaltningslovens § 19, stk. 2, nr. 4, jf. § 10, stk. 2, ikke finder anvendelse. Ansøgere til erhvervsbevillinger på sundhedsområdet har dermed en bredere partshøringsret end ansøgere til offentlige stillinger – en betragtning, der har naturlig gennemslagskraft i konkurrencesituationer om tilladelser til virksomhed med euforiserende stoffer.

Ombudsmanden har i flere sammenhænge understreget, at manglende partshøring forud for tilbagekaldelse af en begunstigende forvaltningsakt er kritisabel. I sagen om fejlagtig lønindplacering og tilbagekaldelse af tillæg konstaterede ombudsmanden, at der "ikke fandt nogen partshøring sted i overensstemmelse med § 19, stk. 1", og fandt det kritisabelt, at myndighederne undlod at partshøre.

To praktiske konsekvenser for virksomheder med tilladelse:

- Oplysninger indhentet ved et tilsynsbesøg eller fra politiet i forbindelse med en vandelsvurdering efter § 17 er typisk partshøringspligtige, fordi de er til ugunst og af væsentlig betydning.
- Begrundelsen skal angive de hovedhensyn, der har været bestemmende for skønnet – særligt når styrelsen vælger fuld tilbagekaldelse frem for den mindre indgribende indskrænkning efter § 27, stk. 2.

LOV Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 17
Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 27, stk. 2 Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 31
Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 32 Forvaltningsloven § 19, stk. 1
Forvaltningsloven § 24, stk. 1

§ 12 Når virksomheden handler uden eller ud over tilladelsen: strafansvaret

Sanktionssiden hviler på lov om euforiserende stoffer § 3, stk. 1, der straffer overtrædelse af loven eller forskrifter udstedt i medfør af den med bøde eller fængsel indtil 2 år. Bestemmelsen indeholder to led, der er specifikt møntet på tilladelseshavere og ansøgere:

> *"På samme måde straffes den, der ved meddelelse af urigtige eller vildledende oplysninger eller ved svigagtig fortielse opnår eller søger at opnå tilladelse i henhold til loven eller forskrifterne, eller som handler i strid med vilkår for en given tilladelse."*

At handle i strid med vilkårene er altså i sig selv strafbart – ikke blot en tilbagekaldelsesgrund. Og selskaber kan pålægges strafansvar efter § 3 a, jf. straffelovens 5. kapitel. Bekendtgørelsens § 30 henviser hertil og tilføjer i stk. 2, at forholdet under de i straffelovens § 191 angivne omstændigheder straffes efter denne bestemmelse. På cannabisområdet findes en selvstændig strafferamme på bøde eller fængsel indtil 1 år og 6 måneder i cannabislovens § 66, der udtrykkeligt omfatter tilsidesættelse af vilkår i en tilladelse, overtrædelse af forbud efter §§ 60-61 og manglende efterkommelse af påbud, ligesom stk. 3 hjemler selskabsansvar.

Undersøgelsespligten påhviler virksomheden. Den mest direkte danske afgørelse om erhvervsdrivendes ansvar for at afklare produktets retlige status er Vestre Landsrets dom i S-2014-20. Indehaveren af en helsekostforretning havde indført og forhandlet CBD-produkter uden markedsføringstilladelse og gjorde gældende, at han havde undersøgt Lægemiddelstyrelsens hjemmeside, at produkterne ikke stod på styrelsens liste, og at leverandørerne havde forsikret ham om lovligheden. Landsretten lagde til grund, at han var klar over den regulatoriske usikkerhed, men undlod at søge konkret vejledning:

> *"Det kan på baggrund af vidneforklaringen lægges til grund, at såfremt han havde søgt yderligere vejledning hos Lægemiddelstyrelsen, ville han kunne have fået en fyldestgørende vejledning."*

Afgørende blev tillige, at han fortsatte virksomheden efter politiets ransagning og sigtelse:

> *"Under de anførte omstændigheder, og da produkterne efter deres form og fremtoning i det væsentlige ikke fremtræder som massageolie, finder landsretten, at tiltalte ved sin virksomhed har udvist en sådan grad af uagtsomhed, at han er skyldig i den rejste tiltale."*

Resultatet blev en bøde på 75.000 kr. med forvandlingsstraf på 30 dages fængsel samt konfiskation af samtlige beslaglagte produkter. Byrettens sondring – undskyldelig uvildighed for perioden **før** den første ransagning, uagtsomhed for perioden **derefter** – blev tiltrådt. Dommen fastslår dermed en klar tidslinje: når myndighederne først har reageret, er tvivlen ikke længere undskyldelig.

Hjemmelskravet trækker den anden vej. I S-1312-21 frifandt Vestre Landsret derimod fuldstændig en virksomhedsejer, der siden 2015 havde indkøbt 6.130 kg industrihamp og fremstillet CBD-olier, bolsjer og cremer. Anklagemyndigheden havde påstået fængsel efter straffelovens § 191, stk. 2 og lægemiddelloven samt konfiskation af 1.020.284 kr. De retskemiske analyser var foretaget ved gaskromatografi, hvor prøven opvarmes til 280-300 grader, hvorved det ikke-forbudte THC-A omdannes til THC. Landsretten fandt, at bekendtgørelsens § 1, stk. 3, nr. 7 hverken foreskriver en målemetode eller hjemler, at THC-A medregnes i grænseværdien:

> *"Landsretten finder på denne baggrund, at bekendtgørelse om euforiserende stoffer ikke giver hjemmel til at pålægge straf, når mængden af THC først efter målingen overstiger 0,2 procent, jf. herved straffelovens § 1."*

Produktet blev heller ikke anset for lægemiddel – hverken efter betegnelse eller funktion – bl.a. fordi hjemmesiden indeholdt udtrykkelige ansvarsfraskrivelser, og fordi der ikke forelå videnskabelig dokumentation for farmakologisk virkning. Samme afgørelse er registreret som SS-1312/2021-VLR.

De to domme udgør tilsammen praksis' yderpunkter: **S-2014-20** viser, at manglende afklaring hos myndigheden er uagtsom; **S-1312-21** viser, at strafansvaret alligevel forudsætter, at bekendtgørelsen indeholder klar hjemmel for de tekniske forudsætninger, tiltalen bygger på.

Grænseværdiproblematikken går igen i S-3090-23, hvor bevisspørgsmålet om THC-indholdets størrelse på gerningstidspunktet i forhold til bekendtgørelsens grænseværdi indgik, og i to grønlandske sager: SS-2301/2026-GLR, hvor Grønlands Landsret stadfæstede frifindelsen for CBD-pulver uden THC-indhold under henvisning til retskemisk usikkerhed og myndighedernes tolkningsuklarhed, samt SS-2066/2026-GLR om dyrkning uden tilladelse. Dyrkning uden tilladelse blev tilsvarende sanktioneret i S-2252-20.

Strafudmålingen for egentlig ulovlig håndtering – besiddelse, salg og indførsel – behandles ikke her, men i narkotika-handel-indfoersel og narkotika-eget-brug.

LOV `Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 1, stk. 3` `Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 30, stk. 1-2` `Lov om euforiserende stoffer § 3, stk. 1` `Lov om euforiserende stoffer § 3a` `Lov om forsøgsordning med medicinsk cannabis § 66` `Straffeloven § 191`

PRAKSIS

Landsretten · Grønlands Landsret nedsætter straf for organiseret hashindsmugling og stadfæster frifindelse for CBD-pulver uden THC	01.06.2026
Landsretten · Grønlands Landsret stadfæster dom om cannabisdyrkning i drivhus på bopæl	23.02.2026
Landsretten · Stadfæstelse af 10 måneders fængsel for professionel fremstilling af marihuana og omfattende el-tyveri	17.06.2025
Landsretten · Fuldstændig frifindelse i sag om salg af CBD-produkter og fortolkning af THC-grænseværdier	09.03.2023

Landsretten · Frifindelse i sag om salg af cannabisolie	09.03.2023
Landsretten · Dom for ulovlig forhandling og indførsel af CBD-produkter klassificeret som lægemidler	21.09.2021
Landsretten · Fængsel for dyrkning og forsøg på videreoverdragelse af 100 cannabisplanter	19.05.2021

§ 13 Overlappet med lægemiddelretten og prækursorforordningerne

En virksomhed med tilladelse efter loven om euforiserende stoffer opererer typisk i mindst tre regelsæt samtidig: narkotikakontrollen, lægemiddelreguleringen og EU's prækursorordning. EU-Domstolen har afklaret snitfladerne på flere punkter.

Lægemidler er undtaget fra prækursorkontrollen. I C-627/13 fastslog Domstolen, at et lægemiddel som defineret i artikel 1, nr. 2, i direktiv 2001/83/EF ikke som sådan kan anses for et "registreret stof" efter **forordning (EF) nr. 273/2004** og forordning (EF) nr. 111/2005 – heller ikke når det indeholder et stof, der let kan udskilles. Begrundelsen er netop, at lægemidler allerede er underlagt en omfattende og sammenlignelig tilladelses- og kontrolordning med markedsføringstilladelse, fremstillings- og distributionslicenser samt receptpligt, og at en supplerende kontrol ville medføre unødige handelshindringer. Domstolen bekræftede resultatet i C-497/16, hvor det tillige blev præciseret, at udvidelsen af forordning 111/2005 til at omfatte ephedrin- og pseudoephedrinholdige lægemidler i den eksterne handel ikke påvirker anvendelsesområdet for den interne kontrol efter forordning 273/2004.

Prækursorforordningerne regulerer kun den lovlige handel. I C-806/21 fastslog Domstolen, at en person, der deltager i markedsføring af registrerede stoffer som led i en ulovlig aktivitet, ikke er "erhvervsdrivende" i forordningens forstand. Samme sondring blev fastholdt i C-574/22 om saltsyre og i C-174/22 om toluen og rødt fosfor: registrerings- og licenskravene kan ikke i sig selv danne grundlag for strafansvar ved ulovlig besiddelse, som i stedet forfølges efter national ret. Praktisk betyder det, at prækursorordningen er en **compliance**-ordning for den legale industri, ikke en strafhjemmel.

Hvornår er et stof et lægemiddel? Grænsedragningen er central, når et euforiserende stof samtidig markedsføres som noget andet. I C-616/20 fastslog Domstolen, at myndighederne kan anvende strukturanalogier til et kendt lægemiddelstof, men at et produkt kun er lægemiddel, hvis det har konkrete nyttige virkninger for sundheden. I C-495/21 blev det præciseret, at videnskabelig usikkerhed om virkningsmåden udelukker klassificering som medicinsk udstyr, men ikke som lægemiddel efter betegnelse. Og i C-451/24 understregede Domstolen lægemiddellovgivningens forrang ved grænseprodukter samt kravet om administrativt samarbejde mellem myndighederne. Disse afgørelser leverer den EU-retlige baggrund for den vurdering, danske domstole foretog i **S-2014-20** og **S-1312-21**.

Cannabidiol. I C-663/18 fastslog Domstolen, at CBD udvundet af hele hampeplanten ikke er narkotika efter Enkeltkonventionen, når det ikke har psykoaktive virkninger, og at et nationalt markedsføringsforbud kun kan opretholdes, hvis det er proportionalt og sammenhængende med beskyttelsen af den offentlige sundhed, jf. artikel 34 TEUF og artikel 36 TEUF.

Procedurekrav ved nye psykoaktive stoffer. C-595/14 illustrerer, at kontrolforanstaltninger over for nye psykoaktive stoffer kan annulleres ved tilsidesættelse af væsentlige formforskrifter – men at Domstolen af hensyn til den offentlige sundhed opretholdt afgørelsens virkninger for at undgå huller i kontrolkontinuiteten. For virksomheder betyder det, at retstilstanden i praksis videreføres, selv når en kontrolretsakt underkendes formelt.

Af beslægtet relevans for apoteksledet er C-604/24 om fjernsalg efter artikel 85c i direktiv 2001/83/EF, og for markedsføringstilladelsers rækkevidde C-438/21 om den samlede markedsføringstilladelse.

Veterinærsiden er reguleret af forordning (EU) 2019/6, hvilket i den nationale ramme afspejles i, at dispenserende og distribuerende dyrlæger er selvstændigt nævnt i bekendtgørelsens § 5, stk. 1, og at Fødevarestyrelsen fører tilsyn med dem, jf. § 29, stk. 2.

LOV Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 5, stk. 1 · Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 29, stk. 2 · Lægemiddelloven § 39, stk. 1

PRAKSIS

EU-Domstolen · Nationalt forbud mod onlinesalg af ikke-receptpligtige lægemidler strider mod direktiv 2001/83/EF – Sag C-604/24	21.05.2026
EU-Domstolen · Lægemiddellovgivningens forrang og myndighedernes samarbejde ved grænseprodukter (Sag C-451/24)	04.09.2025
EU-Domstolen · Rækkevidden af EU's prækursorforordning: Sondringen mellem lovlig handel og ulovlig besiddelse af saltsyre (kategori 3-stoffer)	01.12.2023
EU-Domstolen · Anvendelse af EU-regler om narkotikaprækursorer ved ulovlig besiddelse til narkotikafremstilling	01.12.2023
EU-Domstolen · Opgør om samlet markedsføringstilladelse for lægemidler: Fortolkning af kvalitativ sammensætning og terapeutisk bidrag (Tecfidera-sagen)	16.03.2023
EU-Domstolen · Fortolkning af begrebet »erhvervsdrivende« vedrørende narkotikaprækursorer: Sondring mellem lovlig handel og ulovlig aktivitet	02.02.2023
EU-Domstolen · Klassificering af grænseprodukter: Sondringen mellem medicinsk udstyr og lægemidler ved videnskabelig usikkerhed om virkningsmåden	19.01.2023
EU-Domstolen · Klassificering af øjenvippeserum: Grænsen mellem lægemidler og kosmetiske produkter	13.10.2022
EU-Domstolen · Markedsføring af Cannabidiol (CBD) og de frie varebevægelser: Er CBD et narkotisk middel?	19.11.2020
EU-Domstolen · Udelukkelse af lægemidler fra EU's interne kontrol med narkotikaprækursorer (Forordning 273/2004)	01.03.2017
EU-Domstolen · Europa-Parlamentet mod Rådet: Annullation af kontrolforanstaltninger for nye psykoaktive stoffer grundet manglende høring	23.12.2015
EU-Domstolen · Fortolkning af 'registrerede stoffer': Udelukkelse af lægemidler fra EU's kontrolordning for narkotikaprækursorer	04.02.2015

§ 14 Når et stof flyttes eller tilføjes midt i et projekt eller en produktionskæde

Det mest driftskritiske scenarie for en tilladelseshaver er, at et stof ændrer listestatus midt i et igangværende forløb. Retsgrundlaget for håndteringen ligger dels i selve ændringsbekendtgørelsens ikrafttrædelsesbestemmelse, dels i en række generelle mekanismer i bekendtgørelsen.

Ikrafttrædelsen er skæringsdatoen. Den gældende bekendtgørelse trådte i kraft den 29. marts 2026 og ophævede samtidig bekendtgørelse nr. 2446 af 12. december 2021, jf. § 33. Fra ikrafttrædelsesdatoen gælder forbuddet i § 3, stk. 2 uden overgang: ind- og udførsel, salg, køb, udlevering, modtagelse, dyrkning, fremstilling, forarbejdning og besiddelse må kun finde sted i overensstemmelse med bekendtgørelsens bestemmelser. Der er efter tool-verificeringen ingen vedtagne, men endnu ikke konsoliderede ændringer til bekendtgørelsen.

Gruppevise forbud og myndighedens vejledningspligt. Da bemyndigelsen i §§ 1 og 2 i 2012 blev udvidet til at omfatte hele stofgrupper og stoffer, der blot *antages* at have euforiserende egenskaber, adresserede forarbejderne udtrykkeligt konsekvenserne for erhvervslivet. Det anføres, at der efter udstedelsen af en bekendtgørelse om et gruppevist forbud – og "særligt før bekendtgørelsens ikrafttrædelse, men også løbende derefter" – kan være behov for, at Lægemiddelstyrelsen vejleder relevante virksomheder om de praktiske konsekvenser. Forarbejderne beskriver desuden den forudgående sonderingsproces:

> *"Såfremt grupperne herefter vurderes at omfatte stoffer, der i dag finder eller med stor sandsynlighed senere kunne komme til at finde anvendelse som andet end rusmiddel, vil det blive afklaret, hvilken form for anvendelse der er tale om. Er der tale om anvendelse i medicinsk eller videnskabeligt øjemed, vil anvendelsen ikke blive hindret som følge af indførelse af et gruppevis forbud, idet et sådant forbud – forudsat stofgruppen optages på liste B, C, D eller E i bilaget til bekendtgørelsen – vil tillade netop medicinsk og videnskabelig anvendelse i overensstemmelse med bestemmelserne i bekendtgørelsen om euforiserende stoffer."*

Det centrale for industrien er dermed **hvilken liste** stoffet havner på. Optagelse på liste B-E lukker ikke medicinsk og videnskabelig anvendelse, men underkaster den tilladelses-, regnskabs- og certifikatsystemet. Optagelse på **liste A** derimod udløser det skarpe forbud i § 2, stk. 1, hvor tilladelse kun meddeles "under ganske særlige omstændigheder". Forarbejderne tilføjer, at Sundhedsstyrelsen ved udarbejdelsen af indstillinger hører relevante myndigheder og brancheorganisationer, og at et konkret enkeltstof kan undtages fra et gruppevist forbud ved bekendtgørelsesændring, hvis det viser sig ikke at have euforiserende egenskaber.

Praktiske skridt for en tilladelseshaver ved en listeændring:

- **Kontrollér tilladelsens dækning.** Tilladelser er efter § 8, stk. 2-3 og § 15, stk. 7 afgrænset ved vilkår, herunder til bestemte stoffer, aktiviteter og adresser. Et nyt eller flyttet stof kan derfor falde uden for den eksisterende tilladelse og kræve ændring efter § 27, stk. 2.
- **Kontrollér leverandør- og aftagerledet.** Efter § 5, stk. 4 skal den udleverende part sikre sig, at modtagerens tilladelse omfatter netop de pågældende midler.
- **Bring lageret ind under regnskabet.** Fra listeoptagelsen udløses regnskabspligten efter § 20 med kvartalsvis lageropgørelse, samt indberetningspligten efter § 21.
- **Overhold lagerlofterne.** Råstoflageret må efter § 15, stk. 6 ikke uden særskilt tilladelse overstige et halvt års forventet forbrug – et lager opbygget lovligt før listeoptagelsen kan derfor blive ulovligt ved ikrafttrædelsen.
- **Afvikl restlager kontrolleret.** Destruktion må efter § 14 kun ske efter godkendelse af og under kontrol af Lægemiddelstyrelsen; ved tilbagekaldelse træffer styrelsen selv bestemmelse om beholdningerne efter § 27, stk. 3. Udførsel af restlager kræver udførselscertifikat efter § 10.
- **Undersøg undtagelserne.** § 1, stk. 3 undtager syv produktkategorier fra begrebet euforiserende midler – bl.a. tilberedninger med højst 0,2 pct. morfin, højst 0,1 pct. kokain, doserede tilberedninger med højst 0,1 g pr. enhed af liste C-stoffer, og cannabisdroger med THC-indhold på højst 0,2 pct. Om en konkret formulering falder inden for en undtagelse, kan være afgørende for, om produktionen overhovedet rammes.

Den modsatte bevægelse – lempelse. Cannabis' flytning fra liste A til liste B med virkning fra 1. januar 2022 viser, at en listeændring kan åbne nye lovlige anvendelser. Konsekvensen var ikke, at kravene bortfaldt, men at hjemmelsgrundlaget skiftede: henvisningerne i cannabislovens § 9, stk. 2 og 3 blev ved lov nr. 2392 af 14. december 2021 rettet fra liste A til liste B, og dyrkningsordningen i bekendtgørelsens § 16 knytter sig i dag til "den på liste B som nr. 83 opførte slægt". En virksomhed, hvis tilladelse henviste til den gamle listeplacering, måtte derfor have grundlaget berigtiget.

Erstatningsretligt kan listestatus også få afledt betydning. I 18-520-00033 tog Erstatningsnævnet stilling til, om udgifter til medicinsk cannabis kunne erstattes som "andet tab" efter erstatningsansvarslovens § 1 – et spørgsmål, der først blev praktisk relevant, da behandlingsformen blev lovligt tilgængelig gennem tilladelsesordningen.

LOV Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 1, stk. 3
Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 2, stk. 1
Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 3, stk. 2
Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 14
Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 27, stk. 2-3
Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 33
Lov om euforiserende stoffer § 2, stk. 1

PRAKSIS **Erstatningsnævnet** · Erstatning for udgifter til medicinsk cannabis som følge af grov vold 26.06.2024

§ 15 Sammenfatning: seks bærende træk i praksis

1. Tilladelsen er aktivitetsbestemt, ikke generel. Der findes ikke én virksomhedstilladelse, men et sæt af tilladelser knyttet til forhandling, ind-/udførsel, fremstilling, tilberedning, dyrkning og "andre former for virksomhed". Rækkevidden afgrænses af vilkårene, og § 8, stk. 2-3 indeholder udtrykkelige negative afgrænsninger: uden særlig angivelse omfatter tilladelsen hverken ind-/udførsel, ompakning, udvejning eller filialer.

2. Kontrollen er både person-, sted- og mængdebaseret. Godkendt leder efter § 28, vandelsvurdering efter § 17, afsondrede lokaler efter § 15, stk. 2 og lagerlofter efter § 7, stk. 1 og § 15, stk. 6 udgør tilsammen en løbende driftsbetingelse, ikke en engangsgodkendelse.

3. Certifikatkravet er transaktionsbaseret. Ud over virksomhedstilladelsen kræver hver enkelt grænseoverskridende forsendelse af liste A-, B- og C-midler et certifikat, der kun gælder 4 måneder og kun for én forsendelse, jf. § 9, stk. 9-10.

4. Sanktionstrappen har fem trin. Vejledning og påbud efter § 29, stk. 7 → ændring eller indskrænkning efter § 27, stk. 2 → tilbagekaldelse efter § 27, stk. 1 med styret afvikling af beholdninger efter stk. 3 → bøde eller fængsel efter § 3, herunder selskabsansvar efter § 3 a → skærpelse til straffelovens § 191. Valget mellem trinene styres af det forvaltningsretlige proportionalitetsprincip: mindre indgribende midler skal overvejes først, og jo mere intensivt indgrebet er, desto stærkere grundlag kræves.

5. Undersøgelsespligten ligger hos virksomheden. S-2014-20 fastslår, at det er den erhvervsdrivendes eget ansvar at afklare produktets status før markedsføring, og at undladelse af at søge konkret vejledning hos Lægemiddelstyrelsen ved kendt regulatorisk tvivl er uagtsom. Omvendt viser **S-1312-21**, at bekendtgørelsen skal indeholde klar hjemmel for de tekniske forudsætninger, straffen bygger på – er målemetoden bag en grænseværdi ikke reguleret, kan straf ikke pålægges.

6. EU-retten adskiller de tre ordninger. Færdige lægemidler er efter **C-627/13** og **C-497/16** undtaget fra prækursorforordningerne, fordi de allerede er underlagt en sammenlignelig kontrol, og prækursorforordningerne regulerer efter **C-806/21**, **C-574/22** og **C-174/22** alene den lovlige handel. En virksomhed med tilladelse efter loven om euforiserende stoffer skal derfor forholde sig til alle tre regelsæt samtidig – men kan ikke antage, at compliance i det ene automatisk dækker det andet.

Alle Lægemiddelstyrelsens afgørelser efter bekendtgørelsen kan påklages til Indenrigs- og Sundhedsministeriet, jf. § 32, og herefter indbringes for domstolene. Praksis på området er fortsat sparsom i domstolsregi, og tyngden ligger i den administrative sagsbehandling – hvilket gør de forvaltningsretlige garantier om partshøring, begrundelse og proportionalitet til den reelle retssikkerhedsmæssige beskyttelse for virksomhederne.

LOV

- Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 8, stk. 2-3
- Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 27, stk. 1-3
- Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 29, stk. 7
- Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 32
- Lov om euforiserende stoffer § 3, stk. 1
- Lov om euforiserende stoffer § 3a
- Straffeloven § 191

PRAKSIS

EU-Domstolen · Rækkevidden af EU's prækursorforordning: Sondringen mellem lovlig handel og ulovlig besiddelse af saltsyre (kategori 3-stoffer)	01.12.2023
EU-Domstolen · Anvendelse af EU-regler om narkotikaprækursorer ved ulovlig besiddelse til narkotikafremstilling	01.12.2023
EU-Domstolen · Fortolkning af begrebet »erhvervsdrivende« vedrørende narkotikaprækursorer: Sondring mellem lovlig handel og ulovlig aktivitet	02.02.2023
EU-Domstolen · Udelukkelse af lægemidler fra EU's interne kontrol med narkotikaprækursorer (Forordning 273/2004)	01.03.2017
EU-Domstolen · Fortolkning af 'registrerede stoffer': Udelukkelse af lægemidler fra EU's kontrolordning for narkotikaprækursorer	04.02.2015
Landsretten · Fuldstændig frifindelse i sag om salg af CBD-produkter og fortolkning af THC-grænseværdier	09.03.2023
Landsretten · Dom for ulovlig forhandling og indførsel af CBD-produkter klassificeret som lægemidler	21.09.2021

REFERENCE Lovgrundlag

9 paragraffer

Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 8	
Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 27	
Bekendtgørelse om euforiserende stoffer § 29	
Lov om euforiserende stoffer § 1	stk. 1
Lov om euforiserende stoffer § 2	stk. 2
Lov om euforiserende stoffer § 3	stk. 1
Lov om euforiserende stoffer § 3a	
Lov om forsøgsordning med medicinsk cannabis § 9	stk. 1
Lægemiddelloven § 39	stk. 1

MATERIALE Citerede afgørelser

26 afgørelser

EU-DOMSTOLEN · EUROPÆISK DOMSTOL 12

21.05.2026	Nationalt forbud mod onlinesalg af ikke-receptpligtige lægemidler strider mod direktiv 2001/83/EF – Sag C-604/24	C-604/24
04.09.2025	Lægemiddellovgivningens forrang og myndighedernes samarbejde ved grænseprodukter (Sag C-451/24)	C-451/24
01.12.2023	Anvendelse af EU-regler om narkotikaprækursorer ved ulovlig besiddelse til narkotikafremstilling	C-174/22
01.12.2023	Rækkevidden af EU's prækursorforordning: Sondringen mellem lovlig handel og ulovlig besiddelse af saltsyre (kategori 3-stoffer)	C-574/22
16.03.2023	Opgør om samlet markedsføringstilladelse for lægemidler: Fortolkning af kvalitativ sammensætning og terapeutisk bidrag (Tecfidera-sagen)	C-438/21
02.02.2023	Fortolkning af begrebet »erhvervsdrivende« vedrørende narkotikaprækursorer: Sondring mellem lovlig handel og ulovlig aktivitet	C-806/21
19.01.2023	Klassificering af grænseprodukter: Sondringen mellem medicinsk udstyr og lægemidler ved videnskabelig usikkerhed om virkningsmåden	C-495/21
13.10.2022	Klassificering af øjenvippeserum: Grænsen mellem lægemidler og kosmetiske produkter	C-616/20
19.11.2020	Markedsføring af Cannabidiol (CBD) og de frie varebevægelser: Er CBD et narkotisk middel?	C-663/18
01.03.2017	Udelukkelse af lægemidler fra EU's interne kontrol med narkotikaprækursorer (Forordning 273/2004)	C-497/16
23.12.2015	Europa-Parlamentet mod Rådet: Annullation af kontrolforanstaltninger for nye psykoaktive stoffer grundet manglende høring	C-595/14
04.02.2015	Fortolkning af 'registrerede stoffer': Udelukkelse af lægemidler fra EU's kontrolordning for narkotikaprækursorer	C-627/13

LANDSRETTEN · ANKEINSTANS 7

01.06.2026	Grønlands Landsret nedsætter straf for organiseret hashindsmugling og stadfæster frifindelse for CBD-pulver uden THC	10924-14058
23.02.2026	Grønlands Landsret stadfæster dom om cannabisdyrkning i drivhus på bopæl	10641-12597
17.06.2025	Stadfæstelse af 10 måneders fængsel for professionel fremstilling af marihuana og omfattende el-tyveri	S-3090-23
09.03.2023	Fuldstændig frifindelse i sag om salg af CBD-produkter og fortolkning af THC-grænseværdier	S-1312-21
09.03.2023	Frifindelse i sag om salg af cannabisolie	2899-3435
21.09.2021	Dom for ulovlig forhandling og indførsel af CBD-produkter klassificeret som lægemidler	S-2014-20
19.05.2021	Fængsel for dyrkning og forsøg på videreoverdragelse af 100 cannabisplanter	S-2252-20

BYRETTEN · FØRSTE INSTANS 1

03.02.2023	Erhvervsdrivende idømt bøde for manglende kontrol med salg af gødningsprodukter indeholdende sprængstof-udgangsstoffer	2706-3228

ANKENÆVNET FOR TILSYNSAFGORELSER · NÆVN / KLAGEINSTANS 2

11.06.2026	Ankenævnet for Tilsynsafgørelser hjemviste sag om midlertidig fratagelse af autorisation – mindre indgribende foranstaltninger kunne varetage patientsikkerheden	26TS09
24.10.2024	Enig i midlertidig fratagelse af autorisation efter begrundet mistanke om misbrug af afhængighedsskabende præparat	24TS09

STYRELSEN FOR PATIENTKLAGER · NÆVN / KLAGEINSTANS 2

10.06.2026	Apotek får kritik for utilstrækkelig kontrol ved manuel erstatning af udgået morfinpræparat – udleverede depottabletter i stedet for almindelige tabletter	26SFP47
17.08.2023	Lægeklinik fik ikke kritik for at afvise telefonisk ordination af opioid til patient med tidligere hashmisbrug	23SFP76

ERSTATNINGSNÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 1

26.06.2024	Erstatning for udgifter til medicinsk cannabis som følge af grov vold	18-520-00033

MILJØ- OG FØDEVAREKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 1

24.04.2024	Afslag på tilskud til projekt under ordningen Miljø- og klimateknologi grundet produktion af medicinsk cannabis	23/14314